

Nagy

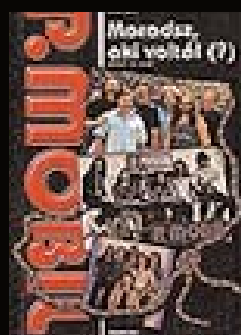
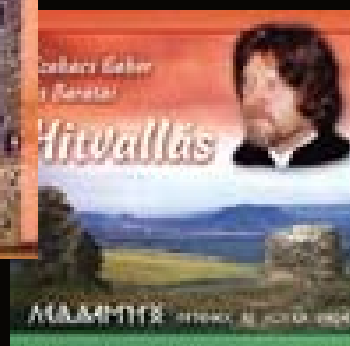
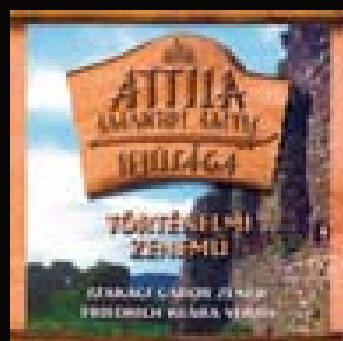
Rock'n'Roll

K ö n y v

Szakács Gábor

Szakács Gábor

HOXA HAHA

*Nagy
rock 'n' roll
könyv*

MDKO AAHI '3' OTIH #4)

„Ahogy Szakács Gábor mondja a műfajában egyedülálló Nagy rock'n'roll c. könyvében: ...el kell döntenünk, hogy zajt vagy zenét akarunk hallani.”

Juhász Kristóf: Magyar Idők 2017/3/7.

Ozzy Osbourne:

„Amikor fiam rehabilitációján megismertem a szerek mélységét, és ez hasonló a heroinhoz, teljesen ledöbbsentem. 55 éves vagyok és hátralévő életemben újra kell gondolnom sok mindent, mivel saját magamat is hihetetlenül hosszú ideig károsítottam.”

A szerző köszönetet mond az Attila ifjúsága lemez zenészeinek:

Kecskés együttes: *L. Kecskés András, Kecskés Péter, Herczegh László, Lévai Péter, Nagyné Bartha Anna*

ifj. Csoóri Sándor

Rock: *Bernáth Tibor, Berkes Károly, Bóta Zsolt, Horváth János, Horváth Menyhért, Papp Gyula, Sárdy Barbara, Szász Ferenc*

A szerző köszönetet mond Valkóczy Józsefnek a könyv javításáért.

© Szakács Gábor, 2004. június, 2021. február
ISBN 963 216 329 X

FOTÓK: Antal Orsolya, Ágg Károly, Becskerek Dusi, Dávid Zsolt,
Galambos Anita, Knapp Zoltán, Rásonyi Mária, Tóth Tibor

BORÍTÓTERV, KÉPFELDOLGOZÁS: Fartek Zsolt

KIADVÁNYSZERKESZTŐ: Székely-Magyari Hunor

KIADÓ ÉS NYOMDA: Holoprint Kft. • 1163 Bp., Veres Péter út 37.
Tel.: 403-4470, fax: 402-0229, www.holoprint.hu

Tartalomjegyzék

<i>Előszó</i>	4
<i>Így kezdődött</i>	6
<i>Írók, költők, hangadók</i>	15
<i>Családok, gyermekek, utódok</i>	24
<i>Indulás, feltűnés, beérkezés</i>	41
<i>Fesztiválok, koncertek, rendezvények</i>	66
<i>Stílusok, műfajok, irányzatok</i>	107
<i>Menedzserek, jogászok, tudósítók, fényképészek, koncertszervezők</i>	115
<i>Botrányok és tragédiák</i>	151
<i>Drogok, italok, szenvedélyek</i>	183
<i>Feleségek, barátnők, prostituáltak</i>	228
<i>Melegek</i>	258
<i>Politika</i>	268
<i>Vallások, eszmék, szellemiség</i>	311
<i>Példaképek</i>	326
<i>Külföldiek</i>	352
<i>Nemzettudat</i>	365
<i>Hangmérnökök, producerek, stúdiók</i>	368
<i>Legek</i>	386
<i>A pop/rock halottai</i>	389
<i>Utószó</i>	415
<i>Köszönetnyilvánítás</i>	419

Előszó

2004-et írunk, és ha minden igaz, akkor bő fél évszázaddal ezelőtt kezdődött az a korszak, amelyet gyűjtőnévvel rock 'n' rollnak nevezünk. Ennyire gyorsan változó világban, ilyen hosszú ideig, ilyen sok ember még aligha hódolt egy zenei irányzatnak. Hogy most, amikor az emberi hangot, a muzsikuskok tudását, a természetes hangszereket a számítógépek és robotszerű zeneszerszámok elemi erővel kezdik felváltani, egyben kiszorítani, érdemes elgondolkodni, hogy mit adott nekünk az elmúlt ötven év eme zeneművészete.

Amikor 1963 táján először csavargattam a viharvert Pacsirta rádió gombját a hatóság által zavart Szabad Európa Rádió zenés műsorai irányába, ifjúi fejjel még valami megmagyarázhatatlan varázslatnak tartottam a Trashman együttes Surfin Bird, a Beatles From Me To You, a Dave Clark Five Why Do You Love Me, az Animals The House Of

The Rising Sun, a Rolling Stones Tell Me című száma-
it. Hallgattam a BBC magyar adásának zenéjét, Bobby Gordontól még lemezt is nyertem az általa feltett kérdésre beküldött helyes válaszáért. Ámulva nézegettem az 1965 táján

először kezembe került BRAVO újság fényképeit, és persze örült iramban elkezdtem angolul tanulni, hogy meg is értssem, mit mondanak és miről énekelnek ezek a hírességek. Egyetlen cél lebegett előttem – és ezzel minden bizonynyal nem voltam egyedül –, hozzájuk hasonlítani, megtanulni gitározni,

zenekart alapítani. Ez utóbbi vágyálom nem sokkal később, már 1966-ban teljesült, de ennél többre – és ezzel sem vagyok egyedül – nem igazán jutottam. Aztán valami nagyon megváltozott. Az elmúlt évtizedek ezerszámra hallott, csodálatos felvételei szinte egyik napról a másikra szöges ellentétbe kerültek azzal, amit a '90-es évek elején kezdtem egyre gyakrabban tapasztalni. És ezzel is osztoztam kortársaim sorsában, akikkel, ha összejöttünk, állandó beszédtema lett ez a változás. Azt ők is érzékelték, hogy baj van, mégpedig nagyon nagy baj, de hogy mikor és hol siklott ki medréből a pop-rock jó szándékúnak indult/vélt kezdeményezése, arra nem tudtak választ adni. Én sem. Ekkor kezdtem el végiggondolni a fél évszázad történéseit, felderíteni a részleteket, amelyek felett annak idején nagyvonalúan átsiklottam. Amit tapasztaltam, azt nagyon nehéz volt tudomásul venni, hiszen a pop-rock elhivatott követőjeként – *Dedicated Follower Of Fashion* (A divat elhivatott követője), amint azt a Kinks is megénekelte – évtizedeket töltöttem e műfaj áhítatában. Most mégis tiszta vizet kell öntenem a pohárba, mert különben az egész úgy fog eltűnni, mint „...homok a szélben...” (Kansas együttes – *Dust In The Wind* – után szabadon Balázs Fecó).

Nem állítom, hogy megtaláltam a bölcsek kövét, a minden bajra alkalmazható gyógyírt, azonban az egymás mellé rakott mozaikkockákból mégiscsak körvonalazódik a valóság. Mivel rengeteg műfaji és stílusirányzat alakult, halt el az évtizedek folyamán, elképzelhető, hogy nem minden előadó és zenekar tarthat számot ugyanolyan mértékben a tisztelt olvasó érdeklődésére, azonban a folyamatok és változások érzékeltetéséhez bemutatásuk mégis elengedhetetlen. Azt sem állítom, hogy bizonyos híreket másutt, más formában nem lehetett olvasni, azonban ilyen csoportosításban aligha akadt rá példa. Nem szorítkoztam csupán a tények leírására, ahogyan azt általában a kiadványok többsége teszi, hanem a cselekményekből a megfelelő, gyakran mégoly keserű következtetéseket is igyekeztem levonni. Mindez nem változtat azon a tényen, hogy a pop-rock olyan időtálló és örök érvényű dalokat, zeneműveket hozott létre, amelyek százmilliók számára okoztak pótolhatatlan boldogságot és örömet. És talán ez a könyv is hozzájárulhat ahhoz, hogy ezek a csodák még nagyobb megbecsülésnek örvendjenek, mint a pillanatnyi élvezetet jelentő fércművek halmaza. Megfelelően hosszú idő után ugyanis a zenéből ugyanúgy leülepszik és kicsapódik a zagy, mint a zavaros vízben az uszadék. Az ötvenedik születésnap erre adta meg a jelet.

Így kezdődött

Hogy ki, mikor találta ki a rock 'n' roll műfajt, arról megoszlanak a vélemények. Annál is inkább, mivel születése nem hasonlítható az olyan határozott történelmi eseményekhez, mint a Bastille lerombolása, 1848. március 15., vagy az amerikaiak atomtámadása Hiroshima ellen 1945-ben. Ezek a történetek időponthoz kötötten a jövőre kiható megszemélt következményekkel jártak, ám a rock 'n' roll, majd a beat esetében ilyen egyértelműen behatárolható nap nem áll rendelkezésünkre, hiszen Leopold Mozart már 1780-ban így figyelmeztette fiát: „*Ne feledkezz el a populáris elemről*”. Ennek az lehetett az előzménye, hogy 1773-ban Johann Gottfried Herder az 1765-ben *Reliquies Of Ancient English Poetry* címmel, Thomas Percy anglikán püspök kiadásában megjelent angol és skót balladagyűjteményéről írt műbírálataiban az angol popular song német fordításaként megalkotta a 'népszerű dal' fogalmát. A Budapestről elszármazott, zsidó származású Johann Michael Strauss papa Johann Baptist, azaz idősebb Johann Strauss néven ismert muzsikusz nemzetséget alapító fiának 1857 februárjában bemutatott *Kék Duna keringőjét* is a sláger szóval jellemezték.

A rock 'n' roll képzeletbeli indítóvonalán már az 1940-as évek végén ott klimpírozott az egykori fodrászból lett zongorista énekes, Fats Domino, 1951-ben a dalnok Johnnie Ray (sikerdalai 1952-ben: *The Little Cloud That Cried*, és *Cry*), a lemezlovas Alan Freed, aki állítólag elsőként használta a rock 'n' roll kifejezést 1953-ban. Egyik rádióműsorát úgy jelentette be, hogy „*Hölgyeim és uraim! A Crazy Man Crazy, egy rock and roll dal a Bill Haley and The Cometstől*”. Ez az elsőség ugyan zenei értelemben igaz lehet, az élet más területén viszont semmiképp,

hiszen a 'rázkódj és gurulj' szólást a blues műfajban már régóta a szeretkezés zsargon kifejezésére használták, akárcsak a boogie-woogie. A brit lapokban 1953 januárjában megjelent az első Top Twenty, azaz a húsz legsikeresebb kislemez – ezeket 1948-ban gyártották először – listája új lökést adott a műfajnak, amelynek élharcosai közé sorolhatjuk az ugyanezen évben stúdióba tévedt Elvis Aaron Presleyt, vagy még inkább a korábban jódlizó Bill Haleyt és 1954 áprilisában rögzített *Rock Around The Clock* című felvételét. Ám Haley elsősege is erősen vitatható, mivel Bill barátunk derekasan lenyúlta Sonny Dae 1952-ben megjelent és sikertelensége miatt homályba veszett dalát.

Chuck Berry

Nem hagyhatjuk említés nélkül Jerry Lee Lewis, Little Richard, Chuck Berry úttörő szerepét sem, de akárhogy is történt, a brit zenei szaklap, a Melody Maker már 1956-ban azt írta: „...*ha eljön az utolsó ítélet napja, lesz egy sor dolog, amiért az amerikai zeneiparnak kell viselni a felelősséget... – és a lista élén a rock and roll áll majd.*” Hogy végül is mikor köszönt ránk – ha egyáltalán – az a bizonyos végítélet, pusztán szemlélet kérdése, hiszen Alan Freed belépőjéhez igazítva az elmúlt öt évtizedet, talán már jócskán benne is élünk a végnapokban. Végül is minden viszonylagos. Az már kevésbé, hogy 1958. április 13-án megnyílt a londoni Marquee Club és ezzel létrejött az a helyszín, amelyért sorba álltak a zenekarok. Aki ugyanis ott jól teljesített, az szinte biztosra vehette, hogy megnyílnak előtte a klubok és lemezstúdiók ajtajai. Hogy mennyire volt mindez őszinte és az emberek javát szolgáló tevékenység, arra legjobb példa az 1956-ban beindított német popzenei folyóirat, a Bravo első főszerkesztőjének – Peter Boenisch – nyilatkozata: „...*a Bravót szerkesztem. Így hiába lesznek az autóim egyre nagyobbak és jobbak, mégis felfordul a gyomrom magamtól.*” Ő tudja, mire gondolt, de önmarcangolásában talán olyan későbbi bugyutaságokra is gondolt, mint Ralf Benedix üzletember Karl Heinz Schwab művésznéven 1961-ben kiadott *Babysitter Boogie* című badarsága, amelyen saját kiscsemetéje gagyogása hallik. Ugyanez a pénzember választotta ki 1965-ben Heinz Georg Kramm pékmestert is, akit viszont Heino néven futtatott be. Látjuk, nincs új a nap alatt, korunk mesterségesen kitalált hírességeinek elődei négy évtizeddel ezelőtt is uralták a sikerlistákat.

A kezdetek meghatározásánál egy hajszállal talán könnyebb megválaszolni azt a kérdést, hogy miért jöhetett létre a rock and roll. Egyesek a fiatal korosztály lázadását, szülei zenei világától, öltözködésétől, az úgynevezett kispolgári életformától való elhatárolódását, egyfajta sajátos, addig soha nem tapasztalt 'életérzés' hozadékát látják benne. Vajon jól teszik? A fiatalság már annak előtte is zúgolódott – a bőrdzsekibe bújt, motorozó Marlon Brando *The wild one* – *A vadak* – című filmje ruhadivatot teremtett – és persze azóta is lázad, túlnyomó többségében már nem díjazza a rock and rollt, sokkal inkább a gépzene bűvkörébe tódul, öltözködése alapjaiban különbözik a 'nagy' korosztályétól, komolytalannak tartja rocker szülei életformáját, és végül saját, a Big Brother és Való Világ szintű szórakoztatáson alapuló életérzését tartja mérvadónak. És miért ne tenné, ha azt látja, hogy a boldogulás útja ezen a teljesen értelmetlen, színvonalaltalan, gyakran mocskos szájú cirkuszon át vezet. Nem csoda, hogy az egykori Való Világ villalakói közül Majka rapperként, Oki mint rocker, az Omen énekeseként adott ki lemezeket, lépett fel.

BRITAIN'S TOP THIRTY

1	House Of The Rising Sun (28)	The Animals
2	It's Over (1)	Roy Orbison
3	Someone, Someone (2)	B. Poole/Tremeloes
4	You're No Good (8)	Swinging Blue Jeans
5	Hold Me (14)	P. J. Proby
6	Hello Dolly (4)	Louis Armstrong
7	Ramona (6)	The Bachelors
8	Nobody I Know (11)	Peter and Gordon
9	You're My World (3)	Cilla Black
10	My Guy (5)	Mary Wells
11	I Won't Forget You (19)	Jim Reeves
12	Can't You See That She's Mine (10)	Dave Clark Five
13	Here I Go Again (7)	The Hollies
14	It's All Over Now (15)	Rolling Stones
15	Kissin' Cousins (24)	Elvis Presley
16	The Rise And Fall Of Flingel Bunt (13)	The Shadows
17	Hello Dolly (17)	Frankie Vaughan
18	I Love You Because (—)	Jim Reeves
19	No Particular Place To Go (12)	Chuck Berry
20	Long Tall Sally (EP) (—)	The Beatles
21	Dimples (23)	John Lee Hooker
22	Bama Lama, Bama Loo (20)	Little Richard
23	Shout (9)	Lulu & The Luvvers
24	On The Beach (25)	Cliff Richard
25	Chapel Of Love (29)	The Dixie Cups
26	Constantly (14)	Cliff Richard
27	Like Dreamers Do (26)	The Applejacks
28	Juliet (18)	The Four Pennies
29	Why Not Tonight? (—)	The Mojos
30	Some Day We're Gonna Love Again (—)	The Searchers

SOLO ARTISTES			POP STAR CHARTS		TOP GROUPS	
Position	Artist	Last Week	Position	Group	Last Week	
1	ELVIS PRESLEY	1	1	THE SHADOWS	1	
2	CLIFF RICHARD	2	2	ROLLING STONES	2	
3	BILLY FURY	3	3	THE BEATLES	3	
4	CILLA BLACK	4	4	DAVE CLARK FIVE	4	
5	ADAM FAITH	5	5	THE HO	5	

A 'nagy korosztály' teljesen átalakult, a hippikommunák feloszlottak, a hosszú hajat levágták – most éppen a kopasz a divat –, a fiatalok új típusú egyenruhákat viselnek. Akkor viszont milyen, állítólag soha nem ismétlődő változást hozott a Beatles, a Rolling Stones, az Animals és a többi hangadó a 60-as évek ifjúsága számára?

1963-ig minden esetben az amerikaiak uralták a brit sikerlistákat is, egy év múlva viszont már nyolc brit felvétel hódította meg

az amerikai sikercsúcsot és tartotta megszállva 23 hétig, amiből az Animals féle *The House of the Rising Sun* hármat tudhatott magáénak. A sors ironiája, hogy ennek a dalnak saját hazájában, Angliában csupán egyetlen hétre szólott a bérlete.

Az alapvető változás nem is ezen a területen jelentkezett, hiszen, mint látjuk, mindez csak divat kérdése, ahogyan a 70-es évek közepén az új hullám és a punk, majd a 90-esekben a grunge vonulat. Az 50-es években a technika fejlődése szinte kikényszerítette az elektromos hangszerek, majd torzítók, gitár hápogató pedálok, szintetizátorok, dobgépek csatasorba állítását. A hétköznapi hangereje, brutalitása, a koreai, majd a vietnámi háború pokla jelent meg a zenében és kergette őrületbe az idősebb korosztályt. Ahogyan napjaink még inkább eldurvult világa tükröződik a diszkók őrült pufogásában.

Próbáljuk tehát más oldalról megközelíteni az alapkérdésünkre adható választ. Tétélezzük fel, hogy valakik meg akarták változtatni a jövő emberének gondolkodását. Ezt azért tehetjük, mert mint látni fogjuk, alig akadt olyan kivétel, mikor nem mesterséges beavatkozás juttatott valakit a Hírességek Csarnokába (Hall Of Fame). Mivel a korábbi, más – ha nem is mindig hibátlanul tisztességes – erkölcsökhöz szokott és annak megfelelő nevelésben részesült felnőtt korosztályt nem lehetett egyik napról a másikra csak úgy átformázni, le kellett róla választani a jövő nemzedékét. El kellett törölni a szülők, az ősök iránti tiszteletet, ami legkönnyebben az Egyesült Királyságban sikerülhetett, ott, ahol az oktatási intézményekben még a 60-as években is alkalmazták a testi fenytést. Ennek bizonyosságát tökéletesen mutatta az *If... (Ha...)* című film tragédiába torkolló cselekménye. Ennek rövid lényege, hogy az álszent iskolai rendezvények durva tanárai olyannyira elkésértették a diákokat, hogy egy ünnepség alkalmával legéppuskázták az egész díszes társaságot. A felvonuló katonaság persze szomorú véget vetett a diáklázadásnak, és különben is aligha járható út ez a véres törlesztés az elszennvedett sérelmekért.

De hogy meglegyen a kölcsönösség, a felnöttek hangulatát is szítani kellett a hosszú hajú 'huligánokkal' szemben. Mivel a mai füllel már örököld zenei értéknek tekinthető Beatles tagjait kezdetben összevissza ugráló, ordító majmökként jellemezte a tömegtájékoztató, a válasz nem sokáig váratott magára. „*I hope I die before get old (Remélem meghalok, mielőtt megöregszem)*” – énekelte a Who együttes nagy sikerű *My Generation* című dalában (1965). Vajon feltette-e már magá-

nak valaki is a kérdést, hogy miként válhatott a beat nemzedék egyik himnuszává egy olyan szám, amely ennyire szélsőséges ellenszenvet fogalmaz meg az idősebbekkel szemben?

Mindenesetre helyben vagyunk. Az összeugrasztás sikerült, ami zenében, ruhaviseletben, életszemléletben szinte az egymás iránti gyűlöletig fokozódott. Az újabbnál újabb cuccokat már nem is azért húzták

magukra a tizenévesek, mert jobban tetszett nekik a korábbiaknál, hanem, mert – akárcsak a hosszú haj esetében – a szembenállást, a polgárpukkasztást képviselte. Márpedig a divat nagy úr. Elég, ha egyetlen világhíresség valami rendkívüli göncöt – legyen az bármekkora baromság – ölt magára, másnap milliók keresik majd a boltokban. Nem véletlen, hogy az előadók többségének semmi beleszólása nem volt saját – nemritkán komolytalan – arculata kialakításában, azt azok csinálták helyettük, akik a butikok forgalmában voltak érintettek, érdekeltek.

Más. Legyünk őszinték, ki szereti a költőtségeket? Az egyértelmű válasz megfogalmazása volt a következő lépés. Egy elmebeteg ötlet világgá kürtölte az önmegvalósítás feltételeként a sex, drug & rock 'n' roll jeligét, amelynek következményeit most szenvedjük igazán. Erre a kiadók és menedzserek is rájátszottak, akik saját hasznuk érdekében az utolsó szuszt is kisajtolták 'védenecikből' és, hogy mégis bírják az iramot, eleinte methadryn tablettákkal, később drogokkal tömték őket, még azt is elhitették velük, hogy belőtt állapotban jobb zenét írnak. A muzsikusok persze falták ezt a hamis szemléletet és személyiségi jogaikat látták sérülni, ha ebben valaki vagy valami akadályozni próbálta őket. Mondjuk a törvény. A 24 esz-

Keith Richards 1964

Keith Richards 2004

tendős Keith Richards, a Rolling Stones gitárosa az alábbi megdöbentő nyilatkozatot tette, amikor 1967-ben tiltott kábítószer birtoklás vádjával állt a bíróság előtt. „*We're not old men, and we don't worry about petty morals. (Nem vagyunk vénségek, hogy kicsinyes erkölcsökkel törődjünk.)* A fiatalság számára tehát nem létezik az erkölcs fogalma, hangzik egy világhíresség szájából. Milliók fogják követni? Válasz helyett álljon itt okulásul a minden erkölcsi tudat nélkül, a szabadosan élő zenész két fényképe 20, illetve 60 éves korában. Mellesleg a Who együttesnek már két tagja – Keith Moon és John Entwistle – váltotta be ígéretét, azaz felelőtlen droghasználata következtében sikerült időben elpatkolnia, még mielőtt megöregedett volna.

De idézzük a botrányairól híres zongorista énekes Jerry Lee Lewist is: „*A rock and roll mindig is csak arról szólt, ami valóban számít – a pénzről. Semmi köze az erkölchöz, vagy a szebb jövőhöz, amit ígérnek neked.*” Egyenes beszéd, főleg az ő szájából, aki 13 éves unokahúgát vette feleségül hívei nem kis megrökönyödésére. De ki ne szeretne magának egy olyan 'viskót',

amelyben Keith Richards 'tengette' napjait, amíg le nem égett?

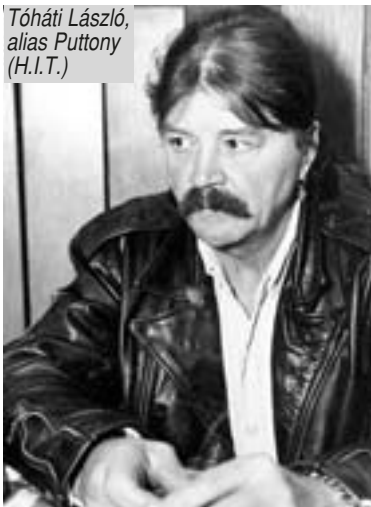
És most nézzük, ki állhat a háttérben, ki mozgatta a bábokat! Előrebocsátjuk, lehet mindent a véletlenre fogni, indulhatott minden saját magától, ám, ha a napjainkig tartó következményeket nézzük, akkor azért érdemes eljátszani egy gondolattal. Az un. konzervatív és vele a keresztény életszemlélet semmiképp nem indíthatta el a folyamatot, hiszen tanai ellentétesek az idézett kedvezőtlen példákkal. A patyomkin rockerekkel most nem foglalkozunk, hiszen ők csak külsőre vallják ezeket a tiszta értékeket, és valójában a másik oldal malmára hajtják a vizet. Marad tehát – az angol példánál időzve – a konzervatívokkal szem-

Richards 'viskója'

ben álló munkáspárt, amelyik okkal, vagy ok nélkül, minden rossz eredőjének az uralmon lévő kapitalista társadalmat nevezte meg, az ellen hirdett harcot. A zenészek segítségével. Tehette, mert az iszonyú adóterhek elől különben is tömegesen menekült a művészvilág a brit oroszán országból (tax exile), az északír katolikusok számára nem igazán előnyös, ám a brit gazdaságot vasszigorával mégiscsak gatyába rázó Margaret Thatcher közellenségévé vált. Rod Stewart világsikerének (*Maggie Mae – 1971*) refrénje (*Maggie, I wish I'd never seen your face – Maggie, bárcsak sose láttam volna az arcodat!*) egyértelmű politikai üzenetet közvetített. A legendás békeharcos John Lennon, valamint Roger Waters (Pink Floyd) valójában szélsőbaloldali nézeteket valló trockisták, akiknek a szovjet önkényuralmat nem ismerő nyugati rocktársadalommal együtt fogalma sem volt a valós viszonyokról, ezért nyilatkozhatta pár évvel ezelőtt Gidófalvy Attila e sorok írójának, hogy a műfaj alapjában szocialista emlékün nevelkedett. És ez alól csak kevés kivétel akadt úgy idehaza – Beatrice, P.Mobil, H.I.T. együttesek – mint nyugaton pl. a Police trió.

Tóháti László,
alias Puttony
(H.I.T.)

A kapitalista társadalommal való szembenállásra játszott rá a liberális szemlélet, amely még tovább ment. Pártfogolta a mindent elronditó falfirkát, a szabad drogfogyasztást, a transzvesztita és buzi zenészeket, a pornográfíát, kigúnyoltatta a nemzeti érzéseket, a szülők iránt tanúsított tiszteletet, a vallásos gondolkodást. Tehát mindazt, ami az ősi értékrenddel összefüggött. Elhitette a zenészekkel, hogy különbek minden más földi halandónál, hogy őszinte, kőkemény rockot játszanak, hogy ők az igazság bajnokai, és csak ily módon tudják megvalósítani önmagukat. Ha a fényképen látható egyénekről nem tudnánk, hogy kicsodák, azt mondhatnánk, hogy lánglelkű, szabadságra vágyó ifjak, hippik, rockerek stb. Ha azonban tudjuk, hogy a könnyű drogok engedélyezéséért síkra szálló Konrád György és a nem igazán díjbirkózó alkatú, életében a légynek sem ártó Szentmihályi Szabó Pétert megveréssel fenyegető, SZDSZ-es politikus, Haraszi Miklós látható, akkor egyértelmű, hogy kik álltak ugrásra készen a mindebből semmit nem látó, semmit nem értő, pusztán a szabad szerelem és a felebaráti szeretet varázsától megrészegült rocker tömegek mögött.

Haraszi Miklós

Konrád György

Őszinteség helyett az együttesek csúcsra járatták az egymás elleni áskálódást, az önös érdek elsöpört minden baráti köteléket (lásd Som Lajos kiebrudalását a Taurusból a bennfentes kapcsolatokkal rendelkező Zorán érdekében), az őszinteséget a hazugság váltotta fel, rendszerváltás utáni nemzeti gondolkodású politikusokat figurázott ki Müller Péter 'Sziámi', a Hétköznapi csatlósok, és a többi liberális zenekar, miközben semmit nem tett le a társadalom asztalára a jobbítás érdekében.

Pedig lett volna min javítani! Az ingyenes és az úgynevezett happening koncertek ideje már a '60-as évek végén lejárt, és ahogy múltak az évek, a rock úgy vált egyre inkább a tőke egyik biztos pillérévé, majd kimondottan üzletté. Ugyanis, ha jobb megszólalást, jobb világítást, látványosabb színpadi megjelenést akar valaki, azt meg kell fizetnie. Ezek használatához hozzáértőbb személyzetet, több műszaki embert, szervezőt igényelt és így tovább. Mivel ezek a költségek megjelentek a belépőjegyek árában, azok a korosztályok, amelyek megszokták, hogy korábban ingyenes előadásokat hallgassanak, nem igazán akarták tudomásul venni a változásokat, és erőszakkal igyekeztek érvényt szerezni vágyaiknak, betörték a kapukat, elsodorták a jegyszedőket. Különösen a korabeli Nyugat-Németországban durvult el a helyzet, a Rolling 1970 őszén, majd 1972-ben lezajlott fellépései során az egyre haragosabb közönség Helsinkitől az akkori Nyugat-Berlinig rendszeresen harctérre változtatta a koncertek környezetét.

Ugyanez az eldurvulás tapasztalható a dalszövegek és a színpadi bemondások területén. Ha valaki szót merészel emelni az elharapódzott szabadság ellen, azonnal a képébe vágják, hogy prűd, holott nem erről van szó. Csak éppen nem biztos, hogy mindenki azért viszi kisgyermekét a koncertekre, hogy folyamatos káromkodást hallgasson. Az angolszász könnyűzenei lapokban korábban kipontozott *fuck* (=dugás) napjainkra általános kötőszóvá minősült, továbbfejlesztett változata, a *fucking* (=kibaszott) már egy Magyarországon is bemutatott musical címébe is bekerült *Fucking and Shopping* néven. A helyzet pikantériája, hogy éppen az Amerikai Egyesült Államok egyik liberális szemléletű, de demokratának álcázott vezető politikusának, El Gore-nak a felesége, Tipper vezette Parents' Music Resource Center (PMRC=Szülők Zenei Segélyforrás Központja) emelte fel hangját a már elfogadhatatlan trágárság ellen. A leghevesebb viszontválasz Dee Snidertől (Twisted Sisters) érkezett, aki egyenesen a Szenátushoz fordult, hogy utasítsa el a PMRC szexualitásra, drog- és alkoholfogyasztásra, erőszakra, öngyilkosságra és okkultizmusra buzdító dalok betiltását célzó törvényjavaslatát. A PMRC vereségnek is beillő megegyezést tudott csak kicsikarni, nevezetesen annyit, hogy a kiadó szerint az említetteket tartalmazó lemezek borítóján fel kell tüntetni a figyelmeztetést: *Parental Advisory – Explicit Lyrics* (Atyai figyelmeztetés – Szókimondó szöveg). Hogy stílusosak legyünk, adtak a szarnak egy pofont, mert ezzel ugyan semmit nem gátoltak meg, főleg nem azt, hogy a szabadtéri koncerteken mérföldekre hallhatóan üvöltsék mikrofonba a trágárságokat.

De hogy valami jót is mondjunk: nem alapvetően a rock műfaj hibás a fent említettekért, hanem a beleerőszakolt hamis szemlélet és bizony, aki nem üvöltött együtt a falkával, azt kigolyózták. Bebizonyosodott, hogy minden korszaknak megvan a maga 'nagy generációja', csupán az a kérdés, hogy mit hirdet, hogy tudását, tehetségét milyen cél szolgálatába állítja. Ha magáévá teszi Vörösmarty gondolatát (*Mi dolgozunk a világon? Küzdeni erőnk szerint a legnemesbékért.*), akkor túléli jelenlegi válságát. Ha nem, akkor éppen saját maga sírásójává válik.

Írók, költők hangadók

A rock mint egyfajta életszemlélet kialakulásában meghatározó szerepet játszott néhány amerikai író, művész. Felfogásuk, életvitelük, ki nyilatkoztatásaik példaként, hivatkozási alapként szolgálnak mind a mai napig. A szabadság utáni vágy mámore, úgy nyugaton, mint keleten nem hagyott embert érintetlenül, de hogy ezt a jó értelemben vett szabadságot később ki értelmezte szabadossággként, és ezzel csínbe vitte az egész mozgalmat, utólag már tudjuk. A 60-as évek második felének Magyarországon elsősorban a egyetemista fiatalok, de lényegében minden olyan ember, aki szerette a nyugatról helyel-közzel érkező irodalmat, mindenhová magával vitte a Zabhegyezőt, Kerouac *Úton*, vagy éppen Ginsberg *Üvöltés (Howl)* című kötetét. Amikorra ezek a kiadványok eljutottak a keleti tömb vasfüggönye mögé, a Lajtán túl már tömegeket hódítottak meg. Pedig így utólag visszatekintve sem Amerikában, sem Nyugat-Európában, sem nálunk nem váltak követendő példává az általuk felvázolt elképzelések. Sőt. A liberális szabadelvűség képviselői mind a mai napig folyamatosan meg akarják váltani a világot, pontosabban meg akarják változtatni azt a rendszert, amely jól-rosszul, de mégiscsak több ezer éve működteti az öreg bolygót. Az a csekélység egyáltalán nem zavarja őket, hogy próbálkozásaik időről időre kudarcot vallanak, a keserű tapasztalatokból nem okulva – úgymond, a világ még nem érett az ő emelkedett értelmi színvonalukhoz (2003-ban a május 4-i Kendermag tüntetésen történtek után Bánó András az m1 élő adásában ugyanezt a kifejezést használta) – rendíthetetlenül igyekeznek a többségre erőltetni minden bugyuta, olykor kimondottan káros elképzelésüket.

Befürödtek a hippi kultuszukkal, a szabad szerelmükkel, a rock értéket teremtő lehetőségével szemben a műfaj világot megváltani szándékozó, ám semmitmondó jelszavaival, a sex, drug and rock 'n' roll hamis szólamával, a homokosok egyenjogúsításával, a hagyományos értelemben vett család szétverési kísérletével, a településeket mocskos disznóóllá változtató falfirkák hiú ábrándos önmegvalósításával. Vajon miért

van az, hogy nem elég nekik hasonszőrű társaikkal űzni az emberiség nagyobbik felétől teljesen idegen játékaikat? Hogy mindig másokra akarják kényszeríteni romboló elképzeléseiket?

Nézzük meg, kik is voltak valójában ezek az egykoron – nem kevesek szemében mindmáig – követett hangadók.

Allen Ginsberg

(1926–1997. IV. 5.)

Sokan úgy tartják, hogy míg Bob Dylan a pop dalok jellegét, addig Ginsberg a költészetet változtatta meg alapjaiban, kapcsolta össze minden korábbinál erősebben a politikát és kultúrát. Elemi erővel hatott Lou Reed, Patti Smith, John Lennon, újabban a Sonic Youth, Beck és a U2 művészetére, dalaira, felbukkan Norman Mailer *Advertisements for Myself* című munkájában. Érdemei között említik, hogy merész volt a rejtett igazságok kimondásában, ezáltal bátorítva elsősorban a társadalmi elhajlás és a másság képviselőit. Hogy miről van szó, az az alábbiakban egyértelműen kiderül.

Ginsberg politikailag radikális zsidó családban született. Noha apja volt művészember, elismert költő, mégis anyja, Naomi gyakorolt nagyobb hatást életére, szemléletére, írásaira, és aki skizofréniája miatt élete jelentős részét elmeorvosintézetekben töltötte. Ha időről időre ha-zaengedték, meztelenül járkált a lakásban, dühöngött, ilyenkor fia gondozta. (1959-ben hunyt el, haláláról fia a *Kaddish* című versében emlékezik meg.)

Ginsberg munkajogásznak készült. Legmeghatározóbb barátságait a Columbia egyetem diákjaként kötötte, köztük William S. Burroughs és az irodalmi babérokra vágyó futballcsillag, Jack Kerouac említhető. Charlie Parker szaxofonos és Thelonious Monk zongorista játékát hallgatták, megélték a marihuána és a Benzédin tabletták okozta látomásokat. Ez a néhány főből álló baráti társaság lett a művészeti és irodalmi magja a Beat Generationnek nevezett első ellenkultúra-mozgalomnak, melynek tevékenysége alapvetően befolyásolta Amerika kulturális életét.

Ginsberg 16 éves korától tudta, hogy homokos, ettől kezdve szexuális kapcsolatait nem titkolta, nyíltan hangoztatta Kerouachoz és Burroughs-hoz fűződő viszonyát is. Amikor Kerouaccal találták az egyetem hálótermében, egy évre ki is zárták az intézményből.

A barátok közös estéiket alkohol és eleinte (!) enyhe drogok fogyasztásával töltötték, Burroughs azonban, akinek már nem volt elegendő a marihuánás bódulat, hamarosan heroinra váltott. Megvitatták Rimbaud, Blake, Dosztojevszkij, Baudelaire verseit, kialakították a New Visiont, az Új Látomást. Ennek lényege az emberi kísérletezés kibővítése, az igazság fellelése a torz valóságban, a szexualitásban. Barátjuk, a biszexuális junkie prostituált és tolvaj, Herbert Huncke használta rájuk először a beat meghatározást beat down (nyomott), wasted (lepusztult) értelemben. Kerouac a szóban egy másik jelentést látott: beatific (üdvözült, üdvözítő), ám idővel mindkét értelmezés meghonosodott. A beat tehát az idea, a klasszikus értelemben vett eszme helyére került, amelynek célja az ember igazi énjének és az egyén szabadságának felfedezése. Ehhez azonban – mint mondták – először le kell szállnia szívének, lelkének, testének, tudatának, legtitkosabb, legelhasználtabb részébe. Ginsberg írta Kerouacnak: „...mi vagyunk a magja egy teljesen új, történelmileg fontos korosztálynak...”

1946-ban új fiú került közéjük, Neal Cassady. Ő nem sokat írt, de annál többet utazgatott Amerikában, naponta többször is végzett önkielégítést, rengeteg nővel és férfival létesített kapcsolatot, köztük Ginsberggel. Allen életében először szerelmes lett, de legnagyobb bánatára Cassady iránti érzelme viszonzatlan maradt. Elválásuk olyannyira megviselte, hogy elmegyógyászati kezelésben kellett részesíteni. Egy alkalommal kezelőorvosa azon kérdésére, hogy mit csinálna szívesen, azt válaszolta, írni szeretne. És elkezdte. Lelkiállapota helyreállt, és már ahhoz is volt ereje, hogy Cassadyval felújítsa kapcsolatát, egy ilyen alkalommal annak felesége rájuk is nyitott. Ezután találkozott Peter Orlovskyval, aki ezt követően évtizedekig maradt a szeretője.

1955 áprilisában leült az írógéphez és kiírt magából mindent, ami csak eszébe jutott. Amikor októberben hat résztvevővel költői estet szerveztek San Franciscóban, utolsónak ő olvasta fel az *Üvöltés* (Howl) című versét. Ebben meggyőző erővel írta le azt a félelmetes ördögöt, amivé Amerika lett: *Moloch whose blood is running money*. (*Moloch, akinek vére a pénzhajsza*) Ez lett a korszak első műve, amely a számkive-

tettek, az örültek, az elveszettek helyett/ért szólott. Azóta is erre hivatkoznak, ezt emlegetik, mint valami csodát, pedig a tények leírása, feltárása önmagában kevés a boldogsághoz. Hozzá kell tenni a változáshoz vezető út mikéntjét, de azon változását, amely nem egy kisebbség, hanem az emberiség javát szolgálja. A liberalizmus erre nem alkalmas, és itt érhető tetten Ginsberg lépéstévesztése is.

Még ezt megelőzően született a szabadság jelképének tekinthető, Kerouac 1951-ben írt könyve, az *On the Road* (*Úton*), amelyben Neal Cassadyvel (a kötetben Dean Moriarty személyesíti meg) való kalandozásait meséli el. Csak 1957-ben jelenhetett meg, akkor is Ginsberg közbenjárásával. A kötet igazából nem szól semmiről, pontosabban a folyamatos, tartalmatlan és céltalan utazgatást méltatja. Ez a szemlélet rendszeresen fel-

bukkan a blues-, majd a rockzenekarok szövegei-

ben is. Mindenki nagyon megy valahová, csak soha nem ér sehová, és ha teheti, ezen kesereg egy kocsmában. Ez a szemlélet a teljesen gyökértelen, múlttalan, magát sehol otthon nem érző amerikai átlagpolgár gondja. Nincs történelme, amelynek folytatásáért küzdene, nincsenek ősei – még bevándorló elődeiről sem igazán tudja, hogy kik voltak –, egyfajta képzelt hősnek tekinti a vadnyugatot meghódító és a 'kegyetlen, vérszomjas' (!) indiánokat legyilkoló úttörőket, farmereket. Ez a szabadság utáni mérhetetlen vágyakozás nem jött jól a korabeli politikusoknak sem, hiszen a polgár megpróbált kitörni a csupán robotból és hétvégi piálásból álló, igavonó barom jellegű életformából, és akinek nem tetszettek az egyforma, nyílegyenes utcákkal határolt háztömbök, városok, a számozott utcák, amelyek egyformasága azt a célt szolgálta, hogy az Egyesült Államok területét munkahely után bebarangoló dolgozó a lehetőségekhez képest mindenütt otthon érezhesse magát. Ez a kultúrától mentes amerikai életforma teljesen kilúgozza az embert, nem véletlenül indultak újra meg újra kitörési kísérletek, így a hippizmus mozgalom. Nem véletlen az sem, hogy az FBI igazgatója, J. Edgar Hoover a republikánus konvenció előtt már 1960-ban kijelentette, hogy a beatniks jelenség Amerika számára a legnagyobb fenyegetést. Ők azonban saját magukra is veszélyt jelentettek. Kerouac 1969-ben alkoholistaént hunyt el, míg a füvező, drogozó amerikai példakép Grateful Dead együttes

mellé csapódott Cassady 1968-ban, Mexikóban egy kisvárosi esküvő után esett össze a nyílt utcán. Másnap halt meg, még nem volt 42 éves.

A Beat Generation, a The Beats tagjai közül Ginsberg maradt az egyetlen túlélő. Lennon a Beats hatására változtatta Beatlesre eredeti nevüket (Beatles). A hippí szót is a Beats találta ki 'half hip' jelentéssel, míg Ginsberg a flower powert nevesítette. Ugyancsak ő segítette hippiket, hogy Abbie Hoffmannal, Jerry Rubinnal, Tom Haydennel és a Black Panthers tagjaival 1968-ban megszervezzék Chicagóban a Festival of Life-ot tiltakozásul a Hubert Humphrey vezette Demokrata Párt vietnami háborút támogató hadjárata ellen. Annak felderítése is megérne egy misét, hogy a liberális zsidók és a radikális fajgyűlölő feketék hogyan kerültek egy táborba. A rendőrséget persze nem ez érdekelte, rátámadt a tömegre és brutálisan szétverte.

Dylan és Ginsberg

Ginsberg 1960-ban megismerkedett a Harvard egyik professzorával, Timothy Learyvel, akinek kábítószeres kísérleteihez jelentkező önkéntesek közé maga is bebocsátást kért. A költőnek ugyanis meggyőződése volt, hogy a hallucinogénokat ki kell vonni egy elit csoport kizárólagos tulajdonlásából és meg kell osztani az írókkal, művészekkel, ezért össze is hozta Learyt olyan személyiségekkel, mint Burroughs, Thelonious Monk, Kerouac. Véleménye szerint ez a kábítószeres állapot lehetővé teszi az emberek – el-

sősorban a fiatalok – számára, hogy megvizsgálják és átalakítsák a tudatukat. („...empowering people to inquire into and transmute their own minds...and it was young people who were most open to such an experience.”) Ginsberg később lemondott ugyan a pszihedelikátokról, de már túl későn, Burroughs pedig ki tudja milyen 'megvilágosult' állapotban volt, amikor mexikói tartózkodásuk alatt 1951-ben 'véletlenül' agyonlőtte saját feleségét.

Ginsberg úttörő volt nyomdafestéket nem tűrő verseivel is. Az *America* című költeményében írja: „America, go fuck yourself with your atom bomb (Amerika

baszd meg magad az atom-bombáddal.)” Ezt a szabados beszédet és megnyilvánulást olyannyira nem tartotta kivetnivalónak, hogy még buddhista tanítót is fogadott Gelek Rinpoche személyében. Egyre szorosabb kapcsolatba került a rockhírességekkel, turnézott a Bob Dylan Rolling Thunder Revuevel, együttműködött a Clash együttesel, 1979-ben pedig a National Arts Club tüntette ki arany medállal irodalmi érdemeiért. Szószólója lett a NAMBLA-nak (North American Man-Boy Love Association = Észak-amerikai Férfi-Fiú Szerelmi Egyesület), amely célul tűzte ki a büntet-

len homoszexualitás korhatárának leszállítását. Ez magyarul azt a vágyat jelenti, hogy kéjenc öregek minél fiatalabb fiúkkal szórakozhassanak büntetlenül. Perverziója nem ismert határokat, a The New Yorkerben megjelent *Death and Fame* című cikkében azzal kérkedett, hogy hány férfival volt és kivel, mit, hogyan csinált. És megint csak elérkezünk a XX. század liberális gondolkodásmódjának egyik jellegzetességéhez, a magakelletéshez, kivagyisághoz. Nem elégszenek meg azzal, hogy az évezredek hagyományokat felrúgják, hogy ferde hajlamaikat kiélik, mindezzel még kérkednek is és elvárják, hogy mások ezért süvegeljék meg őket.

Ginsberg alighanem legnagyobb magyarországi rajongója Földes László 'Hobó', aki itteni tartózkodása idején hanyatt-homlok sietett személyesen üdvözölni.

Amikor Ginsberg 1997-ben májrákban elhunyt, méltatások özöne jelent meg a sajtóban. (Titkára majd két évtizedig Bob Rosenthal volt).

„Ginsberg, Timothy, Jerry Garcia ugyanakkora forradalmi vezérek, mint Benjamin Franklin és Jefferson” – írja Grail Marcus, nevezettek személyes jóbarátja.

Marianne Faithfull: „Mindenki zsidó 'mamájaként' nagyszerű barát volt.”

Yoko Ono: „Bölcsessége mindig meglepett. Ugyanannyira volt szexis, ahogyan egy hegy is az lehet, ugyanakkor gyengéd, intelligens, aki nagy hatással volt egy egész nemzedékre.”

Deborah Harry (Blondie együttes): „Mindvégig megőrizte humorát”.

Lou Reed: „Modern rockszövegek nem léteznének Ginsberg nélkül.”

Lenny Kaye (Pattie Smith gitárosa): „Megtanította nekiünk a buddhista járást.”

Bono (U2), Norman Mailer, Graham Nash (Hollies együttes), Pete Seeger, Sean Ono Lennon (John fia) elismeréssel nyilatkozott róla, Mick Jagger is kedvelte Ginsberg, Burroughs, Kerouac könyveit.

Rangos társaság, csak valószínűleg kihagyásos emlékeztető az értékítélete, hiszen bizonyára tudtak hősük droghasználatra és a homokosok büntethetőségi korhatárának leszállítására vonatkozó kísérleteiről. Vajon ezekről hogyan vélekedtek? Saját életük megadja rá a választ. És hogy milyen nyelvezetet használt ez a dicsőített 'költő', arra álljon itt Ginsberg a Magyarok Vasárnapja 2003. március–április számában olvasható egyik, eredetileg 1986. március 15-én (!) *Záróizom* címmel megjelent versének fordítása Eörsi (Schleiffer) István tollából. Íme:

*Remélem jó öreg segglyukam kitart még
Többnyire rendben volt 60 éven át,
Bár Bolíviában felrepedt s megműtötték
a fennsíki kórházból élve került ki –
kevés vér, polip nincs, alkalomadtán kis aranyér,
aktív, sóvár, szívesen fogad be falloszt
kólásiüveget, gyertyát, répát, banánt és ujjakat –
Most fél az AIDS-től, mindazonáltal szolgálni vágyik –
ki a bús bélsárral, be a gumiba bújt
orgazmusos baráttal –
Még mindig ruganyos-izmos,
gyönyörért szégyentelenül kitárul,
De húsz év múlva ki tudja,
az öregeknek sajog mindenük,
ízület, nyak, prosztatata, gyomor –
Remélem a vén lyuk fiatal marad
halálomig, nyugi ...*

Andy Warhol belsőépítész méltó társa lett világhírű barátjának. Mennyekig magasztalt alkotásainak egyik mesteri példánya a kiállításon bemutatott WC-csésze. Ilyen és hasonló ízléstelen, állítólagos művészetével csupán a feltűnést kereső Warhol mégis sokan a XX. század egyik legfontosabb művészeinek tartják. Biszexuális volt, *Hölgyeim és uraim* című sorozatának szitanyomatai fekete és spanyol származású transzvesztitákat ábrázolnak. Erősen kötődött a Velvet Underground nevű zenekarhoz, annak énekesnőjével, a német származású Nico-val testi kapcsolatba is került.

Aldous Huxley a korszakos *Brand New World* (*Szép új világ*) írója, továbbá Lewis Carroll a meseszerű *Alice csodaországban* (*Alice in Wonderland*) megírása közben szintén nem vetette meg a hallucinogén szereket.

Aleister Crowley szerepe ugyancsak nem elhanyagolható. 1847-ben született, szülei egy fundamentalista keresztény szekta tagjai voltak. A Biblia felolvasása hallatán már gyermekkorában Isten ellenségeivel azonosult és 1898-ban egy mágikus közösséghez csatlakozott. Minden Istennek nem tetsző cselekedetet elkövetett, amit csak lehetett, habzsolta a narkotikumokat és felajánlotta segítségét az orosz hatóságoknak a kereszténység elpusztításához. Ennek ellenére Ozzy Osbourne pályafutása egyik legnagyobb dala írtá erről a szörnyetegről *Mr. Crowley* címmel. Egyik legodaadóbb híve Jimmy Page, a Zeppelin gitárosa, aki nemcsak emléktárgyait gyűjtötte, de még a Loch Ness-i tó melletti házát is megvette.

Üzleti szempontból kitűnő ötletnek bizonyult az anti-Krisztus irányzat. Az egykori hollywoodi gyermekszínész Kenneth Anger, Aleister Crowley tanítványa évekig dolgozott egy, az ördög tiszteletére írt forgatókönyvön, amelynek főszereplőjéül Bobby Beausoleile-t, az amerikai Love együttes hippy gitárosát szemelte ki. A tervet mégis le kellett fűjnia, mert Bobby nem sokkal később brutális gyilkosságot követett el, majd az áldozat vérével sátáni utalásokat festett a falra. A nyomozás kiderítette, hogy szoros barátságban állt a Manson családdal is. Miután Bobby kiesett a szórásból, Anger Mick Jaggert környékezte meg és bátorította a szerep felvállalására. Annak, bár dalokat írt a készülő film számára, annyira mégsem ment el a józan esze, hogy személyesen játssza el Lucifer szerepét.

1967 végére azonban az okkultizmus mégis felkeltette Jagger érdeklődését. Szívesen lapozgatta a *The Book of the Damned*, *Manuscripts of Witchcraft*, *The Master and Margarita* című köteteket, utóbbi az orosz Bulgakov regénye, ami a *Sympathy for the Devil* megírására ihlette.

Lenny Bruce

Amerikai zsidó származású komikus, eredeti nevén Leonard Alfred Schneider. Azzal vált híressé, hogy előadásában mocskos szavakat (dirty words) használt. Ezért néhányszor le is tartóztatták, több amerikai városból és Ausztráliából kitiltották. Szenvedélyesen gyűlölte a katolikus egyházat, mivel kapcsolatban állt az őt figyelő hatósággal. Bob Dylan, John Lennon el volt ájulva tőle, több dalukban utaltak is személyére, Frank Zappa is aláírásáért esdekelt. Krónikus kábítószeres volt, 1966. augusztus 3-án holtan találtak rá tűvel a karjában.

Családok, gyermekek, utódok

Hogy a rockzenészek a hazulról magukkal hozott mintát követik-e, és hogy családi életük beilleszthető-e a mindennapjaikba, arra eltérő példákat látunk. A jobb családban nevelkedett Brian Jones (Rolling Stones) például még középiskoláit sem fejezte be, amikor első ízben apának tudhatta magát, amit gyors egymásutánban még három házasságon kívüli csemete követett. Ebben nem csak ő volt ludas, egyik-másik kedvese kimondottan azért kívánta a korai anyaságot, hogy ezzel láncolja magához a hírességet. Jellemtelenségükre mi sem jellemzőbb, mint hogy busás 'fájdalomdíj' fejében eltekintettek a botránytól és befogták a szájukat. Mindez nem intette óvatosságra Briant és továbbra is virágról virágra szállva kereste a szebbik nem kegyeit. Ez a szabadosság fittyet hányva az apa-anya családmoddellnek, szinte előszele volt a néhány évvel később bekövetkezett hippi korszak szabad szerelem időszakának, amelyben a társak állandó váltogatása miatt született gyermekek apjának kiléte számtalan esetben kimutathatatlaná vált. A kommunák tagjai bele sem gondoltak, hogy ezzel félárva porontyok tömegét hozták világra, akik ilyen körülmények között felcseperedve már ezt az életformát tekintették természetesnek.

Más szempontból érthetetlen a hírességek különböző feleségektől, barátnőktől, szeretőktől származó számtalan utóda. Hogy ezek a gyermekek hogyan élik meg állandóan társat váltó szüleik újabb és újabb kapcsolatait, az előző feleséget anyázó megnyilvánulásait és mit szűrnék le a viharos jelenelekből, azt majd felnőtté válásuk után tudjuk meg. Az is elgondolkodtató, hogy a 61 esztendő Paul McCartney fél tucat gyermek után, új feleségétől (Heather Mills) akart egy kis gagyogót. Aligha hihető, hogy boldogsága ettől lesz még nagyobb, főleg,

Heather McCartney

ha szerető házasságban él hitvesével, az viszont az alábbiakból kiderül, hogy a gyermekkorban látott példák meglehetősen befolyásolják a felnőtt kori szemléletet. Az életfogytiglanra ítélt David Chapman, John Lennon gyilkosa mind a mai napig nem felejtette el vadállati viselkedésű őrmester apjának anyjával szemben tanúsított durvaságát, és – állítólag – saját fia megrontását.

Még valami. Negyven évvel ezelőtt nem számított, hogy egy zenekar tagjai milyen családból érkeztek, mint láttuk, szülei révén Jones a kiegyensúlyozott középosztályt, Richards a vasúti targoncás melós, Jagger az ismert sportember apát képviselte. Napjainkban alig akad példa egy hasonlóan színes felállásra, a kasztosodás a zenekarokon belül is elindult. A pénz pénzt vonz, nem a tehetséget.

Bono

A U2 énekese húsz év óta él boldog házasságban Ali Hewsonnal és négy gyermekével. A szegénységben cseperedő fiatalok még az iskolában ismerték meg egymást. Talán a nyomorúság tanította meg, hogy ne feledje, honnan jött és hogy nem mindenkinek adatott meg a tehetség, hogy gazdaggá legyen. Ezt szem előtt tartva a férj rendszeresen jótékonykodik, Párizsban nem véletlenül tüntették ki a becsületrenddel. Felesége évek óta a Csernobil alapítvány egyik vezetője, aki még a veszélyeztetett környezetbe is elment, ahol több hetet töltött. A születésnapjára komponált *The Sweetest Thing* című dal befutott, a belőle befolyt pénzt Ali a csernobili gyerekeknek ajánlotta fel.

Elvis Presley

Nyomorúságos körülmények között jött a világra, ikertestvére meghalt a szülésnél. Gyermekként keresztényi nevelésben részesült. Az iskolában szinte gyámoltalanul félénk, visszahúzódó, belőtt sérója miatt erősebb társai testileg is bántalmazták. 1953-ban mindössze négy dollárért édesanyja születésnapjára készített két hangfelvételt, ezt néhány hónap múlva megismételte, de akkor már a Sun Records tulajdonosa, Sam Philips felfigyelt rá. Felfedezte a fehér emberben a 'fekete hangot'. Németországi állomáshelyén kapta a hírt, hogy rajongásig szeretett édes-

anyja elhunyt, a csapás hatására lelkileg összeroppant. Az átlagembernél mélyebben átértzett tragédia minden bizonnyal hozzájárult, hogy hamarosan kicsússzon lába alól a talaj.

A kezdetben félénk, Istenfélő fiatalember fokozatosan beleszokott a hírességek életébe, akiken fürtökben lógtak a nők. Soha nem lett mintha, barátnőit nemegyszer megütötte.

Janis Joplin

Gyermekként szenvedélyesen szerette a meséket, gyakran maga szőtte tovább a könyvekben befejezett történeteket. 16 éves koráig nem különbözött iskolatársaitól, átlagon felüli értelmi képessége következtében ekkor kezdtek unalmassá válni számára a tanítási órák. Naiv elképzelései a párkapcsolatokról gyakran tették iskolatársai gúnyolódásának célpontjává, ilyenkor szobájába zárkózott, ahol festményei képzeletvilágában talált menedéket. A mesék világa és a valóság azonban fényévekre álltak egymástól. Házasságról, gyermekekről hiába ábrándozott, ezt a hiányt pótolta felfokozott életvitelével, amelybe beletartozott a féktelen autóvezetés, a partiról partira járás, a társ nemétől független szabad szerelem. Senki sem tartott ki mellette, ő pedig senkit nem tartóztatott.

Jim Morrison

Apja a haditengerészet tisztje, állomáshelyét főnökei parancsára állandóan cseréli, és bár a család követi ahová csak teheti, előfordul, hogy Morrison hónapokig nem látja. Az állandó költözések következtében barátaik is gyakran változnak, tartós kapcsolatokat sem ő sem szülei nem tudnak kiépíteni. Ez a gyökértelen életmód, a megbízható barátok hiánya készteti arra, hogy gyermekkorától fogva 'kísérletezzon' társaival, lemérje rajtuk szándékosan eltúlzott kihívó megnyilvánulásainak hatását. Szívesen fordul a múlt történelmi alakjaihoz, példaképe Nagy Sándor, a macedón uralkodó, a későbbiekben megjelenését, hajzatát az övéhez igazítja. Bújjá a könyveket, főleg a filozófusokat, Montaigne, Rousseau, Sartre, Heidegger és kivált Nietzsche műveit, Hieronymus Bosch művészetét kedveli, életrajzírói szerinti kimagasló 149-es IQ-val

rendelkező zseni. Mivel nem talál magához hasonló értelmi szintű társakat, inkább befelé fordul, verseket ír (1600 oldal írott anyag maradt utána), ráadásul az anyai nevelés nem pótolhatta az apai szigort, amely a mégoly ritka találkozások alkalmával is csupán hajzata hosszának bírálatában merült ki. A működésképtelen családi kapcsolat következtében

nem véletlenül híreszteli, hogy szülei meghaltak. Morrison tehát egy rendkívül tehetséges, ugyanakkor magányos ifjú, akinek értékes társaság hiányában értelmetlenül telnek napjai. Ha éppen nem tanul, céltalanul lődörög a tengerparton, unalmában marihuánát szív. A zenéről fogalma sincs, viszont felismeri, hogy költészetét a rock felhasználásával szélesebb tömegekhez tudja eljuttatni. Amit a családban nem, ahhoz zenésztársaitól kapott szabad kezet, a színpadon és a színpadon kívül azt tesz, amit csak akar.

Jimi Hendrix

John Allen Hendrix néven született 1942. november 27-én Seattle városában. Apjával csak 1945 őszén a háború után találkozott először, ifjú, tizenéves édesanyja (Lucille) nehezen birkózott meg az anyaság gondjaival. Noha Al feleségül vette, sosem éltek együtt, így a szinte leányanyának is nevezhető Lucille a családtagok és a barátok között hányódott, hogy túlélje a nehézségeket. Férje hazatérése után fiukat 1946. szeptember 11-én új néven jegyeztette be, akit ettől kezdve James Marshall Hendrixként ismert a világ. 15 éves volt, amikor édesanyja a mérhetetlen italozás következményeként májzsugorban elhunyt. A rossz gyermekkori példa saját felnőttkori életében is vissza-

köszön, házasságot nem kötött, viszont törvénytelen gyermekeinek se szeri, se száma.

Michael Jackson

A sors fintora, hogy ebből a kivételes képességű emberből éppen a látványüzlet alakította ki azt a mesterséges lényt, aki nem annak született, akinek ma látjuk.

A történet Joe és Catherina Jackson – ez utóbbi hithű jehovista – házasságával kezdődik, amelyből kilenc gyermek születik. Amint cseperednek a kicsinyek, hamar kiderül, hogy istenáldotta tehetségek valamennyien, akik családi zenekart alapítanak. A dolog szemet szúr Diana Ross énekesnőnek, aki rájuk irányítja Barry Gordy jr., a Tamla Motown cég alapítójának figyelmét. Egy szép napon Gordy házi szerzői kopogtatnak és az *I Want To Be Free* című szerzeményüket ajánlják a főnök és Diana tisztes figyelmébe. A mesternek azonban egész más az elképzelése, és némi átalakítás után megszületik az *I Want You Back* a gyermekek előadásában. A lemez 1969 telén bombaként robban, jól lehet Michael alig tapossa tizedik életévét. Még fel sem ocsúdnak, amikor a Beatles korszakra emlékeztető örület alakul ki körülöttük. Ez

Osmonds

anyagiakban is megmutatkozik, két év sem telik el az első fellépések óta, máris 250 000 dollár értékű birtokot vásárolhatnak, ahol a külvilágtól légmenetesen elzárva töltik napjaikat. Ám ezért nagy árat fizetnek, gyermekkoruk örökre eltűnik, akár csak a korláthoz/nyújtóhoz idomított tini 'tornászok' esetében.

A történet nem lenne amerikai, ha azonnal fel nem bukkan-na egy csupa fehérekből álló ugyancsak népes család, az Osmonds, ahol – mormonok lévén – szintén számolatlanul ontják a gyerkőcöket. A csapat

sztárja ott is a Jackóhoz hasonló korú Donny. Néhány évig versenyeznek egymással, aztán mindenki elfelejti a fehéreket. Jermaine benősül a Gordy családba, szülei viszont kiadót váltanak, amitől az após nem kap nevetőgörcsöt. Néhány év mérsékelt siker után kinőnek a csodagyerek korból, váltaniuk kell. Ezt a váltást Michael Quincy Jonesnak köszönheti, aki meghatározza jövőbeni zenei megszólalását, ennek első példája az *Off The Wall* LP. A következő album, a *Thriller* bár minden idők legsikeresebb lemeze, ám vele egyidejűleg elkezdődik hősünk teljes átalakítása, ennek részeként az énekről lassan áttevődik a hangsúly a mozgásra. Jackóra fekete nadrágot, fehér zoknit húznak, így mindenki a lábaira figyel.

1984-ben majdnem pont kerül az addigi életműre. A Pepsi Colának forgatott, *Billy Jean* című nóta közben Michael mellett felrobban egy lámpa és a pattogó szikráktól lángot fog agyonzselézett hajzata. Még így is folytatja a jelenetet, de kórházba kerül, a megégett fejbőrön azóta is csak festett hajutánzat látható. Magánélete szent és sérthetetlen, csak találgatni lehet, hogy kivel, mivel tölti szabadidejét. Aztán elmondja. Képregényeket olvasgat, Walt Disney filmeket néz, miközben saját állatkertjében óriáskígyó tekereg. A baj csak az, hogy más nem is érdekli. Örök gyerek? Látszólag mindenben ő dönt, valójában csak végrehajtja a mások által megírt forgatókönyvet. Vegetáriánus, nem iszik, nem dohányzik. Nőülés? „*Majd Isten gondoskodik róla, ha eljön az ideje*” – jelenti ki. Legtöbbet a *Kék laguna* című film gyermekcsillagának, Brook Shieldsnek társaságában látják. Sorsuk közös, gazdagságuk ellenére teljes az elszigetelődés.

Aztán ismét összeáll a Jackson család és körútja során keményen megfeji a rajongókat. Egy-egy belépő ára a 120 dollárt is eléri – ez akkoriban elég húzós összegnek számított – mivel a szervezők nem szívbjajosak. Jacko maga is belekóstol az üzleti életbe, egy huszáros mozdulattal rátenyerel a Beatles életmű felett rendelkező Northern Songs kiadóra, és 47.5 millió dollárért megveszi 251 dal kiadói jogát, majd 1985-ben Lionel Ritchievel megírja a Live Aid himnuszát, a *We Are The World*-öt. Elterjed róla, hogy oxigénsátorban alszik, de csak a vak nem látja, hogy ennek a pletykának is feltűnéseltető értéke van. Ha kellene, azt is bemondanák, hogy leszállt a Holdra, legfeljebb másnap cáfolnák.

1987-ben arculatváltás történik és megjelenik a bőrdzsekis vagány, aki fellépésein szexisen tapogatja magát. Teljesen hiteltelen – akárcsak Madonna apácaruhában – mert valódi nőkapcsolatáról senki sem tud.

Vicc az egész. Már csak a gyerekek érdeklik, ezt bizonygatja a *Heal The World* klipjében (*Dangerous* LP), ahol a katonák eldobják fegyvereiket az apróságok láttán. A néző egy pillanatra talán még el is érzékenyül, de aztán ismét felcsatolja oldalfegyverét, mert ilyen a világ. Gyermekes dolgai különben is szemet szűrnak, leginkább a 13 éves Jordan Chandlert kényezteti. A szülők közbelépnek és kiskorú megrontása címén beperlik. Jacko tagad, de a komédia folytatódik. Egyesek tudni vélik, hogy a papa egy 20 milliós filmszerepet kívánt kicsikarni és csak azután folyamodott a zsarolás fegyveréhez, amikor számítása nem jött be. Végül peren kívüli megállapodás értelmében 15 milliót akaszthat le a híresség bankszámlájáról, de ekkor meg Jordan perli szüleit, mert kiskorú lévén, nem ő kapta kézhez az összeget. Ez már tragikomédia. A botrány csökkentése érdekében menedzserei felhajtják Jackson számára Elvis Presley lányát, a kétgyermekes Lisa Marie-t. A kézfogót Dominikában tartják, aztán válás, és megvan az újabb címlaptörténet. Michael már olyanokat tesz, ami aligha az ő agyából pattan ki. Például 25000 katona élén akar felvonulni a moszkvai Vörös téren, de amikor ez nem sikerül, egy közeli kaszárnyába megy bohóckodni. Megjelenik Romániában és mosolyogva kezét ráz Iliescuval, úgy tűnik, ha Sztálin életre kelne, azzal is szívesen fényképeztetné magát. Senkire és semmire nincs tekintettel, mert akkor nem bújthatná orosz katonai egyenruhába a magyar bakákat, hogy egy nyomorult klip kedvéért megint felidézze a Budai Várban az akkor – 40 év után – eltakarodott bolsevik ármádia emlékét. A nagyzási mánia folytatódik, a Hősök terén saját szobrot állíttat magának Gábor arkangyal helyébe. Vajon miért nem Washingtonban tette ezt a Capitolium előtt? Itt bizonyára olcsóbb. Hogy valami jót is tegyen, a forgatás szünetében ellátogat a Bethesda és a Heim Pál gyermekkórházba, anyagi felajánlásokat tesz, pedig lassan már ő szorul ápolásra. Elég összevetni ifjúkori képeit, a jelenlegi, panoptikumba illő, kiféhértett viaszábbal. Hol itt, hol ott cikkeznek titokzatos betegségéről, ami akár igaz is lehet, de akkor mi végre kellett számtalanszor átszabotni orrát és arcát? Vajon milyen szerek hatására lehetett ebből az egyéniségből egy mozgatható pojját csinálni? Milyen erők engedhették meg maguknak, hogy kísérleti nyúlként használják? És milyen zenei rendező áll mellette, aki szó nélkül tűri, hogy az egykor csodálatos énekhangból csupán vakkantásokkal megtűzdelt paródia maradjon?

Jacko később ismét felkeresi Magyarországot és levegőszűrő álarcban rója az utcákat, igaz pár méterrel odébb, a Népstadionban már leveszi. Ott más az éghajlat? Ha annyira törődik a gyerekekkel, vajon elmondta-e neki valaki, hogyan élnek a magyar fiatalok a környező országokban, hogy milyen évfordulót ünnepelt ittjártakor az ország, amihez képest az ő szülőhazája csak hátulgombolós? A stadion korántsem volt tele, de nem is csoda, mert 1996-ban 4900–7500 forintos helyárakkal megfajni a gazdaságilag teljesen lepusztított ország ifjoncait több, mint gusztustalan.

Azóta csak romlott a helyzete. 2003. februárjában 'barátja', Uri Geller unszolásának engedve az addig visszahúzódó Michael Martin Bashir riporterrel nyolc hónapon át filmeteti saját életét. A filmben minden szégyenérzés nélkül beszél arról, hogy mint korábban a 12 éves Macaulay Culkin *Reszkessetek betörők* gyermekszínésszel, úgy azóta is minden szexuális kapcsolat nélkül szívesen alszik egy ágyban kisseráccal. Tagadta, hogy plasztikai sebész valaha is dolgozott volna fizimiskáján, amely kijelentés úgy komolytalan, ahogy van. 2002 júniusában orvosai szerint „Nemsokára semmi nem marad a híresség eredeti orrából, az utolsó bőrdarabkát is ki kell cserélnünk. A rengeteg fertőzés következtében szó szerint elhal Jacko orra”. Akkor most ki hazudik?

Két gyermeke volt feleségétől, Debrahtól született, a harmadik béranyától származik. Kérdés, hogy ez a világtól elzárt, 'elefántcsonttoronyban' élő lény hogyan tudja az élet farkastörvényeire megtanítani a porontyokat?

Mert amit csinál, abban ugyan minden tökéletes, csak semmi sem eredeti. Ha beszél, egy se fiú, se leány lény nyafogását halljuk. Ezt a tragikus változást akkor értjük meg igazán, ha visszaemlékezünk a 15 éves ifjúnak mondott szakmai jóslatra, mely szerint ő lesz Otis Redding utódja. 2003 novemberében újra bíróság elé kerül pedofília vádjával, ám a 12 éves, rákbeteg Gavin Arvizzo nevű kisfiú szülei már nem alkuszak vele, véget akarnak vetni az énekes újabb és újabb kiskorúakkal vélhető fajtalankodásának. A háttéreseményeket ezúttal is csak az érintettek ismerik. Jacko korábban fizette a gyermek orvosi kezelését, házzal, gépkocsival lepte meg a meglehetősen szegény családot. A gondok akkor kezdődtek, amikor a híresség, ki tudja, milyen okból, megvonta addigi nagyvonalú támogatását, és a család válaszul azonnal pedofíliával vádolta meg. A felhajtásra Robert Wagner, az énekes 1990 és 1993 között volt biztonsági főnöke rá is játszott, amikor azt kezdte

mondogatni, hogy főnöke hálósobájában az évek során vagy háromszáz 8–12 év közötti fiúcska töltötte az éjszakát. Eddig azért nem szólt erről, mert féltette az állását. Ha lehet, ezt a szennyládát, még jobban meg kéne büntetni Jackónál, ha beigazolódnak a vádak, mert bűnrészességet vállalt fiatalokúak megrontásában. Mivel mocskos pénzt vett fel a hallgatásáért, a középkorban ezt nyelvkitépéssel 'díjazták' volna. Ügyvédei örültek igyekeznek beállítani, hogy így mentsék a híresség bőrét. Bármilyen is a végkifejlet, a kialakult zűrzavar hatására hihetetlenül megugrott az énekes ez idő tájt kiadott válogatáslemezőnek eladása. Ez a másik szégyenfoltja ennek az egész fertőnek, miközben Jacko túl a negyvennegyedikén még mindig gyermeket játszik, csak egyre rosszabbul alakítja szerepét.

Peter Grant

A Zeppelin menedzsere 1962-ben nősült, a kétméteres, másfél mázsás óriás egy Gloria nevű törekeny balett-táncosnőt választott élete párjává. Két gyermekük született, Warren 1966-ban, majd Helen. Házasságuk 1976-ig tartott, amikor felesége belefáradt a folyamatos egyedüllétbe és másik társat talált magának. Grant ettől kezdve megváltozott, mégpedig hátrányára. Lányát Denny Laine, az egykori Moody Blues és Paul McCartney Wings együttesének muzsikusa vette el, ám a házasság válással végződött.

Roger 'Syd' Barrett

A Pink Floyd egyik alapító tagja szerencsésebb elhunyt társainál, 'életre ítéltetett'. Családi háttere rendezett, viselkedése nem igazán különbözött iskolatársaitól, tanárai szívesen emlékeznek rá. 14 éves lehetett, amikor a zene már meghatározó szerepet töltött be életében, gitárt fogott és David Gilmour segítségével zenekart szervezett, tőle tanult gitározni is. Egyénisége kezdettől fogva rokonszenvet ébresztett ismerősei körében, szinte gondtalan mindennapjait csak apja korai halála zavarta meg. Korához képest társainál érettebb, nem szerette, ha oktatói 'gyereknek' nézték. A Cambridge Technical College művészeti fakultásának fegyelmét már nem is tudta elviselni, zavar-

ta az órákat, nem egyszer kiküldték. A Beatles *Love Me Do* című felvétele egy életre meghatározta további pályafutását, zenész akart lenni. Szereplési vágya szöges ellentétben állt időnkénti visszahúzó-dottságával, a helyi botanikus kertben és a közeli erdőkben tett hosszú, magányos sétáival. Először 1964-ben tűnt fel barátainak festményei egyre absztraktabb jellege. Kezdetektől fogva narkotikumokkal él, ezek agyilag teljesen tönkretették. Hosszabb ideig tartó párkapcsolata nem volt, a felelősségérzet ki sem alakult benne. Enyhe túlzással azt mondhatjuk, hogy megőrült, túl az ötvenedik évén is édesanyjával él.

Híres szülők híres(?) gyerekek

Ahogy a gyümölcs, úgy az ember is magában hordozza ősei meghatározó génjeit, csak amíg a természetben kimondottan előnyösek az öröklött kedvező tulajdonságok, hús-vér megfelelőjükről – úgy tűnik – ez aligha mondható el. Sőt, a túl sok hasonlóság olykor még ártalmára is lehet az utódnak. Szűkítsük a kört a pop/rock területére és vizsgáljuk meg az említett kételyek valóságtartalmát. Aligha létezik szülő, aki ne kívánná gyermeke számára legalább azt a sikert, amit ő maga az életben elért, márpedig, ha ez így van, akkor az ember azt gondolná, hogy a siker egyik legnyilvánvalóbb felségvizén, a könnyűzenében, a nemzetközi hírnevet elért egyedek utódaikat is az általuk már kitaposott irányba terelgetik. Ezzel szemben lépten-nyomon azt tapasztalni, hogy a megkérdezett hírességek nemhogy támogatnák gyermekük zenészi becsvágyát, inkább megpróbálják lebeszélni őket erről a kacifántos pályáról. Ennek elsődleges oka saját, a látványüzletben megélt keserű tapasztalataikban keresendő, hiszen jól tudják, egyáltalán nem biztos, hogy a majdani, esetleges, többnyire kérészéletű siker megéri az iszonyatos befektetést, amire rámehet a ifjú jelölt egész gyermekora, fiatalsága. Még ha be is jön a vállalkozás anyagilag, az elpuskázott éveket soha nem lehet visszahozni, az egykori gyermeksztár pedig tudat-hasadásos felnőttként éli hátralévő életét. Gondoljunk csak Michael Jacksonra, persze nem törvényszerű, hogy mindenki hozzá hasonlóan végezze.

Jakob Dylan

Robert Zimmerman és Sara első – közös – gyermeke 1969-ben olyanira megörvendeztette szüleit, hogy a boldog atya *Forever Young* című dalával azonnal világgá kürtölte az eseményt. Ennél többet azonban később sem tett. A sajtó

nem írt, szülei pedig nem beszéltek róla, ha pedig a családdal kóborló apát megrohamozták a tudósítók, a gyerekek illedelmesen átmertek az út(ca) másik oldalára, mintha idegenek lennének. Jacob odahaza sem kapott zenei útmutatást, hacsak nem számítjuk az állandóan úton lévő Bob autójában bömbölő kazetták választékát. A fiú következő otthoni 'élményét' a szétesőben lévő házasság vitái és annak megörökítése, az 1974-es *Blood On The Tracks* album jelentették. Sosem volt vagány, hosszú ideig még szűk baráti körben sem merte fitogtatni magát. A Virgin gondozásában megjelent első albumától, – *Wallflowers* – a cég szakemberei nem vártak áttörést, ám a mindössze 40 000 példányos eladás még az ő számításait is alulmúlta, így az együttműködés megszakadt. Jakob, aki a középiskola után mindössze négy hónapos művészeti okításon vett részt, egyéb képzettség híján továbbra is a zene területén kereste a boldogulást. Éjjel-nappal gyakorolt, dalokat kompo-

nált, összetrombitálta kísérőzenekara tagjait, ám hogy elkerülje a Bob Dylan név húzóerejét, csak hónapok múlva árulta el társainak, ki is ringatta bölcsőjét. Közön-sége fiatalabb egyedeinek ma már nem sokat mond az egykoron legendás apa, ők a fiúra kíváncsiak, mert a szerencsekerék jó irányba fordult. Az 1996-ban megjelent *Bringing Down The Horse* album több mint egy évet töltött a Billboard listáján, elérte a 4. helyezést, eladtak belőle 2 milliót, a rajta lévő *6th Avenue Heartache* dala két Grammy-díj jelölést kapott, előadóját pedig a Beatles időkire emlékeztető örömmel fogadják, ahol csak fellép. Hét

év óta tartó erőfeszítése meghozta gyümölcsét, pedig apja árnyékában – akivel Memphis városában ugyanazon a napon, de más koncertteremben lépett fel – ez nem volt akármilyen feladat, hiszen amint elmondta, a név kimondottan ellene dolgozott. Hogy meddig tart ez a felfutás, senki sem tudja. Majd a jövő dönti el, hogy féltestvére, Maria – főállású anya, részidős jogász –, és édestestvérei, a videorendező Jesse, a fényképész Sam, a festő Anna, vagy pedig ő választott helyesen foglalkozást.

Jason Bonham

Nagy-nagy kérdőjellel indult az életben. Vajon keményen italozó, végül abba belepusztuló apja káros szenvedélye, vagy a Led Zeppelin dobos, John tehetsége kerekedik felül benne? Születése, cseperedése anynyira a nyilvánosság kizárásával történt, hogy jószerével csak 1988. május 14-én derült ki, hogy évek óta muzsikál, amikor is az Atlantic Records 40 éves fennállását ünneplő parti vendégeként fellépő, három megmaradt Zeppelin-tagot erősítette. A fiú hibátlan kűrt futott és Jimmy Page meghívta *Outrider* című lemeze stúdió munkálataihoz, majd az azt követő koncertkörúthoz. A hír meglepő értékű, hiszen az elhunyt dobzseni apához szokott Page saját tekintélye érdekében csupán felebaráti szeretetből senkivel nem jótékonykodott. Jason tehetsége szemet szűrt a kiadónak is, saját neve alatt futó, új zenekar alapítására ösztöklélte, így léphetett színre a Bonham csoport és a *Disregard Of Timekeeping* LP, amelyet hamarosan platinalemezhez juttatott a rockot kedvelő tömeg. Miután 1990 májusában oltárhoz vezette kedvesét, az ünnepséget követő bulin ismét a Plant, Page, Jones trió jelentkezett nála egy kis kötetlen örömmel. A sajtó felkapta a hírt, megindult a találgatás a Zeppelin feltámadásáról, a bennfentesek azt is tudni vélték, hogy egyetlen amerikai turnéért 50–170 millió dollárt ajánlottak nekik. Jason szíves-örömmel ugrana egy ilyen lehetőségre, magabiztosságának alapja, hogy nem apját utánozza, hanem csak annak tanítását követi. Az újramezdés végül Robert Plant ellenállásán bukik meg, a legenda legenda marad, Jason pedig 1997-ben egy hajmeresztő húzással, apja emlékére kizárólag Zeppelin-nótákat tartalmazó koncertalbumot vesz fel *In The Name Of My Father – The Zepset* címmel, annak bevételeit jótékonyági célokra fordítja. A lemezen segítő társak nem kevésbé

teszik magukévá az ősök szellemét, az egész alkotás nyugodtan összevethető az eredeti négyes teljesítményével. Azóta még egy újabb dobással jelentkeztek – *When You See The Sun* –, ám a rock átmeneti visszaszorulása nekik sem kedvezett, alig hallani róluk. Jason, aki egykoron szintén nem vetette meg az itókát, ma már kétgyermekes családapaként viszonylag visszavonultan tölti napjait. Jelenleg az UFO együttes tagja.

Charles Julian Lennon

Cynthia Powell és John még el sem jegyezte egymást, amikor az ifjú jövevény már jelezte érkezését. A történeteket 1963. április 8-ig sikerült titokban tartani a nagyközönség előtt, ám az újszülött nem igazán változtatott John papa addigi életfelfogásán, aki még a keresztelő helyett is inkább Brian Epsteinnel ment nyaralni. Nem lett belőle igazi családfő, Cynthia sem volt az az asszony, aki megfelelő szellemi társa lehetett volna, ennek következtében rengeteg megalázó helyzetet kellett elszenvednie, ahogy a gyermek Juliannak a mellőzöttséget, de azért akadt egy pillanat, amikor mégis ő lehetett apja segítségére. Lucy nevű játszótársának kezdetleges, az égbolton szétrobbanó csillagokat ábrázoló rajza adta az ihletet a *Lucy In The Sky With Diamonds* című dalhoz. Cynthia 1968 nyarán beadott válókeresete után McCartney mintegy részvétnyilvánításként, Julianhez címezve megkomponálta a Beatles legsikeresebb dalát, a hétmillió példányban vevőre talált *Hey Jude*-ot. A cseperedő fiúcskának 1975. október 8-tól naponta azt kellett látnia, hogy vele ellentétben féltestvérét örült majomszeretettel dédelgetik, Sean Toro Ono

Lennon ötödik születésnapjára Yoko színes füsttel még üdvözlétet is íratott Manhattan égboltjára. És ha ez a bántó megkülönböztetés nem jelentett volna elég keserűséget Julian számára, hamarosan a rádióból kellett hallania apjának Seanhoz írt altatódalát, a *Beautiful Boy*-t. A szeretet további egyoldalú megnyilvánulásainak egy elmebeteg

pisztolylövései vetettek véget. Julian és Yoko kapcsolata csak évek múlva rendeződött, szinte egy időben a 21 esztendőös muzikus/szerző első szólóalbumának megjelenésével, amelyről a *Valotte* és a *Too Late For Goodbyes* főleg Amerikában aratott sikert. A Johnra jellemző hanghordozásra, dallamvilágra a fiú még azzal is rájátszott, hogy szerzőként csak J. Lennont írt alá, ami ugye az apát is jelenthette. Még

egy lemezre tellett erejéből – *The Secret Value Of Daydreaming* (1986) – ezzel azonban már senki nem törődött, nem tudjuk azt sem, mikor nyúlt először a pohár után, majd kábítószerhez. Csak 1990-ben kezdett új életet egy bizonyos Olivia hatására, *Saltwater* című dalával szinte környezetvédő húrokat pengetve a városi ember betontengerből való elvágyódását szolgáltatta meg. Azóta nemigen hallani róla, úgy tűnik, számára végleg 'lejárt a lemez', egy második John Lennonra nem tart igényt a nagyérdemű. Sean szintén tett néhány bizonytalan lépést ezen a rögzös úton, de a jelenlegi zenei divatot ismerve, ő még bátyjánál is kevesebb eséllyel állt az indítóvonalra.

Lisa Marie

Elvis Presley lánya 1968. február 1-jén született, öröksége kétszázmillió dollárra rúgott, ami azóta évi húszmillióval gyarapszik. A kiskorától fogva elkényeztetett hölgy narkózott, ivott, csavargott, megszökött hazulról és az élemedett korú Jerry Lee Lewissal élt hónapokig. 1989-ben férjhez ment Danny Keough zenészhez, akinek két gyermeket szült. Legnagyobb szemfényvesztése a kiskorúak megrontásáért bajba jutott Michael Jacksonnal kötött házassága, majd válása. 'Hirtelen felindulásában' Nicolas Cage színésszel köti össze sorsát, akitől 2003 januárjában válik meg.

Nancy Sinatra

1940. június 8-án született Jersey Cityben. Őt aztán jó helyre tette le a golya, hiszen apja, Francis Albert Sinatra, leánya világra jöttét követően az évszázad egyik legnagyobb énekesévé nőtte ki magát. Volt tehát mit örökölnie, mind tehetségben, mind anyagiakban, ráadásul ekkor még a családi kötődés is megadatott neki, ennek ellenére csak nem akart beindulni Nancy művészi előmenetele. Pedig a nem igazán nagy terjedelmű, ám kellemesen mély tónusú hang tulajdonosát sosem mulasztották el úgy színpadra szólítani, hogy Frank Sinatra leánya következik. A fordulatot 1965 tele hozta meg számára, amikor új menedzsert és házi szerzőt kapott Lee Hazlewood személyében. Ettől kezdve jóformán havonta kerültek dalai a sikerlisták élvonalába, a sort a *These Boots Are Made For Walking* nyitotta, amely saját apja éppen futó *Strangers In The Night* című, azóta klasszikussá lett dallamával kelt birokra. A két Sinatra egymás vetélytársa lett, a párviadalt csak a közösen elénekelt 1967-es *Something Stupid* zárta le. Ekkor már a filmszakma is szemet vetett a hölgyre, ő pedig továbbra is futószalagon hozta az olyan tételeket, mint a *Summer Wine*, *Sugar Town*, *Jackson*, ám amilyen hirtelen jött, olyan gyorsan foszlott semmivé a dicsőség. 1968-ban még próbálkozott néhány felvétellel, de neve, mint énekes, végleg eltűnt az ősködben. Testvére, Tina, egész másképp kívánta magára felhívni a figyelmet. A 43 éves hölgy a '90-es évek elején döntött úgy, hogy filmen mutatja be apja valódi énjét, maffiás kapcsolatait és csak látszatra kiegyensúlyozott családi életét. Az öregedő énekes, immáron ötvenedik életévét taposó fia, 'ifjabb' Frank Sinatra szintén az ősök idegeit borzoló lépésre szánta el magát, amikor a hollywoodi callgirl hálózatot fenntartó, 28 esztendőös Heidi Fleisst kívánta oltár elé vezetni. A két testvére nem is érdemes több szót vesztegetni, csupán botránykeltésre futotta 'tehetségükből', Nancy, velük ellentétben legalább letett valamit az asztalra. Igaz, sosem fogjuk megtudni, hogy mire vitte volna, ha nem a híres-neves családnév birtokosa.

Sean Stewart

Rod Stewart 22 éves fiát kilencvennapos börtönbüntetéssel sújtották, ezt követően kábítószervonó-kúrán is részt kell vennie. A szenvedélybetegségre csak akkor jöttek rá, amikor nem először utcai verekedést kezdeményezett és különböző orvosi vizsgálatoknak vetették alá. Apja úgy látja, hogy ő a felelős fia tetteiért, akinek élete azért siklott félre, mert éveken át elhanyagolta annak nevelését.

Szőrényi Örs

Hogy van-e nála irigylésre méltóbb helyzetben lévő fiatalember Hunniában? A választ rábízuk a Tisztelt Olvasóra az alábbi tények megismerése után. Örs alig múlt tizenegy, amikor először fogott dobverőt a kezébe és nem telt bele két év édesapja, Levente, jó nagyot taszajtva rajta, a Fonográf három búcsúkoncertjének mélyvizébe lökte. Ha az azóta leégett BS katalánában összegyűlt, alkalmanként 15–18 000 fős tömeg sem tántorítja el szándékától, akkor legyen a fiú akarata szerint, gondolhatta Levente. A srác azonban nem ijedt meg saját – és a népes közönség – árnyékától, sőt talán a kiállt próbatétel erősítette meg igazán abbéli elhatározását, hogy saját zenekart alapítson. Amint gondolta, akként cselekedett és Jam névre hallgató együttesének tagjai szólólemezein kísérték. A Paul Weller vezette angol hasonmás aligha tudott létezésükről, mert mind ez ideig nem fenyegetőzött ügyvéddel. Nem is lenne értelme, róluk már csak múlt időben lehet szólni. Zenésztársai nemcsak elképzelései megvalósításában, hanem saját zongora- és gitárjátékának fejlesztésében is segítségére voltak. Levente ezt a csapatot a 'majd csak kinövi a gyerek' gondolatiság szellemében még nem vette komolyan, ábrázata akkor borult el igazán, amikor Örsöt a pályafutása

utolsó fázisában lévő Első Emelet emelte magához 1990/91-re. A baráti kapcsolaton 1997-ben mégis komoly csorba esett, hősünket ugyanis 'elfelejtették' meghívni a múltra emlékező bulira. Talán éppen így volt

jó, mert a koncert nem igazán minőségi színvonala egyik résztvevő hírnevét sem öregbítette. Időközben Örs két albumot készített, utoljára 1996-ban Adamis Anna szövegeivel a *Percembereket*. A techno, rave, house, play-back és egyéb örület azonban idegen az ő őszinte zenei világától, ezért inkább kiszállt a ringből, igaz nem végleg. Ahogy ő mondja, nem befejezte, csak

abbahagyta. Bízunk egy olyan korszak eljövételében, ahol ismét a valódi értéknek lesz becsülete. Addig sem lopja a napot, hanem egy másik értékes területen vetette meg a lábát, a magyar és sumér őstörténetet tanulmányozza.

Mozaik

A Rolling-zenészek leszármazottainak zenei pályafutásáról semmi hír, ahogyan Jimi Hendrix ma már felcseperedett apátlan porontyai sem örökölték a zenei hajlamot. Annyit tudunk, hogy Jagger James nevű 17 éves fia és Richards Alexandra nevű lánya egymásba bolondult. A kiragadott példákon kívül meg-

említhettük volna Ziggy Marley, Dweezil Zappa nevét is, de róluk még kevesebbet ír a szaksajtó. Az ifjabb Dylan talán azért szerencsésebb, mert saját egyéniségére helyezve a hangsúlyt, nem kívánt őse nyomdokaiba lépni. Ozzy Osbourne Kelly nevű lánya eleve a tehetséggel áll hadilábon, mert mind az eredetiben Madonna énekelt *Papa Don't Preach* kislemez, mind a rákövetkező *Shut Up* album úgy megbukott, hogy a Sony Music azonnal szerződést bontott vele. Ezzel együtt valamennyi érintetthez érvényes a következtetés, hogy hírneves szülei legendás pályafutása az utódok számára minden tehetségük ellenére is megismételhetetlen és elérhetetlen álmok marad(t).

Indulás, feltérés beérkezés

Hogy egy előadóra mikor mosolyog a szerencse, mikor látja meg egy olyan befolyásos ember, aki további útját egyengeti, mikor kötik meg vele a sorsát meghatározó szerződését, senki nem tudja. Ha csak nem politikai, vagy más okból jó előre kiválasztott személyről van szó, általában minden a véletlenen múlik. Úgy tartják, hogy a megfelelő időben, a megfelelő helyen kell tartózkodni. Ez így igaz, csak hogy addig számtalan megaláztatást, elutasítást és kudarcot kell elviselnie a jövőbeli hírességnek. Ha erre idegileg, lelkileg nem képes, akkor jobb, ha azonnal leteszi a hangszeret és más, polgári foglalkozás után néz. Összeállításunk néhány előadó elsősorban befutás előtti pályaszakaszát kívánja bemutatni és természetesen röviden áttekinti a művész későbbi tevékenységét is, különös hangsúllyal a fordulópontokra.

Animals

A kortársak szerint a lázadás megtestesítői. Életrajzíróik szerint Alan Price-t kivéve, aki nyolcévesen kezdett zongorázni, 13 éves korában gitárra váltott, ezt követően a basszusgitárt vett a kezébe, majd visszatért a zongorához, nem voltak igazán jelentős muzsikuskok. Hihetetlen népszerűségük ellenére első, klasszikus felállásuk mindössze alig két évig tartott. Talán nem széledtek volna szét oly hamar, ha a kábítószer nem veszik el eszüket, hatásukra nem légiesül valóságérzetük. Szétválásuk okaként Burdon 1971-ben saját és egy általa meg nem nevezett zenész – ma már tudjuk, hogy Hilton Valentine – LSD-függőségét, és a többiek italozását jelölte meg. A másik és talán az előbbinél is nyomósabb indok, hogy üzlettársaik, 'barátaik', mindvégig kegyetlenül becsapták őket, sikereik ellenére lényegében egy fillér nélkül maradtak, amikor elváltak útjaik. A rock erejében és őszinteségében bíztak, nem vettek maguk mellé ravasz ügyvédeket, akik az érdekeiket védték volna. Nagy hiba volt. Az alapító muzsikuskok korábban már többször is

keresztelték egymás útját különböző zenekarokban, így például 1962-ben az Alan Price Combo édesgette magához Hilton Valentine-t, a Wildcats gitárosát. A véletlennel sem álltak hadilábon. John Steel, akit valójában dobosként ismerünk, eleinte csodálattal bámulta a kirakatokban fényesen csillogó trombitákat, hiszen akkortájt az ő szemében is Chris Barber játéka jelentette a csúcst. 1957-ben a College of Art and Industrial Design tanoncaként az egyik előadás előtt iskola-társa, a szintén trombitákba szerelmes Eric Burdon szólította meg, hogy ugyan csatlakozzon már a The Pagan Jazzman nevű zenekarhoz. John nem tudhatta, hogy végül is azért választották maguk közé, mert kazettás magnetofonja mikrofonbemenetet is tartalmazott, márpedig egy ilyen lehetőség a korabeli viszonyok között a zenekar számára egyenlő volt a főnyereménnyel. A zene világában végbement változás, a rock 'n' roll megjelenése minden korábbi elképzelésüket felborította. Annyira megszádította őket, hogy Eric alig esztendő múltán már rá sem bírt nézni egykor hően szeretett hangszerére. Helyette a mikrofont választotta, John Steel pedig dobokra váltott. Ekkor került soraikba Alan Price – egy adótanácsadó iroda alkalmazottja –, és vették fel a Kansas City Five nevet, amit annak megfelelően módosítottak, hogy a felállás éppen hány tagot számlált. Annak ellenére, hogy Price tehát 'beszálló' volt, a sajtó valamilyen rejtélyes oknál fogva mégis őt kiáltotta ki a csapat zenei vezetőjének, holott valójában Burdon volt a főnök, ő határozta meg a fő csapásirányt. Egyébként ugyanez a visszás állapot ismétlődött meg később az Animals-korszakban is. Steel szerint, ha Burdon nincs velük, akkor ő maga tapétákkal házaló ügynök, Price továbbra is csak Jerry Lee Lewis-számokat zongorázó adóellenőr, Chas Chandler pedig bolti eladó maradt volna. Ezzel együtt tagadhatatlan, hogy Burdon elképzeléseit Alan fordította le a zene nyelvére, ez azonban mit sem változtatott a kialakult szerepeken.

Chandler a The Kontours társalapítójaként álmodozott a fényes jövőről, ám mennél többet játszottak, nőtt a népszerűségük, barátnőik annál szemrehányóbb tekintetekkel méregették egyre gyakrabban távol maradó zenészeket. A családi békesség érdekében három főre apadt legénység (egyikük éppen Alan Price) viszonylag kevés számból álló műsoridejét hangszeres rögtönzésekkel nyújtotta. Burdon, aki a Kansas Cityt elhagyva átmenetileg Londonban próbált szerencsét, visszatért Newcastle-be és négyes fogattá bővítette a The Kontours megfogyatkozott

csapatát. Több doboscsere után végül az általunk már ismert John Steel személyénél tették ki a megtelt táblát.

Ebben a felállásban a Michael Jeffrey tulajdonában lévő Downbeat klubban mutatkoztak be, mégpedig Alan Price Combo néven. Állandó műsorról az ő esetükben sem igazán beszélhetünk, egy-egy buli előtt összedugták a fejüket és hamarjában kitalált riffekre rögtönöztek, a blokkok közötti szünetekben ugyanez a recept ismétlődött. Már említettük, hogy Price-t kivéve nem igazán magas szinten uralták hangszerüket. Burdon képzetlen énekes volt, tudjuk, hogy csupán hirtelen felindulásból, a rock hatására váltott trombitáról mikrofonra. Torokból adott ki minden hangot, fogalma sem volt a hangtakarékos, rekeszizomból történő légzéstechnikáról. Valentine talán ha öt gitárleckét vett, a kottát még hírből sem ismerte. És itt jön be az, amit a klasszikus zenén nevelkedett muzsikuskok csak irigyelhetnek. Ennek a szakmailag szinte teljesen tudatlan gitárosnak az akkordbontását az egész világ megismerte a *The House of the Rising Sun* sikere nyomán. Ahogyan Eric Burdon képzetlen hangját is, neki ráadásul ritmusgondjai is akadtak. Utálta is szokatlan ritmizálását *It's My Life*-ot, amit csak úgy tudott énekelni, ha Chandler vele együtt dúdolta.

És eljött a pillanat, amikor megfordult az addig csak hétről hétre kínlódó csapat szerencséje. A Club A Go Go-ban fellépő Graham Bond Organization vezetőjének elakadt a lélegzete a Combo játékának hallatán. Neki persze eszébe sem jutott elkérni tőlük a zeneiskolai vizsgabizonyítványt, a saját fülének hitt. Azonnal értesítette a Londonban élő, ír származású Ronan O'Rahillyt, hogy ugyan jöjjön már Newcastle városába, ha csudát akar látni és hallani. Graham Bond szakavatott véleménye akkoriban szentírásnak számított, Ronan sem kérte magát és a vidéki angol városból már menedzserként vitte a fiúkat első londoni útjukra. Amikor 1963 karácsonyának hetében átlépték új szállásuk küszöbét, ugyancsak megdöbbenek, mert még bútorokat sem találtak benne, fűtést is csak a fürdőszobában. O'Rahillynek tetszetett, amit csináltak, de azért nem szórta két kézzel a pénzt a fővárosban még ismeretlen védenceire.

Azt mondják, a név kötelez, a közönség pedig mindig megtalálja a kedvenceire illő legmegfelelőbb hasonlatot. Így történt hőseinkkel is, akiket hihetetlenül energikus fellépéseik nyomán az Animals elnevezéssel illettek. Ezt súgták-búgták mögöttük a koncertjárók, ezt karolta fel Ronan, és eme ötletét közölte a zenekarral Michael Jeffrey. Mindez

1963-ban történt, akkor, amikor lehetőleg minden, magára valamit is adó együttes eléggé el nem ítélnélhető módon kellemesen csengő felirattal adta tudtul létezését. Magyarra lefordítva a helyzetet, képzeljük el, milyen hangulatot váltott volna ki a szülőkből, ha csemetéjük az Állatok zenéjére kér kimenőt. Ne feledjük, akkoriban még elképzelhetetlen volt az olyan elnevezés, mint a Vágtázó Halottkémek, Rotten Christ (Rothadt Krisztus) stb. A BBC Light Programme-jába is Alan Price Combo néven jelentkeztek be, de a műsorban már Animalsként mutatták be őket. A következő lépésben kiadót kellett találniuk, ám továbbra sem várták őket tárt karokkal. Tucatnyi cégnél mutattak ajtót nekik, mielőtt a Columbia Records szerződtette őket. Ekkor már a Downbeat és a Club A Go Go tulajdonosa, Michael Jeffrey vette kézbe ügyeik irányítását, miután ügyesen kigolyózta O'Rahillyt. Az ír menedzser, a csapat felfedezője lett az üzlet farkastörvényeinek első áldozata az Animals pályafutása során. Sorsában ezt követően a zenekar is osztozott. Mickie Most producer és Michael Jeffrey választotta ki számukra a lemezre kerülő dalokat, elsőként a *Baby Can I Take You Home*-ot, amit *Baby Can I Dance With You* szövegre módosítottak. A zenészek annyira utálták ezt a felvételt, hogy élőben jóformán soha nem játszották, pedig még rosszabbul is járhattak volna. Most, a korabeli menő producer kizárólag a sikerlistában gondolkodott, függetlenül attól, hogy az általa kiválasztott dal illik-e az ugyancsak általa kiválasztott zenekar egyéniségéhez. Már ekkor szóba került a *Can't You Hear My Heartbeat* című andalgó, ami ellen olyan hevesen tiltakozott az egész Animals, hogy végül a Herman's Hermits műsorában tűnt fel, mégpedig teljes sikerrel. Mint mondtuk, a producert nem érdekelte, hogy a két ötös fogat homlokegyenest eltérő műfajban utazik, hogy John Lennon rövidesen azt nyilatkozta, az Animals az egyetlen olyan zenekar, amelyik a lemezeken is ugyanolyan vadul jelenik meg, ahogy élőben, Mickie számára a fentebb említett *Nem hallod a szívverésem?* is ugyanolyan kíváncsi popszerzemény volt, mint a többi sikerlistás nóta.

Ha valaki azt gondolná, hogy ezzel véget ért a producer, a vele egy követ fűző menedzser és a zenészek szóbeli svédturnája, alaposan téved. Chandler ugyanis megismertetett a zenekarral egy jó fél évszázados, ismeretlen eredetű dallamot. Sajátos fordulat, hogy ez esetben Mickie-hez és Jeffreyhez hasonlóan még Price is ellene szavazott, sőt, olyannyira gyűlölte, hogy még a próbáin sem vett részt. Igaz, a másik két arc nem is annyira a dallama, mint inkább a hosszúsága miatt mor-

coskodott, hiszen akkoriban a legvégső esetben sem léphették át a sikerlisták dalai a három percet. A *The House of the Rising Sun*, mert róla van szó, négy percet meghaladó időtartamával aligha kerülhetett a rádióadók műsorába, azok nélkül pedig nem volt esélye a befutásra.

Az Animals-tagok kitartása meghozta gyümölcsét. Kikötötték, hogy addig nem készítenek új felvételt, amíg ez a dal nem kerül korongra. Ez a karakánság akár pályafutásuk végét is jelenthette volna, ám kenyér-adóik nagyon jól tudták, hogy milyen értéket tartanak a kezükben és nem akarták idő előtt elveszíteni az aranytojást tojó tyúkot. Az okos, esetünkben Most és Jeffrey, enged, és az idő őket igazolta. Igaz, megmutatták a zenészeknek, hogy hol lakik az Úristen, egy késő esti, vidéki fellépés után másnap reggel 8-ra foglaltak számukra stúdióidőt.

A történet pikantériája azonban még hátra volt. Mivel a dal szerzőjét senki sem ismerte, abban állapodtak meg, hogy mind az ötük nevét, átdolgozóként felírják a hanglemezre. Ezzel a lépéssel Eric, John, Hilton és Chas jóindulatáról igyekezett biztosítani Alant, akinek semmi köze

nem volt a hangszerelés kialakításához, de még csak a dallal kapcsolatos hivatalos megbeszélésen sem vett részt. Ennek ellenére a lemez címkére éppen az ő neve került. Egyedül. A többiek nem láttak a pipától. Chandler valósággal dühöngött, de Jeffrey azzal csitította, hogy öt ember neve nem kerülhet egy lemezre a jogdíjelosztást pedig különben sem befolyásolja. Így is alakulhatott volna, ám amire odáig jutottak, hogy pénz áll a házhoz, Price odébbállt, az Animals többi tagja pedig egy fillért nem látott a jogdíjból. Távozásának körülményei nem igazán a testvériességet igazolják. 1965 májusában a skandináv turné előtti pillanatokban eltűnt és legközelebb csak hat hónap múlva látták viszont. Egy másik változat szerint az előző éjszaka merre részegre itta magát és még az indulás előtt is eszméletlenül feküdt a mosdóban. (Egy Micky Gallagher nevű billentyűs ugrott be helyette.) Price később úgy nyilatkozott, hogy elege lett a zenekar szakadatlan italozásából – vajon ezért rúgott volna be? – és főleg a végtelen körutakból. Ezek egyike-másika már kimondott rabszolgamunkát jelentett.

Amerikában például úgy mutatkoztak be, hogy a Paramount Theatre-ben ugyanaznap négy koncertet kellett adniuk. Ez még akkor is rémes, ha tudjuk, hogy akkoriban ritkán tartott egy fellépés 40 percnél tovább. Pedig ez még mind semmi volt ahhoz képest, ami ezután következett, de az már egy másik történet. Price-t más fából faragták, ő útban a koncerttermek felé a kocsiban is Kafka-regényeket olvasott, márpedig egy ilyen utazás akkoriban nem számított az emelkedett kultúra bölcsőjének. Egyetlen mikrobusz fogadta be az egész társaságot, a két roadot, és a felszerelést, télen a fűtés csak az elől ülők lábát érte, a többiek dideregve fagyoskodtak. Az is megviselte a mindig jól öltözött orgonistát, hogy 1964-ben nem engedték be őket a bristoli Royal Hotelbe, mert a szálloda vezetése attól tartott, hogy megjelenésükkel elriasztják a ház más vendégeit.

Az első nyugati zenekarként léptek fel a vasfüggöny mögött is, mégpedig Lengyelországban. Soha többé nem felejtették azt a brutalitást, amellyel a rendezők csépelelték a koncert látogatóit. Aki csak fel merészelt állni, azt máris agyba-főbe verte a gumibotos rendőrség. (Egy ilyen látványban e sorok szerzőjének is része volt. 1966-ban lehetett, amikor a Metró együttes a Budapest XVI. kerületében lévő Ikarus Művelődési Házban lépett fel. Schuster Ervin, Lóri öccse, ujjongva ugrott fel helyéről éppen az *Animals Inside Looking Out* című dalának hallatán, ám a rendezőség azonnal kivezette a teremből.)

John Steel 1966 márciusában távozott, mert nem bírta tovább elviselni Mickie Most dirigálását és dalkiválasztási módszerét. A második alapító tag kiválása már sok volt Burdonnak, anyagi gondok is adódtak. Megdöbbenve tapasztalták, hogy miközben ők, a sikerkovácsok még a londoni metró szerelvényeiben szorongtak, Most csodálatos Rolls Royce-szal kanyarodott a stúdió elé, Jeffery is szép vagyont gyűjtött. Betelt a pohár és a Newcastle Journal 1966. szeptember 15-én megírhatta az *Animals* feloszlását. Mindehhez tudni kell, hogy csak abban az évben havi 25 bulijuk volt, mégis talán ha 500 font volt összesen a zenekar bankszámláján. Eleinte Most simlijére gyanakodtak, meg is váltak tőle, de később rá kellett jönniük, hogy Jeffery volt az igazi hunyó. Burdon ezt követően alakította meg a New Animalst, amelynél egy ideig a teljesen legatyásodott Hilton Valentine, a *The House of the Rising Sun* gitárosa roadként (!) segédkezett. Amikor az énekes teljesen kiégve Amerikában telepedett le, és szélnek eresztette a társaságot, a híressé vált gitáros munkanélküli segélyre kényszerült. Eric egy darabig utat tévesztve a Hare Krisnát kántálta, majd erre is ráunt és létrehozta

a War együtttest. A 70-es évek közepén tért vissza Angliába, ahol alapvető változásokat talált a divat és a zene területén, na meg azt, hogy a *The House of the Rising Sun* ismét felkerült a listákra. Ez jó alkalomnak kínálkozott, hogy a lemezkiadónál kopogtasson, remélve, hogy némi jogdíj áll a házhoz. Csalódnia kellett, mint annak előtte annyiszor. Közölték vele, hogy a lemez ugyan újból sikeres, de a hírverés és az egyéb költségek miatt még ő tartozik a kiadónak 675 fonttal. Ekkor kristálytisztán fülébe csengtek Graham Bond korábbi szavai: „*Híres leszel, az egész világ ismerni fogja a neved, de ha a blues kihívását vállalszod, sohasem lesz pénzed.*”

Csalódását akkor értjük meg igazán, ha tudjuk, hogy évekig olyan elszántan hitt az általa játszott zene erejében, hogy naplójára saját vérével írta fel: BLUES.

Beatles

Brian Epsteinnek 1962. január 1-jére sikerült kijáratnia egy meghallgatást a Decca cégnél, ám ott a Beatles helyett a Brian Pool and the Tremeloest szerződtették. Először tehát megbuktak, ahogyan a HMV, a Pye, a Columbia és a Philips kiadónál is. Június 6-án került sor az újabb próbafelvételre, ezúttal az EMI-stúdiójában, ahol a cég kislemezenként 1 penny jogdíjat fizetett volna nekik. George Martin a *How Do You Do It* című számot javasolta felvételre, ők azonban saját szerzeményhez ragaszkodtak. Az említett dal mégsem került szüllyesztőbe és a Gerry and the Pacemakers előadásában került a sikerlisták csúcsára. Noha dobosuk, Pete Best kiválását többféleképp magyarázzák, ám Martin csalhatatlan zenészfüle hallotta meg elsőként, hogy ezzel a fiatalemberrel nem jutnak messzire. Javasolta is Epsteinnek, hogy keressenek más valakit. A menedzser augusztus 16-án közölte a teljesen összeomlott fiúval a zenekar döntését és helyére Richard Starkeyt (Ringo Starr) ültették. Eleinte ez sem tűnt jó választásnak, mert ritmikai gondjai miatt a *Love Me Do*-t egy Andy White nevű bérzenész dobolta fel.

Black Sabbath

A zenekarral házaló Jim Simpson menedzsert 114-szer rúgták ki, mielőtt végre a Tony Hall Enterprise szóba állt vele és adott is 1000 fontot egy album felvételéhez. Ebből végül 600-at költöttek el, a másik 400-at elosztották egymás között. Már megjelent első albumuk és kislemezük, sőt a listákra is felkerült, Londonban mégsem tudtak bulit kötni. A kritika a kezdetektől kemény ítéletet mondott róluk, olyan koncertről is le-dorongoló beszámoló jelent meg, amelyet le sem játszottak. Ennyit az újságírói erkölcsről, ami mind a mai napig nem változott, és amely tisztességtelen, egyesekkel elfogultan elnéző, másokat alaptalanul keményen támadó hozzáállása alól csak kevés kivétel akad. A zenekar híre ennek ellenére elsősorban Ozzy Osbournnak köszönhetően a koncertek hihetetlen örülete következtében nőttön-nőtt. 1977-ben Denis Healey brit munkáspárti pénzügyminiszter adópolitikájának 83%-os adókulcsa miatt szóba került, hogy csatlakoznak az adószámúzott hírességekhez és elhagyják az országot, de végül is Britanniában maradtak.

A zenekarból féktelen italozása miatt kiebrudalt Ozzy, aki csak el-énekelhette, amit Tony Iommi zenében és Geezer Butler szövegben elé tett, és maga sosem járulhatott hozzá saját ötleteivel a zenekar műsorának bővítéséhez, szólóban több lemezt adott el, mint a Black Sabbath. Ez uszkve 100 milliót jelent. Amikor 1979-ben kirakták, mindössze 96 000 fontot kapott végkielégítésül. 25 évvel később, napjainkra, menedzser felesége, Sharon segítségével már bőven van mit a tejbe aprítania.

Doors

A kezdetek kezdetén jóformán sehol sem akartak fellépési lehetőséget biztosítani a számukra. Ennek magyarázata, hogy éppen akkoriban a love and peace mozgalom volt terítéken, az ő részben blues alapú, nem ritkán komor hangulatú számaik nem ezt a vonalat képviselték. Ahol viszont szóhoz jutottak, oda azonnal seregleni kezdtek a népek. Morrison, bevetve lehengető modorát, kedveskedni kezdett a Love együttes énekese, Arthur Lee barátnőjének, Ronnie Harannak. A hölgy ugyanis a hírneves Whisky A Go-Go szervezőjeként nem kis lehetőséget jelentett számukra. Segített is nekik, elsősorban az énekest látta el tanácsai-

val, szállást adott neki, ő javasolta, hogy ne viseljen alsó nadrágot, hogy a szűk bőrnacin jobban átüssön az, amire a nők kíváncsiak. Lee-vel együtt ő hívta fel az Elektra cég elnökének – Jac Holzman – figyelmét az együttesre. A főnök első hallásra nem volt elájulva, de valami azt súgta neki, hogy még egyszer fontolóra vegye a dolgot. Amikor a Doors átnyújtotta neki a *The End*, a *Light My Fire* és az *Alabama Song* című dalokat, azonnal szerződtette őket.

Elton John

Reginald Dwight 1967-ben egy alig jövedelmező dalszerzői szerződéssel a kezében igyekezett megoldani hétköznapijait. Bérelt lakását Linda nevű barátnőjével és egy bizonyos Bernie Taupin szövegíróval osztotta meg. Dwight 1968 januárjában végre egy lemezszerződést is kijárt magának, amelyhez évi két albumot kellett letennie a kiadó asztalára. Fizetségül a költségek levonása után a bevételek 20%-a ütötte a markát. Eközben saját nevééről úgy vélekedett, hogy inkább könyvtároshoz, vagy tisztviselőhöz illik, ezért 1968.

május 12-én az Edinburghból Londonba tartó gépről már Elton Johnként szállt le. Ennek egyik felét a Bluesology nevű zenekarának Elton Dean nevű szaxofonosától, a másik felét Long John Baldry énekestől kölcsönözte. A Dick James Music (DJM) kiadóhoz már így jelentkezett be. Első lemeze, az *Empty Sky* felvételei dalonként 100 fontba kerültek, miközben a DJM összességében 70000 fontot, mai áron 750000-et költött az elkészítésére, kiadására. Majdcsak hiába. A második, az *Elton John*, 10000 példányban kelt el, a kislemezként megjelent *Border Song* ugyan nem került a listákra, de Eltont azért behívták a Pop Of The Pops műsorba. Menedzsere rábeszélte, hogy vállaljon el egy hetet a Los Angeles-i, 350 fős Troubadour klubban, ő pedig igyekezett minden követ megmozgatni népszerűsítése érdekében. A város zeneműboltjaiban megjelentek a korongok, a lemezlovasok ingyen példányokat kaptak, híres zenészeket és befolyásos újságírókat hívtak meg a bemutatózó fellépésre. Noha Neil Diamond énekes csak beharangozta

Eltont, a meghívót olyan kétértelműen fogalmazták meg, hogy a kíváncsiak azt hitték, Diamond lesz a fellépő. 1970. augusztus 20-át mutatta a naptár. Miközben Elton zongorázott és énekelt, a tömeg iszogatót és csevegett. A harmadik szám után azonban megunva az érdektelenséget, odább taszajtotta a zongoraszéket és mindenféle figurát csinált játék közben. Egy pillanat alatt magával ragadta a közönséget, amelyik attól kezdve minden este megtöltötte a klubot, az albumból pedig eladtak vagy 300 000-et.

Fleetwood Mac

Peter Green 11 esztendősen vette kezébe a gitárt, hivatalos leckét lényegében nem vett senkitől. 15 éves volt, amikor abbahagyta iskoláit és mészárosanonnak állt egy üzletbe. Az egyik első zenekar, amelyben megfordult, a Tridents nevet viselte, ahol a sors játéka folytán egy másik jelentős gitáros, Jeff Beck is pengetett egy ideig. Amikor 1965 júliusában Eric Clapton megvált John Mayall Bluesbreakers zenekarától, azzal hihetetlen lehetőséget adott Peter kezébe, aki nem is tudván, hogy ki hirdeti az állást, gyanútlanul felhívta Mayallt az állás ügyében. Bár játéka azonnal megtetszett a blues mesternek, Clapton egy héttel később visszatért és egyelőre kútba esett a biztató jövő. Amikor egy év múlva Eric végképp búcsút mondott főnökének, hogy az alakuló Cream tagja legyen, Mayall azonnal Greenért üzent. Csakhogy a gitárost nehéz választás elé állította, mivel a másik, szinte egyidejű ajánlat Eric Burdontól érkezett, aki New Animals nevű zenekarával éppen egy kecsegtető amerikai körútnak nézett elébe. Hősiünk a Bluesbreakerst választotta, mire meg is kapta annak *Beano* című albumát, hogy tanulja be róla elődje szólóit. Nem tellett bele sok idő és főnöke észrevette, hogy egészen más zenei világot képvisel, mint Clapton nevű elődje, ezért saját újgyakorlatokra ösztökölte. A jövő már ekkor előrevetítette árnyékát, mivel, ha rövid időre is, John McVie és Mick Fleetwood Green mellé került csapattársnak. 1966 szeptemberében a *Looking Back/So Many Roads* kislemezzel sor került az első stúdiómunkára is, amit rövidesen követett az *A Hard Road* album és azon Peter első szerzeménye, a *The Same Way*. A történet csupán egy esztendeig tartott, mert a gitáros egyre kevésbé rokonszenvezett főnöke bluestől a jazz felé oldalozó lépésével és 1967 júniusában először trióként megalakította a Fleetwood Mac nevű csoportot. Peter Green, Mick Fleetwood és Bob Brunning basszusgi-

táros 1967. augusztus 13-án mutatkozott be a hetedik Windsor National Jazz, Pop, Ballads and Blues Festival-on (jóval később ebből fejlődött ki a Reading Festival). Napjaink másfél millió wattot igénylő szabadtéri fesztiváljaival ellentétben itt még csak 1000 watt állt a fellépők rendelkezésére. Valamivel később bevette a slide gitáros Jeremy Spencert is, méghozzá érdekből. A szerencsétlen flótás eleinte nem is sejtette, hogy csupán tölteléknek kell, aki a koncertek elején hangulatkeltésként játszik három-négy számot, majd lemegy a színpadról és csak a buli végén jöhet vissza. A Melody Maker 1967. szeptember 9-i száma már azt tudatta, hogy John McVie váltotta fel Brunningot a basszusgitáros poszton. Az 1968. február 28-án megjelent *Peter Green's Fleetwood Mac* albumból napi 1000 darabot adtak el, ennek következtében 15 hónapig a lista első 10 helyezettje között maradt. Befutottak – a blueskedvelők körében. A popvilágot azonban az *Albatross* hódította meg, jóllehet Peter Green egy korábbi dalt, Santo and Johnny sikerét, a *Sleepwalk*ot utánozta le. A listák csúcsához vezető út azonban göröngyösnek bizonyult, ugyanis a brit Top Of The Pops szerkesztői nem láttak benne lehetőséget és nem akarták bemutatni. Az egyik héten azonban úgy alakult, hogy néhány másodperc üresen maradt az adásban, így oda nyomták be az *Albatross*-t. Másnap már 60 000 példányra érkezett megrendelés. Ettől kezdve 1000 fontot is kapott a zenekar egy-egy fellépésért, ami akkoriban igen jelentős pénznek számított. (Napjainkban ez kb. 10 000 fontot ér.) A történet számtalan tagcsere után a mai napig nem ért véget, 1998-ban Music Awards díjjal is kitüntették a társaságot.

Jimi Hendrix

Teljesen önállóan tanult meg zenélni, a kottaolvasásig sosem jutott el. Története cáfolja mindazok állítását, akik kizárólag zenei előtanulmányokban jártas egyénekben látnak kiváló muzsikusokat. Itt igazolódik be az örök igazság, hogy a tehetség adott, utólagos képzéssel csak

csiszolni lehet rajt’. Hendrix legelső ajándékmezein Muddy Waters gitározott, akinek hangja, megszólalása kitörölhetetlenül ott maradt emlékezetében. Maga is gyakorolni kezdett, a középiskolában már a Rocking Kings nevű zenekarba is bekerült. 17 évesen elkapták egy lopott autóval és ügyvédje tanácsára – mondván, hogy akkor elengedik a büntetését – jelentkezett a hadseregbe. Mindenesetre sajátos eljárás, hiszen egy büntetendő cselekedet következményei alól ad felmentést csupán azzal a feltétellel, ha a tettes felhúzza magára az angyalbőrt. Ezt akár beszerzésnek, erősebben fogalmazva egyfajta zsarolásnak is nevezhetjük.

Hendrixet a sors itt hozta össze egy Billy Cox nevű sapeccal, akivel örök barátságot kötött. Találkozásuk meghatározó jelentőségű volt, hiszen évekkel később vele szervezte meg a Band of Gypsys nevű ’alakulatát’. Jimi katonáskodása nem sokáig tartott, a 26. ejtőernyős ugrásánál – állítólag – bokáját törte és leszerelték.

Ettől kezdve a zenének szentelte életét. New Yorkban megnyert egy tehetségkutató versenyt, amiért 25 dollárt vághatott zsebre jutalmul. Ezzel a címmel persze nem jutott volna messzire, a szerencse egy Fayne Pridgeon névre hallgató és a harlemi zenei életben jártas hölgy képében köszöntött rá. Ettől kezdve minden megváltozott körülötte, aki ugyanis nevezett nőszeméllyel karöltve járt, az előtt még a zárt ajtók is megnyíltak. Jimire is kezdett odafigyelni a zenei világ. Fayne segítségével bejutott a híresebb zenészek öltözőjébe és innentől fogva kézzel a kézre adták, amikor pedig az Isley Brothers nevű együttes történetesen ugyanabban a városban bukkant fel, ahol hősünk is tartózkodott, és gitárost keresett, Jimi ajánlották figyelmükbe. Ez ugyan csupán az első lépés volt, ám az első követte a második, majd a harmadik és ami a lényeg, ezeket a jelképes ’lépéseket’ úgy hívták, hogy B. B. King, Jackie Wilson, Sam Cooke. A gitárosnak még az is a kezére játszott, amikor lekészte a turnébuszt, és kenyéradói nélküle folytatták útjukat. Céltalan kószálása közben ekkor futott össze Little Richarddal. Hat hónapig maradt az énekessel, majd Ike & Tina Turner társulatával is adott néhány koncertet, a tartósabb munkaviszonyt azonban Curtis Knight & the Squires jelentette. Curtis a

gitáros halála után fennen hirdette, hogy milyen örületes mértékben segítette annak fejlődését, előbbre jutását, ám a valóságban csupán saját hasznot akart húzni híressé lett egykori zenésztársból. Tény, hogy egy kiadó Curtis zenekarával kötötte azt a lemezszerződést 1966. március 15-én, amelynek értelmében Jimi több felvételt is készíthetett, köztük a *How Would You Feel?*, *Welcome Home*, *Gotta Have a New Dress*, *Hornet's Nest*, *I'm a Fool for You Baby* címűeket. Lényeges szempont, hogy a szerződés csupán társszerzőként említi, ennek pedig a későbbiekben még sorsdöntő szerepe lesz.

Eközben saját csapatát is összeállította, a Jimmy James & the Blue Fames muzsikusai között megfordult Randy California (később a Spirit együttesbe került) és Jeff Baxter, aki a '70-es években a Doobie Brotherst erősítette. Velük jutott el a New York-i Cafe Wha? klubba mégpedig egy újabb hölgy, Linda Keith segítségével.

Amikor az Animals együttes basszusgitárosa, Raymond 'Chas' Chandler meghallgatta játékát, azonnal elhatározta, hogy Londonba viszi, csak hogy már az indulásnál gondot okozott valami. Az útlevélhez csatolt kérelemre a hivatal azt válaszolta, James Marshall Hendrix nevű ember márpedig nem létezik. Nem kevés izgalom után végül fény derült a rejtélyre. Végre sikerült megtalálni azt az okmányt, amelyet a nyilvántartásban szereplő John Allen Hendrix névre állítottak ki, és ezzel a félreértés tisztázódott. De csak New Yorkban, ahonnan 1966. szeptember 24-én indult Angliába, mert ott meg a Bevándorlási Hivattalal gyűlt meg a baja. Ugyanis nem akarták megadni számára a beutazási engedélyt mondván, hogy a magával hozott egyetlen szatyor tartalma nem biztosítja számára a megélhetést. Ez igaz is volt, csak hogy Chandler ellátta volna a legszükségesebbekkel. Erőszakos győzködése végül kicsikart egy hét napra szóló, ám munkavállalásra nem jogosító tartózkodási engedélyt. A szerencse megint a kezükre játszott, mert Chandler összefutott Eric Claptonnal és Jack Bruce-al, akik felajánlották, hogy az újonnan alakult Cream egyik klub buliján Hendrix vendégként beszálljon. (Erre 1966. október 1-jén került sor.) A hatás lenyűgözőnek bizonyult, ezek után már csak az maradt hátra, hogy zenekart kerítsenek mögéje. Chandler történetesen Eric Burdon éppen alakulófélben lévő New Animals zenekarához is segített tagokat toborozni, amikor a Melody Maker hirdetésére a 20 esztendőes ritmusgitáros, Noel Redding is jelentkezett. Valamikor már örömmzenélt egy klubban az odatévedt Eric Burdonnal, aki talán nem is egészen megfontoltan azt az

ígéretet tette, hogy majdan számít rá. Az ígélet persze pusztán udvarias formaság maradt, és mivel a hívás csak nem akart megérkezni, Redding maga kopogtatott Chandler ajtaján. Ott azt a választ kapta, hogy az állást ugyan az előző nap Vic Briggs már betöltötte, viszont egy másik alakuló társasághoz basszusgitárost keresnek. Noha Noel addig életében nem vette kezébe a négyhúrost, lekísérték a klubba, ahol Jimi zenélgetett egy orgonistával és egy dobossal. Noel basszusgitárosként beszállt a buliba és annyira eltalálta Hendrix ízlését, hogy azon nyomban szerződtek. Másnap először Aynsley Dunbar ült a dobokhoz, majd valamivel később Mitch Mitchell. Mivel az ítések nem tudtak dönteni közöttük, egy pénzérme feldobása után Mitch lett a kiválasztott. Mindössze ennyin múltott Aynsley további sorsa.

Az újonnan alakult csapatnak tíz nap múlva már Johnny Hallyday előtt kellett játszania Párizsban, igaz, nem szakadtak bele a munkába, mert csupán négy szám bemutatására kaptak lehetőséget. Ezek: *Land of 1000 Dances*, *Everyone Needs Someone to Love*, *Midnight Hour*, *Respect*. Már csak a névválasztás maradt hátra, ebben is Chandler sietett segítségükre és kanyarintotta a gitáros neve mögé az Experience kiegészítést. Miután visszatértek Franciaországból, 1966. október 23-án befejezték a De Lane Lea stúdióban a *Hey Joe*-t, amelyhez vokált a Breakaways énekelt. És ha Redding korábban sosem volt basszusgitá-

ros, Jimi ugyanúgy nem volt énekes, életében először a *Hey Joe* stúdiófelvételénél próbálhatta ki hangszálait. Nem is ő akart a mikrofon mögé állni, csakhogy a másik két muzsikussal még gyengébb képességgel rendelkezett. Chas javaslatára még aznap éjszaka megírta a kislemez B. oldalára szánt első, önálló Experience dalt is, a *Stone Free*-t. (A Billy Robert szerezte *Hey Joe*-t Tim Rose feldolgozásában ismerte és játszotta Jimi.)

Ahogy Hendrix nem járt zeneiskolába, Redding nem tanult basszusgitározni, ugyanúgy Mitch is magától sajátította el a dobolás fortélyait. Erre a szempontra azért érdemes odafigyelni. Eleinte az erősítő-készítő, később híressé lett Jim Marshall egyik boltjában (Marshall's Music Shop) dolgozott eladóként, ezt követte Screaming Lord Sutch

kísérő csapata, majd Johnny Kidd and the Pirates, végül egy olyan társulat, amelyben Marshall fia szaxofonozott. A nagy váltást Georgie Fame and the Blue Flames jelentette 1965-ben, ám ez a korszak 1966 októberében, a zenekar feloszlásával véget ért. A sors kegyelméből Mitch másnap kapta Chandler hívását.

A Jimi Hendrix Experience összeállt, koncertezni kezdett. Ezek a fellépések persze össze nem vethetők napjaink másfél-két órás színpadi mutatványával, jó ha negyven percig tartottak. Előnyük, hogy a zenészek nem szakadtak meg a munkától, hátrányuk, hogy ezen rövid idő alatt kellett csúcsra járatni magukat, nem volt idő hosszadalmas 'előjátékra'. Ehhez a rádió- és tévéműsorokból ismert – sláger – dalokra volt szükség, amelyek hallatán a közönség azonnal beindulhatott.

Egy délutáni koncert – akkoriban még ilyen is volt – előtti, öltözős hangolás és Hendrix bemelegítő ujjgyakorlata közben ütötte meg Chandler fülét néhány hang, amire gitáros oda sem figyelt. Chas erősködni kezdett, hogy felfedezettje fejezze csak be, amit elkezdett. 1966 karácsony másnapján így született meg a *Purple Haze*. Azóta sokan sokféleképp magyarázták a 'Bíborköd' mögöttes tartalmát. Ki a Purple Heart nevű amfetamin tablettára, ki LSD-re gyanakodott, megint mások azt állították, hogy Jimi belőtt állapotban tapasztalt élményét zenésítette meg. Úgy tűnik, hogy ezen vélekedések alaposan túllőttek a célon és a gitáros minden cselekedete mögött a drogos indíttatást keresték, ahogyan a Beatles esetében a *Lucy in the Sky with Diamonds* (LSD) címében is.

Egy másik történet a *Fire* keletkezésének hátterét világítja meg. 1966. december 31-én Folkstoneban játszottak. A fagyos téli estén Noel mamája hívta őket, hogy jöjjenek be hozzá melegedni a koncert után. Ha igaz a szóbeszéd, Jimi ekkor mondta ki a

leendő szám refrénjének híressé lett szavait: „*Let me stand next to your fire*” (*Hadd álljak a tüzed mellé*).

Az igazi siker és vele a biztos megélhetést nyújtó anyagi támasz persze még váratott magára. Erre mi sem jellemzőbb, mint életkörülményeik. Közös lakásban élte mindennapjait Chandler és Hendrix, ahogyan egy másikban Noel és Gerry Stickells, az autószerelőből lett turné menedzser. Utóbbiaknak még meleg víz sem jutott, és mindössze az ágyaik közé kihúzott függöny jelentette magánterületük határát.

A könnyűzene egyik korabeli bevett módszere volt, az úgynevezett sztárcsomag. Ez abból állt, hogy több, műfajilag egymástól teljesen idegen hírességet egy műsorban összefogva koncertkörútra vittek. Így történhetett, hogy 1967 tavaszán beindult Engelbert Humperdinck, Cat Stevens, Walker Brothers és a Jimi Hendrix Experience körútja, amelynek során esténként minden résztvevő két, egyenként 35 perces koncertet adott. Ha a történetet magyar viszonyokra alkalmazzuk, akkor képzeljünk el egy műsort, amelyben Balázs Pali, a Crsytal, és a Pokolgép, vagy az Ómen lép egymás után színpadra. Gondolhatjuk, hogy az előadók, mennyire szerethették egymást. John Walker abba is bele szólt, hogy fellépés előtt Jimi és társai mit csinálhattak az öltözőben, még azt sem engedte nekik, hogy rendesen behangoljanak. Humperdinck kevésbé volt gizda, sőt némi külön fizetség fejében éppen Noel Redding basszusozott neki a kíváncsi szemektől rejtett zenekari árokban. Hogy Noel mit érzett az andalító *Release Me* és a *Last Waltz* közben és mit a *Purple Haze*, meg a *Hey Joe* izgalmas előadása alatt, azt tőle kellett volna megkérdezni. Természetes, hogy a közönség nem egyforma lelkesedéssel fogadta a műfajilag egymástól fényévekre lévő előadók műsorát, ami pedig a közönség fogalmát illeti, semmiképp nem érthetünk alatta felnőtteket, hiszen Mitchell szerint az átlagéletkor 13 év lehetett. Közel járhat az igazsághoz, hiszen az *A Hard Day's Night* filmben jól látható, hogy zsenge tizenévesek tépik a hajukat a Beatles hallatán. A beat újszerűségénél fogva a hozzá kapcsolódó ifjak zenéje volt, akiknek nem lehetett idejük együtt öregedni kedvenceikkel. Senki nem gondolta, hogy eljön majd a nap, amikor 2003-ban egy Rolling koncertet közösen látogatnak tinik és a nyugdíjasok.

De vissza 1967-hez. A brit körútnál nagyságrendekkel rosszabb helyzetbe már csak Amerikában került Hendrix és két társa, amikor néhány alkalommal Michael Jeffrey szervezésében a Monkees együttesel léptek fel. Csoda, hogy a koncertekre szüleikkel érkező nyolcesztendősek (!)

csemetéket nem érdekelte az Experience? Már első számaik között *Monkees!* *Monkees!* kiáltásokkal követelték kedvenceik színre lépését.

Hendrix műsorának egyik, ám ritka látványossága volt, amikor Keith Altham könnyűzenei újságíró javaslatára a *Fire* előadása közben felgújtotta gitárját. Az első 'bemutatóra' oly titokban készült, hogy még társai sem sejtették, mit forgat a fejében. Erre a mutatványra Jimi hamar ráunt és egyik legfőbb gondja éppen abból adódott, hogy sokkal inkább zenéjével szeretne volna megfogni közönségét, nem pedig az ilyen mesterkelt fogásokkal. Ezzel együtt a vandalizmusnak ezt a formáját még Montereyben is kénytelen volt bevetni, hogy felülmúlja a Who együttes hasonlóan értelmetlen színpadi pusztítását. És itt álljunk meg egy pillanatra! A zenész zenélni akar, ám egy látványban gondolkodó kívülről álló ráveszi, hogy a töréssel-zúzással vonja magára a figyelmet. Keith Altham vajon végiggondolta a következményeket? Hogy az igen fiatal korú közönség követni fogja bálványa színpadi örületét a polgári életben is? Aligha, ha pedig mégis, akkor a következmények nem érdekelték, amelyekre egy másik fejezetben részletesen kitérünk.

1968 elejére Jimi teljesen beleunt, nyugodtan mondhatjuk belefásult az elvárásokba. Ennek következtében már jóformán alig tartottak próbákat, a műsort nem előre állították össze, hanem a fellépések helyszínén rögtönözték. „*I don't want to be a clown anymore, I don't want to be a rock 'n' roll star.*” (Nem akarok többé bohóc lenni. Nem akarok többé rock 'n' roll csillag lenni.) – jelentette ki megkeseredetten.

Egyre szívesebben hallgatta – volna – a klasszikusokat, főleg Bach, Beethoven, Handel műveit, ezekre azonban nem sok ideje maradt. Mindössze egyetlen alkalommal került eme műfaj közelébe, mégpedig 1968. november 18-án, amikor Ron Delsner meghívta egy Leonard Bernsteinnel tartandó, hálaadó koncertre a New York-i Filharmónikusok épületében.

A meghívás óriási jelentőségű, mert első alkalommal léphetett volna fel rockzenekar a rangos épületben. Mivel Redding nem vállalta a közösködést, csak Mitch Mitchell egészítette ki a New York Brass Quintet felállását.

A fásultságot saját csapatok létrehozásával igyekeztek leküzdeni. Mitchell a Mind Octopus, Redding a Fat Mattress vezetőjeként, míg Hendrix kettejükkel az Experience név alatt lépett volna fel ugyanazon koncerten. Jobban utána gondolva rá kellett jönniük, hogy a két előzenekart aligha tudott volna türelmesen kivárni az Experience-re áhító és jegyet váltó közönség. Maradt tehát a Fat Mattress, mint a fellépések egyedüli előfutára. A vég kezdetét jelezte, amikor 1969 januárjában a BBC élő Lulu Show-jában Hendrix egyszerűen abbahagyta saját sikerét, a *Hey Joe*-t, és a rendezők hajtépése mellett belekezdett a Cream féle *Sunshine Of Your Love* riffjébe. Az ilyen rögtönzött változtatás a 'minden mindegy' hozzáállás megnyilvánulása lehetett, hiszen a műsorközlőből való örökös kizárás lehetőségét hordozta magában.

Hol jó, hol csapnivalóan rossz koncertek követték egymást. A kiszámíthatatlanság egyik legjellemzőbb példája a Steve Gold és Jerry Goldstein által lefilmezett 1969. február 18-i, nagyszerű fellépésük a Royal Albert Hallban, ahol előző nap kritikán aluli műsorral keserítették a jegyvásárlókat. Az egészben az a szomorú, hogy mindezért Chandler – elvesztve valóságérzetét – csupán Jimi két társát tette felelőssé, mondván, hogy kedvetlenül, élettelenül játszottak. Ez annyiban felelt meg a valóságnak, hogy a trió tagjai már szemmel láthatóan nem érdekelték egymást, júniusra pedig bebizonyosodott, hogy halódik az Experience. Redding helyére Billy Cox került, ám Hendrix nem túlzottan vette teljes emberszámba egykori katonatársát, mert csak állandó gázsival szerződtette, a jogdíjból kizárta. Lényegében session-zenészként fogadta a Band of Gypsys nevű, alkalmi társulatába. Másként aligha nevezhető ez a csapat, hiszen szilveszteri/újévi koncertjeik után csupán egyetlen balul sikerült koncertet adtak.

A megdöbbenő eseményre 1970. január 28-án került sor a Madison Square Gardenben, ahol Jimi mindössze néhány szám után egyszerűen levonult a színpadról. Ekkor már egy szinte big band jellegű felállásban gondolkozott, amit össze is állított a woodstocki fesztivál idejére. Az alul-

próbált, balvégzetű fellépést olyannyira nem érezte magáénak, hogy még Larry Lee nevű segédgitárosának is megengedte, hogy két saját számát eljátsssa. Ezt a nagyvonalú kegyet Noel Reddinggel sohasem gyakorolta, pedig a basszusgitáros nem kis mértékben járult hozzá az Experience évekig tartó sikereihez. Rövidesen újabb, váratlan csapás is érte. A Wight szigeti fesztivál után Cox-ra már nem tudott számítani, annak paranoiás viselkedése, állandó rettegése, halálfélelme következtében új ember után kellett nézni. Ekkor került szóba Rich Grech (ex Blind Faith) beállítása, de az ő bemutatkozására már nem kerülhetett sor. Hendrixet 1970. október 1-jén temették, a gyászmise után Redding, Mitchell, Buddy Miles, Johnny Winter és mások adtak tiszteletére emlékkoncertet. A fél fülére csaknem teljesen süket zenész fehér Stratocaster gitárja, amellyel Woodstockban is játszott, a Sotheby's londoni árverésén 198 000 fontért cserélt gazdát.

Led Zeppelin

Ennek a zenekarnak a beindulása egy másik feloszlásával kezdődött. 1968 elején utolsókat rúgta a Yardbirds, amelyben nem kis szerepet játszott Keith Relf egyre súlyosabb alkoholizálása. Akkoriban az énekes volt a csapatok vezéregyénisége, ebben az együttesben viszont éppen ő volt a gyenge láncszem. Úgy Jeff Beck, mint később Jimmy Page színpadi egyénisége, szakmai tudása messze lekörözte Relfét, aki az italnál keresett vigaszt és menedéket. Zavarodottsága odáig vezetett, hogy előadás közben kezdte gyalázni a közönséget, az egyik alkalommal a basszusgitáros Paul Samwell-Smith ezen olyannyira felbőszült, hogy ki is vált a csapatból. Helyére Jimmy Page került, aki egy alig néhány órás próba után már fel is lépett velük a Marquee Klubban. Ő ismerte Peter Grantot Mickie Most stúdiójából és kereste meg, hogy próbálja kihúzni a zenekart a kátyúból. A végtelennek tűnő amerikai körutak azonban nem tették lehetővé a megfelelő számok írását és felvételét, a zenekari tagok szellemileg és emberileg teljesen eltávolodtak egymástól.

Eközben elég sajátos események játszódtak a háttérben. Page Jeff *Beck's Bolero* néven írt egy instrumentális számot Yardbirds-ből kivált társának, aki ekkor már saját pályafutása egyengetésén dolgozott. A felvétel a *Hi-Ho Silver Lining* kislemez B oldalára került, ám nem akármilyen gárda dolgozott rajta és természetesen Mickie Most volt a producere. Jimmy már ekkor egy önálló zenekar gondolatával kacérkodott, amelyben rajta kívül Jeff Beck, a Who dobosa, Keith Moon és a keregett zongorista, Nicky Hopkins húzta volna a fogatot. Moon saját csapattársát, John Entwistle basszusgitárost ajánlotta Page figyelmébe, méghozzá a legnagyobb titokban, hiszen a Who együttes ekkor még keményen működött. Szóba került Steve Winwood éneként, utána pedig Steve Marriott, de minthogy a Who és a Yardbirds egyaránt megkezdte újabb körútját, ez az elképzelés kútba esett. Moon ekkor mondotta volt, hogy az egész szupergroup ötlet úgy süllyedt le akár egy 'lead balloon', amit Entwistle 'more like a Lead Zeppelin'-nek nevezett. (A *Beck's Bolero* ezzel együtt elkészült, mégpedig Beck szóló-, Page 12 húros ritmusgitárával, Keith Moon és John Paul Jones segítségével.)

A Yardbirds utolsó koncertjét 1968 júliusában adta Lutonban. Keith Relf és Jim McCarty ezt követően megalakította a Renaissance együttest, Chris Dreja és Jimmy Page pedig The New Yardbirds néven igyekezett menteni a menthetőt.

Elsőnek John Paul Jones csatlakozott, az énekes kiválasztásával már kevésbé simán mentek a dol-

gok. A Small Faces vezéregyénisége, Steve Marriott nem is válaszolt megkeresésükre, míg Terry Reid énekes továbbra is egyéni pályafutásában reménykedett és egy Robert Plant nevű fiatalembert ajánlott maga helyett. A dobosokkal sem volt könnyebb a helyzetük. Gondoltak B. J. Wilson-ra, akinek játéka a Procol Harum első albumán hallható, majd Aynsley Dunbarral kísérletezek, de ő meg Frank Zappát választotta helyettük. Végül Plant javaslatára Page megnézte a Tim Rose-zal fellépő John Bonhamot, aki eleinte szintén komolyabb kereseti forrásnak tekintette az énekest, mint az alakulófélben lévő, ismeretlen zenekart. Komoly vita tárgyát jelentette még, hogy legyen-e állandó billentyűsük. Szóba került Steve Winwood és Keith Emerson neve, és mikor

úgy döntöttek, hogy az orgona mögé John Paul Jonest ültetik, még olyan pletykák is közszájon forogtak, hogy a basszusgitárt a Yes együttestől elszípkázandó Chris Squire kezébe nyomják.

A New Yardbirds első körútjára 1968 szeptemberében került sor, mégpedig Skandináviában, miközben Grant legnagyobb megrökönyödésére Angliában senki nem akarta felléptetni őket, és kiadó sem akarta szerződtetni. Amikor felkereste a Pye Records főnökét, Louis Benjaminget és 17 500 font előleget kért, az egyszerűen kinevette, ahogyan Mo Austin, a Warner Bros vezetője is. Október 15-én játszottak először Led Zeppelin néven a Surrey University koncerttermében, majd három

nap múlva a Marquee klubban ismét New Yardbirds felirattal. Noha a fogadtatás lelkes volt, abban minden érintett egyetértett, hogy a helység méreteihez képest a zenekar

iszonyatosan hangos volt. Decemberben Grant Amerikába vitte a mesterszalagokat Ahmet Ertegun, az Atlantic Records társtulajdonosának irodájába, aki azonnal öt évre szerződtette őket 200 000 dollár előleggel (jelenleg a tízszeresét éri). Ez volt az addigi legnagyobb előleg, amit kezdő zenekarnak fizettek. Az első megbeszélés alkalmával a kiadó nem is hallotta a felvételeket, csupán Jimmy Page ismertsége alapján ment bele az üzletbe, a megelőlegezett bizalom azonban meghozta gyümölcsét. 1968. december 26-án léptek fel először az amerikai Denverben a Vanilla Fudge és az MC5 társaságában, és ettől kezdve nem igen akadt zenekar, amelyik utánuk akart játszani, hiszen amikor az akkoriban menő Iron Butterfly lépett volna színpadra, még mindenki az előcsapat Zeppelin nevét harsogta.

A tengeren túli sajtó már közel sem volt ennyire lelkes irántuk, de ez nem számított. 1969 végére a zenészek és Grant annyira megszédtek magukat, hogy vidéki házakat, birtokokat vásárolhattak maguknak. A siker azonban nem lehetett elég nagy, hogy 1975-ben a zenekar ne volt volna 'adószáműzetésbe' a svájci Montreaux-ba.

Moody Blues

1965-ben már volt egy sikerdaluk *Go Now* címmel, miközben elegáns kék öltönyökben rhythm & blues számokat játszottak, egy alkalommal azonban történt valami. Valaki bejött az öltözőjükbe, akiről azt hitték, hogy rajongójuk és autogramot kér majd tőlük, ám ehelyett csak annyit mondott: „*Ti vagytok a legrosszabb zenekar, akit életemben láttam.*” Pár napig nem tértek magukhoz a megdöbbenéstől, ezt követően elsőnek a dobos, Graeme Edge eszmélt: „*Tudjátok mit, igaza van a fickónak, váltanunk kell.*” Először is a kék öltönyt cserélték le, majd Mike Pinder billentyűs vett magának egy mellotront, dalaikat is másképp komponálták.

1967 tavaszán már a Decca céggel álltak szerződésben, ahol azt javasolták nekik, hogy az új leányvállalat, a Deram neve alatt vegyék fel Dvorzsák *Új világ* szimfóniáját vonósenekar kíséretében. A Moody Blues beleegyezett, ám amikor találkoztak a kiadó hangszerelőjével, és néhány saját dalukat is eljátszották, azok úgy megtetszettek a szakembernek, hogy sutba dobta az eredeti elképzelést. Helyette arra biztatta a zenekart, hogy a szimfonikus hangszerelést saját dalaiknál alkalmazza. Így született a *Days Of Future Passed* album, ami ugródeszkájuk lett, főleg a *Nights In White Satin* daluknak köszönhetően. 1993-ban Robert Gibson amerikai űrhajós ezzel a kazettájukkal ajándékozta meg őket, amelyet előzőleg magával vitt Föld körüli útjára.

A Moody Blues bár hihetetlen sikereket mondhatott magáénak, egy igen fontos szempontból mégis megbukott. Nem tudta magát eladni, nem ismerte fel a tömegtájékoztató hatalmát, még menedzsere sem volt, és

sajnos egy másik szempontot sem vett figyelembe. Amikor nagyon futott a szekér, a zenekar 18 hónapig tartó világ körüli turnét zavart le. Márpedig ez a napról napra való együttélés, egymás nyűgjeinek az elviselése embert próbáló feladat. Meg is lett az eredménye. Mire a végére értek a körútnak, már nem is beszéltek egymással.

Rick Wakeman

Amikor a Yes orgonistája első szólólemezt készíttette, az A&M kiadó 12 000 eladott példánnyal számolt, hogy megtérüljön a befektetése. Miközben Rick bemutatta nekik a *VIII. Henrik hat felesége* mesterszalagot, a cég döntnökei sokat sejtető hallgatásba burkolóztak, és csak amikor a muzsikus kilépett a helyiségből ütötte meg fülét néhány hangfoszlány. Valaki így szólt a többiekhez: „4000 fontot fizettünk egy albumért, amelyen még ének sincs – és még csak össze sem taposhatod.” A zongorista teljesen összeomlott, ráadásul még a Melody Maker kritikusa is agyagba döngölte. A szerencse azonban forgandó. Éppen egy Andy Warhol-film ment volna a BBC-n, amit azonban az utolsó pillanatban mégsem engedtek adásba és helyette az orgonista játszhatta el lemezének *Catherine Parr*-tételét. Az adást mintegy 9 millióan látták, aminek következtében az album egy hét múlva már a 13. volt a 30-as listán. Azóta 12 milliót adtak el belőle. Itt jegyezzük meg, hogy a kiadói beleszólás vezetett oda, hogy Rick Wakeman többször is kilépett a Yes együttesből, mert olyan pop jellegű irányba akarták terelni zenéjüket, amelyet a minőségi zenéhez szokott, klasszikus zenei képzettségű muzsikus nem vállalhatott.

Rolling Stones

1962. július 11-én a Jazz News első ízben írta le Muddy Waters egyik felvétele, a Rollin' Stone Blues nyomán a Rollin' Stone nevet. A g-t csak néhány hónap múlva illesztették hozzá (Rolling), ámbár ettől még nem változott semmi. Ugyanezen év december 21-én a Piccadilly Jazz Clubban mindössze tíz ember volt kíváncsi a zenekarra. Ez idő tájt basszusgitárosuk még William George névre hallgatott és csak ezt követően vette fel Lee Wyman, a Royal Airforce-nál volt katonatárs után a Bill Wyman nevet. Ezzel a kegyes csalással nem volt egyedül, hiszen Brian Jones is kezdetben az Elmo Lewis felirat mögé rejtezett.

A 60-as, 70-es évek Magyarországon nem volt ritka, ha a korábbi felstuccolt, hátranyalt séró helyett pár centis, homlokba fésült hajat viselő if-

jakat hazaküldték az iskolákból, munkahelyekről, míg közterületen állandó rendőri zaklatásnak voltak kitéve. A nagy többség ebben a szocializmus önkényuralmát vélte felfedezni és vágyakozva gondolt nyugati kortársaira, amikor azok loboncos hajviseletével szemezett. Nem tudhatta, hogy ebben a tekintetben fikarcnyit sem különbözött Kelet a Nyugattól, és hogy a többlemezes, sikerlista-vezető csillag Rolling legénységét számtalan étterembe, szállodába be sem engedték, vagy ha mégis, akkor nem szolgálták ki, így sarkallva őket mielőbbi távozásra. Állandóan visszatérő kérdés volt felőlük, hogy miért nem mosakszanak, holott Brian napon-ta samponozta a haját. Az egyik szállodában a vendégek rezzenéstelen arccal kérdezték a pincért, hogy ilyen ronda hölgyeket miért engednek közéjük, Amerika két vezető riportere, Ed Sullivan és Dean Martin pedig igyekezett bohócot csinálni belőlük az általuk vezetett tv műsorokban.

A kezdetek kezdetén ugyanolyan nehezen jutottak fellépési lehetőséghez mint keleti zenésztársaik. Bill Wyman írja életrajzi kötetében, hogy a jazz iránt elkötelezett és maffiaszerű szövetségbe tömörült klubok milyen fondorlatokkal igyekeztek kedvét szegni az egyre népszerűbb és ezáltal a hagyományos műfaj számára vetélytársat jelentő beat-együttesnek. Szerződéseket kötöttek velük, majd az utolsó pillanatban lemondták a bulikat. A koldusszegény muzsikuskoknak persze sem anyagi, sem fizikai energiájuk nem volt egy hosszadalmas pereskedéshez.

1962. október 27-én egy óra stúdióidőt fizettek nekik és ezalatt három felvételt készítettek, azonban hiába küldték az EMI-hoz, majd a Decához, ott azt válaszolták, hogy ezzel az énekessel semmire sem jutnak.

Bill Wyman
2003-ban,
67 évesen

Első komolyabb sikerüket második kislemezük jelentette, amelyen helyet kapott a Lennon–McCartney szerzőpáros által nekik ajándékozott *I Wanna Be Your Man*. A kevés kivételt, amelynek szerzői jogdíját igazságosan öt felé osztották, Nanker-Phelge fedőnéven jegyezték. Ehhez a részvénytársasághoz a fotós Jimmy Phelge, valamint a grimasz angol megfelelője, a nanker szócska szolgált alapul.

Keith és Jagger kezdetben egyáltalán nem akart saját dalokat írni. Egy este a menedzserük, Andrew Loog Oldham azonban bezárta őket

a konyhába, és bekiabált, hogy addig ki nem engedi a két embert, amíg össze nem hoznak valamit. Ekkor született az *As Tears Go By*, amit Marianne Faithfull vitt sikerre. Befutásukat végül hihetetlenül hatásos élő koncertjeiknek köszönhették.

Santana

José Santana hegedűs volt, aki hét gyermekével a mexicói Autlán de Navarro városkában élt. Fia, Carlos hétesztendő, amikor Tijuana határvárosba költöztek, ahol a gyerekek rágógumit árultak, cipőt tisztítottak, hősünk pedig – miután megtanult hegedülni és gitározni – rövidesen édesapjával járt zenélni, ahová csak lehetett. Az angol nyelvet a televízióból sajátította el. Mivel 14 éves korában már nem akarta apja zenéjét folytatni, az elküldte hazulról. Egy vetkőző lokálhoz szerződött zenekarba került, ahol délután négytől reggel hatig játszottak egy óra műsor – egy óra pihenés váltásban. Ez az időszak több mint két évig tartott, szülei eközben San Franciscóba költöztek, ahová Carlos nem akarta követni őket. Később is csak erőszakkal tudták magukkal vonszolni. A nagyvárosban utcai gitározással mutatkozott be egy harmonikás barátja társaságában. 1967-ben már saját Santana Blues Band nevű csapatának volt a vezetője. A Who előtt is fellépő, biztató kezdet azonban tragikus véget ért. Az iskolában tüdőbajt állapítottak meg nála és azonnal kórházba vitték. Minthogy azt látta, hogy a körülötte lévő hasonló betegek mind meghaltak, félelmében

megszökött és fertőző betegsége miatt egy barátja házában rejtőzött el. Amint elült körülötte a harci zaj, zenekart szervezett, amelynek fő eleme a latin ritmus lett. Már első, *Santana* című albumuk befutott, az igazi áttörést azonban a woodstocki fesztiválon nyújtott lehengerlő koncertjük jelentette.

Fesztiválok, koncertek, rendezvények

A szabadtéri zenei fesztivál intézménye egyértelműen a rock műfajhoz köthető. Nagyszabású kulturális összefüggéseket természetesen annak előtte is szerveztek, ám a kijelölt területek mérete, a fellépők és az érdeklődők száma, az ott lezajló (rész)események azonban messze felülmúlnak minden korábbi megmozdulást. A magyarázat az üzleti elképzelések mellett – mert anélkül egyik összefüggés sem valósulhatott volna meg – az lehet, hogy a hosszú hajú, farmernadrágot viselő fiatalság a hippy 'szeressük egymást gyerekek' szemléletnek megfelelően ezen

ken a fesztiválokon talált igazán egymásra, itt érezte magát erősnek, rettenthetetlennek. Hogy ez az egész felhajtás mennyiben szolgálta az ártatlanságot, egy békés és igazságos világ megteremtésének mítoszát, arra a későbbiekben még visszatérünk. Itt és most időzzünk egy kicsit a tényeknél, a társadalom kiközösítése következtében egymás közelségét, társaságát kereső beatnikeknél.

A *Szelíd motorosok* (*Easy Rider*) című film zárójelentében az amerikai zsaruk belekötnek a békésen motorozó fiatalokba, sértő megjegyzéseket tesznek hajviseletükre, majd egyszerűen lelövik őket. Hogy a két korosztály ennyire durva szembenállása megtörténhetett-e az amerikai hétköznapiakban, nem tudjuk, de nem zárhatjuk ki a lehetőségét. Magyarországon egészen más formában jelentkezett a társadalmi devianciának nevezett jelenség. Először is érvényben volt az úgynevezett gyülekezési tilalom, amely eleve megtiltotta, hogy öt főnél több ember csak úgy ösztönszerűen csoportosuljon az utcákon, tereken. Ha mégis megtette, akkor pillanatokon belül ott szaglászott körülöttük legalább egy besúgó. Pedig ezek a kis csoportok nem az államrendet akarták megdönteni, csupán az éppen időszerű divatnak kívántak hódolni, ahogyan az emberek mindig is tették, amióta csak világ a világ.

Ha az ifjúság nagyobb tömegben mégis össze akart jönni valahol, mondjuk a Balatonbogláron, akkor azt azonnal huligán találkozóznak kiáltották ki a hatóságok, és egyszerűen nem engedték megállni a vonatokat az adott állomáson. Hogy ezzel azok szabadságát is sértették, akik történetesen a település állandó lakosai voltak, senki sem törődött. Ahogyan az emberi jogokkal sem. E sorok íróját 1969 nyarán pusztán hajviselete miatt a balatonőrsi vonatállomáson leszállása után azonnal igazoltatták, majd felrakták az első Budapest felé induló vonatra. Ennyit a békebeli időkről, amelyekre Thürmer Gyula és élemedett korú hívei oly szívesen és sóvárogva emlékeznek.

Budapesten az Abbázia galeri kitalált garázdaságával riogatták a hiszékeny polgárokat. Történetesen többüket személyesen ismertem, egyikük gimnáziumi osztálytársam volt, úgy is mondhatnám, tűzbe teném érte a kezem. Ez a társaság az Oktogon (akkoriban November 7. tér) egyik szegletében lévő Abbázia étteremben (ma K&H Bank) gyűlt össze rendszeresen békés beszélgetésre, poharazgatásra. A 20 év körüli ifjakra egyszer aztán rátámadt a hatóság, bevitte az őrszobára, ahol megverték őket, fejüket kopaszra nyírták, majd ezt követően rendőrségi megfigyelés alá kerültek.

A nagy számok törvénye alapján természetesen minden társaságban lehetnek oda nem illő elemek – nekik köszönhetően nyílt óriásira az egyes korosztályokat elválasztó és mindmáig áthidalhatatlan szakadék –, ám a békeszerető többség ösztönösen a tömegben látta saját védelmét. És beköszöntött a rockfesztiválok korszaka.

Monterey 1967. június 16–18.

1967 tavaszán Alan Pariser, a Los Angeles-i koncertszervező egy olyan rendezvényen törte a fejét, amely a San Remó-i táncdalfesztivál és a newporti jazzfesztivál ötvözete lett volna. Ötletével Ben Shapiro, ugyancsak Los Angeles-i látványüzért kereste meg, akinek határozottan tetszett az elképzelés, persze nem nonprofit szinten. Ki is választották az éves jazzfesztiváljai révén már eléggé bejáratott Montereyt, ami Californiában, fél úton San Francisco és Los Angeles között található. A helyszínt április 11-én foglalták le, majd segítőköt kerestek és találtak. A The Mamas and Papas négyes egyik tagja, a dalszerző John Philips és a társulat producere, Jon Adler neki is látott egy addig páratlan ren-

dezzvény szervezésének és még nem tudhatta, hogy milyen félelmetes lavinát indított el. Igaz, utóbbi csak azzal a feltétellel állt kötélnek, ha visszatérnek a nonprofit keretek közé. Shapiro ekkor kiszállt a buliból, Pariser viszont megmaradt producerként. Hihetetlenül rövid volt a hátralévő idő, hiszen a város csak május közepén adta áldását a rendezvényre, mégis sikerült tető alá hozniuk. Vizsgáljuk meg a méreteiben talán szerény, de jelentőségében annál meghatározóbb, háromnapos Monterey International Pop Festivalt. Tervek szerint a következők léptek volna fel:

Június 16-án 21.00 órától

Eric Burdon and the New Animals, The Association, Beverly, The Paupers, Lou Rawles, Johnny Rivers, Simon and Garfunkel

Június 17-én 13.30 órától

Big Brother and the Holding Company, Paul Butterfield Blues Band, Canned Heat, Country Joe & The Fish, The Electric Flag*, Hugh Masekala, Steve Miller Blues Band, Quicksilver Messenger Service

Június 17-én 20.15 órától

The Beach Boys, Booker T and the MG's, The Byrds, Jefferson Airplane, Hugh Masekala, Moby Grape, Laura Nyro, Otis Redding (A Beach Boys később visszavonta jelentkezését.)

Június 18-án 13.30 órától

Ravi Shankar

Június 18-án 20.00 órától

The Blues Project, The Buffalo Springfield, Grateful Dead, The Mamas and the Papas, Scott McKenzie, Dionne Warwick, The Who, The Jimi Hendrix Experience

A dél-californiai Monterey County Fairgrounds mindősze 7100 néző számára helyet biztosító – a küzdőtéren székekkel ellátott – területe aligha sejtette, hogy itt valami történelemformáló felhajtás készül, hiszen egy jobbfejta sportcsarnokban is ennek többszörösére lehetett számítani. Ám alighogy

híre ment az előkészületeknek, bozóttűzként lángolt fel az izgalom a hippik körében. A rendőrségében nemkülönben, így aztán nem csoda, hogy az eredetileg néhány ezer főre tervezett közönséghez több száz zsarut mozgósítottak a hatóságok. Az érdeklődők pedig csak jöttek és jöttek, számuk végül meghaladta az 50 000-et, túlnyomó többségük az arénát környező szabad területeken sátorozva, belépő nélkül hallgatta a zenét. Színes kaftánokat, csőnadragokat, csizmákat viselt és az ez idő tájt kiadott, John Philips által Scott McKenzie számára írt „*If you're going to San Francisco/Be sure to wear some flowers in your hair*” felszólításnak eleget téve, virágot tűzött a hajába, virágmintát pingált az arcokra. Ezt a felvételt joggal tekinthetjük azóta is a fesztivál himnuszának, a rendezők sem véletlenül választották az eseményről D. A. Pennebaker által forgatott *Monterey Pop* című film alapdalának. Ha az ember végignézi a lefilmezett érkezőket, kizárólag mosolygós, nyugodt arcokat lát. Nem volt közöttük rémisztő alak, kigyúrt izomagy, toprongyosan ízléstelen gönc, még a Hell's Angels tagjai is békésen üldögéltek székeiken. És ami manapság elképzelhetetlen, a színpad előtt nem voltak a zsarukhoz hasonlóan provokatív biztonsági embereknek álcázott kommandósok. Botrányra, rendezavarásra nem került sor. „*Three days of understanding*” – énekelt pár hónappal később az egyik résztvevő, Eric Burdon az Association együttes fellépésével kezdődött és a fesztiválról készült *Monterey* című zenés beszámolójában. Nyoma sem volt az előadók közötti, azóta meghonosodott beteges versenyzésnek, mindenki mindenkinek szurkolt. Márpedig igen tarka volt a mezőny. A már befutott hírességek mellett – Simon and Garfunkel, Buffalo Springfield, The Mamas and the Papas, Paul Butterfield Blues Band – felbukkant Country Joe & The Fish, az újjáalakult Animals, a popzenétől műfajilag mérföldekre lévő fekete jazztrombitás, Hugh Masekala. Ravi Shankar szitárművésszel egyszerűen nem tudott mit kezdeni a nyugati nézőközönség, jobb híján megbabonázva figyelte, hogy azután fékeveszett éljenzésben törjön ki. De jöttek a feltörekvők,

Scott McKenzie

Ravi Shankar

köztük a Canned Heat, az addig szinte ismeretlen Janis Joplin. Otis Reddingnek, a soul királyának ott és akkor sikerült elfogadtatnia magát a színes bőrűek után a fehérekkel is, a Jefferson Airplane pedig ettől kezdve egyértelmű vezércsillaga a hippie közösségeknek.

Ott sikerült az amerikai áttörés a Who számára is, esetükben a törés szó szerint értendő. A *My Generation* végén Pete Townshend miszlikbe aprította hangszerét, de a dobos, Keith Moon sem kívánt lemaradni mögötte a pusztításban. A közönség először láthatott ilyen örületet, amelytől kezdve megváltozott a rock színpadi megnyilvánulása. Azután jött még valaki és rocktörténelmet csinált, Jimi Hendrix. (A Who és Hendrix fellépési sorrendjét egyébként egy pénzérme feldobásával döntötték el.)

Ennek előzménye, hogy három nappal a Beatles *Sgt. Pepper* albumának megjelenése után, 1967. június 4-én Hendrix már játszotta a lemez címadó szerzeményét a londoni Savile Theatre-ben adott koncertjén. A jelenlévő Beatles-tagok csak ámultak és a készülő fesztivál szervezői közé beválasztott Paul, valamint a Rolling Stones menedzsere, Andrew Loog Oldham azonnal javasolta John Phillipsnek és Lou Adlernek Hendrix felvételét a résztvevők közé. A gitáros az odafelé vezető repülőúton a szintén Montereybe tartó Eric Burdon új zenekara, valamint Brian Jones mellé került, és már a gépen italozással, drogtablettákkal ütötte el a több órás unalmat. Az emelkedett hangulat kissé alábbhagyott, amikor New York-i érkezésük után a szállodai szobájuk tele volt a cockroaches nevű, svábbogárszerű, nagyméretű rovarral.

A fellépők mindössze 30–45 perc közötti műsort adhattak, az Experience-t Brian Jones mutatta be a közönségnek. Előadásáról a *Monterey* című szám így emlékezik, „*Jimi Hendrix, baby believe me, set the world on fire. (Jimi Hendrix, hidd el nekem, lángra gyújtotta a világot.)*” Mindössze 35 perces (!) műsorával harminc perces éljenzésre 'kárhoztatta' a közönséget. Fesztiválzáróként az eredeti felállásában utolsó alkalommal fellépő The Mamas and the Papas, számai közül természetesen nem maradhatott el a *California Dreaming*.

És hogy mi történt ezután? A nonprofitként jegyzett rendezvény – a fellépők nem gázsit, hanem csak költségtérítést kaptak – 200 000 dolláros bevételét jótékonyági célokra fordították. A *Music, love and flowers* jelszó tökéletesen érvényesült, jöllehet a helybéli hatóságok megpróbálták utólag lejáratni a fesztivált, nyilvános szexről, narkózásról pletykáltak. Mint minden tömegmegmozduláson, nyilván itt is le-

hettek túlkapások, bár korántsem olyan méretekben, mint az amerikai futballra tízezer számra kivonuló, a mérkőzés után csont részeg szurkolók esetében. Számukra az állam biztosította a cirkuszt és a kenyeret. Csak hát ők nem fordultak szembe a hippikhez és egyes rockzenészekhez hasonlóan a velejéig romlott, a vietnámi háború mocskába süllyedt amerikai társadalommal.

Ami viszont a folytatást illeti, az már egy másik fejezet. Woodstock káosza, Altamont brutalitása, Wight bunkósága – Joni Mitchell könyvek között kérte a 'hallgatóságot', hogy hagyja abba a fütyögést – semmiben nem hasonlítható Monterey őszinteségéhez. Az egyre gyakrabban felbukkanó, alantas szándékú drogdealerek hatékony közreműködése megtette a magáét, a fesztiválszervezés pedig az évek folyamán pusztán üzleti megfontolást jelentett.

Monterey résztvevői egyre fogynak, nincs már közöttünk Bob Hite (Canned Heat), Jimi Hendrix, Janis Joplin, Keith Moon és John Entwistle (Who), Mama Cass, Otis Redding, Paul Butterfield, Laura Nyro. Talán ők jártak jól, mert nem látják azt a szégyenletes mélységet, ahová az egykoron őszinte rock napjaink manipulált bohócaként süllyedt.

Windsor Jazz & Blues Festival 1967. augusztus 13.

A Reading Fesztivál elődje. A mintegy húszezer jelenlévő ezen a napon óriási lelkesedéssel fogadta a Ten Years After együttest. Mike Vernon producer ugyan a Fleetwood Macre volt kíváncsi, de Alvin Lee játéka annyira megragadta, hogy a csapatot elvitte a Decca leányvállalatához (Deram), ahol azon nyomban szerződtették is őket. Persze csak azután, hogy a Decca ajtót mutatott nekik.

Camden Fringe Festival 1969. május

Ingyenes buli volt 25 000 fiatal előtt, ahol a Taste, Edgar Broughton Band, Duster Bennett mellett éjfél tájban a Fleetwood Mac lépett színpadra. Játsszani azonban nem tudott, mert a skinheadek üveghajigálása miatt vissza kellett vonulnia.

Newport Pop Festival 1969. június 2.

Jimi Hendrix már 'belőve' érkezett (Mitch Mitchell szerint valaki nar-
kotikumot tett Hendrix italába és attól lett kába), igaz a közönség is
rendkívül nyomasztó látványt nyújtott és kezdettől fogva ellenségesen
viselkedett vele szemben. Kisvártatva kitört a verekedés, a gitáros is
eredménytelenül próbálta nyugtatgatni a népet, amelyik a harmadik nap
végére teljesen elállatiasodott a szüntelen drogozás és a sorozatos vere-
kedések következtében.

Denver Pop Festival 1969. július

Csodálatos természeti környezetben található a Red Rocks kő amfiteát-
ruma, ha a tisztelt olvasó nem járt ott, a U2- és Steve Nicks-koncert vi-
deója meggyőzheti. A rendezvénynek kőkemény politikai színezet
adott, hogy a helyszínen egyaránt megjelentek a radikális Fekete Pár-
ducok (Black Panthers) és az ultrabaloldali Amerikai Liberális Front
(American Liberation Front) képviselői, utóbbi tagsága főleg a Fiatal
Szocialisták és Diákok a Demokratikus Társadalomért (Young Socia-
lists and Students for a Democratic Society) körhöz tartozott és július
4-re felvonulást tervezett Denver utcáin. Egyértelművé lett, hogy mind-
két fél saját céljai érdekében akarta kihasználni a tömeget vonzó rock-
eseményt, amit azért érdemes annak szem előtt tartania, aki a rock po-
litikamentességéről ontja hangzatos szólamait. A tömeg bedöntötte a
fesztivál területét védő kerítést, tódulni kezdett befelé, s velük együtt a
dealerek is, a rendőrök hiába vetettek be ellenük könnygázt, a népet vé-
gül be kellett engedni. A rendezvény eldurvult, állandósultak a vereke-
dések. A Jimi Hendrix Experience ekkor adta utolsó, be nem fejezett
koncertjét az eredeti hármas felállásban. Fellépés előtt egy tudósító itt
kérdezte Noel Reddinget, hogy ugyan mi dolga még a többiekkel, hi-
szen úgy hírlík, hogy kivált a csapatból. A basszusgitáros csupán annyit
felelt, hogy ő bizony játszani fog, mire a kérdező igen meglepődött, hi-
szen az elmúlt hónapokban egyre több idegen muzsikust látott felbuk-
kanni Jimi környezetében. Reddingnél ekkor telt be a pohár és valóban
búcsút intett két társának.

Hyde Park 1969. július 2.

Csaknem két esztendő telt el Monterey békés hippy rendezvénye óta, amikor a Cream, a Family és a Traffic romjaiból életre kelt a Blind Faith, sokak szerint az első szupercsapat. Mint annyi minden, ez sem teljesen fedi a valóságot, hiszen Jimmy Page és Jeff Beck egyidejű működése a Yardbirds együttesben, vagy annak folytatása, a Page alapította Led Zeppelin – benne John Paul Jonessal, minden idők egyik legkeresettebb stúdiózenészeivel, közismert hangszerelővel – szintén pályázhatott volna erre a rangos címre. Eric Clapton, Ginger Baker, Steve Winwood és Rick Grech a londoni Hyde Parkot tartotta megfelelő helyszínnek június 7-én, hogy bemutassa tudását a nagydíjazottnak. Ingyenes koncertet szerveztek és hirdettek, ahol 150 000 békés zenebarátot köszönthettek az ilyenkor szokásos drogáradat közepette.

Ha ez nekik bejött, miért ne sikerülne nekem is? – gondolhatta Mick Jagger, aki becsvágyó természete következtében mindig mindenkinél nagyobbakat akart lépni. El is határozta, hogy követi a híres elődöket és július 5-én ugyanott ő is potya bulival igyekezett meglepni a Stones rajongóit. Itt azonban közbelép a *Mi lett volna, ha ...?* költői kérdés. Valóban nem tudjuk, milyen hangulatban léptek volna színpadra, ha július 2-án hajnali 2 órakor a stúdióban a *Let It Bleed* album keverési munkálataival foglalatatoskodó Mick, Keith és Charlie nem kap telefonhívást. Meghalt Brian Jones – hangzott a vonal másik végéről. Mindenki elképedt, ám Jagger rövid gondolkodás után visszafordult a keverőpult-hoz. Érzelmileg túlfűtöttebb ember talán magába roskadt volna, tőle azonban távol állt az ilyesfajta gyarlóság, kizárólag üzleti szempontból mérlegelte a szükséges lépéseket, hiszen másnap jelent meg a *Honky Tonk Woman* és a *You Can't Always Get What You Want* kislemez, amelyet az említett *Let It Bleed* albumnak kellett követnie. Az addig befektetett pénzt és energiát nem hagyhatta veszni, még az elhunyt Brian Jones kedvéért sem.

És felvirradt július 5-e. 250 000 ember hallgatta a Third Ear, a King Crimson, a Screw, a Family és Alexis Korner új zenekarának – New Church and the Battered Ornaments – játékát. A rendfenntartással a Hell's Angels motorosait bízták meg, ám az igazat megvallva, tök feleslegesen, mert egész idő alatt semmi dolguk nem akadt. Mindenki nyugodtan várta a Rollingot, emlékezett az elhunyt Brian Jonesra és szívta a marihuánás cigijét. Jagger, a költő Shelley *Adonais* című versé-

ből olvasott fel egy részletet, majd az előkészített dobozokból 250 000 fehér pillangót engedtek szabadon.

Alighanem részletkérdés, számított-e a jelenlévőknek, hogy a zenekar élete legrosszabb koncertjét adta. Jaggert, mint láttuk, nem hatotta meg különösebben Jones halála, Mick Taylor teljesen új ember volt, nem ismerte az elhunyt zenészt, míg a többieket keményen megviselte a Rollingból egy hónapja kirúgott egykori zenekaralapító tragédiája. Ebből az elegyből nem készülhetett ízletes sütemény. Ami viszont a békés körülményeket illeti, a tapasztaltak lapján Mick agyában elindult a vezérhangya.

Valahol, valamikor, még nagyobb tömeg előtt meg kéne ismételni az ingyenes koncertet.

Woodstock Music & Art Fair 1969. augusztus 15–17.

Amikor annak idején Woodstock város vezetősége nem engedélyezte felségterületén a háromnapos rendezvényt, a 49 éves Max Yuscov tehenész az onnan kb. 80 kilométerre fekvő Bethel községben 50 000 dollárért biztosította a szervezők számára 243 hektáros legelőjét. Amerikában – talán a honvágy miatt is – nagy divat a telepések körében az óhazá/k/ról elnevezni az új lakhelyet. Az eredeti Bethel a bibliai időkben az Efraim és Benjamin zsidó törzsek közigazgatási határán fekvő falu volt Júdeában, ami persze az amerikai helyszín kiválasztása szempontjából akár véletlen egybeesés is lehetett.

A rendezvény üzleti vállalkozásnak indult, szó nem volt békéről, szerelemről, virágokról. Joel Rosenman és John Roberts már 1967-ben hirdetést tett közzé, amelyben saját tőkéjükhöz vártak üzleti javaslatot, és ezt két év múlva a Capitol lemezcég két alkalmazottja, Michael Lang és Artie Kornfeld meg is tette. Ajánlatuk egy Woodstockban építendő hangstúdióra szólt, ennek beharangozása végett kellett világraszóló bulit csapni. A dolog azonban túl jól sikerült, és mivel nem több százezer érdeklődővel számoltak, a kommunális szolgáltatások közel sem feleltek meg az igényeknek. Utólag nehéz megmondani, hogy a tömeget csupán a fennen hangoztatott együttlét, vagy a fellépő hírességek sokasága vonzotta, a zűrzavaros állapotokat semmi esetre sem feledtethette az utólag kialakított legenda. A rendezvény augusztus 17-én este 23 órakor záródott volna a helikopterrel érkező Jimi Hendrix fellépésével, ám a viharos időjárás miatt erre nem került sor, és a gitáros végül kocsival vágott neki az útnak zenekarával az őrült forgalomban. Három órát késtek, ám menedzsere, Michael Jeffrey és a szervezők megállapodtak, hogy inkább megvárják a hajnalt és a híresség akkor lép színpadra. Ennek az lett a következménye, hogy egy kis kunyhószerűségben fagyoskodva töltötte az éjszakát. Szokatlanul idegesnek tűnt, úgy érezte, hogy új kísérő zenekara, a Gypsys Suns and Rainbows, még nem teljesen érett össze a meglehetősen laza próbák során. A kelő nap első sugarai már rájuk köszöntöttek, amikor a három napja tartó őrületről kimerült közönség, nem tudván, hogy lesz még előadás, elindult hazafelé. Akik látták is közülük Jimi váratlan felbukkanását 6 óra tájban, megelégedtek egy odavetett pillantással és továbbvándoroltak. Hendrix az érdektelenség ellenére 140 perces műsort adott, amelynek egy része igazolta aggodalmait, az összepróbáltság hiánya szemmel láthatóan kiütöközött. A mintegy harmincezresre tehető tömeg közömbössége a zenészre is átragadt, hangmérnöke, Kramer szerint ez volt a vég kezdete. Jól sejtette, pár nappal később, szeptember 9-én Hendrix minden további tervezett fellépését lemondta, a Gypsys Suns and Rainbows megszűnt létezni. És hogyan jött ki a buliból Lang és Kornfeld? Nos, a napijegy 7 dollárba került, és félmillió emberrel számolva ez bizony tisztességes summa lett volna. Csakhogy nem sokkal a nyitást követően a kidöntött drótkerítésen betódulóktól már nem lehetett belépőt kérni, így aztán a szervezők keményen ráfizettek. Igaz, csak átmenetileg, mert később a több mint száz kilométer/!/ hosszúságú dokumentumfilmből készült kiadványok után fél év alatt ötmillió dollárt kaszálhattak.

Halottak is akadtak, néhányan megszülettek, a szabadság nagyságát a kábítószerekkel mérték, Jerry Garcia, a Grateful Dead gitárosa is büszkén mutatta marihuánás cigarettáját a felvevőgépnek. De nézzük, kik tették emlékezetessé a rendezvényt az előre kinyomtatott plakátok szerint. Mivel Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen, gázsit is osztottak, ez persze üzleti tikt képezett. Néhányuk azonban nem tett lakatot a szájárat és imitt-amott kiszivárogtatta az amerikai dollárban jegyzett összegeket.

1969. augusztus 15.

<i>Joan Baez</i>	10 000
<i>Arlo Guthrie</i>	5000
<i>Tim Hardin</i>	?
<i>Richie Havens</i>	6000
<i>Incredible String Band</i>	?
<i>Ravi Shankar</i>	4500
<i>Sly and the Family Stone</i>	7000
<i>Bert Sommer</i>	?
<i>Sweetwater</i>	?
<i>The Who</i>	6250

augusztus 16.

<i>Canned Heat</i>	6500
<i>Creedence Clearwater R.</i>	10 000
<i>Grateful Dead</i>	2500
<i>Keef Hartley</i>	?
<i>Janis Joplin</i>	7500
<i>Jefferson Airplane</i>	7500
<i>Mountain</i>	?
<i>Quill</i>	375
<i>Santana</i>	?

augusztus 17.

<i>The Band</i>	7500
<i>Jeff Beck Group</i>	-
<i>Blood Sweat and Tears</i>	15 000
<i>Joe Cocker</i>	1375
<i>Crosby, Stills and Nash</i>	5000
<i>Jimi Hendrix</i>	18 000
<i>Iron Butterfly</i>	?
<i>Ten Years After</i>	3250
<i>Johnny Winter</i>	3750

Az igazsághoz tartozik, hogy a megjelent plakáthoz képest feltűnt a Paul Butterfield Blues Band, Country Joe & The Fish (2500 dollár), Melanie, John Sebastian, a Sha Na Na, a Jeff Beck Group viszont a tervezett fellépés idejére szétesett, amit a gitáros névadó mind a mai

napig nem tud megbocsátani. Meggyőződése, hogy a két kiváló stúdiólemezt maga mögött tudó társulat óriási lehetőséget szalasztott el, és ebben teljesen igaz volt. Terry Ellis, a Jethro Tull menedzsere is megpróbálta rábeszélni fiait a részvételre, ám Ian Anderson hajthatatlan maradt. Az énekes utólag is bölcs döntésnek tartja kimaradásukat, mert érzése szerint még érniük kellett, különben úgy jártak volna, mint a Ten Years After, amelytől ezek után mindig és mindenütt ugyanazt a koncertet várták.

Melanie

Woodstock története természetesen nem zárult le 1969. augusztus 17-én, képzelt szellemiségét időről időre megpróbálják üzletileg is feléleszteni. Először a 25 éves évforduló megünneplésére tett 1994-es Woodstock Revival kísérlet a támogató Pepsi cég magamutogatásában merült ki, és lett önmaga paródiája. A mintegy 350 000 ezres közönségből, a régi jól bevált kerítéstdöntés után úgy 150 000-en lógtak be ingyen. A lejmos módszer most is érvényesült. A szervezés összeomlott, a biztonsági emberek többsége az áldatlan állapotok miatt egyszerűen angolosan távozott, helyettük a hivatásos rendőrség igyekezett úrrá lenni a káoszon. A rendezvény 35 millió dollárba került, a belépőket 135 dollárért mérték, ketten meghaltak, 800 ember pedig kórházba került, úgy 5000 résztvevőt az elsősegélysztrákban kezeltek.

Sajnos a következő próbálkozás sem sikerült fényesen, és a harmincéves jubileum – úgy tűnik – végérvényesen pontot tett a klasszikus rock-történelem című fejezet végére. Már ami a többnapos rendezvényeket illeti. Tömegeket vonzó, zenés összejövetelek persze ezután is lesznek, talán még nagyobb szabásúak, mint eddig, csak éppen a cél változott alapjaiban.

A love and peace szemlélet újabb feltámasztása 1999. július 23–25-re esett. Rome városka – ismét egy véletlen(?) történelmihelyszín-egybeesés – elhagyott légi bázisán egykoron 405 nukleáris robbanófejet, később veszélyes hulladékokat tároltak. Itt aztán lehetett volna a békéért danolni. Mégsem ez történt. Sőt, talán a zene érdekelte legkevésbé a jelenlévő 200 000 fiatal. Szinte túlharsogta a zenét a hímneműek kórusa, amely folyamatosan mellmutogatásra biztatta a

lányokat, akik ugyancsak tömegesen hallgattak a szépszóra. Nem mindenki volt ilyen udvarias, még a szabadelvű Rolling Stone magazin tudósítói is megdöbbentek a látottakon. 50-60 fős bandák fogtak körbe fiatalkorúakat, félmeztelen fotózás eltűrésére kényszerítve őket, miközben nyalták, falták a ciciket, turkáltak a bugyikban. Két hölgy, bámsz-kodók gyűrűjében a Monica Lewinsky-műveletet gyakorolta férfitartnerével, a 'testművészet' (= body art) sátorban széttárt lábú asszonyság várta a tv-stábot, hogy filmre vegye, majd reményei szerint adásba tegye, amint csiklójába fűzet karikát (= piercing), megint mások csupán szál cigiért cserébe fotóztatták meztelenségüket, a népszerű testfestés során leggyakrabban a Rolling Stones-féle nyelvjelképet rajzolták elég egyértelmű céllal a hölgyek köldökétől lefelé. Csúcsra járatták a nyílt színi szexuális szabadosságot, amit a párok a mosdókból kifolyó szenny-nyes lé miatt mocsárrá változott terepen űztek. Megismétlődött a berlini disco love parade, mutatván, hogy össze kerül, ami össze tartozik, azaz vajmi kevés különbség tapasztalható a rock és az egyéb műfajok megjelenítési szokásai között.

Red Hot Chili Peppers

Ezek után aligha meglepő, hogy a Red Hot Chili Peppers basszusgitárosa, ki ha én nem alapon, anyaszült meztelenségét mindössze hangszerével takarta el. Ez már a vég, ami józan ésszel felfoghatatlan. Még a természeti népek is ilyen-olyan háncsruhával rejtik el legbecsesebb testrészüket és csak annak mutatják meg, aki érzelmi-
leg legközelebb áll hozzájuk. A háromnapos értelmetlen összejövetel a RHCP előadása – Jimi Hendrix szerzeménye, a *Fire* – közben megkezdett gyűjtogatás tette fel a koronát, és nem

csoda, hogy a hátrahagyott pusztítás és szeméthalmok láttán Rome városatyái nem kérnek a 2004-re tervezett következő felvonásból.

A beszámoló elején szeretetet, zenét emlegettünk, harminc évvel ezelőtt Woodstockban lépett az ismeretlenség homályából a világhírnév küszöbére Joe Cocker, Carlos Santana pedig már úgy jött le a világot jelentő deszkákról, hogy azon nyomban kezébe nyomták első lemezszerződését. Most senki nem tűnt fel zeneileg, a marihuánás cigit vi-

szont felváltotta a súlyosabb narkotikumok széles választéka, a szerelmet a szinte nyílt pornográfia, a szeretetet a brutalitás, a fosztogatás. Ha eddig pislákolta is az emberben némi halvány remény az egykori vágyálom – mert csupán az volt – feltámasztására, ez a júliusi botrányáradat végleg tovaűzte az álmot. Yusgur tehenész még szerencsésnek mondhatja magát, hogy nem látta ezt a gyalázatot. 1973. február 9-én örökre lehunyta szemeit.

Altamont 1969. december 6.

Mick Jagger elhatározta, hogy a Rolling Stones 18 várost érintő amerikai zenés körútját egy ingyenes koncerttel fejeli meg. Minthogy San Francisco Haight Ashbury kerületében indult útjára a flower power mozgalom, ezért a közelben lévő Elysian Golden Gate parkba tervezte a rendezvényt. A város illetékes hivatala (Parks Department) azonban a korábbi parkkoncertek mérhetetlen drogozása miatt nem engedélyezte a helyszínt. Jagger ekkor az egyórányi autóútra, északra lévő, 1000 hektáros Sears Point versenypályát szemelte ki. Már felállították a színpadot, a keverőtornyokat, amikor a terület tulajdonosa nagy hirtelen 125 000 dollár készpénzt követelt cserébe. A helyzetet meg kellett menteni, hiszen a *Let It Bleed*-album ezen a napon jelent meg, a beharangozott ingyenes koncert várhatóan hatalmas nézőseregletét mint vásárlóerőt nem lehetett veszni hagyni. Szerencsére Dick Carter, a 80 hektáros, Livernmore városhoz tartozó Altamont Raceway tulajdonosa végül ingyen rendelkezésükre bocsátotta a területet, amelynek szerény szépséghibája, hogy csupán egyetlen mocskos úton lehetett megközelíteni. Talán az sem számított a legkedvezőbb előjelnek, hogy éppen ezen a településen működött a Lawrence nevű, nukleáris fegyverek laboratóriuma. Az eseményt az is beárnyékolta, hogy 5 hónappal korábban Charles Manson és drogtól megőrült csapata fekete mágiás rítusok között legyilkolta a várandós Sharon Tate színésznőt. Jagger szerette volna, ha az eseményről olyan filmet mutathat be, amely még a készülő woodstockit is felülmúlja, ezért a rádióállomások jó előre a *The Greatest Free Concert in Rock And Roll History* címmel hirdették az eseményt. Meg is lett az eredménye. Dél körül már mintegy 350 000 ember gyülekezett, drogkereskedők árasztották el a területet. Ekkora tömeg nagyságával még annyira sem állt arányban a higiénias szolgál-

tatás, mint Woodstock mezején, alig tucatnyi hordozható WC-t állítottak fel. Ahogy az ilyenkor lenni szokott, a 'szükségük' miatt a toi-toi bődék előtt órákig várakozók közül többen elvesztették türelmüket, verekedések törtek ki. Ettől persze nem lett több illemhely, így aztán a többség ott könnyített magán, ahol éppen tudott. Az első áldozatra sem kellett sokáig várni. Már a délelőtti folyamán egy jól beszívott 17 éves srác fejest ugrott a beton viaduktról az alatta lévő kikövezett vízmederbe. Segélykiáltásával senki nem törődött, víz sodorta tetemét mérföldekkel távolabb találták meg. A tragédiát némiképp ellensúlyozta a helyszínen megszületett első gyermek. Ekkora tömeg felügyeletére – még ha minden a legnagyobb rendben megy is – szakavatott gárda szükséges. Ennek ellenére, a Grateful Dead javaslatára Jagger a Hell's Angelst bízta meg a rendfenntartással. Döntését a Hyde Parkban szerzett júliusi kedvező tapasztalataira alapozta, de óriásit tévedett. A Pokol Agyalai Amerikában otthon voltak, a szabadban lévő területen kiélhették magukat, nem úgy mint a London belvárosában elterülő Hyde Parkban. Chris Hillman, a fesztiválon fellépett Flying Burrito Brothers tagja (ex Byrds) nem értette egyet alkalmazásukkal. *„Nem tudom, miből gondolta a Dead, hogy a Pokol Angyalai olyan csodálatosak. Azt mondták Jaggernek és Richardsnak, hogy az Angyalok igen érdekes alakok, hogy a társadalom számkivetettjei, de nagyszerűek, az ellenkultúra részei. Márpedig ez így nem igaz, mert sub-humán beállítottságúak.”*

A banda tagjai már megérkezésükkor kaptosak voltak, és úgy csináltak helyet maguknak a színpad előtt összegyűltek között, hogy egyszerűen behajtottak a tömegbe. Aki még ekkor sem állt félre, azt biliárdpálcával ütlegelték. Bill Graham, a Fillmore koncertterem tulajdonosa figyelmeztette Jaggert, hogy rossz előérzete van, az énekes azonban hajthatatlan maradt, igaz, ekkor már aligha változtathatott volna álláspontján. Amikor Carlos Santana elkezdte műsorát, az ilyenkor szokásos módon, a tömeg előretódult, hogy minél közelebb kerüljön a színpadhoz. Csakhogy ott már minden talpalatnyi helyet elfoglaltak a Hell's Angels drogtól és italtól tébolyult marconái, akik válogatás nélkül csépelni kezdték a nyomakodókat. Normális biztonsági ember ilyenkor kiemeli azokat, akik már nem bírják a mögöttük lévő nyomását és a színpad mögötti elsősegélyszátorba viszi. Ilyen emberi magatartást ettől a bandától elvárni értelmetlen lett volna. Amikor Marty Balin, a Jefferson Airplane énekes leugrott a színpadról, hogy megvédjen egy már véresre vert fekete srácot, őt is leütötték egy dá-

énekesnő közbelépése szerencsére elejét vette a szóváltást követő, lehetséges durvaságnak. A látottakon teljesen megrendült és színpadra lépő Crosby, Stills, Nash and Young négyes lerövidítve műsorát, mindössze fél óra után pánikszerűen elhagyta a terepet. Ezt követően kilencven perc őrijtő várakozás következett. Aki már volt koncerten ekkora tömegben, az jól tudja, hogy ilyenkor még a legbékétűrőbb lényben is elszabadul az erőszakosság. A semmittevés, a tehetetlenség, a tájékoztatás teljes hiánya, hogy mikor, mi fog történni, a vágy az imádott híresség megpillantására, már addig is sok tragédiát okozott. Unaloműzéseként elkezdődik a lökdösődés, amelynek következtében a tömeg tehetetlenségénél fogva a távolabb állókat már olyan erővel taszítja meg, hogy tésztaként kenődnek fel arra, ami/aki előttük áll. Aki ilyenkor elesik, halál fia. A Rolling végre kegyeskedett előkaszálódni és felhangzott a *Jumpin' Jack Flash* jól ismert akkordmenete. Egy srác azonnal meg is próbált felkapaszkodni hozzájuk, ám egy pillanat alatt szétrúgták a száját. A zenekar le is állt döbbenetében, ám a következő pillanatban már egy hölgyet vertek agyba-főbe, mire Jagger megjegyezte, hogy talán mégsem kellene hat Angyalnak egyetlen nőre rontania. Ez a beszólás már csak annyit ért, mint halottnak a csók, egyértelmű volt, hogy az énekes kezéből kicsúszott az irányítás. Az események felgyorsultak. Mick egyszerre csak azt vette észre, hogy egy fekete srác pisztolyt emel rá, csak éppen nem tudhatta az előzményeket, ami a következőképp játszódott le. Az egyik Angelnek nem tetszett, hogy a fekete fiú jó megjelenésű szőke barátnőjével figyelte a koncertet, ezért verekedést akart kierőszakolni azzal, hogy húzgálni kezdte a leányzó haját. Elérte célját. A srác szóvá tette a macerát, ám a balhét kereső 'angyal' azonnal nekiesett, kergetni kezdte. Az védekezésül elő-

kóval. Elájult. Paul Kantner gitáros ekkor leállította a zenét és magyarázatot kért, ám az egyik szakállas 'angyal' beleordított a mikrofonba, hogy ő is kaphat egyet, ha nem fogja be a po-fáját. Grace Slick

húzta pisztolyát, ám sosem tudjuk meg, hogy el is sütötte-e volna, ha marad rá ideje. Azonnal hátba szúrták, és hiába menekült, addig üldözték és szurkálták, amíg összeesett. Ezután egy szeméttartót vágtak a fejéhez, majd ütni-verní kezdtek, végül egyikük arcba rúgta, és két percig állt a fején, halántékán ekkor már kilátszott az agyveleje. A szemtanúk hiába ordítottak a Rollingnak, hogy álljon le, az őrületes zajban azok nem hallottak semmit és Jagger csak akkor kiáltott doktórért, amikor az élettelen testet a fejek fölé nyúló karok feladták a színpadra. Próbálta lenyugtatni a Hell's Angels tagjait, Richards is mondott valami hasonlót, ám egyikük odarohant, elkapta előle a mikrofont és belebőgte, hogy ne ugasson. Keith rémülten elhallgatott. És ezzel nem volt vége a brutalitásnak, mert egy újabb színpadra mászó nőt rúgtak arcba. A zenekar, ha kisebb szünetekkel is, de tovább játszott, befejezte műsorát mielőtt az utolsó túlsúfolt helikopterrel elrepült San Franciscóba. Éjjél után egy gépkocsi még átgázolt egy máglya körül táborozó csoporton, ketten azonnal szörnyethaltak, ketten súlyosan megsérültek. A fesztivál mérlege: négy halott, sok súlyos sebesült, mintegy kétezer drogtúladagolt. Bill Graham nem véletlenül hibáztatta Jaggert az egész tragédiáért. Mert ez az volt a javából. A Mayles testvérek *Gimme Shelter* című filmjének nyers változata már elkészült, amikor a Hell's Angels vezetője nyilatkozatot adott: „*Ez a Mick Jagger mindent a Hell's Angels nyakába varrt, palira vett bennünket. Mi szívtuk a legnagyobbat az egész világon ennek az idiótának köszönhetően. Azt mondták, hogy ha a színpad szélén ülök és senkit nem engedek fel, akkor a buli végéig ingyen ihatok.*”

Jagger csak rázta a fejét a nyilatkozat hallatán, hiszen ő nyilván nem erre a brutalitásra szerződtette őket. Pedig még Jerry Garcia, a Grateful Dead vezetője is az énekesre kente a szart, mert hogy a *Sympathy For The Devil* című számukkal szabadították el az indulatokat. „*Ilyesmit nem tehetsz büntetlenül, mert valahol visszaüt rád.*” – játszotta az ártatlant az a Garcia, akinek minden lépése kábítószerben mérhető. Gitárosuk, Bob Weir is csak 2002 júliusában adta meg magát a sajtónak és ismerte el, hogy óriási hibát követtek el. Nem mindenki akarta a Hell's Angels szerződtetését – hangoztatta –, de a Grateful Dead néhány tagja ragaszkodott a jelenlétükhöz.

A koncertről készült film további egy évig nem jelenhetett meg, amíg az 'angyal' Alan Passaro tárgyalását le nem zárták Meredith Hunter meggyilkolása ügyében. Nem tagadhatott, hiszen a filmen rajta

volt mindaz, amit tett. Csakhogy több azonosítatlan Angels is szurkált, öklözött, védőjük pedig nem látta bizonyítva, hogy Hunter önvédelemből rántott fegyvert. Ennek következtében az esküdszék Passaro felmentését javasolta. Szép volt fiúk! – mondanánk Magyarországon. A kamera nyilvánossága előtt agyonvernek valakit és senkit nem ítélnek el, ám az Amerikában történekekkel kézenfekvő hazai párhuzam is vonható. A Fradi üdvöskéjét, Simon Tibort a nyílt utcán szintén kamerák előtt verték, rúgták agyon, mégis már két éve tart a huzavona, hogy ki a hunyó a brutális kivégzésben. Az eddig gyanúsított négy büdös bunkó meg éli világát, az egyetlen előzetesben lévő társuk ráadásul vigyorgva, jó kedélyűen szólalt meg a Kék fény nyilvánossága előtt 2003 májusában. Ennyit az igazságszolgáltatásról. Visszatérve Altamontra, úgy a terület tulajdonosa, mint Hunter családja beperelte a Rollingot. Jogosan, hiszen az egyiknek jóhiszeműsége következtében a jó hírnevét tette tönkre a botrány, a másik pedig a Jagger által felbérelt banda miatt veszítette el fiatal gyermekét. Altamont egyértelműen a végét jelentette a love and peace korszaknak. Ettől kezdve szinte alig akadt rockfesztivál, ahol be nem döntöttek volna a kerítést, félre nem söpörték a jegyszedőkapukat, hülyére nem verték egymást a jelenlévők, halálba nem drogozta magát valaki (Altamontban mintegy 850 személy betegedett meg rossz minőségű szerektől). Minden összezavarodott: egy jónak induló eszme darabjaira hullott.

Randall's Island Festival 1970 nyara

Erőszak, jegyszedőkapuk bedöntése, drogőrület jellemezte.

Köln 1970. július 9.

Nem fesztivál volt, 'csak' egy Led Zeppelin-koncert, ahol 4000 fős közönség jelent meg a Sporthalle-ban, ám kint még 1000 politikailag fel-tüzelt fiatal követelte ingyenes beengedését. Amikor ez nem teljesült, kirakatokat zúztak be, 4000 márka értékű kárt okozva. Amikor a nagyobb baj elkerülése végett a fellépés félidejében már fele áron is beengedték volna a kint lévőket, azok még ezt a kedvezményt sem fogadták el, mert ingyen akartak bejutni.

Isle of Wight 1970. augusztus 26–30.

A hippi korszak utolsó jelentős összejövetele, amely ugyanolyan botrányba fulladt, mint elődei. A több százezres tömeg természetesen itt is bedöntötte a kerítést, és fegyelmezetlenségében odáig süllyedt, hogy már kifütyülte a nem ínyére való előadókat. Joni Mitchell könnyeivel küszködve kérlelte a közönséget, hogy hagyja abba a rendzavarást. Egyébként a nagy nevek közül kettő, mintha érezte volna, hogy egy korszaknak vége szakadt, és kelletlen játékkal inkább csak testben, mint lélekben volt jelen. A Doors még húzta fél évig, Jimi Hendrixet viszont alig három hét múlva már temették.

A tervezett fellépők listája:

Péntek:

Chicago, Family, Taste, James Taylor, Arrival, Lighthouse

Szombat:

Doors, Joni Mitchell, Who, Sly and the Family Stone, Cat Mother, Free, John Sebastian, Emerson, Lake and Palmer, Mungo Jerry, Spirit

Vasárnap

Jimi Hendrix Experience, Joan Baez, Leonard Cohen, Richie Havens, Moody Blues, Pentangle, Good News

The Isle of Fehmarn Festival (Németország) 1970. szeptember 5.

Jimi Hendrixet erre a napra szerződtették, ám a viharos időjárás miatt másnapra halasztották a fellépést. Éjszakára a zenészek és a tömeg is ugyanabba a szállodába került, ahol az egymással vetélkedő motoros bandák hajba kaptak, törtek, zúztak, verekedtek, ráadásul elfogyott az ital, a tulajdonosok pedig összecsomagoltak és eltávoztak. Hendrix le is akarta mondani a bulit, csak hogy a jelen lévő Hell's Angels tagjai megfenyegették. Vajon miért? – tehetjük fel a kérdést. Ha annyira ked-

velték a gitárost, akkor megkérlik, hogy játsszon és nem fenyegetik. A válasz roppant egyszerű. A tömeget addig kellett ott tartani, amíg csak lehetett, hiszen addig virágozhatott a kábítószerüzlet, a motoros banda egyik fő bevételi forrása. Utolsónak – és életében utoljára saját zenekarral – Hendrix lépett fel, majd miután távozott a motoros bandák felégették az egész színpadot, a zenekar Rocky nevű roadját pakolás közben lábon lőtték.

California Speedway 1974. április

Tervezett résztvevők:

Earth, Wind & Fire, Rare Earth, Eagles, Black Oak Arkansas, Seals and Croft, Black Sabbath, Emerson, Lake & Palmer, Deep Purple.

Óriási, legalább kétszázézes tömeg várta a fent nevezett hírességeket. A Purple 75 000 dollárt kapott volna, ami duplája volt a zenekar amerikai fellépései díjazásának, ehhez jött még a belépőkből származó jutalék, ami 10 dolláros elővétel és 15 dolláros helyszíni fizetés esetén 200 000 emberrel számolva nem akármilyen. A társulatnak 19.30-kor kellett volna fellépnie, ám amint megérkeztek, szervező azonnali, 18.30-as kezdésre szólította fel őket. Márpedig az időpont megválasztása nem holmi gyerekes akadékoskodást tükrözött, hanem valós megfontolást, hiszen a késő délutáni bágadt napfényben még nem érvényesültek volna a műsorhoz összeállított fények. A szervező be-ment Ritchie Blackmore öltözőjébe és fenyegetőzni kezdett, hogy harmincig számol és ha nem állnak színpadra, törlik őket a műsorból. A gitáros egy ideig nyugodtan hangolt, majd kidobta az okoskodó alakot, aki ezután Jon Lorddal próbálkozott. Sikerrel. Az orgonistának közvetítőként sikerült jobb belátásra bírnia Ritchie-t – aki akkor és ott azonnal ki akart válni a zenekarból –, hogy térjen észre. Ebből azonban nem sok köszönet származott, mert a koncerten gitárjával összetörte az egyik tv-kamerát, az általa megkövetelt látványhoz használt robbantások pedig majdnem felgyújtották a színpadot. A tömeg önkívületbe esett a látványtól – ez látható a zenekar *California Jam* című video- és DVD-felvételein –, viszont a pusztítás után az Emerson, Lake & Palmer hármas már nem léphetett fel. Egy nagyszemű rendezvény a szervező kicsinyessége miatt, ha nem is tragédiába, de botrányba fulladt.

Donington 1980

Ebben az évben történt, hogy a Saxon nevű előcsapattal az oldalán a pályája csúcsán lévő Rainbow befejezte turnéját. A szervező, a koncertkirály Harvey Goldsmith munkatárs, Paul Loasby, megtáltosodva eddigi sikereitől egy saját szervezésű szabadtéri fesztivál gondolatát forgatta fejében. Olyan területet akart

felhajtani, amely jól megközelíthető és minden jelentősebb szállítóeszköz fogadni tud. A doningtoni motorverseny pályája mellett döntött. A tárgyalásokba bevonta Maurice Jonest, aki társszervezőként szállt be a buliba, és amint a terület tulajdonosai szabad utat engedtek, három hónap múlva megnyitotta kapuit az első és legtörténelmibb brit fesztivál, The Monsters of Rock. Első alkalommal a csúcsot a Rainbow jelentette, mögötte az alábbi sorrendiség alakult ki: Judas Priest, Scorpions, Saxon, April Wine, Riot és a Touch együttes. Akárcsak annak idején Woodstockban, egy héttel a rendezvény előtt hatalmas esőzés változtatta sártengerré a területet. A szervezők rendesen pánikba estek, ám teljesen fölöslegesen izgatták magukat, mert a fesztivál idejére kisütött a nap és egész Anglia területéről özönlenni kezdtek a népek Doningtonba.

Roskilde

Még egy embert is érhet baj, hát még ott, ahol több tízezren szoronganak. A kérdés csak az, hogy szükségszerűen be kell-e következni a tragédiának, vagy megfelelő előrelátással, odafigyeléssel mindenki épp bőrrrel távozhat? 2000 júliusában a dániai Roskilde rockfesztivál után nyolc fiatal már hiába vártak haza szerettei, barátai. Az amerikai Pearl Jam együttes fellépése közben a színpad felé nyomuló tömeg taposta őket halálra.

Itt jegyezzük meg, hogy ezt a vonulási örületet bármi kiválthatja. Amikor a 70-es évek elején egy németországi szabadtéri bulin bedöglött a rangos Jeff Beck–Tim Bogert–Carmine Appice trió berendezése, a feldühödött közönség megrohamozta és szétzúzta az egész színpadot. Mit értek el vele? Mi hasznuk volt belőle? Ezt a társaságot már nem érdekelte, hogy ilyen 'baleset' bárhol és bármikor megtörténhet, gondolkodás nélkül, azonnal elégtételt vett és őrzöngő pusztításba kezdett. A bosszú tárgya ezúttal szerencsére nem Isten teremtménye volt.

Sajnos sokkal kevésbé humánus jelentekről is be kell számolnunk. A tinédzser bálvány David Cassidy egyik 1974-es koncertjén összetaposták egymást a színpad felé nyomuló – szó szerint – gyerekek, áldozatuk egy 14 esztendő kisleány lett. A rajongók vágya, hogy a bálvány közelébe jussanak, persze nem újdonság, hiszen a rockerekhez képest szűzies Bill Haley miatt már az 1957-es európai turnéján szétverték a koncerttermeket, az események azonban főleg a 70-es évek végén vettek drámai fordulatot. A látványipar tel-

jesen elfajult. A Black Sabbath és a Blue Öyster Cult közös koncertjén rockerek szakították át a drótkerítést súlyos sérüléseket okozva, Cincinnati városában pedig 1979-ben, a Who együttes fellépése előtt történt hasonló rombolás. Amikor a pénztár előtt várakozó tömeg meghalotta a zenekar hangpróbáját, óriási erővel benyomta a stadion előcsarnokának üvegajtajait, és tizenegy személyt halálra gázolt. A történetek egyenes következményei a számozatlan helyjegyek rendszerének, amely azoknak biztosít jobb helyeket, akik a több tízezer ember közül erőteljesebben törnek maguknak utat a színpad felé. Ugyancsak meg gondolatlan lépés volt a szervezők részéről 1999-ben az Iron Maiden koncertet – ha szükségből is – a Petőfi Csarnokból az E-Klubba vinni, mert csak a Gondviselésnek köszönhető, hogy ebben a dugig telt 'gőzkatlanban' nem történt ájulás, roszullét, katasztrófa. Jól emlékszünk még az *Egy nehéz nap éjszakája* című film jeleneteire, amelyekben a Beatles hatására önkívületbe esett, nézőtéren ülő kislányok egymás nyakába borulva zokogtak. Ekkor még csak barátnőjük vállán sírták el bánatukat, hogy kedvenceik nem őket választották társnak, az utcán azonban egészen más állapotok uralkodtak. A hírességekre várakozó tömeg már nem kímélt sem embert, sem rendőrt, – Petőfit idézve –

„...zúgva, bőgve törte át..” – na nem a gátat – a kordont, taposott el mindent és mindenkit, aki és ami az útjába került.

És divatba jött egy rendkívül értelmetlen, ugyanakkor életveszélyes gyakorlat is. Ki tudja miért, de egyes hátrább álló, néhány fős csoportok pusztán szórakozásból elkezdték ide-oda nyomni a körülöttük állókat. Mivel az egymáshoz szorult testeknek ilyenkor nincs mozgástere, egy lépést sem képesek tenni a nyomás elhárítása érdekében, tehetetlenségüknél fogva ők is átadják a nyomást az előttük állóknak, akik úgy 10-15 méterrel odébb már iszonyú erővel lódítják meg a népet. Ennek a mozgásnak már senki nem tud ellenállni, ha valaki véletlenül elesik és a lábak alá kerül, annak vége.

A 80-as években újabb hóbort ütötte fel a fejét, a stage diving. Találó magyar kifejezés nem született rá – talán színpadi fejest lehetne mondani –, a koncertjárók így is tudják, hogy mit jelent. Ez pedig nem más, mint amikor a koncert közben színpadra felkapaszkodók a közönség fejére vetik magukat, nem törődve azzal, hogy kít rúgnak meg, kinek törhetik ki a nyakát, üthetik ki a szemét. Ha az ugrálóknak szerencséje van, nem esnek a lábak alá, hanem a védekezésül felnyúló karok visszatolják őket a színpadra, ahonnan megismételhetik a látványosságot. A kérdés csak az, hogy a máskor oly szigorú tekintetű biztonsági emberek és persze maga a zenekar miért nem avatkozik közbe és veszi elejét a lehetséges sérüléseknek? A suttyósodás talán legdurvább fokmérője mégsem ez, hanem a különböző tárgyak színpadra feldobálása, pontosabban, az előadó megcélzása. Ennek súlyos sérültjei is akadtak a zenészek között, így Tony Iommi, a Black Sabbath gitárosa, Meat Loaf, a nehézsúlyú énekes, és Lemmy, a Motörhead basszusgitáros vezetője, Sebastian Bach, a Skid Row egykori énekes, hogy csak néhányat említsünk.

Vajon miért megy koncertre az, akinek egyetlen célja, hogy harcképtelenné tegye az előadót, hiszen a buli lefújása miatt a dobálódzó is károsul.

Még egy jelenség mellett nem mehetünk el szó nélkül. A szinte lefordíthatatlan pogo tánc (?) lényegében őrült ugrálást jelent, és amelynek résztvevői a legkevésbé sincsenek tekintettel a mellettük állókra, úgy lökik fel őket, hogy csak úgy nyekken. Mit is mondtunk a mon-

tereyi fesztiválról? A nézők a zenéért jöttek, kedvenceiket akarták látni, hallani. Az a fizető, aki viszont stage divinggel tölti az idejét, már saját magát mutogatja, számára tök mindegy, hogy ki játszik a színpadon, ahogyan a pogotáncos sem a zenére figyel, igaz, nem is tudna.

A világ rossz irányba menetel. Roskilde tragédiája kapcsán ezúttal kizárólag a pop/rock felségterületén tallóztunk, de nyugodtan vehettük volna a futballmeccsek örületét is górcső alá. Tömegek mindig lesznek, hiszen karizmatikus egyéniségeket, páratlan tehetségeket sokan akarnak élőben hallani és ebben nincs is semmi rossz. A gond akkor kezdődik, ha az egybegyűltek egyes tagjai kimondottan a balhé, az örület kedvéért keverednek a békés szándékúakkal és fittyet hánynak a legelembb viselkedési szabályokra is. A felsorolt példák legyenek intő jelei annak, hogy mit ne tegyünk. Ha ezeket figyelembe vesszük, akkor ép-ségben hazatérve örömteli koncertekről, futballmérkőzésekről, rendezvényekről számolhatunk be minket aggódva váró szeretteinknek.

Knebworth

A Zeppelin 1977. augusztus 4-én adta ezen az irdatlan mezőn nagy visszatérő fellépését, amelyhez Peter Grant óriási technikai felszerelést követelt meg. Ez 100 000 wattos hang- és 600 000 wattos fényrendszert jelentett. A fesztiválon 210 000 néző előtt adott koncert legjobb részleteit – később olyan világhírességek, mint a Deep Purple, Pink Floyd és mások is készítettek itt élő lemezeket – 2003-ban DVD-n is megjelentették. A létszámot Grant úgy ellenőrizte, hogy helikopterről fényképezte a tömeget és elküldte a NASA-nak elemzés céljából. Bizonyos félreértések miatt volt erre szükség, ugyanis a Területi Tanács 100 000 főre adott engedélyt, mire a szervező, Freddie Bannister 93 000 fizetőt jelentett be. Ennek hallatán viszont Grant vélte úgy, hogy becsapták, ezért az egy héttel később adott újabb koncert jegyeit és a bevételt már saját embereivel ellenőriztette.

1985. június 22-én az eredeti felállásban újjáalakult Deep Purple tartotta bemutatkozó koncertjét brit felségterületen. Merész húzás volt, hiszen a szakma árgus szemekkel figyelte, hogy mit tudnak felmutatni 12 évi 'különélés' után. Az indulás nem volt túl biztató, mert olyan felhőszakadást élt meg a terület, amelyre évek óta nem volt példa. És ezeknek az örületes, több százezer érdeklődőt vonzó rendezvényeknek a

rákfenéje pontosan az időjárás. Az sem jó, ha a napmelegtől tikkad a nép, ám zuhogó esőben majdhogynem élvezhetetlen az előadás. Ez történt Woodstockban, és ismétlődött meg Knebworth mezején, amit el is

neveztek Mudworth-nek (mud=sár). Ritchie Blackmore aligha rockerhez, ám annál inkább az alkalomhoz illő gumicsizmában lépett színpadra, Jon Lord Hammondját műanyag lepedő borította. Noha még a legközelebbi lakott helytől is jókora távolság választotta el a területet, a megengedett hanghatár átlépése miatt 1000 fontra büntették a szervezőket. És ez a másik érzékeny pontja a sza-

badtéri fesztiváloknak. Ahhoz, hogy a színpadtól több száz méterre áll-dogálók is megfelelő minőségben hallják, hogy mi történik előttük a messze távolban, ahhoz olyan hangerő kell, amely nem áll meg a kerítésnél és azokhoz is elhatol, akiknek nem ez jelenti a szórakozást. Az ilyen messze állók valójában nem is részesei a koncerteknek, hiszen a fellépőket csak kivetítőkön láthatják, holott azért jönnek, hogy minél közelebb legyenek kedvenceikhez. Dagonyáznak a sárban, áznak, fáz-nak, az illemhelyek kérdése sem megoldott, és még egy pillantást sem vethetnek az előadókra. Ahogyan sok zenekar megfogalmazta, elvész a zenész és közönsége közötti bensőséges kapcsolat varázsa, ami csak a klubokban, esetleg a koncerttermekben teremthető meg. Mégis fellép-nek, mert szervezőik, kiadói a bevételek és az ismertség fokozása ér-dekében erre kényszerítik őket.

Hazai rendezvények

Diósgyőr

Ha egyszer valami Nyugaton beindult, akkor az előbb-utóbb nálunk is felütötte a fejét. Nem volt ez másként a rockfesztiválokkal sem, amelyek a Kárpát-medencében is helyet követeltek maguknak. Az első iga-zi Magyar Popkoncert elnevezésű megmozdulásra Tolcsvay Béla és Kuruc Attila kezdeményezésében 1973. június 10-én került sor Diós-győri VTK sportpályáján. Az ötezer watt hangerő és húszezer látogató érdeklődése közepette fellépő 14 együttes között szerepelt az Illés,

Tolcsvay Béla 1973-ban

Bergendy, ex-Vér, Teatrum, Nonstop, Neoton, Mini, Syrius, Corvina, Delhusa Gjon és zenekara a V'73, Generál, Koncz Zsuzsa és a rendezvény felfedezettje, a P.Mobil. A műsor szóvivői B. Tóth László, Dévényi Tibor és Keresztes Tibor 'Cintula' voltak. Noha játékonysági eseményről lévén

szó a bevételt a tervbe vett Miskolci Ifjúsági Park felépítésére fordították, a nap nem múlhatott el az ilyenkor szokásos zápor és hatósági közbeavatkozás nélkül. Bródy Jánost „rendőrséggel szembeni gyűlöletkeltesre alkalmas kijelentései” miatt a hatóság egy hónapra Budapest területén való tartózkodásra 'ítélte', más szóval, megtiltotta számára a főváros elhagyását. Az eset nem humorfesztivál, hanem egy véresen komoly politikai vizsgálat és nyomozás része, amely egészen októberig tartott. A tárgyaláson végül felmentették a gitáros énekest, ám a meghurcolás kellemetlenségeit utólag már nem tudták meg nem történtté tenni. És most nézzük az elsősorban az akkor még meg sem született, fiatalabb korosztály számára megszívlelendő vádat. Ennek lényege, hogy az Illés együttes fellépése alatt egyre többen ugráltak be a lelátókról a pályára, hogy közelebb kerülhessenek kedvenceikhez. A zenekar ilyenkor leállt és udvariasan megkérte a 'fegyelmezetleneket' a rendes viselkedésre. Az utolsó dal előtt, Tolcsvay Béla kérésének eleget téve, Bródy köszönetet mondott mindazoknak, akik a koncert megrendezésében részt vettek, azonban azt néhány megjegyzéssel kiegészítette. Ugyanis tudomására jutott, hogy az előző nap érkezett és az éjszakát parkokban, padokon töltő fiatalok közül néhányat a rendőrségre vitték és csak másnap engedtek szabadon. Bródy ezt így tolmácsolta: „Köszönöm a rendfenntartó erők segítségét is. Igen komolyan gondolom ezt, mert voltak, akik már tegnap lejöttek Miskolcra és nem volt hol aludniuk, a padokon, az Avas oldalában akarták tölteni az éjszakát, a rendőrség részükre szállást biztosított – igaz, hogy ez a fekhely nem volt olyan mint az otthoni ágy, de reggel megkérdezték, hogy jól aludtak-e és jó szórakozást kívánva kiengedték őket.” Szavait követően többen füttyögni kezdtek, üveget dobáltak be, minden bizonnyal a hatóság fellé-

pése elleni ellenszenvük kifejezéseként. A 'vádlottat' a fellépés után a rendezőirodába hívták rendőrségre vonatkozó megjegyzései miatt. A Miskolci Járásbíróság felmentő ítélete után a Miskolci Megyei Bíróság azt megváltoztatta és Bródyt 5000 forint pénzbüntetéssel sújtotta. Így végződött az első magyar rockfesztivál.

És hogyan folytatódott harminc évvel később? *Rockgála 1972–2003* néven november 21–22-én emlékeztek Miskolcon a harminc évvel korábbi eseményre és ahogy annak idején, a rendezvény ezúttal sem volt zökkenőmentes. Akkor, a hatósággal kapcsolatos kijelentése miatt Bródy Jánost állították bíróság elé, ezúttal az egész lebonyolítás csúszott vakvágányra. Ugyanis, ha évfordulóról beszélünk, illő lett volna az összes korabeli fellépőt megkeresni, helyettük azonban ezúttal is a szokásos zenekarokat (Illés, Omega, Metró, LGT, most kivételesen hozzájuk csapták az Eddát és a P.Mobilt, Schuster Lóránt nem véletlenül és érdek nélkül beszélt hatalmas buliról egyik nyilatkozatában), előadókat (Koncz Zsuzsa, Bródy, Demjén, Zorán, Presser) és szerzőket (Adamis, Horváth Attila, Dúsán) tüntettek ki, a fellépők közé viszont olyanokat is beállítottak (Republic, Takács Tamás), akik annak idején közelében sem voltak az eseménynek. Az eredeti szervezőt, Tolcsvay Bélát csak a végjátékba vonták be, csupán tíz nappal a rendezvény előtt kereste meg a város polgármestere és tájékoztatta arról, hogy ki fogják tüntetni, ám a rendezvény részleteiről többszöri tudakozódása után sem kapott felvilágosítást. Minthogy máshonnan szerzett tájékozódása után a muzsikus úgy látta, hogy ez a fesztivál nem az ő saját, egyben a rendezvény eredeti szellemiségét tükrözi, hanem egyfajta átláthatatlan üzleti szervezkedést, a résztvevők tisztességét nem vonva kétségbe úgy döntött, hogy nem kér a ki-tüntetésből. Annak idején saját gyermekének tekintette a popfesztivált, amelyen tiszteletdíj nélkül léptek fel a zenekarok, ezúttal a játék pénzre ment, saját szóhasználatával élve, 'privatizálták a múltat'. Sajnálja, hogy a múltban lejátszódott tisztességes kezdeményezés irányt változtatott. A gálán ennek ellenére nem közölték indoklását, csak annyit jelentettek be, hogy helyette Kuruc Attila veszi át Miskolc város díját, miközben dr. Hiller István miniszter a nemzeti kulturális örökség részének nevezte a rock műfajt. A díjakat egyébként a város vezetői, az említett miniszter, Rangos Katalin az MTV műsorigazgatója, a támogatók képviselői és Vágó István (Miskolc Város Baráti Körének elnöke) adták át.

Fedor Vilmos alpolgármester azt nyilatkozta, hogy őket a jó szándék vezette, nem tehetnek a zenészek közötti ellentétekről. Személy szerint megérti Béla aggályait, de a teljes magyar zenészipalettát akarták bemutatni, a művész pedig akár átveszi a díjat, akár nem, akkor is megilleti. Úgy tűnik, nem akarta megérteni Tolcsvay ki nem mondott aggályait, ami a fentiek ismeretében tömören összefoglalva azt jelenti, hogy az évforduló lényegében csak a hangzatos alkalmat biztosította ahhoz, hogy az eddig is állandóan és mindenhol kitüntetett, néhány kedvezményezett előadó hírnevét lehessen öregbíteni némi pénzmaggal megfejelve. Mert az őszinte rock örök és elpusztíthatatlan – mondta egyszer valaki.

Pusztavacs

Amit az egyszerű ember kitalált a magyarországi kommunizmus évtizedei alatt, azt a párt önálló gondolkodásra képtelen, agyilag kevésbé eleresztett kultúrosai azonnal lenyúlták. Amit lehetett, a maguk javára fordítottak, a zenészeknek és a közönségnek maradt a puszta fellépés, illetve a megjelenés. A hatalom hangzatos nevek mögé rejtette a valóságot, nehogy Moszkva vigyázó szemei hibát találjanak működéskében. Így születtek a békefesztiválok, amelyeken rokonszenvezni kellett Angola, Kuba, Vietnám imperializmus-, kapitalizmus-ellenes harcával, de mint napjainkban is gyakran halljuk az álszent kijelentéseket, a rock ugye nem politizál. Azok a KISZ-vezetők, akik ezeket a rendezvényeket tető alá hozták, ma már maguk is hithű kapitalisták, magyarul tőkések, de akkoriban még ők akarták megmutatni, hogy a fiatalok nálunk a békeséget szeretik. Ezt a célt volt hivatott szolgálni Pusztavacs 1985. augusztus 4-én. Hogy a szervezők nem minden hátsó szándék nélkül készültek a kulturális eseményre, azt a közeli erdőben rejtelkedő forradalmi ezred jelenléte bizonyítja. Bár ki tudja, lehet, hogy a fesztivál díszvendége, az indiai dr. Ramez Chandra testi épségét voltak hivatottak védeni. Erre mégsem került sor, mert amint a gyermekműsor piciny hallgatóit szüleik a színpad szélére ültették, a rendezők azonnal befejezettnek nyilvánították a fesztivált. Ez persze nem váltott ki osztatlan örömet a zenére várakozó tömegben és hangos fütyögéssel, bekiabálással adott hangot nemtetszésének. Minthogy ezzel kimerítette az állam elleni izgatás fogalmát, az őrezred szolgálatba helyezte magát és megrohamozta a színpadot. Előkerültek a gumibotok, a könnygáz, a csihi-puhiban állítólag

egy lovas zsandárt is feldöntöttek. A külföldi látogatók még sokáig elmélkedtek azon, hogy ha Magyarországon ilyen egy békefesztivál, vajon mi történik, ha komolyan elszabadulnak az indulatok.

A település neve még egy alkalommal bekerült a köztudatba, mégpedig 1996-ban, a Pusztavacsi Millecentenárium Ünnepségsorozat részeként a Taurus együttes újbóli összeállása alkalmából. Sajnálatos módon a szervezők a harmadik nap után bedobták a törölközőt, így a július 26-ra tervezett 'záróünnepség' csillaga, a Taurus már nem mutathatta be műsorát. Egy gondolat erejéig azonban időzzünk még a témánál. Radics Béla zenei örökségét kitartóan és folyamatosan az esztergomi Tűzkerék R.B. tartotta életben, a többiek alkalmoszerű fellépései ezt a feladatot sosem vállalták magukra. A csapat mindent tudott abból a zeneiségből, amit Béla maga után hagyott, nem véletlen, hogy Brunner Győző, Balázs Fecó és Som Lajos mellé az említett Taurusba is bevásárolták a Tűzkerék R.B. két muzsikusát, Andai Bálint énekest és Tóth 'Citrom' József gitárost. Amikor Citrom irányításával összeállt a műsor, neves vendégek bukkantak fel a próbákon Deák Bill Gyula, Tátrai Tibor és Závodi János személyében. Szó nincs róla, hogy ők nem képviselték volna az 'örökséget', csak mint nagy nevek egyre inkább ők kerültek előtérbe a hagyományörzővel szemben. Mert a rocker őszinte és alázatos és főleg segítőkész a társaival szemben. A történet ismeretében, talán jobb is, hogy a megújult Taurus újbóli fellépésére végül nem került sor.

A Diáksziget

Amikor 1993-ban Diáksziget elnevezéssel minden korábbinál nagyvonalúbb és változatosabb kulturális rendezvény köszöntött rá az országra, sokan gondoltuk, hogy a hasonló, csak távoli álomnak tűnő nyugati nagy népi banzájok ideje a Kárpát-medencében is elérkezett.

Hogy az ötletgazdák arra gondoltak-e, amit bő tíz évvel később 2003-ban tapasztalni lehetett, arról őket kéne megkérdezni, bár tartani lehet tőle, hogy a '*mi sem hittük volna*' szólamnál aligha mondanának többet.

Az Antall-kormány, amelyiknek se pénze, se érdeklődése nem volt a műfaj iránt, hagyta hogy az egész átcsússzon a liberális oldal kezébe. Az 1993-ban indult Sziget-fesztivál kiötlői, Müller Péter '*Sziámi*' és Gerendai Károly elkötelezett segítők letek a Demszky-csapat egyik emberé-

Müller Péter

ben, Tisza Zoltánban és megszületett a napjainkra Európa egyik legnagyobbikává lett liberális szemléletű 'ifjúsági tábor'. Csak 'gratulálni' tudunk az Antall- és Orbán-kormány kulturális tárcavezetőinek, hogy meg sem kísérelték egy hasonló, ám nemzeti szemléletű rendezvény lábra állítását. Valami azonban nem tiszta a dologban, ahogyan a Woodstockban jelenlévő több százezer fiatal is még tévesen azt hitte, hogy valódi történelmet csínál a béke és szerelem jegyében. Ez ugyan már akkor sem volt igaz, hiszen a béke jegyében döntöttek be a kerítést, hogy lehetőleg egyetlen fillért se kelljen fizetniük, azaz átvállalniuk a költségekből. Ez a lejmos, 'mindent ingyen akarok' szokás egyébként a későbbiekben is jellemzője maradt a rockfesztiváloknak, arról nem is szólva, hogy szintén a béke és szerelem jegyében terjesztették a résztvevők között addig soha nem látott mértékben a kábítószereket. Az idehaza 2003. július 30-tól augusztus 6-ig tartó tömegmegmozdulás Közép-Európa legnagyobb ilyen rendezvénye volt, ismertetése előtt azonban fussunk át a Sziget-fesztivál néhány jellegzetességén. A külföldi hasonlóktól eltérően nálunk mindig is nyíltan részt vállalt benne a politika. Eleinte a Népszabadságban elrejtett rejtvény helyes megfejtői között osztottak szét ajándékokat, Demszky Gábor köszöntötte meleg szavakkal a résztvevőket, később SZDSZ-es, MSZP-s politikusok – na és Pusztai Erzsébet (MDP) – csaptak fel csaposnak és mérték az alkoholos itókát a szomjazó fiataloknak. 2001 nyarán külön épületet adtak át Magic Mirror (Varázstükör) elnevezéssel a buziknak és transzvesztitáknak. Megnyitóján Demszky mellett megjelent Izrael magyarországi, valamint Michael Lake, az Európai Unió budapesti nagykövete, az épület fővédnöke. Mondanunk sem kell, a Szigetet a vallási türelem jegyében özönlötték el a legkülönbébb szekták és térítőik tömegei is. Hogy az idétlen oktatási törvények miatt – már alig tanítanak valamit az iskolákban, buktatni sem lehet – egyre csökkenő agytérfogató iskoláskorú látogatókat mennyire sikerült palira venni a rafinált ügynököknek, afelől aligha lehetnek kétségeink. A Szigeten soha nem kapott hangsúlyt a magyarság pusztja jelenléte sem, ezzel szemben a külföldi támogatók – Soros György, a Pepsi, a Fővárosi Önkormányzat stb. – egy internacionalista tábor hoztak létre, amelynek leglátogatottabb helyeire – így a Nagyszínpadra – saját elvtársaikat szerződtették. A látszat ked-

véért egy-két kiválasztott – pl. az Ős Bikini – is megjelenhetett, de ezek a kivételek csak erősítették a szabályt. A helyszínen árult könyvek, a kendernyomatos pólók, a buzik, a szekták, a liberális eszméket valló szociológusok előadásai az agymosást, a másság elfogadását sulykolták az ifjú agyakba. A szervezők az óriási forgalom mellett is minden évben azt nyafogták, hogy ráfizetéses az egész, ennek ellenére némelyikük egész éven át nem végezett más munkát az előkészítésen kívül. Szóbeszéd járta, hogy egyikük-másikuk hosszú heteket töltött külföldön, hogy a hazai adóhatóság szeme elől rejtve, természetben kaphassa meg fizetését. 2003-ban másfél milliárd forint volt a Sziget-fesztivál költségvetése. Kérdés, hogy miért éri meg a város közepén – másutt távol a lakott területektől rendezik – felfejleszteni ezt a behemótot és miért nem érte meg idehozni az olimpiát, a világkiállítást? A válasz minden bizonnyal abban keresendő, hogy az első az egészséges életmódot, a második a tudást, a szellemi és kulturális fejlődést szolgálja. Helyettük hozták el a tömegek 'épülésére' a death (halál) metált játszó barbár csapatot Amerikából, a Slayert. Egyébként ebben az évben egyetlen épkézláb gondolkodású világhírességet nem találtunk a műsorban, de nem is volt szándéka ez senkinek, a laza szórakozás biztosítása a figyelemelterelést szolgálta a lényegi kérdésekről. 2002-ben Medgyessy Péter, 2003-ban Kovács László tartott szónoklatot a helyszínen, utóbbi megmagyarázta, hogy miért nem lehet kettős állampolgárságot biztosítani a határon túli magyaroknak, Lamperth Mónika belügyér ugyanakkor eredménytelenül igyekezett parolázni ortodox zsidó fiatalokkal, akiknek vallása tiltja az ilyenfajta közeledést.

De tekintsünk a múltba!

„*Kell egy hét együttlét*” – mondotta Müller Péter miután a Hűvösvölgyi nagyrétet, a Budaörsi repülőtér és a Hajógyári szigetet ajánló javaslat után az utóbbi mellett döntöttek a szervezők. Az első költségvetés 26 millió forint volt, előre azonban csupán 8 és fél millió jött össze. A főváros például 500 ezer forintot adott, de kaptak támogatást a Pepsitől és a nagykanizsai sörgyártól is. A Taverna Rt. 3 millióval szállt be az üzletbe a vendéglátás jogáért. A fővédnökséget Göncz Árpád köztársasági elnök vállalta.

43 ezer ember fizetett belépőt, a hamisított jegyek és a csoportos belógások miatt azonban vélhetően jóval többen bulizták végig a '*Diáksziget*' néven debütált rendezvényt, ami 3,5 milliós hiányt 'eredményezett'. A mentőövet végül is a budapesti önkormányzat dobta, amikor utólag kipótolta a lyukat a büdzsén.

1994-ben százezerrel többen jöttek el, mint egy évvel korábban, a színpadon pedig megjelent a Ten Years After, a Grandmothers of Invention (Frank Zappa zenekara), a Jethro Tull, a Jefferson Starship, a Byrds, a Blood Sweat and Tears – e három társulat felléptetése, elszállásolása, utaztatása egyenként 45 000 dollárt tett ki – és Eric Burdon. A hivatalos tájékoztatás szerint a helyszínen vadkendert, marihuánát és hasist lehetett kapni. Az Eurowoodstock-ról beszámolt a nemzetközi sajtó és a Music Television is, miközben az eredeti helyszínen rendezett woodstocki megemlékezésről a sajtó fanyalogva tudósított.

Paul Kantner,
Jefferson Starship 1994

A gondot ismét a pénz hiánya jelentette. A 120 milliós költségvetésből – a 300 forintos napi és 1200 forintos hetijegyekkel számoló – mérlegkészítés után 18 millió 700 ezer forintos tartozás szakadt a Sziget Kft. nyakába.

1995-ben a Szigetrádió bejelentette: „*Ide nem tudta betenni a lábát a kurva külvilág.*” Óriásit tévedett, amint majd az alábbiakból ki is derül.

A Diáksziget elnevezésről már 1996-ban is csak múlt időben beszélhettünk, hiszen az akkoriban augusztus 14–21-ig tartó rendezvényt nemcsak egyszerűséggel csupán Pepsi-szigetnek hívták.

Szinte biztosra volt vehető, hogy ha csak a belépődíjakkal számolnak, akkor pénzügyi bukta lesz a dologból. Müller Péter „Sziámi” fel is róta akárkinek, hogy a szervezők közel sem kaptak akkora anyagi támogatást, mint a külföldi tenorok a népstadionban. Ez igaz, mindössze néhány milkóról szólt a fáma, jóllehet az előző évi 101 milliós költségvetést 70 millióval emelték, ennek ellenére a veszteség 20 millió volt. Hogy látunk-e valaha is valódi kimutatást a bevételi és kiadási oldalról, több mint kétséges. Adatok persze lettek, de ebben az országban már mindenki kitanulta, hogyan csapja be az adóhatóságot, különben belehal az életbe. Beszélték, hogy 1996-ban csupán a Pepsi kb. 250 000 dollárral járult hozzá a rendezvényhez és általában Soros György is a zsebébe szokott nyúlni. Ebből mindenesetre 213 000 el is ment a külföldi hírességek gázsijára (3000–50 000 dolláros megosztásban).

Heves ütközetek zajlottak italfronton, alig akadt olyan sátor, amely előtt hajnalok hajnaláig ne álltak volna tömött sorok. A szeszeket

egyébként kizárólag a szigeten lévő raktárakból vásárolhatják az árusok. A Sziget Kft. 15%-ot vesz le a raktárak forgalmából, a többi a nagykereskedőké.

A közbiztonság akár jónak is volt mondható, az erőszak helyett is inkább a tolvajok, sőt szervezett bandák garázdálkodtak, akadt olyan kocsi, amelyben végül két tucat eltulajdonított sátrat is megtaláltak. Mivel az éjszakákat nem igazán a mediterrán éghajlat jellemezte, a 'fedél' ellopása pizskos húzás volt a fiatalokkal szemben, ennek ellenére a Máltai Szeretetszolgálat, a Delta és a Humanitás munkatársainak nem kellett sérvet kapniuk a robottól. Persze korántsem tétlenkedtek. Rendszeresen járőröztek és jóformán minden földön fekvő, alélnak tűnő lényt kikérdeztek állapotra felől, ha kellett megvizsgálták.

Úgy tűnt, mintha levonulóban lenne a droghullám, és bár már az első napon is árultak kendermatricás pólókat, igazából nem ezek voltak a nyerők. Miután a narkotikumokat ma már bárki bárhol beszerezheti, a terjesztőknek nem szükséges a szigeten botorkálni. Ráadásul a cigi ma már nem igazán üzlet, hiába nyomatták a PeCsa szinpadon a Tankcsapda azon nótáját, ami azzal kezdődik, hogy „*Úgy hiányzik a marihuána...*” A fiatalok már be vannak etetve, várja őket a keményebb adag valamelyik klubban, diszkóban.

Ezúttal nem volt összetűzés a punkok és kopaszok között, már csak azért sem, mert ez utóbbiak hanyagolták a megjelenést. A punkok persze most sem tagadták meg magukat és küllemüket tekintve teljesen lepusztultan jelentek meg. Egyikük-másikuk olyan összemaszatolt, tűzdelt külsőt mutatott, hogy borítékolni lehetett számára a vérmérgezést. Ha már a higiénianál tartunk, megjegyzendő, hogy meglepően tiszták voltak a pottyantós, hordozható bio-WC-k, bár amit bennük látott az ember, az nem éppen étvágygerjesztő. Inkább azokkal volt baj, akikre hirtelen jött rá a szükség és nem volt idejük/kedvük kivárni, amíg sorra kerülnek és azonnal elhúztak a csalitosba. Ennek következtében – az elmúlt évhez hasonlóan – már a pagonytól nagyobb távolságra sem volt tanácsos beleszagolni a levegőbe. Szép számmal lehetett szájkosár, sőt póráz nélküli ebekkel is találkozni, ami aligha szabályszerű. Alapvető változás 1995-höz képest, hogy híre-hamva sem volt a zajos vurstlinak, helyén – távolabb a tömegtől – külföldi motorosok vertek tanyát. Megszervezték az extrém sportok bemutatóját is, volt gördeszka, skate, gumiasztal, falra mászás, na és a bungee jumping. A lábuknál megkötözöttek leugorhattak egy toronydaruról, majd rángatózhattak egy jó darabig.

Saját sátrat állított a Magyar Hírlap, ahol a műsorelőzetes szerint Heller Ágnes filozófus okíthatta az érdeklődőket az *Utópia–Álom–Képzelet* témakörben, míg Veér András pszichiáter, Deutsch Tamás és Berle Béla (érintett) filozofált arról, hogy „*Létezik-e drogpolitika ?*”. És persze ott virított a Wanted/Narancs sátor, ahol – idézem egy kiadványból – „*Találkozhatasz a Narancs újságíróival, előfizetheted Európa legjobb hetilapját és olcsóbban hozzájutsz a legendás Narancs-könyvekhez...*”. A Wanted rockzenei szaklap, felelős szerkesztője Új Péter, egyébként a Népszabadság könnyűzenei rovatának vezetője, mert minden minden-nel összefügg. (Új Péter napjainkban az Index főszerkesztője.)

Hogy a sziget ne csak anyagi üggyel foglalkozzék, arról gondoskodtak a hittérítők. Természetesen mindegyik a Bibliára hivatkozott, csak éppen saját bejáratú értelmezése szerint. Tanításuk közös vonása, hogy általában egy feslett életű személy valamiféle szellemi lénnel történt találkozás hatására rádöbben gyarlóságára, a céltalanul elfecsérelt időre, jó útra tér, mozgalmat alapít. Számukra szinte elképzelhetetlen, hogy valaki minden külső ráhatás nélkül, csupán belső – netalán családi – indíttatás alapján is élhet példás életet.

A tavalyról ismert *Végso idő (Endtime)* a korábbi két oldal helyett, ezúttal már négy színes oldalon hirdette a szebb jövőt. Egy másik szervezet, a budapesti székhellyel is rendelkező Új Élet Gyülekezet apostolai angol nyelvterületről érkeztek, négy fiatal egyenesen Londonból. Pólójukon *Invasion Budapest* felirat, ami a szótár szerint támadást, erőszakos betolakodást jelent. Szerintük szó nincs erőszakról, mindössze az egymással torzsalkodó katolikusokat szeretnék egyesíteni. Ezt talán a hívekre kéne bízni, de a tizenévesnek látszó társaság nem is ezzel foglalkozott. Először megpróbált meggyőzni, hogy rosszul ismerem a Bibliát, majd ők segítenek a helyes értelmezésben. A torzsalkodók között egyetlen római katolikus, református vagy evangélikus térítő sem jelent meg a szigeten, miközben az ilyen-olyan szekták tág teret kaptak működésükhöz. Nem prédikátorokra lenne szükség, hanem csupán egy sátorra, ahová az arra járók éppúgy betérhetnek, mint a magát emberbarátinak minősítő ármányos szervezetekhez, mert így legalább választási lehetőséget kapnának. A Krishnások már odáig merészkedtek, hogy hagyományos hangszereik mellett, rockernek álcázva maguk pengették az elektromos gitárt, verték a dobokat.

De ha már a zenénél tartunk, nézzünk szét a rock háza táján! Megjelent itt a narkós, biszexuális – David Bowie egykori testi (!) -lelki jó ba-

rátja – ős punk, Iggy Pop, valamint Slash, a Guns 'n' Roses gitárosa. Hevenyészett kísérőivel adott minősíthetetlen műsoráért 50 000 dollárt kapott. A nagyszínpados 42 zenekar közül 16 volt külföldi, többségük nem üti meg a magyar blassz I-et, ugyanakkor olyan kiváló magyar csapatoknak, mint az East, vagy a Prognózis, hónapokig tartó packázás után egyetlen olyan időpontot ajánlottak az utolsó pillanatban, amit azok nem tudtak elfogadni. A Sziget-Sunban Mirkó(?) az afró színpadon ugrabugráló feketékről áradozik. Ez

még nem baj, csak az, ahogyan teszi. *„Szép lassan elkezdem átkozni a saját kultúrámat.”* Itt tartunk. A sziget minden kedvezősége ellenére lassan kibújik a szög a zsákból, előtűnik a megfontolt, tudatos befolyásolás. De nem is lehet másként, ha a szervezésben résztvevő, korábban már említett Müller Péter 'Sziámi' – kárál ugyan a kevés pénz miatt – imigyen szóla, miután megkapta a Magyar Köztársaság Érdemrend kiskeresztjét. *„Ha az előző két hatalomban kellett volna a kitüntetést átvennem, nem tettem volna meg... Most a kitüntetettek köre is szimpatikus és elfogadható volt... Akik adták, kevésbé rideg, személytelen és korrupt hatalmat képviseltek számomra, mint az elődeik.”* Az előző hatalom Antall József kormányát jelentette.

Az sem mellékes, hogy a fiatalokat nem igazán maga az együttlét vonzotta – ahogyan azt sokan gondolnák –, hanem a zene. Ennek magyarázata abban keresendő, hogy a 'hétköznapiakon' az egyes koncertbelépők összehasonlíthatatlanul drágábbak, mint egy napijegy a szigeten, amiért viszont tucatnyi kedvenc látható. És itt kezdődik a befolyásolás, foszlik szerte a *Kell egy hét együttlét* mítosza. A jelenlévők ugyanis nem azt és főleg nem ott kapják, amiért jöttek, illetve, amit várnának, hanem azt, ami van, amit a jelölőbizottság kiválasztott számukra.

Hogy az egésznek mennyire nincs köze a magyarsághoz, arra néhány észrevétel. Szép dolog Tibetért szónokolni, de ugyanezek a hangok meg sem nyikkantak a határon túli magyarság érdekében. Sehol egy nemzeti lobogó, egy nemzeti tudatra utaló műsor, egy magyarokhoz szóló előadás. A táncház mindezt nem helyettesítette, mert annak a nagyszínpadról kellett volna szólnia. A rendezvény időpontja évekig úgy foglalta magába augusztus 20-át, hogy annak jelentőségét akár egyetlen szóval is méltatta volna. Ez van. Ez az internacionalista rendezvény semmiféle magyaros jelleggel nem bír, bárhol megrendezhető ugyanígy, akár-

csak az országról országra vándorló Forma-1. A Pepsi-sziget név: nomen est omen, mert ez a rendezvény már sosem lesz ugyanaz, mint korábban, ugyanis pusztán üzleti vállalkozássá lett. Ha nem így lenne, akkor a mindenkori hatalommal világszerte szemben álló alternatív zenekarok és zenészek nem azok kezéből ennének, akikről éppen a leplet kéne lerántaniuk. A táborozók – egyre fiatalabbak életkor szerint – persze ettől még érezhetik magukat jól, hiszen nem ismerik a mögöttes történeteket. Így viszont egy hamis világban töltik ezt a pár napot.

Mivel a szigetjárók átlagos életkora csökkenő irányzatot mutat, a szervezők elsősorban az ő igényeikhez igazítják a meghívandó előadókat, azok évei számával fordított arányban nő az idősebb, elmaradó korosztály mennyisége. Lassan már fehér hollónak számít egy harmadik x-et taposó matuzsálem, akire a tizenévesek rá sem hederítenek. Kasztosodik a sziget társadalma. Beérni látszik a tömegtájékoztató és a piac azon törekvése, amellyel a legifjabbakat célozza, miközben rajtuk keresztül a szülőket kopasztja meg. Az érettebb korosztály az őt érdeklő fajsúlyosabb előadások, műsorszámok hiányában csak ideig-óráig tekereg a szigeten magára hagyva az élettapasztalatokkal alig rendelkező fiatalokat, akik egyre könnyebb zsákmányai a befolyásolásnak. Diszkózene dübörgése mellett a Stollwerck cég színpadáról úgy dobálták a cukorkát és rágógumit a gyerekek közé, mint a népnek alamizsnát osztogató egykori királyok a garasokat.

A jó dilinek tűnő házasságkötő sátorban egy hétig (!) tartó örök (!) hűséget lehet fogadni. Meg kell a szívnek szakadni, szem nem marad szárazon. Az ellentmondás kézenfekvő, ráadásul komolytalanná súlyosítja a házasság szentségét, amit aztán az életben is úgy lehet eldobni, mint a szigeten kapott, róla szóló igazolást. Olyan ez mintha egy hétig rablónak, gazemberré, maffiózóvá, kurvává, stricivé, alkoholistává lehetne válni, így nem lenne csoda, hogy ezek a kedvezőtlen jellemvonások később sem súlyuknak megfelelően jelennek meg a polgár lelki szemei előtt. Hogy azért nincs mindenki megfertőzve a hülyeséggel, pislákol még a tisztesség szikrája, annak bizonyítéka az a fiú, aki az egyik földön üldögélő csoport mellett talált pénzermét nem a saját zsebébe süllyesztette, hanem tulajdonosa iránt érdeklődött.

Az viszont felfoghatatlan, hogy egy combon késelt egyén miért nem tud, akar (?) emlékezni a kellemetlenségre, valamint hogyan volt képes egy tökrészeg hölgy mindenki figyelmét elkerülve furgonjába pattanva behajtani a Tilos Rádió kocsmájába, a súlyos balesetet okozó, lesza-

kadt körhinta esete is nagyobb óvatosságra int. A belépődíj emelkedésében nem kis szerepe lehet a rengeteg – elsősorban nyugatról jött – külföldinek, számukra így is bagó az egész. Valószínűleg az ő kényelmük érdekében állították üzembe a 23–06-ig fél óránként a Deák térig közlekedő, ingyenes buszjáratot is. Ha nem így lenne, akkor közlekedési eszköz hiányában az éjjeli órákban már korábban sem lett volna a hazai közönség elzárva a külvilágtól.

Az újítás csúcsa az 'elit' számára kijelölt Roxy Sun City. Az egykoron keményen bírált dél-afrikai fehér paradicsom hazai megfelelője távol a sziget dzsumbujától ingyen kínált úszómedencés kikapcsolódást a nyugalomra vágyók számára a maga háromszoros étlapaival. Helyben vagyunk. Az egykori posthippi Diák-szigetet napjainkra a maga körhintáival, dodzsemjével, vásári bővlijaival, gyermekmegőrzőjével a törvényesített csövésség Disneylandjévé alakította az üzlet. Bizonyára ez az élet rendje, csak akkor fölösleges volt Müller Péter 'Sziáminak' egy szál virágot a szája szegletébe erőltetnie az áprilisi sajtótájékoztatón. Sem ennek a jelképnek, sem a szigetnek nincs már köze az eredeti szellemiséghez, bohóckodni meg másutt is lehet. Még eljőhet az idő, amikor bevásárlóközpontot építenek a látogatók kiszolgálására.

A napijegyek darabja 1995-ben még 500, a hetieké 3000, míg a 2000. évben 2000, illetve 10 000 forintba került, ami a napijegyek esetében 400%-os, a hetiekében kb. 330%-os emelést jelent. A riasztó összegek ellenére a hírek szerint 2000-ben soha nem látott tömeg verte el pénzét egy hét alatt. Az előző években a Prodigy – emlékszik még valaki rájuk? – és David Bowie egyenként 100-100 ezer dolcsit nyúlt le, de azért a magyaroknak is jutott valami. 1999-ben a vidékről felcaplató zenekarok többsége vonat- és buszjegy ellenében 8000, azaz nyolcezer forint térítést kapott – volna. Csakhogy általában autóval jöttek, a tanulásra meg – a hírek szerint – nem fizettek nekik.

A szigetjárók minden zenére vevők voltak, legfeljebb nem estek önkívületbe, ahogyan a nagy dérrel-dúrral beharangozott Lou Reed esetében. Meghallgatták a csaknem 60 esztendőös drogos, biszexuális mikulást, aztán kész. Reed jött, látott és annyira meglepődhetett a várt tetszésnyilvánítás hiányán, hogy koncert után azonnal turnébuszába pattant és behajtott a keverőpult környékén zsúfolódó tömegbe. Baj nem lett belőle, a biz-

Lou Reed
1973

tonságiak leállították a járgányt, de ezt a pofátlanságot 2000-ig a legnagyobbak sem merték megkockáztatni. Más értelemben volt bunkó az istenített anarchista angol Chumbawamba együttes frontembere, Dunstan. Szerinte Közép-Európában vigyázni kell a fasisztákkal, különösen Jörg Haiderrel. Mondják, a kapitalizmus ellen láznak, de hogy a bolsevikokról mi a véleménye ennek a malacképűnek, nem derült ki, de arra sem ártana emlékeznie, hogy a 70-es évek végén éppen náluk, a szélsőséges brit National Front jellemezte a címlapokat. Nem is szólva a teljesen tuskó angol futballhuligán honfitársairól. Ezt megelőzőleg már nyomdafestéket nem tűrő stílusban támadta az 1985-ös Live Aid rendezvényt is.

A szigeten ezúttal is kiemelt jelentőséget kapott a másság és az ún. kisebbség tisztelete. A héber sátornál angolul panaszkodtak, hogy menynyire sanyarú a magyar zsidóság helyzete, a MaNcs-sátornál viszont egy órán keresztül öt leszbikus nő ecsetelte életének viszontagságait. Idézet a Sziget Sun-ból: „...a harmadik éppen teherbe óhajt esni, és azon filózik, hogyan hozakodjon elő egyik meleg férfiismerősenek azzal, hogy ő a kiszemelt spermadonor...”. Szomorú, hogy hölgyünk szemében csak tenyészcsofőrnek jó a férfi, nem olyan társnak, akivel továbbadott közös tulajdonságaik kibontakozását látnák felcseperedő gyermekükben. Mint a példa mutatja, mi azért megvagyunk a melegek nélkül, ők viszont nem tudnak élni nélkülünk.

Hogy végül is milyen a Pepsi-sziget? Egyre inkább a kötetlen és feülletes, ugyanakkor kulturált körülmények között történő szórakozás irányába mozdul el. Legnagyobb baja, amit nem lehet eléggé hangsúlyozni, a nemzetközisége. Addigi nyolc éve alatt soha egyetlen percre nem derült ki, hogy ez Magyarország egy szelete, hogy az egy hét után esetleg érdemes itt maradni és megnézni a történelmi emlékeket, a csodálatos tájakat. Az m2 egyik reggeli műsorában Müller Péter 'Sziámi' hivatkozott az ősi tanokra, melyek szerint egyetlen dolog állandó, a változás. Csakhogy az egészséges változásoknak valamit meg kell őrizni a kezdetekből, nem lehet, hogy magyarként születek, aztán németként élek, végül franciaként halok meg.

Végül lássuk Pepsi-sziget 2001. évét.

Rengeteg a műsor, mégis óriási a céltalan lödörgés lehetőleg valamilyen itókéval, rágcslálnivalóval a kézben. Ez már ugyanaz az ifjú fogyasztói társadalom, amelynek egyedei egyetlen járműre sem tudnak úgy felszállni, hogy ne szlopáljanak, majszoljanak valamit. A plázák szenvtelen, lélekte-

len világa birtokba vette a szigetet. A zene olyan amilyen, bár ezúttal már csak az újpestiek panaszkodtak a hangerőre, ennél lényegesen többről van szó. Rá kéne ébredni, hogy ezt a területet lehetetlen hermetikusan úgy beburkolni, hogy egy szisszenet se hangozzék kifelé. Napi ötvenezer ember egy héten át tartó dajdajozása nem a város közepébe való, nem véletlen, hogy külföldön az ilyen megarendezvények helyét távol a lakott településektől, repülőtereken, szántóföldeken jelölik ki. Az olyannyira felpörgetett homokos melldöngetésnek saját sátrukban – ott jártunkkor – nyoma sem volt, viszont jól megfért egymás mellett a Habeas Corpus, a Labrisz Leszbikus Egyesület, a Háttér Baráti Társaság a Melegekért és a nők bántalmazása ellen fellépő Na Ne. Mindössze egyetlen hangadó viselte a *Buzi vagyok! Na és!* feliratú pólót. Az arra mászkálók ugyanígy vélekedtek, azaz rá sem hederítettek. A Magic Mirror nevű épület egy hétig tartó műsorában naponta kaptak szót a melegek képviselői, a beszélgetéseket Albert Györgyi vezette, előzetes hírek szerint felbukkant a másságát büszkén és nyíltan vállaló Varnus Xaver is. A látványos környezet, az ott elhelyezett szórólapok, a magakellettő előadók voltak az igazi üzenethordozók.

Egy, a sziget északi csücskében felállított jurtában nemzeti szemléltető könyveket árultak, mellettük ősi magyar ételeket kínáltak, távolabb íjászatot tanítottak, kézművesek kínálták portékáikat. Egy kulturálisnak látszó tevékenységről viszont hamar kiderült, hogy simli az egész. A 'Kelta' felirat alatt izzadó hölgyeket lehetetlen volt egy kis őstörténeti beszélgetésre rávenni, mindenre azt felelték, hogy elolvasható a kikészített könyvekben. Ezoteriával foglalkoznak, és noha egyesek leki-csinylően boszorkánynak nevezik őket, magukat mágusoknak hívják. Egyikük sokat sejtetően somolygott, amikor egy arra tévedt fiatal srác nyakában lévő fakeresztet kezdte fogdosni, ezzel is érzékeltetve, hogy micsoda mágikus erő lakozik a kis tárgyacskában. Az egész jelenet olybá tűnt, mint amikor a kapásra váró rosszlány szép szőke hercegnek szólítja legrútabb áldozatát. A trükk bejött, az ifjú alig néhány perc múlva már helyet is foglalt a beszélgetőasztalkánál. Ugyanilyen komolytalan volt az ős rocker Pataky Attila szereplése a Táncdalfesztivál sátorban, igaz, *Dáridó* című lemeze után az ember már semmin sem csodálkozik. Néhány szót érdemes ejteni a Pepsi-sziget lakóinak utóéletéről is. Nincs az a fiatal – és talán felnőtt –, aki ne vágya az ott tapasztalható képzelt szabadságra. Az egész azonban csupán vágyálom, hiszen lassan-lassan egy egész város épül azok számára, akik éppen a városból menekülnek ide. Azt viszont sikerül megszokniuk az egy hét

alatt, hogy a szemetet eldobálhatják – hiába a rengeteg figyelmeztető tábla –, hogy a kihelyezett székekre, padokra feltehetik a lábukat, mindent összekoszolhatnak, kedvükre hangoskodhatnak. Amikor visszatérnek a civil életbe, ugyanezek a beidegződések munkálnak továbbra is az emlékezetükben, ugyanezt teszik a város utcáin és járművein.

És itt fejezzük be az időutazást. Természetesen mindenki vérmérséklete szerint ítéli meg a Diák–Pepsi–Fesztivál-sziget tizenegy esztendő történetét.

Mi csupán néhány év jellegzetességét emeltük ki, de az átfogó kép(let)en mindez nem változtat. Mert ez az igazi *Valóság show*.

Gastroblues Fesztivál 1993–2003

Miközben minden évben a Sziget-fesztivál nemzetközi jelentőségéről áradozik a tömegtájékoztatás túlnyomó része, a minőségi zenészeket és zenéket egészen másutt kell keresni az ország határain belül. Nevezetesen Pakson, ahol összehasonlíthatatlanul szerényebb anyagi feltételek mellett egy évtizede adnak lehetőséget az arra valóban érdemes blues-, jazz-, rock-előadóknak. Itt ne keressen senki sikerlistás, play-backról tátozó arcokat, olyanokat viszont igen, akik hangszerük minden csínját-bínját ismerik.

Minden sikeres rendezvényhez kell egy elhivatott ember, aki meg nem rettenve a beláthatatlan jövőtől, töretlen elszántsággal törtet előre. Ilyen személy Gárdai György, a paksi Gastroblues Fesztiválok szellemi szülőatyja. Édesapját az 1956-os vitézkedéséért a kistarcsai gyűjtőbe vitték, szabadulása után az egyetlen munkalehetőséget evangélikus lelkész barátja, Sólyom Károly biztosította azzal, hogy magához vette templomszolgának. Kisfia, az alig kilenc esztendő Gárdai Gyuri, a harangozásban volt segítségére. Nem sokkal azután, hogy az édesapa Kistarcsáról kiszabadult, el kellett költözniük Paksról. Sztálinvárosba (Dunaújváros neve az '50-es években) kerültek, ahol a cseperedő fiatalember rendszeresen hallgatta a Szabad Európa Rádió zenés műsorait, abból szerzett ismereteit később diszkóként – ez annak idején pop/rock felvételek lejátszását jelentette – hasznosította, majd rábeszélte az Aranycsillag szálloda KISZ-szervezetét, hogy a műsort élő zenével színesítsék. Kapcsolata ekkor kezdődött a hazai zenészekkel és miután visszakerültek Paksra, már önállóan folytatta azt, amit Dunaújvárosban elkezdett. Legnagyobb szerencséjére az Atomerőmű Rt. azonnal mellé állt és 1993-ban megszervezhette az első fesztivált, a munkában kezdetektől fogva Török Ádám segítette, nem sokkal később Nemes Nagy Péter is beszállt a kis csapatba.

Gárdai 'Kaktusz' az első pillanattól azon volt, hogy filmen és hangszalagon megörökítse az eseményeket, a digitális felvételeket a kiváló hangmérnök, Horváth János készítette, a hangosításban Morc Csaba játszott meghatározó szerepet. Az évről évre megjelenő gyűjteményes CD-k elsősorban a kezdőbb zenekarok számára nem egy esetben életük első hanghordozós felvételét jelentették.

Nemzetközi hírességek is megjelentek a porondon, eljött Spencer Davis, a Yardbirds, Chris Farlowe, Noel Redding, Mick Taylor, Nashville Teens, fellelésükön 'Kaktusz' unokatestvére, Csonkics Károly serénykedett.

A kulturális rendezvény az évek során mind erőteljesebben összekapcsolódott a Pakson hagyományos halászléfőző versenyekkel, a gasztronómiával. Ennek kialakításában tevőlegesen is részt vett a Borbarát Klub, a Borbarát Magazin, a Tiffán Borház.

Testvérvárosi kapcsolat alakult ki a felvidéki Galántával, határon túli magyar zenekarokat hívtak meg innen, a Délvidékről és Erdélyből, hazai csapatok jutottak ki az ETV-Erőterv egyik igazgatója, Varis Mauri segítségével a finnországi Rauma és Puisto Blues fesztiválokra.

2002-ben könyv és a tizedik évforduló ünnepi alkalmából fellépőkről készült CD, valamint DVD, idén viszont az elmúlt tíz év anyagából született DVD-összeállítás, amely 240 (!!!!) percben eleveníti fel a múltat.

A kiadvány két részből áll: első fele 1994-től 2002-ig 21 előadót, illetve zenekart mutat be egy-egy szám erejéig, a második rész a Bonus nevet viseli, és a koncertcsarnok, valamint a Gastroblues Club éjjél utáni zenei tivornyáját örökíti meg 27 tételben. Fellépések, jam session részletek, beszélgetések, muzsikuskok visszaemlékezései követik egymást, közülük mindenképp kiemelendő az első, 1993-as, a Mini 25. évfordulóját ünneplő megmozdulás, megszólal Németh Lojzi, Németh Tamás 'Nemecsek', Papp Gyula és persze Török Ádám.

Gastroblues lévén, életképek láthatók a halászlé-versenyek, borkóstolások, a paksi Duna-part hangulatából, amiket tv-állomások – közte a megszüntetett *+1 Éjjeli menedék* – tudósításai egészítenek ki. Az évtizedes történetet tömören, ám velősen Nemes Nagy Péter foglalja össze, reményét kifejezve, hogy Paks iskolapéldája egyre újabb korosztályokat vonz az élő zene bűvkörébe.

Stílusok, m fajok irányzatok

Ebben a fejezetben nem kívánunk részletes, szakmai elemzésbe bocsátkozni az egyre szaporodó, ugyanakkor egyre értelmetlenebb és követhetlenebb, újabbnál újabb stílusirányzatokról. Csupán néhány példával jelezzük, hogy bizonyos esetekben a pop/rocknak milyen (vad)hajításai születtek. Eltérő voltuk ellenére egyetlen szempontból teljesen meg egyeznek, mégpedig abban, hogy úgy külsőségeikben, mint tartalmukat tekintve nem igazán szolgálják az őszinteséget és a sokat hangoztatott szeretetet, érzelmeket. Aki pedig úgy hinné, hogy annyiféle a zene, mint ahány műfaj, azt ki kell ábrándítanunk. A power metalnak mondott ame-

rikai Savatage együttes vezetője, Jon Oliva nyilatkozta e sorok írójának, hogy számára teljesen mindegy, milyen névvel illetik az általuk játszott zenét. Ezek többségét ugyanis nem a zenészek, hanem az újságírók, ritkábban a kiadók találják ki. A '60/'70-es években a pop, a rock, a hard rock

irányzatokon kívül minden mást belegyömöszöltek a progresszív skatulyába és senki nem azon törte a fejét, hogy az Iron Butterfly, a Nice, a Quintessence zenéjét hogyan nevezze. Ma már komolytalan értékelések jelennek meg olykor-olykor egy-egy csapat lemeze kapcsán, valahogy így: *Hard rock alapú, thrash elemeket sem nélkülöző, nu metál jellegű, a death és black metáltól sem idegen, bár korábbi power irányától némiképp elmozdult rhythm and blues lemezről beszélhetünk.* Nem véletlenül mondotta Oliva e sorok írójának, hogy azon sem csodálkozna, ha valamelyik pihent agyú firkász majd vegetable (zöldség) metálnak keresztelné legújabb albumukat. Jó étvágyat ehhez a rengeteg zöldséghez.

Punk

A '70-es évek közepén Nagy-Britannia egyik válságból a másikba zuhant. Munkabeszüntetések, növekvő munkanélküliség, gazdasági visszaesés, faji zavargások követték egymást. A glam és a pop egy ideig fedtetni látszott a bajokat, ám eljött a pillanat, amikor valakinek ki kellett mondani, hogy a király(né) meztelen. Ez a feladat a punk irányzatra várt, ám a pusztázásnál, a polgárpukkasztásnak nevezett ökördésnél egy tapodtat sem jutott tovább. Ellentmondásosságára mi sem jellemzőbb, mint hogy egyik mérvadó képviselője, a bemutatkozó koncertjét 1976. július 4-én adó, baloldali beállítottságú Clash együttesben Paul Simonon éppen a brit nemzeti lobogót varrta ingére. Közük nem volt a nemzeti tudathoz.

Az alapvető lökést minden bizonnyal a divatáru-kereskedő páros Malcolm McLaren és Vivienne Westwood adta meg, akik 1971-ben nyitott Let It Rock elnevezésű butikjukban először a Teddy Boyokat, majd a motorosokat látták el a kötelező kellékekkel. McLaren kezdettől fogva vonzódott a radikális, azaz szélsőséges politikához, Vivienne a szubkultúrát részesítette előnyben, miközben a furcsa pár nemcsak divatot, hanem új életmódot is alkotott. 1974 végére a bolt a szexcikk árúsítására tért át, ahol McLaren a betévedő fiatalokból válogatta ki a Sex Pistols legénységét. Ez idő tájt összeállt a London SS nevű csapat is, ám koncertet sosem adott, viszont a benne megfordult elemek később nevesebb csapatokban hallattak magukról, így Paul Simonon (Clash), Chrissie Hynde (Pretenders), Rat Scabies (The Damned). Az 1976 szeptemberében Londonban rendezett első punkfesztiválon a még csak nézőként jelenlévő Sid Vicious útjára indította a pogo táncot, azaz a lökdösődést. Az első punk kislemezt *New Rose* címmel a The Damned adta ki ugyanezen év novemberében, az irányzat felfutásának azonban az igazi lökést a Sex Pistols kijelentései adták a Thames TV december 1-jei élő adásában. A műsorvezető Bill Grundy nem éppen barátságos kérdései annyira felbőszítették Steve Jones gitárost, hogy válaszul 'fucking rotter'-nek (kibaszottul szareمبرnek) nevezte. Az adás után égni kezdtek a vonalak, felháborodott tömegek követeltek válaszlépéseket. Az irányzatnak persze tetszett a kialakult cirkusz és Siouxi (a Banshees vezetője) először örömmel hangoztathatta véleményét, mely szerint végre színt vallott a teljesen beszűkült agyú társadalom, majd kikérte ma-

gának, hogy a tömegtájékoztatás punknak nevezze a műfajt. Másnap már az egész brit sajtó tele volt az eseménnyel, punk egyik pillanatról a másikra közismertté vált. Napjainkra kivetítve a történetet, valami hasonló játszódott le 2004 januárjában, amikor a Tilos rádió kereszténygyalázásával kiváltott tiltakozási hullám a jelentéktelen adót országosan ismertté tette. A műsorvezetők szemlélete is megegyezik a punk fő ismérveivel, amit a Classic Rock (2003. február) így idézett: *„The greatest thing about punk was that it broke all the rules and gave people the freedom to say and do what they liked. (A legnagyobb dolog a punkban, hogy minden szabályt felrúgva szabaddá tette az embereket, hogy azt mondjanak és tegyenek, amit csak akarnak.)”*

Az A&M kiadó megszimatozva az újdonságban rejlő üzletet 1977. március 10-én a Buckingham palota előtt írta alá a *God Save The Queen* című kislemez kiadását rögzítő szerződést a Sex Pistols tagjaival. Ám rossz lóra tett, mert a cég irodájában már tök részegen, tárgyalásképtelen állapotban jelentek meg fiúk. A kiadó válaszul bezúzatta az addig legyártott 25 000 példányt, és akárcsak korábban az EMI, lelépési díj ellenében egyoldalúan felbontotta a szerződést.

Sokan úgy tartják, hogy 1977 volt a punk nagy éve. De mit mutat a valóság? Az állandó botrányok, verekedések, köpködések nem pótolhatták azokat a zenei értékeket, amelyeket a Fleetwood Mac (*Rumours*), a Pink Floyd (*Animals*), az Abba (*Arrival*), az Eagles (*Hotel California*), Rod Stewart (*A Night On The Town*) lemezei képviseltek. Ezekkel a nevekkal a tehetségtelen antizenész Sid Vicious (Sex Pistols) és társai csak a hasonló szellemi és zenei(?) színvonalon mozgó, hőbörgő egyedeknek tudták eladni magukat. A durva és kötekedő Sidet 1978 októberében New Yorkban tartóztatták le barátnője, Nancy meggyilkolásának vádjával, ám a Virgin cég óvadékával szabadlábra helyezték. Ezt nem sokáig élvezhette, mert 1979. február 1-jén herointúladagolás oltotta ki fiatal életét. Azóta is a műfaj haláltusája zajlik.

Magyarországon a már említett Tilos Rádió kapcsán, az ott részegen pofázó Barangó (Bajtai Zoltán) a '80-as években még a kommunistáknak rontott. Az egykori punkzenész pálfordulását jelzi, hogy a liberális szemléletű adó munkatársaként 2003 karácsonyán már azt röfögte az éterbe, hogy *„Kiirtanám az összes keresztényt”*.

Grunge

A műfajt a Nirvana futtatta fel 1990-ben. Első lemezük, a *Bleach* készítése mindössze 606 dollárba került. A grunge jellemzője a roppant egyszerű zeneiség, szinte a punk kezdetlegességének szerves folytatása, még ha képviselői erről másként is nyilatkoznak. Meg sem fordult a fejükben, hogy valami újat hoztak létre, basszusgitárosuk, Krist Novoselic utólag úgy véli, hogy csupán egyszerű rock 'n' rollt játszottak, vezetőjük, Kurt Cobain szerint a Pixies nevű csapat mintáját követték.

Nevermind albumuk (megjelent 1991. szeptember 23-án) a műfaj minitapldája lett, egyben No.1. az amerikai sikerlistán, a kislemez *Smells Like Teen Spirit* szintén robbantott. Akkoriban Mariah Carey és Michael Bolton bérelt magának helyet a népszerűség csúcsán, mellettük éppen a

Guns 'n' Roses volt a leghúzóssabb rockbanda, ám Cobain meglepő módon értékelte mindkét oldal teljesítményét: „*Nem pocskékolom az időmet erre a bandára, mert olyannyira patetikusak és tehetségtelenek. Az általános pop számok is csak szemetet jelentettek számomra.*”

Az énekes-gitáros mindig is idegbetegnek tartotta magát, és nehezen tudta elviselni azt, ami a sikert követően körülötte történt. Vérében volt a punk, ilyen gondolkodású barátaival járt szórakozni, amikor egyik napról a másikra felkapták. Alig tíz esztendei tündöklés után 2002-re a műfaj szétesett, felolvadt a különféle irányzatokban, utolsó képviselőinek egyike, a Pearl Jam megmaradt magnak.

Thrash (csépelő) metal

Jellegzetessége a teljesen érzelemmentes tekerés, amelyben minden résztvevő a gyorsaságra törekszik. Fejlődési lehetősége, kitörési pontja nincs, mert akkor már másként neveznék. Mind a mai napig az 1982-ben alakult amerikai Slayert tartják a műfaj legmeghatározóbb zenekarának és először a *Metal Massacre* (Metál vérengzés) válogatás lemezen tűnt fel. Saját albumai – *Show No Mercy* (Ne mutass irgalmat), *Hell Awaits* (A Pokol vár rád), *Reign In Blood* (Vérben tobzódás) – jól mu-

tatják a csapat szellemiségét. Utóbbi lemez egyik dala, az *Angel Of Death* (A halál angyala) az auschwitzi Josef Menegeléről szól, aminek következtében kiadójuk brit leányvállalata visszautasította terjesztését.

Az sem véletlen, hogy az Egyesült Államok alelnökének (El Gore) felesége, Tipper Gore, a PMRC mozgalom vezetője törvényességi eljárást sürgetett a rap- és metálcsoportok ellen, amikor a Slayer egyik kislemezének – *Mandatory Suicide* (Meghatalmazott öngyilkosság) – borítójára egy, a hálósobájában felakasztott kiskorú fényképe került. A zenekar megbolondította és maga mellé állította a gyerekeket, ugyanakkor maga ellen hangolta a szülőket és a hatóságot. 2003-ban a budapesti Szigetfesztivál meghívott világhíressége volt. Esetükben úgy tűnik, senkit nem érdekelt a szervezők közül a Slayer rasszista megítélése Amerikában. Egyébként a Classic Rock 2003. karácsonyi különszámában az alábbi közlemény olvasható: „...I suddenly realised that all that 'Reign In Blood' shit is just a fucking noise, dude. (Haver, hirtelen rájöttem, hogy az egész Reign In Blood szar, csupán kibaszott zaj.)” Az újság a www.mulletmayhem.com forrásra hivatkozik, bár ebben a rovatban mindig egy feltételezett eseményből indulnak ki.

Rap – ghetto metal

Alapvetően az amerikai feketék fehérellenes zenéje, nem kevés rasszista felhanggal. Egyik legjelentősebb képviselőjük Body Count, a politikai szövegeiről elhíresült, Ice T. művésznévre hallgató énekes 'leányvállalata'. 1992-ben megjelent azonos című albumáról idősebb George Bush nyomására le kellett venni a *Cop Killer* (Zsarugyilkos) című dalát. A rap művelői egymással szemben sem elnézők, Jam Master Jayt (Run-DMC) szerzőjogi vita közben agyonlőtték. Magyarországi híveinek legalább annyira nincs köze a műfaj eredeti szellemiségéhez, mint a Sex Action társulat westernparódiájának a valósághoz, vagy a 100 Folk Celsius együttesnek az 'őszinte, kőkemény' country terjesztéséhez.

Black Metal

Ez az irányzat lényegében a fekete mágia jelképrendszerét veszi át, persze teljesen kezdetleges módon. Képviselőinek vajmi kevés fogalma lehet annak veszélyességéről, válogatás nélkül mindent felhasználnak, amit csak olvasnak, vagy amihez hozzájutnak. Ennek egyik díszpéldá-

nya, hogy 2003 áprilisában Bergenben, a norvég Mayhem zenekar énekese egy levágott birkafejet hajított a közönség közé és azal betörte a 25 éves Per Kristian Hagen fejét. Az együttesre egyébként jellemző, hogy általában disznókat darabol fel a színpadon. Felfogásukat mutatja, hogy miközben a sérített feljelentést tett, a csapat gitárosa merő véletlennek minősítette az esetet. A történethez tartozik, hogy a balesettel csaknem egyidejűleg három marokkói heavy metal zenekar (Nekros, Infected Brain, Reborn) tizenegy zenészét csak óvadék ellenében enged-

ték szabadon, mivel feltételezések szerint egy sátánista szekta tagjai. Hárman továbbra is őrizetben maradtak, mert nem akarták kifizetni az óvadékot, őket erkölcsi, valamint vallás elleni bűntény vádjával egyéves börtönbüntetésre ítélték. Az indoklás szerint cselekedetük aláássa a muszlim vallást. Ugyancsak ekkortájt érkeztek jelentések több norvég templom felgyújtásáról is. A folyamat egyébként 1992-ben kezdődött és 1995-ig 44 hasonló támadást jegyeztek fel, a tettesek valamennyi esetben sátánisták voltak.

Reggae

A műfaj a látszat ellenére nem őshonos Jamaikában. Az 1920-as évek legkedveltebb zenéje a calipso volt, legkimagaslóbb előadói olyan történelmi neveket vettek fel, mint William the Conqueror (Hódító Vilmos), Attila the Hun, és így tovább. A calipso egyik legismertebb sikerszáma a *Shame and Scandal in the Family* (*Szégyen és gyalázat a családban*). A reggae első dalaként csak az évekkel később, 1968-ban megjelent Toots and the Maytals együttes *Do The Reggay* című számát tekintik. Magát a Reggae szót egyesek a Tanganyika tó (Tanzánia) mellett élő bantu törzs nevéből, mások a jamaikai Kingston slang szótárából a prostituáltak helyett használt streggae szóból eredeztetik. Bob Marley spanyolnak tartotta, jelentése 'a király zenéje'. Zenekara, a Wailers első albumát (*Catch a Fire*) a kritika keményen lehúzta, ám mire 1976-ban kiadta a *Rastaman Vibration* lemezét, az előadó már nagyobb híresség volt a harmadik világ számára, mint a színes bőrű Stevie Wonder.

A reggae-nek két válfaja létezik. Az egyik Marley, politikai tartalmú, a másik a UB40 – nálunk meg a Ladánybene 27 – féle, kizárólag a felhőtlen szórakozást nyújtó karibi vonala. Bob halála óta, néhány kivételtől eltekintve, csaknem teljes egészében az utóbbi érvényesül.

Glam(our) rock

A 'bűbáj' zenei vonulat a '70-es évek elején robbant be a pop világába. Lényegében a transzvesztitizmust népszerűsítette, hiszen nők maszkírozta, öltöztette a legkomolyabbnak tűnő muzikusokat is. Nagyban hozzájárult, hogy a '60-as évek Angliájában még büntetett homoszexualitást elfogadtassa, hiszen olyan tömeges méreteket öltött az egyébként magánéletükben nem homokos, csupán 'beöltöztetett' hírességek és követőik száma, hogy azzal már nem tudtak mit kezdeni a hatóságok. Leghíresebb képviselői, David Bowie, Marc Bolan (T.Rex), és egy bizonyos időszakában Lou Reed sem csinált titkot biszexualitásából, Gary Glitter évekkel később pedofília miatt állt bíróság elé, a Slade és a Sweet együttes viszont csak sodortatta magát az árral. Mert a sorból nem nagyon lehetett kilógni, akkoriban férfias megjelenéssel esélye nem volt az előadónak a befutásra. Még a hard rock vonalat képviselő Uriah Heep zenekar is ráfanyalodott és énekeséből – John Lawton – kifestett, sminkelt pojacát hozott létre 1977/79 között. Korabeli nagy sikerük a *Wise Man* (Firefly LP).

Rockabilly

A rock hajnalán mérföldkönek számító táncos műfaj. Paszinger Zoltán, a Magyarországon körutazó, Bill Haley nélküli Comets együttesel felépő Mystery Gang bőgőse meglepő tájékoztatást adott kérdésünkre.

„Lemezeink azért jelentek meg külföldön, mert a hazai kiadók bár pénzt is adtak volna a stúdiómunkára, jelezték, hogy utólag majd jön valaki és átkeveri a dalokat. Hogy el lehessen adni! Ez azért érthető, mert egy autentikus műfajról van szó, amely 50 év óta ebben a for-

mában állja meg a helyét szerte a világban. Ennek ezek a gyökerei, ezen nem lehet változtatni, mert akkor már másképp kéne nevezniük.”

Végezetül csak érdekességként, hiszen ez a műfaj nem része könyvünknek, említünk meg egy, a jazz eredetére vonatkozó véleményt. 1915-ben Chicagóban, a 31. sugárúton működött a Cafe Schiller. Tulajdonosa, Mr. Sam Have állítólag egyik, Jasbo Brown névre hallgató zenészt szólított Jazz-nek. Az első jazz feliratú hanglemez 1920-ban jelent meg Németországban, amelyen az Original Excentric Band játszotta a *Tiger Ragy* című szerzeményt.

Menedzserek, jogászok, tudósítók, fényképészek, koncertszervezők

A könnyűzene előadói valójában csak félkarú óriások a menedzserek, a koncertszervezők, a tömegtájékoztatás nélkül. Ez a világ azonban meg lehetőségen zárt és túlnyomó többségében zsidó származású emberek irányítják. Ennek kimondásához nyugaton nem kell különösebb bátorság, sőt az előadók neve mellé oda is írják minden gondolkodás nélkül, részben azért, hogy bizonyítsák a zsidó nép üzleti, művészi tehetségét. Nálunk ez egészen másként működik. Személyiségi jogokra, fajvédelemre hivatkozó támadások indulnak azok ellen, akik ezt az ügyis mindenki által tudott és ismert valóságot leírják. Dr. Tímár György zsidó származású ügyvéd az alábbiakat nyilatkozta a Magyar Világ 2003. július 25.-i számában. „...Csak az tartja antiszemitizmusnak a zsidó szó kiejtését, aki önmaga is antiszemita. Számára ezt a szót csak akkor lehet használni, ha az ő tudatalattija megbélyegzőként használja....”, majd hozzáteszi, „...aki szégyelli zsidóságát, az keresztelkedjen ki.”

Egy másik jelenségre is fel kell hívnunk a figyelmet, mégpedig azért, mert ennek következtében számos előadó pályafutása bicsaklott meg, vagy éppen ellenkezőleg, vett újabb lendületet. A leghíresebb menedzserek, kiadói döntnökök sorában nem kevés homoszexuálist találunk. Mivel a pályafutás egyengetése sok mindentől függ, ezek között ott találjuk a szépreményű ifjaktól elvárt szexuális szolgáltatást is. Ha éppen különművekről volt szó, akkor még hagyján – bár akkor sem mindig egyezett meg a döntnök megjelenése a szerződni kívánó fél szépségesszemenyével –, de ha történetesen azonos neműek iránt vonzódó pártfogótól függött egy fiú vagy lány további sorsa, akkor bizony mély levegővétel kellett az undor legyűréséhez. Olvashatók továbbá a zenekarok körül forgolódó kiadók és intézők jellemtelenségének mintapéldái.

Abe Jacob

Hendrix hangmérnöke volt a woodstocki fesztiválon.

Albert Goldman

John Lennon életrajzírója.

Alex The 'Read' Taus

Az Animals ügynöke, radikális trockista. Szemlélete is közrejátszott abban, hogy Eric Burdon a nyugat vadkapitalizmusában látta az egyetlen ellenséget és fogalma nem volt a kommunizmus szörnyűségeiről.

Allen Klein

1965-ben a Rolling menedzsere, Andrew Loog Oldham reá bízta a pénzügyeket, mivel korábban Bobby Darin és Connie Francis anyagi viszonyait tette rendbe lemezkiadók nem kis sajnálatára és kárára.

A döntés azért született, mert az óriási sikerek és teltházak koncertek, a hihetetlen mértékű lemezeladás ellenére a Stones zenészeinek évekig súlyos anyagi gondjai voltak, a New York-i zsidó származású könyvelő viszont megígérte, hogy milliómost csinál belőlük. Már a Beatlest is megpróbálta Epstein kezéből kivenni 1964-ben, de minthogy ez a haditerve nem sikerült, a Dave Clark Five, a Herman's Hermits,

az Animals együtteseket és Donovant vette pártfogásba. A folyamatosan kábítószer hatása alatt lévő, bódult Oldham nem vette észre, hogy Klein szép finoman megkezdte kitúrását, a zenészek közül is egyedül Bill Wyman hangoztatta fenntartásait az amerikaival szemben. A szerepcserére végül 1967 szeptemberében, a *Their Satanic Majesties Request* album készítése közben került sor. Klein segítsége eleinte minden téren jól jött, Jagger még a Brian Jonestól való megválásnál is őt vette igénybe, a folyamatosan börtönbüntetéssel a feje fölött élő Jonessal ugyanis nem lehetett hosszabb körutakat tervezni. (Jagger és Richards lányos zavarában mintha elfelejtette volna saját hasonló bírósági ügyleteit.) A haditerv szerint első lépésben arra kérték volna a gitárost hogy a Stones amerikai turnéjának zök-

kenőmentes lebonyolítása érdekében csak átmenetileg álljon félre. Ahogy mondani szokták, evés közben jön meg az étvágy, és inkább azt a változatot boncolgatták, mely szerint azt kérik tőle, hogy végképp váljon meg tőlük, ezért cserébe továbbra is kapja az addig érvényben volt szerzői díjakat, valamint élete végéig évi 100 000 fontot. Miután Klein és Jagger imígyen meghányta-vetette a forгатókönyvet, Mick, Keith és Charlie vállaira hárult a felmondás közlésének kellemetlen feladata. Ekkora már utódját is kiválasztották a húszesztendős Mick Taylor személyében, akit 1969. június 1-jén avatott be a Rolling a *Honky Tonk Woman* felvételénél.

A bili akkor borult ki Klein ügyleteiről, amikor Brian végkielégítése céljából Jagger utánanézett a pénzügyeknek. Amióta – két évvel azelőtt – a pénzügyér átvette a csapatot, Jagger szerint legalább 7 millió fontot kerestek, ennek ellenére továbbra is megmaradtak korábban tapasztalt anyagi gondjaik.

Szerződésük 1970. július 31-i lejárta előtt Jagger utasította ügyvédjüket, hogy 29 millió dollárra perelje Kleint, aki – mint kiderült – úgy verte át őket, ahogy csak tudta. Lényegében erre a kufárra dolgoztak, ráadásul a Stones 1970 előtt felvett dalainak joga még vagy húsz évig az ő fennhatósága alá tartozott. Ezek után két választásuk maradt, Klein 17 millió dolláros tartozásának per útján történő behajtása, illetve a peren kívüli megállapodás.

Rupert Loewenstein ekkor veszteségeik csökkentése érdekében kétmillió dollár értékű, peren kívül egyezséget ajánlott Jagger figyelmébe, amelynek fele a Jagger–Richards szerzőpáros, másik fele a Taylor, Charlie, Bill hármasszámláját gazdagítaná. 1972. május 9-én meg is született az egyezés.

A kiebrudalt Klein azonban nem esett kétségbe, ráadásul John Lennon is jelezte, hogy pénzügyei intézését erre a személyre bízza. Kedvezőtlen tapasztalatai birtokában Jagger figyelmeztette a Beatles tagjait, hogy ne essenek az ő hibájukba, Lennon, majd George és Ringo azonban hajthatatlan maradt. Így történhetett, hogy a Beatlesből kivált McCartney érdekeit Lee Eastman, míg a többiekét Allen Klein képviselte. Szóbeszéd járta, hogy a zsidó ügyvéd és a szintén zsidó pénzügyember egymást lezsizdózó*, heves vitát folytatott ügyfelei érdekében. A zenekar örökségéről szóló tárgyalás éjszakáján állítólag a három tag McCartney lakásának az ablakát téglával bedobta. Noha a többség ekkor még úgy érezhette, hogy nyeregben van, 1973-ban rá kellett jönnie Klein simlijére és pert akasztott a nyakába, de végül csak 5 millió dollár árán tudott megszabadulni a rafinált könyvelőtől.

* Ross Benson: *Paul McCartney – Behind The Myth* (206. old.)

Andrew Loog Oldham

Egy amerikai légierőnél szolgáló tiszt törvénytelen fia, akinek gépét a háborúban lelőtték. Soha nem tanulta, hogyan kell egy csapatot menedzselni, miközben Brian Epsteinnek dolgozott a Beatles háza táján, ragadt rá a 'szakma' méghozzá úgy, hogy a Rollingot már ő hozta össze a Decca céggel, miután 1963. április 28-án játszani látta őket. Popdalokat akart velük íratni, mert gyűlölte a rhythm and blues és a rockzenét. A sors fintoraként ugyanaz a személy döntött sorsukról, aki a Beatlest elutasította és mivel nem akart újabb bakot lőni, inkább szerződtette őket. Olyannyira nem tetszett neki Jagger hangja, hogy ki-

zárólag nélküle akarta felvállalni a Stonest – egyébként ezt Brian Jones helyeselte is –, Oldham viszont hallani sem akart erről az ajánlatról. Miután sikeresen megszabadult Gomelskytól, első intézkedésével Ian Stewartot tétette lapátra nem megfelelő külseje miatt. A zongorista teljesen maga alatt volt, hogy a zenekar egyetlen tagja sem állt ki mellette. Andrew megtiltotta továbbá, hogy barátnőikről, gyerekeikről a nyilvánosság előtt beszéljenek, Bill életkorából pedig 5 évet 'ellopott', lényegében szándékosan olyanná alakította őket, akiket minden szülő utál. Ő helyeztette el az egyik újságban a botrányos címet: „*Engedné nővérét egy Rolling Stonenal járni?*” (Itt jegyezzük meg, hogy akár Jimi Hendrixet is hatáskörébe vonhatta volna, hiszen az általa alapított Immediate Recordstól remélte Linda Keith

1966 nyarán, hogy itt jelenhetne meg a gitáros első lemeze. Oldham azonban nem vette észre a Jimiben rejlő páratlan tehetséget.)

1967 nyarára vagyona és erőtartaléka java részét drogokra költötte, klinikai búskomorság állapotába került, amit sokkolással igyekeztek gyógyítani és mivel a Stones zavaros pénzügyi hátterét nem tudta rendbe tenni, ezúttal tőle vettek búcsút. Richards szerint fejébe szállt a dicsőség, az amerikai Phil Spector angol változatának képzelte magát, holott a gitáros szerint tök süket volt, a zenéhez nem értett, de azért producerként ráírták a nevét a lemezborítókra. Kapcsolatuk az évek során annyira elmérgesedett, hogy amikor a zenekart 1989-ben a Rock 'n'

Roll Hall Of Fame hírességei közé szavazták, az ünnepségen Jagger még a nevét sem említette meg, de ott még nem tartunk.

Amikor megváltak tőle, akkor vette észre, hogy mintegy 750 000 font értékű jogdíj (napjainkban kb. tízszeresét éri) nem olyan számlákon szerepel, amelyeken lennie kellene. Oldham és Jagger ugyanis azt feltételezte, hogy a pénz a Stones brit fennhatóságú holding companyjánál (Nanker Phelge Music) van letétben, ezzel szemben a Nanker Phelge USA-nál kellett volna keresniük. Márpedig ez elég nagy gondot okozott, hiszen ez a cég Klein markában volt. Oldham perelte Kleint és végül csak 1 millió dollárért lépett le a színről. Napjainkban három évtizedes krónikus narkomániával a háta mögött a kolumbiai fővárosban, Bogotában él.

Annie Leibowitz

A Rolling Stones *Black and Blue* albumának élő bemutató körútját fényképezte.

Anti-Major Label Protest Concert

2002 januárjában többek között Don Henley (Eagles), Ozzy Osbourne, Elton John, Sheryl Crow, The Offspring, Billy Joel, Weezer és a No Doubt megállapodott, hogy több 'Major Kiadók Elleni Tiltakozó Koncertet' szervez, mégpedig a Grammy díjátadása idején, február 26-án. Céljuk az volt, hogy pénzügyi alapot teremtsenek egy olyan szövetség számára – Recording Artists Coalition (RAC) –, amelynek létrehozásával az előadók kedvezőbb elbánást tudnak kicsikarni a kiadóktól. A szövetség gondolatát ekkortájt vagy száz híresség támogatta az alapító Henley és Crowe szerint, akik azért lobbiztak a kaliforniai kongresszus egyes tagjainál, hogy azok megfelelő törvényekkel megakadályozzák a nagy kiadók tisztességtelen üzleti húzásait.

A kiadók válasza nem sokáig váratott magára. „*Mi segítettük hozzá ezeket az előadókat, hogy azzá legyenek, akikre tömegek vesznek jegyet és akikért megtöltik az arénákat*” – nyilatkozta szóvivőjük. Talán éppen e válasz ismeretében furcsának tűnhet a leggazdagabb hírességek szájából, hogy becsapták, kihasználták őket, ám minden viszonylagos. Bizonyos szinten a húsz fillér is számít, másoknál a húszmillió sem, de nem is az összeg nagysága érdekes, hanem a módszer, az átverés ténye.

A fentebb és lentebb említett példák jól mutatják, hogy az előadóknak esélye sincs igazságuk érvényesítésére, mert ha túl sokat kakaskodnak, kiadják az útjukat.

BBC

A legnépszerűbb és mintának tartott rádióállomásról Alan Freed lemezlovas '50-es években kitört vesztegetési botránya óta tudott volt, hogy 'megvehető' – éppen ő volt az, akinek 1953-ban történt kijelentéséhez kapcsolják a rock 'n' roll születését – pontosabban az, hogy szexuális ellenszolgáltatásért vagy csúszópénzért cserébe többször játszottak le bizonyos felvételeket. A Fleetwood Mac kezdetben a sikerlistákon csak lassacskán felfelé araszoló *Man of the World* című dalának útját is meg kellett 'olajozni'.

Bill Graham

1931-ben született Németországban, eredeti neve Wolfgang Grajonca. Hétéves korában a zsidóüldözés idején Franciaországba menekült, onnan Lisszabonba csempészték, majd egy menekülteket szállító hajóval Amerikába utaztatták. 1941 szeptemberében érkezett New Yorkba, ahol egy család befogadta és a William Graham nevet adta neki. Eleinte pincérként dolgozott, ám amikor 1966-ban San Franciscóba utazott, zenekarok menedzselésével próbálkozott meg. Sikerral. Több korszakos koncertlemez felvétele után 1971-ben bezárta híressé vált Fillmore East és Fillmore West klubjait, majd Bob Dylan és a Rolling Stones fellépéseit szervezte, segített az 1985-ös American Live Aid létrejöttében is. 1991-ben helikopterbaleset áldozata lett. Temetését követően a San Francisco-i Golden Gate parkban fél millió ember előtt adott tiszteletére búcsúkoncertet Carlos Santana, Jackson Browne, a Crosby, Stills, Nash & Young és a Grateful Dead.

Brian Epstein

Nagyapja Lengyelországból Angliába bevándorolt zsidó, aki az új hazában hamarosan megtalálta számítását. Brian már egy tehetsős, bútorkereskedő-családban született 1934-ben, első állását apja üzletében kapta, noha sokkal inkább a női divattervező szakma érdekelte. Miután

homokossága kiderült, a kétéves katonai szolgálatból tíz hónap után leszerelték. Megpróbálkozott a színjátszással is, de csekély önbizalma miatt ezzel a pályával hamar felhagyott. Bár vissza kellett térnie az üzleti életbe, nagyapja lemezboltjában továbbra is kapcsolatban maradhatott a művészetek másik fajtájával, a zenével. A zsidósága miatt túlságosan érzékeny, az őt ért rasszista viccek és beszólások miatt önmagát hibáztató, huszonéves fiatalember zárkóztottan, magányosan élte mindennapjait, bátorságot az italból merített. Ehhez járultak még homokosságából eredő gondjai, és mivel a korabeli Angliában törvénytelen volt az egyenművek kapcsolata, nemegyszer vitték őrszobára a nyilvános mosdókban férfiakkal szexuálisan közeledő Epsteint. Ezekben az esetekben csak a családi ügyvéd kapcsolatai mentették meg a bíróságtól, ám volt 'ügyfél', aki ott helyben eltáncolt az alkalmatlankodót.

A Beatlessel való megismerkedése köztudott. Egy fiatalember a számára ismeretlen *My Bonnie* című lemezüket kereste boltjában, majd néhány nap múlva újabb két leányzó nyitott be hozzá ugyanazzal a kéréssel. Erre jó üzleti érzéssel azonnal felfigyelt és 1961. november 9-én előben is meghallgatta a zenekart a Cavern klubban. Egyik alkalmazottja, bizonyos Peter Brown szerint azonnal belebolondult John Lennonba, akit testileg is meg akart ismerni, ezt azonban csak úgy érthette el belátható időn belül, ha menedzserként a közelébe és bizalmába férkőzhet. Első lépésként egy hónap múlva már alá is íratott velük egy megállapodást, amelynek értelmében őt a bevételek 25%-a illette meg.

Amikor McCartneyt később megkérdezték, hogy zavarta-e őket Epstein homokossága, azt a kitérő és teljességgel hihetetlen választ adta, hogy nem is tudtak róla. A felelet azért hiteltelen, mert Brian már szerződéskötésük előtt kéthetes koppenhágai nyaralásra akarta rávenni Lennont. Ez akkor még nem jött össze, de Barcelonába már együtt mentek, annak ellenére, hogy újszülött gyermeküket (Julien) pátyolgató felesége, Cynthia megpróbálta lebeszélni férjét az utazásról. Hogy ott mi történt kettejük között, azt mindenki képzeletére bízunk, hiszen harmadik személyt nem vittek magukkal. John minden bizonnyal vonzotta az azonos neműeket, hiszen Allen Ginsberg életében először nyilvánosan táncra is perdült az *I Want To Hold Your Hand* hallatán, és ezt a dalt történetesen Lennon énekelte.

Brian Epstein azonban nem elégedett meg a Beatles ügyeinek intézésével, hiszen neki köszönhetette több-kevesebb sikerét a Gerry and the Pacemakers, Billy J. Kramer, a Cavern klub egykori ruhatárosa, Priscilla, akit Cilla Black néven ismer a világ és persze Peter and Gordon. Az ő tulajdonában volt az a Savile Theatre, ahol 1967. január 29-én a Who-val közösen lépett fel Jimi Hendrix. Szerződéseiket szakmai szempontból Epstein mellett a szintén homokos David Jacobs, London legelismertebb ügyvédje nézte át.

A menedzser még arra is ügyelt, hogy fiainak ő válogassa ki megfelelő megjelenésű és persze korú hölgyeket, nehogy azok esetleg valamelyik erőszakos kiskorú miatt bajba kerüljenek.

A Beatles 1966. augusztus 29-én adta utolsó koncertjét San Franciscóban, ezt követően Peter Brown szerint Epstein teljesen összezavarodott, drogozott, ivott, kétes alakokat szedett fel. 1966 végén különféle altatókkal már öngyilkosságot is megkísérelt, ami intő jel lehetett minden érintett számára. 1967. augusztus 26-án aztán bekövetkezett a végzet. Szolgája és sofőrje törte rá az ajtót az ágyban, pizsamában, összegömbölyödve fekvő tetemre. A halottkém a Carbrital nevű altató túladagolását állapította meg, és nagyon hamar, alig két nap múlva már el is temették a zsidó temetőben. Talán ezért is kaphattak szárnyra olyan hírek, hogy egy szadomazochista gumimaszkban fulladt meg, és hogy esetleg alkalmi szextársa volt a gyilkosa. Más források öngyilkosságot feltételeztek, amelynek több oka is lehetett, így attól való félelme, hogy a Beatles nem újítja meg vele rövidesen lejáró szerződését. Ennek is lehetett alapja, hiszen Allen Klein már 1964-ben megpróbálta – igaz sikertelenül – kivenni kezéből a Beatles irányítását és mint láttuk, Paul kivételével a ravasz üzletembernek sikerült is behálózni a többieket.

Chrysalis

Két egykori egyetemista, Chris Wright és Terry Ellis alapította ügynökség, amelynek neve szójátékból született: Chris-Ellis. Ők foglalkoztak többek között a Jethro Tull és a Ten Years After nevű együttesekkel.

Danny Goldberg

A Led Zeppelin, majd a Bad Company, a Pretty Things, a Detective, Dave Edmunds, Maggie Bell (ex Stone The Crows) lemezeit forgalmazó, 1974-ben alapított Swan Song kiadó alelnökének kérte fel Peter Grant.

David Steinberg

Chris Blackwell és Bob Marley üzleti ügyeivel foglalkozó ügyvéd, aki-nek ügyködése során a reggae énekes Egyesült Államok bankjaiban őrzött vagyonát 30 millió dollárra becsülték. Az énekes halála után Bob özvegye, Rita Marley a jamaikai törvények szerint e jelentős vagyonnak csupán bizonyos részére volt jogosult, ám felmutatott egy 1978-ból származó vagyoni jogi szerződést. Annak eredetiségét Steinberg igazolta, így Rita sokkal nagyobb vagyónrészhöz juthatott. 1982-ben, Marley halála után az ügyvéd irodájába kérette a zenekar tagjait, új szerződéseket tett eléjük, és válaszüket elé állította őket. Ha elfogadják, még pénzt is kapnak, ha nem, mehetnek Isten hírével.

Csak évekkel később, 1986. július 16-án vallotta be Rita, hogy az ügyvéddel 1981-ben visszadátumozták a vagyonra vonatkozó szerződést. Az őszinte, minden bizonyítási kényszer nélkül tett vallomásra való tekintettel a bíróság az ügyet elsimította.

Don Arden

A korai brit pop piac egyik legjelentősebb szervezője, a szakma csak a 'pop Al Capone-jának' nevezte. Impresszárióként többek között a Small Faces és az Electric Light Orchestra ügyeit intézte, a '60-as évek elején elsősorban az amerikai hírességek angliai körútjait szervezte. Peter Grant 1963-ban került kapcsolatba vele és lett az általa áthozott Bo Diddley körútjának menedzsere.

Amerikában Michael Jeffreyvel intézte az Animals turnéit arra kényszerítve őket, hogy öltönyt viseljenek. Első kísérletét, hogy később a Black Sabbath menedzsere legyen, a zenekar annak idején visszautasította. Ajánlatát csak akkor fogadták el, amikor 1979-ben szakítottak a részeges Ozzy Osbourne-nal, és mint a Jet Records tulajdonosához fordultak hozzá segítségért. 1984-ben sajátos családi belviszály tört ki, amikor Arden fülébe jutott, hogy lánya, Sharon és az általa irányított Ozzy le akarja csapni a kezéről a Black Sabbath ügyeinek intézését. A szöbeszéd alapját a zenekar eredeti felállásban adott Live Aid koncertje képezte.

Doug Goldstein

2000-ben az Axel Rose vezette, újjáalakult Guns 'n' Roses menedzsere.

Georgio Gomelsky

Az orosz apától és francia anyától származó, svájci útlevéllel Angliába érkezett Gomelsky 1962-ben kezdett el zenekarokkal foglalkozni. Előtte Olaszországban megszervezte az első jazzfesztivált, majd egy ideig Chicagóban élt, ahol a blues műfajjal is megismerkedett. Amikor a Rollingot kitiltották a Marquee-ből, felajánlotta a richmondi Station Hotelben nyitott új klubját, egyben elvállalta ügyeik intézését. Mint-hogy minden fellépésüket Bo Diddley *Doing The Craw-Daddy* című dalával fejezték be, egy idő után ez lett a klub hivatalos neve. A *Come On* sikere után körutazásba kezdett Stones helyére szerződtette a Yardbirds nevű együttest. Nem sokkal később úgy velük, mint az Animals kíséré-tével ebben a klubban készített két live albumot Sonny Boy Williamson.

Gered Mankowitz

Évekig fényképezte a Rolling Stonest, körútjaikra is elkísérte őket, mi-után elkészítette számukra a *December's Children* album borítóját.

Gerry Bron

A Uriah Heep menedzsere, a Bronze cég alapítója. Pártfogoltjai közé tarto-zott már előzőleg a Colosseum, a Juicy Lucy, amikor 1969 nyarán felfigyelt a Spice együttesre. Stúdiót bérelt számukra, ahol *The Lansdowne Tapes* gyűjtőcímmel csak 23 év múlva, 1993-ban megjelent dalaikat rögzítették, ja-vaslatára vettek maguk mellé ötödiknek egy billentyűst is. A névváltás is az ő ötlete volt, ugyanis jó érzékel felfigyelt az éppen száz esztendeje elhunyt angol író, Charles Dickens körüli felhajtásra. Ezek után ajánlotta a zenészek fi-gyelmébe a *Copperfield David* című regény egyik szereplőjét, Uriah Heepet. Minthogy Gerry a Bronze Records kiadó teljes bevételeit saját Executive Express elnevezésű légi járatába fektette, amikor az csődbe jutott, magával rántotta a céghez szerződött összes előadót, akik ennek következtében jogdí-jaikhoz sem juthattak hozzá. 13 évnyi szakadatlan munka után 1985 táján a Uriah Heep tagjai földönfutókká lettek Gerry meggondolatlansága miatt.

The Gunnel Brothers

A társaság úgy szerződtetett kezdő zenekarokat, hogy olyan nagy pénzeket bocsátott rendelkezésükre, amelyeket azok sosem tudtak visszafizetni. (Ez a módszer hasonló Magyarország adósságállományának kialakításához.) Ennek következtében, adósok lévén, akkor sem tudtak szerződést bontani a céggel, amikor növekvő népszerűségükhöz képest továbbra is szemtelenül alacsonyan tartott gázsijuk miatt szót emeltek.

Ez a cég kötötte a bulikat a Fleetwood Mac számára, és mivel kezdetben önmaguk intézték ügyeiket, a korábban Brian Epsteinnek dolgozó Clifford Davis ajánlotta fel szolgálatait. Amikor a zenekar a Mike Vernon vezette Blue Horizon kiadóhoz szerződött, és futni kezdett a szekér, Davist megvadtította a pénz szaga és javaslatára kiadót váltva az Immediate céghez szerződtek. Ott ugyanis 250 000 fontot ígértek nekik, ami napjainkban is szép pénznek számít, hát még akkor! Clifford megígérte Vernonnak, hogy noha már nem állnak üzleti kapcsolatban, a Blue Horizon cég neve alatt hozzák ki a *Man of the World* kislemezt. Az ígéret ígéret maradt – a dalt végül az Immediate jelentette meg –, ahogyan a zenekar sem látta soha a beígért negyedmilliót, mert Davis a Warner Brothershez szerződtette a csapatot.

Jerry Goldstein

Visual Thing nevű cégével Michael Jeffrey és Chas Chandler a Monterey fesztiválon akadt össze. Később ő szerezte meg a kizárólagos jogot Hendrix és az Experience pólóinak, fényképeinek és minden kacatjának árusításához. Ezt követően lett a War együttes producere, és alakított ki folyamatos kapcsolatot Bob Levine-nel.

A lemeziparban jártas, a jazz területén óriási tapasztalatokkal rendelkező, ám a rock 'n' roll világában kezdőnek számító másik személyiség, Alan Douglas, 1967-ben hagyta ott a United Artists céget. Saját kiadót alapított először The Essential Lenny Bruce, majd Douglas Records néven. Amikor megszűnt a Buddy Miles Express, a dobossal együtt találták ki a Band of Gypsys nevű társulatot. Jeffrey természetesen ellenezte a saját érdekeit sértő zenekar létrejöttét, hiszen annak megalakulásával csökkent Jimire gyakorolt hatása. Akadékoskodása persze senkit nem érdekelt, és az új csoport nélküle döntött az 1969. december 31. és 1970. január 1-jei koncertekről. Douglas befolyása az elkövetkezendő hónapokban olyannyira erősödött, hogy Jeffrey

1973-ban bekövetkezett halála után ő vehette gondjaiba Hendrix hangyatkát, a mintegy 300 hangszalagot.

Jerry Hoffman

A Led Zeppelin jogásza.

Jerry Schatzberg

Fotós.

Joe Bergman

Jagger a sok hercehurca után személyi titkárának választotta az Epstein idején a Beatles fun clubot vezető férfit.

Joe Meek

A Tornados együttes menedzsere 1929-ben született, 1954-ben kezdett dolgozni az IBC stúdiókban. Hangmérnökként közreműködött Lonnie Donegan, Frankie Vaughan lemezein, munkahelyét 1960-ban helyezte át a Lansdowne stúdióba, ahol tíz évvel később a Uriah Heep is – akkor még Spice néven – elkészítette bemutatkozó albumát. Ezután önállósította magát és Triumph Records néven céget alapított – ezen belül hozta létre az RGM produkciós irodát –, amelynek

mesterszalagjait nagyobb kiadóknak adta bérbe. Producerként elsősorban a visszhangos megszólalásra összpontosítva kialakította saját jellegzetes hangzását, ami első ízben John Leyton *Johnny Remember* (1961) című dalán hallható. Legnagyobb sikerét a Tornados *Telstar* felvételével aratta. A 'házi zenekar' tagjai más működő csapatokból jöttek össze, köztük volt Meek kedvence, a német származású szőke basszusgitáros, Heinz Burt. Amikor a szovjet Szputnik 1957-ben elindította az űrversenyt, csak idő kérdése volt, hogy Amerika mikor teszi meg válaszlépését. Erre 1962 júliusában került sor, amikor is olyan szatellitot lőtt fel Telstar néven, amelyik első ízben teremtette meg a televíziós

kapcsolatot az Atlanti-óceán két partja között. Joe ezt nem nézhette ölbe tett kézzel és azonnal megírta a műholddal azonos nevű számot, vidékről kis házi stúdiójába rendelte a Tornadost, ahol egyetlen nap alatt kidolgozták a dalt és fel is vették a 2 (!) sá-

vos berendezésén. A szám sikere, egyben a legelső brit No.1. az amerikai listákon, két évig az élvonalban tartotta őket, ám a Beatles és az énekes csoportok felbukkanásával az instrumentális zenekaroknak bealkonyult. A Tornadosban állandósultak a tagcserék, egyik felvételükön még Ritchie Blackmore is gitározott (Early Bird, 1965). Meek, akit a brit pop fejlődésének egyik legfontosabb személyiségének tartottak kortársai, más együttesekkel is foglalkozott, így producerként közreműködött a Honeycombs *Have I The Right* című, szintén sikerlistavezető dalában. Szakmai tekintélyével ellentétben magánéletét a teljes kiszámíthatatlanság jellemezte. Amikor dalszerzőtársa, Geoff Goddard megvált tőle, és a zenei divat is teljes átalakuláson ment keresztül, Joe összeomlott. 1967. február 3-án először házvezetőnőjét lőtte le, majd szájába vette a puskacsövet. Lelki gondjait csak növelte, hogy homokos volt, márpedig ez törvény által büntethető cselekedetnek számított a korabeli Egyesült Királyságban.

Lee Eastman

Linda Eastman hihetetlenül sikeres ügyvéd édesapja, eredeti családi neve Epstein(!).

Linda Eastman

Fényképész, Paul McCartney 1942-ben született, zsidó származású első felesége. Már 1965-ben fényképészként tüsténkedett az Animals körül, az 1968. május 18/19-i Miami Pop Festivalra is őt szerződtette Michael Goldstein Jimi Hendrix megörökítéséhez. Az *Electric Ladyland* album meg nem jelent borítójához a gitáros megbízásából készített képeket. 1998-ban hunyt el mellrákban.

Michael Jeffrey

Kiváló eredménnyel vizsgázott a Newcastle egyetem Nyelvtudományi és Szociológiai fakultásán, ahol az oroszra szakosodott. 1957/58-ban a szuezi brit hadseregben a titkosszolgálatnál ügyködött. Hamar rájött, hogy a hazai híreket lehozó újságok szinte aranyat érnek a katonák számára. Amikor Kairóban rábukkant egy hírlapárusra, aki frissnek mondható, két nappal korábbi lapokat árult – noha a katonák számára tilos volt engedély nélkül Kairóba menni –, Jeffrey hetente megtette az utat oda-vissza egy teherkocsival. Összegyűjtötte az újságokat, majd példányonként két dollárért eladta a katonáknak. Egyszer elkapták, ám amikor bevallotta, hogy heti 8000 dollárt keresett az üzleten, felettese nem megbüntette, hanem betársult mellé. Jeffrey részben az így keresett pénzből hozta létre a newcastle-i egyetemen a Downbeat jazz klubot, ahol össetalálkozott az Alan Price Combóval (dobos Johnn Steel) – eleinte ők voltak a házigazdák –, és ugyanitt hallotta Eric Burdont az Animalsszel. A tapasztaltak hatására vitte el a zenekart a liverpooli Cavern klubba. Következő lépésben a nem sokkal később rejtélyes módon leégett Marimba kávézót nyitotta meg, és a biztosító által fizetett összeget kiegészítve a korábbi afrikai üzlet hozadékaival eleinte csak lizingelte, majd meg is vette a Club A Go Go-t. Az Animals mellett itt léptette fel a Rolling Stonest és Long John Baldryt. A kéthelyiséges klub nagyszerű pénzmosoda lett,

volt ott rulett, étterem, egyszerre két zenekar is játszott. Jeffrey meglehetősen fukar ember hírében állott, amire John Steel így emlékszik: „*Min-dig nehezen kaptuk meg a pénzt, kilincselni kellett érte.*”

Ezzel együtt első ízben ő íratott cikket róluk a Melody Makerben Ray Coleman újságíróval. Különféle ügyletei révén már akkor sem volt szegény, mielőtt az Animalst felvállalta volna, ám vagyona a későbbiek folyamán csak nőtt. Amikor látta Graham Bond lelkesedését és O'Rahillyt a közönség soraiban, 24 órán belül szerződtette a zenekart és társult a Londont jobban ismerő írrel, aki több klubot is működtetett a Sohóban. Barátjával, Georgio Gomelskyvel is összehozta, akivel Jeffrey alkut kötött. Ennek értelmében 1963 karácsonyának hetében a Yardbirds játszott a Downbeat és a Club A Go Go nevű helyeken, az Animals viszont Londonban lépett fel.

A külső látszat ellenére, mármint hogy az Animals szekere végre beindulhatott, John Steele-hez hasonlóan Chas Chandler sem látta rózsaszínben azokat a napokat. „*A kezdeti sikereket O'Rahillynek köszönhattük, ő vitt Londonba. Mike Jeffrey személyében a nagy semmit kaptuk, egy tolvajt, egy kétkulacos, hazug gazembert.*” Kemény szavak, de ismerve a zenekar pénzügeit, minden bizonnyal igazak.

És elérkezett az idő, amikor a befutás küszöbén álló együttesre mások tették rá a kezüket. A brit zenekarokat a hamburgi Star Clubba közvetítő Henry Henroyd ügynök londoni barátja és támogatója, Don Arden kedvében járva tett említést az Animalsról. Jó helyen kopogtatott. Amint a fiúk Newcastle-ből Londonba érkeztek, Arden azonnal rácsapott Jeffreyre, üzletet kötöttek és együttes erővel kigolyózták O'Rahillyt. Az ír akkoriban túlságosan elfoglalt volt, hogy az erősza-kos üzlettársakkal megküzdjön az általa felfedezett zenekarért, ráadásul akkoriban dolgozott az első kalózárádió, a Radio Caroline létrehozásá-
sával. Nem így akarta, de mivel az adó beindítását szárazföldön nem engedélyezték a hatóságok, a hivatalos és keményen cenzúrázott adók ellensúlyozására a brit felségvizeken kívül eső tengersizakaszokon cir-káló hajón hozta létre 'intézményét'. Az olyan dalok, mint Wilson Pickett *In The Midnight Hour*, Percy Sledge *When a Man Loves a Woman*, a Pink Floyd *Arnold Layne* című számai neki köszönhatték a befutásukat. Mielőtt az Animals szerződött volna Ardennel, O'Rahilly

jelezte nekik, hogy nagy dobásra készül, és ha nem szegődnek Arden uszályába, olyan hírverést csap nekik, amelyet még a világ nem látott. Akkor még nem árulta el, hogy a Radio Caroline lesz a 'nagy dobás'. Figyelmeztető szavai falra hányt borsóként hullottak le az azonnali lehetőségektől megrészegült, az üzleti és kereskedelmi életben teljesen járatlan fiatalokról. John Steel: „1964 elején adott koncertünk után Arden hivatott bennünket. A gyors beszédű londoni zsidó elmondta, hogy hírességet csinál belőlünk és ennek első bizonyítékeként megígérte, hogy a Britanniában első ízben turnézó Chuck Berry és Carl Perkins előtt játszhatunk. Egyetlen feltételt szabott, hogy egy Mickie Most nevű producerrel készítsük soron következő felvételeinket.”

Így is lett, márpedig Newcastle csóró ifjainak nem kellett annál nagyobb dicsőség, mint hogy példaképeikkel egy színpadon állhassanak. Nem tudhatták, hogy a háttérben hogyan nyúlják le őket a dörzsölt menedzserek, producerek. Mivel nem saját számokat írtak, hanem feldolgozásokat készítettek, Angliában 2%, külföldön 1% jogdíjat kapott lemezenként az öt zenész. Ezekből a bevételekből 2-2% erejéig Jeffrey és Mickie is részesült. A rendkívüli aránytalanság szemléltetésére álljon itt egy másik adat, mely szerint velük ellentétben a Wings 21%-ra tehette rá a kezét.

1964-ben a *The House of the Rising Sun* sikere nyomán többen vérszemet kaptak, hogy kihasítsanak maguknak valamit az egyre ízletesebb kalácsból. Harvey Lewis és Leslie Elliott azzal állt elő, hogy cégük, a Warrior Records 10 000 fonttal támogatta az Animalst, ráadásul a zenekarnak 1965 júniusáig tartó szerződése volt velük. Be is perelték Mickiet és Jeffreyt. Nem akármilyen térről volt szó, hiszen Mickie csak ennek a kislemeznek az eladásából vagy 30 000 fontot remélt (2003-ban ez az összeg tízszeresét érné). Valamiféle írás elő is került, ám kellő bizonyítékok hiányában mégis ejtették a két arc követelését.

Miközben látjuk, hogy felső szinten nem kis összegekről ment a jogi huzavona, addig 1966 nyarán a szinte csak kulinak tekintett Animals-tagság még mindig csupán heti 200 font gázsit kapott. Minthogy Jeffrey ígéreteivel már tele volt a padlás, Burdon elhatározta, hogy kiszáll a buliból. 1971-re az énekes legszerényebb számításai szerint addigi pályafutása során mintegy 6 millió dollárral csapták be. Igaz ez akkor is, ha tudjuk, hogy az Animals zenés körútjai ráfizetések voltak. Jeffrey azonban ügyes üzleti húzásokkal bújta ki az adózás alól, off shore cégeket, kitalált befektetéseket, és valós majorcai night klubokat hozott

létre, a Jimi Hendrix korai lemezeinek kiadásával foglalkozó Yameta céget is ő találta ki. Az persze legkevésbé sem érdekelte, hogy 'védenceinek' lemezsikereik ellenére felkopott az álla.

Burdon elkeseredése a későbbi években csak fokozódott két, a New Animals után – saját bevallása szerint is – zsidó származású menedzserre, az ún. Gold Dust Twins (Aranypor Ikrek), azaz Steve Gold és Jerry Goldstein – utóbbi a producere lett – sem tudott számára megnyugtató életkörülményeket teremteni. A War együttesből kiszállt Burdon és Jerry Goldstein utolsó próbálkozásként közös filmgyártó céget (Far Out Productions) alapított.

De maradjunk még az 1966-os évnél, amikor az Animals klasszikus felállása megszűnt. Jeffrey megkönyékezte Chandlert, hogy bármihez kezd, csak szóljon és ő segítőtársa lesz mindenben. Ígértét nem sikerült beváltania, mert első kísérlete – Hendrix *Hey Joe* című felvételével a Decca cég ajtaján kopogtatott – megbukott. Szerencsétlenségére ugyanazzal a Dick Row nevű döntnökkel kellett alkudoznia, aki évekkel korábban már a Beatlest is elpuskázta. A született balfácán ezúttal Jeffreynek mutatott ajtót.

Chandlernek nagyobb szerencséje volt, mert egyenesen a Track Records irodája felé vette útját és ott Kit Lamberttel kötött szerződést. (Ez az ember a Who együttest vette oltalmába.) Ezzel azonban nem volt vége a történetnek, mert a lemezt végül a Polydor cég adta ki. El tudom képzelni, hogy a tisztelt olvasónak már kacsáznak a szemei a rengeteg csúrcsavaron, de pontosan az ilyen, a zenészek számára átláthatatlan és sok esetben érdektelennek tűnő szerződésrészlettel lehetett kijátszani ezeket a 'kétkezi munkásokat'. Nem véletlenül híresült el a mondas, hogy aki zenélni akar, legelőször egy jó ügyvédet szerezzen. Ez persze semmi biztosítékot nem jelentett, hiszen számtalan esetben éppen saját ügyvédek csapták be jámbor megbízóikat.

Jeffrey egyébként 40%-os jutalékért dolgozott Hendrixnek, a későbbiek folyamán ebből nagylelkűen 20%-ot átengedett a gitáros menedzserének, Chandlernek. A történethez tartozik még, hogy Mitch Mitchell és Noel Redding nem szerződöttek, hanem csupán alkalmilag fizetett muzsikusként tette a dolgát az Experience együttesben. Ez pedig úgy festett, hogy Hendrix 50, ők 25-25%-os arányban részesültek a koncertbevételekből. A zenekar felett egyébként egészen 1967 márciusáig Damoklész kardjaként függött az adósság réme, és csak a Warner Broszal kötött szerződés hozott némi fellélegzést. Az előlegként ka-

pott 40 000 dollárból mindössze 8000 jutott Hendrix számlájára, a többi Jeffrey és Chandler korábbi befektetéseik fedezésére fordította.

Jeffery ekkor új ügyvédet fogadott, a rock 'n' roll világot jól ismerő Stevens H. Weiss személyében, aki a Steingarten, Wedeen & Weiss szórakoztatóipari ügynökség tagja volt Howard Krantz ügyvéddel egyetemben. Ez idő tájt tartozott megbízóik közé Jeff Beck, a Young Rascals együttes – menedzserük Sid Bernstein –, Peter Grant, és a Management Three, ez utóbbi Jerry Weintraub produkciós társasága volt.

Szükség is volt jogászra, mert mint 1967 májusában kiderült, a PPX Industries kiadó már kötött egy 1965 októberéről 1968 októberéig tartó szerződést Jimivel, és a cég elnöke, Edward Chalpin követelte is jussát az akkorra befutott híresség bevételeiből. Lett is ebből haddelhadd, hát még amikor az 1968. január 10-re tervezett, *Bold As Love* album beharangozott megjelenését megelőzően, decemberben a Capitol cég kiadta a *Get That Feeling: Curtis Knight Sings, Jimi Hendrix Plays* című hanglemezt. Egyértelmű volt, hogy a gitároshoz egyáltalán nem méltó, az említett időpontra már szinte fércműnek számító, kezdetleges hanganyagot azért dobták piacra, hogy megtévesztve a rajongókat, besöpörjék a várva várt új lemezre áhítozók fontjait, dollárjait. Ez a lépés legalább olyan alattomos volt, mint amikor a Black Sabbath új énekesével, Ronnie James Dioval készített, 1980 áprilisában megjelent, *Heaven And Hell*-album sikerétől megrészegült korábbi menedzser júliusban egy 1972-ben, még Ozzy Osbourne-nal rögzített koncertlemezt (*Live At Last*) eresztett útjára. A zenekar tombolt a dühtől, legszívesebben miszlikre aprította volna korábbi ügyeik intézőjét.

A kis kitérő után nézzük, hogyan alakultak az események Jimi háza táján. Elliot Hoffman, a PPX Industries jogásza képviselte pert a Jeffrey alapította Yameta ellenében. (A ravasz üzletember ezt a bahamai bejegyzésű céget adócsökkentés céljából hozta létre még az Animals idején, az együttes jogi ügyeinek intézését pedig a brit ügyvédre, John Hillman-ra bízta. Később Hendrixet is bevonta kettejük ügyletébe és lemezfelvételi, menedzselési, továbbá kiadói szerződést kötött vele, amiért Hillman 10%-ot kapott. A Yameta amerikai képviselője Leon Dicker ügyvéd volt, akinek olyannyira megtetszett Chandler pártfogoltja, hogy anyagilag is segítette annak indulását.)

Hendrix érdekeit Henry Steingarten védte (a gitáros torontói reptéren történt lebukása után is őt értesítették), akinek fő érvelése arra irányult, hogy miféle szerződés az, amely az 1965-ben történt stúdiómun-

káért mindösszesen csupán 35 dollárt fizetett. A PPX Industries végül nem járt rosszul, mert az érvek és ellenérvek ütközetét követően különféle pénzekhez és jutalékokhoz jutott.

Alig záródott le a per, Steve Weiss és Henry Steingarten új szerződést kötött a Jimi Hendrix, Mitch Mitchell és Noel Redding hármassal, akik kiszálltak a Yameta kötöttségéből és megalakították az Are You Experienced? Ltd-t, Jeffrey pedig elérte, hogy a Warner Bros megvásárolja tőle a Yameta és Hendrix között korábban kötött menedzsmenti szerződését 250 000 dollárért. Abby és Aaron Schroeder ugyanakkor a Bella Godiva kiadót alapította meg, hogy függetlenítse magát a Yame-tától. Ezek már olyan csavaros rafinériák, hogy az ember józan ésszel alig képes követni.

Ettől kezdve a koncertek bevételeinek 90%-a (ebből költségekre 5%) Hendrix, 10% pedig Tom Hulett szervező cégének (Concert West) jutott. Eközben Jeffrey újabb huncutságon törte a fejét, régi álmát akarta megvalósítani, egy night clubot. Ez a vágya teljesült is 1968 decemberében, amikor Howard Krantz ügyvéd megkapta üzleti barátjától, Steve Friedmantól a club haszonbérletét, a Steingarten Wedeen&Weiss munkatársa, Henry Karlow pedig összeállította azt a részvénytársaságot, amelyben Hendrix és Jefferey 50-50%-ban volt jelen. Chandler kezdetől fogva ellenezte a clubot, mert azon a környéken, pontosabban a 8th utcában nem csípték a négereket, ráadásul négy hasonló arculatú olasz klub is működött az utcában.

És most ugorjunk előre két évet Jimi halálához. Jeffrey ekkor Spanyolországban lazított és hiába hagytak neki üzenetet, csak egy hét múlva jelentkezett és tett úgy, mintha nem is tudott volna a gitáros haláláról, pedig addigra a tömegtájékoztatás már a világ eldugottabb zugába is eljuttatta a tragikus hírt. Jeffreynek bizonyára megvolt a nyomós indoka, hogy ennyi ideig hallgatott.

Henry Steingarten ügyvéd készített leltárt Jimi egyedüli örökösnek számító édesapjának 500 000 dollárra becsült örökségéről. A jelentős összeg bizony alaposan megcsappant, mire az öreg kezébe került, alig 21 000 dollár készpénz ütötte a markát, a címére postázott gitártokok és hangszerek egy része is eltűnt. A végletekig csalódott Al Hendrix végül Leo Brantont kérte fel, hogy tisztázza fia üzleti ügyeit. (Ő képviselte a Magyarországon is jól ismert Angela Davist, járt utána Nat King Cole vagyonának.) Első lépésként Ken Haygood és Ed Howard ügyvédek kereste fel, akikkel hírei szerint Jimi 1970 augusztusában találko-

zott és vitás kérdéseikben nem tudott dűlőre jutni. Ez volt az az időpont, amikorra Hendrix már mintegy fél millió dollárt fektetett az Electric Lady stúdiók építésébe, Jeffrey viszont fele összegért, úgy 240 000 dollár készpénzért kivásárolta. Kár volt annyira harácsolnia, mert a sírba nem vihette magával, amikor 1973. március 5-én az Iberian Airways DC-9-es Mallorca felé tartó gépe összeütközött egy Spandex Coronadóval. Az okok között a pilóta tévedése és a francia légiirányítók sztrájkja miatt besegítő katonai irányítás hiányossága szerepelt. A sors fintora, hogy a menedzser világ életében rettegett a repüléstől és lezuhanástól, már éppen azon volt, hogy egy kastélyt vesz magának Spanyolországban és csak onnan irányítja üzleteit. Barátnője, Melissa a hírre teljesen összeroppant, Indiába távozott és többé nem hallatott magáról. Jeffrey, akinek halála után ügyeit egyedül Leon Branton vitte tovább, Allen Klein és Albert Grossman (többek között Bob Dylan és a Big Brother and the Holding Company menedzsere) hírnevére és elismertségére vágyott. Eredményei alapján kétségkívül kiérdemelte volna ezt a rangot, hiszen a rocktörténelem egyik legfényesebb, ha nem is legtisztességesebb pályáját futotta be.

Nick Kohn

A The New York Times kritikusa, ő értékelte a Rolling Stones *Beggar's Banquet* albumát.

Norton Warburg

A Pink Floyd tagjainak 1977-re már meglehetősen anyagi biztonságot nyújtott az addig elért siker. A bevételek értékállósága és jövőjük biztosítása érdekében pénzüket a Norton Warburg befektető cégre bízták, hogy a lehető legkisebb adóbefizetés mellett a lehető legnagyobb nyugdíjban részesüljenek, ám az óriási összeg szőrén-szálán eltűnt, pedig Andrew Warburg ráadásul Roger Waters egyik gyermekének keresztapjaként rokon kapcsolatban is állt velük. Esetében nem szándékos átverés állt a háttérben, egyszerűen rossz befektetéseket választott. A különböző pénzügyi lépések következtében még olyan jövedelem után is adózniuk kellett, amelyet meg sem kaptak. Egyetlen járható út maradt számukra, a tax exile, azaz az adószáműzetés lehetősége, így aztán át is települtek Dél-Franciaországba.

Patrick Meehan és Wilf Pine

Don Arden korábbi munkatársai, akik ügyes húzásokkal vették ki Jim Simpson menedzser kezéből az egyre híresebbé váló Black Sabbath-ot. A zenekar lenyúlása jellemtelenül történt, ám Simpson évekig tartó pereskedés után végül jelentős összeget söpörhetett be szerződésszegés címén.

Wilf a Wight szigeti fesztiválon még kidobóemberként dolgozott, majd mérlegképes könyvelőként lett irodista. Hadműveletük lényege az volt, hogy a korábban filléres gondokkal küzdő zenészek minden vágyát teljesítették. A lelkes amatőrök ettől kezdve tökéletesen megbíztak bennük, ötleteiket elfogadták, köztük azt, hogy az adóhatóság kijátékozása céljából minden ingóságukat a két menedzserre írássák.

A négy muzikusnak csak 1975-ben tűnt fel, hogy miközben éjt nappallá téve járják a világot a mindennapi betevőért, Wilf 200 000 fontot érő kastélyban él. Betelt a pohár. Csakhogy későn, mert a korábbi szerződés hátrányai ekkor váltak számukra világossá, ugyanis a kenyértörés után ott álltak ingben, glóriában. Ráadásul Meehan 1979-ben a Dióval készített új album, a *Heaven And Hell* megjelenésével csaknem egyidejűleg kiadta egy 1972-es londoni koncertjük anyagát. Ez hiányzott nekik a legkevesbé, hiszen egyértelmű volt, hogy Ozzy népszerűségének meglovagolása csökkentette Dio tömegek általi elfogadását. Az ellenségből aztán újból barát lett a '80-as évek második felében. A Black Sabbath-ot vezető Tony Iommi ekkor szakított Don Ardennel és ügyei intézést újból Patrick Meehanra bízta. Az új menedzser tevékenységét azzal kezdte, hogy nem akarta kifizetni Eric Singer dobost és Bob Daisley basszusgitárost. Ray Gillen énekessel hasonlóképp bánt el. Noha az már feldanolta az *Eternal Idol* album számait, egy fillér honoráriumot nem látott, végül még a csapatból is kirúgták és Tony Martinnal vették újra az egész anyagot.

Peter Grant

1935. április 5-én született Dél Londonban, ám apja nem szerepelt a születési bizonyítványon. Nevét is édesanyja, Dorothy Louise Grant után kapta, akinek révén saját bevallása szerint félzsidónak vallotta magát. Az 1951-ben kezdődött Teddy Boy-korszak, és annak divatja, a csónadrág és a derékig érő zakó ragadta magával. Eleinte színész akart lenni, mégis kidobóemberként kereste kenyerét, mégpedig a 2Is Coffee Barban. A későbbi rock 'n' roll korszak sok híressége indult ebből a lo-

kálból, így Andrew Loog Oldham, a Rolling későbbi menedzsere kezdetben itt takarított és itt volt pincér Mickie Most, aki 1957-től legközelebbi barátja és üzlettársa lett. A helyiséget három iráni testvér alapította 1956-ban még 3I néven, csak amikor egyikük távozott változtatták 2I-ra. Minthogy az üzlet igencsak akadozott, az irániaktól két ausztrál birkózó vette meg, de ők sem jártak több szerencsével. Ekkor a The Vipers nevű skiffle zenét játszó csapat azt kérte, hogy bocsássák rendelkezésükre az alagsort. Kezdeményezésük bejött, hamarosan sorra jelentkeztek a későbbi hírességek, akik zsúfolt ház előtt mutatták be műsorukat. Az ajtóban Peter vigyázott a rendre, olykor a pusztán a látvány kedvéért megbirkózott az önkéntes jelentkezőkkel. Később színészi álmai is teljesültek, több epizódszerepet kapott a *The Saint* (Angyal kalandjai) sorozatban Roger Moore mellett, valamint a *Cleopatra* történelmi filmben, ám ez utóbbi végső változatából az ő részét kihagyták. Ekkor megtakarított pénzéből mikrobust vett és szállítani kezdte a zenekarokat, Don Arden mellett pedig turné menedzseri állást is betölthetett. Egy alkalommal Newcastle-ben hallgatta végig az Alan Price Rhythm & Blues Combo – a későbbi Animals – koncertjét, ami annyira lenyűgözte, hogy azonnal felajánlotta segítségét fellépéseik szervezőjeként, egyben Mike Jeffrey mellett társmenedzserük lett.

Persze nem ragadt le egyetlen zenekarnál, ő foglalkozott a Nashville Teens-el, szervezte Bo Diddley első brit körútját, ő intézte el, hogy a Rolling első ízben a BBC adásába is bekerüljön. Az előzményekhez tartozik, hogy az adó a Saturday Club részére történt meghallgatás után még nem találta 'rádióérettnek' az együttest, ám Diddley kísérlőjeként már nem tudott elzárkózni tőlük. Grant ekkor elérkezettnek látta az időt, hogy irodát nyisson, ahonnan már saját védenicei életútját szervezhette.

Első zenekarai között szerepelt a csak nőkől álló She Trinity, míg

igazi ugróköve a New Vaudeville Band. Ez a zenekar, annyi más hasonló kortársához hasonlóan, valójában fantomtársulat volt, *Winchester Cathedral* című dalukat (1966) stúdió zenészekkel vette fel az ötletgazda Geoff Stephens, és mivel ez a 'lapjárás bejött' szélesebben össze kellett toboroznia egy

fellépőképes társaságot. Ekkor szóltak Peternek, hogy mozgósítsa magát, és segítse a kibontakozást. A háttérben felforrósodott a levegő, a turné csapat első muzsikusa ugyanis Bob Kerr, a The Bonzo Dog Doo Dah Band trombitása lett, akire egykori főnöke – Vivian Stanshall – azonnal kigyót-békát kezdett kiabálni, hogy a nála szerzett tapasztalatokat galádul fogja felhasználni a New Vaudeville Band tagjaként. Hogy ebben mennyi volt az igazság, nem tudható, Bob mindenestre azt állította, hogy saját zenekart kívánt alapítani és csak kilépése után keresték meg az állásajánlattal. Számítása bejött és a Grant által szervezett amerikai turné olyan sikert aratott, hogy a dal listavezetőként hódított a tengerentúlon, a csapat pedig felléphetett a Beach Boys együttesével, megfordult Las Vegas rangos szórakozóhelyein. A jólét ellenére Bob és Grant vitába keveredett a fizetséget illetően, és a többiek a békesség érdekében kiértékeltek trombitásukat a zenekarból.

Az idők folyamán Peter újabb muzsikusokat vett gondjaiba, intézte Jeff Beck, Donovan, Terry Reid ügyeit. Mickie Most stúdiójában találkozott egy John Baldwin of Sidecup – a későbbi John Paul Jones – nevű, klasszikus zenei képzettségű zenésszel, aki a basszusgitár mellett kiválóan értett a billentyűkhöz, hangszerelte a Mickie által kiválasztott dalokat. A producer figyelmét első ízben akkor keltette fel, amikor Donovan egyik szerzeményén – *Sunshine Superman* – dolgozott.

Peter ugyancsak a stúdióban ismerte meg Jimmy Page gitárost, aki viszont a Jones által előkészített számokra játszotta fel a megfelelő gitár részeket. Kapcsolatuk akkor kapott új erőre, amikor a gitáros már a Yardbirds tagjaként a *Little Games* albumon munkálkodott 1967-ben, és amelyhez John segítségére is szükség volt. Az együttes egyik amerikai körútján bizony nagy bajba kerültek volna, ha nem a testes ügyintéző áll mellettük. Lekérték a kanadai State Fair koncert első előadását, amire a zenekar ritmusgitárosa Chris Dreja így emlékezik: „*Más fellépőhelyekhez hasonlóan ez is a maffia kezében volt, amelynek két tagja nem látott a pipától és pisztolyt szegezett Grant gyomrának. A természetes ember azonban méretes testével nekik ment és egyszerűen kitaszigálta őket a buszból. Azok meglepetésükben még azt is elfelejtették, hogy a fegyver az ő kezükben volt.*”

Szinte párfjárt ritkító módszer volt a szakmában, hogy a Led Zeppelin tagjai nem kötöttek írásos szerződést Peter Grant menedzseri tevékenységéről, helyette az úgynevezett 'gentleman's agreement' (adott szó) alapján működtek együtt. Mindez csak azért volt lehetséges, mert nem

úgy vélekedett, mint társai általában, hogy a zenekar van a menedzserért. Sokkal inkább úgy érezte, hogy a csapat 'bérelt' őt azért, hogy tudása legjavát nyújtsa annak boldogulása érdekében. Ennek a maga szabta feltételnek csak úgy tudott kellő módon megfelelni, ha erőszakos

és rámenős volt. Amikor például 1970-ben az előttük fellépő Flock együttes nem volt hajlandó abbahagyni játékát a megbeszélte időre, Grant egyszerűen felment a színpadra és elkezdte kihúzgálni a kábeleket. Nem éppen gyengéd fellépései nem mindenkinek tetszettek, működését botrányos verekedések tarkították. A folyamatos feszültséget erős italozással igyekezett levezetni, testsúlya miatt egészsége is megromlott, 1978-ban már súlyos cukorbeteg volt.

John Bonham halála után bezárkózott kastélyába, még a telefont sem vette fel. Egyre jobban hatalmába kerítette a kábítószer (kokain), kapcsolata meglazult az életben maradt Zeppelin-zenészekkel. Ennek egyik mintapéldája, hogy Robert Plant még vele volt szerződésben, egyéni pályafutásának ügyintézését mégsem bízta rá. Grant nem vett részt, mert meg sem hívták, az Atlantic Records 40. születésnapjára és ugyanígy távol maradt az 1985-ös Live Aid rendezvényről, márpedig azon a három Zeppelin-tag is fellépett. Ennek egyik oka abban keresendő, hogy a szervezést Bill Graham vállalta, akivel pereskedésbe torkolló vitájuk óta viszonya megromlott, így Grantnek aligha lehetett keresnivalója a helyszínen. Csak 1990 táján döntött úgy, hogy felhagy remeteségével, és ismét emberek közé megy. Korábbi szokását, a régi autók gyűjtését – ezek közül az egyik egykoron Al Capone tulajdona volt – kamatoztatta. Ezeket a járműveket egy cég bérelte tőle esküvőkre, Peter pedig sofőrnek beöltözve furikázta az ifjú párokat, akiknek persze fogalmuk sem volt, hogy ki ül a kormánykerék mögött. 1990-ben

John fia, Jason Bonham esküvőjén is megjelent. Nem sokkal később barátja, Ed Bicknell, a Dire Straits menedzsere vitte magával zenekara barcelonai koncertjére, ami azért esett neki jól, mert korábbi ismerősei sorra elpártoltak tőle. Sajátos fordulat, hogy a Zeppelint annak idején legerőteljesebben támadó punk mozgalom atyja, Malcolm McLaren akart filmet készíteni az életéről. Ez azonban nem jött össze.

1995-ben nagy elismerésben részesült, amikor a Londonban tartott Nemzetközi Menedzser Fórumon különdíjat kapott (British Music Roll Of Honour). Hirtelen, minden előjel nélkül halt meg ugyanezen év november 21-én szívroham következtében, amikor fiával hazafelé autózott. 60 éves volt.

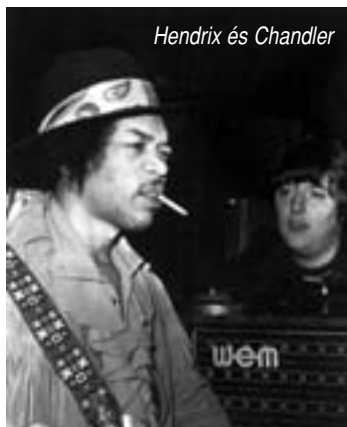
Raymond 'Chas' Chandler

Amerikában még az Animals tagjaként hallotta a *Hey Joe* című szám Tim Rose-féle változatát. Ekkor döntötte el, hogy amint visszatérnek Angliába, azonnal felvéteti valakivel. Amikor a Cafe Wha? Klubban Jimi ezzel a dallal nyitotta műsorát, azonnal leült vele, hogy megbeszéljék a továbbiakat. Ennek az volt a lényege, hogy az Animals megszűntével – erre 1966. augusztus 6-án került sor egy Hermans' Hermitsszel adott közös koncert után – Chas visszajön Amerikába és pártfogásba veszi. Hogy biztos legyen a dolgában, orgonistájukat, Dave Rawberryt kérte meg, hogy ő is minősítse a gitáros játékát. A billentyűs sűrű fejbólogatása után ígérte meg, hogy összehozza Eric Claptonnal, ami aztán Londonban meg is történt.

Mint fentebb említettük, Jeffrey nem esett a feje lágyára, amikor felajánlotta Chandlernek, hogy kapcsolatukat ne szakítsák meg, hiszen így kezdetektől fogva szemmel tarthatta Hendrix pályafutását is. Roadmenedzserként csatlakozott hozzájuk az egykori autószerelő Gerry Stickells, Noel Redding barátja, és hogy a nyilvánosság minél kedvezőbb képet kapjon védencükről, már első koncertjeikre olyan rangos brit fényképeseket szerződtettek, mint Roger Law, David King, David Montgomery.

Amikor Hendrix 1967. június 14-én útban a Monterey-fesztiválra, rövid időre leszállt New Yorkban, bemutatták egy fan klub ügynökségnek, személy szerint Frank Barselona, Bob Levine és Kathy Eberth vezetőknél. Levine már 1964-ben színpadi ügyelő volt az Animals egyik körútján, Jeffrey onnan ismerte. Dolgozott még a Sound Directions nevű cégnek, amelynek ügyfelei közé tartozott többek között Barbra

Streisand és Dustin Hoffman. Ő mutatta be Jefferynek a *We Gotta Get Out Of This Place* és *Don't Let Me Be Misunderstood* című dalokat, amelyek Mickie Most producer közreműködésével az Animals előadásában az amerikai listák húsz legjobbjá közé is feljutottak. Levin vezette a Teen Mail Ltd. céget (Tinédzser Posta Rt.), ami mindenféle szolgáltatást szervezett a zenekaroknak, egyben ő volt a Beatles észak-amerikai körútjainak turné menedzsere. Fontos még megemlíteni a Premier Talent ügynökséget – ez a cég szoros kapcsolatot tartott fenn a Teen Mail Ltd.-vel –, amelynek érdekkörébe olyan jelentős személyiségek tartoztak, mint Peter Grant, Ron Terry (Cream, később Hendrix), Don Arden (Peter Frampton, Rod Stewart), Kit Lambert, Robert Stigwood, Steve Weiss, Michael Jeffrey. Megérkezett a montereyi koncertre a Temporary Tattoo Company részéről a magát zsidónak valló Michael Goldstein publicista, aki a jelentősebb eseményekről tudósított, és akit hasonló célból már a Big Brother and the Holding Company (Janis Joplin zenekara), az Association együttes és az Eric Burdon and the New Animals is szerződtetett. Jeffreyt azzal fogta meg, ahogyan a Broadway eseményeiről beszámolt. Montereyt követően az Egyesült Államokban ő szervezte Hendrixnek az első sajtótájékoztatókat, fényképezéseket. A menedzser erre tett rá még egy lapáttal, amikor ezt követően a népszerű New York-i szakíró, Al Aronowitzet bízta meg a reklámügyek szervezésével. Viszonya akkor romlott meg igazán Chandlerrel, amikor az nem helyeselte, hogy ő és Hendrix night clubot nyisson New Yorkban, hiszen annak zökkenőmentes működéséért az alvilágban védelmi pénzt kellett fizetni. Chas társmenedzser maradt ugyan 1968 májusától is, de már nem mint producer. Meglazult kapcsolatukat Hendrix úgy akarta újból szorosabbá tenni, hogy felfedezőjét meghívta 1969.

február 17-én a Royal Albert Hallban tartott koncertjére, ám kettejük fagyos viszonyát nem sikerült felolvasztani. Legközelebb a németországi The Isle of Farham-fesztivál után 1970 szeptemberében fordult ismét Chandlerhez segítségért, de Eddie Kramer hangmérnöknek is telefonált New Yorkba, hogy hozza át a szalagokat Londonba.

Chas Chandler a '70-es években menedzserként a Slade együttest is befuttatta.

A '90-es években hunyt el.

Robert Stigwood

Az ausztrál szervező állítólag vagy 12 000 fonttal tartozott a Stonesnak a '60-as évek közepén, amikor Keith Richards egy étteremben megpillantotta. A gitáros odalépett hozzá, pénzüket követelte, Stigwood azonban még csak nem is válaszolt a kérdezőnek, aki erre végleg bedühödött és keményen nekiesett a menedzsernek.

Rupert Loewenstein

Jaggert Allen Kleinnel történt 1969-es összetűzése után hozták össze a londoni kereskedelmi bankárok igazgatójával, Rupert Loewenstein herceggel, aki jó üzletet szimatolva eleinte azt hitte, hogy egy vagyon befektetésénél kell segédkeznie. Hamarosan rá kellett jönni, hogy a Rolling zilált pénzügyeinek rendbetétele és a Kleinnel való összecsapásnál csupán a szakmai tanácsadás a feladata. Rupert javasolta a zenekarnak azt is, hogy adózási szempontból települjön külföldre.

Sharon Arden

Don Arden lánya, aki gyermekkorától fogva figyelte apja üzleti hadműveleteit. Ki tudja mi járhatott a fejében, amikor a saját okádékában hempergő, tök részeg Ozzyt meglátta, de tény, hogy akkor határozta el, újból felépíti ezt az emberi roncsot. Később feleségül is ment hozzá.

Sharon Maynard

Axel Rose járt hozzá terápiára, amikor az énekest a new age és az elmúlt élet kezdte érdekelni, ugyanis azt képzelte, hogy előző életében indián volt. Axel annyira belekeveredett ezekbe az ügyekbe, hogy 72 000 dollárt fizetett valakinek, hogy kiűzze belőle az ördögöt.

Steve Weiss

A Led Zeppelin ügyvédje, aki Richard Cole turné menedzserrel 186 700 dollárt helyezett el a New York-i Drake Hotel széfjében, mivel hétvége lévén, ezt a készpénzt nem tudták bankba tenni. Ebből kellett volna fi-

zetni a béreket és a költségeket a turné végeztével. Az időpont egybeesett a zenekar 1972-es, Madison Square Gardenben adott és filmre vett három koncertjével, pontosabban annak második napjával. El lehet képzelni a zenészek lelkiállapotát, amikor az utolsó fellépés előtt kiderült, hogy a pénznek nyoma veszett. Grant azonnal sajtótájékoztatót tartott, ahol a Daily News fényképésze addig-addig készített róla képeket, hogy Peter nekiugrott, kitépte kezéből a kamerát, majd abból a filmet. A rendőrség nem sok megértést tanúsított a feldühödött menedzser iránt és őrizetbe vette.

Ticket Master

Lényegében az egész Amerikai Egyesült Államok koncertszervezése egy intézmény kezében összpontosul, ez pedig a Ticket Master. A Pearl Jam együttes nem volt hajlandó a cég kiemelten magasra tekert belépőjegyeit elfogadni, inkább visszavonult egy időre a nyilvánosságtól. Az eset kitűnően példázza, hogy a könnyűzene egész látványüzlete mennyire belterjesen működik. A különféle koncertirodák csak látszatra függetlenek, valójában kartellbe tömörülve, pókként fonják, szövik át az egész iparágat.

Tom Paton

A Bay City Rollers menedzsere. 1982-re már különváltak útjaik, amikor 13–19 éves fiúkkal történő fajtalankodás miatt három év börtönrre ítélték. Hogy korábban a zenekaron belül voltak-e ilyen ügyei, az mindmáig nem derült ki.

Magyarok

Idehaza az 1989-es rendszerváltásig – mondjunk inkább társadalmi fordulatot – menedzserekről nem igazán beszélhetünk, hiszen a Hungaroton kizárólagos kiadói és az Országos Rendező Iroda ugyancsak kizárólagos koncertszervezési és engedélyezési joga nem tette lehetővé az egyénieskedést. Nem úgy a változás évében, amikor a hatalmi állásokban lévő vezetők már 'birodalmuk' átmentésén munkálkodtak. És innentől kezdve idézzünk e sorok írójának *Fotex: Élet és birodalom* című könyvéből.

„A spontán privatizáció egyik áldozata lett volna a Hungaroton is, amelynek bölcs vezérigazgatója, Bors Jenő is nyugatnak vette az irányt és 1990. február 16-ra már küszöbön állt a megállapodás az angol Thorn–EMI céggel, amelynek értelmében 14,8 millió dollárért – akkori értéken egymilliárd forint – 50%-os részesedést szerzett volna a magyar cégben. A látszólag bődületes haszonnal kecsegtető üzlet előkészítői azonban mégsem járhattak egyenes úton, mert Bors Jenő pár nappal később valamiért cáfolni igyekezett a történeteket. A Magyar Zeneművészek Szövetségének főtitkára, Láng István ennek ellenére elegendőnek tartotta az 50%-os hazai részesedést és a szerződés elfogadását javasolta.

De maradjunk a tényeknél, az említett napon Fekete György felmentette állásából Bors Jenőt és megdöbbsentő – talán nem ebben a formában várt – reakciókat váltott ki a művészeti élet képviselőiből. A történetekre így emlékszük az ex helyettes államtitkár.

Azon a hétfőn a főosztályvezetőm behozott egy kiküldetési indítványt, amelyen a Hungaroton vezérigazgatójának hétfői, londoni útját kellett volna engedélyeznem. A kiutazás célja az EMI-val kötendő és 50-50%-os részesedést biztosító előszerződés aláírása volt. Az üzleti életben teljesen szokatlan elképzelés semmiképp nem szolgálta volna a magyar érdekeket, hiszen ha döntő kérdésekben erről az oldalról bárki 'átszavaz', akkor az EMI akarata érvényesül. Márpedig, ha Bors aláírja az előkészített szerződést, az visszavonhatatlan, hiszen az államigazgatás nem csinálhat bolondot a világ egyik vezető cégéből. Legalább ennyire megdöbbsentő volt, hogy a hangarchívum a vállalat felértékelésekor nulla forintértékkal szerepelt, noha csak az elfekvő hanglemezkészlet 600 milliót ért. Ez elképesztő gyalázat, ráadásul tudni kell, hogy a puha diktatúra éveiben számtalan olyan kiválóság jött hozzánk vendégszerezni, aki a hivatalos gázsija töredékéért lépett fel. Mivel az ügyre vonatkozó aktákat sajtóságos módon senki nem tudta előkeríteni, más lehetőség nem lévén, Bors személyi anyagát tekintetem át. Amihez hozzájutottam, és ami tizede volt a többi alkalmazott személyi anyagának, megdöbbsentő, pedig 1990 májusában mi már nyilván egy kozmetikázott, kigyomlált nacionálét kaptunk a MKM-ban. Ahhoz azonban így is bőségesen elegendő volt, hogy még aznap felfüggeszsem állásából és ennek következtében hétfőn már csupán egy megbeszélésre utazhasson. Ezen döntésem egy másfél évig tartó pereskedéshez vezetett, amelynek végén a bíróság de facto elismerte igazamat és a dolog elaludt.”

Fekete György lépésére óriási felhördüléssel válaszolt a magyar kulturális élet 65 – jelenlegi információnk szerint több mint háromszáz – képviselője. Antall József miniszterelnökhöz nyílt levélben fordultak, amelyet 1180/1990 számmal iktattak. A gyalázatos hangnemű petíciót érdemes szó szerint idézni, ezért kikértük a Miniszterelnöki Hivatal Kabinetfőnökségétől. A dokumentumot meg is küldték, ám meglepő megjegyzéssel. *„A másolat az aláírók nevét nem tartalmazza, mert azok személyes adatok. (A nevek egyébként a korabeli sajtóból feltehetően visszakereshetők.)”* – olvashatjuk a válaszlevélben. (2001 őszéről van szó – Sz. G.) Az ember ilyenkor nem tudja, sírjon, vagy nevéssen, mert vajon milyen személyiségi jogokról van szó, ha a nevek a válaszlevél jelzése szerint amúgy is megjelentek a korabeli sajtóban, azonkívül az aláírók vagy karakán személyek voltak, akik vállalták gyalázkodó véleményüket, vagy nem, és akkor jobban tették volna, ha befogják a szájukat. Hogy Kocsis Zoltán, Ránki Dezső, Rohmann Imre, Rolla János, Perényi Miklós, Oberfrank Géza, Fischer Iván, Bródy János, Koncz Zsuzsa, Polgár László, Presser Gábor, Sebő Ferenc, Szabadi Vilmos és mellettük a további, hivatalosan bejelentett 59 művész tudta-e, hogy ki mellett tör lándzsát, nem a mi feladatunk tisztázni. Ezek után lássuk, hogy mit tartalmazott a beperelt Fekete György bizonyítási indítványa, amelyben Bors Jenő felmentésének indokait tárja a bíróság elé, miután az *Össztűz* 1992 májusi műsorában a helyettes államtitkár személyét sértő gondolatfelvetések hangzottak el. Részlet a beadványból.

– Bors Jenő Moszkvában született, a neves munkásmozgalmi harcos, Landler Jenő leszármazottja. (unokája – szerk.) Családjával 1946-ban visszatelepedik Magyarországra. A Szovjet Nagykövetség középiskolájába jár, majd elvégzi a Marx Károly Közgazdasági Egyetem politikai gazdaságtan szakát. (1948–52. – szerk.) Ezután a Dolgozó Ifjúsági Szövetség vezetőségi apparátusa foglalkoztatja a külügyi osztályon, majd az Információs Alosztály vezetője, innen kerül a DIVSZ-be (1950–56 – szerk). Később az MSZMP Ifjúsági Titkársága bízza meg az Express (Ifjúsági Utazási – szerk) Iroda megszervezésével (1957–59 igazgatóhelyettes – szerk). Hét esztendő-t tölt ezután a Külkereskedelmi Minisztérium Tervgazdasági Főosztályán. 1965 januárjában kerül a Hungaroton igazgatói székébe egy olyan javaslat alapján, amelyet Barna Andrásné, Bartos Antalné, Sarlós Istvánné és Aczél György ír alá.

ifjú Katona Tamás

Tóth Bagi Csaba

Kecskés együttes

Attila Ifjúsága rockzenészei

Papp Gyula és Sárdy Barbara

P.BOX

Ozzy és Sharon

Komszomol-tag, DISZ-tag, DIVSZ-funkcionárius, MKP-tag, MSZMP-tag, munkásőr volt a megalakulás pillanatától. Az említett HVG-számban ezt nyilatkozta ugyanakkor: 'Dogmatikusan gondolkodó kommunista voltam, hittem abban, hogy a kommunizmust helyes akár rákényszeríteni is az emberiségre', később: 'az '56-ban látottak után döbbsentem rá, hogy ez nem járható út.' (Itt nem lehet megjegyzés nélkül hagyni, hogy 1965-ig munkásőr.)

– 1972-ben elvégzi az MSZMP felsőszintű ideológiai továbbképző tanfolyamát, majd a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntetik ki. Ugyancsak elvégzi a Marxista Leninista Esti Egyetem kultúrpolitikai speciális kollégiumát. Kezdeményezésével és aktív közreműködésével a Magyarotonnál folyamatosan működik az ideológiai vitaklub.

– 1979-ben Oláh Györgyné főhadnagy aláírással katonai előléptetési javaslat érkezik a Kulturális Minisztériumhoz. A tárcza az előléptetéssel egyetértett. Katonai tevékenységéről nincs információ, mindössze elgondolkodtat.

– A fentieket leírva úgy érzem, hogy, elegendő a bizonyíték arra, hogy Bors Jenő úr nem csupán szakértelmének köszönhetette a legfontosabb magyar kulturális vállalat vezérigazgatóságát.

A Hanglemezgyár másik meghatározó alakjának, Erdős Péternek önéletrajza nem kevésbé izgalmas. Idézzünk a fent említett könyvből.

„Önéletrajzot mondtunk, és nem véletlenül, hiszen a *Hogyan készül a pop menedzser?* című interjúkötetben maga vall pályafutásáról. Dédnagypapáját még Ehrenthalnak hívták, de sem benne, sem családjában sohasem volt zsidó identitás. A versek, az irodalom tinédzser éveiben keltik fel figyelmét, saját maga is próbálkozik, melynek eredményeként Kassák Lajos küldi a liberális Újsághoz,

amelyben Barcs Sándor közli is egyik rímbe szedett zsengéjét. Elmondása szerint még Illyés Gyula is biztatón nyilatkozott róla, majd néhány barátjával az Új Március című lapot szerkeszti, amelynek csupán 4-5 száma jelent meg, az egyikhez Kassák írta az előszót. Szellemi próbálkozása azért figyelemre méltó, mert az érettségit soha nem tette le és a háború előtti nyolc-

osztályos – négy elemi és négy polgári – iskolából is csak ötöt végzett el. Ezzel szemben beiratkozott a Hont Ferenc-féle színházi kollégiumba, amely valójában egy marxista szeminárium fedőszerve volt. Itt találkozik Major Tamással, akinek szerinte megvolt az a képessége, hogy „...politikailag majdnem indifferens dolgokat is forradalmi kiáltvánnyá tudott gyűjtani...” Erdős, noha folyamatosan bújt a marxista irodalmat, az illegális kommunista pártba nem lépett be 1945 előtt, munkásmozgalmi szerepet nem vállalt.

1944-ben behívót kap Vácra, majd a jugoszláviai Bor városába viszik. Amikor gyalogmenetben a Berlin melletti sachsenhauseni koncentrációs táborba indulnak, többször találkozik Radnóti Miklóssal. A december már Buchenwaldban találja, ahonnan az amerikaiak megérkezése után a Vöröskereszt Svájcba juttatja. Szanatóriumi gyógykezelésben részesül, közben kapcsolatba lép a genfi kommunista pártcsoporttal, amelynek tagjai részben a későbbi Rajk-per áldozatai. Ekkor már magát is kommunistának és marxistának tartja és ezt a felismerést élete egyik legnagyobb élményének tekinti. A Genfben töltött hónapokat aktivistaként éli meg, „...ami egyben anticionizmust is jelentett, ugyanis a menekült fiatalok között a cionisták nagy agitációt folytattak...” tüntetések szervez, majd 1946 májusában hazatér Magyarországra.

Első útja a pártközpontba vezet, ahol a korábbi svájci pártcsoport vezetőjét Szőnyi Tibort keresi fel. Segítségével először a MADISZ-ba kerül funkcionáriusnak, de a Haraszi Sándor főszerkesztősége alatt működő Szabadság című lapnál is elhelyezkedik újságíróként. Roppant büszke a koalíciós partnerpártokat leleplező cikkeire, állítása szerint Rákosi többször is felhasználta riportjai frappáns szlogenjeit, maga pedig továbbra is híven szolgálta a Révai József által megadott politikai vonalat. A Szabad Népnél az általa 'parádésnak' nevezett társaságba kerül (Vásárhelyi Miklós, Losonczy Géza, Gimes Miklós). Az Athenaeum kiadónál lektor és párttitkár, 1950-ben egy évig a Színművészeti Főiskola tanára, ahol kettesre vizsgáztatja Szinetár Miklóst, nem sokkal később bebörtönzik. Szerinte a svájci kommunistákkal gyűjtötték be, mert a nyugatról hazatért elvtársakat beszervezett kémnek tartották. Két év múlva szabadul. Eleinte a Magyar Nemzetnek dolgozik, egykori példaképeiben – Rákosi, Sztálin – csalódik, Tito mögé sorakozik fel.

1956 elején ismét letartóztatják, de két hónap múlva szabadon engedik. A Rádiónál hírfogalmazó, a forradalom ott éri. 1957-ben már ellenforradalmi cselekményekért körözik, a bujkálás helyett inkább feladja magát, lecsukják, az ítélet azonban csupán az előzetesben letöltött másfél évet erősíti meg.

Szabadulása után a Szerzői Jogvédő Hivatal színházi csoportjának vezetője. A 60-as években érettségi nélkül felveszik a jogi egyetemre (a törvény a jelentkezők 4%-a esetében ezt lehetővé tette), kérvényét a művelődési miniszter, Benke Valéria fogadta el. Summa cum laude eredménnyel végez. 1968-ban Sarlósné javaslatára Bors Jenő mellé kerül a Hungarotonhoz, noha saját bevallása szerint sem konyított a zenéhez. Propagandistának megfelelt. Főnökéről, akinek zenei képesítése hozzá hasonlóan szintén nem volt, de szerinte mégis nagyon profin végezte munkáját, így nyilatkozott: *„Bors azon kevesek közé tartozik, akiről, ha lenne igazság a földön, dicső himnuszt zengenék, kiállnék valamelyik fórumra őt dicsőíteni.”*

Aczél György szerint legjobb lett volna, ha egyáltalán nincs popzene, de ha már van, akkor úgy kell csinálni, hogy a minisztériumnak ne legyen gondja vele. Ez az álláspont sok mindent megmagyaráz abból, hogy ki készíthetett lemezt és ki nem Magyarországon, és erről mindig Bors, valamint egy testület döntött. Erdős nem szégyelli bevallani, hogy *„...világéletemben hihetetlenül vonzódtam a hatalomhoz. Egyébként minden kommunista ilyen, csak jól álcázza saját hatalmi vágyát azzal, hogy a párt hatalmáról meg a munkásosztály hatalmáról beszél és nem a sajátjáról...”*

Ezt a hatalmát igyekezett gyakorolni, amikor a KISZ-díjas Beatrice lemezét a pártközpont nyomása ellenére sem adta ki a Hungaroton. A látszólagos elmentmondás abban rejlik, hogy a párt felismerte, amit Erdős Péterék még nem, azaz, ha már meggátolni nem tudja a punk mozgalom terjedését, legalább ne maradjon ki annak hasznából, népszerűségéből. A Bors–Erdős tandem kötötte az ebet a karóhoz, és a zenekar akadályoztatásával – a 'doktor úr' szerint – narkós, alkoholistá, deviáns hajlamú gyerekeket térített rendes útra. A már-kamenedzser úgy igyekezett csapdát állítani a zenekarnak, hogy a lemezkészítés idejére – hat hónapig – fix fizetést biztosított volna nekik, egy feltétellel. Ezalatt nem koncertezhettek volna, ami esetleg közönségük elmaradását eredményezhette volna, Nagy Feróéknak azonban nem kellett ez a mézesmadzag. Lényegében a KISZ-szel történt összetűzés miatt ért véget Erdős pályafutása a Hungarotonnál és kellett új életet kezdenie a PRO Menedzserirodánál.

1988-ban ismét belép az MSZMP-be, mert *„...a magyar társadalom számára a gazdasági, morális és politikai válságból kivezető út az MSZMP-ben van...”* És mondta mindezt 1989-ben, amikor már a legtöbb kommunista a kapitalizmus alaptéziseit biflázza, hogy ki ne maradjon az állami vagyon

spontán privatizációnak nevezett lenyúlásából. Tévedését csak akkor látta be, amikor az MSZMP kettévált és egyik fele MSZP néven rontotta tovább a levegőt. Erdős ekkor már egyikhez sem kívánt csatlakozni. *„Nem én lettem hitehagyott, a párt árulta el reményeimet, tyúkeszű és vadállati erkölcsű bürokraták esküdtek össze ellenem.”*

Azt mondják, hogy halottakról jót, vagy semmit. Csakhogy ebben az esetben nevezett két egyén számos magyar tehetség elkallódásáért felelős, mert belterjes kiválasztási módszerükkel csak azokat juttatták lemezszerződéshez, akik önkényuralmi módszereikkel egyetértettek. Ráadásul látjuk, hogy meglehetősen jellemtelen politikai pályát futottak be.

Danyi Attila, a Scampolo együttes tagja, vezetője személyes 'élményekről' is beszámolt (Magyar Demokrata 1995. augusztus 24.).

Az első nagyszabású hazai popzenei megmozdulás 1962-ben zajlott le a Nemzeti Sportcsarnokban nem is minden incidens nélkül...

Ekkor már több magyar együttes képviselte a műfajt, és a KISZ-nek tennie kellett valamit, ha nem akarta, hogy az események elhúzzanak mellette. Megrendezte ezt a seregszemlét, ahová meghívott mindenkit, aki számított a szakmában. Sajátos módon mindnyájan aranyérmet kaptak. Amikor azonban az egyik társulat elkezdte játszani a Moszkva-parti estétet, valaki bevágott egy csizmát a zsűri asztalára, jelezvén, hogy nem itt van helye ennek a moszkovita stílusnak. A rendőrség az utcán törlesztett és megmutatta, hogy hol lakik az Úristen. Én is kaptam belőle.

Az egykori kulturális irányító központról, az Országos Rendező Irodáról úgy gondolná a földi halandó, hogy zeneértő emberek döntöttek művészeti kérdésekben...

A feltételezés jogos, a valóság azonban egészen másként festett. Igaz ugyan, hogy az igazgató Keszler Pál trombitált, de az AVH határőrzenekarában. A konfliktusokból mindig kihúzta magát, azokat helytartói kezelték, mint pl. Kardos Sándor vagy Fényes László. Csanádi Lajos, az Engedélyezési Osztály vezetője egy alkalommal – italos állapotban – nosztalgiázni kezdett: „Azok voltak a régi szép idők, amikor 'gárdisták' voltunk a 40-es évek végén és pisztollyal a hónunk alatt jártuk a bálákat. Aki jampizott, azt összevertük, a nőket pedig az asztalon intéztük el.” Nos, azt mindenki tudta, hogy a rendszer nem hagyta veszni még azon embereit sem, akiknek kvalifikált munkához nem volt tehetségük. Számukra találták ki az egyébként abszolút felesleges gittegyletet, az ORI-t.

Mint a Scampolo tagja, majd vezetője, bizonyára nem kerülheted el, hogy szembesülj az egykori keretlegényekkel...

Így igaz. Amikor 1966-ban ORI-vizsgára mentünk, az egyik vizsgabiztos megkérdezte, hogy én vagyok-e a Danyi szűcs fia, mert akkor édesanyámat tiszteli és üdvözlétét küldi. Otthon aztán anyám elmondta, hogy ez az ember Fényes László, aki a gazdasági rendőrség tagjaként egy házkutatás során agyba-főbe verte az apámat, majd őt is. Lehet, hogy ez az üzenet volt a 'kárpótlás'.

Beszélnél az ún. belvárosi galeriról ?

Az akkori házibulik még szelídek voltak, hetek teltek el az első csókig. Egyszer mégis megtörtént, hogy megdugták az egyik rendőrtiszt lányát, aki viszont azt állította, hogy megerőszakolták. Akkor elkezdték felgöngyölíteni, hogy ki, kivel, mikor és hol. A komisszárok minden lehetőséget megragadtak, hogy koncepciót pert koholjanak. A 15 vádlottból – többségüket az életben nem láttam – én voltam a 13., de bizonyítékok hiányában felmentettek.

Nem szereted, ha csupán a három nagyot – Illés, Omega, Metró – emlegetik. Szerinted kiket lehetne még hozzájuk sorolni?

A Fonográfot mindenképp megemlíteném, de ott volt a Scampolo, a Dogs, a korai Bergendy, a Minit meg labdába se engedték rúgni. Kicsinálták minden idők legnagyobb magyar zenekarát, a Syriust és a külvárosi prolikból álló Liversinget. Zseniális gitárosukat, Szendrődy Zsoltot időnként látni az utcákon bolyongani. A magyar zenészek független szakszervezetének vezetőségét hasztalan ostromoltam, hogy a mellé kirendelt gyámon keresztül legalább egy jótékonyági koncert bevételeit juttassuk el hozzá, vagy adjunk neki karácsonyra 10 000 forintot, miközben milliomos zenészeknek nyújtottak hangszervásárlási hitelt. Zsolt Radiccsal szemben arra ítéltetett, hogy élve maradjon.

Amint a fentiekből kiderül, számos háttérember, menedzser foglalkozott azokkal a hírességekkel, akiket a világ megismert. Ennek ellenére a valóságban mindössze néhányan voltak, akik kezében valamennyi szál összefutott, mint Angliában Harvey Goldsmith, Amerikában a Ticket Master, Magyarországon Bors Jenő és Erdős Péter mellett a multimédiás Hegedűs László. Hogy ez így van, arra Fehér Zsolt, a néhány évvel ezelőtt működött Opera Stagione (= Gördülő Opera) társulati igazgatója az alábbiakat

nyilatkozta: *Öt év vér és verítéke van abban, hogy a nemzetközi kulturális életben menedzserként elfogadnak. Ez egy zárt kör, egész Európa néhány menedzser kezében van, ha ők elismernek, akkor megnyílik előtted a világ, ha nem, akkor egy lépést sem tudsz tenni.* És ezt egy szakember mondja, aki belülről látja a komolyzenei világ helyzetét és lehetőségeit.

Fehér Zsolt a katonaság után 19 évesen került a *Welcome To Hungary* elnevezésű, angol nyelvű, gazdasági tv-magazinhoz, ahol kitanulta a szakma minden fortélyát. 1998-ban az m1 *Mecénás* című műsorának lett a vezetője, amellyel komolyzenei műsorokat állított össze, koncerteket szervezett külföldre is. Amennyire felemelő élmény volt számára látni a megnyilvánuló érdeklődést, annyira lehangoló volt az a változás, amit a kereskedelmi csatornák megjelenése jelentett.

– *Mivel a vidéki emberek számára a tv az egyetlen szórakozási lehetőség, az abban látott színvonaltalanság elszakította őket a valódi kultúrától. Felborult az egész értékrend, beindult az emberek hülyítése, és a korábbihoz hasonlóan ezúttal sincs választási lehetőség, pedig most már lehetne. A komoly nemzeti értéket képviselő előadások és művészek lekerültek a képernyőről, és jöttek helyettük a bugyuta argentin szappanoperák. A kereskedelmi tévéket az m1 nem tudja ellensúlyozni, de nem is a nézettségre kéne törekednie, hanem arra, hogy színvonalas műsorokat közvetítsen. Az úgyméghozná a nézettséget – beszél a gondokról Fehér Zsolt.*

Ami az értéket illeti, valóban visszatetsző, hogy az Operaház egyik Kossuth-díjas művésze nettó 90 000 forintot keresett 2001-ben, miközben a Tankcsapda nevű zenekar 1,8, Ákos 3-4 millió forintért lép fel a nagyobb rendezvényeken. Ennél is jelentősebb volt a Lokomotiv Gt bevétele, amikor egyik évben a Hősök tere–Felvonulás téri koncertjükért bizonyos források szerint tagjai nyolcmilliót vehettek fel.

Botrányok és tragédiák

A tartós hírnév egyik elengedhetetlen feltétele, hogy az illető lehetőleg folyamatosan szerepeljen a tömegtájékoztatóban. Úgy mondják, még a rossz hírverés is hírverés, tehát nem is a tartalom a lényeg, hanem az, hogy legyen miről beszélni. A bulvárlapok ebből élnek, ha nem lenne feltűnés, felhajtás, szaftos pletyka, akkor ezek az újságok lehúzhatnák a rolót. Sokan emlékezhetnek rá, hogy Zámbó Jimmy halálából több mint egy évig tudott hasznot húzni a Story magazin. Minden számába jutott az énekessel kapcsolatos hírekből, amikor pedig a rengeteg talál-gatás, csacsкасág, mendemonda kifűjni látszott, előkerültek a testvérek, a valós és valótlan szeretők, gyermekkori barátok és így tovább.

Az élők viszont nemegyszer maguk is rájátszanak, csak hogy ilyen olyan indokkal rendszeres szóbeszéd tárgyát képezzék. Előfordulnak műbalhéák, amikor a saját maguk által kiszivárogtatott híreken 'felhábo-rodnak', bírósággal fenyegetőznek, személyiségi jogokra hivatkoznak. Hogy fontosságukat látszatát keltsék, testőröket fogadnak maguk mel-lé olyanok is, akiket a kutya sem akar megtámadni. Az alábbi összeál-lítás csak parányi morzsája annak az örületes botrányhalmaznak, amely a szórakoztatóipar csillagainak életét kíséri.

Lemezlisták

A siker egyik meghatározó fokmérője a listákon való szereplés. Minél tovább és feljebb található egy-egy dal, album, annál nagyobb mérték-ben nő az előadó, a zenekar népszerűsége. És ha már ott van, akkor ad-dig beszélnek, írnak róla, amíg eljut abba a helyzetbe, hogy társaságok-ban megszégyenül, aki nem ismeri, nem tud róla valami újat, érdekeset mondani. Ettől kezdve már nem az alkotás minősége a lényeg. Termé-szetesen nem kívánjuk megkérdőjelezni mindenki tehetségét, de attól a jelenség még létezik. Csak egyetlen példa a '60-as évek elejéről. Egy bizonyos XIV. Napóleon művésznév mögé rejtezett valaki minden ze-ne nélkül lényegében csak elszavalta a *They're Coming To Take Me*

Away (Jönnek, hogy elvigyenek) című, meghatározhatatlan műfajú magánszámát. Ez arról szólt, hogy egy önmagát normálisnak tartó bolond hajtogatja a magáét, akit el akarnak vinni a bolondokházába. A csak dobbal kísért 'előadás' egyetlen változatossága, hogy a beszélő hangját időnként különböző effektusokkal megszínezték, ő pedig az örültek vihogását és kacagását utánozva még erre is rátett egy lapáttal. Ennek a kislemeznek nem volt művészi értéke, mégis befutott, mivel a sikernek nem magától értődő kísérője a minőség.

A kiadók általában semmit nem bíznak a véletlenre. Az Animals tagjai mesélték, hogy Mickie Most miként igyekezett népszerűsíteni az általa készített felvételeket. Mivel lehetetlen volt az összes lemezboltot megkérdezni a hétről hétre történt fogyásról, ezért kiválasztották a Chart Return Shops hálózatot, és az ügynökség őket hívta fel rendszeresen.

Mivel a nagyközönség nem tudta, hogy mely boltokat kérdezték meg, képtelenség volt utánanézni, hogy mekkora is volt a tényleges fogyás.

Nem kevésbé tanulságos az 1971-es *Funny Funny*, a *Co Co* és egyéb sületlenségek előadójának, a brit Sweet együttesnek a története. Sikereik árnyékában a valóság kiábrándító. A lemezkiadó (RCA) a társaságot a Nicky Chinn és Mike Chapman szerzőpáros gondjaira bízta, akik viszont a sikeres kislemezek A oldalának feljátszásá-

ra az énekesen kívül be sem engedték a többieket a stúdióba. Ezen döntésüket aligha a Sweet együttes gyenge képességei indokolták, hiszen a B oldalakat maguk a csapattagok játszhatták fel. Sokkal inkább gyanítható, hogy a szerzők a stúdiózenészeket saját haveri körükből választották. Ebben a folyamatban a változást csak a *Wigwam Ban* című kislemezük hozta, amelyen végre a teljes zenekar megszólalhatott. Csoda, hogy a zenészeknek lassacskán elege lett ebből a fajta folyamatos pátyolgatásból és saját számokkal próbálkoztak? Ez persze olyannyira felbőszítette a Chinn–Chapman szerzőpárost, hogy a fiúknak szánt *Dynamite* című számot hanyag eleganciával már a Mud együttesnek adták. És minő véletlen, óriási siker lett belőle, a Sweet pedig attól kezdve csak gyengébb dalokat kapott a két szerencsekovácstól. A váltás egy pillanat műve volt, hiszen a mesterségesen befolyásolt látványüzletág varázslói nem engedték ki ke-

zükből az irányítást. Az irányítás szóhasználat nem véletlen, ezzel kapcsolatban Steve Priest, a zenekar basszusgitárosa tálalt ki. Elmondta, hogy a szerzőpáros és a producer (Phil Wainman) úgy növelte a Sweet eladott lemezeinek számát, hogy bejárta azokat a boltokat, amelyekben a lemezfogyás alapján összeállították a sikerlistákat. Ezekben nagy mennyiségben vásárolták fel a befuttatandó zenekar lemezeit, a boltok pedig ezt a fogyást jelentették a központnak. A valóság, a tényleges eladás, senkit nem érdekelt, a jámbor újságolvasó pedig csak annyit szűrt le a New Musical Express listája alapján, hogy baromira kelendők a Sweet együttes lemezei. (Egy időben Várszegi Gábor hasonlóképpen vett meg jegyhalmazokat a gyéren látogatott MTK-meccsekre.) Egy híresség befuttatásánál tehát valami hasonló zajlik, mint a tőzsdén, ahol az alkuszok sokszor alaptalanul verik fel az árakat és ezáltal olyan hatalmas mennyiségű pénz halmozódik fel a világban, amely mögött sem valós termelés, sem valós árumennyiség nem áll.

A másik disznóság az Eurovíziós táncdalfesztiválok esete. Érdekes módon mindig az nyert ezeken a dalversenyeken, akinek személyében a háttértárgyalásokon, valamely időszerűséghez kapcsolhatóan az érintettek előzőleg megegyeztek. A 70-es évek elején például a luxembourgi nyertes, Vicky Leandrous (*Come What May: Jöjjön, aminek jönnie kell*) dúsgazdag édesapja zsebre vágta az összes résztvevő ország bírálóbizottságát, és egyszerűen megvette leánykája számára a győzelmet. Ajánlata olyan hatékony volt, hogy azt is megszavazták volna, ha az ördög öreganyját jelöli.

Play-back

Nehéz dolga lesz az Akadémia nyelvészeinek, amikor a hirdetési törvény értelmében majdan döntenüik kell, hogy engedélyezik-e valamely felületen ezt az idegen szóösszetételt. A play-back ugyanis napjainkra legalább annyira magyarosult, mint a rádió, televízió vagy éppen az autó. Ha valaki mégsem tudná, jelentése durván annyit tesz, mint visszajátzás, háttérzene, valójában akkor használják ezt a kifejezést, amikor egy előadót nem saját hangján, vagy hangszerén hallani, hanem magnóról, újabban hard diskről bejátszott hangokhoz tátoz az énekes, illetve csupán tettet a gitározás, dobolás stb. nemes mesterségét. Idegen szóhasználatlalt azt is mondhatjuk, imitálja. Bizonyos esetekben erre is szükség van, mert egyszerűen nincs más lehetőség – erről később részletesebben –, de kezdjük az elején.

A zene hőskorában a technika fejletlensége még nem tette lehetővé, hogy valaki ne a saját hangján szólaljon meg, mindenkinek színt kellett vallania. Noha bizonyos vándorcirkuszos előadásoknál pusztán a tréfa kedvéért előfordult, hogy a jól megtermett teátrista csak tátogott, miközben a függöny mögül koloratúrszoprán jellegű és magasságú hangok szűrődtek keresztül. A vastag testbe 'szorult' cingár hangocskán a közönség jókat kacagott. Hasonlóképpen rendkívüli népszerűségnek örvend(t)nnek a bábszínházak, ahol a néma csutkababákat ruházzák fel emberi, illetve állati tulajdonságokkal. Teszik ezt a bábosok olyan élethűen, hogy akár meg is tudják ríkatni, máskor nevetetni közönségüket. És ez bizony művészet a javából.

De ugorjunk a beat korszak kezdetére. A lemezeken hallható dallamokat a különféle tv-műsorokban látványszerűen is be kellett mutatni, csak hogy az elektromos hangszerek megjelenése alaposan belekavart a történetbe. Míg a zongorák és az akusztikus gitárok minden erősítés nélkül megszólaltak, az orgonák és lapgitárok erre már csak erősítéssel voltak képesek, következésképp, ha egy dalnok állni akarta velük a versenyt, magának is hasonló eszközökhöz kellett nyúlnia. És ezzel el is érkeztünk napjaink gondjának eredőjéhez. Mivel arra nem volt mindig lehetőség, hogy az énekessel az egész pereputtyot bevigyék a tv-stúdiókba – az elektromos zenekar beszerelése külön költséget jelentett volna –, a pop műsorok előadói megkezdték napjainkig tartó tátogásukat, miközben a zenét play-backról játszották alájuk.

Volt azonban egy másik szempont is, ami szükségessé tette ezt az akkor még kegyes csalásnak tartott műveletet. Tetszik, nem tetszik, attól még tény, hogy a beat műfaj berobbanása nem hozta magával a zenei képzettséget. Mivel a stúdióidőt sosem adták ingyen, de még csak olcsón sem, ott nem lehetett vacakolni azzal, hogy a gitáros le tudja-e fogni a G-dúr, és hogy a dobos képes-e tartani a ritmust. Ilyenkor húzták elő a 'fiókból' a képzett stúdiózenészeket – a *Love Me Do* felvételeen Ringo Starr helyett Andy White-ot –, akik pillanatok alatt megoldották a feladatokat. Ugyanez a simli jellemezte a Herman's Hermits együttest, amelynek csaknem valamennyi lemezén Jimmy Page (a későbbi Led Zeppelin-tag) gitározott, de még a Kinks korszakalkotó sikerének – *You Really Got Me* – és a Them együttes *Baby Please Don't Go* számának szólóit is ő pengette. Ezek a trükkök azonban eleinte csupán stúdiókban érvényesültek, mert élőben azért csak kiizzadták magukból a mégoly zsenge tudású beatzenészek is.

A dolog annyira nem érdekelt senkit, hogy az első komolyabb botrány csak 1966-ban robbant ki, a lapokat sem a csalással elégedetlen rajongók, hanem maguk a muzsikusok terítették. Nevezetesen az amerikai Monkees együttesnek lett elege abból, hogy a stúdióban nem muzsikálhatott és mivel koncertet még nem adott – csupán egy filmsorozatot szerepeltető volt – a tv-műsorokban is csak színlelhette azt, amit mások feljátszottak helyette, kiborította a bilit. Sokaknak ekkor esett le a tantusz és akinek megvolt hozzá a képessége, az mindenképp meg akarta mutatni, hogy ura hangszerének. Alapvetően ekkor vált el egymástól a pop és a rock, és pontosan az említett képmutatás miatt szakadt két táborra a zenebarátok tömege is.

A nagy csalások sorozata a 70-es évek közepén folytatódott, amikor már alig volt olyan pop társulat, amelyik ne vett volna igénybe vendégzenészeket, ugyanakkor saját neve alatt hódolóik tömegét tudhatta maga mögött. Így volt ez a Bay City Rollers esetében is, de még inkább a diszkó világában. Ott már az is elég volt a boldogsághoz, ha valamelyik dizőz kissé méresezbben domborította a bögyeit, senkit nem érdekelt, hogy az ő torkából törnek-e fel a szerelemre buzdító hangok és dallamok. (E két hölgyről mindenki döntse el, hogy melyik tehetséges és melyik köszönheti csábos méreteinek a népszerűségét.) A keserű ébredés azért időnként megviselte az elhivatott rajongókat. Először a Boney M fiújáról derült ki,

Courtney Love

hogy még csak elmondani sem tudja azt, amit a lemezen hallani lehetett tőle, nemhogy énekelni. Minden mondata Mark Farian producertől származott. A másik botrány a Milli Vanili duót rengette meg, igaz, hogy már csak akkor, amikor visszavonulót fújtak számukra. Ugyanez történt szép reményű Plastic Bertrand (született Roger Jouret) belga énekessel 1978-ban, amikor *Ca Plane Pour Moi* (*This Life's For Me*) című dalát sosem énekelte maga.

Ennek ellenére a szerzemény az ő neve alatt a brit és amerikai listákra is szép helyezést futott.

Mariah Carey

És amennyiben az imént a pop-rock kezdeti időszakának zenészeit marasztaltuk el művészi képességeikben mutatkozó hiányosságaik miatt, a 70-es évek végén pontosan ők voltak azok, akik egyre jobban elsajátították a hangszerek fortélyait, miközben a diszkó műfaj az élő zene iránti igény olyan mérvű leépítésébe fogott, amelynek következményei beláthatatlanok. A szintetizátorok hangkártyái már egész zenekarokat, benne dobosokat, tudtak helyettesíteni és az egészben az a legszomorúbb, hogy a tájékoztatás – közte a kritikusok kritikátlan kritikái – nemhogy megbotráncoltak volna a jelenségen, hanem még adták is alá a lovat. Mivel a tömeg számára – mint említettük volt – az a jó, amit minél többször hall, saját igénytelenségével csak erősítette ezt az irányzatot. A kiadók persze rájátszottak erre az igénytelenségre, így a tömegekkel együtt, egymással versengve gerjesztették azt a hangulatot, amely soha nem látott mélységekbe süllyesztette a könnyűzene színvonalát.

Ma már senki nem tudhatja biztonsággal, hogy amit lemezen hall, az valójában kitől származik. Úgy futtatnak be előadókát, hogy azok életükben egyetlen hangot ki nem adnak sem a stúdióban, sem pedig élőben. Ennek egyik jellemző példája volt Magyarországon a Carpe Diem kettős. Sajnos a rock kocsmák tulajdonosai sem jobbak a Deákné vásznánál.

Berkes 'Charlie'

Berkes Károly 'Charlie', az Interfolk és a Z'Z Labor együttesek alapítója, jelenleg a Roxerum vezetője. A fél világot

megjárt basszusgitáros a következőket nyilatkozta: „*Két alapvető változásban látom a helyzet jobbra fordulását. Mindenekelőtt létre kéne hozni egy olyan zenész szakszervezetet, amely valódi érdekvédelmet látna el, mert a jelenlegi erre nem alkalmas. Mindennapos gyakorlat, hogy a klubok, rock kocsmák következmények nélkül mondhatnak le*

előre megbeszélt bulikat, előfordult, hogy zenekarommal több száz kilométert utaztam egy helyszínre, ahol csak lelakatolt bejáratot találtam. Más alkalommal már a plakátokat is elkészítettük, amikor kiderült, hogy a tulajdonos elfelejtette bejegyezni naptárába a fellépés dátumát. Az sem ritkaság, hogy a buli végén közlik velünk, a megbeszélt összeget nem tudják számunkra kifizetni, mert nem volt annyi vendég. Ilyenkor szoktam megkérdezni, hogy a konyhásokat sem fizetik ki? Meglepő módon a ruhatáros, a takarító és mindenki felveheti a gázsit, csak a muzsikusokon

akarnak takarékoskodni, pedig az emberek a zenéért jönnek. Egy színházban sem csökkentik a fizetést, ha aznap kevesebben ültek a nézőtéren. A plakátok költsége is a zenészeket terheli, és gyakori eset, hogy a fellépő nevét csupán a bejárat mellé helyezett táblára írják krétával, mint az étlapot. Ilyen reklám mellett csoda, hogy egyáltalán valaki betéved – meséli keserű tapasztalatait a zenekarvezető. Így igaz, ráadásul az érdeklődés felkeltése egy kevésbé ismert zenekar iránt legalább 5-6 alkalmat igényel, erre a türelemre és kivárára azonban egyre kevesebb 'munkaadó' hajlandó. A fellépések lekötésénél már azzal kezdik, hogy a zenekar hány fizető vendéget tud hozni, mire Charlie azzal válaszol, hogy a szakács hányat hoz? Állandósult a kettős mérce, ahogyan az írott és elektronikus tömegtájékoztatókban is. Légyen az bármilyen kutyaütő külföldi csapat, ha Magyarországra látogat, a Pepsi-szigeten a nagyszínpadon és a hazai előadók bérének többszöröséért játszik, számaikat éjjel-nappal nyomják a rádiók. Ezzel szemben alig akad értékelhető, elsősorban, klasszikus rock műfajú zeneműsor, mindent elárasztott a gépzene és a diszkó. Károly ezt a zenei egyoldalúságot Nyugaton nem tapasztalta. Szerinte az sem állapot, hogy boldog-boldogtalan minden zenei minősítés nélkül felléphet, árban aláigérhet a többieknek, ezzel is folyamatosan csökkentve a még elfogadható mértékű gázsik szintjét. Vajon elképzelhető-e, hogy műteni, esztergálni, főzni is lehetne az előírással képzettség nélkül?

Az áldatlan állapotok következtében mindennapos jelenséggé vált, hogy D. Nagy Lajos a Bikni együttes dat kazettájával a hónap alatt körbejárja az országot, kasszákat csinál, miközben zenésztársai csak bajszukat rághatják mérgükben. Hasonló eseteket tapasztalhattak a 90-es évek közepén Tunyogi Péter és Kékesi 'Bajnok' barátai, amikor is a két, egyébként kiváló muzsikás P.Mobil play-back zenével házalt, igaz, ők legalább élőben énekeltek. Sokszor a helyszíne is arra késztet rock klubokat, hogy csupán egy-két gitáros/énekest szerződtessenek, akik a többi hangszert szintén a magukkal hozott hard-disc-kel pótolják.

Akárhogy is forgatjuk a szavakat, próbálunk mentséget találni a play-back térhódítására, az eredmény akkor is ugyanaz. Szellemi leépülés, igénytelenség, a hamisság elfogadása. Az új évezred egyik nagy kihívása, hogy az ember képes lesz-e a hihetetlen befolyásolás mellett különbséget tenni érték és értéktelen között. És itt ismételt hangsúlyoznunk kell az ítések felelősségét. Vajon beállnak-e a sorba és mindenkit az egekig magasztalnak, vagy veszik a bátorságot és megírják a valóságot. Kérdés, hogy hány fecske csinál majd nyarat, és

egyáltalán eredményes lehet-e ez a sziszifuszi szembenállás. Aki azonban ezt kezdi mérlegelni, máris rossz úton jár, hiszen azon sem illik túl sokat gondolkozni, mossunk-e fogat minden reggel. Mint fentebb említettük, amíg a régmúlt bábosai mesterien tudták életre kelteni az élettelen figurákat, napjaink 'bábosai' az élőkből csinálnak élettelen csutkababákat.

Brutális rock

Hogy ennek a 'műfajnak' miért kell(ett) az erőszakot felvállalni, arra a mai napig nem adott senki feleletet. Ehelyett magától értetődőnek tartva a kegyetlen megnyilvánulásokat, a kritikusok ódákat zengve és szemet hunyva mennek el egy-egy tébolyult zenekar ökörségei mellett. De vajon szükségszerű-e, hogy a fiatalokat művérben úszó zenészek, erőszakosságot hirdető szövegek, brutális képsorokat mutató klipek áraszták el? Lehet-e ezek nélkül is kifejezni a világban egyre inkább eluralkodó dühöngést és bolondériát? Az biztos, hogy a rockban, mint cseppben a tenger, tükröződik a hétköznapiak örülete, pedig eredetileg nem erről szólt a történet.

A zene ősidőktől fogva több üzenetet hordoz. Elsőként az öröm, a vígasság, a mulatság üzenetét, amely egy győzelmes hadjáratot, egy gyermek születését, uralkodók beiktatását, házasságkötést, a bő termést vagy egyszerűen a hétköznapi szürkeségétől ideig-óráig történő, gondtalan kikapcsolódást jelezte. A munkadal a robot egyhangúságát volt hivatott feloldani. A természeti népek varázslói az egyhangú ritmusok – olykor-olykor egyszerű hangszerekkel kiegészített – hatására révületbe esvén mondták el jóslataikat, de még a csaták előtti harci táncokat és ritmusokat is ide sorolhatjuk. Egy típust azonban nem találunk az üzenetek között: az esztelen, öncélú durvaságot.

Az opera kialakulásával a kerettörténetek már magukba foglalták a hétköznapi tragédiáit – a *Parasztbecsület* egymással versengő ifjai Turiddut, míg Rigoletto tévedésből saját leányát szúrja le, a *Pillangókisasszony* öngyilkos lesz –, ezzel együtt sem jelenítette meg követendő példaként az erőszakot.

A rock mint a társadalom fennálló rendje ellen lázadó műfaj sajnos megtette. Hogy melyik volt az a pillanat, amikor a show látványos elemeként először vette kezdetét a pusztítás, pontosan meg nem állapítható, hiszen annak idején nem kevesen Elvis Presley, a Beatles, a Rolling

– mai szemmel nézve – ártatlan ugrálását is károsnak tartották. Aztán történt valami, és ez már nem szemlélet kérdése, hanem a rideg valóság. Antonioni *Nagyítás* (*Blow Up* – 1966) című filmjében a Yardbirds együttes gitárosa, Jeff Beck ripityára zúzta hangszerét az erősítők recsegése miatti dühében. Ha nem filmről, tehát beállításról lett volna szó, talán még el is képzelhető egy ilyen – bár felesleges – indulati kitörés. Egy évvel később a montereyi popfesztiválon hasonlóképpen szó nem volt indulatokról, a mutatvány meghatározó jeleneteként a koncertek végjátékában úgy Jimi Hendrix, mint a Who együttes összetörte a berendezést, előbbi még értékes hangszerét is felgyújtotta. És ettől kezdve nem volt megállás.

Ugyanezt az örületet folytatta Ritchie Blackmore (Deep Purple), aki már minden egyes fellépésén felaprított egy hathúrost, 1974-ben pedig az Ontario Speedway Fesztiválon (California Jam) kétszázezer ember jelenlétében a színpadra állított tv kamerát is megrongálta. A tébolyult látványosság tekintetében a klasszikus zenén nevelkedett, kiváló orgonista, Keith Emerson sem maradt el mögötte, aki koncertjein méretes vadászkéseket döfött Hammond orgonája billentyűi közé. Alice Cooper már okosabban 'erőszakoskodott'. *Welcome To My Nightmare* (*Isten hozott a rémálomban*) című alakításának riasztó jeleneteit – női bábuk meggyalázása, széttépése, rugdalása, egy gyermek kivágása az anyabábu testéből – csupán egyfajta 'rémlátomásként' tűntette fel. A jelképek megértéséhez még éretlen ifjak a látottakat persze hősük élethű, 'jó dili' megnyilvánulásként fogták fel.

Alice Cooper

Mindezen torzulások áradatszerűen jelentek meg a 70-es évek közepén beindult punk mozgalomban. A Clash együttes nagyüzemszerűen folytatta a gitárzúzást, és nem volt rangja annak a bulinak, amelynél közönség és zenekar ne akaszkodott volna össze egymással. A Strangers (Fojtogatók) együttes basszusgitárosa, Jean Jacques Barnell, történetesen fekete öves karatészként folyamatosan színpadra szólította a verekedni vágyókat. Az már csak az enyhébb – inkább csak kísérő – jelenetek közé tartozott, hogy a zenészek és a hallgatóság keményen köp-

ködté egymást. A koncertek közben magát pengével össze-vissza vagdosó Sid Vicious – Sex Pistols – is bőven talált követőket elmebeteg alakításához. Napjainkban Marilyn Manson teszi ugyanezt.

A 80-as évek elején némi szunnyadás után ismét felélénkült heavy metal más eszközkhöz folyamodott saját maga népszerűsítése érdekében. A műfaj előadói még jóformán hangszert sem vettek a kezükbe, mielőtt egy butikban be nem szerezték a szükséges kellékeket, szegecselt bőrcuccokat, töltényhevedereket, korbácsokat. Ez utóbbi jeles használója a Judas Priest akkori énekese, Rob Halford. Színpadi műveletének csúcspontja volt, amikor egyfajta XX. századi gladiátornak öltözve böhöm nagy Harley Davidsonnal hajtott a színpadra, majd annak bőgetésével ingerelte közönségét. A szavakban hangoztatott keménység és erőszak akkor öltött fizikális formát, amikor méretes bőrkorbácsával verte agyfőbe a jobb sorsra érdemes szerkezetet. Ezek az erőszakos jelenetek és szövegek ismét csak ott tévesztettek célt, hogy a pubertás korú rajongók nem egy színpadi előadásnak, hanem az élet szerves részének tekintették és tekintik ma is az erőszakot. A westernhősöket külsőleg utánzó Lemmy (Motörhead) alig látszik ki a töltényhevederek közül, pedig ő még istenes a metálосok egyre elborultabb megnyilvánulásai mellett. Egy birkózó azzal szórakoztatta közönségét, hogy tv-készülékeket vert szét saját fején, ám az egyik végül rondán megsebezte a homlokán. Ennek a minden emberi formájából kivetkőzött idomtalan pankrátornak vajon mi köze van a zenéhez?

Mindenki a világ eldurulására hivatkozva próbálja indokolni, hogy maga is beállt az erőszak látványát sulykolók táborába. Érveik között első helyen szerepel, hogy jelképeik, eszköztáruk eltörpül a tömegtájékoztatásban látott mindennapos erőszakhoz képest és különben is igény van az ilyenfajta látványosságra.

Néhány dolgot azonban elfelejtenek. Például azt, hogy ebben az esetben semmivel sem különbek azoknál, akiket bírálnak és egyébként is, aki korpa közé keveredik, megeszik a disznók. Velük ellentétben több világhíresség anélkül örvendett határtalan népszerűségnek, hogy egyetlen, mégoly piciny durvaságot felmutatott volna. A Blackmore nélküli Deep Purple, a Uriah Heep, Gary Moore, a Fleetwood Mac együttes vajon miért maradhatott évtizedekig a csúcson pusztán zenei alakításával? És hol lesz rövid idő múlva a színpadon pisztollyal hadonászó, mocskos szájú, amerikai rap csillag, Eminem, vagy Marilyn Manson? És ha már a rap-nél tartunk, ennél az amerikai alapú műfajnál károsabb és erőszakra buzdítóbb aligha létezett a zene történetében. Az arcukat csuklya mögé rejtő, folyamatosan baseballütővel hadonászó, fenyegetőző feketék – és komolytalan fehér hasonmásaik – már pusztá látványukkal a bandaháborúk megtestesítői.

Úgy tűnik, a rock elfajzása szándékos üzlet (és)politika része, amiből a nagyközönség semmit sem akar/tud észrevenni. Csak azt látja, hogy példaképei mit tesznek, mit mondanak és főleg hogyan cselekszenek. És persze követi példájukat. A Budai Liberális Klub Alapítvány 2002. május 27-i összefüvetelén Tamás Pál szociológus balliberális rockegyüttesek hadba állításával kívánt gátat vetni a magyar ifjúság örvendetesen egészséges irányba fordulásának. A hogyanra a fentiekben láttunk néhány példát. A magyar könnyűzene ugyanis csaknem teljes egészében balliberális irányítás alatt áll – a sorból kilógók megélhetési, fellépési lehetőségei igen korlátozottak –, hangadók a világhálós portálokon fasisztázzák az egészséges szemléletű ítézeteket is.

Mit is mondtunk a bevezetőben a zene szerepéről, üzenetéről? Felüdülést, kikapcsolódást, komolyabb mű esetében elmélyülést és ha egyetlen esély adódik rá, szellemi-lelki felemelkedést vált ki a hallgatóból. Úgy tűnik, hogy ez a szemlélet lassan a múlté lesz és át kell adnia helyét annak az örületnek, amely az élet más területein is egyre nagyobb tért hódít. Kinek jó ez, miért kellett a pop/rock műfajnak letérnie arról az ösvényről, amelyre annak idején oly sokan léptek és amely számtalan kiváló zeneművet adott a világnak? Miért lehetett kritikátlanul, korhatár nélküli közönség elé színpadra engedni az amerikai W.A.S.P.

együtttest, amelynek énekes vezetője, Blackie Lawless rendszeresen művért csorgatott egy koponyából magára? Miért lehetett a show része a szintén amerikai Kiss együttes egyik fő látványossága, amikor a magyar származású, ám már Izraelben született Gene Simmons (eredeti nevén Kiss Jenő) szájából szintén művér ömlött a mellkasára? Csakis azért, mert a tömegtájékoztató által már előre megfelelően megdolgozott fiatalságban kialakították az igényt az ilyen elborult látványra. Ezt igazolja az Erfurtban lezajlott vérfürdő, amelynek során egy kicsapott diák a Matrix filmben látott öltözkében lőtte halomra volt tanárait.

Hogy ezek után még mi várható? Nehéz megjósolni, de túl sok jóra aligha lehet számítani. Az elmúlt években ezerszámra alakultak a rémisztően kifestett death-metal csapatok, amelyek kizárólag az erőszakkal foglalkoznak. Ennek a műveletnek már végképp semmi köze a klasszikus értelemben vett rock vonalhoz, nincs tartalom, csak a pusztas – szélsőséges – látvány maradt a 'szórakoztatás' eszköze.

Mozaik

Asia

Nyugodtan lehet botránynak tekinteni a jobb napokat látott együttes két tagjának – Geoff Downes és John Payne – elhatározását, hogy 3000 dollárért házhoz mennek és akusztikus koncerttel szórakoztatják a vendégeket. A jelenet semmiben nem különbözik a hasonló partikhoz megrendelt és házhoz jövő – esetleg dobozból előlépő – vetkőző táncosnőkéttől.

Axel Rose

A Guns 'n' Roses énekes az híresztelte, hogy gyermekkorában saját apja zaklatta szexuálisan. Akár így volt, akár nem, azt viszont nem foghatja apjára, hogy már ifjú éveiben is vagy húsz alkalommal került rács mögé ittasan elköve-

tett botrányokozása miatt. Zenekarának egykori tagjaival olyannyira megromlott a viszonya, hogy a Guns 'n' Roses 2001. december 29-i és 31-i, Las Vegas-i koncertjére be sem engedte volt gitárosát, Slash-t. A csapat körüli fejetlenséget jelzi, hogy európai fellépéseiket úgy hirdették meg, hogy arról menedzserük, Doug Goldstein nem is tájékoztatta a zenekarvezetőt. Ennek következtében fellépések maradtak el és a koncerttermek előtt hiába várakozó, felbőszült rajongók betörték az üvegajtókat, ablakokat, akik pedig bejutottak, a belső berendezést zúzták ripityára.

Beatles

1965. június 12-én Harold Wilson, a brit Labour Party (Munkáspárti) miniszterelnöke a Membership Of the Most Excellent Order of the British Empire (MBE) lovagrenddel tüntette ki őket. Kellett is a rokonszenvébresztés politikája iránt, mivel Lennon és McCartney éppen a Munkáspárti kormány adótörvénye alapján került a 83%-os osztályba.

A zenekar tagjai 1968 februárjában elutaztak Indiába, ahol Maharishi yogi arra szerette volna őket rábeszélni, hogy bevételeik 25%-át egyik svájci bankszámláján helyezték el. Az öreg guru arra is kísérletet tett, hogy a gombafejűekkel lévő hölgyekkel szexuális kapcsolatba lépjen, azok azonban megúnták a hókuszpókuszt és összecsomagoltak.

Beck-Bogert-Appice

1974 májusának egyik reggelén a zenekar két tagja úgy ébredt szállodai szobájában, hogy a harmadik muzsikussal, a zenekar vezetőjével, Jeff Beck szó nélkül faképnél hagyta őket. Tim Bogert és Carmine Appice értetlenül fogadta a történeteket, hiszen a gitáros pontosan a készülő új lemez felvétele miatt hívta őket Amerikából Londonba. „Piszkosul zavart már a zaj” – indokolta később döntését Beck. Ez elképzelhető, de azért el lehetett volna köszönni a két bepalizott szerencsétlentől.

Don Felder

Az Eagles korábbi gitárosa 2003 májusában beperelte a zenekart, mert véleménye szerint jogtalan volt évekkel korábbi kizárása a csapatból.

Don Henley

Az Eagles együttes dobos énekésének 1980 decemberében gyűlt meg a baja a hatósággal. Miután Los Angeles-i lakásán, kábítószer-mérgezési tünetekkel találtak egy 16 éves lányt, Henleyt a rendőrség drogbirtoklás vádjával őrizetbe vette. Elzárását ugyan két évre felfüggesztették, ám ún. drogtanácsadó előadások meghallgatására kötelezték.

Fleetwood Mac

Mick Fleetwood szerette megbotránkoztatni az embereket. Egyik jellegzetességévé vált az a két fagolyó, amit a derekáról lógatott le a lábai közé, mintha a 'sajátja' lenne. Jeremy Spencer még ennél is tovább ment és a koncerteken sörrel, vagy tejjel töltött condomokat dobált a közönség közé, egy alkalommal pedig olyan műfütyit tett a nadrágjába, ami a nyitott sliccén át kilógott. A Marquee menedzsere ekkor engedte be utoljára klubjába a zenekart.

Gary Glitter

A '70-es évek glam rock híressége 1980-ban Rock 'n' Roll Circus néven, gladiátornak öltözve igyekezett fenntartani korábbi népszerűségét, ám két hét múlva le kellett állnia az emberek érdektelensége miatt. Ezt követően jó tíz év múlva gyermekpornográfia és gyermekrontás (pedofília) vádjával került bíróság elé.

Gene Vincent

Az Egyesült Államokban, Norfolkban (Virginia) 1935. február 11-én született énekes a brit Teddy Boy mozgalom hőse lett. Be Bop A Lula (1957) című dalára ugyanúgy sikloztak hívei, mint később a Beatles számaira, sikerei annak 1964-es örületével szűntek meg. Egyik lábára béma volt, mert a hadseregben részegen vezetett motorjával át akart törni egy sorompót. A járgány kiszaladt alóla, ő pedig lábát törte és attól kezdve csak egy

beültetett fémrögzítő segítségével tudott járni. Saját bevallása szerint azért ivott, hogy legyőzze lámpalázát és enyhítse fájdalmait. Kitörései veszedelmessé váltak, egy alkalommal a velük fellépő előzenekar egyik tagjának késsel hasította fel az ingét, de vele utazó feleségével is állandó összetűzésbe keveredett. Előfordult, hogy hajánál ragadta meg és úgy vagdos-ta a turnébusz ablakához. Szervezője, Peter Grant szétválasztotta őket, majd elment tárgyalni az illetékesekkel, ám az újbóli lármára visszatérve már azt látta, hogy ezúttal a feleség csimpaszkodott Vincent fürtjeibe és verte annak üstökét a plexiüvegbe. A balhét követően egy egész üveg vodkát öntött le a torkán és úgy lépett színpadra, ám néhány pillant múlva hasra esett, orrán, száján dőlni kezdett a vér. Az öntudatlan, magatehetetlen muzsikust a technikai személyzet kapta vállára és vitte öltözőjébe.

Great White

2003. február 20-án a Rhode Island-i Station nem megfelelő pirotechnikai berendezése az együttes koncertje alatt lángba borította az éjszakai mulatót. A baleset 99 életet – köztük a gitáros Mark Kendallét – követelt.

Jackson Browne, Jack Tempchin, JD Souther

Nevezett szerzők 2002 májusában visszamenőleg 10 millió dollárt követelnek az Eagles tagjaitól a *Their Greatest Hits 1971–1974* albumból származó, ám elmaradt jogdíjakért. Állításuk szerint mindössze 2,5%-ot kaptak, holott 7,5% illette volna meg őket a 26 millió példányban eladott lemez után.

James Brown

2002 márciusban felmentették az egymillió dolláros vád alól, mely szerint irodájában marihuánás cigarettát szívott, a női alkalmazottakat pedig szexuális szolgáltatásra akarta kényszeríteni.

Jimi Hendrix

Vele történt, hogy az 1968. július 3-i, Göteborgban adott koncertje után szállodai szobájába vitt vendégek egyik hölgytagja annyira felbosszan-

totta, hogy törni-zúzni kezdett. A kihívott rendőrök elvitték a dühöngőt, ám az ügynek mégsem lett folytatása, mert a menedzserek mellényzsebből kifizették az okozott kárt.

John Lennon

A muzsikus és a negyedik hónapja viselő Yoko Ono *Two Virgins* címmel vitatott zenei tartalmú és minőségű albumot készített 1968-ban, amelynek borítójára kettejük meztelen fényképét helyezte. „A lehető legőszintébb fényképet készítettünk, hogy bemutassuk emberi mivoltunkat.” – magyarázta Lennon. Az meg sem fordult a fejében, hogy ha igazat adunk nekik, akkor példájuk nyomán mindenkinek meztelenül kéne járnia-kelnie, de nem is a magyarázat a lényeges, hanem a felhajtás. Az akkor még létező Beatles tagjai sem fogadták a lemezborítót osztatlan örömmel, sőt az Apple cég tervezett legelső kiadványaként is hónapokat csúszott a megjelenése, mivel az EMI és a Capitol is megtagadta a terjesztését. Végül kisebb forgalmazók vállalták, azok is csak barna csomagolópapírban. Hogy mennyire a felhajtáson és nem a tartalmon volt a lényeg, arra legjobb példa, hogy a pár saját szerelmeskedését is filmre akarta venni, majd videón forgalmazni. Ezt követően csak hónapok múlva, 1969. március 20-án házasodtak össze.

Keith Emerson

A világhírű billentyűs elégette az Egyesült Államok zászlaját a londoni Royal Albert Hall színpadán, amikor az Emerson Lake and Palmer hármas az *America* című Leonard Bernstein-szerzeményt játszotta.

Kiss

A zenekar évek óta azzal riogatja közönségét, hogy visszavonul. Ez az üzlet politikailag hatott is, mert a végleges búcsútól rettegő tömegek azóta minden lépésüket fokozott figyelemmel kísérik.

Lemmy

Lemmy

Náci emléktárgyakat gyűjt, de ez mintha nem túlzottan zavarná a sajtót. A politikusok esetében ennél jóval kisebb 'vétségért' is lefaszíttazzák az embert.

Marilyn Manson

Marilyn Manson

Az énekesnek bíróság elé kell állnia, mert a Michigan állambeli Clarkston városában adott koncert közben szexuálisan zaklatta az egyik, a színpad előtti fényképészárokban szolgálatot teljesítő biztonsági embert. Az történt, hogy a neki háttal álló ór mögött tettett önkielégítésbe kezdett, majd annak fejére köpött, és a hátára ugorva a nemi szervét koponyájához és nyakához dörzsölte. Hogy megérte-e neki ez a mutatvány, majd a bíróságon eldől, mindenesetre valaki nagyot kaszál azon, hogy ezt az idiótát még mindig nem a bolondokháza zárt osztályán, hanem a színpadon mutogatja.

Mick Jagger

2002-ben megjelent szólólemezből – *Goddess In The Doorway* – mindössze 954 darab fogyott a megjelenés napján. Összehasonlításként Robbie Williams *Swing When You're Winning* albumából ugyancsak egyetlen nap alatt 75 000 példány kelt el. Így múlik el a világ dicsősége, és mintha azt jelezné, hogy még az énekes barátai is inkább a Rolling Stonesszal közösen készített lemezeit veszik továbbra is.

Mr. Big

Franciaországban történt, hogy a feltörekvő amerikai együttes a már befutott White Lion előzenekaraként lépett fel. 19.30-kor kezdték a koncertet, ám ki tudja miért, a főcsapat emberei 20 óráig nem engedték be a közönséget. Ez magyarázatot jelentett, hogy üres teremnek kellett játszaniuk. Ennyit a rockerek összetartásáról.

Nirvana

2003 januárjában az együttes két életben lévő tagja, Chris Novoselic és Dave Grohl pénzhajhász primadonnának nevezte a néhai zenekarvezető Curt Cobain feleségét, Courtney Love-ot, amikor az bírósági úton igyekezett letiltatni a két muzsikust által Cobain halálának évfordulójára megjelentetni kívánt box-set CD-t. Minthogy Courtney a Nirvana örökségnek csupán társtulajdonosa az említett két zenésszel egyetemben, szerette volna egyedül magának megszerezni az egész hagyatékot. Azok ellenkeresetet nyújtottak be, amelyben esztelennek, kezelhetetlennek, következtetlennak és kiszámíthatatlannak írták le a hölgyet. Ezt követő nyilatkozatában Love férjét jelölte meg a zenekar fő mozgatórugójának, következképp magának követelte a hagyatékot. Szerinte Cobain nem írt alá semmiféle partnerséget a többiekkel, ő volt egy személyben a Nirvana, ő alkalmazta a zenészeket, ő írta a dalok 93%-át. Sok sikert kívánt Dave-nek és Chrisnek, és kifejezte reményét, hogy egyszer és mindenkorra felhagynak a Nirvana hagyatékra vonatkozó igényükkel. Curt édesanyja, Wendy Fradenburg Cobain O'Connor is csatlakozott Courtney követeléséhez és hazugnak nevezte fia két muzsikustársát. A kérdés csupán az, hogy a tisztázatlan kérdések rendezését miért a családi szennyes kitergetésével akarták megoldani.

Ozzy Osbourne

The Osbournes az MTV történetének legmagasabb helyezését induló, Való Világ, Big Brother típusú sorozata, amelyben a család némi bensőséges részletektől eltekintő minden napjait mutatják be. A nem túl felémelő részletek jellegzetessége Ozzy jelzős szavajárása, a fucking (kurvára), nem véletlen, hogy legidősebb lánya, Aimée nem kívánt részt venni ebben a komédiában.

2002-ben Ozzy Osbourne digitalizált formában adta ki az 1980-ban megjelent *Blizzard Of Ozz* albumát, méghozzá úgy, hogy másokkal játszatta fel a basszus- és dobreszeket. Az eredeti lemezen játszó és az énekes szemétségen feldühödött Bob Daisley és Lee Kerslake társszerző 20 millió dolláros pert indított ellene. Elvesztették.

2003-ban a kanadai Grand Prix alkalmából élő nyilatkozatot sugárzott vele a televízió, de meg is bánta. Amikor ugyanis megkérdezték tőle, hogy magával hozta-e kedvenc ebeit, csak ennyit válaszolt: „*Nem, otthon vannak és éppen szarnak.*” Mire az elvörösödött tudósító elnézést kért a nézőktől: „*Minden bizonnyal ez volt Ozzy Osbourne első és utolsó megjelenése ebben a műsorban.*”

Peter Grant

A Zeppelin menedzsere kihasználva testi erejét, nem sokat habozott, ha elfogyott a türelme és odavágott. 1977-ben történt, hogy a körútszervező Bill Graham egyik biztonsági embere, Jim Matzorkis észrevette, hogy Grant 11 éves fia éppen le akarja feszíteni a Led Zeppelin feliratot az egyik utánfutóról. Állítólag rá is legyintett a fiú tarkójára, amikor a színpadon lévő John Bonham észrevette az esetet és mivel az adott számban éppen nem kellett dobolnia, odament hozzá, tökön rúgta, majd visszaült a dobok mögé. Más változat szerint Jim akarta levenni a feliratot, hogy másnap újból használhassák, ezt látta meg a gyermek és kérte el tőle emlékebe. Ezután Grant és Bonham megverte a biztonsági embert, amiért a másnapi koncert után letartóztatták őket. Bill Gra-

ham ekkor nyilatkozta: „Nyugodt lelkiismerettel többé nem tudom szerződtetni őket (*Led Zeppelin* – Sz. G.). Ezeknek az embereknek a hozzáállása a Náci Németországot juttatja eszembe.” (Graham családjának több tagja koncentrációs táborban halt meg.) A történeteket a sajtó különféleképp tálalta, ennek következtében meg lehetős ellenszenv alakult ki a zenekarral szemben Amerikában.

Peter Gabriel

A Genesis egykori énekese megelégette Amerika egyik legbotrányosabb talk show vezetőjének, Jerry Springernek a dolgait és *The Barry Williams Show* című dalával kifigurázta. Jerry műsorát az egyik magyar televíziós csatorna is rendszeresen közvetíti. Lényege, hogy egymással haragban lévő párokat hoz össze, akiket rendszeresen sikerül annyira összeugrasztani, hogy azok eleinte csak nyomdafestéket nem tűrő, közönséges hangnemben gyalázzák egymást, majd egymásnak is ugranának, ha a megtermett biztonsági emberek le nem fognák őket. A műsor csúcspontja, amikor kiderül, hogy az elhagyott férfi, nő szintén átdobta párját, ráadásul homokos. Mindez a jelenlévő idétlen fiatalok tapsvihara közepette zajlik. Ez Amerika és újabban Magyarországon Mónika *Kibeszélő* show-ja.

Pink Floyd

Az *Animals* című albumuk után már inkább csak hatalmas arénákban, stadionokban léptek fel. Ezek a méretek azonban egyre jobban elválasztották őket közönségüktől, ami Roger Waters idegeit annyira meg-

viselte, hogy montreali koncertjükön arcul köpte egyik rajongójukat. Ezt követte a *The Wall*, amiért egyedül, szerzőként Waters lelkesedett. Még Gilmour szerzeményét – *Comfortably Numb* – is csak nagy kegyesen fogadta el, márpedig sokak szerint ez lett az album egyik csúcspontja. Amikor Amerikába utaztak, hogy Bob Ezrin producerrel befejezzék a munkát és az orgonista Richard Wright megtagadta, hogy a tervezetthez képest egy héttel korábban

utazzon a helyszínre, Waters válaszút elé állította, vagy önként távozik a csapatból, vagy nem lesz lemez. Ez azért volt sorsdöntő kérdés, mert éppen ezt megelőzően puskázta el befektetőjük az összes pénzüket, miközben még az adótartozásukat sem egyenlítették ki. Rick nem is gondolkodott sokáig, és megállapodtak, hogy az album elkészítése után szép csendben kiszáll. Közben Nick Mason lába alatt is inogni kezdett a talaj, mégpedig olyannyira, hogy a billentyűsével együtt az ő neve sem került fel a lemez borítójára. Wright helyett a zongora és orgona részeket Bob Ezrin és Peter Wood játszotta fel helyette, a sors mégis úgy hozta, hogy 29 koncertből álló lemezbemutató turné hatalmas költségei miatt egyedül az erre az időszakra szerződtetett Wright kapott pénzt, a többiek bevételét elvitték a kiadások. A következő *The Final Cut* már lényegében Waters szólólemezének tekinthető, hiszen annyira egymaga döntött mindenben, megjelenése előtt pedig kijelentette, hogy Gilmourral és Masonnal nem is dolgozik tovább. 1985-ban már azt közölte a kiadóval, hogy a zenekar megszűnt létezni. Gilmour persze nem hagyta szó nélkül ezeket a partizán lépéseket és 1986-ban újraindította az együtttest, mire Waters a brit Legfelsőbb Bírósághoz fordult, egyben megfenyegette a koncertszervezőket, hogy beperli őket is, ha beleavatkoznak a Floyd belső ügyeibe. 1987 végére a feleknek sikerült megegyezniük, ennek értelmében Waters elismerte a többiek jogát a névhez, azok cserébe lemondtak a *The Wall* színpadi kellékeiről és azok használatáról.

Robbie Williams

A sors forgandó. Szinte szóról szóra ugyanaz ismétlődött meg az amerikai énekessel 2003 májusában, mint ami egy évvel korábban Jagerrel. Jó ideje tartó népszerűsége tudatában kiadója, az EMI négymillió darabot postázott Amerikába *Escapology* című új albumából. Fölöslegesen, mert áprilisi megjelenése idején csak a 43. helyen bukkant fel az USA listáin, és mindössze 21 000 eladott példányról szóltak a jelentések.

Rolling Stones

Brian Jones 1969 nyarán egy 11 hektáros birtokot vett, a sussexi Cotchord Farmot, ami egykoron A. A. Milne, a *Micimackó kalandjai* írójának tulajdona volt. Nem sokáig örülhetett az újonnan szerzett gya-

rapodásnak, mert Jagger közölte vele, hogy elválnak útjaik. Ezt követően a gitáros azt nyilatkozta a sajtónak, hogy a Stones zenéje már nem az ő ízlését követi, de ezt csak a büszkeség mondatta vele, lelkileg teljesen összetört.

Némi vigaszt csak az jelentett számára, amikor Lennon, Hendrix és Jeff Beck kifejezte szándékát, hogy a jövőben szívesen együttműködik vele.

Ezt követően került sor kastélyszerű házának felújítására 1969. július 2-án. Az aznap estére szervezett kerti partin vele volt új barátnője, a svéd Anna Wohlin, és az alkalomra meghívott munkások is hölgyismerőseikkel jelentek meg. Este 10 óra tájban a súlyos asztma-rohamokkal küzdő Brian a trambulínról úgy ugrott a vízbe, hogy a parton felejtette inhaláló készülékét. A már kissé kapatos gitáros a melósok barátnőivel is enyelegni kezdett, azoknál viszont nem volt divat ez a Rollingnál mindennapos jelenség. Egy idő után megunták és talán móresra akarván tanítani, elkezdték a víz alá nyomkodni. Azt minden bizonnyal nem tudták, hogy az asztmás Briannak még a levegőn is rendszeres fulladásos rohamai voltak, nemhogy a víz alatt. Az idétlen 'játék' végzetessé vált. 23 óra tájt érkezett két barátja már nyugtalanságot tapasztalt, a medence szélén álló három férfi és egy nő viselkedésében, egy negyedik személy éppen egy szőke fejet tologatott a víz alatt. A melósok elzavarták a két barátot, a házból előbukkanó Anna pedig már csak az élettelenül lebegő Briant pillantotta meg a medence alján. Elmondása szerint a többiek csak álldogáltak a medence szélén, ő ugrott a vízbe és húzta ki barátját. Amikor a rendőrség megérkezett, senki nem említette a kerti partit és hogy a háziakon kívül mások is ott lettek volna. A halottkém fulladást állapított meg, amihez az alkoholtól és drogoktól elzsírosodott máj súlyos károsodása járult, a vérben alkohol, Mandrax nyugtatókat és amfetamint mutatott ki. Brian temetésén csak Charlie és Bill képviselte a zenekart, Jagger eközben Ausztráliában tartózkodott új filmje bemutatóján.

Szakács azóta is együtt emlegetni Briant a többi híres elhunyttal (Jimi Hendrix, Janis Joplin, Jim Morrison), de attól még nem fog egyetlen fillérrel sem többet érni. A talán sarkos megfogalmazás ugyan kiválthatja a zenész barátainak nemtetszését, a lényegen nem változtat. Ez pedig imígyen hangzik: minden lehetőség adott volt számára, hogy

'megvalósítsa önmagát', mégsem élt vele. Törvénytelen gyermekein, narkotikumok fogyasztása és birtoklása miatt született bírósági ítéletein kívül nem maradt utána semmi érdemleges. Csupán annyi, hogy a Rolling Stones tagja volt, máról holnapra élő, időnként barátnőit is durván bántalmazó, kiszámíthatatlan viselkedésű valaki. Vagyonával sem tudott mit kezdeni, nem fordított belőle semmit értelmes célokra.

A Rolling tagjainak nézeteltérése támadt a Decca céggel is, miután megtudták, hogy a rajtuk keresett 70 millió fontot a kiadó saját radar-gyártó részlegének felújítására fordította, márpedig ezek a kis fekete dobozok a bombázógépekre kerültek vietnami bevetésükkor. Ez olyan-nyira felbőszítette zenészeket, hogy a kiadónak járó utolsó kislemezt *Cocksucker Blues* (*Faszszopó blues*) címmel látták el, amit a Decca persze nem adott ki.

Sammy Hagar, David Lee Roth

A Van Halen két egykori énekese korábban kígyót-békát kiabált egymásra. 2002 májusában közös amerikai turnét terveztek, ám alig indult be a szekér, a két pénzéhes és egymást halálosan gyűlölő muzsikus ismét egymásnak esett. A koncertezés néhány buli után csúfos kudarc-
cal végződött. Mert ugye mindketten őszinte, kőkemény rockot játszottak.

Saxon

2002 januárjában Graham Oliver és Steve Dawson, a Saxon együttes két korábbi zenésze Oliver–Dawson Saxon néven kezdett koncertezni. Biff Byford, a Saxon alapítója és vezetője dühödten kikelt a névhasználat ellen, Oliver viszont azt hangoztatta, hogy Byford jó adag pénzzel tartozik neki. Biff erre 'buta pasasoknak, magukat olcsón kiárusító embereknek és művészeknek' nevezte őket. Dawson békülékenyebb hangot ütött meg: „*Ha Byford kopogtatna az ajtómon, szívesen szóba állnék vele, de amit most zeneileg csinálunk, az nagyságrendekkel jobb a Saxonénál.*” Olivernek az a gondja, hogy a zenekar visszatar-
totta elektromos felszerelését és a reklámpénzét sem fizette ki, helyet-
te csupán nevetséges 3000 fontot ajánlottak fel számára. Biff jelenleg olyan emberekkel zenél, akiknek semmi köze a Saxon névhez és örök-
séghez.

Scott Weiland

Az amerikai Stone Temple Pilot énekese megütötte feleségét, amikor az elállta az útját, mert nem akarta, hogy férje a másik szobába menjen egy receptért, a hölgy ugyanis aggódott, hogy drogfüggő férje esetleg gyógyszerért indult. A rendőrség 3000 dollár óvadék ellenében engedte ki az előzetesből a garázda énekest. Mindez 2001 végén történt, ám azóta ezzel a priusszal a háta mögött újból bajba került, mivel az amerikai rendőrség 2003 nyarán kokaint és heroint talált a gépkocsijában, és ezúttal már csak 25 000 dollár óvadékért engedték szabadon. Az igazoltatásra mindössze azért került sor, mert nem voltak bekapcsolva a kocsni lámpái, eközben vetették észre a rendőrök a drogfecskendőt, amiről az énekes később azt állította, hogy női utasáé volt. Ezt megelőzően sorra járta a különféle drog-klinikákat, ahol eredménytelenül kezelték. Megállapították róla, hogy agyilag nincs teljesen rendben, és egyfajta mániákus depresszióban szenved. Feleségétől válófélben van, majd a bíróság eldönti, hogy ki nevelheti két kis gyermeküket, addig is belegyezett, hogy újból visszamegy a rehabilitációs klinikára. Új fejlemény, hogy a Guns 'n' Roses korábbi tagjaiból összeállt csapat énekésének választotta és védelmébe vette. „*Ami vele történt, bármelyikünkkel megtörténhetett volna. Scott olyan ember, aki nek megvan az árnyoldala és ezzel jól illik közénk*” – nyilatkozta Duff McKagen basszusgitáros. Valóban illik közējük, hiszen már az egykoron karcsú gitárosuk, Slash is szép tokát eresztett a piától.

Sebastian Bach

2002 májusában a Skid Row volt énekését az egyik middletowni fogadó előtt nem engedték alkoholizálni a rendőrök. Miután a zenész szidalmazni kezdte őket, meg is motozták, és eközben marihuánát találtak nála. Bevitték az őrszobára, ahonnan csak 10000 dollár óvadék ellenében engedték ki.

Serge Gainsborough

1969-ben Jane Birkin színésznővel vette fel az erotikus szuszogással, lihegéssel színesített *Je t'aime...Moi non plus* című felvételt. A nem is tit-

kolt szerelmeskedés nagy port vert fel, hiszen az ilyen jellegű újságok, novellák, regények a boltokban csak nagykorúaknak voltak eladhatók. Ha arra gondolunk, hogy szégyen Serge őszinte és tiszta szerelmének megnyilvánulását ítélték el az erénycsöszök, akkor bizony alaposan tévedünk. Ez az arc kimondottan feltűnés-keltésből és botrányok-

zásból igyekezett hasznot húzni, máshoz nem is igen értett. Angolul comedy-nazi-ként jellemzett albuma a *Rock Around The Bunker*, majd az 1971-ben megjelent *Histoire De Melody Nelson* egy idősebb francia és egy nálánál lényegesen fiatalabb angol iskolás lány szerelmi kapcsolata sajátos gondolkodást képvisel. Lényegében ez valósult meg közte és Birkin között. Két évvel korábban még Brigitte Bardot színésznővel nyögdécselt egy hasonló lemezen. Bardot akkori férje nem tudott nevetni a Serge által csak komédiának nevezett felvételen és perrel fenyegette, ha kiadja a lemezt. Serge elállt szándékától. A *Je t'aime* című dalt Olaszországban betiltották a Vatikán felháborodása következtében, Angliában pedig a BBC tette tilalmi listára, ennek ellenére listavezető lett a briteknél 1969 októberében.

Toto

Az együttes olyan ellenséges környezetben érte el hihetetlen méretű sikereit, amelyben albumaikról általában csak a kimondottan kislemezekre kerülő dalokat játszották a rádióállomások.

Willie Dixon

Beperelte a Led Zeppelint, mert véleménye szerint a zenekar *Whole Lotta Love* című felvétele kísértetiesen hasonlít az ő 1962-es *You Need Love* szerzeményéhez. Próbálkozása sikerrel járt, mert a Zeppelin 1987 februárjában peren kívüli megállapodásajánlata őt igazolta.

Benkő Dániel

A kiváló lantművész az ezredforduló táján már nem zenészi tudásával, hanem a külsőségekkel akarja öregbíteni hírnevét. Ahogy annak többször hangot is adott, meztelenül szeretné előadni a klasszikus zenemű-

veket, de amíg ez megvalósul, lenge öltözetű hölgyek lejtének hétfátyol táncot koncertjein. Benkő újabban a középkori hangulattól teljesen idegen, a hard rock együttesek bőrnadrágját, valamint az amerikai homokosok körében divatos ujjatlan fekete trikót, továbbá vastag ezüstitáncot visel. Szavajárása is szabadossá vált, 2003 augusztusának egyik késő esti televíziós műsorban a riporter azt kérdezte tőle, hogy miért akar levetkőzni, mire Benkő valami olyasmit válaszolt, hogy „*Ne félj, nem foglak megdugni*”. Mire a beszélgetőtárs megnyugtatta, hogy nem fél semmitől, a muzsikus nyugodtan vetkőzzön le, Benkő visszakozott. „*Úgyis kivágnátok*” – válaszolta –, „*de majd eljön az idő, amikor már nyugodtan meglehetem.*”

Tragédiák

Chris Farlowe

A Colosseum együttes énekesét a New Musical Express egyik kritikus 1971-ben a világ legrútabb dalkának nevezte. A tudást azonban nem szépségversennyel mérik, de esetében nem is ez a lényeg. Farlowe mind a mai napig a rock egyik meghatározó, ám korántsem legsikeresebb hangja. Mindez másként is alakulhatott volna, ha a kezdetben mások dalait – így a Rolling Stones *Out Of Time* című szerzeményét – műsorára tűző énekes nem ejt megbocsáthatatlan hibát. Egy alkalommal olyan feldolgozásra kapott ajánlatot, amelyet felelőtlenül visszautasított. A dalt Paul McCartney–John Lennon szerzeményként jegyzik és *Yesterday* névre hallgat.

Clem Cattini

Bizonyos emberek a sors kegyetlen játéka folytán sikeresen szalasztják el a tálcán felkínált lehetőséget. A Tornados együttes dobosát Peter Grant személyesen hívta meg ebédre, hogy megbeszélje vele egy alakuló zenekarban való részvételének lehetőségét. Cattini azonban kimentette magát és csak a Led Zeppelin beindulásakor kérdezett rá a menedzserre, hogy ugye erre szólt volna az ajánlata. Grant választása egyébként nem véletlenül esett rá, hiszen a 60-as évek elején a legkeresettebb dobosok egyike volt. Játszott Cliff Richard, az Everly Brothers, de még

a Love Affair, Bay City Rollers és a Kinks lemezein is, és összesen 42(!) sikerlista vezető dalban. Cattini története azért tartozik ebbe a fejezetbe, mert jól mutatja, hogy mennyire hazug a befuttatandó hírességek világa.

Eric Clapton

4 esztendőös kisfia, Conor 1991. március 20-án kizuhan manhattani lakásuk 53. emeleti ablakából. Attól kezdve a *'Tears In Heaven'* című dalt minden alkalommal az ő emlékére énekeli.

Ray Charles

1930-ban született és 6 éves korától vak. Szinte elképzelhetetlen, hogy napjainkban ilyen hátránnyal induló egyén sikeres előadó legyen.

Robert Plant

1975. augusztus 4-én Rhodosz szigetén töltötte szabadságát, amikor felesége, Maureen fának vezette a bérelt Austint. Gyermekeik csodával határos módon csak könnyebb sérüléseket szenvedtek, míg az énekes és felesége össze-vissza törte magát. A következő Zeppelin-lemezt tolószékben énekelte fel. Élete legnagyobb tragédiája 1977-ben érte, amikor amerikai szálláshelyén üzenet várta, hogy ötesztendőös kisfia, Karac rosszul van. Kórházba vitték, ahol egy sajátos vírusfertőzés következtében két óra múlva meghalt.

Terry Reid

1949 novemberében született. 15 esztendőös volt, amikor felkérték a Peter Jay & The Jaywalkers gitáros énekésének, a velük készített *Can Can 62* (1962) számával a listákra is felkerült. A csapat olyan nagyságok előtt játszott, mint a Rolling Stones, Ike & Tina Turner. Graham Nash (Hollies) közbenjárására 1967-ben már Terry Reid & The Jaywalkers néven adhatta ki *The Hand Don't Fit The Glove* dalát. Ezt követően a rhythm and blues műfajra váltott, lemezei gondozását Mickie

Most producer vállalta fel, azonban Reid szólóalbuma nem hozta meg a várva várt sikert. 1968-ban Jimmy Page kereste meg, hogy vállalja el az újonnan alakult New Yardbirds énekesi szerepét, ám az egyéni pályafutásban gondolkodó fiatalember Robert Plantet ajánlotta maga helyett. És ez még nem minden, mert 1969-ben Rod Evans távozása után a Deep Purple is őt kérte fel elsőként, de azt a lehetőséget is elszalasztotta és így Ian Gillan állhatott a mikrofon mögé. Reid, noha több lemezzel is próbálkozott, soha többé nem tudta öregbíteni hírnevét, ami azért sajnálatos, mert biztos, hogy volt valami a hangjában és egyéniségében, ha két ilyen jövőbeli híresség is soraiba szeretne volna állítani.

Szerzői jogok

Ezen fogalom botrányai külön könyvet töltenének meg, ám annyit nem ér. Mégpedig azért nem, mert, ha komolyan vesszük a levédett szerzemény, név, cím, dallam, tartalom fogalmát, akkor csaknem minden rockabilly, blues, boogie, country műfajú dal szerzőjét beperelhetné az, aki ezeket a sémákon alapuló irányzatokat kitalálta. Ha védettnek tekintjük a P.Mobil együttestől a *Miskolc*, másoktól a Szeretlek, megint másutt a Jó reggelt címetek, akkor ez azt jelenti, hogy senki más nem tiszteleghet Miskolc városa előtt, nem fejezheti ki érzelmeit és nem kívánhat még jó reggelt sem. Márpedig több ezer dal viseli a Szeretlek címet, a New Yorkról készült daloknak pedig se szeri, se száma.

Szélsőséges esetben még az is előfordulhat, hogy Kiss Jenő Nagy Béláról ír egy szerzeményt, aminek következtében Nagy Béla már nem adhat ki saját magáról elnevezett hanglemezt. A *Roadhouse Blues* szerzői – Jim Morrison és a Doors – nyugodtan bíróság elé citálhatnák Schuster Lórántot a *Varjúdallal* elkövetett lenyúlásért, az sem ártott volna, ha a P.Mobil odaírja a *Ha jössz hozzám, késő* című dalához, hogy a Grand Funk Railroad *Mean Mistreated* számának magyarítása az eredeti dallammal.

Könnyűzenei könyvekben előszeretettel fenyegetőznek, hogy annak részletei kritikai célú szemelvények kiemelése kivételével büntetőjogi következmények nélkül nem használhatók fel. Olyan ember ugyan nem született, aki megfogalmazta volna, hogy mennyi lehet az engedélyezett rész terjedelme, és azt sem, hogy ha ugyanazt más szavakkal, de azonos tartalommal fogalmazza meg valaki, mi fog történni. Nem tisztázott, hogy ha egy polgár a világhálóról leszed egy tudtán kívül engedély nélkül feltett

hírt egy muzsikusról, majd közzéteszi, miközben a világhálós kalóz domain nyomtalanul felszívódott, akkor őt tehetik-e felelőssé a jogvédők?

Egyértelműen elítélendő, ha egy dalt, szöveget, könyvet egy az egyben átvesz valaki és azt sajátjaként tálalja, de a részletek felhasználásának tiltása humorfesztiválhoz méltó igyekezet. Ahogyan a személyiségi jogok hangoztatása is az, amikor az ellen kardoskodunk, hogy nevünket megírják, illetve lefényképezzenek. Amióta a számítógépes rendszerekkel még azt is nyilvántartják rólunk, hogy mik a szokásaink, a zsebünkben hordott marok távbeszélőről beazonosíthatják, hogy hol tartózkodunk, hogy a térfigyelő rendszerek minden mozdulatunkat képernyők tömegére vetítik, akkor nevetséges igyekezet személyiségi jogokra hivatkozni.

Az úgynevezett biztonság érdekében az emberiség önként és dalolva engedte át magát az ellenőrző szerveknek, fogadta el Madách Imre *Az ember tragédiájában* megjósolt falanszter rendszerét, éli meg békésen, hogy a Nagy testvér – Orwell 1984 című regényének megfelelően – minden lépését korlátozza, figyelje.

Persze szó nincs itt személyiségi jogokról, csupán üzletről. Aki nem engedi, hogy lefényképezzék – ahogy a világ leghosszabb bajszerű embere tette –, szívesen engedi ugyanazt, ha busásan megfizetik. A könyvekre visszatérve, a komoly történelmi és tudományos kiadványokból mindenki korlátlanul, pénzügyi ellenszolgáltatás és engedély nélkül átvethet anyagokat, sőt, a szakma egyenesen elvárja, hogy az új kötet szerzője ezzel bizonyítsa jártasságát, felkészültségét. Mint fentebb láttuk, a pop/rock területén ez engedélyhez, illetve anyagi feltételekhez kötött. Ennyit a műfaj őszinteségéről.

És most lazításként zárjuk e fejezetet néhány feltűnést keltett idézettel:

1984. áprilisában befejezett turnéja után Rick Parfitt, a *Status Quo* együttes gitárosa kijelentette: „25 évesen azt gondoltam, hogy öreg va-

gyok. Most betöltöttem a 35-öt és nem szeretnék olyan szarul kinézni, mint Keith Richards meg a többiek. Nem akarom 40 évesen is ugyanezt csinálni, ezért mi mindig is azt mondtuk, hogy a csúcson akarjuk abbahagyni.” Nos, 21 évvel később, 2003-ban a zenekar még további lemezeket készít, koncertkörutakat bonyolít le.

„Most még 35 vagyok, de nem csinálhatom ezt a kibaszott ugrálást a színpadon, amikor 55 leszek. Olyan akusztikus koncertet szeretnék adni, mint Neil Young, aki azt a fajta unplugged zenét műveli, amely felé én is tartok. Csak ülök majd egy zongora mellett harmonikával a nyakamban és úgy játszom.” (Zachary 'Zakk' Philip Wylde, gitáros: Classic Rock, 2002 április)

„Mi hűek maradunk ahhoz, amit csinálunk, nem úgy, mint azok a seggfejek, akik minden héten másképp nyíratják a hajukat.” (Manowar: Classic Rock, 2002 március)

1996. január 12-én az alábbi tudósításban 'gyönyörködhetek' a rádióhallgatók. Egy Hobo Blues Band-koncert eseményét mondja el Földes László és a Dunántúli Napló fényképezése. A történetekhez nem fűzünk magyarázatot, szó szerint közöljük, a két fél érvei önmagukért beszélnek.

Hobo: *Ő azt mondta, hogy nem kér engedélyt. Nem azt mondta, hogy nem tudta, hogy engedélyt kell rá kérni. Erre én kioktattam, azt mondtam, hogy a kommunizmusnak vége – szó szerint ezt a kifejezést használtam –, ez nem működik, ez a mi személyiségi jogaink. Engedélyt kell kérni. A közönség elkezdett tapsolni, az úr pedig, akiről mi nem tudtuk, hogy – ő még akkor sem mondta, abban a szituációban se –, hogy a Dunántúli Naplónak dolgozik, jött fotózni, hanem amikor a közönség elkezdett tapsolni, akkor ő az első sorban állva gúnyosan megtapsolt engem, mire én elveszítettem a türelmemet és kiveztettem a teremből.*

Tudósító: *Éppen azon az eseményen a Dunántúli Naplót képviselted?*

Fényképező: *A második szám közepén összeraktam a technikát és elkezdtem volna fényképezni, Földes leállította a zenekart/zenét. Azt hiszem, nem fontos itt idézni, hogy milyen szavakkal, de elég egyértelműen mondta, hogy ha nincs engedélyem arra, hogy én fényképeket készítssek, akkor hová távozzak.*

Hobo: *Azt mondtam neki, hogy „Úgy kiváglak innen mint a macskát szarni.” Ez lemehet nyugodtan a rádióban, mert ez az ember gúnyosan, hihetetlen pimaszul, a vidéki, büdös, bunkó újságíróknak, kommunista újságíróknak a modorában, háta mögött a sajtóval verte itt a nyálát, és*

holnap majd cikket fog írni ellenünk. Ezek ilyen emberek. Nem az első és nem az utolsó. Hát azért, aki ezt a riportot meghallgatja, az nyugodtan szembesülhet ezzel a dologgal, hogy felszólítottuk őt, hogy kérjen engedélyt. Ő nem volt hajlandó engedélyt kérni, majd amikor gúnyosan tapsolt, akkor kivezették a teremből, a haja szála sem görbült, bár hogya én, az én kezeim körül, közé került volna, akkor lehet, hogy nem ússza meg ilyen szárazon. Én egy heves vérmérsékletű ember vagyok, úgy hogy örüljön neki, hogy így megúsza.

Tudósító: Mármost, hogy én örüljek, vagy a fotóriporter?

Hobo: A fotóriporter. Magával nekem semmi bajom. Csak azt akarom, hogy a dologgal pontosan tisztában legyen, hogy amikor az ember színpadon áll éneklés közben és egy egész zenekart és a közönség személyiségi jogait védi, akkor nem igazán tudom tolerálni, sem azt kinyomozni, ha ő nem mondja, hogy kicsoda és miért csinálja a képet, hogy ő mit csinál. A világon mindenütt, sehová be sem jut kártya nélkül, mert úgy vágják ki, ahogy kell.

Fényképész: Próbáltam volna vele megbeszélni ezt a dolgot, ha én is kapok egy mikrofont ehhez, vagy bármiféleképpen nagyjából azonos partneri viszonyba tudunk keveredni és nem úgy, hogy ő harmincezer wattal a háta mögött ordít le a színpadról, én meg ott állok és hallgatom. Sajnos ez nem történt meg. A közönség megtapsolta az ő alakítását, nekem is tetszett, én is megtapsoltam és utána eljöttem. A közönség valószínűleg nem arra kíváncsi, hogy mi itt milyen magánműsort adunk. Feltéhetőleg azért fizettek ötszáz forintot, hogy a zenekart hallgassák.

Tudósító: Azt tisztáztad, hogy te most ki vagy és milyen újságot képviselsz?

Fényképész: Erre nem kerülhetett sor, egyrészt, mert nem tudtam szóhoz jutni, mert ő folyamatosan beszélt, hogy hát, vagy valami hasonlót tett a mikrofonba, másrészt meg én így nem vagyok hajlandó senkivel tárgyalni, hogy ő két méterrel magasabbról a hangszórókon keresztül kiabál a tömegnek, én pedig ezt hallgatom. Ez nem olyan pozíció, ami-ben bármit meg lehet beszélni.

Tudósító: Tán azt is figyelembe lehetne venni, hogy általában a koncertjegyeken fel van tüntetve, hogy mondjuk fénykép, vagy hangfelvétel készítése szigorúan tilos. Hogy ha valaki alaposan megnézi a ti koncertjegyeiteket, akkor ezen ezt nem látni.

Hobo: Ezen nincs, de ezzel együtt ez az alapvető, az emberi jogokban benne van, hogy a személyiségi jogokban ez benne van.

Tudósító: *A te esetében nem történt etikai vétség?*

Fényképész: *Ez egészen biztos. Tudni kell azt, hogy a magyar jog szerint ma Magyarországon ahhoz, hogy én bármilyen nyilvános rendezvényen, az ott fellépő előadóról, művészeiről, politikusról, bárkiről felvételt készítek és azt publikáljam, ehhez az ég világon semmiféle engedély nem kell. Érvényes belépőjegy kell, ami volt. Nézd, az elmúlt években lefényképeztem már jó néhány embert különböző szituációkban, akiknek a nagysága azért vetekszik Földes Lászlóéval. Arthur Sennára gondolok, vagy a brit trónörökös, akkor még volt feleségére, Dianára, vagy II. János Pál pápára, de egyikük sem állította le az előadást, amikor én fényképeztem. Nem kérdeztek rá, hogy honnan van engedélyem.*

Hobo: *Az van, hogy az újságírók, ez a fajta, ez egy pontos kifejezés, 'fajta', ez, amit az előző rendszer, meg ez a rendszer kitenyészett. Ezek azt hiszik, hogy nekik mindent lehet. Nem lehet mindent. A Hobo Blues Band pályafutása 18 éves, azóta ebben a városban még nem fordult elő, hogy bejött volna egy akármilyen munkatárs, egy sajtómunkatárs és engedély nélkül csinálta volna, és hogyha fölszólítottuk, hogy menjen ki, nem volt hajlandó megnevezni magát és még ő támad ellenünk. Ilyen idők járnak.*

Fényképész: *Régebben nagyon szerettem a Földesnek a dolgait, mostantól kezdve visszamenőleg teljesen hitelét veszttette, az a fajta szabadság, amiről ő itt énekel. Felül kell vizsgálnom az összes régi dolgait, amiket ő az elmúlt húsz évben, amióta a pályán van, elmondott.*

Az eset néhány éve történt. Varga Mihály szövegíró és Varga Miklós zeneszerző megtiltotta a Vén Európa szlovákiai felhasználását, ugyanis megdöbbenve értesültek arról, hogy szerzeményüket beleegyezésük nélkül hangszerelték, szövegét lényegesen megváltoztatták. Ezt a változatot aztán az európai uniós választás rendezvényeinek dalaként mutatták be.

Csáky Pál az integrációs kérdéseket és a szlovákiai előkészületeket felügyelő miniszterhelyettes elmondta, hogy egy szlovák kereskedelmi rádió munkatársa kereste fel hivatalát azzal, hogy a dalt felhasználják a rendezvényeken. Csáky támogatta az ötletet. Szerinte a szerzői jogok rendezése Gabo Dusik producer kötelessége lett volna, aki azonban azt hitte, hogy ebben az ügyben a reklámszervező Monarch ügynökség intézkedett. Az ügynökség munkatársa, Miriam Pevalová viszont úgy nyilatkozott, hogy feladatuk csupán az, hogy a már hangszalagra és videóra rögzített dallal nyissák meg a rendezvényeket.

Drogok, italok, Szenvedélyek

Hogy kedvcsináló látványt nyújt-e a drogfogyasztáshoz az öngyilkosságot elkövetett Curt Cobain (Nirvana együttes) felesége a 2. színes oldalon látható Courtney Love nevű amerikai énekesnő, vagy inkább ugyanez az életre pofozott hölgy a vonzóbb, azt mindenki döntse el maga.

Ha rock, akkor drog – száz megkérdezett közül a többség biztosan a műfaj ismérvei közé sorolja a szert is, noha az élet más területein pl. színészek, üzletkötők, vezető beosztású emberek körében legalább olyan gyakori, csak ők nem verik nagydobra ez irányú szenvedélyüket. Nyugodtan említhetnénk a drogdiszkokat, a sportolók ajzószerzeit is, de maradjunk a rock felségterületén. Nevezettekkel ellentétben a balga rockerek sok esetben még büszkélkednek is eme szokásukkal, sőt a színpadról hirdetik, ahogyan az elmúlt évek egyik amerikai, Pepsi-szigeti híressége, a 2003. év egyik budapesti vendége Lou Reed, aki 1974-ben a színpadon mutatta be a kezdőknek, hogyan kell intravénásan beadni a heroint. A fogyasztók közül sokan azzal védekeznek, hogy a legelterjedtebb kábítószer az alkohol, még sincs betiltva. Ez a gyermektegy állítás azonban gyenge lábakon áll, hiszen akkor a szenvedélyes kajásoktól – ez is betegséghez vezet – az ételt kéne hatáságilag megvonni, az anorexia híveit meg evésre lehetne kötelezni. Komolytalan elgondolás. Csupán egyetlen dolog közös az említett betegségtényezőkben, nevezetesen az, hogy a mértéktelenség a mégoly ártatlannak látszó esetekben is tragédiához vezet. Ez persze nem vonatkozik a kábítószerekre, mert azok legkisebb mennyisége is elfogadhatatlan és csak annyiban vehető össze az alkoholos nedűkkel, amennyiben azokat is szintetikus anyagokkal pancsolják. Érzi is a polgár már egy-két kupica után, hogy piszkosul sajog a feje. Amíg azonban a bizonyos növényekből erjesztett alkoholtartalmú italok évezredek óta az étkezés részét képezik, könnyítik az emésztést, a józan gondolkodású ember zamatukért fogyasztja azokat, élvezeti cikknek nevezik, a kábítószereket nevükhöz méltóan ki-mondottan a kábulat elérése érdekében veszik magukhoz a fogyasztók, ráadásul többségük mesterséges alapanyagból készül.

Érdekes szemléletet tükröz a drogellenes fesztiválok többsége, még az is előfordul, hogy olyanok kardoskodnak a szerek ellen, akik a dolgos hétköznapiakon maguk is élnek vele. Ez a farizeus magatartás csak akkor lenne elkerülhető, ha a fellépők folyamatosan és következetesen hangot adnának narkotikumok elleni véleményüknek, különben az egész művelet csupán az alkalmi magakelletés szintjén marad. Ehhez persze csatlakozni kéne a cégeknek, támogatóknak, lemezkiadóknak, akik nem szerződtenének olyan előadókat, művészeket, zenekarokat, akikről köztudott, vagy kiderült, hogy drogosok. Ez azonban pillanatnyilag elképzelhetetlen, hiszen annak idején pl. a Beatles tagjainak a kiadójuk szolgáltatta még az egészségileg megvizsgált rosszlányokat is, nehogy valami franckarikát összeszedve ágnak dőljenek és emiatt kelljen lemondani a koncerteket. Mindez eltörpül amellest, hogy a kiadók nemcsak nőket, hanem narkotikumokat is felszolgált/n/ak a zenekarok tiszteletére adott partikon – pl. Led Zeppelin esetében –, hogy a bőségszaruként működő zenészek alkotói ihletét – már amennyire a szerekkel ez lehetséges – fenntartsák. Bizony, igen-igen ritkán hallani elitélő megnyilvánulásokat, a nagy többség sodortatja magát az árral, ész nélkül hajtogatja a betanult sódert, hogy az enyhe drogok ártalmatlanok. Itt jegyezzük meg, hogy a hatóság is szemet huny a főleg a Pepsi-sziget idején megsokszorozódó, a vadkendert ábrázoló/hirdető pólók felett, holott ha törvényileg ellene vannak, akkor ezeknek a jelképeknek nem lenne létjogosultsága. Szerencsére az is előfordul, hogy egyik-másik híresség letér a rossz útról, felhagy a káros szenvedéllyel, ám ez a váltás valamiért mindig igen apró betűvel, csupán a sorok között eldugva jelenik meg. Vajon miért nem lehet a 'megtért' zenekarokat, előadókat legalább akkora nyilvánosság előtt a váltás okairól beszéltetni, mint amikor még annak az ellenkezőjét a színpadon mikrofonba harsogták? Narkó az egész világ és úgylis hiábavaló minden ellene tett erőfeszítés? Az alábbiak mintha ezt látszanának igazolni.

Ezek a szerek tehát éppen azért készülnek, akár enyhe, akár erősebb formában, hogy bódulatot okozzanak, segítsék a valóságtól való elszakadást. Ha nem ezt tennék, senki nem használná őket, ahogyan az alkoholmentes sör sem tudott különösebb népszerűsége szert tenni, mivel a fogyasztónak nem érzékcsalódásra van szüksége, hanem valódi hatásra. Következésképp teljesen mindegy, hogy milyen mértékű, de rendszeres használatuk egy idő után függőségi állapotot eredményez, elvonásuk pedig komolyan igénybe veszi a szervezetet. Mivel az életet

veszélyeztetik, erre az alábbiakban közölt számos tragédia a bizonyíték, ennek megfelelően kell kezelni, de azokat a személyeket is, akik terjedését, terjesztését akár saját anyagi hasznuk érdekében, akár baráti szívésségből elősegítik. Délkelet-Ázsiában halállal büntetik azt, aki-nél bármelyik fajtáját megtalálják. És hogy mennyire része a szerek használata a műfajnak, Robbie Robertson, az egykori Band együttes vezetője így emlékezett a zenekar feloszlásának okaira: „*Akkor 16 év nagyon hosszú időnek tűnt. Elmentél az újabb és újabb körutakra és az egész drug, szex és rock 'n' roll eszmeiség már nem jelentett szórakozást. Hirtelen valami eszement szűrkeség vett körül. A The Last Waltz című a búcsúkoncetról készített film forgatása közben is mindenki örültül szívta egyik marihuánás cigit a másik után, a kokainról pedig csak évekkel később tudtuk meg, hogy nem játék, hanem gyilkos fegyver.*”

Úgy tűnik Magyarországot is elérte az a Nyugaton egyre izmosodó mozgalom, amely a gyenge drogok törvényes használatának engedélyezését tűzte ki céljául. E sorok írása idején kapott szárnyra a hír, hogy miközben Hollandiában fájdalomcsillapítóként receptre is felírják a marihuánát, már nálunk is enyhíteni szeretnének az eme szerekkel kapcsolatos büntetések szigorán. Csakhogy egyfelől a magyar társadalom nem elég toleráns (elnéző) a fogyasztókkal, másrészt nincs a világon elfogadott hivatalos álláspont, hogy mi számít ebbe a csoportba. Hogy a magyar társadalmat kell-e felelőssé tenni a drogokat meg nem engedő magatartása miatt, arra a Tisztelt Olvasó eme fejezet után bizonyára határozottabb választ tud adni. Egyébként ha már fájdalomcsillapítóról van szó, akkor előbb-utóbb a pálinkát is fel lehet írni receptre, hiszen a sajtó fogakra bizonyítottan kedvező hatást gyakorol.

A közelmúltból maradván 2003. május 4-én *Engedd szabadon a kender!* felkiáltással tüntetést szervezett a Kendermag Egyesület a budapesti Vörösmarty téren. Védnöke Jancsó Miklós, egyik szószólója Konrád György, a műsorvezető Acél Réka és Till Attila volt. A harcias kiállást plakátjuk szerint fellépésével támogatta többek között Lovasi András (Kispál és a Borz), a magyar Himnusz megújítani szándékozó Anima Sound System, a reggae műfajban utazó Ladánybene 27 (1999 júliusában még az esztergomi *Tűt a fűbe, avagy ne kábíts!* drogellenes fesztiválon léptek fel), a rapper Sub Bass Monster és az új hullámos Müller Péter 'Sziámi', az egykori Diák-, újabban Pepsi-sziget, még újabban Szigetfesztivál agytröszkje. Miközben elvtársaik folyamatosan azért jajgatnak, hogy nincs elég szenvedélybetegekkel foglalkozó utó-

kezelő, hogy drogos cimboráikat kiközösítik, nevezettek arra buzdítanak, hogy lehetőleg mindenki álljon közibük, aztán majd csak lesz valahogy. A 'művelt' Nyugat tehát begyűrűzött ezen a téren is a Kárpát-medencébe, hiszen 1967-ben hasonló kezdeményezéshez adta nevét Paul McCartney a *The Times* című lapban megjelent és a marihuána büntetlen használatáért síkra szálló kiáltványban. Allen Ginsberg, a beatnemzedék nagyra tartott költője ugyancsak meggyőződéssel vallotta, hogy a hallucinogén anyagokat meg kell osztani az írókkal, művészekkel. Csoda-e, hogy ezek után a tömegek követik a világhírességek példáját?

Ha már hírességeknél tartunk, 2002-ben egy kábítószer-kereskedő életéről adtak ki sikervárományos DVD-t *Mr. Nice (Kedves Úr)* címmel, és akit – Howard Marks – úgy hirdetnek,

mint a szakmában a világ leghíresebbikét. Ennek előzménye, hogy a 70/80-as években a világ kenderforgalmának negyedét forgalmazta. Az 1995-ben szabadult és magát *The World's Most Evil Drug Baron (A Világ Leggonoszabb Drogbárója)* címmel megajándékozó börtönfi több titkot is feltárt dicstelen múltjából. Ehhez tartozik, hogy az Egyesült Királyság legkerekesebb bűnözője volt. Első marihuánás cigijét még az Oxfordi Egyetemen szívta, Kerouacot olvasta, Bob Dylant és Roland Kirk-öt hallgat-

ta, a Royal Albert Hallban jelen volt Allen Ginsberg, Lawrence Ferlinghetti és más beatköltők előadásain. Hatásukra hamarosan az LSD-t is kipróbálta. Foglalkozott koncertszervezéssel, kapcsolatba került a Kinks, Small Faces, Them együttesekkel. Utcai árusként kezdte, majd nagykereskedő lett, végül csempész. A kender gyanútlan rockzenészek több tonnányi berendezést szállító kamionjaiban rejtette el és csempészte be Amerikába. Ezt történt az Emerson, Lake and Palmer, Pink Floyd, Eric Clapton, Genesis esetében is, amikor a zenekarral utazó pakoló emberekkel (road) egyezett meg, hogy hová dugják az 'anyagot'. Ez ment sokáig, miközben hónapokig a brit énekes, P. J. Proby, majd ezt követően a dán Nina&Frederik kettős menedzsereként is falazott saját magának. Frederik nemcsak az Eurovizio Dalfesztiválján énekelt sikeresen, hanem a csempészségben is jeleskedett. Howard a punk korszak idején egy kiadót is alapított Lucifer Records néven, és

Fuck You címmel egy kislemezt adott ki. A '80-as években a britek lefülték és noha rábizonyították a kábítószer-kereskedelem vádját, mégis csak hamis útlevél használata miatt ültették le. Miután szabadult, Spanyolországba vonult vissza, ahol 1990-ben újra elfogták és kiadták az Egyesült Államoknak. Büntetése öt év múlva telt le, és ekkor nem akart hinni a fülének. A Creation Records kiadó Fuzzy Logic elnevezésű zenekara engedély kért tőle, hogy a különböző útleveleiben használt fényképeit feltegye *Super Furry Animals* című lemezének borítójára. Megengedte. Miért is ne tette volna? Valami ebből is jön a konyhára a saját DVD mellé.

De hol is hagytuk abba? Ott, hogy a kemény szereknek mi köze az úgynevezett enyhe kábítószerekhez, így a marihuánához? Rengeteg, hiszen a cigarettát is eleinte csupán slukkonként szívja az ember. Aztán egyszer csak azon kapja magát, hogy naponta már egész dobozzal fogyaszt, és lehetőleg egyre erősebb dohányból. Addig azonban, amíg a közismert személyiségek rossz példával járnak elől, a drogok tiltása pusztába kiáltott szó. A dolog akkor vált élesbe, amikor ezen atyafiak majd saját bőrükön – esetleg szeretteik, gyermekük vesztén – érzik a gondokat. (Amikor Ozzy Osbourne megtapasztalta fia szenvedélybetegségét, azon nyomban szembefordult a narkotikumokkal.) Akkor majd a gyógyulás reményében elindulnak az utókezelőbe ezek a munkára képtelen emberi roncsok és mi, akik hiába óvtuk őket a bajtól, akiket kifiguráztak, lehurrogtak, mert nem álltunk közibük, mélyen a zsebünkbe nyúlunk, hogy fizessük a gyógyításukat. Keresztény felebaráti szeretet hiányára fognak hivatkozni, ha nem elég gyorsan és önként tesszük, mert bűneikért hibásak csak mi lehetünk. Ezt a kérdést mindenkinek fel kell tennie magának, főleg miután végigolvasta ezt a fejezetet, látta a rengeteg, fiatalon elhunyt áldozatot. Mert valamennyien azok, a drogkereskedők, egyfajta liberális szemlélet és a saját gyengeségük áldozatai. Mindnyájan marihuánával kezdték és koporsóban végezték. Haláluk legyen intő példa!

A rock világában elsősorban azért kaphattak nagyobb hangsúlyt a szerek, mert ez a művészeti irányzat tudt/j/a megmozgatni a legnagyobb embertömegeket, gondoljunk csak a több száz ezres fesztiválokra, amelyek kincsesbányának számítanak a drogkereskedők üzleti tervében. A másik indok a zenészek többnyire zaklatott lelkiállapota, túlfeszített életvitele, az őszinte barátok hiánya és a lemezkiadók velük szembeni folyamatos elvárása lehet, hiszen volt idő, amikor a Beatles az állandó

körutak mellett évente két albumot kényszerült letenni az EMI asztalára. Hasonló cipőben járt a 70-es évek elején a holland Shocking Blue (Nemzetközi No.1. sikerük volt a *Venus*), tőlük évente három LP készítését várta el kiadójuk. Be is dobták a törülközőt hamarosan. Kétszer ad, ki gyorsan ad – tartja a közmondás, márpedig a látványüzlet egyik napról a másikra változó világában minden érintett tudja, hogy addig kell ütni a vasat, amíg meleg, hiszen nem megfelelő jövőbelátás esetén a ma csillagai a holnap koldusai lehetnek.

És most nézzük, milyen szerekkel igyekeztek elérni 'imádott' hőseink, példaképeink azt az állapotot, amellyel még nagyobb teljesítményekre sarkalhatták magukat!

A 60-as évek Angliájában az amfetamin tablettá volt a 'sláger', amit receptre lehetett kiváltani. Az amfetaminokat, pl. speedet, a Mod divat követői purple hearts-nak, bíborszívnek nevezték és azért szedték, hogy éberek maradjanak, úgyis mondhatnánk, a másnap energiáját még aznap akarták elégetni. A speed egyébként a szegény ember kokainja, elvonása feszültséget, nyugtalanságot okoz.

Az idő tájt még viszonylag kevés heroinosról tudtak Nagy Britanniában, nem is túlzottan foglalkoztak a többnyire Pakisztánból érkezett anyaggal, mert szinte marihuánának, azaz könnyű drognak tekintették. Pedig nem veszélytelen szer, injekciózással könnyen túladagoláshoz vezethet, ezért inkább szívják. Egy idő után annyira beeszi magát a szervezetbe, hogy az már nem is működik nélküle, hirtelen megvonása fizikai fájdalmakat okoz. Mákgubóból állítják elő, mint az ópiumot, egyfajta 'meglódulás' érdekében szedik, jó hangulatot gerjeszt, mint az alkohol. Elsősorban az unatkozók fogyasztják, más szóval azok, akik jó dolgukban nem tudják, mit csináljanak.

A szerek erőssége azonban nem állt meg ezen a ponton, rohamosan fokozódott és 1969 nyarán már az LSD-nél (Lysergic-Acid Diethylamide) is hatékonyabb anyagok jelentek meg Amerikában. Az MDA például natriumpentothal, methedrin, psilocibin és egy, a lovaknak adott nyugtatószer keveréke volt. Vajon fogyasztói közül hányan gondolták végig, hogy miféle vegyszerben keresték boldogulásukat?

Az LSD – a 'sav' –, a 60-as években az amerikai Nyugati partvidékről terjedt el. Alkoholmentes italokba töltötték, a művelet legjelentősebb hangadói a Jefferson Airplane, a Grateful Dead és a Quicksilver Messenger Service együttesek, az úgynevezett Acid Rock képviselői voltak. (Utóbbi kettőben több halottat eredményezett ezen szenvedélyük.) Egy 'utazás' 6-8 óra időtartamú, de hatása valójában 5

Grateful Dead

perctől három napig is eltarthat. A hippik Flower Power mozgalma imádta, úgy mondták, hatására megmozdultak a falak, fogyasztói úgy érezhették, hogy közelebb kerültek Istenhez. Sajátos módon éppen Eric

Charles Manson

Burdon emlékezik úgy, hogy a békés korszaknak akkor lett igazából vége, és a rendőrség is attól kezdve igazoltatott minden hosszú hajút, amikor Charles Manson és bandája LSD hatása alatt a fekete mágia előírásai szerint gyilkolta meg 1969. augusztus 9-én Rosemary és Leno LaBiancát, majd Sharon Tate szí-

nésznőt és társaságát a Benedict Canyonban. Amikor elfogták, kapcsolatba hozták őket a Beatles *White Album*ával, mert állítólag a gyilkosság napján azt hallgatták.

Mansont egyébként 16 éves, alkoholista anyja hozta világra, apját nem ismerte. A börtönben harminc év után is csak bilincsben sétálhat, soha nem fog szabadulni, pedig még Axel Rose, a Guns 'n' Roses énekese is egyik példaképének választotta, hiszen gyakran viselt ennek az őrütnök az arcképével díszített pólót. Kíváncsi volnék, vajon akkor is ezt tette volna, ha Manson az ő szerettei közül mérsárol le valakit?

Sharon Tate

A Kaya utcai szóhasználat a jó minőségű ganja – indiai eredetű szó – helyett, jóllehet természetes gyógynövény, amit a spanyolok 1545-ben vittek Amerikába. A Rasták a ganja törvényesítését követelték Jamaikában, ahol a felnőttek 65%, a 21 év alattiak 80% kipróbálja. Bob Marley kijelentette, hogy a ganja, a marihuána szívása elősegíti az elmélkedést. Nos, Freund Tamás agykutató erről egészen másként vélekedik. „*A marihuána kórosan avatkozik be az agyi folyamatokba, felborítja a belső egyensúlyt. Tartós fogyasztása tartós károsodást okoz, s hogy hol a határ, ahonnan nincs visszaút, egyelőre nem tudható*” – nyilatkozta a Magyar Nemzet 2003. november 8-i számában, ahol kimerítően részletezte a vizsgálatok szakmai tapasztalatait.

A 60-as évek közepéig, a zenekarok tagjai ha éltek is a narkotikumokkal, azokról a Velvet Underground együttes kivételével nemigen szóltak dalaikban. Az egyik úttörő ezen a téren is a Rolling Stones volt, Jagger a *Mother's Little Helper* (A mama kis segítője – 1966) című dalában tesz említést egy piciny sárga tablettáról, amelyik jó szolgálatot tesz a nehéz pillanatokban. Egy évvel később a Jefferson Airplane sikerszáma, a *White Rabbit* (Fehér nyúl) tartalmazott egyértelmű utalásokat a szerekre. Aztán elszabadult a pokol. A Who együttes vezetője, Pete Townshend büszkén nyilatkozta, hogy szív, meggondolatlan kérézésének azt lett a következménye, hogy a rendőrség erősen rászállt a zenekarokra. Nem véletlen, hogy a gitáros akkoriban nem igazán élvezte zenésztársai rokonszenvét.

Alice Cooper

1978-ban elvonókúrára kellett mennie krónikus alkoholizmusa miatt.

Alvin Lee

A Ten Years After gitárosa az őrzítő tempójú amerikai körutazásokat és társaival történt torzsalkodásokat csak kábítószerekkel tudta elviselni, főleg hasist fogyasztott. Egy alkalommal a rangos Fillmore West koncerttermében léptek fel, ám előtte valaki marihuánás cigarettát nyújtott felé, legalább is azt mondta neki. Valójában angel dust volt, amittől úgy elájult, hogy ugyanazt a nótát kétszer ját-

szotta el. A közönség csak azért nem vette észre, mert ugyanilyen be-
lőtt állapotban támolygott.

Animals

A Newcastle-ből származó együttes először Londonban tapasztalta meg a (nagy)városlakók örületes narkózását. Ők is cannabissal, azaz vadkenderrel kezdték, az első zsákkal még Graham Bond ajándékozta meg őket. John Steel dobos bevallotta, hogy már 1963-ban is szedték a purple hearts tablettákat, de mivel nála kedvezőtlen hatást váltottak ki, felhagyott velük. Hilton Valentine gitáros először hasisra váltott, majd az LSD-t is kipróbálta, Eric Burdonnal is ő ismertette meg a 'savat' 1965-ben, ők ketten, valamint Zoot Money és Brian Epstein rendszeres LSD 'üléseken' vettek részt. A zenekarban egyedül Alan Price tudott ellenállni a csábításnak, ráadásul a többiek az alkoholt sem vetették meg, Burdon, George Bruno (Zoot) Money és Brian Auger egyenesen szesztestvéreknek nevezték magukat. Burdon egészen 1970-ig rendszeres fogyasztója volt az LSD-nek, igaz, már három évvel korábban bevallotta a *Good Times* című dalában, hogy elkövetett hibákat („...*When I think about the good times, I have waisted... – Ha visszagondolok azokra az időkre, amelyeket elvesztegettem*”). Aztán egy szép napon belőtt állapotban meglátta magát 103 évesen, amint Buddha szólította, majd következett Jimi Hendrix halála. Ekkor határozta el, hogy változtat életmódján, ami azonban csak részben sikerült neki.

Anthony Kiedis

A Red Hot Chilli Peppers énekésének apja drogkereskedő volt, aki fiával együtt adta át magát a narkotikumok élvezetének.

Beatles

Tagjait Bob Dylan kínálta meg először marihuánás cigarettával, mégpedig 1964. augusztus 28-án New Yorkban. Brian Epstein ekkor még megdöbbenve utasította vissza, mondván, hogy sohasem éltek a szer-

Bob Dylan

rel, ám ekkor a gitáros-énekesen volt a csodálkozás sora és rákérdezett. Ugyan mondja már meg, mi a fenét jelent az *I Want To Hold Your Hand* egyik sorában az „*I get high* (A csúcson vagyok)” kitétel? A választ Lennon adta meg, amelynek tömör lényege, hogy Dylan elhallotta a szöveget, hiszen az így hangzik: „*I can't hide* (nem tudom elrejtetni)”. Persze csak az első lépést nehéz megtenni, és a kísértésnek folyamatosan kitett Beatles muzikusai egy idő után már nem kérték magukat, ha a narkotikumokról esett

szó. Állandó bejárásuk volt – akárcsak dr. Thimoty Learynek – az arisztokrata Tara Browne fenséges lakosztályába, aki egyébként a Guinness birodalom főnökének (Earl of Iveagh) unokatestvére volt. Már régés rég múlt időt kell használnunk, és nemcsak azért, mert ezek az események majd négy évtizeddel ezelőtt játszódtak, hanem mert az otthonában mindig kábítószeresek tömkelegét tároló Tara 1965-ben belőtt állapotban tilos jelzésnél vezette át autóját egy útkereszteződésen. Karambolozott és belehalt. Az efajta balesetek azóta rendszeressé váltak, mégis évtizedekig kellett várni, hogy ezekben az esetekben ne csak az alkoholszondát fújassák meg a vétkesekkel, hanem vizsgálják a szervezetben lévő narkotikumszintet is. Amikor néhány esztendővel ezelőtt első ízben vetődött fel ennek lehetősége, a liberális sajtó bohócot akart csinálni az imigyen eljáró hatóságból. Aztán bekövetkezett Császár Előd emberéletet is követelő balesete és ettől kezdve már nem lehetett szőnyeg alá söpörni ezeket az ügyeket. Hogy egy ilyen személyre, aki agyilag kibukva, mások testi épségét veszélyeztetve furikázott az utcán, érdemes-e egyáltalán időt fecsérelni, az ésszerű válasz az lenne, hogy nem. Ennyivel azonban nem térhetünk napirendre a dolgok fölött. Epstein sem volt jobb a Deákné vásznánál, még akkor is, ha iménti megrökönyödésével tisztában vagyunk. Az 1966. július 3-i, manilai Beatles-koncert után a repülőgépen magát mindenféle tablettával teljesen kiütő menedzser hisztérikus jelenetet rendezett. Többek között ez volt az a pillanat, amelynek láttán a zenészek világosan értésére adták, hogy ebből elégük van, többé nem kívánnak élőben színpadra állni. Ismerve kábítószeresekkel telített mindennapjaikat, talán nem lett volna jogalapjuk Brian szemére vetni viselkedését, de legalább ők maguk tartózkodtak az ilyenén megnyilvánulásoktól. Lennonnak például az utolsó

koncertjük után elválaszthatatlan társa lett a marihuánás cigi, de Paullal ellentétben nem vetette meg az LSD-t sem, saját bevallása szerint legalább ezer 'utazást' tett. Amikor mindezeket még alkohollal is leöblítette, nem csoda, hogy szinte önkívületi állapotba került.

Sokan állítják, hogy a *Sgt. Pepper*-album több dala kábítószeres hatása alatt készült, maga George Martin is úgy nyilatkozott, hogy ajzószerek nélkül egészen más lemez született volna. Ez biztosan így is van, csak azt nem tudjuk, hogy jobb, vagy rosszabb lett volna. Arra ugyanis nincs példa, hogy valaki belőtt állapotban valami elképesztő csodát alkotott, ellenkezőjére annál inkább (lásd Aerosmith). 1967-re már mind a négy gombafejű keményen füstölt, sőt a legszerényebbnek tartott Harrison is kipróbálta az LSD-t. Paul McCartney elsősorban kokainban utazott a lemez készítése alatt, az *A Day In The Life* című dalának egyik sorával – „*He blew his mind out in a car*” – meg is emlékezett elhunyt Tara nevű barátjáról. A *Queen* magazinnak nyilatkozta, hogy az LSD-t is kipróbálta, ami „...*It opened my eyes. It made me a better, more honest, more tolerant member of the society. (Felnyitotta a szememet, jobbá, őszintébbé és társadalom elnézőbb tagjává tett.)*” De ugyan kivel szemben lett megértőbb a rangos muzsikus? És kell-e a megértéshez kábítószer? Tiszta elmével alighanem könnyebb gondolkodni, igaz, akkor talán Tara Browne nem került volna bele a Beatles életművébe. Paul másutt még tovább is ment az indoklással, mondván, hogy a szerektől megnyugodott, megtalálta önmagát, ki tudott szállni önmagából. A kérdés megintcsak az, hogy mi végre kellett ez az értelmetlen művelet. Az amerikai Beat Generation tagjai, élükön Ginsberggel hangoztatták állandóan az önmegvalósítás és saját énjük keresésének igényét. Szeretném én látni azt az asztalost, üvegest, maróst, aki naponta ezeket a tulajdonságokat keresi önmagában, holott minden munkadarab, minden szakmunkás által végzett tevékenység ugyancsak alkotás. Ezek az emberek mégsem lőtték be magukat, hogy el tudják végezni a rájuk bízott feladataikat. A BBC is ekképp gondolkodhatott, amikor a *Sgt. Pepper* több dalát is összefüggésbe hozta a narkotikumokkal és lejárásukat betiltotta. Az *A Day in the Life*-ről már szoltunk, de itt van még a *Lucy in the Sky with Diamonds*, amelyben a cenzorok az LSD éltetését vélték felfedezni. Valljuk be, fölöslegesen. Csakhogy a zenekar az önbevallás módszerével, szinte dicsekedve újságolta szenvedélyét a tömegtájékoztatásban, így az önmaguk által elvetett nehéz kő röppályája immáron kiszámíthatatlanná vált. De még

ennyivel sem elégedtek meg. Mint fentebb említettük, ugyanezen évben Paul nevét adta a The Timesban megjelent és a marihuána büntetlen használatáért síkra szálló kiáltványhoz, ami ugyan lehetett jó pont a hippie közösségek szemében, de ugyanakkor fricskát adott az értelemnek. Paul a sajátját sem találta, mert amikor 1970. május 11-én kilépett a Beatlesből, élete teljes zűrzavarrá lett, heroint szippantott, bezárkózott skóciai birtokára. A világ egyik leggazdagabb és legsikeresebb zenésze darabokra esett. Noha egy idő után újra rátalált önmagára és sikerre halmozott, szinte szándékosan hívta ki maga ellen a sorsot. 1972-ben feleségét, Lindát, Denny Seiwellt, a Wings együttes gitárosát és őt magát Svédországban csípték meg marihuána tartása miatt, farmján pedig egész kis ültetvényre bukkantak a hatóságok. 1975-ben Los Angelesben egy útellenőrzés során a rendőrök, 1980-ban pedig a tokiói repülőtér vámosai találtak Paul bőröndjében nem is igen rejtve tárolt 219 gramm marihuánát. Bilincsbe verve vezették el, tíz nap fogvatartás után kitoloncolták az országból. Az eset nem ártott hírnevének. 1978-ban vele ellentétben Lennon rájött a valóságra. „*Magamat és korosztályomat a drogkárosítottak közé sorolom, bár önkárosítás lenne a találobb kifejezés.*” – nyilatkozta. Ekkor már megszületett Sean Taro Ono Lennon nevű fia, és attól kezdve haláláig családjának élt.

Billie Holliday

A jazz sokak szerint leghíresebb énekesnője, 18 éves korában fedezték fel. 1943-ra ért pályája csúcsára, de ekkor már heroinista volt, kábítószer tartása miatt be is börtönöztek. Szenvedélybetegség áldozata lett.

Black Sabbath

A zenekar kezdettől fogva ajzószerekre kényszerült. Mivel 1971-ben az amerikai turné során a helybeli tv és rádió semmit nem játszott tőlük, egyetlen lehetőségük maradt saját maguk népszerűsítésére, az állandó koncertezés. Már alvásra sem volt idejük, az álmoság elűzése érdekében élénkítő szerekhez folyamodtak. Főleg kokainban utaztak, mert a herointól mindig betegek lettek, az LSD-vel való próbálkozásuk is zátonyra futott. Ozzy Osbourne akkor hagyott fel vele, amikor belőtt állapotában egy ló jelent meg előtte és emberi hangon szólt hozzá. Noha naponta éltek valamelyik anyaggal, *Hands Of Doom (A Sors kezei)*

című dalukban éppen a drogok veszélyességére hívták fel a figyelmet. Kettős értelmű a *Sweet Leaf*, egyfelől 'Édes levél' értelemben a vadkenderrel hozható összefüggésbe, másfelől egy cigarettás dobozon olvasott szöveg – mondták legalábbis a zenekar tagjai. A New Musical Express egy korabeli cikke 'The dark prince of the downer rock' (A barbiturát tartalmú drogok sötét hercege) címmel húzta le róluk a keresztvizet, mivel downer a rockzsargonban pontosan ezt jelentette. A Vol.4. című, 1972-es albumuk készítése közben már nyíltan vállalják narkomániájukat, egy pasast csak azért tartottak maguk mellett, hogy annak táskájában mindig ott legyen a kokain, *Snowblind* (Hóvaktság) című daluk is erről szól. Geezer Butler úgy emlékszik, hogy miközben stúdiómunka 65 000, addig a közben elfogyasztott kábítószer 75 000 dollárba került.

Ozzy Osbourne több évi kísérletezés után végül a drog helyett az alkoholt választotta. Egyik koncertjüket is miatta késte le, mert tökrészen valaki másnak a hotelszobájába tévedt, így a többiek hiába tették érte tűvé az egész épületet. Amikor aztán a stúdióba is úgy tántorgott be, hogy hamarosan felbukott és mindent összeróka, kirúgták a Black Sabbathból. Bill Ward dobos másfél évvel később követte példáját, ő ráadásul a drogokat vegyítette az alkohollal. Nem véletlen, hogy végletekig legyengült szervezete nem bírta a körutazás fáradalmait, és 1981-ben meg is kellett válnia társaitól. Azóta sem lehet tudni, hogy mikor dobja fel a bakancsot, ezért fellépésein a függöny mögött állandóan ott áll egy minden eshetőségre felkészült pótnéző. A bor nem válik vízzé, tartja a közmondás. 2003 májusában kiderült, hogy Ozzy legifjabb, 17 éves fia, Jack alkoholelvonó-kurára vonult be egy napon 750(!) dollárba kerülő pasadenai intézetbe. Mivel az Egyesült Államokban a 21 év alatti korosztálynak nyilvános helyen nem szolgálnak fel szeszest, a srác máshol önthette magába rendszeresen a káros nedűt. Ozzy, a maga csekély helyzetfelfogó képességével eleinte általánosítással próbálta elhessegetni magától a szomorú valóságot: „Minden srác ilyen, hiszen nem a hadseregben vagyunk.” Ez persze nem igaz, csak saját magából kiindulva gondolta, hogy mindenki egyformán iszákos. Az már észébe sem jutott, hogy milyen példát mutatott gyermekeinek egész eddigi életében.

És 2003 augusztusában megtörtént a fordulat. Az a fordulat, amelynek reményében ez a fejezet is íródott. Ozzy azt nyilatkozta, hogy a cannabis, azaz a vadkender maga a keményebb drogokhoz vezető út és

hogy ellenzi a hozzájutás könnyítését. „Egykoron a törvényesítéséért küzdöttem, most ellene harcolok. Egyik dologból következik a másik, mert a kávé követi a Red Bull, a Red Bullt a speed. Amikor fiam rehabilitációján megismertem a szerek mélységét és ez hasonló a heroinhoz, teljesen ledöbbsentem. 55 éves vagyok és hátralévő életemben el kell gondolkodnom, mivel jómagamnak is rengeteg ideig kárt okoztam.” Nos, nem ártana, ha többen is követnék ezt a megvilágosulást.

Azóta saját egészségi állapota is rosszabbra fordult. Orvosai idegrángást állapítottak meg nála, mire az énekes azonnal esküdözni kezdett, hogy nem szenved Parkinson-kórban, hanem anyai ágon örökölte a rángást.

Boy George

Az egykori Culture Club nevű popzenekar énekese sokáig tagadta, mielőtt 1986. július 2-án bevallotta kábítószer-függőségét. „Nem kell ahhoz doktornak lenni, hogy rám nézve mindenki lássa, haldoklom. Heroinfüggő vagyok, napi 8

grammos adaggal.” Július 8-án a rendőrség 5 személyt – köztük testvérét – vett őrizetbe heroinbirtoklás vádjával. A 25 éves énekes lemezeit forgalmazó Virgin cég másnap közölte, hogy George 24 órás neuro-elektromos kezelés alatt áll (a terápia tíz napig tart és kb. 5000 dollárba kerül), ennek ellenére a rendőrség néhány nap múlva őt is letartóztatta.

Danny Whitten

Neil Young Crazy Horse nevű zenekarának kísérő gitárosa, aki háttérbe szorulása miatti bánatában szinte egyik napról a másikra lett a heroin rabja.

Dave Mustain

A Megadeth együttes gitáros-énekese, a Metallica alapító tagja. Még bemutatkozó lemezük előtt lapátra tették, akkor hozta létre nem túl ro-

mantikus elnevezésű saját csapatát. Kezdetől fogva nem volt a maga ura, még az első albumuk tökéletesebb megszólalásának biztosítására szánt pénzt is drogokra költötte. Amikor 2002 januárban egy texasi rehabilitációs központban töltötte napjait, híre kelt, hogy felosztatja zenekarát. Sokan gondoltak ekkor szenvedélybetegsége elhatalmasodására, ám orvosai azt nyilatkozták, hogy a bal karjában felfedezett súlyos ideggyulladás következtében kell leállnia. Teljes felgyógyulása akár egy évbe is beletelhet, de ugyan ki tudja, mi az igazság?

David Crosby

Az egykori Byrds és a Crosby, Stills, Nash & Young együttes énekes-gitárosán 1994 novemberében hétórás májátültetést hajtottak végre. Crosby megromlott egészségi állapota a mérhetetlen italozás és kábítószerezés következménye.

Dennis Hopper

A *Szelíd motorosok (Easy Rider)* című film egyik főszereplőjeként a 60-as években nemcsak a vásznon, hanem a valóságban is a narkotikumok rabja volt.

Don Frey

Az Eagles egyik alapítója olyan mennyiségben szippantotta fel a kokaint, hogy kétszer is műteni kellett a portól teljesen szétmarrt orrát, második alkalommal már póanyagot is be kellett ültetni.

Elvis Aaron Presley

1935. I. 8., Tupelo (Mississippi) USA – 1977. VIII. 16., USA
A hazáját védő, sorkatonai szolgálatot teljesítő énekes figyelemfelkeltés szempontjából nem jött rosszul, ezért menedzsere, 'Colonel' Tom Parker, nem tett lépéseket az akkor már országosan ismert, népszerű

Graceland, Elvis halálakor

fiatalember besorozása ellen, sőt a többi újonccal azonos elbánást kért számára. A se regben a kifáradás ellen rendszeresen adagolt Dexedrin (Benzedrin) nevű gyógyszerrel vette kezdetét az a folyamat, amelynek majdan végzetes következményei lettek reá nézve. Egy idő után már magától értetődő mozdulattal nyúlt a tablettákhoz, az állandó feszültséget csak ezekkel volt képes leküzdeni, a koncertek, filmek, stúdiómunka fizikai igénybevétele következtében állandósuló fáradalmak ellenére helytállni. Később már a gyógyszer sem elég, eleinte orrlyukába folyékony kokainnal átitatott vattagolyócskákat tömött, majd kemény drogokkal próbálkozott. Mivel tartott a következményektől, elég tisztességtelenül barátain próbálta ki és tanulmányozta az LSD hatását. Azonban mindennek ára van, és a 'király' a 60-as évek második felére a 'csodaszerek' ellenére kívül-belül megfáradt. A stúdióban az általa egykoron első nekifutásra felvett dalok ideje lejárt, ekkoriban jó, ha harmincadikra sikerült neki. Minden bizonnyal drogfogyasztás hatására esett meg vele az a nem mindennapi botrány, hogy végignevette az *Are You Lonesome Tonight (Egyedül vagy ma este?)* című meghatóan érzelmes dalát. Lényegében impotenssé vált, betegesen félt mindenkitől, skizofrén, gyenge idegzetű, időnként ösztönszerű lövöldözésbe kezdett, barátnőit megütötte. Iszonyúan elhízott, haskötőt hordott, arcát felvarratta, koncertjein természetellenesen ömlött róla a verejték. Utolsó hónapjaiban már csak élő roncs, aki imádta a szendvicseket, volt amelyikért több száz kilométert is hajlandó volt utazni. Ezt történt 1976 februárjában is, amikor a Fool's Gold (Bolondok Aranya) fantázianeveű étékért éjfél tájban annyira elfogta a vágy a Memphisben élő énekest, hogy azon minutában utasította saját gépének pilótáját, hogy készüljön, mert repülnek a kb. 200 kilométerre lévő Denverbe. A kiruccanás 40 000 dollárjába került, de mit számított?

Semmi nem érdekelt a karatén kívül – feleségét, Priscilla Beaulieu-t, éppen edzője csapta le a kezéről –, napjait alvással töltötte. Amikor rátaláltak Graceland nevű villájában, még csak eszméletlennek vélték, a szívhalált a kórházban állapították meg. Szervezetében butobarbital,

codeine, morfium, pentobarbital, placidil, valium keverékét mutatták ki, és minthogy ezt az adagot nem először vette magához, kész csoda, hogy ennyi vegyszerrel évekig volt képes élni. Életútja azért tragikus, mert páratlan tehetsége, sikere és gazdagsága ellenére sem találta meg az élet értelmét. Még sajnálatosabb, hogy végül emberi tartását is elveszítette.

Eric Clapton

Oly mértékben volt heroinfüggő, hogy 1970–72-között elvonókúrán kellett részt vennie.

Eric Faulkner

A '70-es évek közepén a tizenévesek egyik álomzenekarának, a Bay City Rollersnek a gitárosa 1976. április 14-én csaknem belehalt a kábítószer-túladagolásba. Az eset menedzserük, Tom Paton házában történt.

Felix Pappalardi

A Mountain együttes basszusgitárosa. Egyénieskedését és a zenekaron belüli basáskodását csak növelte a drogok használata, 1972-re már a zenekar minden lépését beárnyékolták az ügynökökkel folytatott alkudozásai. Leslie West gitáros szerint a *Flowers Of Evil*-album koncertrészének készítésénél Pappalardi jobban várta a dealer érkezését, mint a zenekar próbáit. Olyan is lett a lemez. Amikor nem sokkal később bejelentette kiválását, arra hivatkozott, hogy az óriási hangerő miatt egyik fülére erősen megromlott a hallása. A valóság ennél sokkal drámaibb, a kábítószeresek kerítették hatalmukba.

Fleetwood Mac

Ha van zenekar, amelynek muzikusai jelképesen szólva fű alatt, ám keményen belevetették magukat a narkotikumok élvezetébe, akkor ez az. A közvélemény egyfajta családiás, megállapodott életformát igyekszik mögéjük képzelni el-lentétben a Grateful Dead, Jefferson Airplane, Doors szinte tüntetően kimutatott függőségével,

pedig nagyban ment a játék a Fleetwood háza táján is. A *Rumours* album készítése közben Ken Calliat hangmérnök által a keverőpult alá mindig lelkiismeretesen odakészített zacskónyi kokainra időről időre úgy jártak rá a zenészek, mint méhek a virágporra. Eközben John McVie-nek a hatósággal gyűlt meg a baja a házában talált kokain miatt, Mick Fleetwood a törvénnyel nem húzva újat inkább bőséges brandypatakkal öntözgette kokaintól kiszáradt szervezetét. Persze a zenekarban működő lányok sem akartak lemaradni a férfiak mögött, erről az alábbiakban részletesen szólunk.

Peter Green

Annak ellenére, hogy folyamatosan guruk és haszonlesők vették körül a Fleetwood Macet, a zenekar első amerikai útján még csak kipróbálta a 'savat', ám Angliába visszatérve egyelőre nem erőltette használatát. Csak-hogy amikor 1969 februárjában ismét a tengerentúlra vezetett az útjuk és New Orleansban a Grateful Dead (Hálás Halott) együttesel játszottak, annak házibarátja, a 'savkirály' Owsley ismét felbukkant. Green – aki a hatást korábban saját szervezetén kezdte el vizsgálni, márpedig az nála szöges ellentétben állt azzal, amit a fogyasztók többsége tapasztalt, azaz nem magába fordult, hanem kitárulkozott a külvilág számára – ezúttal annyira belötte magát, hogy játszani sem bírt azon az estén. Ez csak azért nem tűnt fel senkinek, mert az egész közönség hasonló állapotba került. A bekábított zenekar úgy hajtott vissza szállodájába, hogy a szinte öntudatlan Mick Fleetwood a lábfejével fogta a kormánykereket, valaki más pedig a pedálokat nyomta. Eleinte a Dead és Owsley kocsiját követték, de szerencséjükre elmaradtak tőlük, mert a rendőség őket is megcsípte volna azokkal együtt a Bourbon Street-en. (Másfél évtizeddel később Sting ezt az utcát dalolta meg.) Owsleyt ezután öt évre kivonták a forgalomból.

Peter *Green Manalishi* című szerzeménye az amerikai szlengben greenbacks, magyarul zöldhasút jelent. Még 1969 decemberében írta és dalával a pénzre, mint az ördög megtestesülésére akarta felhívni a figyelmet. Elmondása szerint LSD bódulatában egy zöld kutya ugatta meg, és ezt a zöld kutyát azonosította a zöldhasúval, azaz a dollárral. Amikor magához tért, azon kapta magát, hogy ujjai önkéntelenül dolgoznak a húrokon, másnap pedig a szöveg is megszületett. Ki tudja, valóban így történt-e?

A következő, minden bizonnyal meghatározó élmény 1970 márciu-

sában, Münchenben érte a gitárost, amikor a délutáni fellépés után egy öltözőjében felbukkanó hölgy különös társaságba vitte. Dennis Keen, a Fleetwood Mac jelenlévő körútszervezője szerint csupán egyetlen pohárka borral kínálta meg őket a társaság, mégis pillanatokon belül elszabadult a pokol. Máig sem tudja, mi lehetett a pohárban, Green viszont azt állítja, hogy LSD-t raktak bele, aminek hatására elkezdett gitározni. Másnap bejelentette a többieknek, hogy kiválik.

Igaz, ennek már volt előzménye, mégpedig az, hogy megpróbálta rávenni őket, hogy hozzá hasonlóan osszák szét addig megkeresett vagyionukat. Mivel azok kevésbé vesztették el a józan eszüket, és nem voltak hajlandók koldusbotot venni a kezükbe, Peter társaiból kiábrándultan távozott a csapatból.

Május 23-án adták utolsó közös koncertjüket egy fesztiválon, ám a búcsú nem egészen úgy sikerült, ahogy elképzelték. Az éjjel 23 órakor színpadra lépő zenekartól fél műsoridejük letelte után éjfél tájban megvonták az áramot, így a megszakított koncertet csak dobszólóval tudták befejezni. Green hivatalosan május 28-án vált meg társaitól.

1973-ra olyan súlyos tudathasadást állapítottak meg nála, amely már intézeti kezelést igényelt. Szabadulása után sírásóként és kórházi portásként dolgozott, pénzt továbbra sem fogadott el senkitől. Amikor 1977 januárjában a Fleetwood Mac könyvelője 30 000 font értékű szerzői jogdíjat akart átadni neki, légpuskával kergette meg – legalább is ez a hír járta. Nos, a fenyegetés valóban elhangzott, de csak telefonon. Óvatosságból letartóztatták, el is ítélték, de mivel az elmeorvos feltette kérdéseken elbukott, rövidesen átvitték egy elmegyógyintézetbe.

1977 óta a felismerhetetlenségig felpuffadt, kezében kazettás magnót szorongató – és azon diszkózenét hallgató – tesztosza emberként találkoztak vele a Fleetwood Mac tagjai. Az évekig zenét mellőző muzsikus csak 1980 táján jutott odáig értelmileg, hogy ismét szerződést lehetett kötni vele. Úgy tűnt, sikerült felépülnie, ismét gitárt vett kezébe, három albumot is készített, ám ez csak átmeneti állapotnak tűnt. 1984 nyarán Kolors nevű zenekarával Izraelbe is eljutott, csak hogy ott megint rászedték. Kiderült, hogy a többnapos feszt

Green 1996-ban

tivál szervezői fegyverkereskedők voltak, akik egy elbukott üzlet miatt Green zenekarát már nem tudták kifizetni. A csalódás annyira megviselte, hogy újabb hat évre szögre akasztotta gitárját. Elméje újból elborult, a kórházban elektrosokk-kezelésnek vetették alá. Csak 1996-ban lehetett olyan állapotba hozni, hogy megalakíthatta Splinter Group nevű zenekarát, amellyel azóta is koncertezik.

Danny Kirwan

A Fleetwood Mac másik gitárosa volt. A drog olyannyira elvette az eszét, hogy 1972 augusztusában az egyik fellépés előtt öklével kezdte ütni az öltöző falát, csodálatos gitárját pedig belevágta az ott lévő tükörbe. Mindkettő ripityára tört. A színpad helyett a keverőpult mellett töltötte az estét, majd a koncert után a szállodában újra kezdte a pusztítást. Ekkor kitették a szűrét a zenekarból. Néhány szólólemezt ugyan készített, de végül elmeosztályra került. Az összefü-

gő beszédre már régóta képtelen, egykoron világhírű, elvált, alkoholista zenészt fia csak hébe-hóba látogatja a londoni Covent Garden hajléktalanszállásán.

Stevie Nicks

A Fleetwood Mac énekesnője. Eleinte azért kezdte a drogokat, hogy leküzdje a fáradtságot, ennek következtében előfordult, hogy három napig sem hunyta le a szemét. *Gold Dust Woman* című szerzeményében a (*Rumours* LP) is a kokaint énekli meg. Szenvedélye egyre súlyosbodott, hangja teljesen elmélyült, füllel hallhatóvá vált az, amit sok zenész állít, történetesen az, hogy a kokain tönkreteszi a hangszálakat. Mire 1986-ban 28 napra bevonult a Betty Ford Klinikára, orrsövényét már teljesen szétmarta a kokain. Azóta nem nyúlt a kábítószerekhez, sőt ha bárkit annak fogyasztásán kap, azonnal hívja a rendőrséget.

Barátai a sikeres kezelés ellenére nem hitték, hogy teljesen megváltozott, ezért egy elmeorvoshoz küldték, aki a Klonopin nevű nyugtatót írta fel számára. Az eleinte két tabletta, hamarosan 15 darabra nőtt, Stevie pedig hízni kezdett, már kiütköztek rajta a Parkinson-kór tünetei,

végül a Daniel Freeman kórházban kötött ki. Itt 47 napot töltött, nyugtatóról történő leszoktatása keservesebbnek tűnt, mint a kokainelvonás. Megőszült, bőre hámlani kezdett, álmatlanság és kízó fejfájás gyötötte, egész teste égett. Ekkor kijelentette: *„Ezek az elmeorvosok és orvosi közösségek a legrosszabb drogdealerek a világon. Az általuk adott, valójában szintén narkotikumnak tekinthető gyógyszerek felhízlalnak, lerombolják az életed, szánszálmassá tesznek és mindazt tönkretesznek, amihez csak kezdeni akarsz. És ezt senki nem mondja meg neked.”* Az említett kezelések következtében a Fleetwood Mac *Tango In The Night* albumán Stevie alig tudott közreműködni.

Christine McVie

A Fleetwood Mac volt orgonistája. A zenekar *Tusk* albumát követő 1980-as világtörő turné alatt keményen átadta magát az italozásnak. Saját bevallása szerint koncert alatt és után egy-egy palack Don Perignon-t fogyasztott. Ha figyelembe vesszük, hogy a turné mintegy 400 fellépésből állott, akkor nem elhanyagolható mennyiséget eresztett le a torkán.

John McVie

A Fleetwood Mac basszusgitárosa, aki már a John Mayall Bluesbreakers korszakban (1966) kemény garatöblögetést végzett. *„Amikor Mayallhoz csatlakoztam, az italozás szerves része volt a műfajnak. Sohasem élvezetből ittam, sokkal inkább a Bluesbreakers környezetéhez tartozó szokásból. Sok italozó emberrel találkoztam, és ez lassanként olyannyira felfokozta az én iszákosságomat is, hogy bulinként fél üveg rövidet is megittam.”* – emlékezik egyik nyilatkozatában. A következmények persze nem maradtak el, Mayall időről időre kirúgta a zenekarból, előfordult, hogy úgy bepipult a tökrészig zenészre, hogy fellépés után az éjszaka kellős közepén motyójával a kezében ott hagyta az út szélén, boldoguljon, ahogy tud.

Jeremy Spencer

A Fleetwood Mac gitárosa (1968–1971). Dennis Keen, a turné szervezője úgy emlékszik, hogy az 1969 végén lebonyolított amerikai körutazásuk

során Jeremy és felesége, Fiona szobájában vágni lehetett a narkotikumok füstjét. Ha a gitáros éppen nem szívott, akkor a Bibliát olvasgatta.

Bob Welch

A Fleetwood Mac gitárosa 1971–1974 között. Jó barátja a brandynek és a drogoknak. 2003-ban Nashville-ben élt és country énekeseknek, pl. Kenny Rodgersnek írt dalokat. Legutóbbi albuma Bob Welch *Looks At Bop* (1999).

Grateful Dead

A Hálás Halott együttes a '60-as évek közepén San Franciscóban alakult, ám eleinte The Warlocks (Férfi boszorkányok) néven kezdte pályafutását. Az irányultság akkor vált egyértelművé, amikor Ken Kesey kezdeti 'acid test' ('Savpróba') nevű kísérleteinek házi csapatává lettek. A hangzatos elnevezés természetesen utalás volt az LSD-re, vezetőjük, a zsidó származású Jerry Garcia kábítószeresek iránt mutatott mérhetetlen 'étvágya' nyomán kapta a Captain Trips (Az 'Utazások kapitánya') becenevet. Tanyájukat a flower power korszak fővárosában, a San Franciscóhoz tartozó Haight Ashbury negyedben üttették fel. Garcia első pedál steel

gitárját sem hangszerboltban vette (1966), hanem Owsley Stanleytól, a város első számú narkotikumgyártójától kapta. A társaságban kezdettől fogva valami nem volt tiszta agyilag, mert Tom Constanten nevű orgonistájuk már 1969-ben kivált és a scientológiának szentelte életét. Nagy árat fizettek a *Workingman's Dead* című albumuk 1970-es áttöréséért, amit egyik menedzserük imigyen fogalmazott meg: „Ez már nem is csupán elektromosított folk, hanem folk zene, amely magába szívta az LSD-t és úgy jött ki a másik oldalon.” Előzménye, hogy néhány nappal a lemezfelvétel megkezdése előtt, 1970. január 31-én Bourbon Streeten (New Orleans) lévő hotelszobájukban rajtuk ütött a rendőrség. A házkutatási parancs szerint erős gyanú merült fel, hogy a zenekar tagjai „ópiumszármazékokat, amfetaminokat, barbiturátokat, marihuánát,

szintetikus drogokat és narkotikumokat” rejtegetnek. A laboratóriumi vizsgálat valamennyi anyagot kimutatta, sőt olyanokat is, amelyek miylenségét nem tudták megállapítani. A zenekart nyolc órán keresztül bent tartották, míg a menedzser Lenny Heart, a dobos Mickey Heart apja, a csapathoz tartozó 19 embert 37 500 dollár óvadék ellenében ki nem váltotta. Ezt követően barátnőjével és a Grateful Dead 155 000 dollárjával elszelelt Mexikóba, Jerry Garcia és társai ebben a lelki állapotban vonultak stúdióba február elején. Az említett lemez záródala a Casey Jones nevű mozdonyvezetőről szól, aki 1900-ban figyelmen kívül hagyva a tilos jelzést, vonatával belerohant egy, az állomáson veszteglő szerelvénybe. A Dead újkori változatában Jones kokain hatása alatt állt, a dal is úgy kezdődik, hogy valaki felszippanjtja a port.

A drogozás folytatódott az *American Beauty* album készítésénél is, ráadásul olyan mértékben, hogy ekkor már ingyen osztogatták a szereket, törvénytelen szokásaik révén olyan híruk lett, hogy a hatóság mindenütt a nyomukban volt. Ennek egyik példája az 1970. december 31-ről január 1-jére virradó koncert a Winterland Ballroom termében (San Francisco), ahol a sikeres óévet ünnepelték. Éjfélkor luftballonok százaai ereszkedtek le a mennyezetről, mindegyikhez egy-egy Ownsley gyártotta Orange Sunshine LSD tablettát erősítettek.

A heroinfüggő Garciát 1985-ben letartóztatták és szociális szolgálatra ítélték, ennél azonban rosszabb fordulat is bekövetkezett, mivel 1986-ban öt napra kómába esett. Ennek ellenére egyfajta ikonná vált hazájában és szívesen vették, hogy nevét adta a Ben & Jerry fagylalthoz, és a Bloomingdale's nyakkendőtervező céghez. Még Bill Clinton is ilyet viselt. Garcia 1995. augusztus 9-én hunyt el, hamvait a Gangesbe és a Golden Gate öblbe szórták.

Ike Turner

Szervezetét – ki tudja miért – nem viselte meg különösebben a kokain, viszont a folyamatosan hatása alatt álló zenészből durva férjet faragott, aki feleségét, Tinát rendszeresen bántalmazta.

Jack Bruce

2003 végén nehézségek léptek fel a muzsikus májátültetési műtete után.

James Taylor

A gitáros, énekes mire 1971-ben Londonba érkezett, elmegyógyintézetbe kellett vinni öngyilkossági kísérlete és személyiségzavara következtében. A befutását jelentő *Fire And Rain* lemezének (1970) sikere után felesége, Carly Simon énekesnő minden segítségével ellenére, kilenc évig tartó eredménytelen harcot vívott heroinfüggése ellen.

Janis Joplin

1943. I. 19., Port Arthur (Texas) USA – 1970. X. 4., Hollywood (California) USA.

Még nem volt húszesztendős, amikor életét már a drogok – kezdetben marihuána és amfetamin tabletták – töltötték ki. Ennek hangot is adott volna a Big Brothers & Holding Company énekeseként, csakhogy a *Dope, Sex and Cheap Thrills* albumuk címéből kizárólag az utolsó két szót engedélyezte a kiadó. A 'savat' mindössze egyszer próbálta és mivel bizonyos félelemmel viseltetett az LSD iránt, inkább az alkohol és heroin keverékét részesítette előnyben. 1968-tól már napi három alkalommal szúrta magát.

A hippy korszakban az anyag néhány hónap alatt olyannyira elterjedt San Franciscóban, hogy aki nem élt vele, azt szinte nem is vették emberszámba. Voltak azonban kivételek is, mint például az amerikai zeneipar egyik meghatározó alakja, Albert Grossman. Joplint és zenekarát montereyi áttörésük után csak azzal a feltétellel szerződtetette, ha hozzá sem nyúlhatnak a szerhez. Ismerve az énekesnő ekkor már igen erős drogfüggését, a valóság eltitkolása nem kis feladat lehetett a hölgy számára, 1969-ben pedig odáig jutott, hogy szervezete két ízben is csaknem áldozatul esett a túladagolásnak.

Kezdetől fogva szeretetre, szerelemre vágyott, ám a közönség által ünnepeelt, 'piggy' (=malacka) becenévre hallgató csillag álmai magánéletében csak nagy ritkán teljesültek. „Értelmetlen az élet, ha 25 000

nézővel szerelmeskedsz a színpadról, utána mégis egyedül mész haza." – hangzik szomorú mindennapjairól árulkodó mondata. Az alkohol iránti szenvedélyét a Southern Comfort cég is megpróbálta kihasználni és öt számjegyű összeget ajánlott, ha a színpadról hirdeti a termék előnyeit. Fölösleges kísérlet volt, hiszen Janis ekkor már nemcsak hirdette, hanem naponta legalább egy egész üveggel fogyasztotta is. „Inkább 10 viharos év, mint 70 a tolószékben” – vallott erőszakos és durva élet-szemléletéről, majd, mintegy igazolásul, ittas állapotban egy alkalommal Jim Morrisonnal is összeverekedett.

Korai fellépéseinek önkívületi előadásmódja, szenvedélye, gyógyíthatatlan drogfüggősége következtében alig néhány év alatt önmaga torzképévé tette az egykor páratlan előadót. A speedtől még megszabadult, a heroinnal azonban nem volt szerencséje, bár 1970-ben sikeres elvonókúrán vett részt. Élete utolsó heteiben tőle szokatlan hosszúságú, monogám párkapcsolatában végre megtalálta az áhított szerelmet és megpróbált a heroinnal is végleg szakítani, új életet kezdeni. Túl későn. Karján 14 tűszúrás nyomát találta a halottkém.

Jim Douglas Morrison

1943. XII. 8., Melbourne (Florida) USA – 1971. VII. 3., Párizs
Már a Doors kezdeti állapotában 'utazott', az Elektra céggel kötött szerződést is LSD-vel ünnepelte. Koncerteket hagyott ki, zenésztársai elmondása szerint időről időre 40-szeresét nyelte le annak, ami másokat súlyos tünetekkel kórházba juttatott volna. Egyre gyakrabban nyúlt az üveg után is, a stúdióba be sem lépett nélküle. Az *Unknown Soldier* felvételénél annyira magán kívül volt, hogy vagy százszor neki kellett ugrania, John Densmore dobos tehetetlen dühében néhány napra ki is vált a zenekarból. Máskor Alice Cooper volt a szemtanúja, amikor kaptosan lezuhan egy második emeleti erkélyről, odalenn lecsúszott az ott parkoló gépkocsiról, leporolta magát, majd tétova léptekkel elindult a legközelebbi krimó felé. Egyik alkalommal azonban túllőtt a célon. 1969 márciusában Los Angelesben szállt volna gépre, hogy a küszöbön álló körút első állomására, Miami-ba utazzon. A járatot azonban lekés-te, az unalmas várakozást italozással töltötte. A New Orleansba vezető légi utat végigitta, ott megint lekés-te a csatlakozást és újabb négy órát élt meg az alkohol társaságában. Innen másfél óra repüléssel jutott Miami-ba, és ezt az időt is a fent látott módon viselte el. Amikor két órával ké-

sőbb színpadra állt, már alig volt magánál. A kezdő *Break On Through*-ból mindössze néhány percet énekelt, majd belekezdett a közönség ingerlésébe, végül elővette a füttyjét. Továbbra is mindenkiel pimaszkodott, botrányok sora kísérte életét. Kezdetektől fogva tudta, hogy mi lesz az út vége, előre látható sorsát nem is kívánta elkerülni. Nem igazán bizonyítható, hogy született olyan dal, amit kábítószer hatása alatt írt volna, hiszen a zenéket nem ő szerezte, a szövegek pedig minden jelképiségük ellenére hallucinációk nélkül is megjelenhettek gondolataiban. Elég művelt volt hozzájuk. A „*Five To One/ Baby, One In Five*” szövegrész a Los Angeles-i füvezők a város lakosságához viszonyított arányára utal, koncertjein is egyre inkább látszik, hogy belötte magát, a tágult pupillák, a kiszáradt ajkak szüntelen nyalogatása erre vall. 1970 vége felé már a zene sem érdekelte, még az *L. A. Woman* album megjelenése előtt kivált a zenekarból, kizárólag saját verseivel kívánt foglalkozni. A felpuffadt, elhasznált, alaktalan test azonban már nem sokáig bírta az újabb és újabb megterheléseket, beteljesedett az önpusztítás.

Végzete akkor érte el, amikor a párizsi haveroknak beszerzett heroint italos állapotban megízlelte, és attól rosszul lett. Pamela hazavitte, kádba ültette, hideg vizet eresztett rá abban a hiszemben, hogy attól majd magához tér. Nem így történt, a Père Lachaise temetőben végezte. Életéből egyetlen dolog hiányzott, de az nagyon: egy valóságos, megvalósítható életcél. Ezt igyekezett narkotikumokkal pótolni.

James Marshall Hendrix

1942. XI. 27., Seattle (USA) – 1970. IX. 18., London (GB)

1967 nyarán kóstolta meg először az LSD-t – rendszeres használatától Chandler próbálta visszatartani –, a kábítószer azonban nem csak a terjesztők révén jutott el hozzá. Rengeteg házassági ajánlatot kapott, és ezek a levelek csaknem mindig tartalmaztak kisebb-nagyobb mennyiségű drogot. Néhány hónap múlva egyértelműen kiderült, hogy másik két társa is korlátlan mértékben élt az LSD-vel – állítják egyes források. A gitáros irányítása egy tébolyult narkós menedzser, Michael Jeffrey kezébe került, Chandler ekkorra teljesen háttérbe szorult, hamarosan meg is vált felfedezettjétől. 1969-ben a torontói repülőtérén a vá-

mosok heroint találtak gitárja tokjában és megbilincselve vitték az őr-szobára, ám ügyvédje, Henry Steingarten közbenjárására óvadék ellenében a tervezett koncertre szabadon engedték. Hónapokkal később, a december 8-i tárgyaláson az esküdtek legnagyobb meglepetésére nem tagadta, hogy rendszeresen élt a drogokkal, inkább azt hangoztatta, hogy már rég felhagyott velük, ezt az adagot pedig valaki más csempészte a gitártokba (más források szerint kézitáskájába). Jó harcmódot választott, őszintesége hatott, felmentették. Jim Marron, az Electric Ladyland stúdió elnöke ezzel szemben állítja, hogy továbbra is hetente többször nyúlt a szerekhez és ez a rendszeresség életmódjává vált. Marron közölte vele, hogy ő bizony nem fog sem drogokat, sem nőket szerezni a gitárosnak, aki narkotikumokkal próbált menekülni megoldatlan gondjai elől. Márpedig azok egyre szaporodtak, kezdve a zenei útkereséstől a személyes magányosságig. Mitch Mitchell szerint Hendrix magának élt, közeli barátai nem voltak, még ha egyesek azt is hitték magukról. Ezt az indoklást számtalan rockzenész terjeszti, holott az élet más területén ugyancsak tömegével találunk magányos, Hendrixnél jóval elesettebb embereket, akik mégsem a kábítószerekhez kerestek menedéket. Függősége ijesztő mértékben fokozódott, elsősorban a kokaint és a heroint választotta az 'utazáshoz'. Ezen a ponton ismét egymásnak ellentmondó véleményekkel találkozunk. Mitchell állítja, hogy Hendrix nem volt junkie, ráadásul utálta a heroint, ezért is furcsállta, hogy a torontói repülőtéren éppen heroint találtak az utazótáskájában. Ha drogokra volt szüksége, inkább marihuánát szívott. Az ellentmondások ismeretében nehéz megítélni, hogy mikor, mihez nyúlt, de lehetősége mindenre megvolt. 1969. szeptember 10-én például a New York-i Salvation Club sajtópartijára volt hivatalos. A tulajdonos Bobby Woods kokain kereskedőt néhány héttel korábban ismerte meg, és akinek 'szolgálataira' bármikor számíthatott. Éjjél tájban fel is lépett a Club színpadán, ám a koncert olyan rosszul sikerült, hogy az előadás után a gitáros azonnal el is tűnt a tömeg szeme elől Bobbyval, hogy egy kis kokainnal oldja szégyenérzetét. Talán túlzott jóhiszeműséggel fordult a kereskedőhöz, nem ismerte kétes kapcsolatait, ezért aztán mély megdöbbenéssel értesült annak másnapi haláláról. Arról még inkább, hogy az alvilágban szokásos kegyetlenséggel bántak el vele. Ezt követően környezete úgy látta, hogy Jimi teljesen összeomlott és heti 3-5 alkalommal válogatás nélkül használt marihuánát, kokaint. A drog életformájává lett és amikor létrehozta a Band of Gypsyst, főleg heroin- és kokain-fogyasztása már félelmetes méreteket öltött.

1970. január 28-án a Madison Square Garden-ben adott koncertjére Gerry Stickells turnémenedzser így emlékszik: „*A Who Knows és az Earth Blues után leült a színpad szélére, és csak annyit morgott, hogy: „That’s enough (Ennyi elég)”*”. Buddy Miles igyekezett csitítani az egyre nyugtalanabb közönséget, hogy egy kis időt adjon az újrakezdéshez, Jimi azonban kihúzta gitárszinórját az erősítóból, majd levonult az öltözőbe. Jeffrey utánament, hogy visszahozza, de eredménytelenül.

Egyre fokozódó kiábrándultsága, közönye 1970. augusztus 30-án a Wight-szigeti fesztiválon szemtanúk százezreit döbbsentette meg. Aki folyamatosan figyelemmel kísérte testi és szellemi átalakulását, zenei célkitűzéseit, annak aligha lehettek kétségei a szomorú vég közeledtét illetően. Dániában megismétlődött a Madison Square Garden-i botrány, a *Freedom, Message To Lovey* és a *Hey Baby* után Jimi lement a színpadról. Mitchell egy dobszólóval próbálta menteni a helyzetet, hogy a gitáros hátha visszajön, de mindhiába. Szeptember 16-án még benézett a londoni Ronnie Scott Clubba, és a *Tobacco Road* erejéig vendégként beszállt Eric Burdon és a War együttesbe, de másnap már hiába várták a Sly and the Family Stone koncertre. 18-án hajnali 1.30-kor már kétségbeesett üzenetet hagyott korábbi menedzsere, Chas Chandler üzenetrögzítőjén: „*I need help bad, man = Ember, nagy szükségem van a segítségre*”.

Délelőtt 10.20-kor az éjszakát vele együtt töltő Monika Danneman hányadékhobót látott a szája szélén. Felébreszteni nem tudta, de amint rájött, hogy az eszméletlen ember a Vesparax tablettákból is bevett néhányat, felhívta Eric Burden barátnőjét (Alvenia Bridges). Eric úgy emlékszik, hogy ő hívta vissza Monikát, aki eleinte félt mentőkhöz fordulni, mert a ház tele volt drogokkal. Eric javasolta, hogy ezeket húzza le a WC-ben, vagy rejtse el az udvaron, és azonnal hívjon orvosi segítséget. A Notting Hill Police őrmestere, John Shaw jegyzőkönyve az alábbiakat tartalmazza: „*Monika délelőtt 11.00 órakor talált rá a saját hányadékhobójában fekvő eszméletlen Jimire. A mentőket 11.18-kor hívták és azok 11.27-kor érkeztek. 11.45-kor a rendőr már csak az élettelen holttestet látta a kórházban.*” A halottkém jelentése szerint a zenész álmában belefűlt a barbiturátmérgezés okozta öklendezés váladékába. Jimi Hendrix jellegzetes példája volt annak az embertípusnak, aki nem tudván nemet mondani, mindenkinek a kedvében akart járni. Márpedig ez lehetetlen. Tragédiája ékes bizonyítéka annak, hogy az őszinte barátok hiánya és egy narkós menedzser – Jeffrey – rossz tanácsai még a legnagyobb hírességet is romlásba vihetik.

John Bonham

1980-ban összeesett az italtól a nürnbergi színpadon. Ugyanez év szeptember 24-én a Led Zeppelin dobosa Jimmy Page-hez menet már az odavezető úton délidőben elkezdte a kemény vodkázást, a próba alatt is folytatta egészen éjfélig. 12 óra leforgása alatt 40 adag vodkát eresztett le a torkán, mielőtt szinte eszméletlenül ágyba fektették. Álmában érte a halál, mert nem ébredt fel a rengeteg alkoholtól beindult rókázásra és megfulladt. John Paul Jones és a turnémenedzser nyitott rá, amikor órákig hiába várták. Szűk baráti körben temették október 10-én.

Keith Moon

A szállodarombolás megszállottja. Egy alkalommal azért fizetett rendőrköt, hogy kordont húzzanak a szálloda köré, amelynek ablakából kidobálta az egész szobaberendezést. Halálra gázolta gépkocsivezetőjét, a bíróság mégis vétlennek találta. Kezdetől fogva a purple hearts tabletták és a kokain rabja, ami súlyos alkoholizmusba csapott át. Végül éppen azoktól a tablettáktól halt meg, amelyeket alkoholizmusa ellen kellett szedni. Túlادagolta.

Kurt Cobain

A Nirvana vezetője öngyilkossággal tett pontot narkotikumokkal telített élete végére, gyermekét félárván hagyva az ugyancsak nem 'tisztá' feleség, Courtney Love gondjaira. A hölgy 2003 végén súlyos következményekkel számolhat, ami akár három évig tartó börtönbüntetéssel is járhat kábítószer birtoklásért. 20 000 dolláros óvadék ellenében szabadlábra helyezték, ám leányát, Frances Beant a hatóság a nagymama gondjaira bízta, mert Courtneyt szellemileg alkalmatlannak találták gyermeke nevelésére. Időközben ugyanis túlادagolás miatt kórházi ápolásra is szorult.

Layne Stanley

Az elmúlt években talán a legnagyobb port felvert, ám jó előre megjósolható haláleset az Alice In Chains énekesét érintette. A 80-as évek közepén általa alapított amerikai zenekar, az első grunge csapatok egyike később heavy metalra váltott. 1990-ben megjelent EP-jük címe, *We Die Young* (*Fiatalon halunk meg*) már sejteni engedte a balvégzetű jövőt, hiszen biztatóan induló pályafutást időről időre megakasztotta Stanley szélsőséges kábítószer-fogyasztása. *Dirt* (*Mocsok*) című albu-

muk *Junkhead* című dalában hevesen élteti a junkiesokat és kipróbálásra buzdítja a még tisztákat. Pedig inkább saját magával kellett volna törődnie, hiszen szenvedélye miatt fellépő állandó betegeskedés következtében koncertkörutak, lemezfelvételek maradtak el, míg egy napon nála is kopogtatott a vén kaszás. És hogy miként látta saját helyzetét? Íme erről szóló nyilatkozta narkomániája okairól: „A drog kiemel abból az állapotból, amikor unatkozva ülsz a

szállodai szobádban. A heroin legalább néhány órára feledteti veled a kilátástalanságot.”

Mondjuk olvashatott, tanulhatott is volna valamit, ha már annyira gyötörte a semmittevés. A kábítószer végül nemcsak néhány órára, hanem végképp egy másik világba vitte, mégpedig úgy, hogy oszlásnak indult tetemére csak napok múlva bukkantak rá. Még egy kutya sem maradt az egykoron világhírű énekes mellett.

Leslie West

Az amerikai Mountain együttes gitárosa. New York-i ékszerész, aki első, The Vagrants nevű zenekarával úgy keltett feltűnést, hogy a színpadon összetörte a hangosító berendezést. Keményen 'fogyasztott'. Ozzy Osbourne úgy emlékszik, hogy Leslie kínálta meg először kokainnal, maga azonban más szerekkel élt.

A Mountaint követő West, (Jack) Bruce and Laing trió is a gitáros heroinfüggősége – ahogy ő mondta, a 'kínai szar, a brown sugar' – miatt

esett szét. 1976-ban már neki is be kellett feküdnie egy rehabilitációs központba. A minden szempontból önfegyelemre képtelen ember a hihetetlen mértékű nassolás következtében ráadásul súlyos cukorbetegséget is szerzett magának. 2003-ban, 59 éves korában drogmentesnek tartja magát. Eltékozolt életében egyetlen szerencsés esetre emlékszik, amikor 1977-ben nem fogadta el a Lynyrd Skynyrd együttes ajánlatát a gitáros posztra. Ennek köszönhető, hogy nem szállt fel arra a repülőgépre, amelynek bal-esete a zenekar több tagjának életébe került.

Lemmy

1980-ban koncert közben összeesett a színpadon egy háromnapos vodkaorgia után.

Marvin Gaye

A 44 éves színes bőrű énekes 1984-re végre legyőzte kokainfüggőségét. Egy családi vita során prédikátor apja lelőtte, ám a vizsgálatok kiderítették, hogy olyan agydaganata volt, amely korlátozta józan cselekvőképességében, ezért aztán az öreg börtönbüntetését öt évre felfüggesztették.

Mick Taylor

Egészséges életvitelű vegetáriánusként csatlakozott a Rollinghoz, ám öt év múlva már annyi kokaint szippantott fel, hogy műanyag orrsövényt kellett beültetnie. Ezután heroinra váltott. A 2002-es paksi Gasztroblues fesztiválon felpuffadt, megfáradt öreg emberként lépett színpadra.

Moody Blues

Legend Of Mind című daluk (1967) az LSD guru, Timothy Learyről szól, annak ellenére, hogy a zenekar tagjai akkoriban nem éltek kábítószerrel. Leary végül színpadra is lépett velük Amerikában, amikor útjaik keresztez-

ték egymást. Tartós barátságuknak meg is lett az eredménye, John Lodge basszusgitárost kivéve a többiek rákaptak az LSD-re. Halála előtt Leary felhívta őket telefonon és rövid köszönetet mondott: *„Dalaitok híresebbé tettek, mint amilyen valaha is lettem volna nélkülik.”* A zenekar tagjai ezt követően elmélkedés céljából Maharishi jógihoz fordultak segítségért.

Move

1967 áprilisi sikerük, az *I Can Hear The Grass Grow* (*Hallom a fű növéését*) szövege szivárványról, színes körökről tájékoztatta a hallgatót, jelezvén, hogy nem igazán pázsitról szólt a történet. Ezzel a jelképes megfogalmazással még a BBC cenzorait is sikerült átejtetniük.

Nick Kent

A New Musical Express egyik vezércikkírója, Keith Richards narkó-cimborája. El lehet képzelni az újság szellemiségét.

Nikki Sixx

A Mötley Crüe basszusgitárosa. Számtalanszor neki-ment a biztonsági embereknek, lázadást erőszakolt ki, amikor színpadra hívta az egész közönséget, felgyújtotta a szállodai szobákat, autójával másoknak ütközött, amikor meztelenül vezette gépét Los Angeles utcáin, tönkretette az egyik japán vonat étkezőkocsiját, amikor pedig a japán rendőrök közbeléptek, csak annyit mondott. *„We should have killed you in the war (Meg kellett volna ölnünk benneteket a háborúban)”*.

Egyébként az egész zenekar koncert közben is heroinnal és kokainnal töltötte magát. Sixx szerencsésen túlélte egy herointúladagolást is, amittől két percre a klinikai halál állapotába került.

Owsley Stanley

Augustus Owsley Stanley III (ahogy magát sorszámozta) egy Kentucky állambeli szenátor unokájaként látta meg a napvilágot. Bohém tudós, borotvaéles, számító üzleti aggyal, aki szélesebben felfogta a

'60-as évek béke- és undergorund mozgalmában lévő pénzügyi lehetőséget. Vegyészhallgató feleségével a Berkeley egyetemen találkozott. Tanulmányaikat be sem fejezve a 'sav-üzletbe' vetették magukat, első üzemiüket Berkeleyben létesítették, később Los Angelesbe települtek. Létrehozták a Bear Sesearch Company elnevezésű céget, ami lényegében akár LSD-gyárnak is tekinthető, az ott előállított 20 000 dollár értékű vegyszereket az utcán már 2-3 millióért értékesítették.

Évekig el tudták kerülni a börtönt, de miután kifolyt a pénz a kezükből, már nem tudták megvesztegetni az FBI nyomozóit. Stanleyt aznap éjjel tartóztatták le, amikor a Grateful Dead és Fleetwood Mac közös New Orleans-i fellépése után kocsiba vágta magát. Ez is csak úgy sikerülhetett, hogy a koncertről az egyik 'belőtt' fiatal srác hazament és szülei előtt Jézusnak képzelte magát. Azok felhívták a rendőröket, akik Owsley nyomába eredtek. Az egykori drogyáros a '90-es években egzotikus ékszereket készített és egy sátorban élt a kaliforniai Aranyparton.

Paul Kossoff

A Free együttes gitárosa mindössze 25 évet élt. Jóllehet szívroham áldozata lett, annak előzményei a drogokkal évekig kíméletlenül pusztított szervezet elhasználódására vezethetők vissza.

Paul Rodgers

A Free és a Bad Company énekese. Az utóbbi zenekar időszakában ő is a szerekhez nyúlt, akárcsak gitárosa, Mick Ralphs.

Peter Grant

A Zeppelin menedzserének a '90-es évekre sikerül kigyógyulnia koka-infüggségéből. A korábbi időszakra így emlékezett: „A '70-es években olyannyira elterjedt volt, hogy ha Hollywoodban egy filmmel mentél vacsorázni, akkor a kávéhoz nem cukrot, hanem a fehér port szolgálták fel.”

Phil Lynott

A Thin Lizzy vezetője számára szintén az alkoholizmussal vegyes kokainfogyasztás vált végzetessé. Emlékére filmet terveztek 2002 januárjában, az elképzelés igazgatója Peter Bogdanovich, a forgatókönyvet Johnny Ferguson írja. A zenész

képmásával bélyeget is terveznek, továbbá egy Dublinban felállítandó szobor gondolatával is kacérkodnak.

A rasta mozgalom

Az egész rasta mozgalom egyik alapkövetelése a ganja (marihuána) törvényesítése. 'Nemzetiesített' fogyasztását úgy igyekezett visszaszorítani Ronald Reagan, hogy a vele szoros kapcsolatokat ápoló Seaga jamaikai elnöktől azt követelte, számolja fel a ganjakereskedelmet. A megtett lépések hatására a csupán ebből tengődő szegény ördögök ekkor a kokain és heroin forgalmazása felé fordultak, ám az ebben utazó profik nem engedték át a terepet az amatőröknek és véres leszámolásokkal tudatták, hogy nincs osztozkodás.

Rolling Stones

A társaság már 1964-ben megismerkedett a szerekkal, igaz, Jaggerre 1965 közepére még csak az erős marihuánás jelző illett.

Brian ekkor már LSD-ben is utazott, rendszerese összejárt Dylannel egy kis közös drogozásra, mígnem zongoristájuk, Ian Stewart számára betelt a pohár és gallérjánál megragadva falhoz vágta a szőke gitárost, kérdőre vonva, hogy felelőtlenségével miért teszi kockára a többiek jövőjét. Egyedül Bill Wyman lógott ki a sorból, egészséges életvitele miatt különösen Jagger, Richards és a zenekar menedzsere, Andrew Loog Oldham gúnyolta. Nem telt bele sok idő, a nagyképzű társaság megfizette magabiztossága árát. Dave Schneiderman, a kaliforniai 'Acid King David' 1967 februárjában drogokkal felpakolva érkezett egy partira. Este 8 tájban idősebbnek látszó hölgy kopogott Jaggerék ablakán, bizonyára autogramért jön – gondolták. Amikor Richards ajtót nyitott, 19

rendőrtiszt rontott az épületbe. Az egész jelentben az a legrejtélyesebb, hogy a házkutatást követően éppen David tűnhetett el az országból és a nyilvánosság szeme elől. Végül Jagger zakójában találtak is négy (!) amfetamin tablettát, amit az énekes szerint neki is receptre írtak fel. Legnagyobb megdöbbenésére másnap hiába várta az újságok címoldalán az előző este történetek, ezek találása ugyanis mindig megdobta a lapeladást. A hír elmaradása azt jelezte, hogy a korrupt rendőrség kenőpénzt várt az ügy eltussolásért, amit megerősíteni látszott az egyik kereskedő tájékoztatása, mely szerint 7000 fontért a hatóság elkeni az ügyet. Jagger fizetett is, mint a katonatiszt, ennek ellenére március 18-án mégis megírták a lapok, hogy a házkutatást követően Jagger és Richards ellen vádat emeltek, az első tárgyalás napját pedig ki is tűzték május 10-re. Ekkor még ártatlannak nyilvánították és 250 font ellenében szabadlábra helyezték őket a júniusi 27-i, második tárgyalásig, akkorra azonban laboratóriumi vizsgálatok megállapították, hogy speedet találtak Jaggernél. A bíró, Leslie Block sietett is kijelenteni, hogy ez nem tekinthető receptre felírt gyógyszernek, ezért a védelem álláspontját elutasította, ám az ítélethirdetést Richards tárgyalásáig elnapolta. Jaggert bilincsbe verve börtönbe szállították, a másnapi tárgyalásra is onnan vezették elő. Richardsot egy év börtönre és 500 font pénzbüntetésre, az énekest három hónapra és 100 fontra (Brixton börtön) ítélték. A kihirdetés után a lemezlovasok egyfajta rokonszenvtüntetésbe kezdtek és éjjel-nappal Rolling-számokat nyomtak, hogy nyomatékosítsák véleményüket a két elítélt ártatlanságáról, a Who pedig kiadta a Rolling *Under My Thumb* és *It's All Over Now* című dalainak saját változatát. Jagger barátja, Driberg azonnal felszólalt a Parlamentben, hogy a két zenésszel gyilkosokhoz hasonlóan bántak, következésképp másnap mindkettejüket kiengedték 7000 fontos óvadék ellenében. És hogy még nagyobb hullámokat verjen a tiltakozás, egy Oxfordban doktorált amerikai, Steve Abrams a már említett fizetett hirdetést elhelyezte a Timesban a marihuána törvényesítése érdekében. A számlát a Beatles állta, a nyilatkozatot aláírta Brian Epstein, Graham Greene, Paul McCartney és más hírességek, köztük Driberg. Mondhatnánk, összenőtt, ami össze tartozott.

Úgy tűnt, hogy az énekes ekkor már nyeregben érezte magát és fitytyet hányva a feje felett Damoklész kardjaként függő ítéletre, július 26-án házibulit rendezett, amelyre Tony Sanchez nevű dealerük szállította az 'anyagot'. Még ópiumpipát is beszerezett, amit Marianne Faithful és Keith Richards társaságában szívott meg az énekes zenekarveze-

tő. Egy hét múlva, július 31-én Jagger már Lord Parker főbíró előtt állt, aki egy év felfüggesztett börtönre változtatta az ítéletet. Indoklásában elmondta: „*Akár tetszik Önnek, akár nem, rengeteg fiatalnak a példaképe az országban, ezért Önt ebben a helyzetben súlyos felelősség terheli. Ha tehát meg kell büntetni, akkor természetes, hogy felelőssége folytán fokozott büntetést érdemel.*”

Amint Mick visszatért a magánéletbe, Marianne Faithfull társaságában azonnal marihuánára gyújtott és megírta a börtönben fogant *We Love You* című dalát. Tom Driberget Ginsberg is kedvelte, mert a marihuána törvényesítéséért emelte fel a szavát, ráadásul Aleister Crowley tanítványának tartotta magát. 1967 júliusában Ginsberg londoni visszatérését hatalmas partival tették emlékezetessé, ahol ezüsttálcán barna hasist szolgáltak fel.

1967 végén Brian Jones is a bíróságon végezte. A legmegdöbbentőbb az volt, hogy a tárgyaláson egyik zenésztársa sem volt jelen, pedig szorult helyzetében jól jött volna neki egy kis lelki támogatás. Társai távolmaradása, csekély, kábítószeres állapotban történt megnyilvánulási lehetősége a lemezen, csak fokozta magányérzetét, idegbetegségét. Sokak szerint a zenekar történetének leggyengébb, *Their Satanic Majesties* című albumáról van szó. De Briannak újból szerencséje volt. Kilenc hónapos börtönbüntetését három év próbaidőre felfüggesztették, ám Lord Parker főbíró őt is figyelmeztette, hogy a bíróság csupán kegyelmet gyakorolt, az ítéletet nem semmisítette meg. Azt sem ajánlotta, hogy ezzel büszkélkedjen a nyilvánosság előtt, mivel továbbra is a bíróság felügyelete alatt áll és amennyiben nem működik együtt a kirendelt gondozóval és elhanyagolja az előírt elmeorvosi kezelést, elítélik. Brian a felmentést azzal ünnepelte, hogy felszedett két fiatal lányt, akik nem sokkal később meztelenül és a különféle bántalmazások véres nyomaival testükön menekültek a muzsikusi lakásáról.

A szabadságnak nem sokáig örülhetett, 1968. május 21-én ismét megcsípték. Amikor a hajnali órákban lakására érkező rendőröket nem akarta beengedni, azok az ablakon másztak be és rövid időn belül meg is találták, amit kerestek; hasist. 2000 font óvadék ellenében úgy engedték ki az előzetesből, hogy ügyét majd szeptemberben tárgyalják. Az eset azért jött rosszkor, mert kétségessé tette *Beggar's Banquet*-album éppen időszerű turnéját, ám a gitárosnak ismét szerencséje volt. Csupán pénzbüntetésre ítélték.

Más. Az 1971-ben megjelent *Sticky Fingers* LP *Brown Sugar* című száma egyes vélemények szerint a mexikói kokainról szólt, a valóság-

ban a Jaggerrel futó kalandba keveredett Marsha Hunt énekesnő ihlette és a déli ültetvényeken dolgozó fekete rabszolgák és fehér uraik szexuális kapcsolatát taglalja. Az albumot követő turné során a Rolling Stone magazin munkatársa, Robert Greenfield saját szemével látta, hogy több ezer dollár értékű drogot fogyasztottak. Ennek során különösen Richards szervezete telítődött oly mértékben, hogy 1972 márciusában, az *Exile On Main Street* keverési munkálatai közben rosszul lett, Svájcba kellett szállítani egy drogelvönő intézetbe. Teljes vércserét kellett végrehajtani rajta, hogy szervezete megtisztuljon a herointól. (Más források szerint mindez a *Goat's Head Soup* turné előtt történt, bár az sincs kizárva, hogy mindkettőre igaz. A szóbeszéd legújabb fejleményeként az érintett azt nyilatkozta az Uncut 2004 januári számában, hogy valóban az alpesi országba készült egyfajta tisztulásra, ám a vércseréről szóló mesét ő találta ki, amikor felszállás előtt a repülőtéren újságírók faggatták utazása okáról.) Eközben a francia rendőrség Marseilles közelében felgöngyölített egy kábítószer-hálózatot, melynek szálai Richards házához is elvezettek, ám a gitáros egy év felfüggesztéssel megúszta a kalandot. Úgy tűnt, hogy a társaság minél többször került vészhelyzetbe, annál inkább vérszemet kapott, józan ésszel ugyanis fel nem fogható ez a packázás a hatóságokkal. Az 1975-ös turnén már a színpadon lévő, de függöny mögé rejtett erősítőre készítettek ki a heroint és kokaint. A rákövetkező évi, európai turnén a velük tartó Nick Kent újságíró számolt be a hihetetlen mennyiségű heroinról, 1977. január 12-én pedig már az Ayslesbury bíróság ítélte Richardsot 1000 font megfizetésére LSD és kokain birtoklásáért. De még ez a figyelmeztetés sem használt. Február 27-én a torontói Harbour Castle Hotelbe bejelentkezett és mélyen alvó Keith Richards–Anita Pallenberg páros szobájában találtak a rendőrök nagy mennyiségű kokaint és heroint. Ekkora adagnál már a kereskedelmi forgalmazás gyanúja is felmerült, ami beigazolódás esetén akár életfogytiglanit is jelenthetett. (Ronnie Wood ekkoriban legyeskedett a kanadai miniszterelnök felesége, a 29 éves Margaret Trudeau körül, ám a drogbotrány minél nagyobb durranása végett a sajtó a hölgyet Jaggerrel hozta összefüggésbe. Más források szerint joggal.) Richards ügyét 1978. október 23-án tárgyalták Torontóban, ahol szerencséjére csak heroin birtoklása miatt kapott egy év

Richards és Anita

felfüggesztettet és egy felügyelő tisztet, aki ezen idő alatt volt hivatott viselkedését ellenőrizni. 'Halmazati' büntetésként közölték vele, hogy hat hónapon belül ingyenes koncertet kell adnia a kanadai vakok intézete javára. Erre a határidő lejártát megelőző napon, 1979. április 22-én került sor. A Rolling fellépése előtt Ron Wood zenekara, a New Barbarians játszott, a műsorvezető szerepét a *Blues Brothers* című film egyik főszereplője, John Belushi vállalta, aki három évvel később 34 éves korában maga is túladagolásban hunyt el. 1980 februárjában viszont Woodot csípték meg St. Martin-szigeti lakásában, amelyben 5 gr kokaint találtak. Öt napot töltött rács mögött, majd kiutasították, vádat azonban nem emeltek ellene.

Sly Stone

Eredeti nevén Sylvester Stewart, a '60-as években népszerű Fly & Family Stone nevű együttes – Woodstock egyik hőse – vezetőjét kábítószerrel kapcsolatos vádak miatt 1987 februárjában bebörtönözték. Ebből sem okult, ezért 1989-ben 9–14 hónapig terjedő rehabilitációs intézetben letöltendő büntetésre ítélték, az időtartamot magaviseletétől és a gyógyulási folyamattól tették függővé. A zenekar szétesését féktelen szenvedélybetegsége okozta.

Smoke

A brit társulat 1967 februárjában jelentette meg *My Friend Jack* című dalát, amit a BBC azonnal betiltott. Már maga a Füst név is egyértelmű utalás volt a kábítószerre, ám a szöveg „...*My Friend Jack eats sugar lump... (Barátom Jack kockacukrot eszik)*” az esetleges kétségeket is eloszlatta, ugyanis a folyékony kokaint sokan cukorban feloldva 'fogyasztották'.

Stan Webb

A Chicken Shack (egyetlen nagy sikerük az *I'd Rather Go Blind*) gitáros a olyan idegösszeroppanást kapott az LSD után, hogy csak három év múlva épült fel. Ezen idő alatt, ha televíziót nézett, egyik pillanatról a másikra indokolatlanul sírva fakadt, más alkalommal, amikor a földalattin valaki ráköszönt, azonnal le akarta szűrni. Egyszerűen nem tud-

ta mit csinál, úgy hogy végül kórházba kellett vinni, hogy lenyugtas-
sák. Még így is jobban járt, mint a zenekar egyik szervezője, aki fél fü-
lére megsüketült a túlzott LSD-használat után.

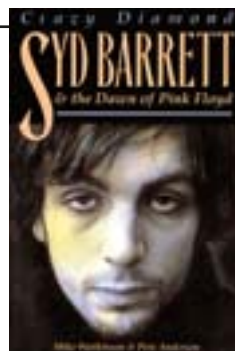
Stephen Stills

Kokain-utazásainak egyik legmélyebb pontja volt, amikor azt képzelte,
hogy Vietnámban turnézik, holott a Buffalo Springfield együttesel
Amerikában lépett fel. A jelenet a *Nagyítás (Blow Up)* című film azon
jelenetét idézi fel, amikor egy kábítószeres partin a főszereplő összefut
barátjával, akit megdöbbenve szólít meg: „Azt hittem Párizsban vagy.”
„Ott vagyok” – jó a válasz.

Roger Keith "Syd" Barrett

1946. I. 6., Cambridge (GB) –

Miután Londonba költözött, Bob Klose, Roger Waters
és Nick Mason közreműködésével csapatot szervezett,
amelynek – a két blueszenész, Pink Anderson és Floyd
Council után – a Pink Floyd nevet adta. Alig egy évvel
később már valamennyien komoly 'utazásokat' tettek
az LSD-vel, amely elsősorban a 19 éves Syd kedvence
– a marihuánát ekkor már két év óta szívja és a heroint
is kipróbálta –, használatát nemegyszer nála is erőszakos kitérő-
kötések követték. Az alkohol is megjelent életében és már a színpadon is egyre
gyakoribbá váltak önkívületi jelenetei. Elköltözött a társaival addig kö-
zösén használt lakásból, új lakóhelyén pedig bevett szokás szerint kor-
látlan mennyiségben jutott az ingyen osztogatott LSD-hez. Ekkor már
nem volt megállás, az anyag hatása egyértelműen jelentkezett egyre
szórványosabban készített, látomás szerű festményein. Mint szólógitá-
ros, énekes, szerző a zenekarban még mindig ő volt a fő húzóerő, ame-
lyet sikercsapattá tettek az *Arnold Layne* majd a *See Emily Play* című
számai és az általa megírt első albumuk (*Piper At The Gates Of Dawn*).
A lelkileg sérült Syd ugyanakkor sok bajt is okozott társainak. Egyfe-
lől nem tudta megismételni a háromperces *Emily* sikerét, nem is érde-
kelte ez a zenei világ, másfelől LSD-fogyasztása 1967-ben már riasztó
méreteket öltött. A hétköznapi életben is kiszámíthatatlanná vált, pl.
közlekedési dugót okozva, járó motorral az úttesten hagyta autóját,

hogy közelebből megvizsgálhassa a kirakatban megpillantott ruhát. A színpadon azt sem tudta, melyik számot játsszák, tökéletesen elvesztette önuralmát, a koncertek előtt többször is eszméletlenül találtak rá az öltözőben. Önpusztítása ekkorra előrehaladott állapotba került, társai a zenekar érdekében barátját, David Gilmourt állították helyére. A 22 esztendő fiatal tehetség zenészpályafutásának vége szakadt.

Syd Barrett

Családi, egyéni, közösségi bánat, sikertelenség nem adott okot erre a szomorú végkifejletre, mindössze maga is élt a 'flower power' időszak által hangoztatott drogok élvezetével. Évtizedek óta a cambridgei szülői házba visszavonultan kertészkedik, festeget, éremgyűjteményének él, kedvenc időtöltése a tv-nézés, rockot még véletlenül sem hallgat. Társai a *Brain Damage*, *Shine On You Crazy Diamond*, *The Thin Ice* című dalokkal emlékeztek meg róla.

Tammy Wynette

Világhírű amerikai country-énekesnő. Alkoholista, aki a Betty Ford Klinikán keresett gyógyulást Stevie Nicks társaként.

Toto

A zenekar kezdetektől fogva nem vetette meg a marihuánát, Bobby Kimball énekes azonban a kokainra is rákapott. Ez a szer nem csak a hangját vette el, hanem visszatérő gondokat is okozott nála, viselkedése kiszámíthatatlanná vált, összeütközésbe került a törvénnyel, később pedig 'elfelejtett' megjelenni több koncerten. Társainak, bár nehéz szívvel, nem volt más választása, mint kitenni a szűrét. Hogy nem személyes harag vezette őket, arra bizonyíték, hogy 17 év (!) múlva visszavették a zenekarba. A csapatnak a forgatókönyvíró John Williams fiával, Joseph Williams-el (*Fahrenheit* és a *The Seventh One* albumaik énekesek) sem volt nagyobb szerencséje. Az európai turné kezdetén, Rotterdamban már mindent előkészítettek egy élő lemez felvételéhez, Joseph azonban a megszokottnál nagyobb adag kokaint vett magához a koncert előtt, amitől örökre (!!!!!) elvesztette a hangját. Dobosukat, Jeff

Porcarot 1992-ben szívroham vitte el, ám ennek előzménye a mérhetetlen kábítószerelés volt.

Tyla

A Dogs D'Amour együttes vezetője, gitárosa, énekese. Egy alkalommal a Chine White (heroin) túladagolása miatt összeesett az utcán, az utolsó pillanatban találtak rá és mentették meg az életét. A rengeteg dohány a tüdejét támadta meg, az italtól a mája károsult.

Zakk Wylde

Ozzy Osbourne drogkereskedője volt, mielőtt egy este az 'utazásra' induló házigazda jelenlétében kezébe vette az éppen ott heverő gitárt. Az énekes megdöbbenésében csak annyit szólt, nem is tudta, hogy Zakk játszani képes. A 19 éves srác sem cifrázta, hanem rávágta, hogy addig ő sem. A *No Rest For The Wickid* albumot már együtt készítették, ám nem kevés indulattal. Érdekes fordulat Zakk szemléletében, hogy amikor a *Crazy Babies*-t próbálták volna, a szobába lépve meglátta az asztalra szórt kokainport. Ozzy azt hitte, hogy ő is szippantani akar, ám a gitáros ehelyett az egészet lefújta az asztalról. Mondanunk sem kell Ozzy nem látott a pipától, ám az egészben az a szomorú, hogy míg lemezein egy-egy felvétellel megbélyegzi a narkotikumokat, ő az alkoholt is közéjük sorolja, addig magánéletében a legnagyobb lelki nyugalommal élt velük. Zakk egyébként mindig került a kábítószereket, a sört részesítette előnyben.

Említsünk meg néhány drog hatása alatt készült felvételt és albumot: Rolling Stones *Their Satanic Majesties Request*, Mothers Of Invention *Can't Happen Here*, Rolling Stones *Exile On Main Street*, Guns 'N' Roses *Appetite For Destruction*, Aerosmith *Rocks*, a Motörhead *Overkill*, Thin Lizzy *Thunder And Lightnin'* című albumai, az Animals *Uppers and Downers*, a Guns 'N' Roses *Mr.Brownstone*, az Aerosmith *Monkey On My Back*, az Alice In Chains *Junkhead* című felvételei.

SLAGS – Society of Looning Alcoholic Guitarists (A Faragatlan Alkoholista Gitárosok Társasága) alapító tagjai: Eric Clapton, Andy Summers, John McLaughlin, Jeff Beck, Pete Townshend, Stevie Winwood.

Magyarok

Idehaza mintha szemérmesebbek lennének a muzsikusok, csak elvéte vallja be nyíltan némelyikük, hogy mit művel a színpalak mögött.

C.A.F.B

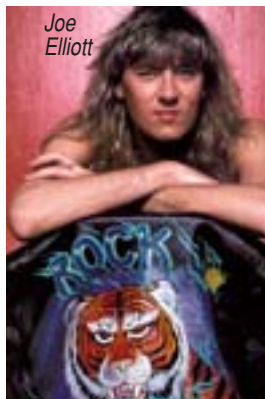
Néhány éve ez az együttes is csak rövid hírben – és persze utólag – közölte, hogy újabb lemezét már tiszta fejjel, drogmentesen készítette el.

Junkies

Még a nyílt színvallásig sem jutott el, pedig a név önmagáért beszél, ahogyan *Dopeman* (=A Narkós) hazai rapénekes esetében is. A csupán egyetlen marihuánás cigi elszívását bevalló *Császár Előd* halált okozó balesete körülményeire vonatkozó hazudozásai egyszerűen vérlázítóak voltak, ráadásul nem sokkal később kiadója sajtótájékoztatóján hosszú sorban kígyóztak a beszélgetésre váró, áhítatos tudósítók.

A kábítószeres ellenzői

És mit szól az eddig elmondottakhoz a másik oldal? Amíg saját, vagy közvetlen környezetében nem szerez szomorú tapasztalatokat, addig meglehetősen közönyösen szemléli a narkotikumok támogatói és ellenzői között folyó vitát. Ha azonban megtörténik a baj, előfordul, hogy az ellentábor élharcosaként bukkan fel, ahol csak teheti,

hangot ad véleményének, tántoríthatatlanul küzd a drogok visszaszorításáért. Joe Elliott, a Def Leppard énekes elsősorban gitáros csapattársa, Steve Clarke halála, míg az Aerosmith vezetője, Steven Tyler a maga által megélt káros 'élmények' hatására csatlakozott az ellentáborhoz. Ez utóbbi együttes, Tyler felépülése óta jobb lemezeket – *Pump*, *Get A Grip*, *Nine Lives* – készít mint valaha. Az ellenzők szóvivői közé tartoznak többek között az olyan világhírességek, mint Ted Nugent gitáros/énekes, Henry Rollins énekes, Nuno Bett-

court gitáros – ex-Extreme –, Scott Ian gitáros – Anthrax –, Gene Simmons – Kiss. Még a rockkorosztály legendás alakja, a Motörhead vezetője, Lemmy is – egyébként szívesen adja át magát az alkohol és a narkó nyújtotta hangulati állapotnak – kénytelen volt megválni dobos barátjától, Philty 'Animal' Tayloról annak tökéletes szellemi leépülése miatt.

Ugyanezen ok miatt kellett elhagyni a Guns 'n' Rosest Steven Adler dobosnak is. A felsorolt tények és ellenvetések mégis mintha gyengébben hallatszanának, pedig a nyilatkozók szeme előtt pusztuln/t/ak el barátaik, zenésztársaik, van, volt, lesz kire/mire hivatkozniuk. Úgy tűnik, hogy a közvélemény számára olyan ez, mintha valaki azt hangoztatná, hogy ő mindennap mosakszik. Mivel természetes, nem kelt feltűnést. Vajon hányan ismerik az élet élvezetét egyáltalán el nem utasító Blackie Lawlessnak, az amerikai első ligás W.A.S.P. együttes vezetőjének a kialakult szokással kapcsolatos indoklását: „Országomban túl sok ember nem tud mit kezdeni magával, ráadásul az USA 'fast food' (gyors kaja) társadalmában mindenki a 'gyors lövésre' hangolódott. Senki nem gondolkodik hosszú távon, mindent azonnal akar. Általában a legalkotóképesebbek a legbizonytalanabbak, állandóan önigazolást keresnek és félelmeik elnyomására nyúlnak a szerhez.”

AC/DC

Sajátos helyzet áll elő, ha egy sikeres zenekaron belül egyszerre vannak jelen a kábítószer élvezői és ellenzői. Az AC/DC együttes gitárosa, Angus Young szenvedélymentessége szöges ellentétben áll elhunyt énekesük, Bon Scott drogfüggőségével, alkoholizálásával.

Ian Anderson

„A kábítószer már kezdetben sem volt része az életemnek, és akkor sem lett volna, ha történetesen megengedhettem volna magamnak anyagiilag. Minden bizonnyal azért nem, mert láttam a hatását barátaimon, ismerőseimen.” (Classic Rock 2004. január)

Led Zepelin

Tagjait ugyancsak nem kerülték el az ajzószerek, csakhogy náluk is különös kettősség figyelhető meg. Amíg John Paul Jones látni sem bírta, addig Jimmy Page szinte habzsolta a koncertek után felszolgált szereket és italokat.

Blaze Bayley

Az ex-Wolfsbane, ex-Iron Maiden-énekes egy-egy szombaton 15–20 mérföldet is fut.

Főleg a turnék alatt nem iszik, ha zenekara többi tagja elengedi magát, ő fogja a kerékpárját és pedálozik egy jót. Sokat olvas, főleg a kvantumfizika érdekli.

Glenn Danzig

Az énekes házi könyvtára csak a maya és azték kultúráról 40 kötetet őriz. Sajnos nem tud különbséget tenni jó és rossz között, a horror rajz-könyveket is bújja, sőt írja is őket. A testedzést szereti, nem a szteroidokkal felpumpált izomhegyeket. Még kiváló dobosát is (Chuck Biscuits) lapátra tette, miután nem sikerült lebeszélne káros szenvedélyéről, a drogokról.

Luke Morley

A Thunder együttes gitárosa szeret iszogatni, dohányzik is, de a drogot soha sem próbálta. Hetente négyszer megy konditerembe, utána olvasgat.

Mickie Most

„Sosem fogyasztottam kábítószer, nem is érdekelt. Sok hozzám közel álló személy azonban megtette és attól a pillanattól eltávolodtak tőlem. Ha ugyanis nem tartasz velük, elhidegülnek tőled. Nem is akarják, hogy a közeliükben légy, mert túl őszinte vagy.”

Steve Harris

Az Iron Maiden vezetője, basszusgitárosa nem engedi a kábítószereszt a zenekarban.

Feleségek, barátnők pro stik

A rock a férfiak világa, pontosabban a férfias férfiak világa. Aki ezt tagadja, az még nem mélyült el igazán ebben a műfajban. A magára kicsit is adó rocker egyik fontos ismérve a becserkészett hölgyek száma. Tisztelet a kivételnek, de hőstetteik nagy részét is a gyengébb/szebbik

nemnél – nem kívánt rész törlendő – elért sikereik ecsetelése teszi ki, és ez érdemnek számít. Gene Simmons (Kiss) 4600 barátnővel kérkedik. Másik vágyálmuk, hogy a hírnév bőven ontsa majd a zsetont.

Ezzel szemben, ha női hírességek ugyanezt teszik, azonnal lekurvázzák őket.

Arról már kevesebbet tudunk, hogy egy ifjú hölgy, mondjuk azért gyűjtötte maga köré zenésztársait, hogy a segítségükkel megszerzett ismertséget palifogásra használja. Persze ez is benne volt a pakliban, de elég egy pillantást vetni erre a vegyes mezőnyre, hogy érzékeljük, kinek is áll a zászló.

Az sem véletlen, hogy csak keveseknek sikerült, főként a heavy és hard rock műfajban saját nevük alatt és főleg saját tehetségükből sikeres pályát befutni. Lehet ellenpéldák sorával előhozakodni, híresebbnél híresebb hölgyekre hivatkozni, attól még a tények tények maradnak.

Pedig már a kezdetek kezdetén felbukkantak a popzene-karokban is – pl. Honeycombs együttes (egyetlen nemzetségi

sikerük 1965-ben a *Have I The Right*) dobosa –, de a rockban is letették a névjegyüket.

A zeneiparral kapcsolatba került hölgyeket két csoportra oszthatjuk: egyikük maga is zenész, másikuk híres barátnő, feleség, ritkábban valódi segítőtárs. Angol nyelvterületen a groupie szót használták azokra a zenészek körül legyeskedő hölgyekre, akik nem prostituáltként, hanem – általában nem kizárólagos – barátnőként boldogították azt, akit tudtak. Hogy melyiküknek mit kellett eltűnnie a szövegeiben mimóza-lelkű, hősszerelmes, a valóságban nemritkán brutális állat hírességeiktől, az alábbiakban kiderül. Ahogyan az is, hogy némelyikük maga is megérte a pénzét.

Még valamiről mindenképp beszélni kell. Visszatérő vélemény, hogy a Beatles szétverése Linda Eastmannek és Yoko Onónak köszönhető. Aki ezt a nézetet osztja nem számol a valósággal. A Beatles már jóval a két hölgy színre lépése előtt is csak pénzügyi okok miatt létezett, John és Paul komoly nézeteltérései mindenki előtt nyilvánvalóak voltak. Akkor vajon mit vert szét a két hölgy? És egyáltalán meddig kötelessége bármely zenésznek az érzelmileg és emberileg hozzá közelebb álló hölgyek helyett a

nem kívánt csapattársakkal húzni az igát? Vajon egyéniben nem alkottak-e jobbat külön külön is, mint az erőltetett *Abbey Road*- és *Let It Be*-albumok esetében? Kinek van joga beleszólni a zenész magánéletébe? Hihetetlen, hogy egyesek mondvacsinált ürügyekkel akarják a két hölgy nyakába varrni a 'gombafejűek' szétválását. Az egész szemlélet arra a beteges képzetre vezethető visz-

szá, hogy a híresség a közösségé, annak segítő társát, feleségét, barátnőjét nem illik, sőt nem szabad a nyilvánosság előtt bemutatni,

mert azzal kedvét szegik a rajongók ama vágyálmának, hogy akármilyen rövid időre is, de szeretői, barátnői legyenek kedvencüknek. Igaz társat találni ebben az elfuserált világban roppant nehéz, de ha végre megvan a választott, akkor az hosszú távra szól. Mint Linda és Yoko esetében is.

Más előadók, mint Jimi Hendrix, kimondottan hölgyeknek köszönhatték felfedeztetésüket. Egyet azért látni kell. A jól ismert, nem művész tehetségű hölgyek lényegében testük áruba bocsátásából éltek, ugyanúgy, ahogy a kisstílű sarki kurvák. Azoktól csak annyiban különböztek, hogy fényesebb környezetben forgolódtak, ahová jó néhány ellenszenves alak ágyán keresztül vezetett az út. Amikor már beérkeztek, mindennapjaikat léha semmittevés töltötte ki.

Astrid

A Rolling Stones basszusgitárosának, Bill Wymannak barátnője, akivel 1966-ban találkozott Londonban. Az akkor még tiszta életű hölgy rövidesen olyannyira kokain- és heroinfüggő lett, hogy 1977-ben egészségileg teljesen összeomlott és kórházi kezelésre szorult, 1981-ben pedig az alkoholtól kellett méregteleníteni egész szervezetét. Wyman iszonyú lelki válsággal küzdött, hiszen ő, aki egész életében a narkotikumok ellen küzdött, drogfüggő társsal élt együtt. Hosszan tartó, házasság nélküli kapcsolatuk 1983-ban szűnt meg.

Mandy Smith

A 18 éves hölgyet az 52 éves Bill Wyman vezette oltár elé. A történet nem pikantéria nélküli, mivel a Rolling Stones basszusgitárosának 27 éves fia ezzel egyidejűleg Mandy édesanyjával randizott. Mint minden csoda, ez is – csak valamivel tovább, mint – három napig tartott.

Chrissie Simpson

Mick Jager első tartósabb szerelme, aki szakításuk után 1966-ban öngyilkosságot kísérelt meg. Kapcsolatuk idején a Decca cégnél dolgozott.

Pattie LaBell

Énekesnő, 1965-ben a Rolling amerikai turnéja során Jagger szeretője. Később a La Belle énekegyüttes tagja.

P.P. Arnold

Énekesnő. Eleinte az Ike Turner mögötti háttérénekesek (Ikettes) egyike, akivel Jagger 1967-ben hónapokig tartó laza viszonyt folytatott. Később szólistaként vált ismertté.

Anita Pallenberg

Svájci–svéd páros gyermeke, Olaszországban született. Öntörvényű viselkedése miatt 1963-ban kizárták az iskolából. Megfordult Andy Warhol és Allen Ginsberg hálósobájában, mielőtt modellként kezdett dolgozni. 19 éves korában a müncheni sörfesztiválon látta először a Rollingot játszani, azonnal a közelükbe férkőzött és droggal kínálta őket. Először Brian Jones barátnője, mondhatjuk, szerelme lett. Legalábbis elviekben. A szőke gitárosnak ugyanis 1967-ben rá kellett jönnie, hogy egyetlene – ha ezt a szót Brian esetében egyáltalán használni lehet – Keith Richards ágyát is megismerte. Ennek ellenére kapcsolatuk tovább élt, bár Jones meglehetősen szabados módon kívánta fenntartani. Marokkói tartózkodásuk alatt például két berber prostituáltat hozott lakosztályukba, és Anitát arra akarta rávenni, hogy velük 'huncutkodva' tartson látványos bemutatót Brian kedvére. Mivel a nem éppen ártatlan Pallenberg erre nem volt hajlandó, hősünk nekiesett és tetteleg bántalmazta. Az addig is sokat eltűró hölgy ezt már nem nyelte le és másnap a társaságukban lévő Richardssal visszarepült Londonba. Ez a pofon azért megviselte a magáról sokat képzelő garázdát, akinek rá kellett jönnie, hogy végzete beteljesült. Mick Jagger kivette a kezéből az általa alapított Rolling Stones vezetését, a Jagger–Richards szerzőpáros a zenéjét, Richards a szerelmét.

Anita ettől kezdve Richardssal maradt, ennek ellenére első, tőle fogant gyermekét még elvettette. Sajátos fordulat, hogy Jagger barátnője, Marianne Faithfull, spontán vetélése utáni elkeseredésében éppen Pallenberget zaklatta ajánlataival Richards háta mögött. Anita persze maga sem volt egy szent életű zárdaszűz, a sátánizmus és boszorkányság megszállottjaként még Dél-Amerikába is elutazott, hogy ott bennszü-

lött sámánokkal találkozzon és a híresztelések szerint ott időről-időre felbukkanó repülő csészealjakat saját szemével lássa. Szerteágazó érdeklődése más alkalommal Peruba vitte, hogy ott meg Richards, Jagger és Faithfull társaságában az inka műveltséget tanulmányozza.

1969 nyarán megszülte első fiát, Marlont, ám még ez sem akadályozta meg abban, hogy párjával a csecsemő ágya mellett is heroint adagoljanak maguknak. Ez az állapot a későbbiekben csak rosszabbodott és amikor 1976 márciusában az addigra teljesen heroinfüggő házaspár következő fiúgyermeké, Tara világra jött, alig három hónap múlva már csak gyászolhatták a kis halottat. Mondanunk se kell, a szülők bánatukat Jack Daniels és heroin keverékébe fojtották.

És ezzel még korántsem értek véget a tragédiák. A szenvedélybeteg páros már külön élt egymástól, amikor 1979 júliusában a belőtt állapotban szundikáló Anita mellett heverő 17 éves kedvese főbe lőtte magát. A rákövetkező vizsgálatok ugyan kizárták a hölgy részességét a srác halálában, de a kihallgatások, a tárgyalás nem igazán tettek jót addig alaposan megtépázott hírnevének.

Pattie Hansen

2002-ben huszadik éve Keith Richards felesége.

Plaster Caster

Californiai hölgypáros, akiknek tehetségéből csupán annyira tellett, hogy hírességek – így Hendrix, Morrison, továbbá a Led Zeppelin zenészeinek – merev állapotba hozott farkáról viaszmintát vegyenek.

Pamela Des Barres

A 60-as évek végén egyik legismertebb groupie-ja. Kaliforniából származott, 1966-ban Mick Jagger még Pam Miller of Reseda néven ismerte meg. Három évvel később maga is kipróbálta a zenészéletet és a

GTO nevű női zenekarban csillogtatta tudását. Akkoriban Jimmy Page barát-nőjeként forgolódott a hírességek világában. Jagger, aki a szemrevaló macákban nem is igazán a nőket kereste, hanem a személyes diadalt, amit akkor érzett, ha lecsaphatta a hírességek kezéről azok barátnőit, ezúttal is a tettek mezejére lépett, és a hölgyet elhódította Jimmytől. Pamelát hosszabb távú kapcsolata Don Johnsonhoz, a *Miami Vice* főszereplőjéhez kötötte, ismertebb nevét viszont zenészférjétől, Michael De Barrestől kölcsönözte.

Marianne Faithfull (Héjes Mariann)

Egy filológiai professzor és egy baronessz leánya, aki eleinte apácaiskolába járt. 17 éves volt, amikor először találkozott Jaggerrel. A Rolling menedzsere, Andrew Loog Oldham javasolta, hogy írjanak neki valami testhezállót, ami *As Tears Go By* címmel 1965-ben meg is született. A stúdiófelvétel után Marianne visszament a zárdába. Elmondása szerint három Stones taggal aludt és a 'legjobb' – Jaggerrel – maradt tartós kapcsolatban. Még John Dunbar felesége volt, amikor első ízben várandós lett. Öröme mégsem lehetett teljes, mert 1968. november 22-én a hetedik hónapban elvetélt, szinte csak órákkal megelőzve a szintén hetedik hónapban lévő, akkor még Anthony Cox-feleség, Yoko Ono abortálását. Az orvosok Faithfull esetében az évek óta tartó narkomániát nevezték meg kiváltó okként. Jaggerrel való kapcsolatát beárnyékolta az énekessel egy másik előadóval, a színes bőrű Marsha Huntal kezdődött viszonya.

1969-ben, Brian temetése napján, Marianne végzetes lépésre szánta el magát. Jaggerrel éppen Ausztráliában tartózkodtak a *Ned Kelly* című film bemutatója kapcsán, amikor is szokása szerint a beszédett altatókat itallal öblítette le. Ezúttal azonban nem hagyta abba egy pár pirulánál, hanem az egész üvegcsé tartalmát, mintegy 150 tablettát, lenyelte, majd mint aki jól végezte dolgát, odafeküdt Jagger mellé. Az énekessel úgy óra múltán felébredvén, az üres fiola és az élettelen nő láttán azon-

nal mentőt hívott. A gyomormosás után a doktorok közölték vele, nem biztos, hogy a heroinelvonástól szenvedő hölgy valaha is magához tér. Végül 'csak' hat napig feküdt kómában.

Ezt követően kapcsolata Jaggerrel megszakadt és a római festő, Mario Schifano élettársa lett, akinek korábbi barátnőjét történetesen Anita Pallenbergnek hívták. A festővel kialakított viszonyával sikerült is jól felbosszantani a férfiasságára végletekig büszke Rolling Stones-muzsikust. Az énekesnőre azonban egy másik zenész is szemet vetetett, nevezetesen Jimi Hendrix. Ami azonban nem sikerült a gitárosnak, összejött Jaggernek, aki visszahódította egykori barátnőjét Mariótól.

Heroinfüggése 1970-re olyannyira súlyosbódott, hogy szemei alatt karikák jelentek meg, gyakran összeesett az utcán, első férjétől származó Nikolas nevű fiát pedig a nagyszülőkhöz kellett vinni. Ekkorra naponta négyszer adtak neki herointinjekciót, mert ahhoz nem volt bátorsága, hogy önmaga fecskendezze be a narkotikumot. Minden bizonnyal személyes tapasztalatait is beépítette egy túladagolásról szóló szövegébe, ami ennek ellenére *Sister Morphine*

címmel Jagger–Richards szerzeményként jelent meg a *Sticky Fingers* albumon (1971).

A teljes szerelmi zűrzavart csak tetézte, hogy Jagger szeretett váratlanul hazatérni, lehetőleg akkor, amikor Marianne-t más nővel találhatta az ágyban és beszállhatott melléjük harmadiknak. Ennek a szóbeszédnek az igazságtartalmát Faithfull szavaiból vehetjük, aki szerint az ilyen 'véletlen' összefutásokra azért kerülhetett sor, mert Mick tudott a hölgy barátnőiről.

Egyszer aztán elérkezett a végleges szakítás napja, Marianne elköltözött Jaggertől és a nála tizenhat évvel idősebb Lord Rossmore kedvese lett. Az őt pusztán a hiúságát ért újbóli sérelme miatt ezután is zaklató Jaggert végül úgy rázta le, hogy felszedett jó pár kilót, mert tudta, hogy az énekes ki nem állhatta a testes hölgyeket. A heroin, a kokain és a többi drog továbbra is mindennapjai szerves tartozéka maradt. Magánéletét illetően 1973-ban David Bowie-val került baráti kapcsolatba, miközben gyengéd szálak fűzték a hírek szerint tisztázatlan nemű Amanda Lear énekesnőhöz is. Marianne 1997-ben érdes hangú refrént énekelt a Metallica *The Memory Remains* című dalában (*Reload* album).

Marsha Hunt

A philadelphiai lélekgyógyász leányát, a színes bőrű énekesnőt 1968-ban Az Év Arcává választották. Ezt megelőzően 1967-ben Alexis Korner vette maga mellé, majd Long John Boldry Bluesology nevű társulatába kapott meghívást. Rövid időt a progresszív vonalú Soft Machine-nel is töltött, eközben hozzáment annak orgonista vezetőjéhez, Mike Ratledge-hez. Amerikában jelentkezett a *Hair* musical szereplői közé, akikkel aztán évekig játszott a darabot. Több felvételt is készített, ám egyik sem segítette különösebben egyéni pályafutását az angol nyelvterületen, inkább Németországban és Hollandiában könyvelhetett el sikereket. Fellépéseihez kísérőzenekarként a White Trasht választotta, lemezeit főleg 1969 és 1971 között készítette. Egy ideig a Capital Radio egyik műsorvezetőjeként dolgozott, majd 1982-től három évre a National Theatre Company szerződtette. Több filmben és színpadi műben is szerepet kapott, napjainkban novellaírással is foglalkozik.

Mick Jagger a *Honky Tonk Woman* című lemez borítójához keresett megfelelő arcot, amikor megpillantotta a West End *Hair* című produkciójában éneklő és a Vogue magazinban meztelenül mutatkozó Marsha Hunt fényképét. A szemre való néger hölgy eleinte szabódott, nem kívánt a dalban szereplő – meztelen – prostiként fényképezkedni egy fehér zenekar tagjai között. Jagger ekkor meghívta magához, és bevetette minden hatásvos érvrendszerét, hogy meggyőzze. Szinte szánsalomkeltő magatartást tanúsítva elmesélte neki Marianne Faithfull vetélését, annak növekvő drogfüggését, egyre tarthatatlanabbá váló viszonyukat, és hogy a zenekar érdekében kellett kirúgnia Brian Jonest. Az esti mese olyan jól sikerült, hogy szem nem maradhatott szárazon, nem csoda, hogy végül az ágyban kötöttek ki. Huntot talán a történet kábítószerrel kapcsolatos része érinthette legérzékenyebben, mert ő maga tiszta volt a drogoktól, átérezte azt a tragédiát, amikor valaki ennek a szörnyűségnek a rabságába kerül. Ekkor még nem sejtette, hogy Mick más módon is emlékezetessé teszi majd kapcsolatukat. 1969. július 20-án az énekes ugyanis róla írta a *Brown Sugar* című dalát, amelyet magában csak 'Black Pussynak' (Fekete Punci) nevezett. Más források a címben kábítószerre történő utalást véltek felfedezni.

Jagger még arra is rávette, hogy szüljön neki gyereket, miközben azt nyilatkozta: „*Nem látom azt az időt, amikor egyáltalán megnősülök és lehiggadok. Lehetnek gyermekeim, talán még meg is nősülök, de soha nem nyugszom meg. Nem az a típus vagyok.*”

Hunt ennek tudatában 1970. november 3-án megszülte Karis nevű lányukat, mindössze azt kérte, hogy Jagger hozzon létre egy 17000 font értékű alapot, amellyel a kislány neveltetéséről gondoskodik. Mivel ez nem történt meg, Hunt 1973. május 16-án bírósági keresetet nyújtott be, amire Jagger azzal válaszolt, hogy a gyermek nem is az övé. Végül megadta magát és létrehozott egy 10000 fontra lealkudott alapot, cserébe Hunt írásban igazolta, hogy az énekes nem gyermeke apja. Ezzel azonban még nem zárult le a történet, mert a hölgy 1978-ban Marvin Mitchelson ügyvédet bízta meg, hogy hajtsa ki az énekesből havi 1200 font gyermektartási díjat is. (Ezeket az összegeket napjainkban kb. tízzel kell megszorozni.)

Bianca Perez Morena de Macias

1970. szeptember 23-án, a Rolling párizsi koncertje után adott fogadáson mutatták be Jaggernek. Az énekes, ahogy az már lenni szokott, a nicaraguai származású hölgygel is hamar ágyba került. Őszinte ember lévén azonnal elmesélte neki, hogy Marsha Hunttól gyermeket vár, annak meg azt mondta el, hogy talált magának valakit. Az új társ származásáról azt beszélték, hogy egy diplomata lánya, majd pedig azt, hogy egy kávébáróé. A valóságban nagybátyja Kubában volt nagykövet, apja pedig jómódú kereskedőként biztosította a betevőt. Amikor leánya betöltötte 11. életévét, és a szülők elváltak, az anyával maradt gyermek megélhetési körülményei látványosan rosszabbodtak. Az iskolát egy zárdában végezte el, majd 17 évesen Párizsba ment, ahol másodunokatestvére kulturális attaséként dolgozott a nicaraguai követségen, és aki később hazája első nagykövete lett az európai országban. Bianca két évig politikai oktatásban részesült, szüzességét állítólag 18 és fél éves koráig megőrizte. (Nem tudni, hogy ennek miért volt akkora jelentősége, hogy ki kellett beszélni. Az utóbbi időben Britney Spears szórakoztatta a nagyérdeműt azzal, hogy ő még befutása után évekkel is őrizte lányságát. Ez a magamutogatás annál is inkább álságos, mert a szüzesség megtartása mellett is kínálkozik egy s más lehetőség a szerelmes-

kedésre.) Bianca visszatért Managuába, de az ott felkínált álláslehetőség nem volt ínyére és ismét Párizs felé vette az irányt. Eleinte üzletembereket fogadott egy párizsi kiállításon, majd a nicaraguai követségre került. 1965-ben egy esztendeig Michael Caine színész szeretőjeként pergette napjait, ezt követően pedig a nő, nála lényegesen idősebb párizsi lemezmozgól, Eddie Barclay barátnője lett.

Keith Richards kedvese, Anita Pallenberg az első pillanattól fogva gyűlölte, ez azonban nem akadályozta meg Biancát abban, hogy 1971. május 13-án a St. Tropez-ben lévő Szent Anna római katolikus templomban örök hűséget fogadjon Jaggernek, noha ezt a fogadalmat egyikük sem gondolta komolyan, ezért is volt kár szemforgató módon oltár elé járulniuk. Mick 3500 fontot érő gyémánt karkötőt vett Biancának ajándékkul. (Máskor nem volt ennyire nagyvonalú. Nem sokkal később

Hunt csupán 200 fontot kért gyermekük számára, azt is csak nagy nehezen tudta kicsikarni az apából, akinek később sem akaródzott támogatni korábban anyyira áhított gyermekét. Egy alkalommal Németországban Karis csúnyán megvágta magát és az orvosi kezelésért 75 fontot kellett volna fizetni. Hunt azonban hiába üzent Jaggernek, az csak megígérte, ám soha nem postázta az összeget.)

Érthetetlen, hogy az esküvőre csak Richards kapott meghívást, amit a zenekar többi tagjai el nem ítélték módon zokon is vettek. Az ifjú férj már a kézfogót követő partin, ahol a reggae műfajú popzenekar, a Greyhound húzta a talpalávalót, kikezdett a násznép hölgy tagjaival, felment a színpadon éneklő, színes bőrű P. P. Arnold és Doris Troy mellé, mire újdonsült felesége duzzogva ott is hagyta az estélyt.

1971. október 21-én megszületett lányuk, Jade, ám ennek ellenére 1973-ban már különváltak éltek. Bianca egy neves színésszel (O'Neal) kezdett többéves kapcsolatot, aki szintén nem volt egy elveszett ember, hiszen hódítási listáján már ott szerepelt Barbra Streisand, Joan Collins, Ursula Andress, Anouk Aimee, és Farrah Fawcett neve is. Bianca sem

Bianca

volt rest, O'Neal mellett a brit Margit hercegnő korábbi barátját, Roddy Llewellynt és Maximillian Schellt is behálózta. 1978-ban felfogadta Roy Cohn és Marvin Mitchelson ügyvédek, hogy Jaggerrel szemben eljárjanak. Lehet, hogy utóbbi valamiért nagyon nem kedvelte az énekest, akivel szemben az anyagi követeléssel fellépő Marsha Hunt szintén őt bízta meg a kassza rendezésével. Jagger egyébként 60000 fontot ígért, ha Bianca kiköltözik a házából, Mitchelson viszont elsősorban azon fáradozott, hogy Kaliforniába tegyék át az ügyet, mert ott a vagyon fele járt Biancanak, azaz mintegy 7 millió font. Végül 1,25 millió ütötte a markát. Személyi titkárául a zsidó származású Barbara Levine-t választotta.

1981-ben fordulatot vett az élete. Éppen arra a hondurasi menekültáborra csapott le egy halálkommandó, amelyben néhány nappal korábban maga is megfordult. Ekkor fogalmazódott meg benne az elhatározás, hogy segítenie kell a védteleneken. Azóta megfordult Boszniában, ahonnan egy szívbeteg iszlám kisfiút vitt New Yorkba,

hogy megoperálják, járt Indiában, hogy részt vegyen a gyermekmunka elleni tiltakozáson, az Amnesty International képviselőjeként jelen volt a texasi Huntsville-ben méreginjekcióval kivégzett Gary Graham haláltusájánál.

Carly Simon

Az énekesnő 1971-ben az amerikai popmessiásnak tartott gitáros trubadúr, James Taylor barátnője, majd egy év múlva felesége, aki egy másik hírességet, Joni Mitchellt szorította ki párja mellől. Apja a Simon & Schuster kiadó alapítója, gyermekkori élménye, hogy családi házukban gyakori vendég volt Albert Einstein. Carly éppen a színész Warren Bettyvel hajtott, amikor megismerte James Taylort. Mick Jagger is szemet vetett rá a *You're So Vein (Kedvet érzek irántad)* című dal közös felénekelésekor és egyáltalán nem érdekelte, hogy mit szól a dologhoz Taylor meg Bianca. Carly házasságuk kilenc éve alatt hasztalan próbálta kiszabadítani Taylort a heroin rabságából.

Margit hercegnő

A brit királyi család tagját rossz nyelvek szerint gyengéd szálak fűzték Jaggerhez.

Bebe Buell

Alig 18 esztendő, amikor Todd Rundgren gitáros-énekes barátnőjeként tűnik fel a rendezvényeken, fogadásokon. Hosszabb ideig Jagger és Bowie barátnője, de élet társai sorában ott találjuk Rod Stewart, Elvis Costello, Jimmy Page személyét is. 1977. július 1-jén megszülte Liv nevű lányát, a lehetséges apák között pedig a férj, Rundgren mellett számításba jöhetett még Mick Jagger

és Steven Tyler, az Aerosmith együttes énekeke is. No-

ha egyértelműen kiderült, hogy Tyler a 'ludas', a kislányt nyolcéves koráig abban a hitben nevelték, hogy Rundgren a papája. Liv 1992-ben modellként az egyik vezető teenager lap címlapjára került, majd az Aerosmith *Crazy* című klipjében bukkant fel.

Bette Midler

Amerikai színész, énekesnő. Egy fogadáson Jagger és Bowie társaságában bevonult a hálósobából nyíló WC-be és csak egy óra múlva bukkant elő a vendégsereg nem kis megrökönyödésére.

Linda Ronstadt

Az amerikai countryénekesnő hódításai között szerepel Albert Brooks, Steve Martin és Jackson Browne énekes, szerző, de járt Jimmy Carter amerikai elnök fiával és Kalifornia fiatal kormányzójával, Jerry Brownal is. A rangos listára hamarosan Mick Jagger is feliratkozott.

Jerry Fay Hall

A 16 éves texasi leányzónak egy bikalovas az istállóban vette el szüzességét, aki még a csizmáját sem húzta le szerelmeskedés közben. Ezt követően Párizsba vitte a kíváncsiság, majd St. Tropez nudista strandján figyelt fel rá Claude Haddad divatügynök, nem sokkal később pedig már Antonio Lopez divattervező barátnőjét tisztelheték benne. 1975-ben a Roxy Music vezetője, Bryan Ferry vette észre a Vogue magazin címlapján és azonnal lefényképezte a zenekar legközelebbi albumának borítójához (*Siren* – 1975). Népszerűsége gyorsan nőtt, 1977-re már 40 címlapot díszítettek fényképével. Még ugyanebben az évben történt, hogy amíg Ferry saját zenekarával Japánban turnézott, Jagger a Studio 54 nevű clubba, majd ágyába vitte. Richards az első pillanattól kezdve utálta, Mick viszont a *Miss You* (*Hiányzol*) című dalát a Studio 54-ben vele töltött este hatására írta. Amikor összevesztek, a gazdagságát tekintve Jaggert kilóra megvenni képes Robert Sangster lótenyésztővel kezdett járni. Az énekes hiúsága ezt végképp nem bírta elviselni és addig-addig

környékezte elhidegült barátnőjét, hogy az végül csak felengedett. Első gyermeküket Elisabeth Scarlett névre keresztelték, 1985. augusztus 28-án pedig már James Leroy Augustin Jaggert tartották a keresztvíz alá és csak ezután házasodtak össze 1990. november 21-én. Jerrytől nem volt idegen a marihuána, Barbadosban le is csukták néhány napra, amikor a hatóság a kézitáskájában is talált belőle. Napjainkra Jagger és Hall útjai végleg elváltak.

Madonna

Az 1978-ban még teljesen ismeretlen énekesnő egy alkalommal ráakaszkodott a szállodájába érkező Jaggerre, bizonygatva, hogy csodálatos hangja van. Mick ráunva az idegbeteg zaklatásra, inkább magával vitte lakosztályába. A feslett életű hölgy a negyedik X táján mesekönyvek írásába fogott. A gond ott kezdődik, hogy ezekben olyan gyermekeket ajánl követendő példaként a kis olvasók figyelmébe, akikből ugyanaz a rihonya lesz felnőttként, mint belőle. Tőle mást elvárni hiú ábránd.

Carla Bruni

Modell, 1992-ben Jagerrel kezdett viszonya csaknem az énekes Jerry Hallal kötött házassága felbomlásához vezetett. Ennek ellenére az énekesnek akkor még sikerült békésen rendezni nézeteltéréseiket feleségével.

Linda Keith

A 60-as évek egyik legkeresettebb londoni modellje. Mindenhol felbukkant, ahol valami lényeges történt, és mindenkivel járt, akivel érdemes volt. 1966-ban Keith Richardsot fogta meg magának, a Rolling amerikai körútjára már el is kísérte a gitárost. Az idegen világban két New York-it – Roberta Goldstein és Mark Kaufman – kért fel, hogy ismertesse meg vele a város legmenőbb éjszakai szórakozóhelyeit. Ennek során a Cheetah nevű klubban látta meg Curtis Knight zenekarában Jimi Hendrixet, akinek színpadi előadásmódjától azonnal kiverte a veríték. Meg is hívta egy itálira és megígérte, hogy befolyásos barátai segítségével megpróbálja egyengetni a gitáros pályafutását. Először természetesen a Rolling menedzserével, Andrew Loog Oldhammal próbálkozott, de igyekezete nem vezetett eredményre. Következő lépésben a Sire Records elnökénél (Seymour Stein) kopogtatott, de ajánlatára ott sem a megfelelő választ kapta. Amikor Bryan 'Chas' Chandlernek mutatták be Lindát, a végnapjait kínlódó Animals együttes megszűnése után produceri babérokkal kacérkodó basszusgitáros figyelmébe ajánlotta a fiatal tehetséget. Nem kellett kétszer mondania, a kilátástalanság rémétől rettegő ember kapva kapott az alkalmon. A többi már rocktörténelem, amelynek boldog mozzanata, hogy Hendrix barátnői körébe fogadta a hölgyet. Nem tudjuk mi lett volna, ha Linda Keith teljesen véletlenül nem vetődik a Cheetah klubba, hogy Jiminek még meddig kellett volna érdektelen füleknek bemutatót tartania. Egy biztos, a rock legnagyobb gitárosának felfedezése Linda Keith érdeme.

Kathy Mary Etchingham

1946-ban született. Anyja elhagyta gyermekeit és férjét, cseperedő, csavargóvá lett leánya az ifjúságrendészettel is összetűzésbe került. Hendrix egyik hosszabb távú barátnője, aki azt megelőzően Eric Burdonnal (*Animals*) járt. A gitáros 1966 őszén hozzá írta a *The Wind Cries Mary* című dalát.

Devon Wilson

A modellt és szupergroupie-t 1967 nyarán mutatta be Jimi Hendrixnek Emmaretta Marks énekesnő. (Róla szól a Deep Purple *Emmaretta* című dala 1969-ből.) Addigra megfordult Arthur Lee (Love együttes) Brian Jones és Jagger környezetében is. Perverz hajlamaira jellemző, hogy biszexuális lévén szó szerint rajta keresztül vezetett az út a Hendrix társaságát kereső hölgyek számára. Kapcsolatuk mindvégig nyitott maradt. Erős drogosként egyformán áhította a heroin és kokain hatását, néhány évvel Jimi halála után titokzatos körülmények között hunyt el.

Monique

Marokkói zsidó nő, barátnőivel – Stella és Colette – vezették be Jimit magasabb társadalmi körökbe, fogadásokra, megnyitókra.

Monika Dannemann

A német származású hölgy Hendrix utolsó, Londonban töltött óráinak tanúja. Elmondása szerint 1970. szeptember 17-én együtt érkeztek haza 20.30-kor. 23.00 óra tájt vacsorát készített, egy üveg bort fogyasztottak hozzá. Jimi éjjel 1.45 felé egy találkozóra volt hivatalos, ahol, úgymond, általa nem kedvelt személyekkel volt megbeszélése. Monika 3 óra tájban érte ment, hazavitte, majd reggel 7 felé altatót vett be és elaludt. 10.20-kor arra ébredt, hogy a gitáros eszméletlenül fekszik mellette.

Erin Everly

Axel Rose volt felesége, az Everly Brothers duo egyikének leánya.

Elvált az énekestől, mert állítása szerint Rose durván bánt vele, 1994-ben még be is perelte.

Doreen Caulker

Eric Burdon a Downbeat Clubban ismerte meg a színes bőrű fiatal leányt. Felkérte táncolni és történetük a *What'd I Say* (Ezt a számot 1959-ben énekelte lemezre Ray Charles) dallamával indult. Burdon hozzá írta *For Miss Caulker* című dalát. A lány arra kérte az énekest, hogy már csak szüleiére való tekintettel is jegyezze el, mert családi hagyományaik miatt komoly szándék nélkül szülei nem engednék neki a randizást. Kérése teljesült, Burdon jeggyűrűvel is megajándékozta, ám nem sokkal később szakítottak.

Angela King

Angliában élő, indiai származású modell, aki társasági lényként minden jó bulin felbukkant. Két évig járt Eric Burdonnal, mielőtt hozzáment feleségül. Ezt követően mindössze hat hónapig éltek együtt, ezalatt keményen és rendszeresen drogoztak. Különválásuk után új barátjával felkereste az Amerikában élő Burdont, hogy pénzt kérjen tőle egy Angliába tartó gép útiköltségéhez. Az énekes kapott is az alkalmon, cserébe aláíratott egy papírt, hogy Angelának vele kapcsolatban nincs semmilyen követelése.

Rose

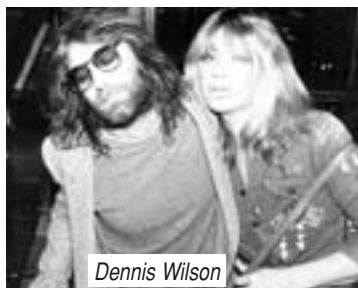
Eric Burdon második, a korábban toplesztáncosnő felesége, akivel 1972-ben kötött házasságot. Két évvel később tőle született Mirage nevű lánya.

Stevie Nicks

A Fleetwood Mac együttes énekesnője, aki Lindsey Buckingham gitáros élettársaként érkezett a zenekarhoz. Akkor még nem árulták el a többieknek, hogy hat éve tartó kapcsolatuk épp akkoriban szakadt meg. Később az Eagles-dobos, Don Henley boldogította egy ideig, két évig pedig Mick Fleetwood barátnője lett, annak felesége mellett. 1983-ban hozzáment Kim Andersonhoz, ám házasságuk csak nyolc hónapig tartott.

Christine McVie

Christine Perfect eredetileg a Chicken Shack orgonista-énekes, aki a zenekar egyetlen sikerét – *I'd Rather Go Blind* – énekelte. 1968-ban lett a Fleetwood Mac basszgitáros John McVie felesége, majd 1970-től az együttes tagja. Főleg John italos állapotban elkövetett durvaságai miatt 1973-ban a zenekar hangmérnökével, Martin Birchcsel folytatott rövid viszonyt. Félrelépését John ugyan megbocsátotta, de a korábbi bizalom már nem tért vissza, 1975-re kapcsolatuk mélypontra jutott. Christine életében ekkor a zenekar színpadi fénytechnikájáért felelős Cameron Crow bukkant fel, ám a legrosszabb napok még csak ezután következtek John életében. Éppen a *Rumours* album készítése közben Christine összeszűrte a levelet Curry Granttal, akihez még dalt is írt *You*

Make Loving Fun címmel, és amelyet ráadásul volt férjének kellett felbasszusozni. Nem csoda, hogy az egymástól elhidegült egykori házaspár ez idő tájt beszélő viszonyban sem volt és a stúdiómunka közben, mindössze a dalok hangnemét közölték egymással. Christine ezt követően két évig a Beach Boys egyik tagjához, Dennis Wilsonhoz pártolt, ám annak tragikus halála véget vetett az őszi kapcsolatnak. A zenész kisasszony 1998-ban Amerikából visszaköltözött Angliába, és kiszállt a szórakoztató iparból. Azóta új férjével Canterbury városában él.

Jenny Boyd

Mick Fleetwood felesége, Pattie Boyd (George Harrison, majd Eric Clapton felesége) testvére. Donovan 1968-as, *Jennifer Juniper* című dalának ihletője, Peter Green tőle kérdezett először indiai tapasztalatairól. Miután a Fleetwood Mac zenekar Bob Welch nevű gitárosával is összeemelegedett, a *Rumours* album készítése idején elvált férjétől. A '90-es években íróként és lélekgyógyásként dolgozott.

Gail Collins

Felix Pappalardi – a Cream producere és a Mountain együttes basszusgitárosa – felesége. A Cream *Strange Brew* című dalának társszerzője,

a Mountain talán leghíresebb számának – *Nantucket Sleighride* – szövegírója, a vele azonos című album borítójának festője. A drog szó szerint az agyára ment, ahogyan Les visszaemlékezésében említi. Manhattani lakásán, narkós állapotban, vita közben 'véletlenül' agyonlőtte férjét. Jól értesült források tudni vélik, hogy a nézeteltérést az váltotta ki, hogy Collins tudomást szerzett Felix egyik nőügyéről, bár a tébolyult hölgy korábban már Corky Laing, a Mountain együttes dobosának feleségére is pisztolyt szegezett. Egy évet töltött előzetesben a tárgyalás előtt, ahol a 'gondatlanságból elkövetett emberölés' vádjá alól felmentették, ettől kezdve felszívódott Leslie West, a zenekar gitárosa valakitől azt hallotta, hogy felakasztotta magát, ám a legkevesebb sajnálatot sem érzett a szerinte Yoko Ononál is botrányosabb életű hölgy iránt. Ennek egyik oka, hogy West szerint, Felix mellett minden pasira bukkott. A West–Bruce and Laing trióban is ágyba vitte Jack Bruce-t, ám Leslievel hiába próbálkozott.

Rita Anderson

Kubában született, három hónapos korában vitték szülei Jamaikába (édesanyja volt kubai). Templomi kórusban kezdett énekelni, éppen hogy betöltötte 17. életévét, amikor egy általa alig ismert férfitől megszületett Sharon nevű leánya. Rita Marley néven 1966. február 10-től Robert Nesta Marley felesége. Mézeshetek helyett az esküvőt követő napon férje az Egyesült Államokba utazott. (*Kép a fejezet végén*)

Pamela Anderson

Tommy Lee (Mötley Crüe) dobos egykori felesége, a *Baywatch* filmsorozat egyik csillaga. Feltűnését látványosra formázott szilikonmellegeinek köszönhette.

1994-ben ismerkedtek meg és alig négy nap után máris eljegyezték egymást.

Első gyermekük megszületése után Pamela otthagya a brutális Tommyt, és már a válókezetet is benyújtotta, amikor 1997 februárjában ismét összeköltöztek. A boldogság nem sokáig tartott, mert 1998-ban a szőke szépség

újból feljelentette férjét, el is váltak. Ezt követően Kid Rock (alias Bob Ritchie) barátnője lett, és ezúttal azért tett panaszt a bíróságon, mert Lee a gyermekek láthatása alkalmával szidalmazta Rockot, azaz nem szülőhöz méltóan viselkedett. Ennek következtében azt kérte a bíróságtól, hogy kötelezze Tommyt egy hathónapos szülőképzőre és elmeorvosi kezelésre, mert attól tart, hogy érzelmileg és lelkileg rossz hatással van a gyerekekre. Azért is feljelentette, hogy szerinte volt férje, tetováló tűjével adta át neki a herpesz C vírust. Mindez 2002 májusában történt, de még ezt megelőzően, 2001 végén Rock házassági ajánlatot tett barátnőjének, ám a boldogító igen helyett a hölgy 2003 nyarán ismét verekedős exférjével tűnt fel. Igaz, ekkor már azt is elmondta, hogy a herpesz olyan károsodást idézett elő nála, amely májzsugorhoz, azaz halálhoz vezet.

Courtney Love

Az elhunyt Kurt Cobain (Nirvana) felesége, San Francisco-i hippis szülők gyermeke, aki a 60-as években látta meg a napvilágot. Érettségi után kirakatrendező, vetkőző, végül zenész. Rövid ideig Liverpoolban élt, ahol groupie-ként töltötte napjait, Cobain eleinte Sid Vicious (a Sex Pistols basszusgitárosa) barátnőjét, Nancy Spungen hasonmását látta benne. Miután összeházasodtak, a punk vonzásába került. Férje halála után úgy viselkedett, hogy mindenkivel megutáltatta magát, feltűnési

viszketekségének semmi köze a rock 'n' rollhoz, hívei elvesztették benne hitüket. Ésszerűtlen, önző, egyben saját maga legnagyobb ellensége. Ismerőseit egyik pillanatról a másikra dobta, majd mindent kitalált a sajtónak, érzékeny lelkületű férje életét is megkeserítette. 1992-ben a Vanity Fair újságban beismerte, hogy erős heroinista volt, mi-

közben Francis nevű gyermekét várta, még a cikkhez kapcsolódó fotózás közben is dohányzott. Aki egy rossz szót – az igazságot – merte megírni róla, azt beperelte, botrányos üzeneteket hagyott az üzenetrögzítőjén, egy hölgy publicistát pedig felpofozott.

Girlschool

A leghosszabb életű női rockzenekar, 1979-ben a Motörhead *Bomber* album körútjának előcsapata. Lemmy először Kelly Johnsonnal, majd Gil Westonnal hajtott, míg Kim McAuliffe állítólag Gary Glitter és Michael Monroe (Hanoi Rock) barátnője lett, a pletykálapok Chris Bonacci Samantha Foxszal (Page Three együttes) folytatott leszbikus kapcsolatáról cikkeztek. Nehezen tudtak szerződéseket kötni, mert a szervezők attól féltek, hogy előbb-utóbb áldott állapotba kerülnek és nem tudják lejátszani a lebeszélte bulikat. Felléptek a Uriah Heep, a Black Sabbath, a Rainbow, a Saxon előtt. Gerry Bron, a Heep menedzsere úgy vélte, azért nem tudtak igazán befutni, mert nem voltak 'babák'.

Sheryl Crow

Eric Clapton rövid távú énekesnő menyasszonya, a jól induló románc történetét *My Favourite Mistake* (Kedvenc tévedésem) című szerzeményében örökítette meg.

Sandra Elsdon

Peter Green, a Fleetwood Mac gitárosának barát-nője, akihez a *Black Magic Woman* című szerzeményét írta. A napjainkban Los Angelesben elmeorvosként dolgozó hölgy szerint kapcsolatukat a kábítószer tette tönkre, nem véletlen, hogy gyűlöli a drogokat és az amerikai kábítószerkirályt, Owsley Stanleyt, valamint Jeremy Spencert, a zenekar másik gitárosát, őket teszi mindmáig felelőssé azért, hogy rossz útra vitték kedvesét. A harmadik muzsikos, akire nem szívesen emlékszik, Carlos Santana, Green egyik példaképe, akinek minden – még kábítószeres – szokását is odaadóan követte volt barátja.

Lita Ford

Ex-Runaways gitáros. Először az egykori W.A.S.P.-zenész, Chris Holmes, napjainkban az ex-Tuff and Nitro énekes, Jim Gilette felesége, gyermekeinek anyja.

Kim
Fowley

Története Los Angelesben kezdődött 1975-ben, amikor egy Kim Fowley nevű életművész a férfi zenekarok után – Them, Soft Machine, Steppenwolf –, tisztán női társulattal kívánta folytatni életét és létrehozni a világ legelső hard rock csapát. A gondolatot tett követte és megszületett a Runaways. A nagy nőcsábász Fowley perverzítésára jellemző, hogy szinte gyermekkorú, 15-16 esztendő, zsenge lánykákat válogatott össze, az énekest necc harisnyába, harisnyatartóba, kombinéba bújtatva küldte fel a színpadra. Az egész szinte gyermekbordély jelleget öltött, nem csoda, ha úgy a tizenévesek, mint az idősebbek egyaránt megvadultak értük.

Az egyik oszlopos tag és gitáros neve, Joan Jett (eredeti neve Joan Larkin), akinek legelső, mély nyomokat hagyó zenei élményét egy Black Sabbath-koncert jelentette, Lita 13 éves korában láthatta először ugyanezt a zenekart. Kettejük között mindössze az volt a különbség, hogy Lita ekkor már két év óta próbálgatta lejátszani odahaza a Grand Funk-, Purple- és Sabbath-nótákat. A Runaways teljes erőbedobással vágott neki a világ meghódításának és már 1976-ban két albummal kínálta meg a csillogó szemű ifjakat. Egy évvel később kitört a botrány, miután tokiói koncertjük után a basszusgitáros, Jackie Fox öngyilkosságot kísérelt meg szállodai szobájában. Szerencséjére idejében rátaláltak és kórházba szállították, ám ezután soha többé nem lépett színpadra. Jogász lett belőle. A miéltre csak néhány hét múlva derült fény, amikor az énekesnő, Cherrie Currie is bedobta a törülközőt, és ő már nem tett lakatot a szájára. Világgá kürtölte, hogy Fowley állandóan szeretkezni akart a lányokkal, mégpedig a legperverzebb módokon és ez – úgy tűnik – nem mindegyiküknek volt ínyére. Az első áldozat, a gyengébb idegzetű Jackie, második az öntudatos Currie volt. Valószínű, hogy Fowley a többieknek sem tudott mindig újat nyújtani, mert pár hónap múlva szakítottak vele és ügyeik intézését az akkoriban sikeres Blondie menedzserére bízták. Ez sem segített. Kiéleződtek az ellentétek Joan – aki

Joan
Jett 1986

Cherrie-től az énekesi posztot vette át – és a zenekarvezető Lita között. Joan pop muzsikát szeretett volna, dobosuk rockot, Lita hard rockot, ezért a többfelé rángatott fogat nem mozdulhatott álló helyzetéből.

A szétválás után Joan talált először magára. Második albumáról az *I Love Rock 'n' Roll* kislemezzel egy No.1. helyezéssel, valamint platina formátummal boldogította az Egyesült Államok népességét. Noha ezt a csúcsformát soha többé nem tudta megismételni, jó szemű rendezők 1986-ban rábízták a *The Light Of Day* című film női főszerepét. Az ítések elismeréssel bólogattak. Az 1988-as meglehetősen szexuális tartalmú *Up In The Alley (Fel a 'vágatba')* albumon ismét sikerült egy slágerrel kirukkolnia és a *Little Liar* pár hétig a célegyenes közelében tanyázott. Annál kellemetlenebb meglepetés volt többi lemezének bukása, ennek következtében érdeklődése a színpad felé fordult. 2001-ben a Broadway The Rocky Horror Show-jában lépett fel.

Eközben Lita a zene feladására kényszerült és 21 éves korára eladóként egy drogéria pultja mögött találta magát. Ezt az állapotot nem tudta elfogadni és egy háromtagú zenekarral próbálkozott, amely azonban csak néhány hétig volt életképes. 1983-ban megirigylhetette Joan sikereit és addig ügyködött, hogy össze is hozott egy társulatot, igaz ez már rajta kívül csupa fiúból állott. Egy olyan dobost is szerződtetett, aki végül Ozzy Osbourne mellett tette magát híressé és Randy Castillo névre hallgatott. Lita ekkor ismét magába roskadt és újabb négy évre kikerült a rivaldafényből, hogy mégsem tűnt el nyomtalanul, azt csupán néhány jól ismert személyiségnek köszönhetette. Először Eric Singer, Tony Iommi *Seventh Star* albumának dobosa vetett rá szemet, majd Tony Iommi párjaként tűnt fel a társaságokban.

Nem sokkal később már Nikki Sixx (Mötley Crue), majd Lemmy kedveseként mutatkozott feltűnő rendszerességgel. Lehet, hogy a sorrend fordított, de ebben a kavarodásban már senki nem

tudhat biztosat, főleg, ha nem volt jelen nevezettek hálósobájában. Lita külsőre is megváltozott. Eredetileg barna haját szőkére festette és hogy ugyancsak barna szemei ne váljanak unalmassá a férfinép számára, különböző színű kontaktlencsékkel tette változatossá a róla alkotott képet. Nikki és Lemmy mindenestre egy-egy jól sikerült szerzeménnyel hálálta meg a hölgy kedvességét, amelyek a *Lita* elnevezésű albumon kaptak helyet. És ekkor felbukant Ozzy Osbourne, akinek felesége, Sharon vette át Lita ügyeinek intézését, majd Ozzy *Close My Eyes Forever* című szövegére írhatott dallamot.

Ettől kezdve lefelé megy vele a szekér, még Sharon is felhagyott menedzselésével. Szépsége ellenére megmaradt benne valami számító ridegség, ami fényképein is jól megfigyelhető. Szemeiben büszkeség, célratörés. Minden bizonnyal ezek segítségével tudta megmutatni, hogy a szórakoztató ipar férfiak uralta világában is van helye azoknak a hölgyeknek, akik elég kitartással rendelkeznek ahhoz, hogy bebocsátást nyerjenek közéjük.

Julie 'Tawny' Kitaen

David Coverdale (Deep Purple, Whitesnake) felesége, akitől az énekes csak súlyos dollármilliók árán tudott megszabadulni. Jelenleg a Cleveland Indians baseballsztárjának, Chuck Finleynek hitvese, akit az azóta felpuffadt hölgy olyan durván bántalmazott(!), hogy bírósági feljelentés lett belőle. Szoros kapcsolatot ápolt O. J. Simpson néger sportolóval, akit hosszas tárgyalások után mentettek fel fehér felesége meggyilkolásának vádjá alól.

Nina Simone

Az 1933. február 21-én Eunice Waymon néven, North Carolina államban született hölgy eredetileg nem akart énekesnő lenni. Ennek ellenére igen korán kezdte zenei tanulmányait, hétévesen már a helybéli templomban zongorázott és énekelt. 12 éves korában a könyvtárban adott szólóestjét adig nem kezdte el, amíg néger szüleinek meg nem engedték, hogy a számukra fenntartott hátsó sorokból az elsőbe ülhessenek. Saját bőrén is tapasztalta a kettős mércét, a philadelphiai music college nem adott neki ösztöndíjat. Jazz- és bluesdalok éneklésével kereste kenyerét, ám leghőbb vágya volt, hogy az első fekete bőrrű, klasszikus koncertzongorista legyen.

Bemutakozó hivatásos előadására 1954-ben került sor Atlantic Cityben mégpedig úgy, hogy egy hang el nem hagyta a torkát. A koncert végétével a tulajdonos így szólt hozzá: „*Holnap este vagy énekelsz, vagy ki vagy rúgva.*” Eunice az előbbi választotta, de attól kezdve Nina Simone név alatt. Erre azért volt szükség, hogy szigorúan methodista, nyolc gyermeket nevelő családja ne tudja, hogy az ’ördög zenéjét’ játssza. 1957-ben már olyanira ismerték, hogy a hírneves Carnegie Hallban is felléphetett, igaz nem klasszikus művekkel,

ezeztől történő kényszerű eltávolodását minden későbbi sikere ellenére négy évtized múltán is bánta. Első albuma 1957-ben jelent meg, később elkészítette az *I Put A Spell On You* sajátos átdolgozását (Van Morrison ezt a változatot vette saját lemezére a Them együttesrel), majd megírta *Misunderstood* című dalát, amit viszont az Animals vitt sikerre. Eric Burdonnal össze is kapott, hogy a fehér énekes hogy merészelte eljátszani és átalakítani az engedélye nélkül. Burdon hasonló hangnemben tudtára adta, hogy nélküle a kutya sem ismerné a nagyszerű szerzeményt. Nina ezen elgondolkodott, megenyhült és attól kezdve szent volt a béke közöttük. Későbbi sikerei közé tartozik az *Ain't Got No/I Got Life*, valamint saját száma, a *To Be Young Gifted And Black*. Miután közeli barátját, Martin Luther Kinget 1968-ban lelőtték, elhagyta az Egyesült Államokat – az FBI és a CIA aktát vezetett róla – és átmenetileg Libériában, Egyiptomban, Törökországban, Svájcban élt, mielőtt Dél-Franciaországban végleg letelepedett.

Nem volt egyszerű személyiség, és ennek tudatában is volt, egész életében botrányok, le nem játszott koncertek, verekedések, cirkuszok jelezték szélsőséges magatartását. Amikor a szomszédjában két fehér srác túl hangosan pancsolt az udvari fürdőmedencében, egyszerűen rájuk lőtt. A francia bíróság azzal az indokkal mentette fel, hogy ’lelkileg törékeny és depressziós.’ Egy alkalommal kijelentette: „...*biztos vagyok benne, hogy a zene társadalmi változásokat idézhet elő. A fajgyűlölet jelenleg erősebb, mint valaha, és csak remélem, hogy még nem késő Amerika számára ezen változtatni...nem értek egyet a rappel, mert nem tartom zenének, de egyetértek azzal, amit el akar érni.*”.

Úgy tartják, hogy ha Aretha Franklin a soul királynője, akkor Nina a főpapnője.

Istene 2003-ban szólította magához.

Joni Mitchell

Amerikai énekes, dalszerző. A Crosby , Stills, Nash & Young együttes tagjaival járt felváltva. Miközben David Crosby producelte első albumát, a munka szerelemmé nemesült, csakhogy amikor Graham Nash megbetegedett és Joni Crosby házában ápolta az énekest, akkor meg vele alakított ki meghitt viszonyt. Szakításuk után, és ebben Nash volt a ludas, búcsúzóul az egykori beteg a CSN&Y lemezhez megírta az *Our House* című dalt, mire Joni a *Willy*-vel válaszolt. Ugyanezt a szakítást Neil Young is megénekelte az *Only Love Can Break Your Heart* című szerzeményével, de ekkor már ők jártak együtt.

Rita Coolidge

Indián származású énekesnő, aki szerelmi viszonyt folytatott Graham Nash és Stephen Stills nevű zenészekkel, erről David Crosby a *Cowboy Movie* című dalában énekelt. Később Kris Kristofferson countryénekes, színész felesége lett.

Stacia

A Hawkwind együttes táncosnője a 70-es évek közepén. Műsora lényegében abból állt, hogy félmeztelenül, hatalmas méretű kebleivel ámította a szájtáti közönséget. (*Kép a fejezet végén*)

Rachel Hunter

1990 óta Rod Stewart felesége, két gyermeket szült híres férjének. Négyévi különélés után 2003 nyarán hajlandónak mutatkozott elválni, ám nem sokkal később megváltoztatta álláspontját. Hajlandóságának állítólagos oka az volt, hogy Stewart teljesíteni látszott a hölgy azon kérését, hogy többé nem házasodik, főleg nem új barátnőjével, a 31 éves Penny Lancasterrel. (Rod ekkor az 58-at taposta)

Cher

Cherilyn La Piere Sarkisian néven látta meg a napvilágot. Az alig 13 éves cherokee indián ősökkel is büszkélkedő Lynda Inez Gully és a 17 esztendőös Roy Crouch aligha rendelkezett szülői tapasztalatokkal, amikor Jackie Jean Crouch-ot már gyermeküknek szólíthatták. Az alkoholista apával gyakran egyedül maradt ötesztendőös Jackie a vadnyugat kocsmáit járva keresett néhány petákot, megfordult egy tucat iskolában, amikor pedig 18 éves korában összeakadt az örmény származású, farmerrel, John Sarkisiannal, nem sokáig kérte magát, hogy oltárhoz vezessék. Boldogsága rövid ideig tartott és mire 1946-ban világra hozta Cherilynt, már semmi porcikája nem kívánta az alkoholista bunkót, be is adta a válókeresetet. Egy esztendőt sem töltöttek együtt. Igaz, Jackie nem lehetett valami állhatatos lélek, mert még nyolcszor esküdött örök(?) hűséget, ebből háromszor(!) a később kábítószeres, börtönviselt Sarkisiannak. Egyszer azért megfogta az Isten lábát és megcsípte magának a bankigazgató Gilbert La Piere-t is. Cherilyn a nagymamára üthetett, hiszen már 14 évesen sutba dobta a lányágát – ráadásul anyja egyik barátjával –, majd néhány hónappal később egy egész éjszakát töltött a sztárszínész Warren Beatty karjaiban.

Ettől kezdve a nehezen olvasó, diszlexiában szenvedő hölgy megjuhászodott és tartósabb kapcsolatokat keresett, elsőnek a 11 évvel idősebb, olasz származású, már válófélben lévő Salvatore 'Sonny' Bonoval. Cher folyamatosan besegített énekével a felkapott Ronettes trió lemezein, amikor 1964 tavaszán Bonnie Jo Mason álnéven elkészítette első szólófelvételét *Ringo I Love You* címmel. Tök megbukott vele, ám tizennyolc hónappal később a Sonnyval közösen készített *I Got You Babe* listavezetőként robbantott Amerikában. Egy hihetetlen karrier vette kezdetét, amely azóta is szaftos témák garmadájával látja el a tömegtájékoztatót. Eleinte kéznél volt a Sonnyval kötött házasság időpontjának találgatása, hírek a páros menedzsere által titokban lepénzelt európai szállodákról, ahol hippie öltözetük miatt nem kaptak szobát, lányuk, Chastity születése, milliomos életvitelük, harmincszobás, Tudor stílusú palotájuk, majd a válásukkal kapcsolatos civódások. Ezt követte Cher következő kalandja az első látásra belehabaródó, lemezkiadó mogul, David Geffenel, majd a rockzenész Gregg Allmannel kezdett,

házassággal folytatódott és tíz nappal később válási keresettel végződött, bizony meggondolatlan románc. A helyzetet bonyolította, hogy ennyi idő is elég volt ahhoz, hogy a súlyosan heroinfüggő pasastól teherbe esve elgondolkozzon azon, hogy vállalhat-e egy ilyen anyaságot. Vállalta és Elijah Blue nevű fia megszülethetett.

Ekkor a láthatáron egy újabb rocker, a Kiss együttes nyelvöltögető vezére, Gene Simmons vette gondjaiba, akiben felfedezi kettejük közös tulajdonságait, az ital, a cigi és a drog gyűlöletét. Ám ez sem elég a boldogsághoz, és amikor barátját bemutatja Diana Rosznak, Gene azonnal hölgyet vált. Félre bánat, félre bú, jöhetnek az újabb pasik és a Broadway. Ettől kezdve a színészi vonal is besorol az énekesi mellé, na meg a film. Két év múlva már Oscar-jelölést kap a *Karen Silkwood*-ról szóló, úgynevezett 'Kiegészítő szerepért' – Karen egy nukleáris erőmű problémáiról gyűjtött anyagot,

majd tisztázatlan baleset áldozata lett –, amit a *Mask*, a *The Witches Of Eastwick*, valamint a *Moonstruck* (=A holdkóros) követ. Éppen 40 éves, amikor belebolondul a 22 esztendőes Rob Camilletti nevű pékbe, bár előre tudja, hogy ez a kapcsolat pláne nem tarthat örökké. Öt év szünet után 1987-ben veszi kezébe ismét a mikrofont és megrázza világot az *I Found Someone* sikerével, ezt követi újabb barátja, Ritchie Sambora (Bon Jovi gitárosa) szerzeménye, a *We All Sleep Alone*. Az *If I Could Turn Back Time* videóját bájaiból csak éppen hogy valamit takaró gúnyában egy amerikai hadihajón forgatja csorgó nyálú matrózok között, meg is kapja érte a legrosszabb videó és a legpocsékabbul öltöző hölgy – 1972-ben még a tíz legjobb között volt – címeke. Vajon kell, hogy érdekelje ez a ballépés, amikor 15 000 fős csarnokokat tölt dugig? És persze közelít már a *Mermaid* című film bárgyú nótája, a *The Shoop Shoop Song*, amely az első helynél nem adja alább és persze nem akar kimaradni az Euro-Disneyland párizsi felavatásának ünnepségéből sem. Beleüti az orrát a politikába is, a CNN kamerája előtt kardoskodik Ross Perot mellett.

1995-ben megjelenik a pop/rock klasszikus sikereit feldolgozó *It's A Man's World*, majd 1998 őszén a diszkó jellegű *Believe* albuma, amelynek címadó dala minden idők legsikeresebb, hölgy által előadott kislemezeének bizonyul Angliában. Madonna annyira beindult rá, hogy ő akarta rendezni Cher következő videoklipjét, tavasszal pedig Franco Zeffirelli

Tea With Mussolini című filmjének forgatását kezdte meg. Úgy tűnik, hogy elnyűhetetlen, pedig érzelmileg kellemetlen élmények érik. A kaliforniai Palm Springs kormányzójává lett Bono egy síelés alkalmával halálát leli, lányukról, Chastityről pedig kiderül, hogy homokos. A fizikai fájdalmakat viszont magának keresi, ennek során orrát, arccsontját, állát, bőrét, köldökét, fenekét, combját, hasát, melleit, fogait, ajkait több tucatszor operáltatja. 2002 szeptemberétől búcsúkoncert-körúttal járja a világot.

Pamela Courson

Jim Morrison leghosszabb ideig kitartó barátja. Lelki társának és kozmikus műzsájának nevezte, ennek ellenére lépten-nyomon átvágta. Persze az sem maradt rest, sőt, amikor Jimnek éppen nem volt elég pénze a 'szerekre', akkor alkalmi prostiként ő maga szerezte meg a szükséges anyagiakat barátja számára. Igaz szerelemről szó nem volt közöttük. Egyszer Paul A. Rothchild producer azt javasolta, hogy a You're Lost Little Girl énekfelvétele közben egy kurva cumizza le Jimet. Pamela ezt a szégyent nem tűrhette, és attól kezdve úgy a stúdióban, mint a koncertek előtt a jelenlévők szeme láttára vetete kezelésbe Morrison eme becses testrészét.

Alig három évvel élte túl barátját, 1974. április 25-én megtörtén, reménytelen drogoként hunyt el. Rövid, értelmetlen élete során semmi értéket nem tudott felmutatni.

Priscilla Beaulieu

Elvis Presley első igazi szerelme, akit 14 esztendősen mutattak be neki wiesbadeni katonáskodása idején. Türelmesen kivárta amíg a lány

két év múlva szülői engedéllyel(!) meglátogathatta otthonában, ezt követően viszont ő fedezte a hölgy középiskoláinak költségeit. 1967-ben feleségül vette, s a mézeshetek eredményeként 1968. február 1-jén megszületett Lisa Marie. Elvis szabados életvitelén ez sem változtatott és Priscillának be kellett látnia, hogy lényegében szolgának tartja. Amikor ezt megunva bejelentette viszonyát Elvis egyik karateedzőjével, Mike Stone-nal, férje hirtelen haragjában testőreivel akarta megöletni a gaz csábítót(?), pedig kizárólag önmagát okolhatta kudarcáért. Ha őszintén szerette is a nőt, zsúfolt életéből csak perceket juttatott a szintén szerelmes asszonynak. Válás után, az exfeleség kapott 2 millió dollárt és mindenféle jogcímen különféle pénzeket, hamarosan a *Dallas* sorozat egyik főszereplőjeként (Jenna Wade) bekapcsolódott a filmszakmába. Azóta sem ment férjhez, legutóbbi élettársa a tíz évvel fiatalabb brazil rendező/író/producer, Mario Garibaldi, akitől egy leánya született.

Paula Yates

1985-től Bob Geldof (Boomtown Rats együttes vezetője, a Live Aid szervezője) felesége, három gyermekük született. Nyolc év után elváltak, és Paula Michael Hutchence (INXS) barátnője lett. Az énekes öngyilkossága (1997) után Paula végleg a drogoknak szentelte életét, amelyek 2000-ben a halálát is okozták.

Twiggy (sz. Lesley Hornby)

Manöken, aki 42 kilójával és 167 centiméterével hódította meg divatirányítókat a '60-as években. Feltűnéstől kezdve megváltozott az addig elsősorban az olasz filmekről ismert hölgyek telt idomaitól kábult tömegek szépségeszménye. Mivel semmi nem tart örökké, neki is csak néhány esztendő jutott a csillogásból. Majd harminc év visszavonultság után 2003-ban merészkedett vissza a szakmába.

Mama Cass

Twiggy tökéletes ellentéte, aki vele szinte egyidejűleg tűnt fel a The Mamas and The Papas együttesben. Nem vetette meg a narkotikumokat, ami csak fokozta a tetemes testsúly cipeléséből származó egészségügyi gondjait. Étkezés közben érte a halál.

Eva Sundquist

Hendrix egyik barátnője.

A melegek

A szórakoztató műfajnak talán a kezdetek kezdetétől velejárója volt az egyneműek párkapcsolata. A színpadi, filmbeli szerepek vadidegen embereket hoztak össze, akik között nemüktől függetlenül bensőséges viszony alakulhatott ki. Hogy az érintettek nagydobra verték, vagy megtartották titkukat maguknak – már amennyire lehet itt titokról beszélni –, egyedül tőlük függött. Úgy tűnik, hogy inkább az éjszakai mulatók világának szereplői között találunk nagyobb hajlamot a leszbikusságra és biszexualitásra, bizonyos mértékig a pop vi-

lágában, viszont a jazz, a blues, a rock és azon belül is a heavy metal műfaj képviselői között már szinte fehér hollónak számít (Rob Halford, Freddy Mercury). Ez utóbbi kimondottan férfias irányzat, a benne felbukkanó amazonok, nemüket meghazudtoló keménységgel szintén az erőhöz vonzódnak. Ennek a vonalnak a képviselői bizony szégyennek tartják azt, amire homokos társaik oly büszkék, és ezen semmiféle törvénnyel, szigorral, elzárással való fenyegetéssel nem lehet változtatni. De nem is ezt a módszert választották azok, akik az emberiség ősidők óta meglévő egészséges gondolkodásmódját módosítani akarták, mert szándékuk bizony benne van a levegőben. A 70-es évek glam rockja kimondottan a felcicomázott, kikent, kifestett előadókra épített, még akkor is, ha azoknak egyébként teljesen természetes szokásaik voltak. Ennek egyik legszebb példája a Uriah Heep énekésének, John Lawtonnak lányossá kozmetikázása. A glam, amilyen gyorsan jött, olyan gyorsan el is halt, hogy azután a metálzenészeknél bukkanjon fel újra a 80-as évek közepén. A sminkeléssel ekkor már csínján bántak, inkább tupírozott és melírozott hajzattal, mesterségesen megszaggatott farmernadrágokkal, ezüstösen csillogó szegecsekkel kivert dzsekikkel készítették baba meg-

jelenésű rockereket. Ők azonban csak kimondottan a divat kedvéért vállalták ezt a színjátékot és nem azért, mert ők maguk a hozzájuk hasonló neműeket szerették. Az igazi és minden korábbinál erőteljesebb támadás az ősi, természetes szokások ellen a diszkókorszak és a vele egy kalap alá vonható love parade felvonulások sajátja. Mivel őket a legjobb indulattal sem lehet rockereknek nevezni, ezért más harcmódot választottak.

Először is a rockereket és kedvenc zenekaraikat kellett kiiktatni a tömegtájékoztatásból. Elég megnézni, hogy a hatalmas befolyással rendelkező televíziós csatornák ma már csak hébe-hóba mutatnak férfias zeneműsort. A másik sunyiság, hogy a különféle nemzetközi és hazai díjátadásoknál, a lemezboltok polcain a rock műfajt hírből sem ismerő előadók tűnnek fel, azaz ismét megjelenik az összemosás jellemtelensége. Csak egyetlen példa, több üzletben is feltűnt, hogy Madonna lemezei fölött a rock felirat díszeleg. Ez legalább akkora csúsztatás, mintha azt mondanánk, hogy a Nagyalföld legmagasabb pontja a Kékes-tető. Mindezek ellenére George Harrison egyik lemezével mondhatjuk, hogy *Minden mulandó (All Things Must Pass)*, mert a berlini melegfesztivál vonzásköre csökkenő irányzatot mutat.

A másságszemlélet egyik legmeghatározóbb megnyilvánulása az utcai tömegfelvonulás. Az 1996-os berlini Love Parade célja, hogy a résztvevő százezrek a nyilvánosság előtt is kimutassák szerelmüket. Kellékei között szerepelnek a techno, az alkohol és a diszkó drogok. A kérdés csak az, mint a rock fesztiválok esetében is, a szerelem és béke ünnepléséhez, ugyan másfajta zene mellett miért szükségeltetnek ajzószerek? Van azért egy lényeges különbség a kettő között. A rockerek egy zárt területen szórakoztatják egymást, a Love Parade hívei viszont a város központjában történő felvonulással zaklatják a rájuk egyáltalán nem kíváncsi tömegeket, Berlin város vezetősége ennek ellenére 1997-ben egyhangúlag engedélyezte a rendezvényt. A civil szervezetek már koránt sem örültek ennyire a sötét jövőnek, a BUND természet- és környezetvédelmi szervezet az előző évi pusztítás miatt emelte fel szavát. Akkor a felvonulók 150 tonna szemetet hagytak hátra, egymillió liter vizet csorgattak el, nagy mennyiségű emberi fekáliát ürítettek a bokrok tövébe, óriási területen tették tönkre a pázsitot. A helyreállítás 230 ezer márkába került, de jóslataik szerint még így is évtizedekbe telik, mire a természet újraéledhet a felvonulási körzetben. Ráadásul a szervezők egy fillérrel sem járulnak hozzá az 'újjaépítéshez', mivel politikai rendezvényként fogadtatták el a szerelmi díszszemlélt, márpedig ebben az

esetben nem kell fizetniük. Akár szóvivőjüknek is tekinthető Peter Strieder, a város szociáldemokrata környezetvédelmi szenátora 'optimizmust és jövőt sugárzó ifjúsági találkozóznak nevezte' a felvonulást.

Mint említettük volt, a világ legnagyobb drogpartija 2000-ben még másfél millió érdeklődőt vonzott, akik számára minden nehézség nélkül beszerezhető volt a technokultúra elengedhetetlen tartozéka, a rövid távon is elbutuláshoz vezető extasy. 2003-ban már csak 'alig' ötszázezren tolongtak Berlinben, és bár még ez a szám is roppantul magas, ám a tartalmatlanság meghozta 'gyümölcsét', ahogyan az emberek érdektelensége is.

A júliusi berlini rendezvény azonnal leutánozta Budapest és augusztus 26-án a Sziget Szervező Iroda nyárbúcsúztató Budapest Parádéra szólította a fiatalokat, Demszky Gábor pedig kijelentette, hogy akinek nem tetszik, az majd megszokja. Ennyit a tűrőképesség bajnokáról.

2000 nyarán nem kevésbé bizarr formát öltött a homokosok gyermek-örökbefogadási igénye. A brit milliomos Tony Barlow és Barrie Drewitt kétszázezer fontot fizetett, hogy az Egyesült Államokban egy béranya kihordja leendő gyermeküket. Saját ivarsejtjeiket egy donor petesejtjeivel egyesítették és a lefagyasztott embrióhoz béranyát szerződtettek, méghozzá egy újat, mert a korábbival pénzügyi nézeteltéréseik támadtak, aki korábbi leány ikergyermeküket kihordta. Önkéntelenül adódik a kérdés, hogy ez a pénz alapú, kalmár szellemű szülői vállalat lenne a jövő eszményképe? Az Egyesült Királyságban ugyan nem, de a tengerentúlon sikerült is elérniük, hogy a születési anyakönyvi kivonatban mindketten (!) apaként szerepeljenek. A brit állampolgárságot Jack Straw belügyminiszter végül azért engedélyezte, mert attól tartott, hogy a férfi páros az Emberi Jogok Európai Bizottságához fordul. A születendő hármas ikrekkel Miamiában kívántak letelepedni, mert ott már nem keltenek feltűnést a gyermekeket nevelő homoszexuális apák. Ha a történetet végiggondoljuk, akkor levonhatunk néhány megdöbbentő következtetést. Először is pénzzel még ez is elintézhető, másodszor az, hogy az eddig megszületett két kislányt hogyan készítette fel nemének megfelelő feladatokra a két férfi, harmadszor pedig, hogy a béranyával szennyes üzleti összeütközésbe kerültek. Végül az sem mellékes, hogy a két meleget saját hazája egyáltalán nem érdekli, oda mennek lakni, ahol ferde hajlamaikra már senki fel nem figyel. Ennyit a család (és a haza) szentségéről.

Mint mondtuk, az aligha zavaró, hogy valaki saját otthonában a törvény adta kereteken belül mi módon elégíti ki szexuális vágyait. Ha

megtalálta hozzá a megfelelő társat, ez a attól kezdve magánügye. A gondot az jelenti, ha követendő példaként tálalják, a Való világ és Big Brother sorozatműsorokba beépítik, mintegy példát állítva azok elé is, akik egyébként nem élnének az effajta örömszerzéssel. Az alábbiakban néhány nemzetközi híró előadó sajátos szokásait foglaljuk össze.

Dana International

Férfiből nővé operált izraeli énekes, az 1998-as Eurovizio Fesztivál győztese.

David Bowie

Az addig sikertelen popénekes 1970 februárjában gondolt egyet és kifestette magát, csillogó ruhát öltött. Ez ugyan még mindig nem emelte ki a névtelenségből, ám másfél évvel később találkozott Andy Warhollal, aki csak ráerősített egyre nőiesedő alkatára és jó tanácsokkal látta el. Hogy mi lett volna, ha pusztán zenéjére fektet súlyt, sosem tudjuk meg, de 1973 végére már ő volt az Egyesült Királyság legsikeresebb előadója. Ha arra gondolunk, hogy kétes előadásmódját korhatár nélkül, akár 14-15 éves ifjak előtt mutatta be, akkor erkölcsromboló és káros példa mutató pályafutása egyszerűen szegyeteljes. Fellépéseivel a homoszexualitást hangsúlyozta, gitárosa (Mick Ronson) hangszerével orális szexet utánozott, sőt a zenészt is arra akarta rávenni, hogy buziként tetszelegjen. Ebből azonban Ronson nem kért.

Kért viszont Iggy Pop (James Osterberg), akivel Bowie egy ideig Berlinben töltött meghitt hónapokat. A *Bálványrock (Velvet Goldmine)* című, Magyarországon 1999-ben vetített film is bemutatja ezt az 1971–1975 közötti időszakot. A helyenként kimondottan gusztustalan jelenetek kísérő zenéi fajsúlytalanok, a sikamlós beszólások üresek, akárcsak a nőnek maszkírozott férfi hírességek. A film a biszexualitást magától értődő jelenséggént tálalja a bálványok világában, a cselek-

ményben egyetlen szülői perpatvart kivéve senki sem figyelmezteti a fiatalokat a léha, céltalan, kábítószerekkel táplált életvitel kilátástalanságára. Erre számtalan érzelmi válság és veszekedés után saját maguknak kell ráébredni. Későn. Az egyik lerobbant főszereplő szájából elhangzó megállapításért: „*Meg akartuk változtatni a világot, végül mi magunk változtunk meg*”. Rajtuk kívül súlyos felelősség terheli ezt a velejéig romlott világot is, amelyik hamis hírverésével ebbe az irányba lökdösi a mit sem sejtő ifjakat.

Bowie hasonlóképpen bizalmas viszonyt alakított ki Lou Reeddel, akivel a nyílt színen csókot váltott, a falatozó társaság harmadik tagjának – Mick Jagger – jelenlétében.

Két házasságot is kötött. 1969-ben, Bowie-t az a Claire nevű ismerőse hozta össze az amerikai Mary Angela

Barnett nevű hölgygel, aki hol vele, hol a közvetítőivel halt. Angelát ekkorra már kirúgták a connecticuti kollégiumból leszbikus kapcsolatai miatt, ám kettős hajlamuk nem akadályozta meg őket, hogy 1970-ben összeházasodjanak. A dolog érdekessége, hogy még az esküvőt megelőző napot is ágyban töltő társaság harmadik tagja, Claire, másnap már tanúként állt mellettük az anyakönyvvezető előtt. Amikor a házaspár kapcsolata megromlott, Angela elkezdte kibeszélni férje vélt, vagy valós viszonyait, így azt, hogy 1973 őszén ágyban találta Jaggerrel. A már említett Andy Warhol mindkettőjüktől el volt ájulva. Bowie és Angie házasságából született fia, Zowie 1992-ben már azt szemlélhette, hogy apja Imant, a szomáliai szépségkirálynőt vezette anyakönyvvezető elé.

Elton John

Noha már 1977-ben bevallotta biszexualitását, 1984-ben Renata Blauellel kötött négy évig tartó házasságot. Kalandjai, kicsapongásai, kábítószeresége akkor hagytak alább, amikor 1994-ben találkozott a nála 16

évvel fiatalabb David Furnish-al. A nála reklámszakemberként dolgozó férfival szerelmi viszonyba került, 1998 nyarán pedig már házasságra készültek, amit a korabeli brit törvények természetesen nem engedélyeztek. Pletykák szerint hosszan tartó kapcsolatukban 2003 végén jelentek meg riasztó jelek, mert Elton a Blue együttes énekeseinek – Duncan Lames – fényképeivel rakta tele hálószobája falát.

Frankie Goes To Hollywood

Vezetője, énekese William 'Holly' Johnson az afrikai Szudán fővárosában, Khartoumban született. Valamilyen ismeretlen oknál fogva hol a szent (Holly) szóból csinált viccet (magát is így nevezte, majd Hollycaust néven alapított zenekart), hol a narkotikumot tűzte zászlajára az Opium Eaters együttesel, megint máskor a Spitfire Boys nevű csapat tagjaként a *Mein Kampf* című kislemezzel igyekezett feltűnést kelteni. Már a Frankie Goes To Hollywood első szexuálisan túlfűtött dalának – *Relax* – videóját trágársága miatt a brit tv, a lemezt a BBC tette tilalmi listára, ennek ellenére – vagy talán éppen ezért – listavezető lett. Legismertebb felvételük *The Power Of Love*, amelynek videóját Jézus születéséhez, a napkeleti bölcsek érkezéséhez igazítottak. Ettől kezdve sikert sikerre halmoztak, amit a Montreaux Rock Fesztiválon a színpadi felszerelés szétverésével fejeletek meg 1986 májusában. Egy év múlva a zenekar felbomlott, Johnson a szétválást egy AIDS jótékonyági koncerttel tette hivatalossá. Ezt követően *The Power Of Love* az első brit tv-s kondomreklám háttérzenéje lett, ami szöges ellentétben állt a már említett és Jézus születését köszöntő videoklippel. Az ének 1993 áprilisában tudatta, hogy HIV-pozitív, és nem sok van neki hátra, életrajzi könyvéből pedig megtudható, hogy már serdülő korában a fiúkhöz vonzódott. Egész életében dorbézolt, drogozott, orgiákon vett részt. Ugyanez az életvitel és homoszexualitás egyébként egész együttesét jellemezte.

George Michael *(az. Georgios Panaitu)*

1998. április 7-én az ének egy hollywoodi nyilvános WC-ben önkielégítéssel igyekezett magára felhívni a mellette vizelő férfi figyelmét, aki történetesen civil ruhás nyomozó volt. A kaliforniai törvények alapján azonnal előállították,

majd 810 dollárra megbüntették. Az esetet követően Michael első ízben is-
merte el, hogy saját neméhez vonzódik.

Melissa Etheridge

Az amerikai Rolling Stone magazin 1999. február 3-i száma címloldá-
lon közölte a hírt, hogy fény derült a leszbikus párkapcsolatban élő éne-
kesnő és a filmes Julie Cypher gyermekeinek apjára. A korábban férje-
zett Julie ugyanis beültetett spermától fogant és hozta világra Bailey,
majd Backett nevű 'közös' utódaikat. A titkolózás feloldását többek kö-
zött az sietette, hogy az előbb-utóbb iskoláskorú Bailey, immáron is-
merve a valóságot, válaszolni tudjon osztálytársai édesapja kivoltát tuda-

koló kérdéseire. Nos, a donor
nem más, mint David Crosby,
az egykori Byrds, majd a
Crosby, Stills, Nash & Young
énekszat egyik vezéralakja.
Ha igaz, amit a lap leírt, akkor
éppen felesége javasolta neki,
hogy legyen a gyermek után
vagyódó leszbikus pár sper-
mabankja. Noha nyilván ala-
pos orvosi vizsgálat előzte
meg az ondóátvitelt, Crosby
nem feltétlenül lépett helye-
sen, hiszen az énekes kábító-
szerekkel és alkohollal ron-
csolt szervezetében évekkel
korábban már májátültetést
kellett végrehajtani. A történe-
tet cifrázza, hogy Crosby ajta-
ján 1994-ben kopogtatott egy

harmincéves fiatalember, aki nemes egyszerűséggel közölte vele, hogy
a fiával áll szemben. Hogy az ilyen 'egyéjszakás szerelmek' hová vezet-
nek, arról a hippikorszak tagtársai tudnának bővebben szólni. De az már
a múlt, a jelen pedig az, amikor a gyerekek Melissát mamának, Julie-t
mamónak szólítják. Apáról nem történik említés és ezen az sem változ-
tat, ha Etheridge saját „férfiasságát” karatetudásával hangsúlyozza.

Michael Stipe

Az R.E.M. énekese nyíltan vallja, hogy mindkét nemhez vonzódik, ő maga pedig hol női, hol férfi szerepet vállal társkapcsolatában.

Mick Jagger

Ebben a tekintetben talán a legvitatottabb személyiség, akinek kalandjairól számtalan szóbeszéd is szárnyra kelt, és amelyeket részben közvetlen, nőnemű környezete bocsátott útjára. Hogy ezek mennyire felelnek meg a valóságnak, az igazából az énekest sosem érdekelte, nála csak az úgynevezett címlapsztoriság számított. Ha ezt egy újabb hölgyhíresség becserkészésével, vagy egy azonos neművel való összeboronálásával tudta elérni, sosem okozott neki lelki válságot.

Mind a mai napig kétségkívül jó karban tartott alakja, ringó színpadi mozgása, férfiaknál szinte szokatlanul vastag ajkai – ebben a tekintetben talán egyetlen vetélytársa Steven Tyler, az Aerosmith éneke – mágnesként vonzották a homokos és biszexuális hímek tekintetét.

„*Fiúktól szereztem első szexuális tapasztalataimat még az iskolában és szerintem ezzel minden fiú így van*” – ismerte be egyszer Mick Jagger. Az ő helyében azért nem lennénk ebben ennyire biztosak. Ilyen általános érvényű kijelentést az ember inkább csak önmaga cselekedeteinek igazolására szokott tenni, de ha ő így gondolta, ám tegye, attól még nem kell minden szavát készpénznek venni. Ahogyan az alábbi szóbeszédeket sem. Anita Palenberg, aki Brian Jones, Keith Richards és persze Jagger ágyában is megfordult, állította, hogy Brian beszélt neki Mickkel való kapcsolatáról. Más alkalommal Brian Epstein találta volt meztelenül Jaggert és Richardsot az ágyban.

Allen Ginsberg már az első látásra, egy New York-i parti után beleszeretett és ezzel nem volt egyedül. Tony Richardson filmrendező azért szánta az énekesnek a *Ned Kelly* című film főszerepét, hogy

nagyobb sikerrel próbálkozzék a kegyeibe férkőzni. A biszexuális Leonard Bernstein is megkísérelte behálózni, igaz eredménytelenül.

Jagger Andy Warholt kérte fel a *Sticky Fingers* album borítójának megtervezésére (térdtől csípőig látható farmernadrágos kép lehúzzható cipzárral), az ő elképzelése valósult meg a kinyújtott nyelvet ábrázoló rajzban, emellett rendületlenül állította, hogy nemegyszer kötött ki Jagger ágyában. Ez úgy látszik akkora rangot jelentett bizonyos körökben, hogy érdemes volt felválni vele.

Hogy az énekes és az új szexuális jelkép, valamint eme gondolkodásmód egyik vezéralakja, a balett-táncos, Rudolf Nureyev között történt-e valami azonkívül, hogy 1972 nyarán több napot együtt töltöttek, nem tudható. Az viszont igen, hogy az orosz művész közvetlen társaságába tartozott Leonard Bernstein és Anthony Perkins is. Nureyevnél 1984-ben állapították meg az AIDS-kórt, ami aztán kilenc év múlva, 54 éves korában el is vitte.

Rossz nyelvek Jaggert még Eric Claptonnal is hírbe hozták és ugyan csak a bizonytalanságok sorába tartozik Marianne Faithfull azon kijelentése, mely szerint egy szép napon ugyanazon ágyban találta a Stones vezetőjét és Mick Taylort, a gitárosát. Chrissie Shrimpton, Jagger egykori barátnője viszont arra esküszik, hogy menedzserükkel, Andrew Loog Oldham-mel látta az ágyban meztelenül, alvás közben. 'Az ágyban, párnák közt' legendát erősítette egy másik történet, amely David Bowiehoz fűződik, annál is inkább, mert Jagger a közhiedelemmel ellentétben nem annak feleségéhez, hanem személyesen hozzá írta *Angie* című dalát (1974).

Pink Floyd

Első, 1967 tavaszán megjelent kislemeze, az *Arnold Layne* egy transzvesztitáról szólt. Érdekes módon a Radio London kalózkodó betiltotta, az állami Radio One viszont játszotta.

Rob Halford

A heavy metal példakép Judas Priest együttes egykoron volt – és jelenlegi – énekes 1997-ben nyilatkozta első ízben, hogy mindig is meleg volt. Ehhez képest nőkapcsolatai is ismertek, bár lehet, hogy ezek csak a figyelem elterelését szolgálták.

Studio 54

A West 54th Streetről kapta a nevét, Truman Capote már megnyitása-
kor – ez Steve Rubell és Ian Schrager nevéhez fűződik – a „Jövő
night clubjának” nevezte. Roy Cohn lett a klub jogásza és védnöke,
akire nagy szükség is volt, hiszen lépni nem lehetett drogoktól az épü-
letben. Hogy mégis működhessen, abban nem kis szerepet játszott,
hogy ezen a szórakozóhelyen a szex minden fajtája megtalálható volt a
befolyásos látogatók nem kis örömére.

Mozaik

A sor még hosszan folytatható lenne, itt és most csak néhány közis-
mert személyiséget emeltünk ki. Reméljük, hogy a homoszexualitását
nyíltan vállaló és az új hullámhoz tartozó Tom Robinson, a diszkóban
nyomuló Communards (majd a duóból kivált szólista, Jimmy Som-
merville), az Erasure, a Pet Shop Boys, Army Of Lovers, Limahl (si-
kerdala a *Neverending Story*), Bron-
ski Beat, Marc Almond nem fog ne-
hezteni azért, hogy megemlítettük
ebben a fejezetben. Velük ellentét-
ben Bono (U2) és Liam Gallagher
(Oasis) a másneműeket szereti, ezért
is fölösleges a fényképezőgépek előtt
nyelves puszival köszönteniük egy-
másat.

Po litika

„A fejlett társadalmakban nincs politikai hatalomátvétel a kulturális hatalom előzetes megszerzése nélkül. A forradalom csak politikai síkra fordít egy olyan tényállapotot, amely már végbement a lelkekben” – Alain de Benoist.

Hogy külön lehet-e választani a pop/rock világát a politikától, arra annyi válasz adható, ahány embert kérdezzünk. Ismerünk határozott elhatárolódásokat, hogy ők nem, nem, soha. Még csak az kéne! Mások büszkén vallják, hogy a zene nem lehet semleges, mert már az is elkötelezettséget jelez, hogy kit milyen műsorba hívnak meg és ezt a felkérést elfogadja-e vagy sem. Jómagam meglátása, hogy pontosan a szórakoztatóipar szemléletbefolyásoló célokra történő felhasználása miatt nincs politikamentes zene, ahogyan az élet minden más területét is áthatja a politika. Vegyünk egy példát! Hogy az elektronikus, vagy írott tömegtájékoztatás kit dicsér fel, kit marasztal el, kinek ad megnyilvánulási lehetőséget, kit akar elhallgat(tat)ni, azzal már el is döntötte a kérdésünkre adható választ. Merő naivság, esetleg álszentség azt hangoztatni, hogy egy előadó vagy zenekar távol tudja tartani magát az ilyen jellegű támogatástól, vagy tiltástól. 1949-ben az Amerika Ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság kommunistákkal rokonszenvezőnek találta Frank Sinatrát, mert a szakszervezet által szervezett népfrentrendezvényeken is fellépett. Idehaza 2003-ban, az európai uniós népszavazást

megelőzően az Országház épülete és a Batthyány tér között, ún. kelet–nyugati pontonhíd létesült, a budai oldalon pedig színpadot építettek, ahol még a gyermekmesék megzenésítésével foglalkozó, tehenész (cowboy) kalapos 100 Folk Celsius is elkötelezte magát, amikor részt vállalt a csatlakozás mellett, akárcsak a Való Világból ismert Majoros Péter (Majka) és Till Attila, valamint a Győzike (Romantic) és Törőcsik Mari páros.

Nem kevésbé politikai jellegű a tv Lagzi Lajcsi-féle kritikán aluli giccsparádéja. Ahol ennyi limonádét igyekeznek a műsor színvonalával azonos értelmi képességű tömeg torkán lenyomni, ott szándékos-ságról kell beszélni. És most lássuk a medvét, azaz a tényeket.

Mick Jagger

Vegyük mindjárt a lázadó ifjúság egyik példaképét, a Rolling Stones együttest.

„Egyértelműen egy kissé baloldali volt, bírálta a konzervatív kormány hidegháborús politikáját” – emlékezik Mick Jaggerre egykori tanára. Már futott a zenekar szekere, amikor szinte egyik napról a másikra a kötele-ségtudó, közgazdaságtannal foglalkozó polgárfiúból a munkásosztály hangadó utcai harcosává változott. Ez azért óriási pálfordulás, de ha va-laki ismeri az énekes életfelfogását, akkor tudja, hogy a siker érdekében semmiféle eszköztől, eszmerendszer átvételétől nem riadt vissza. Nem valószínű, hogy különösebben érdekelte volna, hogy mi történik a vas-függönytől keletre, túlzottan meg sem fizették azokat a zenekarokat, akik nyugatról ide látogattak. Minden bizonnyal a távlati tervek érdekében, ahogy nálunk is történt, csere alapon érkeztek a Moszkva felügyelte, ám csak látszatra független Kelet-európai államokba. A Rolling Stones 1967 tavaszán adta a keleti tömbben első koncertjét, mégpedig Varsóban. A helyi – és ez alatt az egész Varsói Szerződést értjük – szokások szerint a Kommunista Párt tagjai és családtagjai tömték meg a Kultúrpalotát, mi-közben rajongók ezreit odakinn vízágyúkkal és könnygázzal igyekezett a katonaság féken tartani. Ezek a keserű tapasztalatok azonban nemigen je-lentek meg Jagger eszmerendszerében, még ha az adott esetben meg is döbbsentették, ha egyáltalán tudatosultak.

A politika Tom Driberg brit parlamenti képviselő személyében lépett be hősünk életébe. Miután a kettőshöz csatlakozott Allen Ginsberg, az a szóbeszéd kelt szárnyra, hogy hosszú éjszakákat töltöttek édes hár-masban, amihez elsősorban a költő nyíltan vállalt homoszexualitása szolgáltatott alapot. Miközben politikai nézeteiket egyeztették, Mick és Allen nem is sejtette, hogy barátjuk kettős ügynök. De hagyjuk őket, hadd boldogítsák egymást, ha ehhez van gusztusuk, nézzük mi történt ezalatt a nagyvilágban.

1968 több szempontból mérföldkő az USA történetében. Lelőtték Martin Luther Kinget, Bobby Kennedyt, Chicagóban véres összetűzé-

sek zajlottak a rendőrség és a tüntetők között a Democratic Convention épülete előtt, faji villongások törtek ki Washingtonban, Detroitban, Los Angelesben, véget nem érő tüntetések követték egymást a vietnami háború ellen, nemzetközi felháborodást váltott ki a My Lai falu mellett elkövetett amerikai vérengzés.

Ezzel szemben végéhez közeledett a love and peace korosztály erőszakmentessége: a Berkeley egyetemről Párizsig, Londonig összetűzésekbe keveredett a hatósággal. Amikor 1968 tavaszán a háború ellen tüntetők a londoni Grosvenor Square-n megrohamozták az USA követését, Jagger azonnal odahajtott és elvegyült a kőhajigáló tömegben. Egy ideig kart karba öltve menetelt velük, majd miután sikerült feltűnést keltetnie, visszaszállt autójába és dolga végezetten elhajtott. Ősszel ugyanitt bizonyos Bill Clinton segített egy újabb tüntetés szervezésében. Évtizedekkel később meg is gyűlt a baja ellenlábasával, amikor a választási hadjárat során szemére hányták eme ifjúkori kihágását. Esetében nem mondhatjuk, hogy nem tudta mit csinál, hiszen joghallgatóként némi elképzelése azért lehetett arról, hogy hová is tartozik. Gondoljunk csak bele, Orbán Viktor 2003 késő tavaszán egy lisszaboni értekezleten csupán felhívta a figyelmet a szoc-liberális kormányzat Magyarországon uralkodó, egyoldalú tömegtájékoztatására és pártállami időket idéző politizálására, mégis nekiugrottak. Képzeliük el, mi történt volna, ha Clintonhoz hasonlóan még szervezkedik is és felvonul Lisszabonban egy magyar kormányzat elleni tüntetésen. Jaggernél maradva, az énekes visszatért otthonába és a látottak hatására azonnal hozzáfogott a „*Street Fighting Man (Az utcai harcos, a tüntető)*” szövegének megírásához. Mire a dal kislemez formájában augusztus havában megjelent, az Egyesült Államokban már akkora volt a feszültség, hogy több rádióállomás tilalmi listára tette. Driberg, aki önmagát anarchistának nevezte és baloldali szólamokat szajkózott, elérkezettnek látta az időt, hogy a szerzőt megpróbálja bevonni a politikába. A brit Munkáspárt egykori elnöke magától értetődően a Labour Partyt jelölte ki számára, hogy ott legyen kéznél, népszerűségét ott kamatoztassa, ha esetleg forradalomra és változásokra kerülne sor az Egyesült Királyságban. „*A Trockistáknak igazuk van*” – duruzsolta folyton folyvást Jagger fülébe. És bár ekkorra a *Street Fighting Man* már a barikádépítők himnusza lett, az énekes nem hagyta magát befolyásolni és arra hivatkozott, hogy miért kéne neki kiállnia a munkáspárti Harold Wilson mellett, amikor az támogatja a vietnami háborút. Driberg ekkor gondolt egy merészet és más hadicselhez

folymodott; egy Jagger vezette új párt létrehozására tett kísérletet. Meg is szerezte hozzá több politikai szövetségese jóváhagyását, már csak Mick rábólintása hiányzott, ő azonban mindig kitért az egyértelmű válaszl elől. Jól tette, mert 1969-re így is több radikális csoport igyekezett politikai támogatást kisajtolni a Rolling Stonesból. Az oaklandi illetőségű Black Panthers Party nem hogy kérte, hanem egyenesen követelte Jagger mellettük történő kiállítását és anyagi segítségét. Az énekes ennek ellenére akkor még elhatárolta magát a radikális csoporttól. (Ezt a társaságot Huey P. Newton és Bobby Seale 1966 októberében alapította a kaliforniai Oaklandben. Az állandó rendőrségi zaklatás és a belső viták azonban néhány év alatt felmorzszolták.)

Jagger ugyan nem nevezte magát marxista-leninistának, de csodálta Maót és Lenint, sőt nem sokkal később már azt is kijelentette, hogy ő bizony támogatná a Black Pantherst, ha ezúttal arra kérnék. Hogy ezt mennyire gondolta komolyan és mennyire nagylelkűsége jelének, nem tudhatjuk. Mindenesetre érdekes, és mint láttuk, nem az első és nem is az utolsó fordulat az énekes szemléletében.

Ezek után nem csoda, hogy az 1968-as, a londoni USA-követség előtt lezajlott tüntetése óta a CIA kartotékot vezetett róla, 1972-ben pedig hivatalosan is felkerült Nixon ellenségeinek listájára. J. Edgar Hoover kimondottan vadászott rá, mert veszélyesnek tartotta az amerikai fiatalok számára.

A Stones talán legpolitikusabb megnyilvánulására az 1991 márciusban megjelent *Steel Wheels* albumán bukkanunk. A *High Wire* nyílt tiltakozás az álszent nyugati politikusok ellen, akik korábban fegyvereket adtak el Szaddam Huszeinnek, majd fő közellenségüknek tették meg az első Öböl-háborúban. Bizony nem árt, ha tükörbe néznek mindazok, akik a demokrácia nevében az elfoglalt Irak területén mind a mai napig – 2004 áprilisáig – hasztalan keresik-kutatják a tömegpusztító fegyvereket. Jagger legalább rávilágított a 'demokratikus' Nyugat képmutatására.

Jimi Hendrix ilyen nyíltan soha nem foglalkozott politikával. Az őt is megkereső Black Panthers Party mozgalmával csak annyiban értett egyet, hogy javítani kell a feketék életszínvonalát. Egy alkalommal kiszimatolták a szállását és ott győzködték, máskor a zenekar számára fenntartott lakókocsiban fogták közre és csak Noel Redding felbukknása mentette ki szorult helyzetéből.

A vietnami háborúval kapcsolatban is csak az emberáldozatok miatt emelte fel szavát, magával a háborúval nem sokat törődött. Ezt az emberbarát szemléletet tükrözi, hogy az *I Don't Live Today*, és a *Machine Gun* című dalaival nemcsak a vietnami, hanem az amerikai nagyvárosok utcai lázásaiban elhunytakról is megemlékezett. Bízott a zene gyógyító erejében, hogy azzal megszüntethetők a faji ellentétek és hitte ezt annak ellenére, hogy egész életében nem tudott igazán közel jutni a négerrekhez, azok rádióállomásai jóformán nem játszották a számait. Az igazság kedvéért tegyük hozzá, ezek vezetőinek többsége fehér volt, ez azonban nem változtatott a színesek Jimivel szemben tanúsított távolságtartó magatartásán.

1969 tavaszán Ron Ziegler, a White House sajtótitkára felhívta a gitáros irodáját, hogy egy Richard Nixonnal való beszélgetésre hívja meg. A hívásnak természetesen politikai előzménye volt, nevezetesen az, hogy Nixon egy értekezletet kívánt rendezni az ifjúság részére és nem jött volna rosszul, ha ott arról számolhat be a fiatal hallgatónak, hogy ő bizony Jimivel parolázott. Csakhogy ezt az ajánlatot annak menedzsere, Jeffrey csípőből elutasította. A gitáros egyetlen politikai ténykedése a radikális Jerry Rubin, Abbie Hoffman és Tom Hayden hármassal történő, alkalmoszerű kapcsolattartásban merült ki. Persze itt sem hiányoztak a hátsó szándékok, Abbie ugyanis szerette volna némi készpénzre lenyúlni Jeffreyt.

Hendrix, lévén félig indián származású, együtt érzett a bennszülött rézbőrűekkel. Megdöbbenve szemlélte a rezervátumokban élők nyomorát, az egyforma házakban, pontosabban kalyibákban tengetett életüket, munkanélküliségüket. A mérhetetlen lepusztultságot és kilátástalanságot italba fojtották, amelytől teljesen elbutultak. Jimi elmondása szerint az *I Don't Live Today*, bizonyos mértékig a *May This Be Love*, valamint a *Little Wing* ezekről a nyomorult páriákról szól.

Sárga csillagok Burdon fellépőkabátján

Eric Burdont kezdettől fogva bősztette a faji egyenlőtlenség, az általa tapasztalt antiszemitizmus. Első jegyese, Caulker is néger volt. 1968-ban Párizson keresztül vezetett az útja, ám a diáklázadások és a hatósággal vívott utcai barikádharcok olyannyira magukkal ragadták, hogy ott is maradt egy időre. Valójában aligha sejtette, hogy milyen anarchista felfordulásba csöppent.

A '68-as baloldali zavargások egyik főszereplője Daniel Cohn-Bendit napjainkban az Európai Parlament tagja. Oda igyekszünk állítólag. Bendit írja: „*Gyakran előfordult, hogy néhány gyerek kinyitotta a sliccemet, és elkezdte simogatni... amikor ragaszkodtak hozzám, akkor én simogattam őket.*” Azért nem magától értetődő, hogy a gyerekek ösztönösen a tanító sliccéhez kapnak. A pedofil politikus a választási időszakban az MSZP és az SZDSZ mellett kardoskodott Budapesten.

Esete jól példázza, hogy a világ gondjainak megoldására saját receptet kidolgozó rockzenészek enyhén szólva tájékozatlanok voltak és nem ismerték ki magukat a politika szövevényeiben. Hangzatos szövegeket sajkóztak, ennél többre azonban nem jutottak, a megvalósításhoz saját példát mutatni nem tudtak.

Mint Jagger és Jimi esetében láttuk, a politikusok előszeretettel vadásztak a népszerű előadókra, hogy együtt mutatkozásukkal maguk mellé állítsák azok közönségét is. 1977. január 20-án Jimmy Carter elnöki beiktatása után rendezett bálon a Marshall Tucker Band és Charlie Daniels húzta a talpalávalót. Carter már előző este megkezdte a felkészülést, mégpedig egy olyan bulin, ahol fellépett Aretha Franklin és Linda Ronstadt, a vendégek között pedig felbukkant John Lennon, Paul Simon és Gregg Allman. Az elnök az akkoriban világhírű Bad Company tagjait is szeretne volna vendégül látni a Fehér Házban, ám a meghívásnak csak ketten tettek eleget.

Jackson Browne amerikai énekes, dalszerző sem eszik a kormányzat kezéből, *Lives In The Balance* (1986) albumával keményen bírálta az ország külpolitikáját, a nukleáris energia felhasználását, támogatta a balvégetű iráni túszerződés után a kormány ellen indított pert.

Fleetwood Mac, *Don't Stop* című dalát szemelte ki Bill Clinton 1992-ben az elnökválasztási hadjáratához, a zenekar pedig fellépett a beiktatási ünnepélyen.

Magyarországon Medgyessy Péter a megválasztása körüli időben a Ghymes együttes zenéjét használta fel, ám a zenekar saját honlapján már másnap elhatárolta magát a szocialista politikus eme erkölcstelen, velük nem egyeztetett lépésétől.

A Black Sabbath együttes akaratán kívül került nemegyszer politikai támadások keresztútjába. *Sabbath Bloody Sabbath* albumuk BS betűit egyesek SS-jelnek próbálták beállítani, ám ezzel a vádaskodással nem

egyedül néztek szembe. Jellemző a tömegtájékoztató féktelen vagdalkozására, hogy sajátos módon még az amerikai Kiss együttest is megtámadták, hogy a szóvégi két S horogkereszt formája a ná-

cizmust idézi. Márpedig a Magyarországról származó Gene Simmons szülei – Feri Witz és Flora Witz – Izraelbe kivándorolt zsidók, ő maga Chaim Witz néven született Haifában. Amikor szülei elváltak, 1958-ban édesanyjával New Yorkba költözött. Kiss Jenő (egyébként innen a Kiss név), valamint a szintén zsidó Paul Stanley kénytelen volt kikérni magának, hogy legalább őket ne nevezze senki náci bérencnek. Ugyanezt a kitélt kapta meg az indián származású Joey DiMaio vezette Manowar együttes, amelynek egyik albuma a *Hail To England* címet kapta és a lemezborítón látható, rajzolt harcos brit lobogóval a kezében tör ellenségei felé. Egy amerikai Angliáért, a németek köszöntésével? Valami hihetetlenül perverz hajlandóság nyilvánul meg ebben a fasisztázásban, mert sorsát John Milius – többek között a *Piszkos Harry*, az *Apokalizis most*, az *Állkapcsok*, a *Conan a barbár* filmek szövegkönyvírója – sem kerülhette el, akit a *Big Wednesday* (1978) után náciztak le. Az indoklásban az szerepelt, hogy filmjeit folyton-folyvást szőke, kék szemű, árja típusú szereplőkkel forgatják. Milius csak mosolygott a vádakon, hiszen zsidó lévén vérbeli ellensége volt a náciknak.

A sajtó ugyanezt a piszkos játékot űzte a 70-es évek elején Cat Stevens görög származású angol énekessel, aki az ítések szerint a Római Birodalom vezérei által használt, fémből készült szvasztikát (horogkeresztet) akasztotta a nyakába. Azaz nem egészen, hiszen a rómaiak ezt megfordítva tűzték lándzsáik végére, a történelemben járatlan firkászok pedig ennek az apró különbségnek elfelejtettek utánanézni. Sokkal egyszerűbb volt mindenkiben nácit látni és láttatni.

A Black Sabbath 1987-ben ismét nagy bajba került, mert az akkoriiban fajüldözőnek tartott Dél-Afrikai Unióban a fehér elitnek fenntartott Sun City nevű városában lépett fel. Legalább is ez volt az ellenük hozott kiközösítés hivatalos indoklása, azonban egyesek ezúttal két mércét használtak a botrány nagyságának méréséhez. Mert azt bizony senki nem tette szóvá, hogy ugyanott Rod Stewart és Tina Turner is tiszte-

letét tette, a közönség soraiban pedig együtt ültek fehérek, feketék. A fellépésre egyébként menedzserük, Patrick Meehan azzal beszélte rá őket, hogy ez a város úgynevezett bantusztán (egyfajta önálló mini állam) és mint ilyen, nem is része az országnak. A nemzetközi kiközösítéshez csatlakozó magyarországi politikai csőrcsavarra jellemző, hogy ez idő tájt szobáztatta a korabeli kommunista magyar kormányzat a Margit-szigeti Thermal szállóban Carlost, a nemzetközileg körözött terroristát. Hát ennyit a világban uralkodó igazságtételtől.

A Pink Floyd *Animals* (1977 januárja) albuma George Orwell *Animal Farm* és 1984 című regényeinek az ötvözete, fellépés a hatalom és kegyetlenség ellen. Az ezt követő *The Wall* igazi ereje úgy látványban, mint tartalmában Isten igazából a berlini fal lebontása után 1990 júliusában mutatkozott meg a helyszínen. Igaz, ez a bemutató 6 millió dollárba került.

Roger Waters mindig is keményen politizált, többek között ezért is romlott meg viszonya muzsikustársaival. Míg azok inkább a Thatcher-féle konzervatív vonal mellé álltak, addig ő Trockij szélsőbalos nézeteit követte, ezzel együtt nem hagyják hidegen a világban lejátszódó tragédiák sem. A 2002-ben megjelent *In The Flesh* című koncertlemezen található *Each Small Candle* egy New Yorkban élő horvát taxisofőréről szól, akit a balkáni háborúban keményen megkínóztak, és akivel Waters személyesen is találkozott. Mérgét akkor sem rejti véka alá, ha zeneszettekkel nincs kibékülve. *Amused To Death* albumán abbéli kívánságát hangsúlyozza, hogy bárcsak törnének el Andrew Lloyd Webber ujjai.

Az amerikai Pearl Jam vezetője, Eddie Vedder, annyira berágott az ifjabb Bush iraki háborúján, hogy mikrofonállványára az elnök arcvonásait utánzó álarcot akasztott, majd a fellépést megszakítva kiselőadást tartott az elnöknek a népfelségről. Bűnét azzal is tetézte, hogy mindezek után nem volt hajlandó társaival együtt bocsánatot kérni. Ez bizony nem kis merészségre vall, hiszen a terrorizmusra való hivatkozással az Amerikai Egyesült Államokban olyan, a nyugati világban példátlan törvényeket vezettek be, amelyek értelmében, szinte indoklás nélkül is több hónapra előzetesbe lehet valakit csukni úgy, hogy hollétéről senkit sem értesítenek. Úgy tűnik, a világ az önkényuralmak felé mozdult el, hiszen Magyarországon a Medgyessy hazaárulónak nevező Loppert Dávidot is be akarták börtönözni. A kormányfőnek valószínűleg rokonszenvesebb lett volna a jelentős sikereket felmutató, nyíl-

Ohio

tan szocialista érzelmű új hullámos brit Spandau Ballet felbukkanása.

Neil Young, a Crosby, Stills, Nash & Young tagjaként *Ohio* címmel írta meg tiltakozó dalát az amerikai Nemzeti Gárda vérengzéséről. 1970. május 4-én a Kent State University épületénél a vietnámi háború és Kambodzsa bombázása ellen tiltakozó egyetemistákra tüzet nyitottak a katonák, és négy diákot megöltek,

11-et megsebesítettek. A dal refrénje ezért mondja: „...four dead in Ohio”. Az tragédia megszólalásig hasonlít az *Eper és vér*, valamint a *Zabriskie Point* című filmekben bemutatott diáklázadások véres leverésének jeleneteihez.

A Mountain együttes *Flowers Of Evil* (1971) címmel a Vietnámból hazatért, heroinhoz szokott katonákról emlékezett meg, míg a politika-mentességét hangsúlyozó Paul McCartney – ezért Lennon keményen meg is bírálta – a Beatles alapította Apple céget nyugati kommunizmusnak nevezte. 1972 januárjában aztán ő is elvesztette hidegvérét, amikor a brit ejtőernyősök tüzet nyitottak az Észak-Írországi Londonderry katolikus tüntetőire. Ez volt a véres vasárnap, a Bloody Sunday, amelyről a U2 együttes is dalban emlékezett meg egy évtizeddel később. McCartney azonnal lépett és alig három héttel a tragikus esemény után *Give Ireland Back to the Irish* (*Adjátok vissza Írországot az íreknek*) címmel jelentette meg kislemezét, amelyet a pártatlannak kikiáltott BBC azonnal betiltott.

A rasta mozgalom

Alighanem Magyarországon is látott már mindenki csimbókokban, mások szerint fürtökben lógó hajú egyéneket. Az angolul dread lock névre hallgató viselet a jamaikai rasta mozgalom egyik jelképe számukra legalább annyira meghatározó, mint a rockereknél egykoron a hosszú haj. Egyik is divat, másik is divat – mondhatja a felületes szemlélő, a kettő között mégis alapvető a különbség. A rock, bármikor is kezdődött, mégiscsak a XX. század végének terméke, egyfajta gyűjtőnév, hiszen ma már számtalan válfaja létezik. Eszmerendszere felületes, fő mozgatórugója a lázadás, olykor a – vélt – igazság kimondása, a divat

változásának megfelelő ruházat, hajzat viselete, elkoptatott, tartalom nélküli jelszavak, jelmondatok (A rock örök és elpusztíthatatlan, A rock katonái egyre többen lesznek, Sex, Drug and Rock 'n' Roll, Őszinte kőkemény rock stb.) különösebb cél meghatározása nélkül. És ez akkor is igaz, ha sokan életérzésként igyekeznek beállítani.

A rasta ezzel szemben egy népcsoport egyértelmű politikai üzenete, amely stílusában nem csaponghat. Célja adott, még ha – úgy tűnik – kivitelezhetetlen is. Külsőségein, pl. a rasta hajviselet, nem változtat, szemlélete egy ősi hagyományt követ, stílusfajtáit tekintve mindössze kettő létezik: egy politikai és egy felhőtlen, vidám, karibi életérzés. Ez utóbbi valóban megfelel a valóságnak. Hogy a politikai üzenet hangoztatása hová vezetett és a 2003 májusi, budapesti Kendermagos tüntetésen miért tűntek fel rasta hajzatú fiatalok, arra az alábbiakban igyekszünk feleletet találni.

A rastafrianizmus eredete, a *Vissza Afrikába* szemlélet az 1887. augusztus 17-én Jamaikában született, színes bőrű ügyvéd Marcus Mosiah Garvey nevéhez köthető. Maga is rabszolgák leszármazottjaként a Közép-Amerikai Costa Ricában panaszt tett a brit konzulnál a feketéket sújtó embertelen bánásmód miatt. Persze eredménytelenül. 1912-ben Londonba utazott, ahol megismerkedett a szudáni–egyiptomi Duse Muhammed Ali íróval, ő keltette fel érdeklődését a feketék történelmi emlékei iránt. Ez óriási előrelépést jelentett nála, mert múltba fordulása már nemcsak a mindennapok igazságtalansága, hanem a 'művelt' Nyugat és a Közel-Kelet emberkufárai és kalmárai által Afrikából Amerikába hurcolt négerek sorsának feltárását, őshazájuk fellelését jelentette. Szándékai hihetetlen jelentőségét akkor értjük meg igazán, ha belegondolunk, hogy bő fél évszázaddal később a *Roots (Gyökerek)* című amerikai regény és az abból készült filmsorozat mekkora sikert aratott. A bemutatott fejezetek főszereplője, Kunta Kinte szinte nálunk is népi hőssé nőtte ki magát. Garvey egészen más életpályát futott be, mint a népszerű regény írója.

Londoni tanulmányai után visszatért Jamaikába, ahol azonnal megalapította a Negro Improvement and Conservation Association And African Communities League-et (a Néger Fejlődés és Megőrzés Egyesülete és az Afrikai Közösségek Ligája), amelynek célja egy elkülöní-

tett, ugyanakkor egyenjogú oktatási rendszer bevezetése volt a jamaikai feketék számára. Legnagyobb meglepetésére éppen a jamaikai lakosság 75%-át alkotó színes bőrűek nem rajongtak az ötletért. A kiábrándult Garvey ekkor az Egyesült Államokba utazott, hogy ott gyűjtsön tanítványokat, akiket végül Harlemben talált meg. 1917-ben velük hozta létre az Universal Negro Improvement Associationt (UNIA= Egyetemes Néger Fejlődés Egyesülete), a helybéli politikusok, üzletemberek és polgári gondolkodású feketék szövetségét. Rendezvényeket szervezett, ahol könyvekből szerzett ismeretei nyomán az 'Etiópia, atyáink hazája' szólammal tüzelte hallgatóságát. „*Mi négerek, hiszünk Etiópia örökkévaló Istenében*” – ismételte folyton-folyvást és hozzátette: „*Figyeljük Afrikát, ahol meg fogják koronázni a Fekete Királyt*”.

Nem véletlenül, Afrika egészét 1784 óta Etiópia jelképezte a Jamaikába behurcolt rabszolgák leszármazottai körében, amikor is az amerikai baptista miniszter, George Liele megalapította a szigeten az Etióp Baptista Egyházat. (Kolumbusz 1494. május 4-én fedezte fel Jamaikát.)

A *Vissza Afrikába* mozgalom másik szellemi úttörője Alexander Bedward gyógyító volt, akinek személyéhez mindenféle csodákat fűzött a néphagyomány. Valami azonban nem volt tiszta nála, mert 1921-ben elmeorvosintézetbe került, ahol 1933-ban hunyt el. Igaz, ez a gyakorlat a kommunista országok gyakorlatától sem volt idegen, hiszen előszeretettel zárták diliházba a másként gondolkodókat.

A mozgalom, az igazi rastafarianizmus – ennek meghatározására később visszatérünk – alapját mégsem ő és Garvey, hanem *Holy Piby* (The Black Man's Bible = A Feketék Bibliája) címmel egy bizonyos Robert Athlyi Rogers of Anguilla állította össze 1913 és 1917 között, amit aztán 1924-ben ki is adtak. Úgy tartják, ez állt legközelebb az eredeti Bibliához, amelyet a etiópok által évszázadokig használt amharic nyelven írtak, és amely egyesek szerint egykoron az emberiség alapnyelve volt. Ezzel kapcsolatban a jamaikai Charles F. Goodridge pap és Grace Jenkins Garrison azt állította, hogy az első pápák kiforgatták az Amharic Bibliát, és hogy a proféták kaukázusiak és nem feketék voltak. Ez a szemlélet olyannyira nem talált kedvező fogadtatásra, hogy a két személynek bujkálnia kellett a hatóság elől.

Időközben – ekkor 1922-t írtak – Garvey szembekerült az általa alapított UNIA-val, majd letartóztatták az Egyesült Államokban postai és adócsalás vádjával. Kiutasították, ám hazája, Jamaika csak hosszas huzavona után fogadta be. Fentebb már láttuk, hogy éppen a feketék

nem rokonszenveztek elképzeléseivel, pedig azt hirdette, hogy a fekete faj hamarosan visszanyeri egykori rangját, mint Jahve, azaz Jehova kiválasztottja. Noha 1931. január 4-én a harlemi fekete zsidók még Garvey és Selassie etióp császár fényképével vonultak az utcára, az ügyvéd a későbbiekben nyíltan szembekerült azokkal, akik a császár isteni eredtét hangoztatták. 1935-ben visszatért Angliába, ahol teljesen magára maradva, közönyös környezetben halt meg 1940-ben.

De ki is volt ez a császár? 1892. július 23-án az etióp Harar város kormányzójának, Ras Makonnennek fiaként született, Tafari Makonnen néven. A gyermeket a bibliai Salamon, Jeruzsálem királya és dél Etiópia (Sheba városa) királynője egyenes leszármazottjának tekintették. Etiópia belső viszonyai akkor sem voltak békések, állandó hatalmi harc dúlt a trónutódlás tekintetében. Az egyetlen biztos pontnak Tafari bizonyult, akit az etióp egyház már 25 éves korában a *Ras* névvel is felruházott. Az ősidőkre visszanyúló vérvonal, a legendás elődök mítosza egyre jobban körbefonta a fiatal embert, szóbeszéd járta, hogy értett az állatok nyelvén, közreműködésével az országot az ENSZ elődjébe, a Népszövetsége is felvették.

1930. november 2-án megkoronázták, az ünnepségen Európa rangos kormányai képviseltették magukat. Ras Tafari Makonnen, a nagy király Saheka Selassie of Shoa leszármazottja lett Etiópia császára, aki felvette a Negusa Negast (Királyok királya) címet. A Salamon nemzetség 225. uralkodójaként a Juda törzs győzedelmes Oroszlánját tisztelték benne, nem véletlen, hogy a rastafárik szemében ő volt Ábrahám és Izsák eleven Istene. Jamaika nyomortelepeinek páriái Garvey jóslatának beteljesedését látták személyében, számukra Haile Selassie a Power of the Holy Trinity (A Szentháromság Hatalma) jelentéssel bírt. Garvey ennek alapján hozta létre a rastafarianismust (Mint láttuk Selassie a Ras nevet az egyháztól kapta). A szinte bigott vallásos szemlélet ellenére azonnal hozzálatott Etiópia korszerűsítéséhez. Eltörölte a rabszolgaságot, új törvényeket hozott, ám egy olyan országban, ahol több mint kétezer nyelv és nyelvjárás létezik, lassan mennek a dolgok. A helyzetet némileg bonyolítja, hogy egyesek tagadják, hogy Garvey valamit is megjósolt volna, főleg nem Selassie személyével kapcsolatban, akinek az olaszok 1935-ös támadása idején tanúsított 'tehetetlenkedését' egyáltalán nem nézték jó szemmel. Egy szinte Földön

túlinak képzelt uralkodótól nem ezt várták volna. Hogy mégis mit tehetett Selassie a szinte mezítlásos katonáival a korszerűen felszerelt és gépesített taljánokkal szemben, nem tisztünk megválaszolni. A császár beiktatásán vele parolázó európai államférfiak ekkor még nem állottak mellé, így menekülni kényszerült. Először Jeruzsálembe, majd Angliába távozott, és csak a II. világháború alatt, 1941-ben vehette ismét birtokba országát. 1966. április 21-én Jamaikába látogatott, ahol százezres tömeg fogadta, és ahol a nem dohányzó császár cigarettatárcákat ajándékozott a ganját füstölő rastáknak. A helyzet azonban tovább bonyolódott a világ egyik legnyomorultabb országában, amely Afrika szarva elnevezéssel írta be nevét a történelembe és a világpolitikába. A nagyhatalmak ugyanis szemet vetettek az Arab félszigetet és Afrikát elválasztó szoros ellenőrzését biztosító területre. Az Egyesült Államok a császárnak nyújtott katonai segílyt, míg az oroszok Etiópia ősi ellenségét, Szomáliát lázították Selassie ellen. Az aszály és a mérhetetlen szegénység az ő kezükre játszott. A lázadók 1974. szeptember 12-én megdöntötték a császár uralmát, aki házi őrizetben 1975. augusztus 27-re virradóra váratlanul elhunyt. Hívei még arra sem kaptak lehetőséget, hogy halálának okait kivizsgálják.

És most foglalkozunk azzal a zenésszel, akinek egész életét áthatotta a politika és a vallás. 1945. február 6-án Cedella Marley világra hozta Robert Nesta nevű, a fehér bőrű Norval Sinclair Marley kapitánytól származó gyermekét. A leendő apa már a várandós mamával közölte, hogy a kényszereszküvő és a szülés után el fogja hagyni. A sors megismételte önmagát, amikor a 21 éves Bob 1966-ban kötött házassága másnapján apjához hasonlóan szintén elhagyta feleségét, Ritát, igaz munkavállalás céljából. Marleyt hitvese ismertette meg a rasta gondolkodásmóddal, mely szerint asszonyaik elkülönültek a férfiktól, csak házias szerepet kaphattak, nem szólhattak bele a férfiak beszélgetésébe, hajukat be kellett kötniük, étrendjük – ebben hasonlított a férfiakéhoz – nem tartalmazhatott húst. Első amerikai zenésztújáról hazatért Bobnak csak ekkor tűnt fel igazán a gettók lakóinak fonatba növesztett hajzata.

Politikai elhivatottsága nem volt egyértelmű és ez talán álmodozó természetéből fakadt. A körülötte kialakult titokzatosságot maga is fokozta, amikor azt állította, hogy Afrikában született, de már szülei is ott jöttek világra. Az emberek Jahve kijelölt apostolának tartották, a Harmadik Világban pedig messianisztikus alaknak tekintették, mint akinek megvan az ereje és eszköztára, hogy legyőzze a gonoszt.

A rasták szinte észrevétlenül sodródtak bele a pártpolitikába. Ilyetén megnyilvánulásuk a demokratikus szocialista Michael Manley, a People's National Party (PNP) vezetőjének köszönhető, aki még Etiópiába is elment, hogy találkozzék Selassiéval és ezáltal nyerje el rokonszenvüket. A feszült politikai helyzet 1976 júniusában tüntetésekhez vezetett, kijárási tilalmat rendeltek el. Manley úgy vélte, hogy a békétlenséget Edward Seaga, a konzervatív Jamaican Labour Party (JLP) vezetője szervezte. A rend helyreállítása érdekében megegyeztek Marleyval, hogy a muzsikus 1976. december 5-én 'Smile Jamaica' címmel koncertet ad. Az elképzelés csaknem füstbe ment, mert november 25-én a zenészt saját lakásában meglőtték. Ennek ellenére megtartotta a koncertet, majd Angliába utazott, ahol a Selassie uralkodását megdöntő etiópiai hatalomátvétel miatt időző menekültekkel találkozott. Köztük volt a koronaherceg (Asfa Wossen), akitől megkapta Selassie gyűrűjét, amelyen fekete kő látható Júda oroszlánjával. (Marley a Mengistu Haile Mariam vezette újmarxista rezsimmel nem került kapcsolatba.)

Jamaikába visszatérve Bucky Marshall (PNP) és Claudie Massop (JLP) közösen felkereste, hogy a Twelve Tribes of Israel égisze alatt *One Love Peace Concert*-et szervezzenek a segítségével 1978. április 22-re. A koncert során Manley és Seaga kezet fogott a tömeg előtt. A béke azonban csak látszólagos lehetett, mert Massopot és két társát néhány hónappal később egy járműellenőrzés során rendőrök agyonlőtték, 1980 májusában Marshallt puffantották le.

Ezek után nem csoda, hogy az októberi választások sem mentek simán. Mivel Marley leleplezte úgy a marxistákkal rokonszenvezőket, mint az amerikaiak híveit, a rasta közösségben a Twelve Tribes bírálni kezdte túlzottan független viselkedése miatt. Bűnei között szerepelt, hogy tagadta a dogmákat, és megengedte Ritának gyermekeik etióp ortodox egyház szerinti megkeresztelését.

Marley egyik utolsó dalában – *Buffalo Soldier* – a polgárháború utáni amerikai hadsereg négy regimentjéről emlékezett meg, amelynek több tagja Medal of Honor kitüntetést kapott, mert jól végezte dolgát, azaz sikeresen irtotta az indiánokat. Őket nevezték a rézbőrűek buffalo soldiereknek (Bő-lény-katonák)

a történelmi kézfogás

Hazai tükrör

A magyarországi pop/rock sem maradt távol a politikától. 2002. március 23-át írtuk, közeledtek a választások, amikor *Koncert a köztársaságért* címmel nyíltan politikai megmozdulást szervezett a hazai könnyűzene képviselőinek egy része. Pontosabban az a fele, amelyik az akkori parlamenti ellenzék MSZP-s és SZDSZ-es padsoraival rokonszenvezve, lihegve várta, hogy Göncz Árpád védnöksége alatt a Kossuth téren szót emelhesen az országban tapasztalható állítólagos önkényuralom ellen.

Az esemény előzményeként 66 popcenzor elhatárolta magát a Pannon rádiótól, ezt követték a Soros alapítvány által pénzelt óriásplakátok, amelyeken a magát muzsikusnak valló Sub Bass Monster, Cipő (Republic) és Somló Tamás fizimiskája mosolygott a járókelőre. A Pa-Dö-Dö duónak a Terror Háza megnyitásával egy időben szervezett, Hősök terei kormánybúcsúztató produkciója dugába dőlt ugyan, de azért 23-ára sebtében sikerült összerántani a Budapest Klezmer Band, Gerendás Péter, Bródy János, Zorán, a Pa-Dö-Dö, Sub Bass Monster, Cipő, Somló és persze első számú vendégként Koncz Zsuzsával alakult csapatot.

Ha valaki még ezek után is azt harsogja, hogy a zenészek politizálása egyedül Nagy Feró és Schuster Lóránt felségterülete, az szálljon magába. Persze most sem hiányzott a szokásos rizsa, hogy így meg úgy a Pannon rádió, csakhogy azt a menetet egyszer már lecsengették. Nem is arról szólt a történet, mert akkor az óriás kivetítőn nem a *Magyarország nem királyság, hanem köztársaság* felirat díszelgett volna, és persze az előre meg nem nevezett személyek között is nem az országgal folyamatosan békétlenkedő figurák jelentek volna meg. A rendezvény már csak azért sem lehetett zeneközpontú, mert Darvas Iván, Farkasházy Tivadar, Hernádi Judit, Szegvári Katalin és a ceremóniamester, Sugár Ágnes nem igazán hangadottságairól híres. Jancsó Miklós kifejtette, hogy számára minden rossz, ami ebben a hazában történik, lett legyen szó az időjárásról, árvizekről, vagy bármi másról, mert mindez a rossz kormányzati politikai következménye. Bodor Pál (Diurnus) sem bírta volna ki, hogy ne hallassa hangját ebben a díszes társaságban. A republicos Cipő ünnepélyesen levágta a választásokig hátralévő 15 cm-es szalagot, és hogy kételye se maradjon senkinek, hol lakik az Úristen, Medgyessy Péter is megjelent a világot jelentő deszkákon, na meg a kivetítőn. Több, mint érdekes, hogy miként kerülhetett a szoci – korábban kommunista – miniszterelnök-jelölttel egy gyékényre az úgyneve-

zett 'nagy generáció' több jeles muzsikusa, mint Bródy János, Zorán, Koncz Zsuzsa, ez utóbbi orcájára hatalmas csókot nyomott a koncert védnöke, Göncz Árpád, az öreg 'rocker'. Hogy nyelvbtlás volt-e Bródy részéről, amikor a beharangozó ATV műsorban a népköztársaságért szervezett rendezvényt említett, vagy freudi elszólás, már sosem tudjuk meg.

Az ifjú titánokkal csak azért érdemes foglalkozni, mert noha egyik-másikuk még hátulgombolós volt a kommunista önkényuralom idején, mégis mellettük tette le a szavazatát. Vajon milyen családi, környezeti, oktatási háttér hatására döntöttek így? Mitől az a hihetetlen képmutatás, amivel a Pa-Dö-Dö folyamatosan szeretetről, barátságról papol és danol, a jogait hangoztatja, kísérői közé viszont kizárólag pártállási hovatartozás és szexuális másság alapján választ zenészeket? Lehet, hogy ezért – is – vannak elájulva tőlük egyesek, ahogyan Csonka András, az RTL-Klub egyik reggeli műsorvezetője is 2002. március 21-én. Szinte könnyeivel küzdve kereste a szavakat a két hústorony stúdiós jelenése láttán és csak annyit tudott kibökní, hogy „*Ez a két földre szállt angyal*”. Kíváncsi volnék, az érintettek vajh melyik mennyországból kaptak kimenőt erre a napra?

A Szolidaritás című folyóirat márciusi számában Tamás Gáspár Miklós fejtette ki elmés észrevételeit a globalizmusról, miközben a lap másutt a 'Marxizmus 2002' elnevezésű brit testvérszervezet (!) londoni rendezvényére hívogatott. Hiába no, a kommunizmus kísértete bejárja Európát. Idézi továbbá az Anima Sound System egyik tagját, aki határozottan kifejtette, hogy a „...*zenével igenis lehet és kell is politizálni...*”. Mint láttuk, ez nem újdonság, eddig is tudtuk.

Ugyanezt a karakán kiállást az élet más területen is tapasztalhatta a járókelő. 2002 első heteiben az ember lépten nyomon az akkori ellenzék óriásplakátjaival találkozott Budapest legforgalmasabb csomópontjain, valamint a városból kivezető fő közlekedési útvonalak mentén. A haditerv kiváló volt, a helyszínek megválasztása nem kevésbé, ugyanis nem kisebb koponya irányította az SZDSZ kampányhúzásait hirdető szakértőként, mint a hebehurgya szövegeiről híres/hírhedt rapper, Geszti Péter. Az óriásfalragaszokon további zenészek álltak csatasorba a polgári konzervatív oldal ellenében, így a mocskos szájú amerikai rapper, Eminem magyar 'hangja' Sub Bass Monster, a szélsőbalos nézeteket valló Cipő (Republic), valamint a magyarellenos megnyilvánulásáról elhíresült Somló Tamás bámult az ember fizimiskájába.

Hisztéria a Pannon Rádió ellen

„Nem érezzük jól magunkat attól, hogy a mi dalainkkal hitelesíteni lehet ilyen tartalmakat. Nem akarjuk, hogy azok a gyűlöletbeszéd kontextusában elhangozzanak, hogy a nevünkkel és a dalainkkal toborozzanak közönséget számunkra válalhatatlan közlendőjükhöz” – jelentette ki Nagy Gergely, a Kimnowak együttes basszusgitárosa.

A fenti nyilatkozat mintegy nyitánya volt annak a muzsikusi tiltakozási hullámnak, amely a választások közeledtével a Pannon Rádió és azon keresztül áttételesen a MIÉP ellen indult. Mert lehetett bármire hivatkozni, csak arra nem, hogy merő véletlen a sorsdöntő választás előtt alig két hónappal történt bejelentés. A Rádió másfél esztendeje sugárzott, az abban elhangzó híreket, hírmagyarázatokat mindenkinek volt ideje megismerni, azzal egyetérteni, vagy attól elhatárolódni. A bejelentés mégiscsak ekkor történt, az első hat tiltakozót pedig hamarosan még hatvan követte, de vegyük sorra először az úttörőket.

Nagy Gergely (Kimnowak), a kezdeményezés elindítója már rutinos elhatárolódó, egyike azon keveseknek, akik a Demokrata című hetilap 1994 augusztusától tartó fennállása alatt megkeresésünkre nem kívánták nevüket adni a laphoz. Jellemtelenségére jellemző, hogy az 1996-ban készített beszélgetést megíratta, elolvasta, jóváhagyta – nem javított bele –, majd néhány perc múlva közölte, hogy Bencsik András főszerkesztő megnyilvánulásai miatt mégsem járul hozzá a közléséhez. Mindketten jobban jártunk volna, ha időpocsékolás helyett mindezt előre jelzi. A zenekarnak akkoriban nagyon futott a szekere, *Fekete zaj* című lemeze a MAHASZ szavazói szerint az év albuma, az év borítója, a címadó dal pedig az év klipje minősítést kapta. A kiadvány jellegét tekintve a városi roma folklór skatulyába került, az első ezer CD-tulajdonos pedig boldog birtokosa lehetett egy-egy amerikai mákszemnek. Noha Gergely szerint ez a növény drogként nem használható, mégsem a jenki földre sokkal jellemzőbb gyapotmagot helyeztek a tasakba. A basszusgitáros az elhíresült „*Te is más vagy, te sem vagy más*” nézet és a béketűrés egyik szószólójaként az alábbiakat vallotta: „*A viselkedési formákat el kell fogadni. Mindenkinek legyen egy helye, egy utcája, egy zenekara, egy lemeze, ahol/amin azt csinál, amit akar.*”

Ehhez képest az említett CD-n elhelyezett *Lódd szét a diszkót !* című tétel mintha nem erről a fene nagy megértésről tanúskodna. Gergely ugyan ezt is csak jelképes gondolatként tüntette fel, ám a szöveg más üzenetet sejtet: „*Ha beborít a fehér zaj, gyere és gyűjtsd fel a várost, igazi élet vár, ha ég minden.*” Ennyit a Kimnowak türelmi rendeletéről, ami ezen dobásuk után kapta a fentebb említett díjakat. Énekesük, Novák Péter – évek óta az RTL Klub reggeli műsorainak egyik vezetője – Jancsó Miklós felkérésére 2002. március 15-én elénekelhette a Nemzeti Múzeumnál a Nemzeti dalt, 2003. augusztus 20-án az *István, a király* csíksomlyói bemutatóján pedig már mint Torda, a táltos szerepében bukkant fel.

A tiltakozó jegyzék másik alapítója az Anima Sound System, amelyik azzal lopta be magát egyesek szívébe, hogy *Bujdosó* című maxi lemezén igyekezett megújítani a magyar nemzeti *Himnusz*t fene nagy zeneti tehetségével, míg a Nyers együttes lehetőség szerint a Beatlestől a KFT-ig, a diszkótól a Kispál és a Borzig minden stílusból összehalmozott valamit a *Mi, rendes emberek* című albumán. A *Nem muszáj* épületes szóhasználattal ecseteli szerelmi bánatát: „*Nehéz megmondanom, hogy még kurvára fájsz.*”

A Kispál és a borz énekes vezetője Lovasi István nem berzenkedett a Demokráciától és a zenekar néhány évvel ezelőtti politikai lépésére az alábbi magyarázatot adta. 1994-es lemezkiadójuk, a Rózsa Records vezetője, Rózsa István szoros kapcsolatokat ápolt a választásokra készülő SZDSZ-szel és rávette őket, hogy engedjék nevük feltüntetését a párt feliratán. Ez arról tudósított, hogy a sza-

bad madarasok szeretik a zenekart, következésképp annak táborá viszonzásként támogassa szavazatival barátaik barátait. A nyomaték kedvéért Fodor Gábor és Pető Iván nyilvánosan is elismerését fejezte ki a csapat sikerei láttán. Mivel Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen, a társaság az illetén hirdetésért kapott pénzből zavarta le küszöbönálló faluturnéját. Lovasi ezzel együtt nem nevezte magát pártkonszenvezőnek, hanem zöld–alternatív–liberalista jelzővel illette szemléletét. Miközben a Pannon Rádiótól elhatárolta magát, ugyanezt nem tette meg a Slágerrádióval, pedig arról sem nyilatkozott valami fényesen: „*A Sláger-rádióban csak folyamatos öntömjénezés és poénkodás megy.*” Úgy tűnik,

ez a két ismérv az ő szemében a bocsánatos bűnök közé tartozik, ahogyan 2003-ban a Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban elhangzott megnyilvánulása: „*A határon túli magyarok seggnyalását meghagyom az utánunk következő zenekaroknak*” – jelentette ki.

A hatok bandáját erősíti még a Másfél és a Pál utcai fiúk (PUF), velük nem érdemes különösebben foglalkozni, nézzünk inkább néhány új csatlakozót. Horváth Attila szövegíró a szakma egyik nagy öregje. Évekkel ezelőtt őt is megkereste a Demokrata, de Nagy Gergelyhez hasonlóan akkor visszautasította a megnyilatkozás lehetőségét. Pedig nagyon szeretnénk volna megkérdezni, hogyan értsük a Zenészmagazin 1995/3.számának általa vezetett Szóklub rovatában elhangzott felszólítását, mely szerint „...gyorsan liberalizáljuk a füvet...” Később, amikor könyv alakban megjelent szövegeinek gyűjteménye, már bánta korábbi sommás elzárkózását a laptól és saját, jól felfogott érdekében szívesen szövegelt volna a kiadványáról, csak hogy akkor már mi nem tartottunk rá igényt. Most ismét hallat magáról, ezúttal a Pannon Rádiótól tart távolságot.

Azon persze nem csodálkozunk, hogy a nem egészen darázsderekú Lang Györgyi (Pa Dö Dö) szintén elhatárolódik, hiszen tükörképével együtt az SZDSZ kampánygyűlésein illegette magát. Hasonlóképp érthető Hobó hozzáállása, aki bár megszakította kapcsolatait apjával, aki 1956-ban belügyminiszter-helyettes volt, úgy tűnik, hogy bizonyos családi vonások

mégsem múltak el nyomtalanul életéből, annál is kevésbé, mert testvére, Földes György néhány éve még jelentős szerepet töltött be az MSZP választási hadjáratában. Földes László nem csak elhatárolódni szeret, hanem figyelmeztetni is. Ezt tette, amikor pár éve Szomjas György filmrendezői életművét mutatták be a Petőfi Csarnokban és ebből az alkalomból néhány szám erejéig ismét színpadra állt a *Kopaszkutya* című filmből ismert és Schuster Lóránt vezette, jelképes Colorado együttes. Hobó addig nem lépett az épületbe, amíg Lóri el nem hagyta a terepet, majd afelett érzett nemtetszésének adott hangot a világot jelentő deszkákról, hogy Deák Bill fellépett az együttessel. „*Hiába figyelmeztetem, Bill, vigyázz !*” – emelte fenyegetően magasba mutatóujját az elképedt hallgatóság megdöbbenésére.

Ahogy Bolgár György tette ugyanezt szégyenletes rádióskodása idején is. Az elhatárolódóknak eszébe nem jutott kikérni maguknak azt a stílust, amit a megátalkodott tudósító gyakorolt, és ugyanígy természetesnek veszik azt a hangnemet, amellyel a Heti Hetesben vérben úszó szemekkel gyalázzák a nemzeti oldalt, Verebes István pedig kócerájnak nevezi Magyarországot.

Ami a jelenlegi, pökhendi zenészek lépését illeti, lényegében semmi értelme. Egyrészt többségük eddig sem – vagy csak elenyésző mértékben – jelent meg a Pannon Rádió műsorában, ahogyan a Heti Hetesbe sem fogják behívni a nemzeti oldal elkötelezett híveit. Ezt a tényt mindkét fél hallgatóság tudomásul vette. Ami a dolog szerzőjogi oldalát illeti, a közkinccsá tett zeneanyagokat törvényi úton a műsorból letiltani nem lehet. Olyan ez mintha egy szobrász kikötné, hogy köztéri alkotását csak bizonyos személyek tekinthetik meg, a többi járókelő pedig kösse be a szemét, ha arra téved. Az eset már csak azért is példátlan, mert – amint azt Dobos Attila az m1 műsorában elmondta – a rádióállomások szerzőjogi általányt fizetnek az Artisjusnak, ebből pedig akkor is osztanak a tiltakozó zenészeknek járulékot, ha nem játsszák felvételeiket.

Babos Gyula, Back II Black, Bajor Imre, Benkő László, Berkes Gábor (ex-Első Emelet), Bochkor Gábor, Bornai Tibor, Boros Lajos, Bródy János, Cserháti Zsuzsa, Csonka András (az RTL Klub műsorvezetője), Dész László, Eszenyi Enikő, Eszményi Viktoria, Fábri Péter, Falusi Mariann, a Favágók (Vágó István zenekara, amelytől viszont énekesük, Makrai Pál határolta el magát), Gálvölgyi János, Gerendás Péter (nem mert részt venni az m1 szervezte beszélgetésben Dobos Attilával), Geszti Péter (a rapper), Gőz László (a BMC kiadó vezetője), Halász Judit, Heilig Gábor, Hernádi Judit, Hobó és a Hobó Blues Band, Hofi Géza, Horgas Eszter, Horváth Attila, Horváth Kornél, Karácsony János (LGT), Katona Klári, Kentaur, a KFT, Koltai Róbert, Koncz Zsuzsa,

Koós János, a Korai Öröm, Kováts Kriszta, Kulka János, Lang Györgyi, Lerch István, Malek Miklós, Novai Gábor, Pierrot (ő készítette a *Poljuszka* diszkóváltozatát és a *Best Of Communism* CD-összeállítást), Presser Gábor,

Rácz Zoltán, a Republic, Soltész Rezső, Solti János, Somló Tamás (aki már a magyarságtól is elhatárolta magát a Hősök terén), Sztevanovity Dusán és Zorán, a TNT, Victor Máté, Wolf Péter és Závodi Gábor tehát nem vállalt közösséget a szerintük 'kirekesztő, nyíltan rasszista, antiszemita' Rádióval.

A felsoroltak azért tudják, merik, teszik a dolgukat, mert biztosak abban, hogy a Pannon rádió hanyagolásával sem csökken a tömegtájékoztatásban játszott szerepük. Meg kéne egyszer már mutatni, hogy nélkülük is van és lesz élet ebben az országban.

A levetett álarc, avagy a 'nagy generáció' tündöklése és bukása

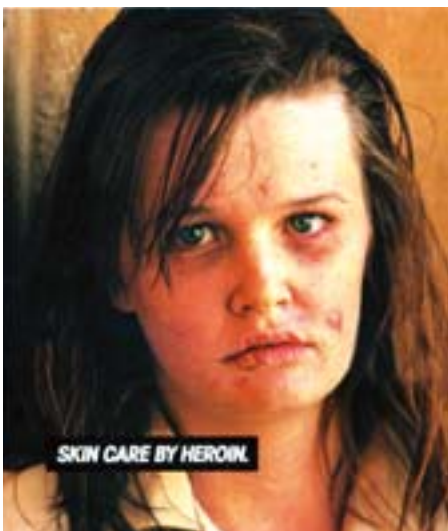
Már eddig is láttuk, hogy zene és politika aligha válhat el egymástól és az egymásnak feszülő pártok a világ minden táján igyekeznek a tömegtájékoztatásból ismert hírességeket magukhoz édesgetni – bizonyos esetekben erre kérni sem kell őket –, ez tehát nem jellegzetesen magyar jelenség. Csakhogy Nyugaton a pártrokonszenv nem kapcsolódik a múlttal való azonosulással, ezért különösebb megdöbbenést sem vált ki, ha valamelyik zenész nevét adja a választási küzdelemhez.

Az olasz Adriano Celentano egészen odáig merészkedett, hogy még a kampánycsend időszakában is kiállt kedvenc pártja mellett, ennek következtében pénzbüntetést is kirótt rá a bíróság. Az Egyesült Államokban napjaink mocskos szájú rockere, Kid Rock mosolyogva fényképezette magát a szintén fülig érő szájjal vigyorgó Bill Clintonnal, Bob Dylan egy időben Izrael mellett folytatott hírverést. Miközben szoc-liberális oldalról kigyót-békát kiabálnak a nemzeti vonalat képviselő muzsikusokra, természetesnek veszik a mellettük ágálók rokonszenvtüntetését. Egy részük az úgynevezett és sokat emlegetett nagy generációhoz tartozik. Nézzük meg közelebbről a Kelet-Nyugat közötti különbséget és a bevezetőben említett múlttal való azonosulást.

Odaát a népfelség biztosította többpártrendszer következtében nem alakult ki éles politikai szembenállás – főként nem nekivadult kirohanás – a zenekarok és előadók, valamint rajongótáboraik között. Ha ugyanis nem tetszett a kialakult állapot, megfelelő támogatással bármikor lecserélhették az éppen időszerű kormányt. Magyarországon az egypárti önkényuralom ezt a lehetőséget nem adta meg, ezért a 'vele, vagy ellene' szemlélet két alapvető típusra osztotta a lázadásra mindig is hajla-

Courtney Love

Bőrápolás heroinnal

Rob Halford

Michael Jackson két arca

mos fiatalokat. Létrejött a behódolók – a megalkuvók – és az 'ellenzék' tábor. Onnan lehetett tudni, ki hová tartozik, hogy az érintettek megjelent-e folyamatosan hanglemeze, vagy sem. Akik benne voltak a pikszisben, ideig-óráig tartó mellőzés, eltiltás után újból és újból megjelentek a lemezpiacon, a színpadokon és az ORI-turnékon.

Az elmúlt három évtized során mást sem lehetett hallani, mint hogy a Kádár-korszakban mekkora hőstettet hajtott végre az Illés–Metró–Omega hármas és persze Koncz Zsuzsa, amikor ilyen-olyan trükkökkel igyekezett kijátszani a Sanzonbizottság cenzorainak árgus szemeit.

Az 1996-ban megjelent *Így volt... Ez van...Hogy Lesz? – Magyar Beatólógia* című kötet beszélgetéseiből meglepő módon az derült ki, hogy minden befutott zenész 'ellenálló' volt a maga módján. Mesterségesen keltett mítoszt alakítottak ki maguk körül, miközben azokról a kutya sem beszélt, akik valóban nem jutottak lemezszerződéshez. Ma már jól tudjuk, hogy a 'három nagy' zenészei még csapaton belül sem vallanak azonos – politikai – nézeteket, de ettől a folyamatok – a rendszeres koncert- és lemezfelvételi lehetőségek – még tisztas megélhetést biztosítottak számukra. Az 'elnyomott' Koncz Zsuzsa az átkosban 1989-ig tizenkilenc eredeti és válogatás albumot adhatott ki, Bródy János az Illés együttessel kilencet és szólóban még hármat, Somló az LGT tagjaként tizenkettőt, Zorán a Metróval kettőt, szólóban még hatot. Az említett több tucat nagylemez – amennyiben hihetünk a statisztikáknak – milliós példányszám-ban talált gazdára. Szegény zenészeket annyira elnyomta a piszkos kommunista rendszer, hogy most aztán rútol meg is fizettek ezért a kirekesztő hozzáállásért, és a 2002-es választások közeledtével odaálltak kardoskodni a kommunista Medgyessy Péter mellé. Hogy esetleg cseréptörés esete forog fenn, azt fel sem merjük tételezni. Itt jegyezzük meg, hogy Horn Gyula és Kovács László megjelent az Omega 1994 szeptemberi koncertjén a Népstadionban. Nyilván nem jött nekik rosszul ez az önnépszerűsítés, főleg azután, hogy Kóbor János korábban a Fidesz óriásplakátjain mutatkozott. Nem kevésbé dörgölődött Demszky Gábor Frank Zappához, akit ő hívott meg magyarországi vendégszereplésre 1991-ben.

Bródy János

És most idézzünk fel egy korábbi, roppant kellemetlen esetet. Általános felháborodást keltő nyilatkozatot adott az Udvarhelyi Híradónak Bródy János, a jól ismert szövegíró. A lapban megjelenteket a Magyar Nemzet 2000. május 10-i száma hozta le, mely szerint Bródy kijelentette, „... a Fidesz óriási bajba kerül, ha elveszíti a választásokat. Pokorni Zoltán kivételével az összes politikusra egy jogállamban börtön várna. Adót csaltak, a gyerekeik úgy működnek, mint egy maffia. Magyarországon a 'külön véleményű' emberek meglehetősen nagy veszélyben vannak. Ha valakinek más a véleménye, mint a hatalmon lévőknek, akkor nagy valószínűséggel megjelenik nála az adóhatóság. Nálam nem olyan régen voltak...”

Eddig az idézet, ám a java csak ezután következett. Bródy ugyanis cáfolta, hogy egyáltalán nyilatkozott volna, és provokációnak nevezte a történeteket, mivel az újságíró csupán egy koncert utáni kocsmai beszélgetésen jegyzetelve tévesen adta vissza az ott elhangzottakat. Pintér D. István, az Udvarhelyi Híradó felelős szerkesztője akkor e sorok írójának elmondta, hogy hangfelvétellel tudja bizonyítani a beszélgetés hitelességét, amelyet május 13-án a Nap-kele műsorában is be fog mutatni. Hozzátette, hogy nem kocsmában, hanem a NO CoMMent együtessel és Tolcsvay Lászlóval fellépett Bródyval a koncert helyszínén, egy sportpályán felállított színpad mellett, a kispadon ülve beszélgetett a tudósító. Bródy eleinte azt hitte, hogy az RMDSZ jelöltjének választási rendezvényén szerepelt, mire felvilágosították, hogy a Fidesz közeli szemléletű, ám független polgármester, Szász Jenő jelöltségéről van szó. Pintér azt is megemlítette, hogy a koncertet nem az önkormányzatától, hanem Magyarországról pénzelik. Május 13-án reggel ő és a Magyar Nemzet főszerkesztője állta Verebes István kérdéseit. Miután a vitatott, Bródy János hangját tartalmazó mondatokat a nézők füle hallatára bejátszották, Verebes megpróbálta eljelenítteleníteni a történeteket. 'Védencét' azzal igyekezett menteni, hogy ezt a Fideszről szóló véleményt már ő is hallotta, a szövegíró csak a szóbeszédet ismételte meg, ami nem bűn. Valóban nem, csak akkor azt hozzá kell tenni, Bródy viszont nem hivatkozott senki másra, saját gondolataként közölte a tudósítóval, majd utólag annak tényét is letagadta. Semmiképp nem elsőlás áldozata, hiszen véleményét másutt sem rejtette véka alá. Történetesen

1999. márciusában a budapesti Fórum szállóban, amikor a *Veled Uram, de nélküled* rockopera sajtótájékoztatóján kemény szavakkal ostromozta a Fidesz-kormányt, érzékcsalódásnak nevezte a szabadságjogokat. Emiatt nyilvános vitába is keveredett a hozzászóló Kondor Katalinnal.

Visszatérve a muzsikos veteránokhoz, úgy tűnik, hogy óriási és pótolhatatlan vágyálommal lesz szegényebb egy többmilliós korosztály. Tanúi vagyunk a visszahozhatatlan múltat visszahozni kívánó koncerteknek, ahol szem nem marad szárazon és az utolsóként bejelentett fel lépést az utolsó utáni, majd az azutáni követi. Ilyenkor az egymást rég nem látott cimborák újra és újra felelevenítik, esetleg kiszínezik egykori, a hatalommal szemben kifejtett ellenállásuk minden apró részletét. Pedig hiedelmüknek nem sok alapja van, hiszen minden korosztály úgy tekint vissza saját zsenge éveire, hogy az volt az igazi.

Visszatérve a zenekarokhoz, egyik nyáron a Népstadiont rajongókkal színültig megtöltő három nagy, az Illés–Metró–Omega megmozdulásának lehettünk tanúi. Néhány hónappal később már a három nagy legalább egy-egy tagja – az Illésből Bródy János, a Metróból a Zorán testvérek, az Omegából Presser Gábor és Benkő László – elhatárolta magát a Pannon Rádiótól. A hír felért egy lórúgással. Vajon miféle mögöttes erők vették rá őket erre a tiltakozásra? Még ma is ilyen hihetetlen mértékben függ-nének valakiktől? Mert hogy némelyikük nem magától találta ki az elhatárolódást, annyi bizonyos. Belegondoltak-e, hogy mit jelent ez a jövőre nézve? Például azt, hogy miként osztják meg ezen lépésükkel saját közösségüket, hiszen elképzelhetetlen, hogy józanul gondolkodó ember továbbra is közösséget vállaljon ezekkel a fasisztázó, vagdalkozó zenészekkel. Mint fentebb említettük volt, nyugaton ilyen sarkos megosztás aligha létezik. A mi 'nagy korosztályunk' képviselőitől viszont eddig mást sem hallottunk mint azt, hogy miként szálltak szembe az elmúlt rendszerrel, ha jól emlékszünk Koncz Zsuzsának *Betiltott dalok* címmel lemeze is megjelent pár évvel ezelőtt. Megalapozatlan vádaskodásuk,

Horváth Charlie

döntésük, elhatárolódásuk egy egész hős-korszakot dönthetett romba, hiszen egyfajta, színpalak mögötti megalkuvást sejtettet. És ez csak a kezdet volt, hiszen Horváth Charlie is csatlakozott hozzájuk, ami azt jelentette, hogy a háttérben folyt a megdolgozás. Akár az eddig egy csoportba gyűlt zenészek, akár a kiadók – az elektro-

mos tömegtájékoztató sem kizárt – oly módon gyakorolhatott nyomást a még habozókra is, hogy nem zenélnek velük, nem adják ki a lemezeit, illetve nem játsszák felvételeiket, ha nem társulnak a közös akolba. Márpedig ennek következtében zenész és zenész között ugyanaz az alpári gyűlölet alakulhatott ki, mint a politika területén a pártok között. Aki erre játszott, nagyon hamar elérhette célját. A külföldi áruáradat hatására amúgy is padlóra került magyar könnyűzene bedolgozói – tekintsünk el a mindössze tucatnyi kiváltságos helyzetben lévő előadótól – meghatározó válaszút elé került/nek. Vagy csatlakoztak hatvanhat társukhoz, vagy a mégoly csekély lehetőségek előtt is elzárták számukra az utat. Azt eddig is tudta a nagydíjazott, de maguk a zenészek is, hogy a régiók nem feltétlenül nagyobb tudásuk miatt lettek kiválasztottak, túlélők. Ezért is hangzottak folyamatosan, hogy mennyit kellett szenvedniük a sikerért, micsoda megalkuvásokba kellett belemenniük. A 60/70-es évek szinte valamennyi jelentősebb zenekara felsorakozott, vagy legalább is képviseltette magát ezen az arcvonalon. Akinek akkor jutott hely a húsfaszék körül, az most is ott melegszik a tűz mellett és úgy táncol, ahogy a fülébe fütyülnek. Az is kiderült, hogy a gyeplőt kézben szorongatók nem egy esetben – Makrai Pál, Marcellina – meg sem kérdezték az érintetteket álláspontjukról, csak úgy hanyagul hozzácsapták őket is a tiltakozókhoz. *Gyarló az ember* – írta Bródy az István, a királyban. Tudjuk. Csak akkor felejtjük el az egész iszonyatosan felfújt körítést, a tartalom nélküli süket dumát, a hősi múltat, és nézzünk szembe a valósággal. Az olyan legendás zenekarok mint a Taurus, a Korál, a Piramis, a Senator, Horváth Charlie, a Tunyogi Rock Band szövegeit, mint fentebb jeleztük, Horváth Attila, az egyik elhatárolódó írta. Őszinte, kőkemény rock – vallották magukról annak idején többen is. Akkor voltak őszinték, vagy most? Vajon minden aláíró meggyőződésből tette, amit tett, vagy ennyire kell a zseton a nyugdíjhoz? Hogy ezek a hiteltelenné vált előadók azóta kevésbé lettek-e kapósak, döntse el az olvasó.

A felismerés mindig fájdalmas, és ahogyan Munkáspárt élemedett korú rokonszenvezői sem fogják beismerni földi életükben, hogy évtizedekig bolonddá tették – és teszik – őket, a nagy generáció bűvöletében élők sem mondanak le arról az álmukról, hogy olyasminek voltak részesei, ami megismételhetetlen. Persze tisztelet a kivételeknek, csak az ő hangjuk kevésbé hallatszik a melldöngetők árnyékában, és ahogyan hajdanán, ma sem nekik áll a zászló. Igyekezetük, hogy hasonló korú társaiknak olyan élményt nyújtsanak zenei és szövegkörnyezettel,

amelyben apáiknak nem lehetett része, őszintének tekinthető. A nagy korosztály néhány legjelentősebb képviselője velük ellentétben végre levetette álarcát. Kár, hogy ezzel a műsorszámával három évtizedig várakoztatta a nagyérdeműt.

Clear Channel

Nem lehet elmenni a 2001. szeptember 11-én a New York-i World Trade Centert ért, állítólagos terrortámadás következtében kialakult örület mellett sem. Hivatalosan még senki nem tudott semmit, a tömegtájékoztatás máris feldobta a lehetséges gyanúsítottak nemzetiségét. Mint-hogy három évvel a tragédia után még mindig nem jutottunk közelebb a történetek valódi hátteréhez, az elkövetők személyéhez, mintha kissé elhamarkodott lett volna az, ami a tengeren túli zenei életben történt.

Úgy kezdődött, hogy az Amerikai Egyesült Államok San Antonio-i székhelyű legnagyobb rádiója, a Clear Channel – fennhatósága alá több mint 1200 rádióállomás tartozik – alig pár nappal a nemzeti gyászhangulatot követően közzétett egy betiltott dalokból álló listát. Ezek közé 150 olyan művet soroltak, amelynek címe vagy szövege érzéketlennek tekinthető a történetek iránt.

A tiltás megfogalmazói szerint ugyanis nevezett számok szövegkörnyezete utalást tartalmaz a halálra, a repülésre, szeptember hónapra, illetve az általános pusztításra, így a Mudwayne féle *Death Blooms* (*Virágzik a halál*). Ha ezen érvelést el is fogadjuk, még a legérzékenyebb lelkiületű hallgató is találhatott közöttük olyanokat – pl. John Lennon *Imagine*-jét –, amelyet nehéz 'támadó' jellegűnek tekintetni. A lista a System Of Down akkoriban No.1. kislemezét is tartalmazta, amelynek címe *Chop Suey!* (*Csapd le, Suey*). A Rage Against The Machine azt a kétes dicsőséget is kiérdemelte, hogy teljes lemeztermésüket betiltották politikai és támadó jellegük miatt, ahogyan a Metallica négy dalát, és bármily hihetetlen, még a leányokból álló Bangles *Walk Like An Egyptian* című száma is szerepelt a listán. De itt van Louis Armstrong, a Beatles, a Dave Clark Five, Petula Clarke, Simon and Garfunkel – *Híd a zavaros folyó felett*, Led Zeppelin – *Lépcső a mennyekbe* című, továbbá Frank Sinatra New Yorkot dicsőítő dala. Itt már azért elgondolkodik az ember, hogy valakik nagyon rossz lóra tettek és ez az érzése csak fokozódik, amikor a listán szemébe tűnik a Doors *Vég* című tétele, de nem találja mellette az *Ismeretlen katona* nem kevésbé riasztó

klipjének (kép)sorait. Megjelenik Ronnie James Dio *Szent gyöngyhalásza* (*Holy Diver*), aki túl sok időt töltött az éjféλι tengerben, de hiányzik mellőle a *Mennysországra éhezem* (*Hungry For Heaven*). Ugyanez az egyoldalúság figyelhető meg az *Animals El kell mennünk erről a helyről* (*We Gotta Get Out Of This Place*) és a kimaradt *Égi pilóta* (*Sky Pilot*), valamint Jimi Hendrix a csalfa asszonyt lelövő *Hey Joe*-ja és persze a kifelejtett *Géppuska* (*Machine Gun*). Felkerült a listára Barry McGuire dala, a *Rombolás kezdete* (*Eve of Distruction*), csak hogy a refrén szerint az énekes éppen hogy nem hisz a pusztításban. A U2 *Vasárnap, véres vasárnap* (*Sunday Bloody Sunday*) című szerzeménye megtörtént írországi eseményt örökít meg, tehát semmi köze Amerikához, míg a Kansas féle *Homok a szélben* (*Dust In The Wind*) a rock egyik legszebb lírikus pillanata.

Valamilyen érthetetlen oknál fogva viszont lemaradt erről az öröklis-tárról a Who klasszikusa, *Az én korosztályom* (*My Generation*), amelynek épületes szövege imigyen hangzik: „*Remélem meghalok, mielőtt megöregszem.*”

Úgy tűnik, a valóság kevésbé izgalmas, mint ahogy a híresztelés sejtetni engedte, hiszen valamivel később a Clear Channel még azt is tagadta, hogy a betiltott dalok listája eleve létezett. Szóvivő asszonya, Pam Taylor némileg árnyalva a tagadás tényét, úgy fogalmazott, hogy a terrortámadás után az állomás műsorszerkesztői azonnal összeültek számos műsorigazgatóval és megvitatták azokat a dalokat, amelyek ’támadónak’ minősíthetők a tragédia tükrében. „*Szó nem volt olyan megbízásról, hogy ezek a dalok nem játszhatók, csupán a műsorszerkesztők egy csoportja állított össze listát azokról, amelyek szerintük érzéketlenek történetek iránt. Mindez csupán válasz volt a bekövetkezett eseményekre. A Clear Channel sosem mondta az állomásoknak, hogy ne játsszák le ezeket a dalokat*” – majd hozzátette „*Teljesen a helyi programkészítőkön múlik, hogy kipuhatolják saját piacukat.*” A Clear Channel tulajdonú állomásokat ellenőrző Broadcast Data System (BDS) vizsgálata szerint a Billboard megállapította, hogy a listán lévő dalok többségükben nem kapcsolódnak a szeptember 11-i eseményekhez. Valójában az állítólag betiltott dalok jelentős részét a Clear Channel adóin a bejelentés után is ugyanolyan mértékben játszották le, mint szeptember 11-ét megelőzően. A Rage Against The Machine, a tiltás állítólagos alanya, szintén ott volt a Clear Channel tulajdonú XTRA San Diego és KIOZ San Diego műsórán olyan szocio-politikai tartalmú dalaival, mint a *Guerilla Radio* és a

Testify. Lennon *Imagine*-jének lejátszási mértéke is csak enyhén változott az elmúlt hetekben a BDS által ellenőrzött hagyományos rock rádiókról szóló jelentése szerint. Az egyetlen dal, amelyet valóban súlyosan érintett a szeptember 11-i támadás, a Drowning Pool *Bodies* című dala, amit a tragédiát követően valóban sok adó törölt műsorából. Ezt megelőzően a 77 állomásból 63 játszotta a *Bodies*-t, amint az a Billboard modern rock listája jelzi, ezzel szemben a rákövetkező héten már csak 29 modern állomás nyomta, amelyek közül néhány ráadásul a Clear Channel tulajdona. A működő rockcsatornák közül korábban 46 foglalkozott vele, míg a felhívás után csupán 28 állomás. Ez a csökkenés azonban az egész hálózatot érintő döntés eredménye, amely sokkal inkább a tragikus eseményen mint egy adóállomás döntésén alapult.

Ha már a tiltásoknál tartunk, nem árt azon is elgondolkodni, hogy szeptember 11-e előtt vajon miért nem érdekelték a szűrés szemű sajgórendőröket az említetteknel lényegesen riasztóbb szövegek? Hol van már az idő, amikor a Rolling-nak a *Töltsük együtt az éjszakát* (*Let's Spend The Night Together*)

helyett *Töltsünk együtt egy kis időt* (*Let's Spend Some Time Together*) kellett énekelni, vagy hogy a Kinks együttes *Zsákutcájának* (*Dead and Street*) képsorait száműzték a tv-k műsorából. Az igazi iszonyat a 70-es években kezdődött. A Motörhead sorra ontotta az olyan harcias címeket mint *Overkill*, *Bomber* (*Bombázó*), *Iron Fist* (*Vasököl*), míg Alice Cooper bábukát tépett cafatokra a színpadon. A Twisted Sisters a borotváról énekelt, a W.A.S.P. pedig még erre is rátett egy lapáttal, amikor vezetőjük egy koponyából művért csorgatott a szájába. Ami az Anthrax együttest illeti, szeptember 11-e után egy ideig nem is mutatkozott a nyilvánosság előtt, mert félt volt, hogy névadója, a lépfene terjesztőiként lefogták volna zenészeit. A történetek hatására egyébként egyes nagy vagy nagy zenekarok – többek között a Pantera és a Slipknot – olyannyira begyulladtak, hogy lemondták az Amerikán kívüli körútjukat.

Látjuk, hogy valami nagyon félresiklott a rock területén. És hogy a pop/rock világ hírességeinek mennyire nincs fogalma a valóságról, arra mi sem jellemzőbb, mint hogy meglovagolva az állítólagos terrortámadás napjainkig sem bizonyított tényét, sorra jelentették meg szeptember

tember 11-ével kapcsolatos dalaikat, albumaikat: Bon Jovi – *Undivided (Bounce LP)*, Bruce Springsteen az egész *The Rising LP*, Fleetwood Mac – *Illume (Say You Will LP)*, Pat Benatar *Christmas In America*, Cheryl Crow *Safe & Sound*, Pete Townshend *Flying Boy*, Bódy Magdi. Dee Snider (Twisted Sisters) pedig nagy bátran 'Fuck Osama' feliratú pólót húzott magára. Persze tisztes távolságban az Al-Kaida-vezértől. 2002 januárjában Don Henley (Eagles) és David Crosby jótékonyági koncertet szervezett, hogy harminc, a tragédiában szüleit veszített gyermek számára 300 000 dollárt szerezzen.

Nem fogták fel, hogy az Afganisztán és Irak elleni háborúhoz olyan hatásos indokot kellett találni a Bush-kormányzatnak, amelyhez megvan Amerika – és a világ – lakosságának támogatása. Az ENSZ és a Biztonsági Tanács jó ideig még így sem adta nevét a második iraki – öböl – háborúhoz. Ennek ellenére 2003 májusában a Rickey Medlocke (Lynyrd Skynyrd-gitáros), Zakk Wylde gitáros, Mike Portnoy (Dream Theater-dobos) teljes mellszélességgel kiállt Irak megtámadása mellett. Főleg utóbbi zenekar tette volna jól, ha hallgat, mert éppen az ő szeptember 11-re tervezett tripla *Live Scenes From New York* című albumuk eredeti borítóján láthatók a lángban álló World Trade Center tornyai. Az elképzelést persze visszavonták, de azért kár volt az ördögöt a falra festeni, egyben itt az eredménye a rengeteg brutális lemezgrafikának. Velük ellentétben józanabb hangok is megszólaltak. Az Audioslave tagjai feltették a kérdést: „*Hány irakit kell megölni egy gallon olajért?*”, továbbá „*Valahol egy texasi faluból hiányzik egy idióta*” feliratú röplapokat terjesztettek. Ginger, a The Wildhearts vezetője Tony Blair brit kormányfőnek azt javasolta, hogy inkább a hazai munkanélküliek és a hajléktalanok gondjait igyekezzen orvosolni. Azóta Blair összevissza hazudozik egyik politikusa, a szakértő Kelly öngyilkossága(?) miatt, hiszen beigazolódott, hogy az Egyesült Királyságnak semmiféle indoka nem volt Irak megtámadására, félreértelmezték a biztonsági szolgálatok jelentéseit. Az pedig csak természetes, hogy Zack De La Roche, az egykori Rage Against The Machine énekese a *March Of Death (A halálmenet)* című dalával fejezte ki tiltakozását, mert számukra meg az Egyesült

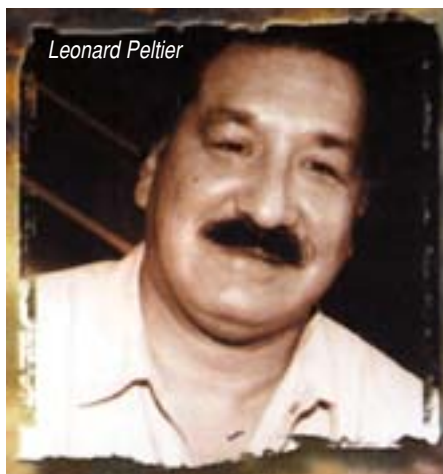
Államok nem tudta bizonyítani, hogy Irak fenyegette volna a biztonságát. Igaza lett. Hozzájuk csatlakozott az amerikai Pearl Jam együttes *Riot Act* (2002) albumán elhelyezett *Bushleaguer*, amelyben éppen hogy nem Bin Ladent piszkálják, hanem az Államok uralkodó osztályát vetik meg, amelyik úgymond kizsákmányolta az összeomlott New York-i ikertornyokat. David Byrne, az egykori Talking Head vezetője megszívlelendő mondatokat nyilatkozott az Uncut 2004 márciusi számában: „Érdekes, ami a birodalmakkal történik. Birtokba vesznek egy országot, majd bizonytalanságot éreznek a szomszédaik miatt, így aztán azokban is befolyást kell szerezniük. Ezután nagyon hamar a birodalom összes energiáját és dollárját a hatalmas terület ellenőrzésére fordítják. Eleinte azt mondják, hogy erre hadászati szempontból van szükségük, csak-hogy ha már egyszer elkezdték, többé nem tudják abbahagyni. Egy idő után azonban összeomlik az egész, mert ezt az állapotot képtelenek fenntartani. Minden birodalommal ez történt a világtörténelem során.” Bizony Amerikának nem ártana elmélyedni a történelemlényekben.

A fenti példák is jelzik, hogy a művészvilág, még ha akarna sem tudna kimaradni a politikából, legfeljebb csak úgy tesz, mintha nem érdekelnék az események.

A rock elmúlt ötven éve egyértelműen bizonyítja, hogy a sajtórendőrség a mindenkori politikának megfelelően lépett vagy hallgatott. Amikor a vietnámi háború mocsarába nyakig belesüllyedt Egyesült Államokat szembesítette önmagával Jim Morrison az *Unknown Soldier* (Ismeretlen katona) című dalához készített klipben, ahol saját, tettetett kivégzését vetette filmre, és amelynek végén művért köpött a lábaihoz helyezett virágokra, a szemérmes yenki hatóság gyomrát megfeküdte a téma. Az ellen persze semmi kifogást nem emelt, amikor a filmhíradók a napalmtámadásokról tudósítottak. Az meg pláne hidegen hagyta, hogy miféle, Morrisonénál lényegesen durvább háborús jelenetek kerültek a Sylvester Stallone és Chuck Norris főszereplésével sorozatban készült akciófilmekbe.

Amerika persze azt is szívesen elfelejti, amit saját országában művel mind a mai napig, miközben másokat oktat ki tisztességből, magát kiáltja ki a szabadság példaképének. Pedig nézzük csak kiről, miről énekelnek Oliver Shanti albumának, a *Shaman 2*-nek előadói! A lényeg az alcím jelenti: *Free Leonard Peltier Now* (Azonnal engedjétek szabadon Leonard Peltiert).

De ki is ez az ember? Eredeti nevén Tate Wikuwa, amerikai lakota (nem dakota!) indián, emberjogi és környezetvédő, az Amerikai Indián

Leonard Peltier

Mozgalom tagja. Amint a CD-borítón olvashatjuk „...az amerikai igazságszolgáltatás szégyenére két FBI ügynök állítólagos megölésének vádjával 1976-ban életfogytiglani börtönre ítélték. Valódi bűne, hogy tiltakozott a földrablások, az Egyesült Államok, az FBI és a bányatársaságok emberi jogokat folyamatosan sértő magatartása ellen Dél-Dakota államban. Elsősorban a területen lévő urán miatt folyik a harc, amelynek kitermelése során a mérgezett ivóvíz jelentősen megemelte

a körzetben a halálozási arányszámot. Peltier nem akart mást, mint igazságos és rendezett viszonyt a Föld Anyával, a vörös és fehér ember békés egymás mellett élését...”. Az akkor 56 éves, kétszeres életfogytiglanra ítélt indián érdekében kegyelmi kérvénnyel fordult Bill Clinton elnökhöz már Teréz anya, Robert Redford színész, Nelson Mandela, a Dalai Láma, Harry Belafonte énekes, Jesse Jackson tiszteletes, Desmond Tutu dél-afrikai püspök és sokan mások. Mindhiába. A házasságtörő elnök emberbaráti lelkét azzal nyugtatta, hogy hivatalának utolsó napján megkegyelmezett egy börtönben lévő maffiózó milliárdosnak. Ez Amerika mércéje.

A CD-n hallható rézbőrű zenészek egyike-másika szintén megjárta a 'hadak útját', így a lakota John Trudell, akinek felesége és három gyermeke – miközben ő népe jogaiért tüntetett Washingtonban –, napjainkig tisztázatlan eredetű lakástűzben vesztette életét. Walela néven felkerült a lemezre a cseroki származású Rita Coolidge és két nővére énekelte *Wounded Knee*, az a helyszín, ahol az állam martalócai mészárolták le 1890. december 28-án a fent nevezett patak partján a jórészt gyerekekből és asszonyokból álló 350 fős indián csoportot. A nép azonban nem felejtett és belefáradva az eredménytelen tárgyalásokba, amelyekkel jogaikat akarták biztosítani, úgy száz évvel ké-

Redbone

sőbb 1970 táján ismét fegyverhez nyúlt. A Nemzeti Gárda véres és kegyetlen bosszút állt. (Ezt akkor a rézbőrű Redbone együttes örökölte meg ugyancsak *Wounded Knee* című dalában.) Énekel továbbá az alkoholt és az önpusztítást elítélő mohikán December Wind, és az alaszkai Medicine Dream, de képviselteti magát az oneida, az apacs–kiowa és a cheyenne törzs is.

Az amerikai politika bizonyítható szennyéről számtalan pletyka is kering. Ezek közé tartozik annak tisztázása, hogy a John Lennont 1980. december 8-án agyonlövő Mark David Chapman – akinek halállistáján egyébként Mick Jagger neve is ott szerepelt – valóban magányos elmebeteg, vagy – amint arról annak idején feltételezéseiről az angol New Musical Express is beszámolt – egy átprogramozott agyú bérgyilkos volt. Tény, hogy az Amerikai kormányzat orra alá sorozatosan borsot törő Lennont akkor érte a halálos lövés, amikor öt év kihagyás után ismét visszatért az aktív zenéléshez. Elképzelhető, hogy a hatalomnak nem hiányzott, hogy újból társadalombíráló dalokkal szórja tele a világot és persze azt se feledjük, hogy Jagger is rajta volt a CIA által megfigyelt személyek listáján. Egy biztos, napjaink nyugati rockere, aki annak idején teljesen szembehelyezkedett a kapitalizmussal és közelebbi tapasztalatok híján inkább a szocializmust élte, teljesen öszszezsavarodott. Nem véletlen, hogy majdnem eltűntek zenéjéből a korábban oly gyakori társadalombíráló megnyilvánulások, hiszen ma már tudja, mit is jelentett valójában a bolsevizmus. Azt látja, hogy mi megy nyugaton, de nem igazán foglal állást, azt rábízza a globalizáció ellen tüntetőkre. Már írtuk, hogy Rod Stewart a 70-es évek végén *Maggie Mae* című sikerének refrénjébe jelképesen beépítette a konzervatív Margaret Theatchert –, „*Maggie! Bárcsak sose lát-nám az arcod!*” –, de vajon mennyivel lett jobb nekik a munkáspárti Tony Blair kormányzása alatt? Most vajon mit énekeljen Rod Stewart? Csoda, hogy keresve is alig találunk politikai töltetű szövegeket?

Dísztribűn az elitnek

Sajátos módon ünnepelte az ország könnyű- és komolyzenében érdekelt szervezőgárdája a millicentenáriumot 1996-ban. A magyar előadók felkarolása helyett soha nem látott mennyiségben zúdította a Kárpát-medencére a világhírességeket.

A történet persze úgyis felfogható, hogy így akartak kedveskedni a zenebarátoknak. Komoly üzletember azonban aligha számíthatott arra,

hogy ez az áradat nyereséges lesz, hiszen lassan már kosztra és kvártélyra sem telik a bennszülötteknek, nemhogy kultúrára. Magyarán, csupán a veszteség mértékét és nem bekövetkeztét kellett kiszámítani. Szemez-gessünk a kínálatból (a jegyárak forintban elővételben és a helyszínen):

<i>Tracy Chapman</i>	IV. 30.	1950	2150
<i>Jan Garbarek</i>	V. 7.	2300	2600
<i>Sting</i>	V. 23.	2600–3300	2900–3600
<i>Simply Red</i>	VI. 13.	2400–3300	2700–3600
<i>Bon Jovi</i>	VI. 18.	2900	2900
<i>King Crimson</i>	VI. 19.	2390	2590
<i>Mark Knopfler</i>	VI. 21.	2400	2800
<i>Red Hot Chilli Peppers</i>	VI. 25.	2500–2900	2800–3200
<i>Santana</i>	VI. 30.	2200	2200
<i>Candy Dulfer</i>	VII. 1.	1500–2800	1500–2800
<i>Lou Reed</i>	VII. 3.	2600	3000

(Ezek az árak 2003-ra legalább duplájára, más esetben háromszoro-sára nőttek. Paul McCartney koncertjére 17–50 000 forint között árul-ták a jegyeket.)

Ehhez a sorozathoz jött még a Pepsi-sziget nemzetközi gárdája, a te-norok Népstadionbeli jelenése, Tina Turner és Michael Jackson. Még tiszta szerencse, hogy a Jethro Tull-koncert betegség miatt elmaradt.

A lista önmagáért beszél, de amilyen látványos, olyan bizarr a belép-ők tekintetében. Vajon ilyen világválogatott mellett milyen eséllyel indultak a hazaiak? Nem a képességeikről volt szó, hanem arról a gon-dolkodásmódról, amely szerint ők máskor is láthatók. Így aztán sokan azokra a hírességekre költötték utolsó garasait, akiknek legközeleb-bi vendégszereplése több mint valószínűtlen. Az elképzelés ott sántít, hogy a 'máskor' is teljesen bizonytalan. Akkoriban úton-útfélen lehe-tett hallani zenészekről, hogy még egy ilyen év és számukra jön a kol-dusbot. Ha viszont a jegyárak ismeretében borítékolható volt a ráfize-tés – be is következett –, akkor mi indokolta az egész színjátékot? Le-hetett ez az előrelátás hiánya akkor, amikor a szervezők többéves hiva-tásos múlttal rendelkeznek? Kik vállalták magukra a veszteséget? Akár-hogy is történt, az évforduló tálcán kínálta a lehetőséget, hogy a hal-dokló, ugyanakkor tehetségben világszínvonalú magyar könnyű- és ko-molyzenét megtámogassák. Az illetékesek felhívták-e a világ figyelmét, hogy Magyarország nem csupán másodhegedűsöket termel? A mille-centenáriumi pénzekből erre is futotta volna.

Felbukkant viszont a két tenor, na meg Diana Ross. Hogy magyar jelleget adjanak a komédiának, a plakátokra apró betűkkel felrótták: Rost Andrea. Ezt megelőzően egy késő esti tv-vitában Hegedűs László, a Multimédia vezetője, valamint Farkasházy 'Hócipő' Tivadar indulatosan vitatta Frank Tamás, az Ostermann Formula Kft. elnökének derűlátását. Nehézményezték, hogy a koncertet lakossági pénzekkel is – 180 millió Ft – megtámogatták és nem vállalkozói alapon szervezték, vállalva az ilyenkor szokásos kockázatot. A 8 millió dollárba kerülő elképzelés, miszerint a világhírességeket eltető nyugati turisták özönlöttek volna el a Népstadiont, teljesen megbukott, a pénz pedig elúszott. Nem is lehetett másként, hiszen Carrerast, Domingót, Pavarottit legfeljebb Bécsig követték rajongói, miután végighaknizták az egész világot. Az csak hab a tortán, hogy maguk is tudták – a koncert után be is jelentették –, ez az utolsó közös fellépésük, az utolsó kasza. Pavarotti már el sem jött, Diana Ross pedig inkább hajzatával foglalkozott, miközben reménytelenül küzdött a mindenbe beleakadó mikrofonzsinórral. Jobb helyeken ezt már kábelnélkülivel oldják meg, ami persze mind semmi ahhoz képest, hogy a gypepszőnyeg védelme érdekében Bécsből akartak hozatni sajátos borítást potom 1,6 millió schillingért. Hogy ugyanezt a Népstadiontól is lehet bérelni – ahogyan a Rolling Stones esetében – néhány százezer forintért(!)? Jó lenne tudni, hogy végül melyiket választották és egyáltalán kinek az agyából pattant ki az ötlet!

A pálmát azonban minden kétséget kizáróan a főváros rendezvénysorozata vitte el a maga pontonszínpados elképzelésével. Miután a Demszky-huszárok pályázatot hirdettek lebonyolítására, ki is választották a jelentkezők közül a Transatlantic Media Associates (TMA) film kft-t. Ahogyan telt-múlt az idő és foszlott semmivé a nagyszabású elképzelés, úgy apadt a 400 milliós költségvetés 200-ra. A bevételi oldalon a Lánchíd mellett felállítandó díszemelvény vendégeire számítottak, akiknek a négynapos play back rendezvényre áfával együtt 134 000 forintért adták volna a bérletet. Ennek az árnak azonban nem volt valóságtartalma a tömegek számára. Akárcsak a kádári időkben, kizárólag egy bizonyos elit terpeszkedhetett volna a kb. kétezer fős tribünön, mondjuk Horn és Demszky kezét rázhatott volna Ray Charlessal, majd a belépő árát leírhatta volna költségként. Hogy azért a pórnép is kapjon

valamit, óriás kivetítőket terveztek a város több pontján. Ezek bérleti díjának 50%-át ki is fizették, de csak egy részüket állították üzembe. És vajon rendelkezésre állt-e a technika a nagyméretű vízi színpad felállításához? Erről se nagyon beszéltek az illetékesek. A Duna parti események végül lementek a lepényevés szintjére és látogatói talán már nem is emlékeznek arra, hogy mit is láttak. Demszky nem véletlenül nyilatkozta, „*Vannak olyan pillanatok, amikor egy város vezetőségének be kell ismernie, hogy tévedett.*” Itt jegyezzük meg, hogy részben a főváros által támogatott, az oroszok kivonulását ünneplő Budapesti Búcsú szintén népiünnepéllé fakult, fátylat borítva az eredeti célkitűzésre. Oroszokról már szó sem esik.

Schiffer János magabiztos júliusi nyilatkozatai ellenére a rendezvény átkerült a Hősök terére, a résztvevők kilétéről pedig megindultak a találgatások. Az Omega tagadta, hogy fellépne – Kóbor összevisszaságnak érezte az előkészületeket –, Sebestyén Márta és a Deep Forest jelenése is több változatot megért, ráadásul az utóbbi szerződését a főváros egyoldalúan módosította. Így aztán ők is leköszöntek. Az utolsó percekig folyt a az alkudozás, hogy a Rózsa Records támogatta Charlie, vagy az

Somló Tamás

Abella Miklós erőltette Republic legyen a fő műsorszám. Ez az erőpróba lényegében két párt – Rózsa István az SzDSZ-hez közel álló Hit Gyülekezet tagja, míg Abella bolsevik múltjával az MSZP uszályába kapaszkodik – ütközte volt. Végül Charlié lett a mikrofon, aki annyira komolyan vette a holland Amstel cég támogatását, hogy még ezen az egyedi magyar ünnepen sem vette le a cégjelzéses siphont. Az egész gálára a koronát Somló Tamás – egykori LGT-zenész, volt zenebohóc – tette fel. Pökhendien bejelentette, hogy ő – ugyan nem 1100, hanem – 5756 éves.

Bizonyára elfelejtette, hogy hol van és milyen alkalomból léptették fel. Vagy nagyon is jól tudta. Mindenesetre azt az évszámot adta meg, amikor a júdaizmus szerint Isten megteremtette az emberiség ősapját, Ádámot. Innen kezdődik a zsidó időszámítás. Jó vicc volt? Somló mindenesetre magyarázni kezdte a bizonyítványát.

A felsoroltak ismeretében a feltett kérdésekre csak egyetlen felelet adható: a szervezők egyike sem gondolta komolyan, hogy súlyának megfelelően kezelje a soha vissza nem térő lehetőséget, a millicente-

nárium megünneplését. Látszatrendezvények, tökéletlen, kocaszervezés, eltékozolt milliók, néhány kivétellel már a Kádár-rezsimmel is együttműködött zenészek felléptetése, ennyi maradt belőle. Azon nincs mit csodálkozni, hogy a rendezőknek eszébe sem jutott a P. Mobil–Állami Hangversenyzenekar-féle *Honfoglalás* bemutatása. Azon viszont igen, hogy még a nemzeti oldal sem karolta fel azt a rock szvitet, amely mindenki mást megelőzve 1976 óta alapműve a magyar könnyűzenének. A tanulságot ezek után vonja le mindenki magának.

Választás 2002

Április 7-én este az RTL-Klub sajátos módon kapcsolódott a választás folyamatába. Show-műsor jelleggel a jelentősebb pártok 'vezérszurkolóit' és szektornyi közönségét csődítette a stúdióba, műsorvezetőként Erős Antóniát és Szellő Istvánt vetette be. És most nézzük a vezérszurkolókat. FIDESZ–MDF: Vikidál Gyula–Kerényi Imre, MIÉP: Schuster Lóránt–Dörner György, SZDSZ: Hegedűs D. Géza–Székelyi József, MSZP: Bodrogi Gyula–Móor Marianna–Dévényi Tibor. A show forgatókönyve úgy működött, hogy a műsorvezetők által feltett kérdésekre válaszoltak a vezérszurkolók, amit természetesen a mögöttük ülő táboruk zajos üdvrivalgása követett. Az egész elgondolás ahhoz az m1-en látható, szombat reggelenti gyermekműsorhoz hasonlított, amelyben a kisiskolásokból álló csapatok helyes válasz esetén piros pontot és csokinyuszt kapnak ajándékba. Ennek aztán annyira örülnek, hogy fülig ér a szájuk. Ami azonban megfelelő egy alsó tagozatos korosztálynak, aligha a szavazókorba lépett polgárok értelmi szintje. Az RTL-Klubnak erre futotta erejéből. Elérte, hogy a jelenlévő sportolók, színészek egymásnak ugrottak és a pályatársak még jóval a választások után sem fogtak jó szemmel nézni egymásra. A nagy nyilvánosság előtt persze mindenki kölcsönös rokonszenvről biztosította a másikat, de jól tudjuk, hogy az időnként maró gúnnyal és sértő szándékkal, elejtett szavakkal vágott sebek nagyon lassan gyógyulnak.

Móor Marianna kioktatónak nevezte Orbán Viktort, míg Dévényi azt sérelmezte, hogy a kezdeti együttműködés után megszűnt a kapcsolata a Fidesz-fiúkkal. A sértődés még talán érthető is, az már kevésbé, hogy az említett kapcsolat lazulása miatt épp az MSZP táborába vezérelte hazánk egyik legrégibb lemezlovasát. Valószínűleg nem ekkor váltott lovat, hanem kezdetektől fogva azt nyargalta. Róla nyilatkozta Danyi

Attila, zenész, a Scampolo együttes vezetője az alábbiakat (Magyar Demokrata 1995. augusztus 24.): *„Dévényinek köze nem volt a diszkóhoz, viszont, mint műsorvezető profi módon tudta, hány deka kockacukrot kellett a közönség közé dobni az izsáki búcsúban, hogy azok egyszerre tapsoljanak az általa felrakott számokra.”*

Friedrich Klára írta a Magyar Világ 2003. október 31-i számában a következőket: *„Azok, akik most 'fenn' vannak és jobboldalinak mondják magukat 1989 előtt is 'fenn' voltak és Kádárék fizetési listáján voltak. Nincs egy író, egy tudós, egy zenész, egy képzőművész a most is fenn lévő áljobbboldaliak közül, akit ne futtattak volna a 'rendszerváltás' előtt is. Egyetlen új, igaz arcot sem engedtek be maguk közé 1989 után és egyetlen 1956-os szabadságharcos nem került döntési helyzetbe.”*

Igazság, mutasd meg arcodat, lépj a fényre (Dinamit)

Eredendő kérdés, hogy a zenész távol tudja-e tartani magát a napi politikától? Meggyőződésem, hogy Magyarországon semmiképp. Ennek bizonyítéka a Danyi Attila által kiadott Scampolo könyv, Som Lajos beismerése, Vikidál Gyula, Arató András 'baráti beszélgetése' az operatív tisztekkel, ORI és az Interkoncert ÁVH-s vezetősége, Erdős Péter elvakultan pártalapú döntéshozatala, Bors Jenő KGB-s múltja. És ez csak a jéghegy csúcsa. Ezúttal csak Nagy Ferót és Vikidál Gyulát kérdeztem a velük kapcsolatosan történelekről, továbbá egy volt operatív tisztet, a fogalmak tisztázása céljából.

Nagy Feró

Tudtad-e, sejtetted-e valaha, hogy valaki tájékoztatta a tevékenységedről a hatóságot?

Biztosat nem tudtam, arról viszont meg voltunk győződve, hogy a 70-es években figyelnek bennünket, hogy telefonjainkat lehallgatják. Ebben a tekintetben egyébként egyáltalán nem különbözik egymástól a múlt és jelen, hiszen most is ugyanúgy lehallgatják a beszélgetéseinket. Szemforgatás úgy beállítani a helyzetet, hogy az a korszak elmúlt. Pedig most van csak igazán itt az ideje, mert jelenleg már a technikai is megvan hozzá. Akkoriban még valakinek órákig ott kellett gubbasztani a lehallgató készülék mellett, hogy elcsípje a számára lényeges mondatokat. Visszatérve a múlt-hoz, persze hogy sejtettük a megfigyelésünket, csak azt nem tudtuk hogy kit állítottak ránk. Olyan persze volt, akiről el lehetett képzelni.

Arató András közéjük tartozott, aki nemrég olyasmit nyilatkozott, hogy mi van abban, ha valaki húsz évvel ezelőtt azt az eszmeiséget támogatta, amiben meggyőződéssel hitt?

Amikor kiderült róla ilyen irányú tevékenysége, valójában csak beigazolódott a sejtésünk, de nem ért váratlanul. Érdekes, hogy amikor személye szóba került a jelentési tevékenység kapcsán, még meg is fenyegetett, hogy vigyázzak, mit beszélek, holott én soha nem állítottam, hogy ő besúgó volt. Annyit mondtam, hogy amennyiben hihetünk a rólam szóló jelentéseknek, és persze a Magyar Ifjúság 1983. évi 36. számának, akkor abból úgy néz ki, hogy a dokumentumok szerint Arató Andris volt az a személy. Hogy valójában ki volt, azt a fene se tudja. Amióta viszont bizonyosodott, hogy őt takarja a Dejkó (d. j. azaz disc jockey) név, még büszkébben jár-kél. Ő ilyen alkat. Bárkit megkérdezel a szakmában, mindenki azt válaszolja, hogy Arató András mindig is besúgó volt, mindegy, hogy milyen rendszer volt hatalmon. Ez valószínűleg azért van így, mert a diszkósok javarészéhez hasonlóan, először ő maga is zenész szeretett volna lenni, de nem volt hozzá elég tehetsége. Amikor ez nem jött össze, műsorközlő lett, akkor nyergelt át a lemezlovas pályára. Akkora név azonban ott sem lett, mint Cintula vagy B. Tóth László. Az ő diszkójába nem a neve miatt jártak a fiatalok, hanem azért, mert már korábban oda szoktak arra a helyre. Neki a jelentés jelentette a sikerélményt.

Minden bizonnyal sokkal többen lehettek a beépített emberek. A Fonyodó-féle könyv is már két éve megjelent, mégis csak most, az uniós választások előtt leplezték le bizonyos embereket.

Ha jól belegondolsz, most is csak azok buktak le, akikről valakik azt akarták, hogy lebukjanak. Gyula azt a 'szörnyűséges' hibát követte el, hogy egy politikai gyűlésen a nyilvánosság előtt, megváltoztatott szöveggel énekelte az István, a király egyik dalának szövegét: „Felkel a mi napunk, (Koppány helyett) Viktor a mi urunk.” Erre a politikai ellenfél már elő is kapta a papírját, a nyilvánosságra hozatalt persze ügyesen előkészítették. Először egy bulvárlapban láttam meg Gyula és Pataky Attila mellett a saját képemet, rajta egy csíkkal, hogy 'szorul a hurok Dalos körül'. Elgondolkodtam. Amikor aztán egy újságíró rákérdezett, hogy mit szólok hozzá, elővettem a papírjaimat.

Addig különösebben nem érdekelt a dolog, mert el sem hittem. Amikor két évvel ezelőtt megkaptam a papírjaimat, azonnal Gyulára terelődött a gyanú, hiszen ő van sógorságban a P.Mobil egyik tagjával. Eleinte nem is értettem, hogy miért jelentett úgy a P.Mobilról, mintha nem is annak a

tagja lenne. Csak mostanában esett le a tantusz, hogy ő akkor már a Dinamit tagja volt. Ezek után felhívtam, hogy beszélünk kéne. Javasoltam neki, hogy álljon ki, kérjen bocsánatot és akkor egy-két hónapon belül lecseng az ügy. Én meg különben sem haragszom rá, hiszen olyan régen történt mindez. Azt is mondtam neki, hogy jobb, ha velem békül, mert a többiek nem így állnak hozzá. Lassan állt rá a dologra, de végül csak összejöttünk, ennél a tv2 is jelen volt.

Becsületére legyen mondva, hogy soha semmiféle beszervezési nyilatkozatot nem írt alá, a jelentéseket sem ő írta. Ezt onnan is tudom, hogy láttam olyan jelentést, amit Gyuszi nem mondhatott, mégis az ő mondataiként találják. Amikor például azt 'mondja' rólam, hogy örülök neki, hogy őutána én voltam a második, akivel a Rocksínház éves szerződést kötött, elképedtem, hogy miként jelenthet ilyet. Aztán rájöttem, hogy ez a mondat csak úgy kerülhetett a jelentésbe, hogy nem ő írta. Ha viszont nem ő írta, akkor nincs mit a szemére vetni, hiszen nem is tudhatja, hogy mit jegyeztek fel az ő neve alatt.

Mi volt a leg súlyosabb jelentés rólad?

Legfurcsábbat mondanék, mégpedig azt, hogy én csak a könyvben olvashattam a rólam szóló jelentést, de személyesen nem kaphattam meg. Hogy van az, hogy valaki a könyvéhez hozzájuthat ezekhez a dokumentumokhoz, az érintett pedig nem?

Súlyosan terhelő jelentés? Hogy Bikini néven új zenekart alapítok. Most képzeld el, a Gyula elárulta a hatóságnak! De félre a tréfával, az olvasható a könyvben, hogy a rólam szóló jelentések java részét a sógorától tudja, aki a P. Mobil együttes egyik oszlopos tagja, tehát azt mondja el, amit tőle hallott. Ez aztán nem is érdekelt, az annál inkább, hogy saját zenekaromban volt-e besúgó, de szerencsére erre utaló nyomot nem találtam. Gyula csupán hallomásokon alapuló jelentéseivel ellentétben láttam viszont olyat, amit a 'Dobos' fedőnevű saját maga írt kézzel. Itt jegyzem meg, hogy mást értünk 'jelentés' alatt napjainkban, mint azokban az időkben.

Akkoriban minden munkahelyen volt egy szakszervezeti bizalmi, aki nek havonta hangulatjelentést kellett készítenie. Nem egyszer a dolgozók választottak olyan személyt, akivel előre megbeszélték, hogy ha már jelenteni kell, akkor annak tartalmát közösen fogalmazzák meg.

Napjaink embere ezt úgy képzei el, hogy az ügynök bekopogtatott a hivatalba, hogy 'Jöttem jelenteni'. Ha tehát csak ezt hallod, hogy Gyula jelentette, hogy Feró zenekart alapít, akkor a képzettársítás miatt azt gondolhatod, hogy mekkora titkot is árult el. Ez azonban nem így működött. Az embereket

berendelték 'baráti' beszélgetésekre, amire abban a rendszerben nem nagyon lehetett nemet mondani. Engem is elhívtak egyszer 'baráti beszélgetésre', amit azért nem érttem, mert előtte két héttel még kérdés/kérdezés nélkül hajnalban vittek be az őrre kihallgatásra. Nem mondhattam, hogy 'Tessék engem inkább bevinni, mert mi nem tudunk barátilag beszélgetni!'

Minthogy Som Lajos beismerte, hogy ő is jelentett, ilyen körülmények között mennyire hiteles az a jelszó, hogy egyesek őszinte rockot játszottak? Elképzelhető, hogy a legmenőbbek minden 'baráti' beszélgetés nélkül lemezfelvételhez, külföldi utakhoz juthattak?

Inkább kerülgetem a kását, hátha közben kihűl. Az a rossz, amikor már mindenki gyanús. Nem tudom ki akarta, hogy mindenki gyanús legyen, akinek lemeze volt. Ha ennek alapján kezdünk el gondolkodni, akkor már az is gyanús, aki a korabeli Csehszlovákiába ugorhatott át egy háromórás koncert erejéig. Ha a Piramis együttes lezavart egy szovjet turnét, akkor Som Lajos előtte elmondta a zenekar tagjainak, hogy arról ő most jelenteni fog? Erre valahogy nem nagyon akarnak emlékezni a zenészek. Kérdezem, hogy a legmenőbb zenekarok nem sárosak? Ezért nem tudok válaszolni a kérdésre, hogy a rock őszinte-e? A korábbi hatalom mindmáig nem mozdult el a helyéről, ezért aztán most is ugyanazok a zenekarok a menők, mint a rendszerváltás előtt.

Vikidál Gyula

Hogyan zajlik az életed, amióta ez a dolog kipattant?

Ma reggel történetesen a Napkelte egyik szerkesztője hívott, hogy jó lenne, ha szombaton reggel találkoznánk a TV-stúdióban. Azt feleltem, lehetetlen, hiszen Erdélyben leszek három napig, ott teszem hazafias kötelességemet a Történelem Főutca program keretén belül. Nem tárgított és tovább győzködött, mert szerintem nagyon fontos dologról lenne szó: lehet, hogy újabb zenész kerül a keresztútba. Nem tudom, ehhez miért pont én kellettem volna, talán az úgy ébrentartása miatt.

Ifjú korodban mit jelentett számodra az a szó, hogy ügynök? James Bondot, CIA-t, KGB-t, esetleg romantikus hősöket?

Inkább ponyvaregény-hősöket. Azt viszont hozzátenném, hogy 1967–69 között katonai szolgálatom idején az őrmesterem dühödten üvöltötte: 'Vikidál közlegény, úgy lőjön, mintha a NATO-katonáknak lőné szét a fejét!' Azóta beléptünk a NATO-ba. A történelemtanárokat sajnálom, akiknek a keleti tömb istenítése után most azt kell tanítani a gyerekeknek, hogy milyen is a fejlett kultúra, és mi a piacgazdaság.

Többen hátraarcot vettek, most is azért kardoskodnak, ami ellen anno harcoltak.

Sokan vannak ilyenek, ez az ő erkölcsük, az ő lelkiismeretük. Annál inkább jellemtelenségnek tartom az én ügyemre ugrasztott baloldali újságírók viselkedését, akik másfél évig altatták az ügyet – amelyről engem kivéve már mindenki tudott. Az eset olyan régen történt, hogy nem is értettem a kérdéseket, nem tudhattam, hogy az én szavaimat adták-e vissza, vagy egy előre megtervezett forgatókönyv szerinti szisztematikus támadás részese vagyok.

A Rangers, majd névváltás után Corvina együttes dobosa, Fonyódi Péter tényfeltáró kötetében egyértelmű utalásokat tett a személyedre anélkül, hogy a nevedet leírta volna. Olvastad-e a könyvet és láttál-e benne a tiedéhez hasonló egyéb utalást?

Csak jóval az ügy kirobbanása után volt alkalmam olvasni a könyvet. Viszont olvastam egy 1952-es kiadványt, amely azzal foglalkozott, hogy miként lehetne az állampolgárokat megfelelően ellenőrizni. Azt a kérdést feszegette, hogy olyan megoldásra lenne szükség, amelyhez nem kell lehallgató berendezéseket telepíteni, mert esetleg a célszemély észreveszi. Nem is olyan sok idő elteltével megszületett a rádiótelefont. Ma már ismert, hogy az erre a célra kifejlesztett műholdak segítségével a világon bárki lehallgatható.

Meg tudod-e pontosan fogalmazni, hogy mi mit jelent a kémtevékenység és mit a tmb?

A kémtevékenységet – mint említettem – a ponyvaregények szintjén ismerem, a tmb (társadalmi megbízatású személy) fogalmát az elmúlt hetekben sikerült kiderítenem. Tmb bárki lehetett anélkül, hogy tudhatott volna róla. Gábor Róbert főhadnaggyal történt beszélgetések során kiderült, hogy a rendszer sokkal tájékozottabb volt, mint például én. Olyasmikről tudtak, amik csak azoktól származhattak, akik már réges-régen az ügyosztályhoz tartoztak, az ORI-ban, az Interkoncertben stb., ahol megvoltak a megfelelően fizetett és kiképzett ügynökök. Ezek az emberek gyakran elkísértek bennünket a koncertekre, a turnékra és jelentéseket adniuk az ott hallottakról.

Erre egy tipikus példa: a néhai Szovjetunióban zajló turnékon a KGB által delegált ellenőrző személy kötelezően jelen volt – mi esetünkben egy ungvári magyar srác. Mint kiderült, a magyar zenekarokat, előadókat ő kísérhette, irányíthatta, s gondolom kötelessége volt minden nap jegyezni a történeteket. Egy alkalommal nem fértünk fel a repülőgépre, mire azonnal

intézkedett: leszállítottak a gépről vagy tíz embert, leszívták az üzemanyag egy részét, így a zenekar felszállhatott és a meglehetősen nehéz felszerelést is be tudtuk pakolni. Ezt ugye abban az időben, ott, akárkinek nem sikerült volna elintézni.

Az nem fordult meg a fejedben, hogy esetleg már a P. Mobil tagjaként mások meg terólad jelentettek? Nem néztél utána az iratoknak?

Kb. két hónappal ezelőtt – az ügy kirobbanásakor – kértem a Történelmi Hivaltalt, hogy a rólam készült iratokat megkaphassam, de válasz még nem érkezett. Ha ezek megérkeznek, a nyilvánosság felé nem teszek lépéseket, mert nem tudhatom, hogy ki volt valódi besúgó, kinek a nevében jelentettek és ki volt áldozat. Ma számomra ezeknek már nincs jelentősége.

Ha veled 'elbeszélgettek', akkor kizártnak tartom, hogy a hazai pop/rock többi hírességével ugyancsak el ne beszélgettek volna. A Danyi Attila által kiadott Scampolo kötetből egyértelműen kitűnik, aligha lehetett valakinek lemeze, külföldi útja anélkül, hogy ne ápolt volna kapcsolatot 'felsőbb szervekkel'.

Nem kívánok más ügyeihez hozzászólni, hiszen minden ügy egyedi. Ám annál inkább meglepő volt, hogy a baloldali sajtó által földobott labdát, elsőként Schuszter Lóri csapta le. Ez lehet személyes bosszú, vagy felelőtlen politikai manőver, így az ő szájából roppant hiteltelenül hangzik az „életeket tettek tönkre” kifejezés. Talán a múltba visszatekintve meg kellene néznünk, hogy hány zenész hagyta el a P.Mobilt hasonló okokból, én 1979-ben. Azon zenészek mindegyike azóta is komoly zenei munkát végez, mint pl. a TRB, melynek énekesét, Tunyogi Pétert és a körülötte felsorakozó zenészeket megpróbálta ellenfélként beállítani, holott közöttünk soha egyetlenegy rossz szó el nem hangzott. Tíz-től több képzett zenésről van szó, akik azért hagyták el a P. Mobil nevet, mert egy zeneileg képzetlen zenekarvezető birtokolta a hatalmat felettük. Besúgónak kiált ki embereket, holott meg kéne köszönnie nekem, hogy megmentettem a P. Mobilt.

Minden korban vannak emberek, akik úgy gondolják, hogy ők jó ügyet szolgálnak, jó rendőrök, jó szakmunkások, jó vonatvezetők. Gábor Róbert akkor úgy gondolta, hogy az Ifjúságvédelmi Osztályon neki tennie kell a dolgát, és az ő viselkedése inkább elfogadható, mint azoké, akik hirtelen a múltjukat megtagadva nyugatimádók lettek. Hitt abban, ahogyan nagyon sok kommunista, hogy az az igazi jólét, sokkal inkább elfogadható, mint azok, akik hirtelen nyugatimádók lettek. Korábban Rákosi elvtárs 'ipari ország leszünk' parancsa nyomán például Miskolc és környékére

sok tízezer embert telepítettek, hogy legyen nehéziparunk. A privatizáció őket már földönfutóvá tette.

A szocialista érzületű újságíróknak ajánlom, hogy ezekkel az emberekkel kéne foglalkozni, megkérdezni őket sorsukról, mit gondolnak, mikor nehezen tartják el gyerekeiket, vagy jöjjenek el velem Erdélybe, Kárpát-aljára, vagy a Vajdaságba, és írjanak az ottani magyarok sorsáról.

Eddig a Rockinformban megjelent két beszélgetés. Az alábbiakban Nagy Árpád, volt operatív tiszt, kémelhárító tájékoztat a hazai 'ügynökösdi' viszásságairól.

Miközben Vikidál Gyulát, és hozzá hasonló, szervezési nyilatkozatot soha alá nem írt személyeket nyilvánosan meghurcolják, addig mások, mint Medgyessy Péter vígan lehetnek miniszterelnökök. Ennek a magyarázata a következő. Az első szabadon választott országgyűlés elfogadta ugyan a Zétényi–Takács-féle mindenféle ügynöki tevékenységre kiterjedő törvényt, azt azonban az SZDSZ javaslatára Göncz Árpád az Alkotmánybírósághoz továbbította, amelyik abban a formájában megsemmisítette. Azóta csak a III/3-as ügyekkel foglalkozik mindenki, a III/1 és III/2 (ide tartozott Medgyessy Péter) bocsánatosnak számít, pedig az érintettek nem egy esetben még szervezési nyilatkozatot is aláírtak. Ezzel szemben a III/3-as ügyosztály által megszólított személyek neve akkor is felkerült az ún. 6-os kartonra, ha a megkeresés sikertelen maradt, illetve nem jutott túl a 'baráti beszélgetés' szintjén. Ennek következményeit isszák most az érintettek.

*Bob Marley
három arca*

Vallások, eszmék, szellemiség

A rock nem igazán a vallások fellegvára, mégpedig igen egyszerű oknál fogva. Ahogyan a kezdeteknél láttuk, az ötvenes évek ifjú korosztálya minden erejével azon igyekezett, hogy a korábbi társadalmi hagyománytól és kötöttségtől megszabaduljon, márpedig az egyház nem tartozik azon intézmények közé, ahol mindenki azt csinál, amit akar. Mivel az elmúlt évszázadok rengeteg visszaélése (inkvizíció, vizet prédikáló és bort vedelő papok stb.) rossz vért szült, az emberek jelentős része egyre jobban eltávolodott a szentmiséktől, az egyházi ünnepektől, egyáltalán mindattól, amit a szószékről hirdettek neki. Ilyen körülmények között érthető, hogy az egyházi rock, egyáltalán Isten megjelenítése a dalok szövegében, hangulatában, nem tartozik a műfaj nyerő ágazatai közé. Kivételek persze itt is akadnak, ugyanakkor botrányoktól sem volt mentes az elmúlt öt évtized. Ezek talán legnagyobb felháborodást kiváltó esete John Lennon utolsó amerikai fellépésük előtt tett azon kijelentése volt, mely szerint a kereszténység elmúlik („*Christianity will go*”), a Beatles viszont népszerűbb Istennél. A felháborodási hullám hatására a muzsikus elnézést kért a vallásos érzelmű emberektől. Néhány hónappal később 1967-ben Mick Jagger az alábbi nyilatkozatot adta a Time magazinnak : „*After the destruction of the Christian ideal, kids have to figure it for themselves. It's easy to throw Christianity at anybody and say that's how you've gotta live. But now, that's what's hanging people up, theres's nothing for anybody to believe in. (A keresztény eszménykép elpusztítása után a srácok csak magukra számíthatnak. Könnyű valakinek a kereszténységgel példálózni és azt mondani, hogy annak megfelelően kell élni. De most mibe kapaszkodjanak az emberek, nincs már semmi, amiben hinniük lehetne.)*”

Bizony sok igazság van abban, amit Jagger mondott, ugyanis a romló erkölcsök az élet minden területén megtették a magukét. Kiábrándult, mindenkiben és minden intézményben csalódott emberek népesítik be a Föld nevű bolygót, akiknek már a túlvilági életbe vetett hit sem maradt kapaszkodónak. Csakhogy ezen az állapoton a rock sem igyekezett vál-

toztatni, megmaradt az egyszerű megállapításnál. Sőt, éppen a Rolling volt az, amelyik még rátett egy lapáttal. Mert lehet a vallást támadni, egyet nem érteni vele, de kizárólag észérvek alapján és nem úgy, ahogyan ők tették. A *Beggar's Banquet* album (1968) borítóján az eredeti elképzelések szerint a WC-ben olyan falfeliratok is szerepeltek volna, mint „*God Rolls His Own (Isten is megsodorja a magát)*”, mármint saját marihuánás cigijét) és „*Peter is a Faggot (Szent Péter buzi)*”. A lemezt kiadó DECCA cég ezt a változatot szerencsére elutasította.

Az ilyen hozzáállást egyébként az egyház makacssága is elősegítette. 1963-ban a belga dominikánus éneklő apáca, *The Singing Nun* dala sikerlista-vezető lett, ám addig nem kevés dorgálást kellett elszenvednie feletteseitől a vállalkozó kedvű hölgynek. Cselekedetével valamit mégis elindított, mégpedig a templomokban tartott gitáros, más megfogalmazás szerint beatmiséket. Az ilyen eseményeknek a Nyugattal ellentétben igazából a keleti tömb szovjet befolyás alatt álló országai-ban, köztük hazánkban nőtt meg a jelentősége, mivel a szabadság mégoly parányi szikrája a templomokban lobbant fel és adott világosságot az oda betérő népeknek. Ha a belga apácának gondjai voltak, akkor nálunk még inkább akadályt gördítettek a haladó szellemű ifjúság érdeklődését felkeltő személyek elé. Magyarország első számú egyházi énekes-gitá-

rosa Sillye Jenő 1971-ben szólaltatta meg először zenéjét Isten házában. Jól emlékszik azokra az időkre, amikor a Mátyás templomban zajló Szilas-féle beatmisék páni félelmet keltettek a KISZ és a párt-szervek körében, hiszen hatékonyan vonhatták magukhoz a fiatalokat, lelki támaszt jelenthettek számukra az üres kommunista szólamok ellenében. A hatalomnak sikerült is leállíttatnia ezeket a zenés előadásokat, Sillye Jenőt azonban nem. Ő ugyanis gitárjával a hóna alatt a templom falain kívül is bár-hová elment, hogy szépre, jóra tanító szövegeivel,

kellemes hangzású dalaival mindazokkal találkozzon, akik az ilyen művészetre fogékonyak.

Nem szívesen beszélt róla, de attól még igaz, hogy kazettái, CD-i bizony csak nagy ritkán kerültek a templomokban terjesztett kiadványok közé, ami azért is sajnálatos, mert igazi hiánypótlónak számítottak. Nem ártott volna ellenpéldát állítani a liberális szemléletű, gyalázkodó, erkölcsromboló, káromkodó lemezekkel és koncertekkel szemben. Ebben egyébként élen jár az amerikai W.A.S.P. együttes, akiknek vezetője, Blackie Lawless még attól sem riadt vissza, hogy a színpadon felállított keresztre feszített apáca tettetett megerőszakolását tálalja fő látványossággént.

Hasonló utat járt be a kissé rockosabb megszólalású, Kindelmann Győző vezette Signum együttes. A gitáros Sillyéhez hasonlóan nehezményezi, hogy csak döcögve halad ennek a műfajnak az elfogadása, noha véleménye szerint a tömegekhez saját nyelvükön kell szólni. Az említett két muzsikusz példamutató tevékenysége nyomán sorra alakultak a popzenekari felállású, tehát dobbal, elektromos szóló- és basszusgitárral, orgonával felszerelt ám keresztény témájú és szellemiségű műsorral jelentkező együttesek. Évről évre nagyobb sikerrel rendezik Apostagon a Ladik keresztény rockfesztivált és bizony érdemes összehasonlítani az itt megjelenő fiatalok és a Diák(Pepsi)-Sziget résztvevőinek magatartását, viselkedését. Nem mintha ezekben a fiúkban és lányokban nem ugyanaz az életvidámság munkálna, mint Hajógyári-szigeti társaikban, csak éppen külső megnyilvánulásaik kulturáltabbak, emberibbek. Míg a Szigeten a másság és a béketűrés jegyében az egyik színpadon a drogokat, az erőszakot éltető előadók ordítanak, addig az egyetemes szeretet hirdetése a gyalogösvények mentén felállított parányi sátrakba szorul vissza. Ennek az összeviSSzaságnak, ellentmondásnak így semmi értelme. Apostagon eszébe nem jutna senkinek ilyen, az emberi gondolkodást leépítő cselekedetekre buzdítani. E könyv más fejezeteiben egyértelműen látható az az üresség és szellemi sivárság, ami az általános erkölcsi normák hiányában a műfaj jellemzőjeként telepedt rá a rock előadóira és hallgatóira.

Útkeresésük vámszedői a szekták. Az üzleti alapon működő Hit gyülekezet csinnadrattáiból éppen a meghittség, az önvizsgálat hiányzik, és ezt nem pótolja a méretes Bibliák lobogtatása, az állandó hallelujázás sem. Zenés műsoraik önkívületi hatásra utaznak, és hangerőben nem különböznek a világi zenekarok megszólalásától. A teljes No együttes, benne az

Eddából kiszakadt Slamovits Istvánnal, a Bergendy Szalonzenekar éneke-se Balogh Ferenc, az R-Go együttes dobosa Braille Pasqual, Bayer Frid-e-rika az ő soraikat erősíti. A gyülekezet 1996-ban kezdte meg 11 000 m² alapterületű sportrendezvények és koncertek rendezésére is alkalmas csar-noka felépítését. Bródy János 2000-ben ebben az épületben kívánta meg-kezdeni Millenniumi koncertek elnevezésű rendezvénysorozatát.

Hogy mégis hová vezet a vakhit és az önálló gondolkodás elvesztése, arra a Fleetwood Mac együttes két tagjának életútja a legjobb példa. Egyikük, Peter Green, élete örökös vívódással telt, mert nem tudta el-dönteni, hogy született zsidóként, vagy keresztényként élje életét. Ennek a se ilyen, se olyan állapotnak a feloldásában különböző szektás barátai nem lehettek segítségére.

Elődei közül Mark Rachman Ukrajnából érkezett 1913-ban Angliába feleségével és leányával. Eredetileg csak rokonlátogatást tervezett London-ban, de mivel azonnal munkát kapott, ez a lehetőség maradásra bírta. Anne nevű leánya – Peter édesanyja – már itt született 1916-ban. Markot a had-seregbe Private Richmond néven sorozták be, aki a háború után fodrásza-tot nyitott, munka után pedig szívesen vette elő kedvenc hegedűjét, hogy egy kis muzsikával pihenje ki a nap fáradalmait. Greenbaum nagypapa fia, Joseph és Anne 1934-ben kötött házasságot és a város zsidó közösségében élte mindennapjait. 1946. október 29-én itt született gyermekük, Peter Alan Greenbaum, akinek nevét apja két év múlva Green-re rövidítette.

A Fleetwood Mac együttesrel világhírűvé lett, nem különösebben vallásos gitáros 1969-ben teljes külső és belső átalakuláson esett át. Hosszú haját, szakállat növesztett, egyik napról a másikra fehér csuhaszerű inget öltött. Barátnője, Sandra, aki már ekkor is a keleti filozófiákat bújta és a londoni budd-hista közösséghez tartozott, segített neki eligazodni a különféle tanokban. Peter, aki zsidó származásánál fogva addig egyáltalán nem érdeklődött a keresztény-ség iránt, óriási keresztet akasztott a nyakába, még a brit Top Of The Pops műsorban is így lépett fel. Mindezt azzal magyarázta, hogy Isten-nek szándéka van vele.

Ekkor írta az *Oh Well* szövegében:

„Now when I talk to God I know he understands: he said stick by me and I'll be your guiding hand. But don't ask me what I think of you; I might not give the answer that you want me to.

(Most, amikor Istenhez szólok, tudom, hogy Ő megért engem: Azt mondta, maradj velem és én leszek a kéz, amelyik vezet. De ne kérdezd, hogy mit gondolkodok rólad; mert nem adhatok olyan választ, amit tőlem vársz.)”

A bizonyosságra áhítozó Peter bizonytalansága tökéletesen megnyilvánul. Már korábban is szeretett volna biblikus (meg)érzéseiről az emberekhez szólni, de azokat nem érdekelte vallásfilozófiai elmélkedése. Nemtörődöm hozzáállásuk teljesen kiábrándította a gitárost, aki jobb híján Istennel való jelképes beszélgetését örököltette meg a *Closing My Eyes (Lehunytam a szemem)* című szerzeményében (*Then Play On LP* – 1969). Egyre jobban eltávolodott a pénz hatalmában vergődő külvilágtól, és egy olyan közösségbe szeretett volna költözni, ahol az emberek kizárólag egymásért és nem önmagukért dolgoznak. Ez a vágyálma soha nem vált valóra. Ekkor önálló lépésre szánta el magát és a *Melody Maker* 1970. március 14-i számában megjelent hír szerint bevételének jelentős részét a rászorulóknak adományozta. Hasonló adakozásra kérte fel zenésztársait is, ám amikor rájött, hogy azokat hiába próbálja rávenni az ingyenes koncertekre, és karitatív tevékenységre, kiábrándultan kilépett a zenekarból. Ha jól belegondolunk, akkor ez a világ szegényeiről való gondoskodás az 1985-ös, Bob Geldof szervezte Live Aid előfutárává tette, azzal a különbséggel, hogy ő minden felhajtás nélkül kívánta elhatározását végrehajtani. A zenekarral töltött utolsó hetekben Len nevű bátyjával egy londoni zsidó segélyszervezet számára szervezett jótékony koncertet, különféle zenekaroknak adott jelentős összeget. Ezeket sosem kapta vissza.

1971-ben a londoni állatkertben jelentkezett munkára, de megfelelő képesítés híján nem vették fel, végül az egyik temetőben kapott állást. Újra felvette a Greenbaum nevet, kapcsolatot keresett más zsidó zenészekkel, többek között Marc Bolannal (T. Rex), egy izraeli kibucba települt, ám ott sem találta helyét. Mint kiderült, pusztán azért ment el az ott lakástól a kedve, mert nem engedték traktort vezetni, és ezért úgy meggyűlölte az izraelieket, hogy csatlakozni kívánt az esküdt ellenség Palesztin Felszabadítási Fronthoz(!).

Visszatért Angliába, ahol magánélete meglehetősen zavarosan alakult. Egy iraki származású zsidó leánnyal 1975. szeptember 6-ra a zsinagógában kitűzött esküvőjét az utolsó pillanatban lemondta. Két évvel később a Jews for Jesus (Zsidók Jézusért) szemléletű Born Again Christianity (Újjászülető kereszténység) mozgalom vonzáskörébe vevette a zsidó származású Jane Samuels. A hölgyet 1978. január 4-én

feleségül vette, egy leányuk született, Rosebud, ám házasságuk hamarosan zátonyra futott. A zenészi pályát többször újrakezdte és abbahagyta, megjárta az elmeógyógyintézeteket, bíróságot, még a börtönt is, igazából sosem talált önmagára. Ebben az újból és újból elhatalmasodó meghasonlásban nemcsak az egymásnak ellentmondó vallási irányzatok, hanem a narkotikumok is jelentős szerepet játszottak.

A zenekar egy másik tagja nem kevésbé kalandos utat járt be. Jeremy Spencer 1971 februárjában csak annyit mondott társainak, hogy leugrik a Los Angeles-i utcára újságért. Mivel nem tért vissza, a zenekar lemondta aznap esti fellépését és eltűnését bejelentette a rendőrségen. Már attól tartottak, hogy valaki meggyilkolta, ám négy nap múlva rátaláltak a Children of God (Isten gyermekei) szektában, amelynek tagjaival az utcán akadt össze. Érvelésük olyan meggyőző és hatásos lehetett, hogy Jeremy minden értesítés nélkül azon minutában hátat fordított a többieknek, nevét Jonathanra változtatta, fejét kopaszra borotváltatta, soha többé nem foglalkozott rockzenével. Állítólag mind a mai napig tagja a szektának, Rio de Janeiróban él brazil feleségével és nyolc gyermekével.

Peter Greenhez hasonló átalakuláson ment keresztül Bob Dylan, született Robert Zimmermann, aki 1967-ben még Izraelt támogatta anyagilag a hatnapos, Egyiptom elleni háborúban, 30. születésnapját is (1971) a jeruzsálemi Siratófalnál töltötte. A '80-as években viszont odahagyva judaizmusát, már a Born Again Cristianityhez csatlakozva, Istent dicsőítő lemezeket készített *Slow Train Coming*, *Saved* és *Shot Of Love* címmel. Ezekhez a szintén zsidó származású Mark Knopfler gitárost is felkérte közreműködésre. Ez a hevület sem tartott örökké, visszatért saját eredeti szemléletmódjához, ezzel együtt néhány évvel ezelőtt egy olaszországi fesztiválon megjelent II. János Pál pápának is dalolt egy kicsit.

A hírességek közül Jimi Hendrix volt az, aki mélyen Isten-hívőnek vallotta magát, minden sikerét az Égi Hatalomnak tulajdonította, bizonyos szempontból Isten küldöttének tartotta magát. Éppen ezért furcsa, hogy hétköznapi megnyilvánulásaiban viszont nem követte azt az utat, amely hosszabb életet biztosított volna számára. Egyébként igen nagy érdeklődést mutatott a csillagászat iránt is.

Akadt persze, aki nem a kereszténység tanításaiban kereste a boldogulást, hanem, mint Hilton Valentine, az Animals gitárosa, a buddhizmushoz pártolt.

Egy másik zenekar már pusztá névválasztásával kivívta magának a sátánista jelzőt. Pedig a Black Sabbath tagjainak esze ágában nem volt ezzel a keresztényellenes vonallal foglalkozni, csupán menedzsereik igyekeztek meglovagolni a 60/70-es évek fordulóján fénykorát élő, fekete mágiában rejlő üzleti lehetőséget. Az egyház nem különösebben foglalkozott velük, pedig másokat sokkal kisebb bűnökért is elmeszeltek. Ezért is volt feltűnő, hogy *Heaven and Hell (Menny és Pokol)* című albumuk borítóján kezükben kártyával cigarettázó angyalok sem vívták ki az egyház ellenérzését. Kevésbé volt rokonszenves számára a *Headless Cross* kelta kőkeresztbe csapó villámmal készült klipje, Madonna *Midnight Prayer* című klipjében a lángoló kereszt ugyancsak tiltakozási hullámot váltott ki.

A zenekarból mérhetetlen alkoholizmusa miatt 1979-ben kiebrudalt Ozzy Osbourne igen kemény, ám egyetlen percig sem vitatható bírálattal illette Jimmy Swaggart amerikai prédikátort, aki addig támadta teljes erőből a rockot, amíg le nem bukott egy rosszlánnyal. Ezt megelőzően a tv-ben meglehetősen süket szöveggel igyekezett híveiből adományokat kicsalni. „*Elmúlt éjjel megjelent előttem az Úr és így szólt hozzám: Meg kell, hogy halj, ha nem gyűjtesz 7 millió dollárt. Bízatok bennem barátaim és adakoztatok*”. Hát ezért pécézte ki magának Ozzy és a *Miracle Man (A csodatévő ember)* című videoklipjében a leleplezett álszent álarcában könnyörögve fordult a tv-nézőkhöz: „*Please, forgive me my sin! (Kérlek, bocsássátok meg a bűneimet!)*”. Ezután letépte álarcát és malacokkal színlelt fajtalanzkodást. Jól tette, mert a Swaggart-hoz hasonló kétlábú, képmutató 'disznók' hada miatt fordultak el tömegesen korábban hithű vallásos emberek az egyháztól.

Az alábbi összefoglaló nem ugyanezt az elfordulást sugallja, mert ha a raggae műfajról beszélünk, annak nemcsak politikai, hanem vallási vetületét is érdemes szemügyre vennünk.

A Jamaicából kiindult mozgalom hívei elutasították a brit uralkodót, mondván, az ő királyuk Etiópiában élt. Ez a kezdetben őszinte és jogos szemlélet azonban idővel kitermelte a maga vámszedőit, és versengés indult a magukat prófétának kikiáltók között. David és Annie M. Harvey 1931-ben megalapította az Israelites (Izraeliták) szektát, amelynek szemlélete több szempontból is megegyezett a rastakéval, például abban, hogy nem vágatják le a hajukat, dread lockot, azaz hajfonatot növesztenek, a ganját (marihuana) pedig wisdomweednek (bölcsségyom) nevezik, amelynek szívását vezetőik beépítették vallási rítusaik közé. Utóbbi esetben csupán arra kellett hivatkozniuk, hogy Salamon

király sírján is nőtt ebből a növényből. Hangoztatták a fekete faj felsőbbrendűségét, amely az eljövendő Armageddon után ismét visszanyeri régi hatalmát, ugyanakkor tagadták, hogy fehérellenesek lennének. Ennek bizonyosságául hívtak is maguk közé boldog-boldogtalant, hogy fogadja el Jah(we) (Jehova) fensőbbtségét. A látszólagos békesség mögött azonban forrt az indulat. 1963-ban a jamaikai Montego Bay közelében a rendőrség összecsapott a Rasta mozgalom egyre erőszakosabb és harcra készebb híveivel, s ez mindkét oldal részéről több halottat követelt. A mozgalom tagjainak sorában addigra megnőtt a tizenévesek és a művészek aránya, tehát, akárcsak a rock, a fiatalságot kerítette hatalmába.

1968-ban Vernon Carrington Trench Townban megalakította a Twelve Tribes of Israel (Izrael Tizenkét Törzse) szektát. Azt állította, hogy látomásai vannak, híveit pedig felszólította, hogy készüljenek, mert áttelepülnek Etiópia egyik völgyébe. Elmélete szerint az emberiség 12 törzsrre oszlik, mindegyik Jákob fiainak nevét viseli és egy-egy hónapot jelképez. A szekta tökéletesen szervezett piramisszerű építmény volt, amellyel pontosan rang szerinti szerveződése miatt a rasták nem értettek egyet, na meg azért sem, mert pénzt is gyűjtöttek saját céljaikra. Bob Marley mégis csatlakozott hozzá, 1977-ben megjelent lemeze, az *Exodus*, alcíme *Movement of Jah People (Jehova népének vándorlása)* hozzájuk kapcsolódott. Élete utolsó heteiben a Twelve Tribes tudta nélkül, Rita megkereszteltette Marleyt az etióp ortodox egyház szokásai szerint, felvetette vele a Berhane Selassie nevet, és ezzel keresztény rasta lett belőle.

És most nézzük, miben is áll ez a vallás. Az Ószövetség szerint Jehova és Mózes szerződést kötött, amelynek értelmében a héber jahweizmus istenalakja harcra ösztönzi népét és utasítja a többi nép feletti uralkodásra. A bibliai Józsué könyvében Jahwe parancsot ad kiválasztott népének a kánaániak elpusztítására. A jahweizmus elődje alakja Marduk (egyben egy skandináv metálzenekar neve), az akkád mitológia főistene, aki saját ősanját, Tiamatot kegyetlenül megölte az ékiratok szerint, nyakára taposott, buzogányával szétverte a fejét és ráadásul ereit is felvágta. Az egész történetet áthatja az erőszak, ennek szemléltetésére álljon itt egyetlen példa. Miközben a magyar eredetmondában Hunor és Magor egymást segítő testvérek, addig a Jahve által teremtett és kiátkozott Ádám és Éva gyermekei, Káin és Ábel a gyűlölet mintaképei. Az egész dolog ott sántít, hogy a bibliai Ószövetség megalkotói

a sokkal korábbi sumér Gilgames eposz bizonyos részleteit vették át és alakították át saját szakállukra. Ugyanez történt az eposzban leírt Víz-özönnel, amelynek igazi hőse a sumer Ziuszudra, ám az Ószövetségben már Noé néven bukkant fel.

A vallási ünnepek közül elsősorban a karácsony mozgatja meg a könnyűzene világát, ennek bizonyítéka, hogy az adventi időszak lemezadási mutatói messze meghaladják az év bármely más hónapét. Ugyanez érvényes a koncertekre is, hiszen aki csak teheti, igyekszik ezekben a napokban fellépési lehetőséget találni, és ezek után már azon sincs mit csodálkozni, hogy a pop/rock előadói sorra ontják a Karácsonnyal kapcsolatos dalaikat. Ez önmagában még nem baj, hiszen miért ne tiszteleghetne a Megváltó születése előtt az, aki az év más szakában is ugyanezt teszi. A gondot az jelenti, ha kizárólag ekkor jut eszébe. Az alábbiakban néhány közismert nemzetközi és hazai híresség adventi 'üdvözlését' gyűjtöttük csokorba, ám a Tisztelt Olvasóra bízunk a következtetést, hogy pályafutásuk ismeretében vajon őszinte volt-e részükről a karácsony emlegetése.

A Beatles 1970 tavaszán megjelent felvétele, a *Let It Be* (=Úgy legyen!) nem feltétlenül az ünnephez kapcsolódik, de fohászszerű szövegét tekintve mégis ide kívánczok. Bizonyos kételyek azonban már annak idején felmerültek a dal üzenetével kapcsolatban. Vajon *Mother Mary* (=Mária Anya) emlegetése Paul mamájára vonatkozik-e, vagy valóban Szűz Máriára gondolt a szerző? A Beatlestől megcsömörlött McCartney vetette papírra a csodaszép gondolatokat, mert a szétválást megelőző cirkuszok őt viselték meg legjobban. De kihez fordul végső elkeseredésében az, aki egy picit is hiszi az Istent? Paul – katolikusnak keresztelték, anglikánnak nevelték – nem igazán volt szentéletű, mégis kizárva, hogy ebben a rendkívül szerencsétlen időszakban ő is a legfelsőbb égi Hatalomhoz fordult vigaszért. Ezt erősítik a szöveg azon mondatai, amelyek a világ megtört szívű, egymástól elválasztott, elszakított emberei számára is ezt az utat jelölik meg.

És Lennon? Ő aztán aligha volt vallásos érzületű, ám meggyőződéssel vallotta a karácsony embereket formáló hatását, ezt kifejezendő írhatta *Happy Christmas* (=Boldog Karácsonyt) – *War Is Over* (A háborúnak vége) című dalát. Pénzre, sikerre ekkor már aligha volt szüksége – 1971-et mutatott a naptár –, az év végi visszatekintés, önmagunk egy esztendei tevékenységének számonkérése – erről szól a dal első két sora – azonban örökkön örökké időszerű. Nemes nagyvonalúsággal Yoko

Onoval az első ütemek alatt kívánnak boldog karácsonyt előző házasságaikból született gyermekeiknek, Kyokonak és Juliannak, ugyanakkor nem titok, hogy az apa egyre távolabb került az ifjabb Lennontól. Ennek egyetlen oka, hogy hihetetlenül vágyott az új kapcsolatból származó közös utódra, aki évekkal később John saját születésnapján Sean Taro Ono Lennon néven meg is örvendezteti. Ettől kezdve feladja káros szenvedélyeit, rájön, hogy a világ nem vevő a figyelmeztetésekre, hiába kívánt a dal szövegében boldog karácsonyt az érzelmileg közelállóknak, fiataloknak és időseknek. Évekre visszavonul a közélettől és utolsó leheletéig családjának szenteli minden idejét, míg egy őrült fegyvere nem végez vele pár nappal éppen karácsony(!) előtt. Nézzünk másvalakit! Sting – ennyi és nem több, így ismeri a világ. A páratlanul tehetséges muzsikus ifjúkori, első házasságát követő válása után ma már többgyermekes családapa. Foglalkozott környezetvédelemmel, a brazilai esőerdők kiirtásából eredő ökológiai katasztrófával, az Amnesty International munkatársaként az emberi jogokkal, politikával, de legfőképp a gyermekek helyzetével. A Police együttesből történt kiválása után 1985 novemberében már szólístaként aligha véletlenül helyezett el két, ez utóbbi témával foglalkozó dalt egy kislemezen. A *Russians* (=Oroszok) szövege szerint még a nagy politikai változások előtt egyetlen dologban bízott: „...remélem az oroszok is szeretik a gyermekeiket...,” írja, hiszen egy világégés azokat sem kímélné meg. A másik szám ugyancsak önmagáért beszél: *Gabriel's Message* (=Gábrriel üzenete).

Talán fél évvel azután, hogy Sting és a Police első kislemezét kézbe vehette az érdeklődő, 1977 augusztusában elment egy 'király'. Elment, mert a földi királyok már csak ilyenek, még ha Elvis Presleynek hívják is egyiküket. De ugorjunk vissza a kezdetekhez két évtizedet. Az édesanyját imádva szerető énekes lábai előtt hever az egész világ, mégis amikor Gladys távozik az élők sorából, a híresség úgy megrendül, hogy támogatni kell a temetési szertartáson. Ekkor 23 esztendő, és egy évvel korábban kiadott *Christmas Album* című lemezének sikere lesöpri minden ellenfelét a pályáról. Lehetett őszinte ez a kiadvány? Az egyik rádió lemezlovasát mindenestre kirúgta a főnöke, mert bejátszotta a *White Christmas* (=Fehér Karácsony) Elvis-féle átdolgozását. Indoklása szerint ez a változat nem illik a karácsony szellemiségéhez. A döntés minden bizonnyal az énekes sokak számára ellenszenves érzéki mozgása miatt születhetett, hiszen az ifjú kedvenctől – bármily feslett életvitelt folytatott is – nem állt távol a templomok meghitt hangulata.

Valószínűleg nem végezte volna oly csúfosan, ha ezt a szellemiséget a későbbiekben is megtartja, amikor már kezdett kicsúszni lába alól a talaj. És ha már a karácsonyi albumoknál tartunk, a hazaiak közül Komár László állított össze elsőként egy teljes nagylemeznyi anyagot – természetesen Elvis nyomdokain –

Komár László

Ma a föld ünnepe címmel. Házát egy solymári lelkipásztorral beszenteltette, Assisi Szent Ferencet azóta is védőszentjeként tiszteli. A téma kapcsán még három, a kemény műfajból ismert társulatot kell megemlítenünk, az egyik a Piramis. Miközben közönségét a *Kívánj igazi ünnepet* soraival tudta könnyekig meghatni, a zenészek egymástól eltérő szemlélete, életfelfogása, vallása, származása, a zenekar körüli bonyodalmak aligha az egyházi jelleget voltak hivatottak erősíteni. Hasonló cipőben jár az Edda is, hiszen az *Ünnep* szellemiségével élesen szemben áll Pataky Attila zálogházi üzleti érdekeltsége.

Peter Grant és a Zeppelin nem ennyire érzékeny a hívők iránt, sajátos, de nem egyedi módon ünnepelte saját, Swansong kiadójának beindítását. Egy barlangban csinálták a felhajtást, a sajtófogadást, amelyen rosszlányokat öltöztettek be apácának. Nem biztos, hogy ez volt a legjobb módja a keresztény érzületű emberek megnyerésének.

Egyetlen olyan valóban befutott zenekart ismerünk az újabb kori P.O.D. metál együttes mellett, amely felvállalta a vallás terjesztését, bár ki tudja, hogy milyen szektához tartozik.

stryper

Tagjai külsősége, viselkedése ugyanis nem őszinte keresztényi érzületről tanúskodik. Ez pedig az 1983-ban alakult amerikai Stryper. Az alapító Michael és Robert Sweet kortársaikkal ellentétben nem a lányokat hajkurászta első felépéseik után, hanem bibliafelolvasásokat tartott garázsukban. Az eredeti Roxx Regime nevet később változtatták meg, pontosan a Biblia egyik idézete („By his stripes we are healed= Sávjai/Csíkjai meggyógyítottak bennünket”). Tény, hogy nem kis merészség kellett ahhoz, hogy a mocskos szájú és feslett életű rockereket éltető tömeghez valaki a színpadról szöjjön tisztaságról, családról, az Úristenről. Érde-

kes, hogy mindkét oldalról, Ozzy Osbourne, valamint az általa kifigurázott, jellemtelen Jimmy Swaggart tiszteletes részéről is támadták tevékenységüket. 1986-os albumuk, *To Hell With The Devil* (*Pokolba az ördöggel*) révén ennek ellenére a legkeresettebb metálegyüttes volt a Music Television műsorában. Az öltözőkben folytatott orgiákat ugyan tagadták, ezek lehettek rosszindulatú pletykák is, azt viszont már nem tudták cáfolni, hogy basszusgitárosuk, Matt Hurich nem is játszott a lemezeiken. Amikor ruhát és stílust váltottak, közönségük végképp elfordult tőlük.

Egy érdekes jelenségről mindenképp szólnunk kell még. Külföldön a rock és vallás témakörével foglalkozó kiadványokban gyakran fordul elő az a párosítás, hogy a muzsikások az LSD hatása alatt bekövetkezett látomásaik hatására fordultak Isten felé. Márpedig, ha van rossz képzettársítás, akkor ez az. Mert mi köze a narkotikumok hatására bekövetkezett káros 'utazásnak' és a világmindenség Teremtőjének egymáshoz. Ez a hangulatkeltés csak arra jó, hogy az Isten után vágyódó fiatalokat a droghasználatra buzdítsa, hiszen ki ne vágya arra, hogy még életében találkozzék az Úrral? Ráadásul az így 'megvilágosult' zenészek csaknem mindegyike meglehetősen szabados életmódot folytatott az erkölcsiség legcsekélyebb jele nélkül. A vallásra áttért, korábban hitetlen nemzedék aztán össze-vissza beszélt minden zöldséget, tanításokat, tanbeszédeket fogalmazott meg, majd amikor nem teljesültek földi vágyai, azon nyomban el is fordult Istenétől. Persze érthetőbb a dolog, ha tudjuk, hogy Timothy Leary, a kábítószerrel kísérletező, amerikai egyetemi professzor folyamatosan azt hangoztatta, hogy az LSD a Nyugat yogája.

George Harrison

Leggyakrabban a Krisna-hívők hallatták hangjukat, így George Harrison, akit gyermekkorában teljesen hidegen hagyott a – keresztény – vallás. A Földön túli élettel csak Yogananda könyve elolvasása után barátkozott meg, de akkor istenigazában. A *My Sweet Lord* című nagy sikerű dala sem a keresztények Megváltójáról

szól, noha az angol Lord szó (Fenséges) Úr jelentése nem igazán a keleti valóságokra vonatkozik, ezzel együtt Harrison a 2000-ben újból felvett dalban már a Hare Krishna szavakat is ráénekelte. A gitárost egyébként az Edwin Hawkins Singers *Oh Happy Day* című sikerszáma ihlette.

Amikor 1967 végén a Beatles-együttes, Donovan és a Beach Boys zenésze, Mike Love a Gangesz partjára érkezett, hogy Maharishi yogi tanítása nyomán értse meg az élet lényegét, még nem sejtette, hogy csalódásaik után egyedül Harrison tart ki a keleti vallás mellett. Lennon a *Sexy Sadie* című dalát eredetileg *Maharishi*-nek nevezte, annyira felbőszült a yogi álnokságán. Szerinte a tömegek azért fordultak a guruk felé, mert tőlük várták azt a szeretetet, amelyet gyermekkorukban nem kaptak meg. Csakhogy a 'pópapa' szerepet ezek a 'tanítók' nem jól játszották. Ezt bizonyítja a Beach Boys 1968 májusában kezdődött és 17 napra tervezett amerikai zenés körútja is, amelybe a zenekar megkísérelte bevonni a yogit, ám a közönség nem volt kíváncsi koncert előtti hosszú és unalmas előadására és lassan lassan elmaradt. A turnét az érdeklődés hiánya miatt néhány nap után le kellett állítani, az együttes pedig félmillió dollárt veszített, *Friends* című albumuk teljesen megbukott.

Meglehet, hogy a Beatles volt a leghíresebb, átmeneti Krisna-hívó rock 'n' roll zenekar, ám semmiképp sem az első, mert ezt a címet a brit Quintessence kapta, miután még előttük írta meg dalát Brahmanról, viselt keleties öltözetet. A Moody Blues 1968-as *In Search of the Lost Chord* (Az elveszett akkord nyomában) albuma a szerzetesek 'om' hangjával végződik. Orgonistájuk, Mike Pinder olyannyira magáévá tette a tant, hogy a Mad Monk of Cobham (Cobham Őrült Szerzetese) becenevet kapta. Pete Townshend gitáros Meher Baba útját követte, róla elnevezett központot hozott létre Londonban, elintézte, hogy képmása 1970-ben a Rolling Stone magazin címlapjára kerüljön. Néhány évvel később azonban már búcsút intett neki.

A keleti vallások másik közismert terjesztője a skót származású John McLaughlin is kizárólag 1972-ben Sri Chinmoy tanítása nyomán fordult a vallás felé és alakított Mahavishnu Orchestra néven zenekart. 1978-ban csalódottan megszakította kapcsolatát a 'tanítóval', akivel szemben másik odaadó híve, Carlos Santana ezt a lépést csak 1983-ban tette meg.

A krishna hívők 1922-ben bízták meg Swami Praphupadát, hogy megtérítse a Nyugatot, ő pedig 1965-ben New Yorkban meg is alapította az International Society for Krishna Consciousness (A Krisna-tudat nemzetközi közössége) intézetet. Feladatát a rockzenészek körében is terjesztette, így 1967. január 27-én, amikor az Avalon Ballroom színpadát megosztotta az acid-rock legjelentősebb képviselőivel, ott volt mellette a Grateful Dead, a Big Brother and the Holding Company, a Quicksilver Messenger Service és a Jefferson Airplane. Prabhupadát Allen

Ginsberg mutatta be mondván, hogy a Hare Krishna mantra igen fontos az LSD-fogyasztók számára, mert állandósítani képes a tudatukat. Ilyen segítőtársakkal a háta mögött nem csoda, hogy a szerzetes ismertsége futótűzként terjedt és hamarosan átvehette Maharishi szerepét.

Charles Manson 1971

Charles Manson mindenféle vallást és szektát magába olvasztott és persze szorgalmasan fogyasztotta az LSD-t. A beteges agyú sátánista bandavezér ilyen szokásán nem is csodálkozik az ember, azon annál inkább, hogy Brian Wilson, a Beach Boys együttes vezetője még lemezt is készített vele. Sokkal egészségesebb változást mutat az egykori pophíresség, Cat Stevens, aki ugyan maga is kipróbálta a tanításokat, narotikumokat, végül az iszlámnál kötött ki és attól kezdve Yusef Islam néven éli tovább életét. Peter Greenhez hasonlóan eladta hangszereit, aranylemezeit és maga is tanítónak lett.

Jon Anderson, a Yes együttes énekese a New Age mozgalomban látta az élet értelmét, ezzel kapcsolatos szövegeit legegységesebben a zenekar *Tales From Topographic Ocean* albuma tartalmazza. A mozgalom követői egyébként szemléletükben a '60-as évek hippie és más hasonló gondolatiságban csatlódott tömegekből kerültek ki.

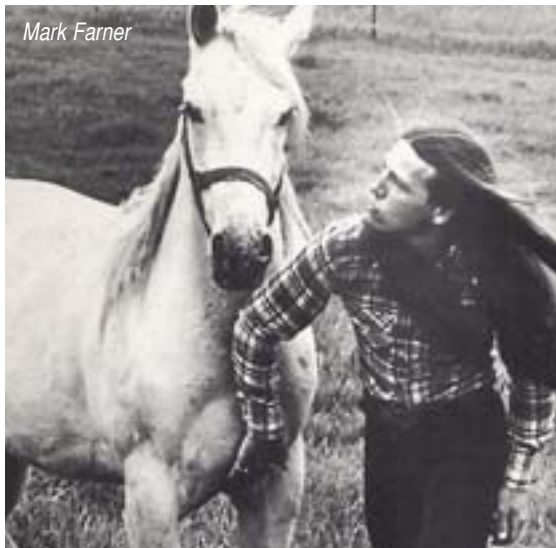
Végül álljon itt Mark Farner, a Grand Funk Railroad vezetőjének 1999-es nyilatkozata, amelyben lemezük borítóján hálát ad a zenekar fennállásának harmincadik évfordulója alkalmából: „...hiszek a Mennyben lakozó Istenben és köszönöm, hogy nem hagyott magamra, gyarlóságaim ellenére szeretetével halmozott el. Bebizonyította a világnak, hogy mire képes, amikor Jézust feltámasztotta a harmadik napon. Nekem ez számít és nemcsak magam miatt, hanem feleségem, Lesia és fiaim,

Cat Stevens 2000

Adam, Jason, Joseph és Jesse érdekében is. Az Isten, aki feltámasztotta a halottat, feltámaszt minket is, amikor kileheljük a lelkünket. Csak egy életünk van, tegyünk róla, hogy ezt tartsuk szem előtt. Egyesülve megmaradunk. Ami ezt a lemezt illeti – *Thirty Years Of Funk 1969–1999* –, megvetem azokat a férfiakat és asszonyokat, akik a sötétség hatására elárulták az Egyesült Államok népének önrendelkezését. A hatalom iráni mohóság táplálja értékeink elsikasztását. Ezek a hatalom irányítása alatt lévő emberek, ezen világ sötétségének urai – és ne feledjük a vezetés szellemi gonoszságát sem – pokolian megfognak fizetni. Én nem tudom, hogy miként fogunk felépülni azután, hogy mindent ellopnak tőlünk, de bízzuk magunkat fiúvéreinkre és nővéreinkre és 'Rúgjunk már fenékbe valakit!'”.

Mark Farner

Kemény szavak, nem véletlen, hogy a kiadó, valamint a zenekar másik két tagja, Don Brewer és Mel Schacher ugyanezen oldalon sietve elhatárolta magát társuk kirohanásától.

Mint látjuk, a híres rockerek túlnyomó többsége mindössze átmeneti útkeresésnek tekintette az ilyen-olyan vallásokat. Csalódásukat tájékoztatlanságuknak köszönhették, mert csupán a szóbeszédre, és a divatra hagytakoztak. Igazán belülről fakadó, a választott vallás és Isten mellett kitartó életvitelt csak nagyon keveseknél tapasztalunk, ez ugyanis már nem volt ínyére a lazaságot kedvelő muzsikosoknak. A valláshoz ugyanis nem a hírnév csúcsán unaloműzésből kell fordulni, ahogyan ők tették, az elhivatottságnak sokkal mélyebből kell fakadnia és megjelenni a mindennapi élet gyakorlatában. Ha nem így történik, akkor csak ugyanolyan átmeneti divatnak tekinthető, ahogyan az egyes stílusirányzatok váltakozása.

Példaképek

Márpedig példaképekre szükség van. Csakhogy egyáltalán nem mindegy, hogy milyenekre. Ha csupán a divatnak megfelelő és gyorsan cserélődő arcok jönnek és mennek, az önmagában még hozzátartozik a mindennapokhoz. A popzene 13–16 éves célkorosztálya úgyis a saját feje, pontosabban imárottja után megy, és ebben jóformán senki és semmi nem tudja megakadályozni. És hogy ez az imárott milyen tudással rendelkezik, az számára teljesen közömbös és csupán attól függ, hogy kinek a képét látja a műsorokban, és kinek a dalát hallja a rádió-állomásokon. Napjainkban szinte elképzelhetetlen, hogy ezek az ifjak tömegesen bolondulnának mondjuk a progresszív műfaj tehetséges előadói iránt, pedig volt idő, amikor a Nice és a Led Zeppelin előadásain ugyanolyan korú rajongók tomboltak, mint mostanában a felületes tudású techno-hírességekért. Ez is bizonyítja, hogy minden a neveléstől, neveltetéstől és a megfelelő példaképektől függ.

A dolog ott vált élesbe, ha a példaképek nem csupán műfaji és minőségi szempontból mutatnak a kedvezőtlen változások irányába, hanem ha a viselkedés szempontjából brutális és jellemtelen előadók, irányzatok kerekednek felül. Ennek tragikus példáit a stílusok fejezetben szemléltettük. Az alábbiakban a hírességek tömegéből kiragadott személyek a példaképek közé tartoznak, ám nem mindegyikük ajánlható. A Tisztelt olvasó a leírtak alapján majd eldönti, hogy melyiküket ajánlja saját gyermeke(i) figyelmébe.

Cziránku Sándor

1970-ben Schuster Lóránt kereste meg és az akkor felkapott Selmer erősítőt, felszerelést ígért, ha csatlakozik a Gesarol együtteshez. Czira ettől kezdve éjt nappallá téve próbált az együttesrel, ám 1973-ban a közelgő érettségi miatt iskolai tanulmányaira kellett összpontosítania. Vizsgái tökéletesen sikerültek, Lóri viszont kiadta az útját és Bencsik Sándort állította a helyére.

Az állástalan gitáros ekkor kint tartó munkával megtanult kottát olvasni, kijárta a zeneiskolákat, dolgozott a Beatrice, a Korong, a Gépfolklór együttesekkel, életében a hard rockot felváltotta a népzene, mert az az egész világon – ahogy mondja – egy és oszthatatlan, nem véletlen, hogy Jimi Hendrix is az ázsiai folk zenéből építkezett, ehhez elég meghallgatni a *Gypsy Eyes* című számát. Céljai között említette Kárpát-medencei múltunk beépítését a rockzenébe, de ezt már Ködkonda elnevezésű saját csapatával kísérelte meg. Sajnos nem jutott messzire, Boros Lajos, a Slágerrádió egyik jelenlegi hülyéskedője, akkoriban a Józsefvárosi Klub vezetője, egy koncertjük után vitát kezdeményezett a jelenlévőkkel, hogy kell-e nekik egyáltalán ez a fajta zene. Boros stílusát, igénytelen és idétlen szövegét, egyáltalán a világhoz való hozzáállását ismerve neki biztosan nem volt rá szüksége.

Czirának rá kellett jönnie, hogy a rockzenészek csak előkészítették a terepet a nagy halaknak, akiknek célja a nemzeti értékek szétzúzása, és ennek csupán eszközeként vetették be a rock 'n' rollt. Ezen pusztítás ellen lépett fel a Barbaro együttes tagjaként, hiszen egy több ezer éves népnek csodálatos túlélési ösztönei vannak, ráadásul erre a harcra erkölcsi alappal is rendelkezik, mert otthon van a Kárpát-medencében.

Összhangban a természettel címmel mindenki számára közérthető zeneelmélet tankönyvet írt, ám nem talált hozzá kiadót. Márpedig lényeges lett volna, hiszen úgy állította össze, hogy engedte a felnőtteket gyermeknek maradni, ami azért fontos, mert meglátása szerint minden jó akkor szűnt meg, amikor elvesztettük gyermeki játésképességünket.

Úgy látja, a világ csak technikailag fejlődik, az emberi szellem nem változott, talán még meg is kopott, és ha választania kéne egy bűnöző, egy mai Barabbás és Jézus között, most is az utóbbit feszíttetnék meg. Tanulmányai alapján állítja, hogy a több ezer éves írások hihetetlenül magas szellemi színtről, kifejezési módokról tanúskodnak, például a római szenátus üléseit össze nem lehet hasonlítani napjaink országközi felszólalásainak többségével.

Czira *Kárpát mőbiusz* című lemezével a népzeneét emelte oly magasra, amelyre korábban aligha volt példa, az egyes dalcímekhez fűzött

magyarázat csángó, Ópusztaszer, őshaza ihletést említ. Élőben az alkoholgőzös rockkocsmák világa helyett valódi eseményeket akart szervezni energiától duzzadó ifjú titánok és tapasztalt öreg rókák segítségével, hogy tisztulási folyamatot indítson el. Őszinte elképzelését sajnos nem tudta megvalósítani.

Magánéletében hat gyermeket nevelt iskolagondnoki fizetéséből becsületre, szeretetre, ám állásából eltávolították. Azóta egy csepeli szalagház lépcsőházainak takarításával keresi kenyerét Európa egészséges életszemléletű, legegységibb stílusú és megszólalású gitárosa.

Cserhádi István

P.Box nevű zenekaráért egykoron tömegek rajongtak és jelenleg sem megvetendő népszerűségnek örvend, mégis tele van a burája a sok simlivel és egyáltalán azzal, ahogy a dolgok Magyarországon mennek. A csapat a 80-as évek elején olyan muzsikusból alakult, akiknek elege lett a Schuster Lóránt vezette P.Mobil kilátástalanságából. Bencsik Sándor gitáros és Cserhádi István új útra tért először Varga Miklós, majd Vikidál Gyula énekével. Nem sokkal később a kor világméretű műfaji átalakulása, a melírozott hajú, gyárilag szaggatott farmert viselő, műrockerek korszaka köszöntött be és megpecsételte a korábbi hagyományok képviselőinek sorsát. Vikidál ráadásul az *István, a király* sikere után a színházat választotta, a többieknek pedig három album után elfogyott az ereje a kilátástalan harc láttán.

Ez az erő és akarat azonban 2000-ben újra egy csapatba tömörítette azokat a muzsikusokat, akik megelégték a zenei giccsparádét, amellyel napjainkban hülyítik a zenebarátokat. A zenekarvezetőt kivéve csupa új, tehetséges arc alkotta meg a 2001. év legtökéletesebb, *Reményre ítélve* című, hardrock-albumát. Cserhádi mellett Bodó Tamás dobos, Ferenczi Tibor basszusgitáros, Koroknai Árpád énekes és Sándor József gitáros keze alól végre olyan munka került ki, amely méltó módon öregbíti a rock teljesen megtépázott hírnevét, nemes hagyományait. Legnagyobb megdöbbenésükre mégis azt kellett tapasztalniuk, hogy a klasszikus rockot szavakban felvállaló Sláger Rádió hihetetlenül mostohán bánik a magyaro(c)kkal. Az adó honlapján szereplő kívánságlistán alig szerepelnek hazaiak, a P.Boxtól is csak a klasszikus *Zöld, a bíbor és a fekete* választható, az új lemez nem létezik eme rádió számára. Így működik a mesterséges befolyásolás, az agymosás, a

központilag kijelölt hírességek gyártása az igazi értékekkel szemben. És ezekről az értékekről döntenek a tömegtájékoztatóban elhelyezett zenei szarjankók, teljhatalommal felruházott senkik. Cserháti szerint burjánzik a gépzene, a play-backról tátogó, egy kaptafára készült, sorozatban gyártott hús-vér – ám mégiscsak bábok. Tökéletesen igaz meglátás, csak kevesen merik kimondani, nehogy kárát lássák nyíltszavúságuknak.

Ilyen mostoha körülmények között értékeli az ember igazán, hogy a zenekar honlapjának (www.pbox.hu vagy www.pboxmusic.com) látogatottsága egyre nő, átlépte a tízezres határt, és amelyek között szép számban találhatók külföldiek is. A népszerűség növelésének másik eszköze az élő koncert. A P.Box első kétéves működése alatt csupán húsz (!) fellépésen találkozhatott közönségével. Ennek egyik oka, hogy Cserháti 'Pityi' nem kíván úgy bulikhoz jutni, hogy árban alákínál más zenekaroknak – a kialakult káros szemlélet ugyanis oda vezethet, hogy maholnap ingyen szerződtek az együtteseket –, másrészt ma is ugyanannyiért játszik, mint tizenhat évvel ezelőtt (!). A 2002-es Sziget-fesztiválon adott felejthetetlen műsoruk hangulatát még az sem befolyásolhatta, hogy az előttük fellépő amerikai Savatage olyan pofátlanul húzta el az időt, hogy a P.Boxnak felére kellett csökkenteni játékidéjét.

Pityi azt szeretné, ha a magyar rock ismét méltó helyére kerülne, hogy a zenészeknek ne kelljen egyidejűleg tucatnyi csapatban triblizni a megélhetés legalsó szintjének eléréséhez. Az sem lenne hátrányos, ha újra alakulna a zenészek között egy jó értelemben vett véd- és dacsövetség. A P.Box 2003 májusától minden koncertjén egyperces tüntetést tart a magyar tömegtájékoztató magyar rockzenét kirekesztő politikája ellen, egyben felhívja a rock barátainak figyelmét, hogy ők is hallassák hangjukat! Kéréseikkel zaklassák, végső esetben Uram bocsá', mellőzzék a kirekesztő zenepolitikát folytató adókat és sajtót, mert, ha ez a mai állapot állandósul – ami nem sikerült a kommunizmusnak, az most sikerül a Pityi szavai szerinti 'nyálpiacgazdaságnak' –, kiirtják a Magyar Rockzenét. Az említett gondok miatt késik Cserháti Istvánnak, a Honfoglalás több tétele szerzőjének új, a Rákóczi szabadságharcról szóló, átfogó zeneműve is.

Cserháti Zauza

Ismét elment egy hang. Egy olyan hang, amelyik nem terem minden bokrban. A tragédiáról már eddig is sokan sokféleképp vélekedtek,

részben azért, mert tele van kérdőjelekkel, másrészt pedig azért, mert nem biztos, hogy ekkor, most és így kellett bekövetkeznie. Cserhádi Zsuzsa ötvenöt éves volt.

Kegyeleti dologról lévén szó, minden egyes mondatnak csak ennek tiszteletben tartásával szabad elhangoznia. A bevezetőben feltett kérdésekre azonban ezzel együtt is választ kell keresni, mert nem egyedi esetről, sokkal inkább jelenségről beszélhetünk. Mert végezheti-e énekes ilyen körülmények között az életét, amikor hanganyagának tízezrekben történő eladása után platinalemezzel tüntették ki?

Miközben az egyik bulvárlapban hetente arról olvashatunk, hogy huszas éveiket taposó leányzók és ifjak már sok tízmillió új házaik berendezésén szorgoskodnak, akkor a nemzetközi sikereket is maga mögött tudó, a szakma és a közönség rokonszenvét egyaránt élvező énekesnőnek az okoz örömet, hogy Budapest egyik legerősebb belvárosi részében felújíthatja lakását. Lehet-e egy színpadon eltöltött, sikeresnek mondható művészpálya összes hozadéka, hogy sokszor még ebédre sem telik belőle? *Miért hagytuk, hogy így legyen?* – énekelte egykor az Illés együttes és van-e arra remény, hogy ebben a tekintetben valami megváltozzék? Járjuk végig ezt az életutat!

Cserhádi Zsuzsa eredetileg nem is énekesnek, hanem hosszú évekig balerinának készült, majd a Honvédban tornázott, méghozzá olyan sikerrel, hogy szakközépiskolai bajnok lett belőle. Polgári foglalkozásként az órákszerész szakmát választotta, amikor azonban a '60-as évek közepén meghallotta a Supremes énekegyüttes és Aretha Franklin lemezeit, az élmény egy csapásra megváltoztatta további életére vonatkozó, addigi elképzeléseit. Barátai biztatására énekelni kezdett, először a Rangers együtteshez került, ahonnan 1968-ban távozott, ezután a zenekar Corvina néven folytatta pályafutását. A következő évben már a Thomastic zenekarban tűnt fel, velük jutott ki Jugoszláviába, majd Algériába. Ezekben az években a művészek külföldi kiközvetítésével foglalkozó Interkoncert Pódium csoportjának két intézője, Neményi Gábor és Szász Gábor hajtotta fel ezeket a lehetőségeket. A gondok itt kezdődtek, bár ez akkoriban bármely más előadó életében is a mindennapok gyakorlata volt. A hazai alamiznaszerű gázsikkal szemben egy nyugati szerződés – még két ilyen gyengén fejlett országban is – főnyereménynek számított, más kérdés, hogy milyen áron.

Csak a helyszínen derült ki, hogy az arab bártulajdonos fekete ügyletei miatt folyamatosan a bíróságra járt, a gázsik kifizetése is akadozott. A kettős prés másik ága idehaza szorított, ahol Neményi és Szász fejte a zenészeket, mondván, hogy nekik is tejelni kell azért, hogy a zenekar továbbra is kint maradjon. Az első buktató, amelyik a fiatalok nyugat utáni vágyát használta fel saját maga megtollasodására, tehát magában a rendszerben volt található. A két jómadárral kapcsolatban érdemes idézni Baronits Zsolt (a Syrius együttes elhunyt vezetője) egyik nyilatkozatát. Ebben elmondja, hogy Neményi Gábor havi háromezer forintot kért a szerződötött zenekaroktól, hozzá a fellépések díjazásából 10%-ot az illető ország valutájában és persze százezret készpénzben. Az összegek nagyságára jellemző, hogy Baronits szerint a háromezer forint havi bérnek számított, a száz rugóért pedig 1972-ben egy egész lakást lehetett vásárolni.

És ha már ennél az évjáratnál tartunk, ez hozta el a változást Zsuzsa életében. A budapesti Balaton étteremben az új hang először Szécsi Pál pincér nővérének, majd magának az énekesnek is feltűnt és besegítette 'tulajdonosát' az Országos Rendező Iroda egyik központi műsorába. Mert oda sem lehetett ám csak úgy bekerülni az utcáról! Ezt megelőzően B. J. Thomas nagysikerű, *Raindrops Keeps Falling On My Head* című dalának hallatán Ákos Stefi énekesnő már korábban felvette a Rádió Táncczenei Stúdiójába a fiatal tehetséget. Noha Stefi pártfogása nem minden esetben bizonyult előnyösnek – korábbi férje, Holéczy Ákos nyugatra távozása a hatóságok, jazzes énekstílusa a versenytársak, köztük Sík Olga szemében jelentett szálkát –, Zsuzsának sikerült két dallal is indulnia az 1972-es Táncdalfesztiválon, ahol a *Nem volt ő festő* címűért azonnal előadói díjat kapott.

Még ugyanezen évben meghívták az akkori NSZK-ba, ahol az éppen ügyeletes híresség, Peter Maffay komponálta száma odakint kislemezen is megjelent. Mivel a Cserhátit nem tudták kimondani, mindenütt Sara Molnár néven mutatták be. Erről idehaza egy hang nem esett, sőt, amikor Nyugat-Berlinbe kapott meghívást, a már említett Interkoncert többször is azt válaszolta a megkeresésre, hogy a művésznő nem ér rá. Ez persze nem volt igaz, de megunva a huzavonát, a német fél egy lakására küldött levélben tudatta, hogy befejezte a vele való egyezkedést. Elcsattant tehát a második nagyobb pofon is Zsuzsa orcáján.

Egy ideig Szécsi Pállal lépett fel közösen, majd 1977-ben a *Tessék választani* című műsor nagydíját vitte el, ám, amikor nemet mondott Erdős Péter ajánlatára, hogy a Neoton együttes háttérénekese legyen,

sorsa megpecsételődött. Az ajánlat elfogadása ugyanis olyan megalázó helyzetbe hozta volna, mint amikor a természettudományok doktorát egy elemista gyermek mögé állítják segédnek. Saját elképzelései megvalósítására ekkor hozta létre az Európa együttest. A következő Táncdalfesztiválon Bágya András dalával (*A boldogság és én*) elszenvedett bukás után elege lett az előre eldöntött sorrendiségű versenyekből és zenekarával külföldön vállalt munkát. Sajnos ez az időszak a belső viszályok miatt nem tarthatott sokáig, az érzékeny lelkületű énekesnő visszatért hazájába és a Moulin Rouge-ba szerződött.

A sors azonban nem sokáig fogadta kegyeibe. A következő arcucsapás akkor érte, amikor a Béke szálló bárjának irányítását a magyar úszóválogatott pénzét elszípkázó Zemplényi György vette át. Miután még a fizetését is megbeszélték, a később nemzetközileg keresett hódhányó egy nyílt társulati ülésen azzal szégyenítette meg, hogy nem említette a nevét a szerződöttest kezdők között. Igaz, Zsuzsa ekkorra már egy idegi eredetű hormonelégtelenség következményeként komoly testsúlyt szedett magára, azért kirúgásához illedelmesebb módszert is választhatott volna a puhány testalkatú, homoszexuális Zemplényi. Ráadásul elterjesztették az énekesnőről, hogy alkoholista, holott – elmondása szerint – annak következtében inkább össze kellett volna aszalódnia, nem pedig meghíznia. Csalódottan hátat fordított a fővárosnak és évekig Szegeden, majd Debrecenben vállalt munkát.

Mélységes elkeseredéssel szemlélte a zenei igénytelenség tétnyerését és megfogadta, hogy tudását azoknak a fiataloknak adja át, akikben felfedezi a tehetség szikráját. Így került hozzá Debrecenben a 12 esztendő Rita, akit már ő készített fel a Ki Mit Tud-ra, mégpedig olyan sikerrel, hogy az meg is nyerte a versenyt. A kislány figyelmét azonban nem kerülte el tanítója általános lehangoltsága és egyszer így szólt hozzá: „Zsuzsa néni, annyi rosszat mondanak magáról, de ne tessék elszomorodni. Ha az Isten becsuk egy ajtót, kinyit egy ablakot.”

És valóban így történt. A Nirvána bárban összetalálkozott Rózsa Istvánnal, a Rózsa Records vezetőjével, aki fél év múlva stúdióba szólította, hogy felénekelje *Hamu és gyémánt* című albumának dalait. Kirobbanó sikert aratott, ami egyértelműen bizonyította, hogy nem vezett ki az emberekből az igényesség iránti vágy, ha lehetőséget kapnak az értékes és értéktelen közötti választásra. Harmadik lemeze az *Adj még a tűzből* címet kapta és azon külföldi példaképeinek száma it tolmácsolta, köztük olyanokat, amelyeket már az 1966-os Ki mit tud?-on is énekelt angolul,

ám amikor magyarra is át akarta ültetni, azzal hűtötték lelkesedését, hogy Magyarországon erre nincs igény. Az 1972-es Táncdalfesztiválon is azt vágták a fejéhez, hogy mit akar ezzel a soul zenével. Az idő mindkét esetben őt igazolta, mert a hivatásos döntnökök divatmajmolása helyett saját belső megérzésére hallgatott, önmagát vállalta és adta.

Nem járt össze senkivel csak azért, hogy benne legyen a kiválasztottak kasztjában, jól látta, hogy ebben a szakmában nem igazán van őszinte összetartás, mindenki a maga kis pecsenyéjét sütögeti, ha pedig nem jár sikerrel, akkor jövedelmezőbb megélhetés után néz.

„Én mindig az éneklésből akartam megélni, és noha előfordultak az életemben mélyrepülések, mégsem váltottam pályát. Ez a fokmérője annak, hogy kit érdekel őszintén a zene.” – mondotta 2000 januárjában, amikor saját keze munkájával felújított lakásában beszélgettünk.

Zsuzsa vallásos volt, aki elmondása szerint nem mindennapos dolgokért könyörgött, hiszen a Jóisten úgy is tudja, hogy neki mire van szüksége.

„Betartom a tízparancsolatot, az erkölcsi normákat és úgy érzem, hogy a Mindenható velem van. Nem véletlenül mondják, hogy segíts magadon, az Isten is megsegít, mert, ha ezt egy picit is megteszed, biztosan ad hozzá egy lökést, ahogyan engem is megragadott, valahányszor teljesen belecsúsztam volna egy képzeletbeli gödörbe. Sosem akartam milliomos lenni, mindössze annyit szeretnék, hogy egyiptológusnak készülő fiamnak és az édesanyámnak normális életkörülményeket tudjak biztosítani. Hiszek a reinkarnációban is, érdekelnek a misztikus könyvek és úgy vélem az életem előre meg van írva” – mesélte titkairól.

Két héttel korábban a Blaha Lujza téren rendezett, szabadtéri, szilveszteri bulin, elsőként lépett fel az akkor még új évezrednek vélt 2000. évben. Éjfél után megindultak a buszok, ám amikor elkezdte a *Menynyit ér egy nő* című dalát, ismét leálltak a járművek, kinyitották az ajtókat, az emberek kiszálltak és mindenki vele énekelt a mínusz tíz fokos fagyban. Műsorának utolsó dala ezúttal is az *Édes kisfiam* zenés kíséret nélküli változata volt.

A halálát megelőző hónapokban gyakran betegeskedett, fellépései nem voltak, szeretett gyermeke sem élt már vele. Egyedül maradt, de nem is kívánt senkit maga mellé a kiskutyáján kívül. A tragédiát szinte előre lehetett borítékolni, még ha nem is biztos, hogy ekkor és így kellett bekövetkeznie. Mert bármennyire is igyekszik az ember, nem tudja elhessegetni magától az önkezüség gondolatát. Ha ugyanis valóban belső vérzés vitte el, akkor annak előzmények nélkül, pillanatok alatt kel-

lett végeznie a legyengült testtel, hiszen ellenkező esetben orvost hívott volna. Nem tette. Nem akarta? Nem volt miért. Lehet, hogy eszébe jutott érzékeny lelkületéhez legközelebb álló gyönyörű dala, amelynek sorai talán soha nem váltak valóra: „*Boldogság gyere haza, késő van, gyere haza. Honnan jössz, nem érdekel. Gyere haza, csak ennyi kell.*” Akárhogy is történt, ezúttal ő tért meg az örök békesség házába.

Íjjú Katona Tamás

Édesapja az *Első magyar blues könyv* szerzője, Pécsi Magasfiúk Dalárdája (PMD) elnevezésű zenekarába Fekete Kálmán javaslatára a nyolc (!) esztendő fiacskáját is bevette. Szülei már addig is látták, hogy a gyermek állandóan Steve Ray Vaughan gitáros koncertvideóját nézi, hogy miközben kortársai fociznak, addig Tomika a húrokat gyúrja, de nem gondolták, hogy ennyire haladt a fejlődésben. És ez nem szülői elfogultság. Amikor Nemes Nagy Péter jóvoltából a New York-i Living Blues című újságban is írtak már róla, Eb Davis, az amerikai bluesénekes a Paksi Gasztroblues Fesztiválon beszállt a zenekarba. Az évek teltek-múltak, a PMD játszott, de sem lemezszerződést, sem különösebb odafigyelést nem kapott. Édesapja így emlékezik erre az időszakra:

„Amikor Tomikát 8 évesen bemutattuk a szakmának, mindenki veregette a vállát, hogy csak így tovább. Négy év múltán már egyre kevesebb volt a baráti szó, látják benne a jövőbeli versenytársat, és ez az igazi elismerés. Andrew Lloyd Webber mondta, hogy legkevésbé a sikert bocsátják meg az embernek.”

Tomika az 1994-ben Budapest XVI. kerületében rendezett tehetségkutató versenyen nyert egy gitárt. Azóta több hangszerre is volt, de kedvence továbbra is a Fender Stratocaster, az a típus, amelyet Steve is használt.

Először az 1994-ben saját költségen kiadott *Szombat esti blues* kazettán játszott, a *Tomi és a kenguru* című ének nélküli nótában. A *PMD live 1995* elnevezésű CD-n már komolyabb szerepet kapott, ezen az említett Eb Davis is énekel. Első külföldi fellépésükre egy Karlsruhe melletti német kisvárosban került sor, a másodikra délvidéki Zentán működő Mojo Clubban, de inkább az ország településeit járták. Az ismertség ellenére komolyabb előrelépés azóta sem történt, viszont édesapja aggodalma, hogy ha Tomikát csodagyerekként kiemelik, és napjaink divatos irányzatainak megfelelően átnevelik, kifacsarják, majd eldobják, szerencsére nem bizonyult valósnak. Gyermekeit még ennyire sem méltatták. Az idő azonban könyörte-

lenül rohan és ahogyan ifjú Katona Tamás lassan lassan cseperedik, egyre kevesebb esélye van, hogy csodagyerek mivoltát kamatoztassa.

Németh Sándor (Nyiba)

Amikor 13 éves korában a többi korabeli fiatalhoz hasonlóan eljegyezte magát a zenével, még nem tudta, hogy élete legszebb éveit a sport fogja kitölteni. Szabadfogású birkózóként ugyanis három olimpián és huszonhat világversenyen húzta magára a címeres mezt és ezek csaknem mindegyikén figyelemre méltó helyezéseket sikerült elérnie. Sándor a mondást szó szerint értelmezve (*Aki már nem tudja, az tanítja*) az 1996-os atlantai olimpia után abbahagyván a rendszeres versenyzést, a Testnevelési Egyetemen oktat birkózáselméletet és -gyakorlatot. Nála végzett Repka Attila olimpiai bajnok, Berzica Tamás világbajnoki ezüstérmes, Ritter Árpád junior világbajnoki ezüstérmes. És hogy szó ne érje a ház elejét, továbbra is megméretteti magát, hiszen elmondása szerint más csupán beszélni valamiről és megint más csinálni is. Tanítványainak példát mutatva rendszeresen elindul a Mesterek Tornája elnevezésű világbajnokságon is, 2001-ben a második helyen végzett egy iráni versenyző mögött.

A versenyszerű sportolástól visszavonulva nyílt lehetősége és ideje arra, hogy elővegye ifjúkori szerelmét, a zenét. Először a gitár után nyúlt, majd kedvencénél, a dobnál kötött ki. Annak idején Jimi Hendrix, a Deep Purple és annak különösen szólógitárosa, Ritchie Blackmore ragadta magával. Sokakkal ellentétben nem horgonyzott le egyetlen dallamvilágnál, ritmusnál, a líra és a keménység egyaránt megtalálható saját szerzeményeiben.

Társakat talált és megalakította a De-Pression nevű zenekart, ami az ő esetében a birkózással kapcsolatos szakkifejezés: Lenyomás.

Egyik szerzeményüket, a *Bajnok vagy*, a Millenáris sportrészlegében hallhatták az odalátogatók. A dalhoz két videoklip is készült, az egyikben kizárólag birkózók szerepelnek, a másikkban a többi sportág is képviselteti magát.

Egyik szerzeményüket, a *Bajnok vagy*, a Millenáris sportrészlegében hallhatták az odalátogatók. A dalhoz két videoklip is készült, az egyikben kizárólag birkózók szerepelnek, a másikkban a többi sportág is képviselteti magát.

– *Megszületett a Táncolj Koko (dallamát Darab István írta), ami akkor ihletett meg, amikor a budapesti mérkőzésen Chako pofonja padló-*

ra küldte és végiggondoltam a pályafutását. Az én szememben nagyon nagy sportember, hiszen úgy az amatőr mint a profi világban letette a névjegyét a magyarok hírnevét öregbítve – emlékezik a dal születésének pillanatára Németh Sándor, aki maga írja a szövegeket.

Ugyanezt a késztetést érezte, amikor a rádióban meghallotta, hogy Erőss Zsolt és csapata a Mount Everest csúcsára ért. A dallamot a sokáig szimfonikus zenekarokban muzsikáló Körmendi Zoltán zongorista komponálta.

Műfaji gazdagságukat jelzi, hogy a versek irányába is elmozdultak, ezek részben saját költemények, amelyeket Sándor és leánya, Nikolett mond fel a stúdióban, de a jövőben Szabó Lőrinc, József Attila, Petőfi Sándor életművéhez is szeretnének hozzányúlni. Életszemlélet az alábbiakban fogalmazta meg:

– Szeretem a tiszta gondolkodású, céltudatos embereket, vallom, hogy erősnek, fegyelmezettnek, kitartónak kell lenniünk, ha az életben bármit el akarunk érni, mert rend a lelke mindennek. Az sem mellékes, hogy a sportban sajnálatosan gyakran használt doppingszerek nélkül maradhattam egészséges.

Alaposan megszívlelendő mondatok.

Papp Gyula és Sárdy Barbara

Klasszikus zenei tanulmányai után – és közben – a 19 esztendőös billentyűs 1971-ben adja első koncertjét a Mini együttesel. Az első állomást újabbak követik, játszik a Skorpióval, ez egyébként alkotói mélypontja, hiszen Frenreisz Károly nem engedélyezi neki saját nóták írását. A tétlenséget itallal vezeti le, szerencsére volt ereje váltani és új életet kezdeni. Amikor ennek a fejezetnek is a végére ért, megalakította a Dinamit,

majd a Safari elnevezésű svéd–magyar zenekart. Összehozott egy csapatot Varga Miklós támogatására is, de egy idő után azt vette észre, hogy a vezetés az énekes kezébe csúszott át. Ekkor elege lett a zenekarosdiból, helyette zenés színházi darabokat kezdett írni. Elzárkózását időről időre megszakította, létrehozta a Prédikátort, rövid ideig megfordult a P.Mobil-ban, évente egyszer pedig Zorán körutazó társulata tag-

jaként járta az országot. Felesége, Sárdy Barbara Póka Egon kőbányai zeneiskolájában tanulta az éneklést, és amikor növendéktársai lehívták egy próbára, magával vitte Gyulát is. A bemutatkozás olyan jól sikerült, hogy zászlót bonthatott a Mother Funker együttes, melynek első lemeze 2000 karácsonyára jelent meg, ám sajnálatos módon alig kapott nyilvánosságot. A következőt már az a tömeg kérte, amelyik a Bocskai Színpad előadásain rendszeresen hallotta játékukat. Így született a *Forr a dalom*, amelynek zenéjét Gyula, szövegeit Barbara írta. Mármint azokat, amelyek nem Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály, Reményik Sándor tollából származtak. A fiatal lány életfelfogása, szemlélete alapjaiban különbözik korosztálya többségének felületes gondolkodási módjától. Már a Színművészeti Főiskolát is azért hagyta ott, mert felvételiztető tanárai félreérthetetlen ajánlatokat tettek neki. Az érvényesülés eme gusztustalan volta miatt ment el a kedve a színháztól, ahol elmondása szerint csak úgy lehet előbbre jutni, ha valaki lefekszik a megfelelő emberekkel. Elege lett a színészbüfékben uralkodó, folyamatosan másokat szapuló gyakorlatból is, ezért inkább ismét a zenét választotta, hiszen korábban már nyolc évig zongorázott.

Papp Gyula és Sárdy Barbara megnyilvánulási lehetőségei korlátozottak, amióta a Bocskai Színpaddal járnak, nem tudnak fellépni a korábbi nevén Diákszigeten és a Sitkei-fesztiválon sem. Ennek nyilván nem tudásbeli akadályai vannak, hiszen a Paksi Gasztroblues fesztiválon vendégszerepelt Animals együttes azonnal meghívta őket Londonba, számaikról CD-változatot kért. Éppen azokról, amelyeket a BMG kiadónál Földes Zoltán kiadásra alkalmatlannak talált. Nem jártak nagyobb szerencsével a Fidesz-kormányzat idején a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában sem, ahol Devich János küldte vissza a zeneszerzőt a budapesti színházakhoz, pontosan oda, ahol már előzőleg is elutasították.

Papp Gyula megjárta a hadak útját, csalódások sora kíséri egész pályafutását. Megdöbbenő, egyben felhőborító, hogy a szakmában elismert, a közönség által kedvelt organista, zongorista, valamint az érzékeny kellemes alt hangú, nagyszerű szövegíró Sárdy Barbara csak helyelközzel tűnik fel a tömegtájékoztató és a koncertszervezők látóterében.

Radics Béla

Vannak emberek, akik már életükben legendákká lesznek, és ahogy eltávozásuk után múlnak az évek, alakjuk úgy nő óriássá híveik szemében.

Radics Béla közéjük a tartozik. Minden idők legnagyobb magyar gitárosának tartják és – ahogyan Jimi Hendrix esetében is – bár jobbak születettek azóta, nagyobbak aligha. Tegyük fel magunknak a kérdést, hogy amennyiben napjainkban is közöttünk lenne, vajon hol tartana? Egyáltalán mitől volt különb a többiekénél? Egyébként ilyen és hasonló kérdéseket feszeget Tóth Tamás Béla és Zoltán János *Csodálatos utazás* című, a gitáros életét bemutató kötete is.

De nézzük, hogy milyen válasz(oka)t adhatunk magunk. Radics a már említett Hendrix és Eric Clapton hatására teljes átváltozáson ment keresztül. Miközben a 60/70-es évek fordulóján a menő hazai együttesek gitárosainak még a legegyszerűbb futamoknál is összeakadtak az ujjai, ő hihetetlen pontossággal utánózta a nemzetközi virtuózok félelmetes szólóit, alkotta meg saját, egyéni stílusát. Menő együtteseket említettünk, mert a 'nagyok' – értsd lemezesek – közé nem került amatőrök között Béla mellett már akkor is ott muzsikált az ugyancsak kiváló Cziráku Sándor, majd valamivel később Bencsik Sándor.

Mai füllel – ha eltekintünk a múltba tekintés valóságát elfedő hamiságától – az adott időszakban, csak helyyel-közzel születtek (könnyű) zeneileg is értékes alkotások. Miközben a hazai sikerlistákat a *Drága Bakter úr*, a *Ki ölte meg Kennedy-t* (mindkettő az Atlantis együttestől származott), *Ülök egy rózsaszínű kádban* (Metro), *Sárika egy kicsikét butácska* (Illés) *Petróleumlámpa* (Omega) féle csacsкасágok uralták, Béla ki tudja hány fokkal feljebb helyezte a lécet. Ez azonban nem lehetséges ott, ahol a közepszerűsége hangsúlyt és keményen a fejére ütöttek annak, aki ki merészelt emelkedni a posványból. Ebben a tekintetben egyébként egy tapodtat sem léptünk előbbre az elmúlt harminc év alatt. Elég egy pillantást vetni arra, hogy mire mulat a nép. Ma persze nem üt-

nek senkinek a fejére, csak nem engedik, hogy nagy nyilvánosság előtt mutassa be tudását. Volt ugyan – talán még van is – egy *Kifutó* nevű műsor, amelyik fiatal tehetségek bemutatására volt hivatott, ám hangszeres rockzenészek csak fehér hollóként vitték valamire a műsor segítségével. És ezzel meg is adtuk a választ másik kérdésünkre, hogy most mit csinálna a legendás gitáros. Bár kissé korosan, de ugyanúgy nem lenne sehol, mint amikor távozott közülünk. Egy könnyűzenei érdekszövetség tartja kezében a fonalat és mindenki csak úgy táncolhat, ahogyan ők fütyülnek.

De térjünk vissza Radics Bélához, a példaképhez. Mert az volt és ma is az. De vajon megérdemelten? A válasz sajnos kegyetlen. Mert mit is várunk el egy példaképtől, egy hőstől? Gyermekkorunk regényeiben kizárólag hibátlan főszereplőkről olvashattunk. Az *egri csillagok*, *A tizenöt éves kapitány*, a *Némo kapitány*, a *Grant kapitány gyermekei* című kötetek csupa-csupa olyan személyiséget vonultattak fel, akik minden tekintetben kiállták a próbákat, megállták a helyüket. Ezek egyike sem sorozatgyilkos, karatebajnok, testkultúrás óriás volt, hanem ésszel gondolkodó, és a sors – valójában az író – által reá osztott felelősséggel gondolkodó ifjú. Ilyeneket manapság a televíziók műsorán elvéve sem találni.

Sajnos éppen a rock felségterületén találkozunk igen ritkán ilyen hőssökkel. Ebben a műfajban ugyanis ki tudja miért, de összemosódott a sex–drug–rock’n’roll felettébb káros hármas jelszava. A szövegek folyamatosan éltetik azt a férfit, aki még a legyet is röptében..., másrészt azt, aki víz helyett issza az alkoholt. A szemlélet kártékonyására jellemző, hogy miatta nem érhet meg számos muzsikuss a tisztességes kort.

Radics Béláról is azt beszélnek, azért ivott, mert meg nem értett ember lévén azt kellett látnia, hogyan húznak el mellette a hátulgombolósok. Ha ez igaz is, akkor mivel indokolják a Taurusban vele együtt muzsikált és napjainkra anyagilag nem éppen hátrányos helyzetű Som Lajos hasonló lebegéshez vezető úttévesztését. A Mai Lap 2001. október 6-i számában nyilatkozta Som Kata, hogy a basszusgitáros olyan fokú alkoholmérgezésben szenvedett, hogy abba más már régen belehalt volna. Ebben az állapotában ugrott le Benczúr utcai, emeleti lakása körfolyosójáról. Szerencsére sikerült megmenteni.

Tudjuk, hogy az alkoholmámor utáni vágy, ahogyan minden szenvedély, a gyengeség jele. Márpedig akaratgyenge ember nem lehet példakép, mert másokat is magával ráncsolt a mélybe. A könyv sajtótájékoztatóján Huszti Zoltán, a Magyar Rádió munkatársa azt kérdezte, hol voltak a barátok, amikor Bélának segítségre volt szüksége? A lemezlo-

vasként ismert Cintula (Keresztes Tibor) azt vágta rá, hogy alkoholista nem lehet segíteni. Pelikán gátőrnek *A tanú* című filmben a párttitkár erre azt felelte volna, hogy erről most nem nyitunk vitát.

Répássy Gábor

Az úgynevezett információs társadalom meghatározó szelete a tömeg-tájékoztatás. A szoc-liberális kor-mányszat nem véletlenül váltja le nap mint nap a szakmailag mégoly kiváló szerkesztőket, akik nem az általa kedvezményezett szekeret tolják. Eközben a gödöllői a Másik – korábban Pelikán – Rádió a re-

mény szigeteként sugározza adását, abban is a minőségi rock zenének megnyilvánulási lehetőséget biztosító Rock lexikont. A műsor házigazdája Répássy Gábor maga is zenész.

Eleinte a Clone nevű hardrock csapatban dobos-énekesként működött, tanára mégis az operisták légzési módszereire oktatta, megkedvelte vele a szakma nagyjait (pl. Pavarotti). Ezek után nem csoda, hogy a rock műfajában is olyanokra figyelt, akik hangadottságaik következtében a komolyzenében is megállnák a helyüket, így Tony Martin (Black Sabbath), Ronnie James Dio, Ian Gillan (Deep Purple), David Coverdale (Whitesnake), Bernie Shaw (Uriah Heep). És ez roppant lényeges, hiszen nemzetközi szinten is egyre kevésbé szempont a klaszszikus értelemben vett énekesi képesség, elég, ha valaki hörögni, dörögni, vagy torkaszakadtából ordítani tud.

‘Répa’ rendszeresen járt koncertekre, ahol hamar kiderült, hogy egy előadó nagyszerű lemezei csupán stúdiós bűvészkedés eredményei, vagy valódi tudás van mögöttük. Legszívesebben az 1989-es, bécsi Ozzy Osbourne-, az 1994-es, prágai Pink Floyd-, továbbá Yes-, és Iron Maiden-koncertekre emlékszik. A hazaiak közül 80-as években leggyakrabban a P.Box és a P.Mobil bulikon bukkant fel, de ott volt ez utóbbinak 1978 októberi jelenésén a Láng Művelődési Házban is, amelynek hangulatát egy csak húsz (!) évvel később megjelent CD örökítette meg.

Ez volt tehát a múlt, a tapasztalatszerzés ideje, tavaly októberben viszont már a 100. Rock lexikon adását ünnepelhette. Ezek a kétórás, ze-

nével fűszerezett, egyenesben sugárzott beszélgetések alapos felkészülést igényelnek a műsorvezetőtől. A bukás kockázata ugyanis óriási, nem lehet hebegni-habogni, a teljes tájékoztatlanságról árulkodó „*Mesélj, mi van veled?*” közhelyekre alapozni. Meghívott vendégei – a műsor emlékkönyvének beírásai szerint – kedvelik ezt a fajta kihívást, hiszen mindenről beszélhetnek, nincsenek tabu témák. Ennek ellenére egyetlen káromkodás, egyetlen csúnya szó el nem hangzik, mert 'Répa' nem az idétlenkedésre, a kivagyiságra helyezi a hangsúlyt. Őszinteségért őszinteséget vár(t) cserébe, és ezt meg is kapta Cserháti Istvántól (P.Box), Kalapács Józseftől, Pálmai Zoltántól (ex P.Mobil), Nemes Nagy Pétertől, Tóth Tamás Bélától (Tűzkerék XT), hogy csak néhányat említsünk.

A beszélgetések mellett a rock klasszikusainak teljes életművét is bemutatja, ennek keretében került sor a 36 részes Deep Purple, valamint a Yes sorozatára. A Treff együttes muzsikusa azonban nem állt meg a zenénél. A Magyar Rovók és Rovásírók Országos Szövetsége titkáraként szorgalmasan bújja a szakirodalmat, Forrai Sándor, Friedrich Klára rovasírással, Marton Veronika sumerológiaiával foglalkozó köteteit. Nem győzi hangsúlyozni az olvasás fontosságát, hiszen a megfelelő könyvek segítenek a körülöttünk zajló világ tökéletesebb megértésében. Ezért tud a zenészek mellett olyanokkal is szót érteni, akik a mindennapi élet, a történelem, a sport, a környezetvédelem területéről érkeznek.

Tolcsvay Béla

Öccsével együtt 1964/65-ben a Wanderers majd a Strangers együttesek tagja, a testvérpár azonban Balázs Gábor bőgőssel saját vállalkozásba kezd New Sound néven. Egy erősítőmeghibásodás miatt elmaradt zenekari bulit ők mentenek meg akusztikus hangszereikkel és ekkor Keresztes Tibor – keresztapaként – így jelenti be a társaságot : „*Színpadon a Tolcsvay-trió*”. Az indítópisztoly tehát 1967-ben dörrent, és alig esztendő múltán már Ki-Mit-Tud?-győztesként járták az országot. Akkor még a folk-beathez sorolták őket, ugyanezt a műfajt manapság unpluggednak nevezik, példaképeik Peter, Paul and Mary, Bob Dylan, Donovan és az ausztrál Seekers együttes voltak.

Első lemezük csak jóval később, 1972-ben jelent meg, mivel Erdős Péter, a hanglemezgyár mindenható ura a szebbik nem irányába mozgott el. „*Nem vagytok ti olyan vonzó fiatalok a pop-szakmában. Ide nők*

kellenek !” – mondta ki róluk sommás véleményét, pedig Béla más műfajban is otthon érezte magát. Nem véletlen, hogy ő szervezte az első hazai pop/rock fesztivált 1973. július 11-én a diósgyőri DVTK stadionban, amely más szempontból is fordulópontot jelentett a magyar zenei életben. „Ekkor estek szét a nagy csapatok, az Illés, Omega, Metro, mintha csak az 'oszd meg és uralkodj' elv lépett volna hatályba. A Doktor úr (Erdős) átrendezte ugyan a sorokat, de kilógott a lóláb. Megszűnt a KITT Egylet (Koncz, Illés, Tolcsvay és a Trio), megalakult helyette a Fonográf, az Omegából kisarjadt az LGT. Ekkor már világszerte supergroupok alakultak, előtérbe került a s h o w b u s i n e s s” – emlékezik a vég kezdetére az énekes.

Ezt követően a társaiban csalódottan kivonult a számára idegen világból, bár munka nélkül ekkor sem maradt. Fellépett az Agria játékszínben, Latinovits-esteket kísért hangszerével.

„Osztoztam Illés Lajos sorsában, mint kirúgott zenekarvezető. Hívtak ugyan a Fonográfba, de nekem nem tetszett, mert ezt a zenét az amerikai magyar nótának tartottam. Véleményem szerint szirupos, könnyen emészthető, nem véletlenül került előtérbe a három T, vagyis a 'tiltott, túrt, támogatott' kategórián belül.”

Ezután végképp elege lett mindenből, az italhoz menekült, de szerencséjére a sors közbeszólt. Egy barátjával eljutott a gyimesi csángók földjére, ahol nem zenét, hanem hangulatokat gyűjtött, magába szívta a táj szépségét, nézte a felkelő napot, a ködben úszó völgyet, hallgatta a juhok nyakában lévő csengők csilingelését.

Hazatérve Czipó Tiborral és Pomázi Zoltánnal ismét összeállította a Triót, az égisz alá legendájából pedig lemezt akart készíteni, de ötletével együtt Erdős Péter ezúttal is páros lábbal rúgta ki.

Ezt követően ismét éveknek kellett eltelnie, mire a *Szép szerelmem Magyarország* című dalában csodálatos gondolatait megfogalmazhatta.

„Annak idején pontosan a magyar nyelvért indultunk 'hadba'. Ha Bruce Springsteen énekelheti, hogy 'Born in the USA', akkor azt én is megtehetem saját hazámban.” – jellemezte hitvallását, megvalósítandó céljait pedig eképp fogalmazta meg.

„Mindenk, az ország is, legyen tisztában önmagával, lássa tisztán, hogy hol van és mit tud elérni saját erejéből. Ne igyekezzünk Európa felé, hiszen ott vagyunk a kellős közepében. A Kárpát-medencében kell rendet csinálni, a magot itt kell elültetni, az majd úgyis a fény felé nyílik. Fogjuk meg egymás kezét, alakuljon sok kis 'zenekar', mert csak így lehet szem-

beszállni a sötétséggel. Számunkra az arány aránya legyen fontosabb, ne az arany aránya. Legyünk büszkéek arra, hogy magyarul beszélünk.”

Aztán megírta a *Rijjadó leány* című misztériumjátékát, amelyet 1996. augusztus 20-án Balatonfűzfőn, a mámai templomrom ódon falai között mutattak be, miközben körös-körül zengett az ég, csapkodott a ménkü. A vihar – talán épp a természet ajándékaként – csupán ezt a kis területet kímélte meg szilaj villámaintól. Egy évvel később, augusztus 18-án ugyanott újabb zeneműve, a *Csillaglanc* került a pódiumra, ám időközben történt valami, betörték a trió akkori törzshelyére, a Hunyadi klubba. Az elkövetőket azóta sem találták meg, a nyomozás dossziéját 'A tettes ismeretlen' felirattal lezárták. A szégyenteljes betörés után mindent előlről kellett kezdeniük. Szerencséjükre jó szándékú emberek adományokkal segítettek talpra állásukat, technikusuk, Kiss Zoltán pedig, akárcsak 1968-ban, újból megépítette a hangfalakat.

Az újrakezdést erősítette a trilógia *Napfény fia* és a *Rijjadó leány* után elkészült harmadik része a *Csillaglanc*.

„Az elsőnél beleivóltottem a magam baját a világba, szembeszálltam vele. Amikor végre felállhattam és körülnéztem, láttam, hogy másfelé is igen nagyok a gondok. Ilyenkor az ember az édesanyjához fordul segítségért, aki a mi országunk esetében Tündér Ilona, tehát hozzá fohász-kodtam. Ha viszont már szóltam az édesapáról, az édesanyáról, ugyanezt meg kellett tennem a gyermekekkel is, a kérdés csak az volt, hogyan? Elsősorban az olyan gyermekjátékokhoz nyúltam mint a „Lánc, lánc Eszterlánc”, vagy a „Zöld levelecske” és rájöttem, hogy mindez a DNS, ami az ősök kódolt üzenetét rejt. A világ éppen azzal foglalkozik, hogy ezt a Csillaglancot szétszakítsa, hogy mesterségesen életet hozzon létre, fejetlen ember- és állatszerű kentaurokat alkosson.”

Tolcsvay Béla úgy látja, hogy a világot egyes erők már telepakolták káoszteremtő képekkel, az egység megbontására törekszenek, ezzel együtt a természeti népek mégsem kapnak szívrohamot, mert ők még összhangban élnek környezetükkel. Hozzájuk hasonlóan ő is ezt akarja elérni, ezért fogalmazott imádságokat a tűzhöz, vízhez, a Teremtőhöz, a lelkiismerethez.

Bizodalmát arra alapozza, hogy sok mindent elő lehet írni az embereknek, csak azt nem, hogy elfelejtsék a hőn áhított szeretetet. Nem érzi magát egyedül a minden értéket elutasító, egyre szürkülő világgal folytatott harcában. Minden embert külön csodának tart, erről szól a *Csillaglanc*.

„Magyarul is azt kérdezzük, hogy ki-csoda, mi-csoda, és még ezek után sem hisszük el, hogy a csodák nyelvét beszéljük és a csodák föld-

jén élünk. Ettől a csodától fél a nagy Ámító, mert ha az emberek megtalálják önmagukat, azt találják mondani: Én Vagyok!”

Szemléletét Ausztráliába is elvitte és mivel minden ősi kultúra érdekli, az aboriginnek szent hegyéhez, az Ayers Rockhoz is eljutott. Az utazás előtti napokban Canberában járt, ahol az országház előtt egy ún. sátor-parlamentben 1972 óta (!) őrizték a tüzet az őslakosok, hogy addig ki ne aludjon, amíg nem tárgyalnak velük ősi földjeik jogairól. Végül vissza is kapták Ayers Rockot, saját nyelvükön Ururut, amelyhez

azóta a turisták is csak reggel 5–9, valamint 17–21 óra között mehetnek, szent helyeiket pedig nem fényképezhetik.

Tolcsvay Béla Czipó Tibor és Egri László társaságában évtizedek óta kitartóan rója nem ritkán göröngyös útját. Eközben sikerült úrrá lennie csalódottságán, alkoholos korszaka már csak rossz álom, egészséges élettel és egészséges szemlélettel mutat választási lehetőséget jó és rossz között.

Tóth Bagi Csaba

Amikor a nagy Amerikában feltűnt egy Johnny Lang nevű 16 éves bluesgitáros, az EMI azonnal négy lemezre kötött vele szerződést, ugyanakkor Magyarországon egy hasonló korú és képességű fiatalember hiába kápráztatta el a zenebarátokat, rendkívüli tudása nem hatotta meg az ide települt nemzetközi kiadókat. A szegedi Tóth Bagi Csaba gitáros, énekes, zeneszerző, szövegíró azóta is csak magára számíthat.

Példaképe az ír Gary Moore, akinek pályafutását attól a pillanattól kezdve ismeri, amióta 13 éves korában meghallotta tőle az *As The Years Go Passing By* című bluest. Magától, önképzéssel fejlesztette tudását a gimnázium mellett. *Crazy Clock* című demoanyagát ugyan megküldte a Sony, EMI, PolyGramm, Magneoton, BMG, Hungaroton kiadóknak, de azzal egyik sem akart érdemben foglalkozni. „*Mostanában a slágerzene és a technó járja*” – hangzott az indoklás. Magyarországon valóban, csakhogy akkor odakint Johnny Lang és Gary Moore sem tudna lemezeket készíteni. Szóval ment a porhintés.

Aztán robbant a bomba, Csabát felvették a bostoni Berklee College Of Music tanulói közé, ám mégsem ülhetett be az iskolapadba. Az intézmény ugyan állt volna négyezer dollárt a tandíjból, a másik nyolcat viszont az ifjú gitárosnak kellett volna előteremteni. Nem sikerült. Pedig még az a lehetőség is fennállott, hogy amennyiben az első félévre jutó részt befizeti és tanárai látják, hogy mire képes, akkor a második félév költségeit átvállalja az iskola.

Mindeközben kitanulta a produceri, hangmérnöki szakmát, édesapjával működtetett kis stúdiójában saját lemezei mellett mások boldogulását is segítette. Büszkén emlékszik Joe Murányira, aki egykoron Louis Armstrong klarinétosaként vált ismertté, akinek a magyar Storyville Jazz Band kíséretével élőben készült felvételét már Csaba rögzítette és keverte.

Egyre tökéletesedő játékaért azonban továbbra is csak jelképes összegeket ajánlottak, a Diák-szigeten például mindössze 1500 (!) forintot fizettek volna egész zenekarának, azt is csak vonatjegy ellenében, mert tankolási számlát nem fogadtak el.

Így állunk. Tóth Bagi Csaba sosem kapott Aranyzsiráf díjat, de ez nem szegte kedvét és Hendrix halálának harmincadik évfordulójára emléklemezt készített. Hogy miért, amikor nem is élt annak csillogásakor?

„Két dolgot is említhetek. Egyfelől nemcsak a saját lemezeiről ismerem, hanem az összes ma élő nagy gitáros albumairól is, taláломra említem most Steve Lukather nevét, aki Hendrix játékát ülteti át saját egyéni stílusába. Nálam történetesen fordítva működött a recept, mert először Lukathert hallgattam és amikor utána elővettem Jimi számaint, döb-bentem rá a hasonlóságra. Vég nélkül sorolhatnám a hasonló eseteket, mert ez a zene annyira korszerű, annyira előremutató volt a maga idejében, hogy ma is megállja a helyét” – indokolta lépését a fiatal gitáros, miközben egyre kevesebb koncertre nyílik lehetősége az országban. Ha háromhavonta akad egy élő fellépése, összeteheti a két kezét.

Tóth Bagi Csaba, akit már 16 éves korában a magyar Gary Moore-nak neveztek, ma sem tartozik a legnépszerűbb és legismertebb hazai gitárosok közé. Akik a kártyákat keverik, nem osztottak neki lapot, mert akkor az általuk kiválasztottakra a kutya sem lett volna kíváncsi.

Zámbó Jimmy

1958-2001

Az énekes halálán a tömegtájékoztatás egy része álló esztendeig csemegezett és még azóta is fel-feltűnik egy eddig ismeretlennek tűnő

adalék. Tény, hogy a kezdeti bizonytalanság, az egymásnak ellentmondó híresztelések után csak cseppenként derültek ki újabb és újabb részletek. Márpedig az ördög a részletekben van elrejtve, és az alábbiakat már másfél héttel halála után is tudni lehetett. Ezeket foglaljuk össze, és tesszük ezt oly módon, hogy azzal ne sértsük az előadó gyermekeit, akik nem tehetnek hírneves apjuk körül kialakult örület-

ről, ugyanakkor rá kell világítanunk arra a kettősségre, amely az énekest jellemezte. Megdöbbenő és álságos az a hajbókolás, ahogyan a tömegtájékoztatóban megnyilvánuló pályatársak, tudósítók tisztára nyalják Jimmy előtt a padlót, szinte már nem is királyt, hanem egyfajta földi Istenséget teremtve belőle. A róla mesterségesen kialakított kép ugyanis rendkívül árnyalt és csak ennek ismeretében erkölcsös a végső vélemény kialakítása.

A zenész

A Magyar Rádió gyermekkórusában kezdte énekesi pályafutását, majd elvégezte a konzervatórium jazz-zongora és ének szakát. A vizsgák után zenekarokban énekelt, négy és fél oktávos hihetetlen hangterjedelmével játszi könnyedséggel sikoltozta a Deep Purple és a Led Zepplin legmagasabb hangfekvéseit is. A vendéglátó szakmát 1982-től négy éven át az Egyesült Államokban folytatta, egy elhallás következtében ott ragadt rá a Jimmy név. Az Imreként anyakönyvezett zenész angol megfelelője, Emerich helyett csak Iminek szólíttatta magát, ezt értette valaki Jimmynek. Elmondása szerint kizárólag a pénz ösztönözte minden lépését, mert a korán magára vállalt családapa szerep arra készítette, hogy minél előbb kitörjön a szoba-konyhás szegénységből. Videoklipeket készített, együtt vacsorázott Steve Winwood-dal, Joe Cocker-rel. A *Füstös éjszaka blues* angol nyelvű változata aranylemezzé tette, már odakünn sikeres emberré lett. 1988-ban az Interpop fesztiválon a *Valahol bús dal* szól előadójaként láthatta a hazai közönség, amelyért szerzői és előadói díjakat söpörhetett be, Janis Joplin-, Joe Cocker-átdolgozásokat készített, de egyre több saját szerzeménye is bekerült műsorába. 1991-től sorra jelentek meg lemezei, az igazi áttörést azonban

a *Filmslágerek magyarul* címűn elhelyezett *Only You* hozta meg számára. 1993-ban és '94-ben Arany Zsiráf díjat is kapott Az év legjobb magyar albuma csoportban, lényegében minden tüsszentése a sikerlisták csúcsára juttatta.

A stúdióban kiváló zenészekkel készítette felvételeit és bár ezek különféle – így rock – műfajokban otthonosak, Jimmy mégis a San Remó-i dalfesztiválok édeskés vonalát követve több millió, elsősorban hölgyrajongó szívéhez talált utat. A miéltre adható egyik magyarázat, hogy még a XX. század barbársága és robotvilága sem tudta kioltni az emberekől a romantikus hajlamot, másfelől a zenei paletta másik oldalán a brutális, káromkodó Ganxsta Zolee és a diszkó gépesített világa tanyázik, a kettő közötti űrbe tartozó minőségileg jelentősebb fajsúlyú dalok viszont elsikkadtak a tömegtájékoztatás érdektelensége következtében. Így aztán az emberek jobb híján a szerelemre szavaztak, és amikor az énekes Demis Roussos felvételeibe is belekóstolt, már senki nem állíthatta meg a sikerlavinát. Kettejük közötti alapvető különbség, hogy amíg a görög atyafi általában fejhangon birkózik meg az észvesztő hangmágasságokkal, Jimmy torokból tette ugyanezt.

Hogy miként tudta élőben is visszaadni a stúdióminőséget, arról megoszlanak a vélemények. Egyesek play-backet emlegetnek, mások ezt határozottan cáfolták, egyetlen adalék azonban elgondolkodtató és talán közelebb visz bennünket az igazsághoz. Amikor Szilágyi János a vele készített beszélgetésben rákérdezett, hogy miért nem vállalta el egy baráti társaság nagy összegű ajánlatát zártkörű fellépéséért cserébe, arra hivatkozott, hogy ott nem tudta volna biztosítani a koncertek hangminőségét. A pop/rock műfaj egyik sajátossága éppen az ún. unplugged – mondjuk úgy akusztikus – előadás, amikor egy zenekar erősítők nélkül adja elő műsorát, valódi képességeit bizonyítandó. Zámbo úr elzárkózása ettől a lehetőségtől a kétkedők táborát erősítette, és ma már tudjuk, hogy koncertjei túlnyomó többsége play-back volt.

Pályafutása, ha elfogadjuk az általában mesterségesen befolyásolt slágerlisták jelentéseit, 1994-ben érte el csúcspontját a *Zámbo Jimmy IV.* albummal, ami 52 hétre biztosította helyét a legjobbak között. Azóta évről évre csökkent a listákon eltöltött hetek száma, miközben a No.1. helyezést azért ideig-óráig mindegyik megjárta. Ezek zeneisége egysíkú, valamennyi dala, úgy ütemét, mint, szövegét, dallamát tekintve egy kaptafára készült, ezért is túlzás Elvishez hasonlítani, aki a pop/rock csaknem valamennyi stílusába belekóstolt.

Az ember

Esetében a popcsillag és az ember közötti különbség igen számottevő. Egyértelműen már nem tudható, hogy a 'király' címet saját maga találta ki, vagy a közönségétől származik, de erre kiadója, a Magneoton majd a Warner Hungary is rájátszott, amikor egyik első CD-borítóján a Jimmy i betűjére a pont helyett koronát festett. Egyre önteltebb megnyilvánulásairól érkeztek jelzések. Miközben megszólított muzsikusai áradoznak, elfeledkeznek arról, hogy néhány kivételtől eltekintve csak magázhatták főnöküket. A miskolctapolcai, azóta róla elnevezett hotel – a 'Királyi lakosztály' feliratú szobában szállt meg – éttermében koncert utáni dajdajozást csapott zenészeivel, hiába kérte a nyugovóra tért másik zenekar szervezője, hogy legyen tekintettel a pihenni vágyókra, minősíthetetlen hangon küldte el melegebb éghajlatra. Érdemes megjegyezni, hogy még a kihívott rendőrség sem a zaklatottak pártját fogta, ami előrevetítette az énekes anyagi javak juttatásával mindenkit bedaráló szemléletét.

Még olyannyira 'szeretett' híveit is megalázta, ha úgy hozta a sors. 1996. március 3-án vasárnap, a fővárosi Csili Művelődési Házba 18 órára meghirdetett koncertjére csak fél óra késéssel engedték be az összegyűlteket. 3/4 7-kor színpadra lépett menedzsere azt közölte az egyre türelmetlenebb közönséggel, hogy még délben is bizonytalan volt a művész úr fellépése, mivel pénteki insztrakcióját kórházi műtét követte. Mivel vasárnap saját felelősségére elhagyta a kórházat, megérdemli, hogy a jelenlévők tapssal, felállva köszöntsék. Azok meg is tették, a bejelentés egyetlen szépséghibája, hogy az indoklás nem igaz. Előző nap ugyanis feleségével és legkisebb gyermekével látták sétálni, a színpadot pedig úgy rendezték be, hogy fotelekkel, ülőkanapéval bástyázták körül a nagy sokára előbukkant énekest, akinek egyáltalán nem a végtagjával gyűlt meg a baja. A merevrészes előadó mintegy háromnegyed órát play-backre, ülve tárogott és csak a legvégén állt talpra két szám erejéig. Több elhivatott rajongója ekkor fordított végleg hátat neki, míg a súlyos aranyakba öltözött, túlnyomórészt roma elitből álló közönséget ez persze nem érdekelt, mint ahogy az sem, hogy imádjuk képét egy dolláros mintázatú belépőre nyomták. De ugyanígy nem érdekelt a 90-es évek elején azt a bécsi kávéházra szakosodott roma társaságot sem a többi útítárs – közte e sorok írójának – kérése, amelyik az út elejétől fogva kedvence kazettáját bömböltette és dohányzott az autóbuszban a lefizetett gépkocsivezető legnagyobb közömbössége mellett.

Megnyilvánulásaiiban magyarságának adott hangot, ugyanakkor – mint említettük – nem forintbankóra nyomatta arcképét, hanem a dollárt részesítette előnyben. A 'király' hiú ember volt, ezt bizonyítja az a sokféle arany csecsebecse, amit magára aggatott. Vallásosnak mondta magát – erre később visszatérünk –, a csepeli görög katolikus templom építéséhez is jelentős anyagiakkal járult, nem véletlenül ott ravatalozták fel. Szertelenségére jellemző, hogy két zenésze, Jankai Béla és Pálmai Zoltán egyenes tv-adásban mesélte, hogyan próbálta ki 180 km/óra sebességgel új Mercedes kocsiját, fittyet hányva a legelemibb közlekedési szabályokra. Arról már senki nem mert szólni, hogy az egyik próbán a dalt egyetlen ütemmel később befejező zenésztársát előrántott pisztolyával fenyegette meg.

A végjáték

A tragédia körüli találgatások sorát a nyomozóhatóság indította el azaz, hogy a Zámbó család baráti köréhez tartozó csepeli rendőrkapitány, Vágó Imréné nem engedte a helyszínre a BRFK Sajtóirodájának osztályvezetőjét, Samu Attilát, aki később lemondását is benyújtotta. És ettől kezdve minden hivatalos állításnak – pl. hogy véletlen baleset történt – az ellenkezője igaz, mint ahogyan az sem hihető, hogy a hétköznapi napnak beállított baleset vizsgálata – mint akkoriban jelezték – egy hónapig is eltarthat. Ugyanígy fölösleges volt Jimmy nővérének, Mariettának sopánkodása, hogy valakik be akarják mocskolni öccse emlékét, mert minden találgatás a szakadatlan hazudozás eredménye. Lássuk mik ezek! A család a tv2-nek adott nyilatkozatában fegyvertisztítás közbeni balesetet említett, Vágó Imréné az MTI-nek már azt mondta, hogy az énekes véletlenül lőtte magát fejbe, míg a család ügyvédje, dr. Szőgyényi József – egyben Tocsik Márta védője – azt említette az Origóban, hogy vadászati előkészületek közben érte az énekest a halálos lövés, pár nappal később a Magyar Nemzetnek viszont már azt magyarázta, hogy Jimmy az ő tanácsára 'lőtte ki' a fegyvert a csövet ellepő vakrozda eltávolítására.

Marietta a feleségre, Editre hivatkozva azt állította, rajta kívül barátnője, Hullé Éva és Jimmy volt a lakásban és az énekes háromszor lőtt ki az ablakon. (A feleség semmiről, Hullé a tragédiáról nem kívánt nyilatkozni.) Vágó Imréné rendőrkapitány ezzel szemben úgy tájékoztatta az MTI-t, hogy a művésszel és feleségével együtt öten tartózkodtak a lakásban, ezt látszott megerősíteni az ügyvéd nyilatkozata is, aki állítása

szerint maga is jelen volt, míg a feleség – Marietta szerint – erre nem emlékszik. Vajh ki volt a titokzatos ötödik?

Az is elég furcsa, hogy az állítólag hajnali 5 órakor eldördült lövés után csak 10 perc múlva értesítették a mentőket, és noha az ambulancia 5.35 perckor már azt jelentette a rendőrségnek, hogy halálos sérülés történt, mégis egy órán keresztül bíbelődtek az újraélesztéssel és csak 6.20-kor vitték a Honvéd Kórházba, ahol az orvosok 9.50-ig küzdöttek az életéért és csak ezután jelentették a halál beálltát. Az Országos Mentőszolgálat szóvivője azt állította, hogy a golyó a jobb halántékon ment be, és a tarkón jött ki, ami képtelenséggé teszi az önkezelést. Ennyi talán elég is annak bizonyítására, hogy ki a hunyó a tragédia körül kialakult kavargásban.

Ha már a rendőrségre és a családtagokra nem számíthatunk, próbáljunk a magunk józan eszével valamiféle következtetésre jutni, még ha annak idején a család nyersen meg is fenyegette a nem a szájuk íze szerint megnyilvánuló újságokat. Ez a szemlélet azokra jellemző, akik vélt igazukat pénzzel szokták lerendezni. A vallásos ember nem fél a haláltól, nem visel fegyvert, Jimmy viszont, aki minden mondatában kétszer is megemlítette Isten nevét, 1998 májusa óta egy 9 mm-es Baretta, önvédelmi maroklőfegyver, 1999 februárja óta pedig még két vadászfegyver viselésére kapott engedélyt (A BRFK nem kívánt felvilágosítást adni azon kérdésre, hogy az énekes milyen indokkal kérte és kapta az engedélyt.) A józan és őszintén vallásos ember nem lövöldöz ki az ablakon vaktában – ahogy az egyik jelentésben állt – a nyugalma állítólag zavaró kakasokra, hogy azzal mások életét kockára tegye. Az is biztos, hogy gyakorlott vadászember nem olyan ügyetlen, hogy véletlenül agyonlövi magát, amint Hemingway, illetve a Chicago együttes gitárosa, Terry Kath esetében is csak a hivatalos változat nevezte halálukat véletlennek.

A jövő

Ahogy Koós János akkoriban nyilatkozta, ugrásszerűen meg fog nőni az énekes lemezei, valamint a hamarosan megjelent életrajzi kötete iránti kereslet és így jelentősen csökkenteni fogja azt a bevételi kiesést, amit a Warner Hungary kiadóval tervezett újabb lemezek elmaradása okoz. A 2001. december 31-én lejárt szerződést ugyan még nem újították meg, de már tárgyaltak róla, tehát, Jimmy szándékos öngyilkossága már csak a küszöbön álló üzleti megfontolásból is valóban kizárható.

A halálára írt búcsúdál minden barátjának szíve joga, bár a 'király' zeneti képességeit tekintve enyhén szólva visszatetsző még akkor is, ha a lemez bevételét a családtagok iskoláknak, egyházaknak ajánlották fel. Ugyanílyen gyomorforgató a Jimmy szülei körül kirobbant botrány. A semmiből csak a halált követő napokban előbukkant 65 éves Zámbo Elemér állította, hogy a hivatalos apának tekintett és 12 éve halott Zámbo György feleségével, Cifra Annával folytatott, több éves szerelmi viszonyából született Jimmy, a vérségi kapcsolat bizonyítására még DNS vizsgálatra is hajlandó.

És ezzel elérkeztünk a történet legszenyesebb részéhez, az örökséghez. Az 'apa' (?) felbukkanása, a rendőrségi hírzárlat és időhúzás, a családtagok hazudozása és fenyegetőzése arra mutat, hogy a halál oka másutt keresendő, és még sokáig folyt a színpalak mögött a hatalmas vagyon és a jogdíjak jövőbeli elosztásáról az alkudozás. Mindez egyáltalán nem méltó az elhunyt emlékéhez, arra viszont rámutat, hogy aki evilági életében is a pénzzel, és ha úgy nem ment, fenyegetéssel szerzett érvényt a maga igazának, annak holdudvara később sem tágít a korábban megszokott módszerektől.

A történet, úgy tűnik, nem zárul happy enddel. Még 2003 novemberében is arról cikkeztek a lapok, hogy az örökség ügyét nem sikerült lezárni a családtagoknak. Az énekes első házasságából, Veronától született fia, Krisztián nem kapta meg, ami neki járt volna a második felségtől, Edittől. Folyik az egymásra mutogatás, Krisztián szerint a pótmama, Edit szerint viszont a fiú nem válaszol az egymáshoz írt levelekre, megkeresésekre, telefonokra. Az asszony arra hivatkozik, hogy a Krisztián kapja a szerzői és előadói jogdíjakat, a fiú viszont az örökségből szeretne részesedni.

Utójáték

V. Zsoltot, a zenész nevelt fiát gázolajlopás miatt 2001 november elején letartóztatták és kihallgatták, sőt az is kiszivárgott, hogy hazugságvizsgálatnak vetik alá. A család ismerősei szerint az énekesnek rendkívül rossz kapcsolata volt nevelt fiával, a rendőrség szóvivője szerint azonban az ügy nem volt összefüggésben a Jimmy halálával kapcsolatban lezárt nyomozással. Az akták szerint ugyanis Zsolt csak akkor érkezett január 2-ra virradóra a csepeli házba, amikor az énekest már elszállították a mentők. A találgatásra mégis az adott okot, hogy a közeli barátok és hozzátartozók – ismervén Jimmy fegyverek iránti óvatos-

ságát – nem tudták elfogadni a nyomozati hatóság álláspontját, mely szerint az énekes gondatlansága okozta volna halálát.

A bizonytalanságot csak növelte, hogy 2001 februárjában már arról cikkeztek a lapok, hogy a boncolásnál az énekes bal hónaljánál sebesülést, a jobb kulcscsont környékén pedig karmolásnyomot találtak.

Külföldiek

Bruce Springsteen

2003. augusztus 20-án a magyar királyi televízió ünnepi műsorként a Rolling Stones egyik koncertjét adta volna. Hogy, hogy nem, a közvetítés elmaradt, helyette az amerikai Bruce Springsteen egyik közelmúltbeli fellépése került a képernyőre. Hogy az egyik legnagyobb magyar nemzeti ünnepen miért külföldieket nyomnak a magyarok orra alá, annak csak a jó ég a megmondhatója, ha azonban ettől az apróságtól eltekintünk, akkor még szerencsések is vagyunk, hogy nem a végletekig kiélt, az erkölcs fogalmát hírből sem ismerő Mick Jagger ugrálásában gyönyörködhattunk. Springsteen

egészen más, mi több példaként ajánlható, más kérdés, hogy nem éppen a legrokonszenvesebb tulajdonságait hangoztatja a tömegtájékoztató.

1949-ben született New Jersey állam egyik kisvárosában ír származású apa és olasz származású anya gyermekeként, az Államok jellegzetes átlagcsaládjában, amely a kultúrát még hírből sem ismeri, hétvégi szokásos tevékenysége, hogy alaposan beszlopál a legközelebbi krimóban, és bámulja a televíziót. Bruce a zenéhez vonzódott, de évekig hasztalan próbálkozott, szerzeményeivel mindenhol kirúgták, első lemezével meg is bukott. A másodikról viszont a Rolling Stone című szaklap műbírálója, John Landau már azt írta: „*Láttam a rock 'n' roll jövőjét, Bruce Springsteennek hívják.*” Ezt követően a gitáros előadó hősé lép elő, ő lesz az, aki az utca emberének szószólójaként énekel azok életéről, örömről, bánatáról. Megfogalmazása egyszerű, mindenki szá-

mára érthető, zenéje erőteljes, ha kell érzelmes. Nem divatozik, egyszerű farmernadrág, bakancs, csizma, póló, kockás flanel ing, ez az egész ruhatára. Rajongói nem megközelíthetetlen hírességet látnak benne, hanem egy barátot, akit nem biztonsági őrök hada véd, és akit bármikor meg lehet hívni egy italra. A *Zenészek a biztonságos energiáért* (=Musicians United for Safe Energy – MUSE) koncerten csak azzal a feltétellel lép fel, ha politikusok nem vesznek részt benne, mert nem szeretné, ha bármelyikük is hasznot húzna az ügyből. „*Ne itt legyenek nagyok, vigyék végig az akaratukat a Kongresszusban*” – mondja, ennek ellenére egy képviselő a *Born To Run* (Rohanásra születtem) című dalának állami himnusszá történő 'előléptetését' indítványozza. Ott találjuk a nukleáris leszerelésért tüntető 750 000 fős tömeg előtt a New York-i Central Parkban felállított színpadon is. Elfogadja a rangos American Music díjat, ezzel szemben visszautasítja a Chrysler 12 millió dolláros, a kocsit reklámozó ajánlatát. Odacsördít a kalózkiadóknak öt lemezből álló, kifogástalan minőségű, koncertválogatásával, *War* (Háború) című dalfeldolgozásához készített klipje pedig a vietnámi háborúból vett megdöbbenő életképekkel mutatja be a szégyenletes valóságot. Ezzel együtt büszkén vallja hovatartozását a *Born In The U.S.A.* (Az USA-ban születtem) albumával, amelynek háttérét a nemzeti lobogó díszíti. Első feleségétől elválik ugyan, a másodikkal (Patti Scialfa, zenekarában énekesnő) azonban felhőtlen családi boldogságban neveli gyermekeit.

1988 augusztusában az Amnesty International világműködő fellépéssorozata keretében láthattuk a budapesti Népstadionban. 2003-ban, harminc évvel, az azóta producereként működő Landau jóslata után, nyugodtan mondhatjuk, valóban a rock 'n' roll jövőjét látta a fiatalemberben. A műfaj bő évtizede tartó vergődése bizonyítja, hogy a Bruce Springsteen által kijelölt út járható, hiszen az ő népszerűsége minden zenei válságot túlélt, miközben az egekig istenítt hírességek és stílusirányzatok úgy hullottak mellette, mint a legyek. Ezek szükségszerű bukását az okozta, hogy lépéseiket, politikájukat nem a belőlük fakadó ösztönök, hanem a divat szabta meg. A Főnök (The Boss), mert a nép csak így szólítja, soha nem festette magát, ki nem ejtett a száján egy csúnya szót – igaz, neki enélkül is megvolt gondolatai árnyalt kifejezéséhez szükséges szókinccse és lelkülete –, nem lett drogos, alkoholist, nem voltak botrányai. Tisztességgel szerzett vagyona sem vette el az eszét, nem felejtette el, hogy honnan, kik közül indult, személyében,

mint írtuk, a művész és az utca embere öltött testet. Csak felveszi a kopott farmert, hozzá az akár a turkálóban is található inget, felgyűri könyékig, lenyúl a hangszerért és elkezd önmagáról – rólunk – énekelni. És ennél nagyobb ajándékot nem adhatna a világnak, magyar megfelelője sajnos nincs. Mindezt nyugodtan elmondhatták volna róla az ünnepi műsor készítői is, mégsem tették.

Chris Rea

2002. november 14-én a főváros vendége – volt – Chris Rea. Néz-
zük hát, miért is érdemes ezzel az
ötödik X-en túljutott emberrel a
koncert után is foglalkozni.

Az ír anyától és bevándorolt
olasz apától származó, sajátos ne-
vű énekes, gitáros, szerző 1951.
március 4-én született az angliai
Middlesbroughban. A rock zené-

szek többsége általában azt hangoztatja, hogy már csemete korában kezdetleges hangszereken próbálta ki tudását. Nem úgy hősünk. 19 éves, amikor először vette kézbe gitárját, és 22, amikor Magdalene néven zenekart alapított, amelyet átmenetileg egy másik tehetséges énekes is erősített, David Coverdale (később a Deep Purple, majd a Whitesnake tagja, utóbbinak vezetője). Rea is rájött, hogy inkább csak önmagában bízhat és 1978-ban saját neve alatt szólópályára lépett. Jól tette, mert már első nagylemezét 'bearanyozta' a siker. Ez a korszak azonban nem kedvezett a lírai, dallamos műfaj képviselőinek, hiszen tombolt a punk zeneidegen, anarchista durvasága. Chris csillagzatán még az sem segített, hogy a Rolling Stones basszusgitárosával, Bill Wyman-nel átmenetileg megalakította a Willie and the Poor Boys társulatot. Igazi felfutása 1989-ben a *Road To Hell* albummal kezdődött, amelynek varázslatosan szép dala, a *Tell Me There's A Heaven*. (Magyarul Zorán énekelte 'Ott fent van egy ország' címmel). Rea ma már többszörös milliomos, aki nem megélhetési szükségből írja dalait.

És most próbáljuk megfejteni a titkát! Talán megbocsátja, de nem is igazán nevezhető énekesnek, hiszen hangterjedelme alig van, Mark Knopflerhez (Dire Straits) és Bob Dylanhez hasonlóan inkább csak el-

dünnögi a mondanivalóját. A két említett előadóval ellentétben viszont – talán éppen az olasz papának köszönhetően – olyan melegség sugárzik a hangjából, hogy az ember azonnal odafordul, ha meghallja valahol. Ezt nem lehet tanulni, ezzel az adottsággal születni kell.

És ő ezt az adottságot megbecsülte, nem tékozolta el, nem tette tönkre és az élet más területén is kamatoztatta. Sosem lett nagyhangú, maga kellett világfi, aki körül pezseg az élet. Amikor 1999. október 20-án Budapesten járt, még csak nyilatkozatokat adott. Percre kiszámított idejében, kissé esetlenül álló nagykabátját le sem véve fogadta az újságírókat. Amikor e sorok írója tehette fel kérdéseit, udvariasan megkérdezte, elég lassan és érhetően beszél-e angolul? Ekkora előzékenységre nem számítottam, mert tapasztalatból tudtam, hogy az angol nyelvű előadók magától értetődőnek tartják, hogy a világ legeldugottabb csücskében is mindenki folyékonyan érti a fogak között elmorzsolts, nem ritkán teljesen érthetetlen és értelmezhetetlen mondatokat is.

Egy másik tulajdonságáról a Classic Rock brit könnyűzenei szaklapból értesültem. Az adott rovat időről időre ugyanazokat a körkérdéseket teszi fel a hírességeknek, amelyek egyike így hangzott: „*Hány alkalmi barátnővel hált ?*” A válasz: „*Egyel sem. Soha nem voltam része a látványüzletnek, szerző és gitáros vagyok.*” A sorozatot ismerve, a válaszok többsége addig úgy hangzott, hogy az illető meg sem tudta számolni, annyi alkalmi kapcsolata volt. Mintha az lenne a mérce. Némelyeknél biztosan, de az istenfélő Chris Rea nem tartozik közéjük. Nála a család, gyermekei, a zene az első. Ez azért meglepő, ugyanakkor példás hozzáállás, mert a pletykarovatok elsősorban a hírességek szerelmi botrányaitól visszhangosak. Ahogy a mellékelt példa mutatja, nem mindenki esetében van erre szükség, és feltupírozott cirkuszok nélkül is megtalálható a boldogsághoz, és a sikerhez vezető út. Amikor koravén, emberi mivoltukból kivetkőzött, az alkoholtól felismerhetetlenségig eltorzult zenészek – ide bármely más foglalkozás is behelyettesíthető – képe sejlik fel lelki szemeink előtt, jusson eszünkbe Chris Rea.

David Gilmour

A Pink Floyd gitárosa, énekese. Noha ez a zenekar sem volt mentes a marihuánás cigaretták olykori szippantásától, okulva alapító tagjuk, Syd Barrett drogfüggő sorsából, soha nem követte azt az utat. Gilmour emellett rendkívül emberi módon áll az elesettek oldalán. 2002 első hó-

napjaiban 6,5 millió fontért eladta egyik házát Diana hercegnő testvérének Spencer hercegnek, a vételárat pedig a hajléktalanok és az alacsony fizetésűek számára építendő otthon javára ajánlotta fel. Ezt az összeget 2003-ban 200 millió fontra becsült vagyonából újabb 3,6 millió fonttal toldotta meg.

Ami zenéjét illeti, minden idők egyik legcsodálatosabb koncertjét adta 2001 nyarán, amikor a Floyd tagjai nélkül, meghívott vendégeivel mutatta meg, hogyan kell ámulatba ejteni hallgatóságát minden különösebb látványosság nélkül.

Az esemény *David Gilmour In Concert* címmel DVD-n is megtekinthető.

Midnight Oil

Hogy az emberiség a legteljesebb nyugalommal pusztítja önmagát és környezetét, azon már szinte senki nem csodálkozik, a figyelmeztetések rendre süket fülekre találnak. Ezek után persze az is természetes, hogy a világon szinte páratlan élővilággal büszkélkedő, a Galapagos-szigetek közepében 2001 januárjában zátonyra futott tankhajó kapitánya nem értette, miért is másztak rá a hatóságok. De vajon mit tehet és tehet-e egyáltalán valamit eme beteg szemlélet ellenében a pop/rock műfaj?

Röviden foglaljuk össze a korabeli tragédiát, ami segít megvilágítani a Midnight Oil együttes jelentőségét. Mint már annyiszor, ezúttal is emberi mulasztás következtében járt szerencsétlenül az az olajszállító hajó, amelynek förtelmes szállítmánya folyamatosan ömlött az óceánba. A kapitány elismerte felelősségét, ugyanakkor azt ismételte, hogy a politikusok csupán bűnbakot keresnek és találnak az ő személyében. A híradókban is feltűnt rendkívül primitív pofa fel sem fogta, hogy összevissza beszél, mert ha egyszer tudja, hogy ő a hibás, akkor bizony hiába mutogat másokra, a még nagyobb gazemberekre. Márpedig ezek ott ülnek a világ vezető hatalmainak kormányzaiban, mamutcégeiben, akik számára kizárólag a bugyelláris vastagsága jelent lehetőséget a világ bajaival szemben. Ezért nem írják alá az Egyesült Államokban a legjelentősebb környezetvédelmi ajánlásokat, a kultúr nemzetként emlegetett japánok, norvégek a bálnavadászatot tiltó rendelkezéseket és még sorol-

hatnánk. Máig nincs meghatározott felelőse a Százhalombattánál 2000-ben Dunába ömlött olajszenyyezésnek sem, a tiszai halpusztulás román és külföldi felelőseit viszont hiába ismerjük, kártérítést a mai napig nem sikerült kicsikarni belőlük. Ha ezt tudjuk, akkor némi igaza valóban lehet az egyszerű hajóskapitánynak is.

De térjünk vissza a rockerekhez és környezetvédelmi lépéseikhez. Amikor 1990-ben Alaszka partjainál megfeneklett az Exxon cég Valdes nevű hajója és iszonyatos mennyiségű olaj árasztotta el a környező vizeket, partokat, a lángra lobbant(ott) olaj sűrű fekete füstje a napot is eltakarta. És ahogyan már addig is annyiszor, az ausztrál Midnight Oil (Éjféλι Olaj) rockzenekar ezt sem tűrhette szó nélkül. Amíg mások bárgyú dalocskákkal andalították agyilag nem egészen nagykorú közönségüket, és melirozott hajú rocksztárok döngették mellüket a színpadon értéktelen, semmitmondó szövegekkel bombázva a világ sorsa iránt közömbös tömegeket, addig ez a csapat az 'oroszlán' barlangja előtt ütötte fel tanyáját. Megszakítva észak-amerikai körútjukat, 1990. május 30-án az Exxon cég New York-i felhőkarcolója előtt adtak koncertet a déli csúcsforgalmi órában és kierősített mikrofonok segítségével vádolták meg a környezeti katasztrófáért felelős intézményt. Az eseményt videóra vették és *Black Rain Falls (Fekete eső esik)* címmel hozták forgalomba, bevételét pedig teljes egészében a Greenpeace mozgalomnak ajánlották fel.

Nos, aki már elfelejtette volna, hogy mit is 'köszönhet' Alaszka ennek a nemzetközi vállalatnak, annak a koncertfelvételek mellett emlékezetfrissítés céljából újból és újból a képébe nyomják a megdöbbentő képsorokat is. Sűrű fekete olajba fulladt madarak, fókák, pingvinek, mocskossá vált tengerparti sziklák, pusztulás

és halál. Az énekes, Peter Garrett teljes hangerővel vágta az épület ablakaiból bámészkodó alkalmazottak és főnökök pofájába a tragikus valóságot, a pénzhajszában szőnyeg alá söpört felelősségüket. A man-

hattani irodaépületig bizony nem hallatszottak el a kínkeserves halállal pusztult élőlények panaszos hangjai, ahol a busás nyereségből kifizetett kártérítéssel a maguk részéről lezártak tekintették az ügyet. Nem úgy a Midnight Oil. Vezetőjük környezetei holokausztnak nevezte a történeteket, a színpad mögött pedig óriási szalagfelirat hirdette a következőket: „*Midnight Oil Makes You Dance – Exxon Oil Makes Us Sick (A Midnight Oil táncra perdít – az Exxon Oil megbetegít).*” Az előadás és a szónoklat mindenestre olyan megdöbbentő hatást gyakorolt a mintegy tízezer fős közönségre, hogy felháborodásuk jeléül többen már a helyszínen miszlikre tépték Exxon feliratú fizetőkártyájukat.

Talán nem haszontalan, ha néhány mondattal bemutatjuk ezt a zenekart. Az 1976-ban Sydneyben alakult csapat jellegzetes alakja a teljesen kopasz énekes, aki a zenélés mellett a jogi egyetemet is elvégezte. Mivel egyetlen jelentősebb kiadó sem vállalta fel zenéjüket, de főként társadalomkritikus, környezetvédő szövegeiket, saját kiadót alapítottak. Koncertjeiken folyamatosan kiálltak a Greenpeace, a független Tibet és a *Movement Against Uranium (Mozgalom az uránium ellen)* mellett, de ugyanilyen erővel rohamozták meg a koncertszervezők egyeduralmi állásait is. Saját ügynökségük égiske alatt 'véres kardként' lobogtatták azon koncerthelyek listáját, amelyek nem voltak hajlandók elfogadható szintre korlátozni a belépőjegyek árát. Az ember azt gondolná, hogy ennyi ellenséggel az orruk előtt kénytelenek voltak lehúzni a rolót. Nem így történt. Már 1979-ben a kontinensnyi ország egyik legnépszerűbb csapataként járták a városokat, és legelső albumuk aranylemez mennyiségben fogyott, 1981-ben pedig a CBS/Columbia kiadó szerződtette őket. A mamutcég úgy találta, hogy a környezetvédő alakulat népszerűsége többet hoz a konyhára, mintha továbbra is megpróbálnák partvonalra állítani. Garrett 1984-től kezdve hat éven át a *Nuclear Disarmament Party (Nukleáris Leszerelés Pártja)* színeiben politizált az ausztrál képviselőházban.

A *Blue Sky Mining* albumuk címadó dala azzal a több ezer bevándorlóval foglalkozik, akik bányászként a 'kék azbesztrák' következtében veszítették életüket, egy másik lemezük borítóján Sydney éghajlatváltozástól kiszáradt tengerpartja helyén kialakult, vöröslő föld riogatja a szemlélőt. A 2004 januári nyarában tapasztalható időjárási rendellenességet a Midnight Oil már húsz évvel ezelőtt megjósolta azokkal az idióta meteorológusokkal ellentétben, akik még napjainkban is csak hímeznek-hámoznak a küszöbönálló tragédiával kapcsolatban. Hűen ad-

digi elveikhez, 1991-ben csak menedzserük vette át az ausztrál lemezipar képviselőitől odaítélt díjakat, ugyanakkor a zenekar tagjai koncertet adtak – erről videofelvétel készült – az ausztrál őslakók, az aborigin lakóhelyén. Ezekkel a szegény ördögökkel úgy bántak el az egykoron Ausztráliába toloncolt fegyencek, a 80-as években pedig a betelepült különböző nemzetiségű martalócok, hogy írmagjuk is alig maradt. Az olimpia megnyitóján dísznek felléptetett őslakók a számukra biztosított területek birtokosaiként is csupán megtűrt páriák maradtak saját, egykori országukban. Bizonyára az ő fülükbe is azt szajkózták, hogy az idegen szép. Sorsuk megpecsételődött.

Es ha azt gondolnánk, hogy ilyen elhivatott környezetvédő csapatot csak nagyítóval lehet keresni, akkor felhívjuk a figyelmet Robert Plant volt Led Zeppelin-énekes 1993-ban megjelent kiváló albumára, amelynek címe *Fate Of Nations (A nemzetek sorsa)*. Képekkel díszített füzetmelléklete vádirat azok ellen, akik az első iraki háború után 40 tonna radioaktív hulladékot hagytak a sivatagban – ma már tudjuk, hogy szegényítettúrán-tartalmú lövedékek millióit is –, akik felelőtlensége miatt 1978-ban az Anglia közelében zátonyra futott Amoco Cadiz tankhajóból 230 000 tonna olaj került a tengerbe és 300 kilométer hosszúságban szennyezte be a tengerpartot.

Felmerülhet a kérdés, hogy volt-e valami hatása ezeknek a figyelemfelkeltéseknek és tiltakozásoknak azonkívül, hogy egyesek összetépték az Exxon hitelkártyákat? Látszólag nem sok, hiszen a hatalmas pénzek, az iszonyatos ellenhadjárat a legerősebb hangokat is el tudja nyomni. Ha hagyjuk. Mert hol vannak a máskor oly hangos rockerek, miért nem mondtak egyetlen fohászt az elpusztított Tiszáért és annak élővilágáért? Vagy elegendőnek tartanak néhány alkalmi koncertet, aztán ezzel ki is fűjt a tiltakozásuk? Persze, ha olyan környezetszenynyező cégektől fogadnak el támogatási pénzeket, amelyek ezzel a baksissal vásárolják meg hallgatásukat, akkor maguk sem különbek azoknál. Valószínűleg más lenne a hozzáállásuk, ha nekik kellene összeszedni az olajba ragadt állattetemeteket, mert akkor talán egy-egy dallal adóznának a kínhalált haltak lelki üdvéért. Egy biztos, mindaz, amit ma környezetvédelemnek nevezünk, egy fabatkát sem ér. Jelképes összegű, behajthatatlan büntetések, eredménytelen, véget nem érő megbeszélések, senkikre nem kötelező ajánlások sorát lobogtatják a hivatalos szervek. A Midnight Oil ezt elégelte meg, amikor a szemforgató és ájtatos Exxon cég pofájába kiáltotta vádjait.

Ronnie James Dio

Blackmore és Dio

A Rainbow, a Black Sabbath és saját zenekarának énekese, vezetője. Érti a rock híresség felelősségét, besegít a 'Rock Against Drugs' szervezetnek, jó példával jár elől. Csak utólag tudja meg, hogy sokan az ő hatására hagytak fel a szer fogyasztásával. Koncertjei bevételéből támogatja a „Children of the night” elnevezésű, közhasznú társaságot, amelyik az utcára került srácokat karolja fel. „A fiatalok a holnap politikusai, művészei, zenészei, ők fognak felváltani minket. Törődni kell velük.” – jelenti ki határozottan. A *We are the World* mintájára megszervezi a *Hear and Aid* megmozdulást, ahol a kemény rock képviselői ad-

ják hangjukat egy olyan lemezhez, amelynek bevétele a harmadik világ szegényeinek nyomorát enyhíti. A tömegtájékoztatás megdöbbentő és kirekesztő hozzáállással tudomást sem vesz a kezdeményezésről, csak olyan hírességekkel foglalkozik, mint Diana Ross, vagy Michael Jackson.

Sting

Gordon Matthew Sumner 1951. október 2-án rászó-
dálkozik Newcastle nem túl barátságos ipari negye-
dére. Nem egy mintagyerek, tanárai az akkor di-
vatos angol nevelési rendszer szerint többször
megvesszőzik. Szabad idejében Rollingot, Beatle-
st – McCartney hatására választja a basszust –, de fő-
leg jazzt!/ hallgat. Az egyetemen csak egy évet fe-
jez be, munkába áll, de azért szellemileg tovább ké-
pezi magát. Estin jár tanárképzőre, na meg a klubok-

ba, az egyikben be is ugrik a Phoenix Jazzmen bőgőse helyére, ahol csí-
kos trikója után Sting-nek (Fullánk) becézik. Gyakorol, mint egy állat,
megtanul kottát olvasni, híre is megy képességeinek. Több zenekarban is

megfordul, húzza a talpalávalót egy módos spanyol komphajón is. Egy londoni klubban a Curved Air-rel közösködnek, miközben annak dobosa, Stewart Copeland felismeri Stingben a tehetséget és Henri Padovani gitárossal kiegészülve új alakulatot hoznak létre. Police – hangzik az elnevezés, egyben utalás Copeland apjának CIA-kapcsolataira. „*Mivel punk a divat, mi is azt fogjuk játszani, azaz banális szövegeket és szörnyű zenéket*” – nyilatkozta Stewart. Hamarosan beáll soraikba az ex-Mike Oldfield-, Animals-gitáros Andy Summers. A naptár 1977. augusztus 12-ét mutat és ettől a naptól számít a Police klasszikus felállása. Igazi feltűnést csak a Roxanne kislemezzel keltenek, amelyet Sting Párizs vöröslámpás negyedének egyik *'nehéz testi munkát'* végző nőnemű dolgozójáról írt. A BBC törli is azonmód a műsorából, nem érdekli, hogy Mick Jagger egyik kedvenc nótája. Stewart testvére, Miles, menedzselésével nekiugranak Amerikának, de a turnéval csak annyit érnek el, hogy annak végeztével Sting tiz kemény dollárt nyújthat át meglepődött feleségének. A *Can't Stand Losing You* kiváltja a cenzúra nemtetszését, ezzel együtt 1979 végén a zenei szaklapok már Police-őrületről cikkeznek. És a véletlen is a kezükre játszik, amikor a bőgős/énekes fontos szerepet kap a Who *Quadrophenia* című, a rockerek és a magukat mod-nak /=modern/ nevező, egymással tetteleg viaskodó divathajhászó fiatalok összecsapásait meg elevenítő filmjében. Bődületes kasszasiker, amely rásegít a rövidesen megjelenő *Regatta De Blanc* albumukra is. Ekkorra már elhagyják a punk jellegét és áttérnek a reggae műfajra, ezt képviseli No.1. sikerük, a *Message In The Bottle*. A sors fintora, hogy ezzel az eredménnyel a tarsolyukban is előfordul, hogy öt/! fizető előtt kell fellépniük. Elérkezik az első világkörűli turné ideje, amelynek során első nyugati rockbandaként lépnek fel az indiai Bombayban – bevétele jótékonyossági célra megy –, de eljutnak Egyiptom földjére is. A *Zenyatta Mondatta* album szövegét tekintve viszont első ízben jelenik meg a komoly tartalom, a *Driven To Tears* (Könnyekig meghatva) Sting harmadik világ nyomora feletti érzelmeit tükrözi. Még jelentősebb szövegi megnyilvánulásokkal jelentkezik a *Ghost In The Machine* LP, amelyen a *Demolition Man* a társadalom elembertelenedését, míg az *Invisible Sun* a rendezetlen északír gondokat boncolgatja. Az erről készített klipet a BBC természetesen betiltja, Sting pedig kifejti, hogy ő bár nem politizál, a valóság egy-egy szeletét be kívánja mutatni. „...*utálom a politikát, a politikusokat és az általuk disznóóllá változtatott világot*” – nyilatkozza. Van benne valami. A címadó dalban ki is fejt, hogy a világ politikai rendszerei alkalmatlanok a globális bajok

megoldására. Egyre erőteljesebben foglalkozik az Amnesty International mozgalommal, annak keretében szervezi meg a *Secret Policeman's Other Ball* elnevezésű megmozdulását, amelyen többek között Eric Clapton, Jeff Beck és Phil Collins is hangszeret vesz kezébe. Aztán 1982 nagy bosszúságot hoz számára. A *Don't Stand So Close To Me* zenéjét a Virgin cég bérbe adja a Bodymist parfümgyártó cégnek, mire Sting éktelen haragra gerjed és menedzserük közreműködésével eljárást indít a kiadó ellen. Amikor a perköltségek már elérik a 300 000 fontos – kb. 30 millió forint – iszonyatos summát, peren kívül megállapodnak. Sting visszakapja szerzői jogait valamennyi dalára, a kiadó eredetileg ezeket még halála után 50/! évvel is birtokolta volna. Az énekes az egyik szabadtéri fesztiválon mikrofonba üvölti, hogy utálja a Bodymistet, hogy az egész Virgin bűzlik, akárcsak az éppen alkalmazott jogrendszer. Lazításként felveszik a *Synchronicity* albumot, amelynek ötletét az 1900-as évek elején élt pszichológus, Jung egyik tudatalattival foglalkozó művéből meríti. A szövegek itt már végképp komolyak, de a népek értenek a szóból, az *In Your Footsteps* pl. a dinoszauruszok kihalásához hasonló jövőt jósol az emberiségnek. A sikerei csúcsán lévő zenekar 1984-ben bejelenti, hogy szünetelteti működését, amit Sting azzal nyomatékosít, hogy „... ő ugyan nem lépett ki a Policeből csak másokkal, máshol zenél.” Ez az állapot azóta is tart. Sting egészséges életet él, rendszeresen fut, tornázik, környezetvédelmi mozgalmakat támogat, boldog, többgyermekes családapája, részt vesz az Amnesty International rendezvényein. Életpályája tökéletes példája annak, hogy nem feltétlenül a drog, az alkohol és a botrányok jellemzik a hírességeket. Ugyanis ezeken kívül van még néhány más élvezet az életben.

Mozaik

Az említettek mellett számos más híresség is bekerülhetett volna ebbe a fejezetbe, talán egyszer róluk is bővebben szólunk. Közéjük tartozhatnak az alábbi személyiségek:

Gary Moore

Jon Hiseman (a Colosseum dobosa) tanácsára hagyott fel a kábítószerekkel 1975-ben és azóta egészséges életvitele, ír nemzeti elkötelezettsége, zene-központú fellépései példaértékűek.

Böszörményi Gergely

A Stereo Kft./Periferic Records vezetője, a magyarországi progresszív műfaj terjesztésének atyja, aki 1996/97-ben a minőségi zene népszerűsítése érdekében félmillió forint értékben ingyen osztotta szét az arra igényt tartó iskolák között az After Crying együttes *De profundis* című, korszakos lemezét. Saját költségén, támogatás nélkül szervez évről évre koncerteket a határon túli népzeneészek és a református kórusok számára a budapesti Zeneakadémián.

Vikidál Gyula

A kábító- és ajzószeres esküdt ellensége, sportember. A '70/80-as években egy korosztály énekes példaképe, akinek hangja előtt úgy a szakma, mint a kezdő zenész egyaránt megemelte süvegét. A hírnév mind a mai napig nem szállt a fejébe, ő valóban az maradt, aki volt.

Kecskés együttes

Vezetője, Kecskés András számos hangszeren játszik, a magyarországi régizene első számú muzsikusa. Noha évtizedek óta tartó munkája ehhez a műfajhoz köti, 2002 óta az *Attila ifjúsága* című történelmi zenemű stúdió és koncertmunkájában rockzenészekkel is együttműködik.

„Tőlünk éppen a korábban megvolt kulturális színvonalat szeretnék elvenni, ezért butítják a népet, szegényítik lelkiekben és mivel nem kap mást, a durvaságot kell elfogadnia. Csakhogy a népzene és komolyzene – mint szellemi táplálék – megvonásának súlyos következményei lesznek, hiszen jelképesen a legfontosabb A, B és C vitaminokat hagyjuk el a 'táplálkozásunkból'” – nyilatkozta.

Rammstein

Nemritkán nácinak minősített német zenekar, amelyik fittyet hányva az alaptalan és jellemtelen támadásokra, az amerikaiak nagyképűségére, németül énekelt dalaival utazta be az Egyesült Államokat. Sikerral.

Ian Anderson

A Jethro Tull alapítója és vezetője, aki a kelta zenei hagyományokat három évtized óta tökéletesen ötvözi a klasszikus rockzenével.

Nemes Nagy Péter

Tárgyi és lexikai ismerete, szerteágazó szakirányú olvasottsága, felkészültsége jelzi, hogy mi fán terem a jó szakíró.

Nemzettudat

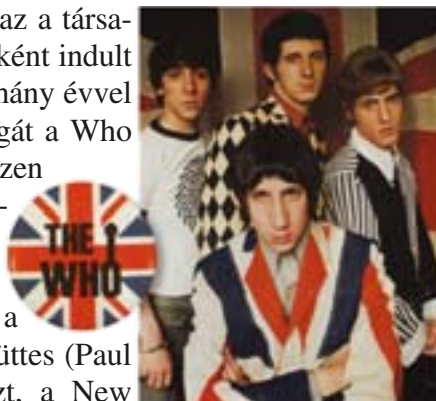
A rock idegen szóval internacionalista, azaz nemzetközi. Ez azt jelenti, hogy a country, a bluegrass, a klezmer, a rap és bizonyos fokig a blues műfajokat kivéve minden rockzenész hitelesen játszhatja ezt az irányzatot, hozzátéve saját nemzeti hagyományait, kulturális jellegzetességeit. Márpedig, ha ez így van, akkor a nemzeti jelleget külsőségekkel is képviselheti, nevezetesen a nemzeti lobogóval, színpadképpel, lemezborítók díszítésével, ruházattal.

Ezzel kapcsolatban sajátos ellentmondás figyelhető meg a hazai és külföldi megnyilvánulásokban. Amíg odakünn számtalan jelét látjuk a nemzeti büszkeség felmutatásának, addig nálunk ugyanezt a jelenséget magyarkodásnak gúnyolják, viccet csinálnak belőle, sőt gyakorlóit általában hátrányban részesítik.

Ennek legszembeütőbb példája volt a P.Mobil *Honfoglalás* című rock szvitje. A '70-es évek közepén Erdős Péter márkamenedzser, a lemezgyár mindenható ura nacionalistának bélyegezte és évekig nem adott zöld utat hanghordozón történő megjelenítéséhez.

Angliában, ahol az establishment, azaz a társadalom megszokott rendje elleni lázadásként indult a zenei irányzat, és a nálánál csupán néhány évvel idősebb korosztálytól is elhatárolta magát a Who együttes *My Generation* című dala, ezen társaság szemrebbenés nélkül öltötte magára a Union Jack angol nemzeti lobogót mutató zakót.

Kicsinyég előrehaladva az időben a punk tombolásának idején a Clash együttes (Paul Simonon) varratta fel ingére ugyanezt, a New Wave of the British Heavy Metal képviselői szintén jelét adták nemzeti büszkeségüknek. Az Iron Maiden énekes, Bruce Dickinson minden koncerten meglobogtatta zászlajukat, a Def Leppard ugyancsak ilyen pólót öltött. A Metallica dán származású dobosa, Lars Ulrich szülőha-

zája kis zászlait tűzte felszerelésére még akkor is, amikor már az Egyesült Államok lett második otthona.

Lenny Kravitz az Államok zászlaját festette gitárjára, Jon Bon Jovi viszont nemcsak az országot, hanem szülőállamát, *New Jerseyt* és népszerűsítette ezen című lemezével, akárcsak Bruce Springsteen. Utóbbi ráadásul azt énekelte torka szakadtából, hogy az Egyesült Államokban született (*Born In The USA*). Ebben a tekintetben nem maradt el mögött a gitáros Ted Nugent sem, aki úgy akar erkölcsileg tiszta Amerikát, hogy kisöprüzné az országból a kurvákat, futtatóikat és a kábítószer ke-

reskedőket. A Grand Funk Railroad együttes *We're An American Band* című felvétele hihetetlen sikert ért el az egyesült Államokban, nem véletlenül, akárcsak Rod Stewart *Every Beat of My Heart* nótája. A koncerteken az énekes állandóan skótkockás sállal a nyakában jelent meg, az

említett felvételt pedig élőben skótdudásokkal adta elő. Ha mindezt figyelembe vesszük, akkor nálunk Tolcsvay Béla *Szép szerelmem Magyarország* című dalának kellett volna hetekig vezetni a sikerlistákat.

Amerikában annyira komolyan veszik a nemzettudatot, hogy Ian Anderson (Jethro Tull) meg is ütötte a bokáját, amikor 2004 elején kijelentette, „*Gyűlölöm, amikor minden állomáson és a Középnnyugat minden házán az Egyesült Államok lobogóját látom.*” Annyira 'ráugrottak', hogy kénytelen volt elnézést kérni a yenkiktől, magyarázkodásképpen annyit tett hozzá, hogy könnyű összetéveszteni a hazafiságot a nacionalizmussal. Ez valóban igaz, csakhogy tőlünk nyugatra ezt nem patikamérlegen mérik, hanem egyszerűen kiállnak nemzeti hovatartozásuk mellett, a nemzetközi rockfesztiválokon kitűzik a nemzeti lobogót. Az írekről jobb ha nem is beszélünk, hiszen ők még az ősi, a britek által nem is értett kelta nyelven énekelnek, mint Kate Bush a *Celtic Spirit (Kelta lelkiület)* című gyűjtőlemezen, felvállalják a kelta örökséget, ahogyan ugyanezen a lemezen Sarah Brighton, a Clanned együttes, Mike Oldfield, Sinéad O'Connor és a Simple Minds. Kiemelkedő jelentőséget tulajdonított lemezeivel ennek a kérdésnek Gary Moore (*Run For Cover, Wild Frontier, After The War* albumok), a Thin Lizzy, a U2, Van Morrison, Rory Gallagher. Ez Magyarországon elképzelhe-

tetlen lenne a liberális sajtó támogatása nélkül. Megdöbbenő, hogy milyen népszerűsége tett szert nálunk az Irish Rover vonal, és bár ennek csak örülni lehet, legalább annyira szégyenletes, hogy magyarságukat hangsúlyozó zenekarok, előadók nem kerülhetnek a rivaldafénybe. Gondolok itt azokra, akik a székelység sanyarú életét örökítik meg, vagy székel-magyar rovásírással jelzik lemezeik címét, az előadó nevét. Ezek közé

tartozik a debreceni Lux együttes, a Kárpátia, a Kormorán, és végül, de nem utolsósorban e sorok írójának Friedrich Klárával készített lemeze, az *Attila ifjúsága*. Mi szégyellnivaló van ebben, az ír, a gall és egyéb népzene magyarországi magasztos szónokai miért nem ejtenek dicsérő szavakat a magyarság hagyományainak őrzőiről is? Ne siessünk a válasszal, hogy ott van a Sebő együttes, Sebestyén Márta és a Muzsikás, mert esetükben teljesen másról van szó. Arról nem is beszélve, hogy Márta és zenésztársai egyszerűen kirúgták a zenekarból az alapító ifjú Csoóri Sándort és azóta nem kevés pénzt akasztanak le a sorozatos amerikai körutazások során, állami díjakat vehetnek át. A dolog azért szégyenletes, mert az alapító nevével fémjelzett zenekar ötlete nem az övék, ha pedig abban nem tetszett nekik valami, akkor onnan kilépve, valami újat kellett volna alapítaniuk és azzal elérni saját sikereiket, nem a nevet meglovagolva, jellemtelenül kasszát csinálni.

Egy szó, mint száz, a politika betette a lábát még a nemzeti hagyományok felségterületére is, ahol pedig nem sikerült újszerűséget hozni, ott egyszerűen rátelepedett a régiekre, az alapítókat pedig kirúgatta, vagy elhallgattatta.

Márpedig a rock, mint említettük, az egyetlen általánosan elterjedt műfaj, amelyik a nemzeti hagyományok mellett kiállhatott volna. Nem véletlen, hogy éppen ezt nem engedték neki.

Hangmérnökök, producerek, stúdiók

A stúdió az a szentély, ahol az évtizedekre kiható művek születnek. A hanglemezzel, a CD, a kazetta sokszor már nem is azt az anyagot tartalmazza, amellyel a zenész bevonult a süketszobába, hiszen a hangmérnök egyénisége – amennyiben a zenész engedi érvényesülni – alapjaiban határozhatja meg a zenekar megszólalását és a lemez hangulatát. Szakmai tanácsai elengedhetetlenek, hangszeres tudása nem kevésbé. Nem véletlen, hogy világszerte hajtóvadászat folyik zenészberekben egy-egy nagymester kegyeiért, jóindulatáért, és az előadók inkább iratkoznak várólistájára, mintsem hogy azonnali felvétel kedvéért valaki más kezébe tennék le sorsukat. És ez nem véletlen. A hangmérnök füle, ráérzése nélkülözhetetlen kelléke mindannak, ami ebben a szentélyben történik, ráadásul folyamatosan lépést kell tartania mindazzal a műszaki fejlődéssel, amely nélkül egy remekmű elkészítése jószerével lehetetlen. Ahogyan a tapasztalat sem mellőzhető. Mert lett légyen valaki mégoly jó muzsikusként, a számtalan effekt ismerete, a legkülönbözőbb műfajok képviselőivel és igényeivel stúdióban eltöltött 'üzemórák' tízezrei nélkül semmire sem lehet jutni. És bár gombamód szaporodnak a kis házi műhelyek, számítógépes felvételt készítő berendezések, az említettek hiányát bizony megsínyli az elkészült zeneanyag. A hazai stúdiók széles árajánlat-választéka lényegében mindenki számára megadja a megszólalás lehetőségét, csak az a kérdés, mennyit tud és akar szánni erre a munkára.

Az évente megrendezésre kerülő paksi Gasztroblues Fesztivál koncertjeinek műszaki feltételeit évekig az Arion Hangstúdió vezető hangmérnöke, Horváth János, és munkatársai, Juhász István, valamint Morc Csaba biztosították. Márpedig az élő felvételek rögzítése, ha lehet még bonyolultabb, mint a hangstúdiók többször is újrapróbálható, kísérletező munkája. A '80-as '90-es évek fordulóján jelentősen csökkent az élő, live lemezek kiadása, mivel a stúdióéval szinte azonos megszólalás majdnem elmosta a kettő közötti különbséget. Azaz mégsem. Bizonyos előadók esetében valószínűleg igaz a fentebb említett indoklás,

ám mások csaknem fellépésről fellépésre változtatják műsorukat, és a közönség hozzáállása is időről időre módosítja a zenekar lelkesültségét. Más kérdés, hogy melyik félnek kell nagyobb hatással lenni a másikra, de az nem ennek a fejezetnek a témája.

Horváth János orvoscsaládból származik, ennek ellenére a Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola Műszaki Tanár szakára jelentkezett. Humán érdeklődésű gyerek lévén, részt vett a gimnázium irodalmi életében, verseket írt, zenélt, (csellózott).

Amikor befejezte tanulmányait, kikereste a telefonkönyvből a lakhelyéhez legközelebb eső általános iskolát és gyakorlati foglalkozást oktató tanárként elhelyezkedett, mellette matematikát is tanított. Szabad idejében a Nylon együttesben gitározott.

Horváth János

Ezt megelőzően zene iránti figyelmét egyik gimnáziumi osztálytársa keltette fel, akinek hívására el is ment a Bem rakparti Művelődési Házba, csak hogy az épület előtti járdánál már nem jutott tovább, mert az óriási tömeg miatt a bejáratnak még csak a közelébe sem juthatott. Ebben a klubban szombatonként Török Ádámék és a Sakk-Matt, vasárnapokon a Kék Csillag játszott, óriási tömegű rajongótáboraik forgalmi fennakadást is okoztak az utcán. Az ablakon betekintve megpillanthatta egy gitárnyakat, amelyen egy kéz hihetetlen hangokat játszott. A kéz Radics Bélához tartozott. János ekkor ismerte és szerette meg a rhythm and bluest, ez a beállítottsága alapvetően azóta sem változott. Ha olykor-olykor feltesz egy Hendrix CD-t, mai modern keverésű zenékhez szokott hangmérnöki füllel is egészen csodálatos műszaki és felvétel technikai megoldásokat hall ki belőlük.

Addig a Magyarországon hivatalosan engedélyezett zenék közül számára az Illés volt a nyerő, így nem csoda, hogy óriási élményt jelentett, amikor csellótanára elvitte egy Illés-koncertre. A 13-15 éves srác zenei világában jól megfért egymás mellett Zorán és Cserhádi Zsuzsa, a külföldiek közül a

Emerson Lake & Palmer

Beatles, dalaikat foszlányokban csípte el a Luxembourgi rádió műsorából. 18 éves kora után a gimnáziumi osztálytársak hatására jött be nála a Led Zeppelin, a Pink Floyd, a Jethro Tull, az Emerson Lake and Palmer trió, a Nice, az Exception. Ez utóbbi klaszszikus zenei feldolgozásokat játszott, nagyon komoly erővel és felkészültséggel. Ezt követte a Cream és idővel a nevesebb jazzelőadók, a Mahavishnu Orchestra, John McLaughlin.

Tina Turner

Felejthetetlen élménye volt Svájcban úgy 1977 táján John Abercrombie triója, amelyben Dave Holland bőgőzött és Jack DeJohnette dobolt. A kétórás koncert végén betoltak egy Steinway zongorát és miután Jack felkelt a dob mögül, elkezdett játszani a billentyűkön, majd utána jó húsz percre még szaxofonozott is. János csak utólag tudta meg, hogy a dobos pályafutása előtt állítólag zeneakadémiát végzett zongora szakon, és csak ezt követően szólt neki valamelyik jazz

nagyság, hogy dobolnia kéne. Magyarországi koncertélményei a Budapest Sportcsarnok megnyitásához kötődnek, lényegében akkor szabadultak be az országba nagyobb számban a külföldi zenekarok. Ott talán Tina Turner volt az, aki előben a legjobban lenyűgözte. Látszott, hogy intézői nem egy, már lefutott olcsó előadást hoztak el, hanem ugyanazzal a technikai és zenészgárdával léptették fel, amellyel az egész világot bejárta.

Horváth János Hungarotonos évei alatt nagyon sok bémunkát vállalt a cég, ezek nagy része komoly-, más része filmzenei alkotás volt. Eközben sok világhírű zenésszel találkozott, mindegyikük kiváló zenész és gyakorlott producer, karmester hírében állott. Hangmérnöki pályafutása rádiósként indult, eleinte stúdiókban dolgozott majd átkerült a Külső Közvetítések Osztályára. Ennek keretében négy éven keresztül bejárta az ország összes hangversenytermét, megfordult a Zeneakadémián is. Számára a leglenyűgözőbb egyéniség Doráti Antal karmester, legemlékezetesebb rockzenei koncertfelvétele Alvin Lee első budapesti fellépésének rögzítése lett volna, ha a gitáros menedzsmentje engedélyezi. 1983-ban került a Hanglezemgyártóhoz, ahol annak megszűnéséig dolgozott. Ott is voltak világsztárok, így Lamberto Gardelli, Marton Éva, a könnyűzenében viszont nem dolgoztak külföldiekkel. Ennek részben technológiai okai voltak, de szerepet játszottak az olyan

költségek is, amelyeket be kellett volna állítani, ha a tengeren túlról hoznak át valakit. A rhythm and blues néhány egykori külföldi csillagával a Gárdai György által szervezett paksi fesztiválokön találkozott először. Mivel zenei ízlését meghatározó zenekar a Jimi Hendrix Experience volt, Noel Redding paksi fellépését rendkívüli izgalommal várta.

A Nylon együttessel be is fejeződött életének egy szakasza. Megpróbáltak nagyon avantgárd rockot játszani és utólag elemezve a hibáikat, nem fogható másra, hogy nem sokra vitték. Egyszerűen különbözni akartak a hagyományos és a kommersz megszólalásoktól, ami odáig vezetett, hogy szinte nem is játszottak egy tempóban 16 ütemet, helyette hihetetlen ritmusok, ütemek és hangnemváltások, disszonanciák követték egymást. Ezután már csak néha-néha bukkant fel egy-egy előadásban. Barátaival létrehozott közös csapata, a Kreuzfeld Jacob Kórus, csak szabadidő-zenekarnak minősül, amellyel évente egyszer lépnek fel. Családi együttesében csellistaként kisebbik fiának segít, eközben előtör nála a klasszikus zene szeretete. Nagyobbik fia tíz éve zongorázik, és János titkos vágya, hogy a srácokkal egyszer összehozzon egy házi zenekart. És elérkeztünk a történet szakmai részéhez. Hangmérnökként mi a véleménye a technika hihetetlenül gyors fejlődéséről?

„A számítástechnikailag végrehajtható műveletek és lehetőségek száma a stúdiókban jelentkező zenészek miatt is fontos. Ők kérik, hogy csak egyszer énekeljék fel a refrént, aztán vágjam be oda, ahová még kell, az auto tune-nal pedig húzzam helyére a hamiskás hangokat. Nem túlzottan rokonszenves ez a vonal, de ha nem tudom kielégíteni a műszaki igényeket, akkor piacilag hátrányba kerülök a többi stúdióval szemben.

Sajnos nem engedhetek meg magamnak minden új beruházást, pedig egyesek még így is sokallják egy stúdióóra díját. És most nézzük, hogy miből áll ez össze! Az én esetemben egy 80 négyzetméteres terület havi rezsije (bérleti díj, villany, fűtés, telefon, őrzés stb.) 200 000 forint. Mivel ötfős családot tartok el, legalább 250 000 forintot kell havonta hazavinnem, amit 125 000 forint tb terhel, ez eddig már majd 600 000 Ft. Tegyük hozzá havi 100 000 forintot karbantartásra, fejlesztésre. A fentiekből úgy adódik a 3500 forint körüli órabér, hogy a felvételi technika beszerzési árát még nem vettem figyelembe!

Azt is hozzá számolva 4500–5000 forintos órabér alatt nem lehet normális munkát végezni stúdióban. Amikor azt olvasom, hogy egy stúdióban óránként 1000 forintért dolgoznak, tudom, hogy az az ember

vagy az államot csapja be, vagy elavult berendezéssel dolgozik, vagy saját ingatlanja van, de azt is ki kellett valamikor fizetnie.” (Az adatok 2002 végi árakat jelentenek.)

George Martin

A hőskorban a Beatles-lemezeket 4 sávon vették fel, ami szinte elképzelhetetlen teljesítmény napjaink zenésze és hangmérnöke számára. Kellene néhány év, amíg az ember újból megszokná az analóg munkát. Egy ilyen magnot gyakrabban kellett karbantartani, hetente bemérni, a hibát is nehezebb volt észrevenni, miközben a digitális technikánál ez azonnal kibukik. És persze kellett hozzá George Martin zsenialitása is, akivel egyébként volt szerencséje találkozni 1984/85-ben. Egy nemzetközi ülés alkalmával járt Budapesten és betelefonált Hungarotonba, hogy szeretné látni a céget. Ki is vitte Törökbálintra, az ország akkoriban legkorszerűbb popstúdiójába, amitől Martin persze nem volt túlzottan elájulva. Annak idején úgy kezdték a felvételeket, hogy valamit rögzítettek egy sztereo gépen, valaki ehhez újabb témákat játszott, amit megint egy újabb sztereo gépre vittek. Nagy gyártásbeli különbség volt a mai módszerhez képest, hogy rengeteg változatot készítettek, olykor ötvenet is. Valahol mindegyik tökéletes volt – csak az előadásmódokban jelentkeztek kisebb különbségek –, a producernek csupán arra kellett figyelnie, hogy melyiknek jobb a hangulata. Ezeket kezdték szétvagdosni úgy, hogy a bevezetés mondjuk a 41.-ből, az első versszak a 2.-ból került a mesterszalagra és így tovább. Igaz, a sávokba nem tudtak utólag belenyúlni.

A hangmérnökök számára mérhető, ha bemikrofonoznak egy színpadot és mindenki ugyanazon beállítás mellett ugyanazokkal a berendezésekkel játszik, az egyik zenekar mégis azonnal keverhető hangzást produkál, a másiknál viszont ezt utólag kell kiigazítani.

Sorsdöntő kérdés, hogy a jövőben fenntartható-e az élőzene, vagy előbb-utóbb átveszi helyét a mesterséges technika? Érdemes-e évekig tanulni, gyakorolni, hogy az ember kiállhasson a közönség elé?

Horváth János biztos benne, hogy az élő zenét sohasem fogják teljesen elnyelni a gépek, viszont még az eddiginél is több kitartásra lesz szüksége azoknak a zenészeknek, akik élőben akarnak valamit felmu-

tatni. Véleménye szerint a kirobbanó tehetségeket a körülmények sem tudják elnyomni, mert magától értetődően elsöprik útjukból az akadályokat. Ahol ez mégsem történik meg, ott nemcsak a külvilág a hibás, hanem a belső indíttatás hiánya is tetten érhető. Klasszikus zenét tanult emberként saját bőrén tapasztalta, hogy egy hangszer megfelelő uralásához legkevesebb 6-8 évig tartó súlyos, napi 8 óra gyakorlás tartozik. A popzenében ezt a hihetetlen munkát ma sokan el sem tudják képzelni. Ha valaki 6-8 éves korában mégis elkezdi és befejezi 20-22 évesen, addigra olyan erőre és önfegyelemre tesz szert, amely valahol utat tör magának.

A számítógépesítés, a világháló, az MP3 miatt valóban visszaszorul minden, de az élőzene mindig megmarad, a stílusok pedig hullámszerűen változnak.

És most nézzünk szét a világban, kikkel és hol készítették korszakos lemezeiket a hírességek! Elöljáróban csak annyit, hogy a 4 sávós felvételek korában a dobokat, a basszus- és ritmusgitárt vették az egyik, a szólógitárt a másik, az éneket a harmadik, a többi hangszer – ha volt – a negyedik sávra.

Animals

Első négy számos demojukat csak reklámcélból készítették és eredetileg 500 darabot nyomtak belőle. Menedzserük, Michael Jeffrey 1964 elején hozta össze őket a Mickie Most producerrel, mivel Don Arden turnészervező feltételül szabta, hogy vele dolgozzanak. A *The House of the Rising Sun* felvétele 4.5 fontba került és 4 sávon vették fel 1964-ben. A DeLane Lea stúdióban reggel 8-ra foglaltak időt számukra, csakhogy előző este még Liverpoolban léptek fel, utána pedig azonnal pakoltak, hogy másnap reggel időre a stúdióban lehessenek. Mivel egy órával hamarabb értek oda, és Mickie Most producer, valamint a hangmérnök csak 7.55-kor érkezett, megpróbálták alvással elütni az időt. Amint feltárult a stúdió ajtaja, a zenekar kipakolt a mikrobuszból, odabent felállította a berendezést, feljátszotta a dalt és 8.30-kor visszaült a mikrobuszba. Ha jól belegondolunk, teljesen hihetetlen a történet. Egy fárasztó koncert és egy utazással töltött éjszaka után éhesen, kimerülten még arra sem maradt idejük, hogy a dal rögzítése előtt akárcsak egyszer összepróbálják a számot. A lemezen most is a legelső felvétel hallható. Burdon kissé másként emlékszik a történetekre. Szerinte vonattal utaztak Londonba, azonnal a stúdióba

Eric Burdon
1994

mentek, majd a hangbeállítás és próbafelvétel után másodikra készült el a végleges változat. Ha a kettőt összehasonlítjuk, az eltérés oly csekély, hogy elhanyagolható, azaz pihenés nélkül, elsőre, vagy szerencsés esetben második nekifutásra sikerült rögzíteni a pop/rock egyik korszakos dallamát. (A stúdiómunka tempójára jellemző, hogy egy másik alkalommal még hiányzott a kislemez B oldalára kerülő szerzemény, így aztán mindenki idegesen rága a körmét a keverőpult mellett. Úgy éjjel 2 tájban kezdtek el rögtönözni és reggelre elkészült az *I'm Crying*.)

Talán a sors akarta úgy, vagy Chas Chandler (az Animals basszusgitárosa) emlékezett szívesen imént említett sikerszámukra, de két évvel később ugyanebben a stúdióban éppen az ő segédletével készítette Jimi Hendrix a *Hey Joe*-t. Ez a sietős módszer egyáltalán nem ment ritkaságszámba, hiszen Chas visszaemlékezése szerint annak idején a Beatles és a Rolling egy-egy délután elkészítette albumait. Csak beültek a stúdióba, elkezdtek játszani, és pontosan ez az eredetiség, frissesség hallatszik a felvételeken. Akkoriban minden monóban készült és sávonként tették rá az overdub-ot (rájátszás). A felvételek úgy készültek, hogy a gitáros a stúdió egyik, az énekes a másik szegletében muzsikált egyidejűleg.

Persze nem mindenkinek volt ennyire sietős, a Beach Boys a *Good Vibrations* (*Kellemes bizsergés*) című dalának rögzítéséhez 90 órára volt szükség. De ez már annak az overdub-korszaknak volt az előhírője, amelyben a 10CC együttes százszámra játszotta fel az alapnótához a különböző kiegészítéseket, díszítéseket.

Beatles

Csak egyetlen adat az 1967-es viszonyok ismeretéhez. A *Sergeant Pepper* album 700 óra alatt készült el és 100 000 dollárba került.

Black Sabbath

4 sávon, többnyire első lépésben vették fel a *Black Sabbath* (1969) című bemutatkozó albumukat.

Christopher Blackwell

Gazdag angol–jamaikai arisztokrata, tőzsdéző családban született 1937. június 22-én Londonban. Édesapja, Middleton Joseph Blackwell, konzervekkel kereskedő ír, édesanyja, Blanche Lindo, szefárd zsidók leszármazottja, akik 1680 táján a portugál inkvizíció elől menekültek Jamaicába. A Lindók fűszerekkel kereskedtek, majd a Karib szigetek égetettszesz-iparába is bekapcsolódtak.

Blackwellt szülei hat hónapos korában hozták Jamaicába, ahol iskolái elvégzése után könyvelő lett egy jól menő családnál. Ezt követően visszatért Angliába, majd 1958-ban ismét Jamaicát választotta és a kormányzó Sir Hugh Foot segédjeként hasznosította magát. Igazi életművész, aki volt ingatlanügynök, vitorláshajó-kölcsönző, vízisíoktató. Érdeklődése a lemezipar irányába fordult, és miután felfedezte az amerikai jazzt, találkozott Miles Davissel, támogatói 5300 dollárjával Blue Mountain/Island néven létrehozta kiadóját. 1962-re 26 kiadott kislemezzel a háta mögött saját irodát nyitott. Ezzel megint csak Angliában próbált szerencsét, ahol pártfogoltjai között találjuk Jimmy Cliff és Wilfred 'Jackie' Edwards néger énekeseket. A cégfeliratból hamarosan csak az Island maradt, ami Alec Waugh 1956-os *Island in the Sun* című novellájának emlékére született. Blackwell továbbra is több vasat tartott a tűzben, klubot vezetett, zenegéphálózatot működtetett. Akkor figyeltek fel rá, amikor 1964 márciusában egy fekete bőrű, mindössze 16 esztendőös pöttöm leány, Millie Small *My Boy Lollipop* (Hivatalosan *Ennivaló fiatalemberként* fordították, szó szerint inkább nyalnivalót – lollipop=nyalóka – jelent) című dalával meghódította az amerikai tömegeket és mintegy 6 millió eladott példánnyal örvendeztette meg kiadóját. Néhány évvel később hasonló sikert könyvelhetett el Johnny Nash *Hold Me Tight* (1968), Desmond Dekker *Izraelites* (1969) és Jimmy Cliff *Wonderful*

World, Beautiful People (1970) című dalával. Nash további sikereket ért el az *I Can See Clearly Now* és a *Stir It Up* dalaival. Blackwell menedzselte a Spencer Davis Groupot, kiadta többek között a Free, a Jethro Tull, a Fairport Convention, a King Crimson, a U2, Grace Jones lemezeit. 1970-re úgy megszaladt neki, hogy Kingstonban kétemeletes villát vett magának. 1989-ben 300 millió dollárért eladta az Island Records céget a PolyGram-nak, de úgy, hogy ő marad a kiadó elnöke. Spencer Davis kapitalista dísznőnek nevezte budapesti találkozásunkkor, aki keményen lenyúlta az előadók pénzét.

Eddie Kramer

A történet 1967 első hónapjaiban kezdődött, amikor Eric Burdon és a New Animals a *When I Was Young* felvételt készítette Tom Wilsonnal. A producernek ott tűnt fel a fiatal, lelkes, keményen dolgozó hangmérnök, Edwin H. Kramer. A Dél-Afrikában szüle-

tett ifjú még a South African College of Music-ban tanult meg csellózni, zongorázni, hegedülni, amikor pedig szülei visszaköltöztek Angliába, 1963-ban a londoni Advison Stúdióban elsajátította a szakma minden csínját-bínját. Egy évvel később már abban a Pye stúdióban dolgozott, ahol Sammy Davis jr., a Kinks és több világhíresség készítette lemezeit. A következő állomást a független Olympic Sound stúdió jelentette, ahol 1967-ben George Martin vezényletével a Beatles rögzítette a *Baby You're a Rich Man* és *All You Need Is Love* című dalait, és amelyek már Kramer segítségével készültek, de együttműködött Petula Clarke és a Small Faces dalainak felvételénél is.

A korszak műszaki lehetőségeire jellemző, hogy Hendrix hangmérnökeként a gitáros első dalait mindössze négy(!) sávon vette fel, arra sem volt idő, hogy sokat kísérletezzon. A *Purple Haze* végleges formáját már a harmadszori kísérletre elnyerte, a *The Wind Cries Mary* című dalt pedig Jimi két muzsikustársa nem is hallotta, mielőtt a stúdióba mentek. Ráérző képességükre azonban mi sem volt jellemzőbb, mint-hogy mindössze húsz perc alatt feljátszották, Mitchell visszaemlékezése szerint mindössze két lépésben. Aki már dolgozott stúdióban, készí-

tett felvételt napjaink viszonyai között, talán el sem hiszi ezt a 37 évvel ezelőtti történetet.

A korabeli koncertek lehetőségeit sem lehet összehasonlítani a három évtizeddel későbbi adottságokkal. Akkoriban nem volt kontroll-láda a dobosok mellett, így aztán Mitch semmit sem hallott az énekből, Jiminek és Noel Reddingnek csak a hátát látta, következésképp a közönségben lévő emberek kezét figyelte, hogy milyen ütemre mozdulnak. A *Foxy Lady* történetéhez tartozik, hogy amint beállították a mikrofonokat, lesz, ami lesz alapon azonnal elkezdtek játszani, Jimi pedig különböző szövegrészekből eszébe jutó szavakat helyezett egymás mellé. Ez azt jelentette, hogy szövegeit soha nem írta egy ültő helyében, hanem mondattöredékeket jegyezgetett fel mindenhová, és később azokat rakta össze szöveggé, ha egyáltalán megtalálta őket.

Jimi a stúdióban Dave Mason (a Traffic együttes gitárosa) tanácsára megpróbálkozott a sitárral is, ám ez az egzotikus hangszer nem állt a kezére. Ami a hanghatásokat illeti, a *Bold As Love* című dalban hallható először az új találmány, a phasing effektus, tehát az, amikor sztereóban 'megcsavarodik a hang'.

Az *Electric Ladyland*-album több zenészt is megszólaltatott, a *Crosstown Traffic* háttérvokálját például a már említett Dave Mason énekelte. Mivel basszusgitárosaival viszonya megromlott, Jimi az *All Along The Watchtower* felvétele közben annyiszor állította le és bírálta annak játékát, hogy Redding végül fogta magát és kivonult a stúdióból. A gitáros nem esett kétségbe, maga játszotta fel a végleges változatot.

A másik, legalább ennyire megdöbbentő körülmény, hogy a stúdió alkotói magányát, a dalok hangulatának összpontosítást igénylő munkáját időről időre hívott és hívatlan vendégek tömege zavarta. Nem véletlen, hogy a kezdeti, csípőből történt lemezfelvételt felváltotta a tökölődés. A *Gypsy Eyes* csak 41 lépésben került a helyére, a 18 perces *1983 (A Mermaid I Should Turn To Be)* és a vele egybefüggő *Moon Turn The Tides... Gently Gently Away* pedig 14 órát vett igénybe. Persze előfordultak reményteljesebb pillanatok is, a *Voodoo Chile* rögtönzésére Jack Cassidy, a Jefferson Airplane basszusgitárosa így emlékezik. Egyik este tv-szeplésük volt, majd egy szabad éjszakájuk reggelig. Megtudták, hogy a Traffic is a városban játszik, ott aztán összeakadtak a szintén ott hallgatódzó Jimivel, aki meghívta az egész társaságot a stúdióba. Felírta mindenkinek az akkordmenetet, egymásra néztek, bólintottak és elkezdtek játszani. Mitch dobolt, Winwood orgonázott, szerinte a harmadik válto-

zatot hallhatjuk a lemezen. Reggel 7.30-kor Cassidy azzal köszönt el, hogy indul a gépük, nem is tudván, hogy mi került rögzítésre. Noha az album nem tükrözi ezt az összevisszaságot, sokkal hamarabb is elkészülhetett volna eme zavaró jelenségek nélkül. A Record Plant stúdióban összegyűlt olykor harminc vendég többsége úgy akarta elnyerni a gitáros kegyeit, hogy drogokkal kedveskedett neki. Chandler, akinek nem tetszett ez a stúdiós nyüzsgés, egyre komolyabb vitába keveredett a gitárossal, ami kapcsolatuk átmeneti megszűnéséhez vezetett.

Hendrix leghőbb vágya egy olyan stúdió megépítése volt, amely a nem csekély óradíjak helyett anyagilag nem köti a kezét és annyit kísérletezhet benne, amennyit csak akar. Így született a Chris Stone ötletéből származó 24 sávós keverőpulttal felszerelt Record Plant ötlete. Csak összehasonlításuképpen jelezzük, hogy amíg az *Electric Ladyland* album készítéséhez 'csupán' 10 000 dollárt költöttek az Olympic Sound stúdiókban, azt követően a Record Plant épületében akkori értéken már 60 000 dollár értékű munkát végeztek.

A nagyvonalú elképzeléseknek azonban gátat szabott a pénztelenség, pontosabban fogalmazva, 1970 elejére még nem jött össze az építéshez, a berendezéshez szükséges félmillió dollár. A nyár folyamán némileg javult a helyzet és augusztus 20-24. között itt rögzíthette utolsó stúdiófelvételeit a készülő *Cry Of Love* lemezhez.

Ennek a stúdiónak igazán csak Hendrix halála után nőtt meg a szerepe, hiszen a rengeteg félkész, olykor jam jellegű felvétel töredékeit egészítették ki meghívott zenészekkel. Ez történt a hawaii Maui kráterben forgatott *Rainbow Bridge* című film esetében is, amikor a koncert dobjátékát elejétől a végéig a stúdióban játszotta fel újból Mitch Mitchell. Némiképp segít a *Cry Of Love* befejezésénél is, de a legnagyobb átdolgozást a *Crash Landing* album igényelte. Dobját Alan Schwartzberg és Mitchell, ritmusgitárját Jeff Mironov rakta rá, bár időközben még őt is le kellett cserélni, hogy helyét Lance Quinn foglalhassa el.

A woodstocki fesztiválról készült felvételt Eddie Kramer készítette két nyolcsávós keverővel, ám ezek közül is csupán 7 csatornát tudott használni.

Fleetwood Mac

A zenekar első igaz sikerszámát, az *'Albatross'*-t két nap alatt vették fel és keverték, ami meglehetősen hosszú időnek számított a kor munkatempójához képest.

A *Then Play On* album felvételénél az a sajátos helyzet állt elő, hogy Peter Green egyedül akart feljátszani mindent. Ebben szerepet játszott az a tény, hogy Peter ekkoriban habarodott bele a klasszikus zenébe és Vaughan Williams játékába. Az albumról végül csak Jeremy Spencert hagyta le.

Free

A *Tons of Sobs* című bemutatkozó lemezüket két nap alatt vették fel 1968 októberében, a keverés is két napot vett igénybe.

Gus Dudgeon

Kezdetben az Olympic Stúdiók fel szolgáló fiúja, ezt követően a 60-as évek elején a Decca hangmérnöke, majd hat évig Mike Vernon mellett segédproducer. Dolgozott a John Mayall's Bluesbreakers, a Ten Years After, a Savoy Brown és a Zombies lemezein, 1968-ban önállósította magát. Ismertségét David Bowie *Space Oddity* című 1969-es felvételének köszönhetette, pontosabban annak, hogy a megkeresett George Martin és Tony Visconti a dalt visszautasította. Ezek után írta meg a vonós hangszerelést

és segítette Bowie-t első sikeréhez. Kapott is érte száz fontot és semmi jogdíjat. Az énekes azzal 'hálálta meg' jóságát, hogy helyette a szám sikerén felbuzdult Viscontit bízta meg következő felvétele producerével, ez azonban nem számított, mert Gus nevét megismerte a szakma. 1970-ben egy akkor még 'névtelen' énekes zongorista kopogtatott nála albumnyi dalaival. Elton Johnnak hívták. A lemez a listák 11. helyéig küszört, és ettől fogva 1976-ig Gus foglalkozott Elton kiadványaival. Ezt követően Joan Armatrading, Elkie Brooks és Chris Rea zenéi segítője volt, mielőtt 1985-ben ismét összejött Elton Johnnal. Keresettsége a '90-es években jelentősen csökkent. 2002 őszén autóbaleset áldozata lett.

Jimmy Page

Minden idők egyik legkeresettebb stúdiózenésze, aki sűrű elfoglaltsága és persze a látszat fenntartása érdekében a Yardbirds tagságig lényegében fel sem lépett. A 'látszat' azt jelentette, hogy a Herman's Hermits, a Them, a Who, a Kinks együttesek és Burt Bacharach zeneszerző védelmeiről azt a hamis képet kellett fenntartani, hogy ők zenéltek a lemezeken. Ha Page megjelent volna a koncertjeiken, akkor kilógott volna a lóláb.

Led Zeppelin

1968 szeptemberében a skandináv körutat követően vonultak stúdióba, hogy Glyn Johns hangmérnök segítségével felvegyék első albumukat. A mindössze 15 órás munka és 15 órás keverés 1782 fontba került. A zenekar ezt megelőzően P. J. Proby *Three Week Hero* című lemezének zenei alapjait rögzítette, közben Plant tamburázott. A *Zeppelin I.* számai lényegében az első buli anyagából álltak össze, ezért is volt rajta több feldolgozás.

Michael Hayes

(Mickie Most)

1938. május 30-án született Aldershotban. 15 évesen hagyta ott az iskolát. Amikor Londonba költözött Terry Dane skiffle énekessel barátkozott össze és miközben Terry már Britannia egyik első pop-kedvence lett, Mickie még a 21 klubban kezelte a kávéfőző gépet. Első zenekarát énekesként Most Brothers néven alapította 1958-ban, amelyben az egyik Brothert bizonyos Alex Murray személye jelentette. Neve annyiban fontos, hogy ő lett később az első Moody Blues-siker, a *Go Now* producere. A zenekar több felvételt is készített a Decca számára és zenei körutazást tett a Cliff Richard & The Shadows társaságában. A nyughatatlan muzsikussal 1959-ben kivándorolt Dél-Afrikába, ahol megalakította Mickie Most and the Minutemen nevű zenekarát – mások szerint The Playboys volt

a nevük –, és amellyel amerikai sikerszámok feldolgozásait játszotta, de úgy, hogy 11 felvételével a No.1. helyezést is elérte. 1962-ben tért vissza Angliába és amint meglátta az Animals koncertjét, azonnal tudta, velük fog dolgozni. Üzletileg azt találta ki, hogy az együttest csak azzal a feltétellel szerződtesse, ha ő producerként ott van mellettük, a kiadónak pedig csak a kész lemez terjesztési jogát adja el. Összeült hát Michael Jeffrey menedzserrel, hogy kiválasszák az Animals első lemezének zeneanyagát, amiről a zenekart nem is tájékoztatták. Mickie üzleti ügyeit oly ügyesen intézte, hogy 24 éves korára már milliomos lett, általános vélemények szerint erényei között említendő, hogy nemcsak jó érzékkel választotta ki a befuttatható dalokat, hanem azt is tudta, hogyan, miként és kinél kell kopogtatni a felvételekkel, pl. a hajókról sugárzó kalózkodónál.

John Steel dobos már közel nincs ilyen jó véleménnyel róla, szerinte Mickie nem volt valami nagy tudású producer, a *The House of the Rising Sun* esetében is csak ült a keverőpult mellett, tanácsot egyáltalán nem adott. A Columbia kiadó eleinte nem akarta megjelentetni a számot, mert úgymond hosszú és unalmas volt. Mickie ezzel szemben ezt akarta az Animals első, a végül Herman's Hermits befutóként megismert *Can't You Hear My Heartbeat* (*Nem hallod a szívverésem?*) dalt pedig második kislemezüknek. Amikor a zenekar tagjai erről hallani sem akartak, a *Talkin' About You*-t ajánlotta az A oldalra, ami végül a *The House of the Rising Sun* B oldalára került. Egyébként először a *For Your Love*-ot is velük szerette volna feljátszatni, de Burdon és társai a nóta számukra elfogadhatatlan kommersziális jellege miatt ebbe sem mentek bele. Ilyen heves viták és zenei nézetkülönbségek után az együttesnek 1965-re nagyon elege lett Mickie ajánlataiból és 1966 elejére utasította Jeffreyt, hogy bontson szerződést a producerrel. Ez meg is történt, ám az lett a következménye, hogy az arc vitte magával a produkciós szerződést is. Másokkal is dolgozott, de ahogyan az Animals esetében, képtelen volt az egyes dalokat a csapatok képességéhez igazítani, neki mindegy volt, hogy ki játssza fel a kiválasztott szerzeményeket. A Yardbirds-öt meglehetősen csapnivaló zenéssel szórta meg a *Little Games*-album készítésénél, nem csoda, hogy össze sem lehet hasonlítani a zenekar korábbi felvételeivel. Ő szabadtította rá a brit rockiparra a hétpróbás jenki gazember Allen Klein menedzsert, pénzügyintézőt, amit aligha köszöntek meg neki honfitársai.

Foglalkozott továbbá Jeff Beck (*Hi Ho Silver Lining, Love Is Blue*) Nashville Teens (*Tobaccoe Road*), Donovan (*Sunshine Superman*), Her-

man's Hermits (*Im Henry VIII I Am*), Lulu (*The Boat That I Row*) felvételeivel, hozzájárult Suzi Quatro, Hot Chocolate, Kim Wilde befutásához, lényegében több, sikerlisták csúcsát megjárt dal producere volt, mint bárki más az Egyesült Királyságban. Jelentőségét tekintve egyesek az amerikai Phil Spector angol változatának tartották. RAK kiadóját az EMI-nak adta el 1983-ban akkora összegért, hogy abban a pillanatban az ország egyik leggazdagabb emberévé lett. Ettől kezdve csupán érintőlegesen foglalkozott a zenével, inkább csak a Johnny Hates Jazz nevű csapattal dolgozott, amelyben fia, Calvin Hayes is muzsikált.

2003. május 30-án, a születésnapján halt meg Londonban. 65 éves volt.

Procol Harum

Az első albumot – *A Whiter Shade Of Pale* – 1967 júniusában, a londoni Olympic Studióban négy sávon mindössze három nap alatt vették fel. Ráadásul hat dalt egyetlen session alatt rögzítettek, noha azok hónapokig kiadatlanok maradtak, mert Denny Cordell producer nem talált hozzájuk kiadót.

Ready, Steady, Go!

(Vigyázz, kész, rajt !)

1963 augusztusától 1966 decemberéig tartó, brit televíziós műsor, 1965-ben már 'live' jelleggel ment adásba. Little Richard lett volna az első valódi 'live' fellépő, ám az énekes ügynöksége és Don Arden összeveszett, ezért valakinek be kellett ugrani helyette. Ez lett az Animals, amely ilyenkor volt elemében, hiszen a legtöbb korabeli zenekar menedzserek és kiadók képzeletbeli szüleménye volt. A *The House of the Rising Sun* számára elég volt egyetlen bemutató, máris elnyerte a tömegek tetszését. Velük ellentétben az újdonsült zenekarok többségének viszont jóformán annyi ideje sem maradt, hogy zenészei legalább néhány akkordot megtanuljanak a kezükbe nyomott hangszereken. A műsor hangjelzése a Manfred Mann együttes 5-4-3-2-1 című dala lett.

A műsor szerepét 1967-től a Top of the Pops (BBC) vette át, amelynek előadói a visszafejlődés jeleként már teljes egészében play backról 'játszottak'. A BBC annyit engedett, hogy az énekes újból dalolhatta a dalt, majd azt igyekezett utánozni. A két műsor közötti alapvető különbséget jelentette, hogy amíg az RSG a dalokat befutásuk előtt mutatta be, utóda már csak a menő sikerek előadóit.

Rolling Stones

1963. december 7-én óránként 5 fontért bérelhették a Regent Sound Stúdiót. Egy demo 15 shillingbe került, és valamivel több mint 1 fontba, ha a lemez mindkét oldalára feltettek egy-egy dalt. Ezen a napon négy számot rögzítettek.

1964 február 4-én vették fel a *Little By Little*, a *Can I Get A Witness* és a stúdióban írt *Now I've Got A Witness* című dalokat, majd 25-én újabb három dal került szalagra. Ilyen iramban zajlottak akkoriban a stúdiómunkák.

4 óra alatt készült el a *2120 South Michigan Avenue, It's All Over Now, I Can't Be Satisfied, Time Is On My Side*.

10 cc

Graham Gouldman, Kevinn Godley és Lol Creme a manchesteri Jewish Lads' Brigade (Zsidó Legényegyletnek fordíthatnánk) tagjaként ismerte egymást. Gouldman mint dalszerző nevéhez köthetők többek között a *For Your Love* (Yardbirds), a *No Milk Today* (Herman's Hermits), a *Look Through Any Window* (Hollies) című sikerdalok. Emellett producerként dolgozott Angliában, míg a Kasenetz-Katz rágógumi-zenével foglalkozó, New York-i kiadó át nem csábította magához.

Időközben feltűnt közöttük Eric Stewart gitáros, aki korábban a Wayne Fontana And The Mindbenders tagjaként került kapcsolatba az őket producáló Gouldmannel. Amikor Stewart kivált a zenekarból, megtakarított pénzét a Strawberry Stúdió bérletébe fektette, ekkor csatlakozott hozzá részvényesként Godley és Creme. Ha épp nem volt kinek továbbadni a stúdiót, saját elképzeléseiket valósították meg benne. Így született 1970-ben Hot Legs képzeletbeli név alatt a *Neanderthal Man* című sikerszámuk. Rövidesen csatlakozott hozzájuk Gouldman és demofelvételük hallatán Jonathan King, a szintén zsidó impresszárió fantáziát látva bennük, saját cégéhez szerződtette őket 10cc (10 cm³) néven. Enyhén szólva bizzar elnevezés, ugyanis szerinte a férfiak 9 cm³ ondót adnak ki magukból, a négy zenész pedig ennél valamivel többet jelentett. Legalább is így magyarázta King. Jól számított, hiszen a *Donna*, a *Rubber Bullets*, a *The Dean And I*, a *Wall Street Shuffle*, az *Im Not In Love* felbukkant a kislemezlisták csúcsa közelében, illetve élén. A sikersorozat 1976-ig tartott, amikor Godley és Creme kivált és Gizmo néven – gitár szintetizátor – duót alapított, majd videoklipeket rendezett a Police és a Frankie Goes To Hollywood együtteseknek, Stewart Paul McCartney *Tug Of War* albumán segédkezett, Gouldman az amerikai Andrew Gold producerrel szövetkezett.

Ten Years After

Az együttes bemutatkozó albumát öt nap alatt készítették el.

Tommy Vance

1978–1992 között a BBC egyik legkeresettebb rovata, a Friday Rock Show műsorvezetője. A kérdésre – lehet-e valaha is túl öreg a rockhoz – ezt válaszolta:

„Nem. Soha. Öregedés közben a leg-

nagyobb hiba, amit elkövethetsz, ha megpróbálsz lépést tartani a divat látványos külsőségeivel. Éppen ezért soha nem szűrattam át az orromat, mert ezzel egy fiatal seggből csupán egy öreg segget csináltam volna.”

Top Of The Pops

1964. január 1-jével indult BBC könnyűzenei televíziós műsor. Az első bejátszott dal Dusty Springfield *I Only Want To Be With You* címmel indította el az énekesnő sikersorozatát.

Legek

A világ általában nem kis érdeklődéssel fordul a legszebb nő, a legerősebb férfi, a legnagyobb torta és a legtöbb tojásból készült rántotta irányába. Nézzünk egy kicsit körül a rock háza táján, hátha itt is akad valami hasonló, az olvasó figyelmére számot tartható érdekesség. Itt van mindjárt a 2003 májusáig legnagyobb példányszámban eladott albumok öröklistája.

1. <i>Their Greatest Hits 1971–1975</i>	Eagles	28 millió
2. <i>Thriller</i>	Michael Jackson	26 millió
3. <i>The Wall</i>	Pink Floyd	23 millió
4. <i>Led Zeppelin IV</i>	Led Zeppelin	22 millió
5. <i>Greatest Hits, Vol. 1, 2 (1973-1985)</i>	Billy Joel	21 millió
6. <i>The White Album</i>	Beatles	19 millió
7. <i>Back In Black</i>	AC/DC	19 millió
8. <i>Come On Over</i>	Shania Twain	19 millió
9. <i>Rumours</i>	Fleetwood Mac	18 millió
10. <i>The Bodyguard (Filmzene)</i>	Whitney Houston	17 millió
11. <i>Boston</i>	Boston	16 millió
12. <i>No Fences</i>	Garth Brooks	16 millió
13. <i>Jagged Little Pill</i>	Alanis Morissette	16 millió
14. <i>Cracked Rear View</i>	Hootie&The Blowfish	16 millió
15. <i>The Beatles 1967-1970</i>	Beatles	16 millió
16. <i>Hotel California</i>	Eagles	16 millió
17. <i>Appetite For Destruction</i>	Guns 'N' Roses	15 millió
18. <i>Greatest Hits</i>	Elton John	15 millió
19. <i>Dark Side Of The Moon</i>	Pink Floyd	15 millió
20. <i>Born In The U.S.A.</i>	Bruce Springsteen	15 millió
21. <i>Saturday Night Fever (Filmzene)</i>	Bee Gees	15 millió
22. <i>Physical Graffiti</i>	Led Zeppelin	15 millió
23. <i>The Beatles 1962-1966</i>	Beatles	15 millió
24. <i>Garth Double Live</i>	Garth Brooks	15 millió

25. <i>Ropin' The World</i>	Garth Brooks	14 millió
26. <i>Supernatural</i>	Santana	14 millió
27. <i>Backstreet Boys</i>	Backstreet Boys	14 millió
28. <i>Bat Out Of Hell</i>	Meat Loaf	14 millió
29. <i>Purple Rain</i>	Prince	13 millió
30. <i>Live 1975–85</i>	Bruce Springsteen	13 millió
31. <i>Baby One More Time</i>	Britney Spears	13 millió
32. <i>Greatest Hits</i>	Simon & Garfunkel	13 millió
33. <i>Millennium</i>	Backstreet Boys	13 millió
34. <i>Whitney Houston</i>	Whitney Houston	13 millió
35. <i>Slippery When Wet</i>	Bon Jovi	12 millió
36. <i>II</i>	Boyz II Men	12 millió
37. <i>Hysteria</i>	Def Leppard	12 millió
38. <i>Forrest Gump (Filmzene)</i>	Vegyes előadók	12 millió
39. <i>Breathless</i>	Kenny G	12 millió
40. <i>Greatest Hits</i>	Kenny Rogers	12 millió
41. <i>Led Zeppelin II</i>	Led Zeppelin	12 millió
42. <i>Metallica</i>	Metallica	12 millió
43. <i>The Woman In Me</i>	Shania Twain	12 millió
44. <i>No Jacket Required</i>	Phil Collins	12 millió
45. <i>Abbey Road</i>	Beatles	12 millió
46. <i>Yourself Or Someone Like You</i>	Matchbox 20	12 millió
47. <i>Hot Rocks 1964–1971</i>	Rolling Stones	12 millió
48. <i>Wide Open Spaces</i>	Dixie Chicks	12 millió
49. <i>Ten</i>	Pearl Jam	11 millió

Néhány érdekes következtetés a listából levonható. Mindenekelőtt az, hogy a világ legnagyobb rock 'n' roll zenekarának tartott Rolling Stones mindössze egyetlen válogatás lemezzel szerepel az összeállításban. Az értékelőket alaposan megosztó *The Wall* minden idők harmadik legkeresettebb lemeze lett. A hihetetlen sikereket magáénak mondható Whitney Houston életét, hangját tönkretette a kábítószer. A Zeppelin-életmű legsikeresebb, IV számú albuma minden bizonnyal a rajta elhelyezett *Stairway To Heaven* népszerűségének következménye. A popcsillagok közül nem szerepel a felsorolásban Rod Stewart, a 60-as évek közepén Amerika vezető zenekara, a Beach Boys, a rock együttesek sorából hiányzik a Genesis – ugyanakkor énekese, Phil Collins szólistaként megjelent –, a hard rock vonulatból a Deep Purple, a Black

Sabbath, Ozzy Osbourne, Jimi Hendrix, Cream, a metálосok táborából is egyedül a Metallica jutott szóhoz. A Guns 'N' Roses lényegében egyetlen lemezből kovácsolt életre szóló hírnevet. Mindez azt bizonyítja, hogy bár a legtöbbet eladott lemezek hírnevet szereztek előadóiknak, a kimaradottak nem egy esetben nagyobb népszerűsége tettek szert, mint egyik-másik a felsoroltak közül.

Az eddigi stúdióköltségek alapján legtöbbször kerülő, ám még mindig el nem készült album a Guns 'N' Roses *Chinese Democracy* című lemeze, amely eddig kilenc év alatt 8 millió dollárt emésztett fel.

A leghosszabb számot a '70-es évek elején a brit Quintessence együttes játszotta másfél órán keresztül.

Jaggernek jelenleg 150 millió fontra becsülik a vagyonát.

A Rolling Stonest 2002/2003-as világ körüli koncert körútjára 360 fő technikai személyzet kísérte el, 63 szállítójármű és busz vitte, 350 tonna felszerelés és kb. 8 kilométer kábel szolgálta ki. 150 dalt gyakoroltak be az előadásokra.

Az eddigi legmagasabb kikiáltási árat a Mark Chapmannek John Lennon által aláírt *Double Fantasy* albumért kérték. 2004 februárjában a licit már 525 000 dollárnál, azaz 300 000 fontnál tartott és a borító még nem kelt el.

A lemezborítót egy járőkelő találta meg a helyszínen a gyilkosság napján, majd átadta a rendőrségnek vizsgálat céljából. Ezután visszakapta, megőrizte, míg végül úgy döntött, hogy eladja.

A pop/rock halottai

A zenészek is ugyanolyan halandók, mint mindenki más. Csakhogy amíg a hétköznapi emberét kizárólag rokonai, munkatársai, ismerősei gyászolják, a hírességek halálát a tömegtájékoztatás világgá kürtöli.

Az alábbi, korántsem teljes összeállítás az elhunytakról, a halál okáról – ahol megtudtam – tájékoztat, egyben jól jelzi, hogy a felelőtlen életvitel hány kiváló előadótól fosztotta meg rajongóit.

Több zenekarban is megfordult muzsikusként csak a legismertebbet közöljük, ahol pedig a halál körülményei megkívánják, a fejezet végén, részletesebben indokoljuk. Jóllehet, az öngyilkosságot kivéve, nem tudhatjuk, hogy a kaszás mikor ragad el bennünket, a szenvedélybetegségben és a személyekhez köthető balesetben elhunytak talán ma is közöttünk élhetnének. Legyen ez tanulság mindenki számára.

Betegség

Adam Faith

pop híresség, színész

1940–2003.

Addi 'Micki' Harris

énekes (Shirelles énekcsoporthoz tartozott) 1940. I. 22–1982. VI. 10.

Egy koncert után összeesett és szívroham következtében elhunyt.

Andy Gibb

énekes (a Gibb fivérek testvére)

1958–1988. III. 10.

Alan Caddy

gitáros (Tornados)

1940. II. 2–2000.

Alan Murphy

gitáros (Level 42)

1989. IX. 22.

AIDS

Alex Harvey

énekes, (Alex Harvey Band)
szívroham

1982. II. 4.

Alexis Korner

gitáros, (Blues Incorporated)
rák

1928. IV. 19–1984. I. 1.

Andy Warhol (sz. Andrew Warhol)

festő, filmes
ephélyag műtét után, 60 évesen hunyt el
Ismert mondása: *15 percre mindenki híres lehet*

1987. II.

Barry White

énekes
veseelégtelenség

1944–2003. VII. 4.

Bill Haley

Énekes, gitáros (The Comets)
szívroham

1925. VII. 6–1981. II. 9.

Billy Lyell

(Bay City Rollers)
AIDS

1989. XII.

Billy Murcia

(New York Dolls)
Barátnője kávéét öntött a szájába miközben aludt.
Megfulladt.

1972. XI. 6.

Bob Hite

énekes, (Canned Heat)
szívroham

1945. II. 26–1981. IV. 5.

Bob Marley

énekes, gitáros, (Wailers)
rák

1945. II. 6–1981. V. 11.

Bon Scott

énekes, (AC/DC) 1946. VII. 9–1980. II. 19.
részegen belefulladt saját hányadékába

Brian Jones

gitáros, (Rolling Stones) 1942. II. 28–1969. VII. 3.
befulladt villája úszómedencéjébe

Bryan MacLean

gitáros (Love) 1946. IX. 25–1998. XII. 25.
szívelégtelenség

Bruce Fairbairn

producer 1999. V. 17. (49 éves)
(Bon Jovi, Kiss, Aerosmith,
Van Halen, AC/DC),
halál oka ismeretlen

Carl Perkins

rockabilly énekes, gitáros 1932. IV. 9–1998. I. 19.
szívroham
Leghíresebb szerzeménye a *Blue Suede Shoes* (1956)

Carl Wilson

gitáros (Beach Boys) 1946. XII. 21–1998. II. 6.
tüdőrák

'Mama' Cass Elliott (sz. Ellen Cohen)

énekesnő, (Mamas & Papas) 1941. IX. 19–1974. VI. 29.
szívroham, miután félrenyelt egy sonkás szendvicset

Charlie Foxx

énekes (Inez and Charlie Foxx) 1939–1998. IX. 18.
fehérvérűség
Leghíresebb sikerdaluk a *Mockingbird* (Gúnyolódó madár 1963)

Clifford T Ward

énekes

2001. XII.

Multiplex sclerosis

1973-as sikerdala a *Gaye*, annak idején éjjelente a Rádió Luxemburg zárószáma volt

Count Basie

zongorista

1984. IV.

rák (79 éves)

Curtis Mayfield

gitáros, énekes

1942. VI. 3–1999. XII. 25.

Cyril Davies

szájharmonika (Blues Incorporated)

1932–1964. I. 7.

leukémia

Doris Kenner Jackson

énekesnő (Shirelles)

2000. II. 4.

mellrák

Dusty Springfield (sz. Mary O'Brian)

énekesnő

1939. IV. 16–1999. III. 2.

rák

Edwin Starr

soul énekes, sikerszáma a *War* (1970)

1942–2003. V.

Ella Fitzgerald

jazzénekes

1996. VI.

szív- és cukorbetegség (78 éves)

Frank Sinatra

énekes

1915. XII. 12–1998. V. 14.

szívroham

Frank Zappa (Francis Zappa)

énekes, gitáros
prosztatárak

1940. XII. 21–1993. XII.

Freddy King (Billy Myles)

blues gitáros
szívelégtelenség

1934. IX. 30–1976. XII. 28.

Gene Clark (Harold Eugene Clark)

gitáros, énekes (Byrds)
szívroham

1944. XI. 17–1991.

Gene Vincent

énekes
legnagyobb sikere a Bi Bop a Lula (1956)
májzsugor

1971. X. 12.

Geoff Goddard

dalszerző, (pl. a Tornados *Jungle Fever* című sikere)

2000

George Harrison

gitáros, (Beatles)
rák, agydaganat

1943. II. 24–2001. XI. 29.

Glen Goins

(Parliament együttes)
Hodgkinson kór

1978. VII. 30.

Greg Ridley

basszusgitáros (ex Spooky Tooth, Humble Pie)

2004. I.

Heinz Burt

basszusgitáros (Tornados)

2000

Henry Vestine

gitáros (Canned Heat)
szív- és légzési problémák, rák

1944–1997. X. 20.

Ő gitározott az *On The Road Again* és *Going Up The Country* lemezeken

William 'Holly' Johnson

énekes (Frankie Goes To Hollywood)
AIDS

1960. II. 19–1994.

Howlin Wolf (Chester Arthur Burnett)

bluesénekes,
rák

1910. VI. 10–1976. I. 10

Ian Stewart

zongorista (Rolling Stones)
szívroham

1985. XII. 12.

Jack Nitzsche

producer
szívelégtelenség (63 éves)

2000. VIII. 25.

Jimi Hendrix

gitáros, énekes
álmában, saját hányadékaiba fulladt

1942. XI. 27–1970. IX. 18.

Jobriath

David Bowie-t utánzó énekes
AIDS

1982

Joe Strummer

gitáros, énekes (Clash)

1952–2002. XII. 22.

Joey Ramone (Jeffrey Hyman)

énekes (Ramones)
nyirokmirigyrák

1952. V. 19–2001. IV.

Jimmy Dewar

basszus (Stone The Crows, Robin Trower) 1942.X.12.- 2002.V.16.
agyérgörcs

John Bonham

dobos, (Led Zeppelin)
töméntelen vodka fogyasztása után álmában belefulladt saját hányásába

1948. V. 31–1980. IX. 25.

John Entwistle

basszusgitáros (Who)
szívroham, amit kokain okozott

1944.X.9.–2002.VI.27.

Johnny Cash

country énekes

1932. II. 26–2003. IX. 17.

Johnny 'Guitar' Watson

bluesgitáros
szívroham

1935. II. 3–1996. III.

Johnny Moore

énekes (Drifters)

1934–1998. XII. 30.

1955-ben csatlakozott az énekegyütteshez, ő énekelt az *Under The Boardwalk* című sikerdalukat, amit később a Rolling is feldolgozott

Karen Carpenter

énekesnő (Carpenters)
anorexia nervosa (kóros éhezés)

1950. III. 2–1983. II. 4.

Klaus Nomi

énekes
AIDS

Les Gray

énekes (Mud együttes)

2004. április

Linda McCartney

fényképész
mellrák

1942. IX. 24–1998. IV. 17.

'Lonesome' Dave Peverett

énekes (Foghat)
tüdőgyulladás (rák)

2000. II. 7.

Maurice Gibb

énekes (Bee Gees)
szívinfarktus

1949. XII. 22–2003. I.

Mick Ronson

gitáros (David Bowie)
rák (46 éves)

1993

Mick Tucker

dobos, (Sweet)
leukémia

1949. VII. 17–2002. II. 9.

Minnie Ripperton

énekesnő
mellrák

1979

Nina Simone

énekesnő

2003

Nilsson

énekes, szerző

1994

szívroham (legnagyobb sikere a Badfinger együttes
Without You című, saját előadásában elsikkadt dalának
feldolgozása volt 1971-ben)

O'Kelly Isley

énekes, (Isley Brothers)
szívroham

1939. XII. 25–1986. III. 31.

Paul Samson

gitáros (Samson)
rák (49 éves)

2002. X.

Pete Bardens

organista (Them, Camel)
tüdőrák, (56 éves)

2002. I. 22.

Peter Grant

menedzser, (Led Zeppelin)
szívroham

1935. IV. 5–1995. XI. 21.

Randy Castillo

dobos (Ozzy Osbourne)
rák (51 éves)

2002. IV.

Ray Charles

énekes, zongorista
(73 éves)

2004. június 11.

Ray Gillen

énekes (Black Sabbath)
AIDS

1960. V. 13–1993. XII. 1.

Rick Danko

basszusgítár (The Band)

1942. XII. 29–1999. XII. 10.

Ricky Wilson

gítáros, énekes (The B 52'S)
AIDS

1953. III. 19–1985. X. 31.

Robert Calvert

énekes Hawkwind
szívroham

1988. VIII. 14.

Robbin Crosby

gítáros (Ratt)
AIDS

1961.-2002. VII.

Ronnie Lane

basszusgítáros (Small Faces)
multiplex sclerosis

1946. IV. 1–1997.

Roy Orbison

énekes
szívroham

1936. IV. 23–1988. XII. 6.

Sam Phillips

Producer (Elvis Presley, Jerry Lee Lewis, stb.)

1923–2003. IX.

Shel Silverstein (sz. Heldon Alan Silverstein)

énekes, dalszerző, költő, forgatókönyvíró 1930–1999. V. 8.
Mesekönyveket írt, mielőtt szerzeményeivel
mások – Marianne Faithful, Irish Rovers – boldogulást segített.
Híresebb dalai *A Boy Named Sue* (Johnny Cash),
The Cover of the Rolling Stone (Dr. Hook and the Medicine Show).
szívroham

Skip Battin

basszusgitáros (Byrds) 2003. VII. 6.
Alzheimer kór (69 éves)

Skip Spence (sz. Alexander Lee Spence)

énekes, gitáros 1946. IV. 18–1999. IV. 16.
(Moby Grape, Jefferson Airplane)
A hallucinogén szerek rabja, ami kettétörte biztatóan induló
zenei pályafutását. Skizofréniával több mint három évtizedig kezelték.
tüdőrák

Sonny Boy Williamson

bluesénekes 1899. XII. 5–1965. V. 25.
álmában hunyt el

Steve Marriott

énekes, gitáros (Small Faces) 1947. I. 30–1991. IV. 20.
lakástűz

Stuart Sutcliffe

basszusgitáros (Beatles) 1940. VI. 23–1962. IV. 10.
agydaganat

Tammy Wynette

country énekesnő 1942–1998. IV. 6.
tüdőembólia

Tim Hardin

énekes 1980. XII.

Tim Rose

énekes, dalszerző
bélrák

1940–2002. XI.

Tony Thompson

dobos (ex Chic, Sister Sledge, Diana Ross, David Bowie,
Madonna, Mick Jagger, Power Station)
rák

1954–2003

Waylon Jennings

country énekes, gitáros
64 éves

2002. II. 13.

Willie Dixon

bluesénekes, bőgős, korábban boxoló

1915. VII. 1–1992. I. 29.

Zal Yanovsky

gitáros (Lovin' Spoonful)

1944. XII. 19–2002. XII. 13.

Baleset

Bar-Keys

(Ronald Caldwell, Carl Cunningham, Phalon Jones, James King)
Otis Redding kísértő zenekara,
légi baleset

1967. XII. 10.

Berry Oakley

basszusgitáros (Allman Brothers Band)
motorbaleset

1948. IV. 4–1972. XI. 11.

Bill Graham

szervező
helikopter-baleset

1931–1991. október 25.

Buddy Holly (sz. Charles Hardin Holley)

gitáros, énekes (Crickets)
légi baleset

1936. IX. 7–1959. II. 3.

Clarenece White

gitáros (Byrds)
egy autó elütötte

1973. VII. 14.

Cliff Burton

basszus (Metallica)
kizuhant a turnébuszból, s az átment rajta

1962. II. 10–1986. X. 12.

Cozy Powell

dobos
autóbaleset

1947. XII. 29–1998. IV. 5.

Chris Bell

gitáros (Box Tops)
autóbaleset

1951. I. 12–1978. XII. 28.

Dennis Wilson

dobos (Beach Boys)
belefulladt a Csendes-óceánba

1944. XII. 4–1983. XII. 28.

Duane Allman

Gitáros (Allman Brothers Band)
motorbaleset

1946. XI. 20–1971. X. 29.

Falco

énekes
autóbaleset

1957–1998. II.

Goldy McJohn

organista (Steppenwolf – *Born To Be Wild*)
autóbaleset

1945. V. 2–1983

Gus Dudgeon

producer
autóbaleset

1942–2002

Jacob Miller

(Inner Circle)
motorbaleset

1980. II. 21.

John Rostill

basszus (Shadows)
földeletlen gitártól áramütés

1942. VI. 16–1973. XI. 26.

Johnny Kidd

(Johnny Kidd & the Pirates)
autóbaleset

1966. X. 7.

Keith Godchauxs

organista (Grateful Dead)
autóbaleset

1948. VII. 19–1980. VII. 23.

Keith Relf

énekes (Yardbirds)
földeletlen gitártól áramütés

1943. III. 22–1976. V. 14.

Leon Wilkeson

basszusgitáros (Lynyrd Skynyrd)

1952. IV. 2–2002

Les Harvey

gitáros (Stone The Crows)
földeletlen gitártól áramütés

1972. V. 3.

Lynyrd Skynyrd együttes

légi baleset
(Ronnie Van Zant, Steve Gaines)

1977. X. 20.

Marc Bolan

énekes, gitáros (T.Rex)
autóbaleset

1977. IX. 16.

Mark Kendall

gitáros (Great White)
tűzvész

2003. II. 20.

Martin Lamble

dobos (Fairport Convention)
autóbaleset

1949. VIII. 28–1969. V. 14.

Nico (sz. Christa Paffgen)

énekesnő (Velvet Underground)

1938. X. 16–1988. VII. 18.

Ibiza szigetén felbukott kerékpárjával és agyvérzést kapott

Otis Redding

énekes

1941. IX. 9–1967. XII. 10.

légi baleset

Pete DeFreitas

(Echo & The Bunnymen)

1989. VI. 14.

motorbaleset

Randy California

gitáros (Spirit)

1951. II. 20–1997

vizesárokba fulladt

Randy Rhoads

gitáros (Ozzy Osbourne)

1956. XII. 6–1982. III. 19.

légi baleset

Razzle (sz. Nicholas Dingley)

dobos (Hanoi Rocks)

1984. XII. 8.

autóbaleset

Rushton Moreve

basszusgitáros (Steppenwolf – *Born To Be Wild*)

1948–1981

autóbaleset

Sandy Denny (sz. Alexandra Denny)

énekesnő (Fairport Convention)

1947. I. 6–1978. IV. 21.

leesett a lépcsőn, beverte a fejét és agyvérzést kapott

Sonny Bono (Salvatore Bono)

énekes (Sonny & Cher)
síbaleset

1935. II. 16–1997. I. 5.

Steve Currie

basszus (T.Rex)
autóbaleset (33 éves)

1981. IV. 28.

Steve Peregrine Took

kongás (T.Rex)
félrenyelte a koktélt (31 éves)

1980. X. 27.

Steve Ray Vaughan

gitáros, énekes
helikopter-baleset

1954. X. 3–1990. VIII. 27.

Trevor Lucas

(Fairport Convention)
autóbaleset

1989. II. 4.

Viv Stanshall

énekes (Bonzo Dog Do Dah Band)
lakástűz

Öngyilkosok

Curt Cobain

énekes, gitáros (Nirvana)
agyonlőtte magát

1994. IV. 5.

Florence Ballard

énekesnő (Supremes)
szívtrombózis

1943. VII. 30–1976. II. 22.

Minden bizonnyal öngyilkos lett, egy csomó tablettát vett be alkohollal.

Ian Curtis

(Joy Division)
felakasztotta magát

1980. V. 18.

Joe Meek

menedzser (Tornados)
főbe lőtte magát

1929–1967. II. 3.

John Lee

dobos (Feeder)
felakasztotta magát (33 éves)

2002. I.

'Screaming' Lord Sutch

énekes
felakasztotta magát
depressziós volt (58 éves)

1999. VI. 16.

Michael Huthence

énekes (INXS)
felakasztotta magát

1960. I. 22–1997. XI. 22.

Noel Redding (sz. David Redding)

basszusgitáros (Jimi Hendrix Experience)
depressziós volt
öngyilkosság nincs kizárva

1945. XII. 25–2003. V. 11.

Paul Williams

énekes (Temptations)
fejbe lőtte magát

1939. VII. 2–1973. VIII. 17.

Peter Ham

gitáros, zongorista, énekes (Badfinger)
felakasztotta magát

1947. IV. 27–1975. IV. 23.

Richard Manuel

zongorista (The Band)
felakasztotta magát

1943. IV. 3–1986. III. 4.

Stuart Adamson

gitáros, énekes (Big Country) 1958. IV. 11–2002. XII. 16.
felakasztotta magát – felesége, két gyermeke gyászolja

Terry Kath

gitáros (Chicago) 1946. I. 31–1978. I. 23.
'véletlenül' agyonlőtte magát

Tom Evans

basszusgitáros, énekes (Badfinger) 1947. VI. 5–1983. XI. 23.
felakasztotta magát

Vincent Crane

organista (Atomic Rooster); öngyilkos lett 1989

Szenvedélybeteg halottak

Al Wilson

gitáros (Canned Heat) 1943. VII. 4–1970. IX. 3.
túlادagolás

Billie Holiday

jazzénekesnő
heroin áldozata lett

Brent Myland

organista (Grateful Dead) 1952. X. 21–1990. VII. 26.
morfium- és kokaininjekció után hunyt el

Brian Connolly

énekes (Sweet) 1949. X. 5–1997.
májbaj – alkoholista

Brian Epstein

a Beatles menedzsere 1934. IX. 19–1967. VIII. 26.
altatótúlادagolás, de a halottkém jelentése ellenére halálának
valódi oka mindmáig tisztázatlan

Carl Radle

basszus (Derek and the Dominos)
krónikus vesegondok

1980. V. 30.

Clyde Mc Phatter

énekes (Drifters)

1933. XI. 15–1972. VI. 13.

Súlyos alkohol- és drogfüggőségét követően szív-, máj- és vese-elégtelenségben hunyt el.

Dee Dee Ramone

basszusgitáros (Ramones)
túlادagolás

1952. IX. 18–2002. VI. 5.

Elvis Presley

énekes

1935. I. 8 - 1976. VIII. 16.

gyógyszer-túlادagolás

Gar Samuelson

dobos (Megadeth)
kábitószer

Gary Thain

basszusos (Uriah Heep)
túlادagolás

1976. III. 19.

Graham Bond

szaxofonos

1937. X. 28–1974. V. 8.

'Belőtt' állapotban a metró alá ugrott, mert úgy gondolta,
hogy az ördög az elpusztítására tör.

Gram Parsons (sz. Cecil Connor)

énekes, gitáros (Byrds)

1946. XI. 5–1973. IX. 19.

kábitószer- és alkohol-túlfogyasztás

Howie Epstein

Producer, basszusgitáros
(Tom Petty & Heartbreakers)
túlادagolás

1956–2003

James Honeyman-Scott

gitáros (Pretenders)
kokain/heroin-túladagolás

1956. XI. 4–1982. VI. 16.

Janis Joplin

énekesnő
heroin-túladagolás

1943. I. 19–1970. X. 4.

Jeff Porcaro

dobos (Toto)
drogoktól legyengült szervezete nem élte túl a szívrohamot

1954. IV. 1–1992. VIII. 5.

Jerry Garcia

gitáros, énekes (Grateful Dead)
szívroham végzett a drogtól legyengült szervezettel

1942. VIII. 1–1995. VIII. 9.

Jim Morrison

énekes, Doors
kábitószerektől, alkoholtól legyengült szervezete nem viselte el a szívrohamot

1943. XII. 8–1971. VII. 3.

Jimmy McCulloch

gitáros (Wings)
a halál oka tisztázatlan, kábítószeres volt

1979. IX. 28.

John Belushi

énekes
túladagolás, 34 éves

1982

John Panozzo

(Styx)
alkoholista

1996. VII.

Johnny Thunders

gitáros (New York Dolls)
túladagolás 38 éves

1991

Keith Moon

dobos (Who)
gyógyszer-túladagolás

1947. VIII. 23–1978. IX. 7.

Layne Stanley

énekes (Alice In Chains)
túladagolás

2003

Lowell George

gitáros (Little Feat)
szívroham, amit droghasználat idézett elő

1945. IV. 13–1979. VI. 29.

Malcolm Owen

(Ruts)
túladagolás

1980. VII. 14.

Mickey Finn

kongás (T.Rex)
vese- és májelégtelenség

1947–2003

Paul Kossoff

gitáros (Free)
kábítószer-től legyengült szervezete nem bírta ki a szívrohamot
a London–New York repülőjáraton

1950. IX. 14–1976. III. 19.

Pete Farndon

basszusgitáros (Pretenders)
túladagolás

1952. VI. 12–1983. IV. 15.

Phil Lynott

énekes, basszusgitáros (Thin Lizzy)
a drogtól legyengült szervezettel a szíve végzett

1951. VIII. 20–1986. I. 4.

Rob Pilatus

énekes (Milli Vanilli)
alkohol és altató keveréke végzett vele, drogfüggő

1965–1998. IV. 3.

Ron 'Pigpen' McKernan

organista (Grateful Dead)
alkoholmérgezés

1945. IX. 8–1973. III. 8.

Robbie McIntosh

dobok (Average White Band)
heroin-túladagolás,
azt hitte, kokaint szippantott

1950–1974. IX. 23.

Rory Gallagher

énekes, gitáros (Taste, Rory Gallagher)
cirózis

1948. III. 2–1995. VI. 14

Rudy Lewis

énekes (Drifters)
kábitószer

1935. V. 27–1964. VI.

Steve Clark

Gitáros, alkoholista (Def Leppard)

1960. IV. 23–1981. I. 8.

Shannon Hoon

énekes (Blind Melon)
valószínűleg kábítószer

1995

Sid Vicious

basszusgitáros (Sex Pistols)
heroin-túladagolás (21 éves)

1979. II. 2.

Tim Buckley

énekes, gitáros,
heroin-túladagolás (28 éves)

1975

Tommy Bolin

gitáros (Deep Purple)
túladagolás

1951–1976. XII. 4.

Legyilkoltak

Al Jackson

(Jr. Booker T & MG's)
a lakásában rajtakapott betörő lelőtte

1975. X. 1.

Carlton Barrett

(Bob Marley & Wailers)
háza előtt lelőtték

1987. IV. 17.

Felix Pappalardi

basszusgitáros (Mountain)
felesége lelőtte

1985

John Lennon

énekes, gitáros (Beatles)
lelőtték

1940. X. 9–1980. XII. 8.

Marvin Gaye

énekes
prédikátor apja lelőtte

1939. IV. 2–1984. IV.

Peter McIntosh

(Bob Marley & Wailers)
lelőtték

1991. VI. 6.

Robert Johnson

bluesgitáros, 1983-ban tisztázatlan körülmények között meggyilkolták

Sam Cooke

énekes
lelőtték

1931–1964. XII. 11.

Pete Tosh (Winston McIntosh)

gitáros (Bob Marley & Wailers)
a házában lelőtték

1944. X. 19–1987. IX. 12.

Az alábbi néhány esetben az elhunytól bővebb tájékoztatást adunk.

Badfinger

1969 szeptemberében felveszik McCartney *Come And Get It* című, Peter Sellers és Ringo Starr *The Magic Christian* filmjéhez készült szerzeményét. Még három sikerszámuk – *No Matter What*, *Day After Day*, *Without You* – következik, fellépnek George Harrison Bangla Dash megsegítéséért adott koncertjén. Ezt követően 1974-ben már piacon lévő, *Badfinger* című albumukat kiadjuk visszavonatja, mert a bankszámlán letétbe helyezett 600 000 dollár szőrén-szálán eltűnt. A zenekart beperli. Az egyre sokasodó tisztázatlan ügyek miatt Ham öngyilkos lesz, a zenekar azonban tovább küszködik. 1983-ban Evans ugyan csak felakasztja magát, mert reménytelennek látja jogdíjai behajtását.

Bob Marley

1977 májusában a párizsi fellépés idején a fociért élő-haló Marley megsérült egy meccs alkalmával. Leszakadt a lábujjkörme, és bár a seb eleinte nem látszott komolynak, csak nem akart gyógyulni. Ekkor egy Miami-ban praktizáló csodadoktor, dr. William Bacon ortopédsebész vette gondjaiba, aki bőráttétést hajtott végre és a műtétet sikeresnek nyilvánította. A gyilkos kór azonban már nem engedte el áldozatát, aki 1980. szeptember 21-ének reggelén a New York-i Central Parkban, kocogás közben felbukott. Hazavitték, de régi, közvetlen barátait nem engedték hozzá új, öt körülvevő társai. Ezek az ingyenélők a nevében óriási szám lákat csináltak, partikat rendeztek, a pihenésre vágyó Marleyt nem hagyták magára, még betegágya körül is bulizni kezdtek. Felesége csak másnap érkezett, akinek Bob elmondta, hogy orvosai daganatot állapítottak meg nála. Két nappal később még lejátszott egy koncertet, majd amikor Rita le akarta állíttatni a turnét, egyik 'barátjuk' csak annyit mondott szívtelenül, hogy minek, Bob így is, úgy is meg fog halni. A körutat persze lemondták és Marleyt a Manhattan's Memorial Sloan-Kettering Cancer Centerbe szállították, ahol sugárkezelésnek vetették alá – eközben haja kihullott –, de már ez sem segített. A rák megtámadta máját, tüdejét, agyát és megállíthatatlanul terjedt tovább egész testében. Több kórház is megírt eredménytelenül, amikor valaki azt tanácsolta, hogy feküdjön be dr. Josef Issels bajorországi Rottach Egern klinikájára.

Eközben – 1980 áprilisában – Edward Seaga a jamaikai Order of Merit címet adományozta neki, amellyel hivatalosan is nemzeti hőssé

nyilvánította. Kissé későn jött a megbecsülés, noha a doktor az összes természetgyógyászattal összefüggő kezelési módot kipróbálta.

Minden hiábavalónak bizonyult, a beteget vissza kellett vinni a miami kórházba. Ott hunyt el 1980. május 11-én. Temetése után a Twelve Tribes of Israel megbízottjai 3000 dollárért tartották a markukat, mondván, hogy a szekta rendelte a szertartást.

Bryan MacLean

A Byrds együttes turnémenedzsere volt, mielőtt 1965-ben alapító tagja nem lett a californiai Love nevű csapatnak. 1968-ban kivált, két évvel később pedig a zeneipart is abbahagyta, csak a zeneszerzést folytatta. Az elmúlt három évtizedet a kereszténység terjesztésének szentelte.

Curtis Mayfield

1990-ben egy színpadi baleset után nyaktól lefelé megbénult, 1999 januárjában súlyos cukorbetegsége miatt jobb lábát le is kellett vágni. 1965-ös nagy sikere a *People Get Ready*.

Dee Dee Ramone

A Ramones együttes basszusgitárosa. Hoolywoodi otthonában érte a halál, minden bizonnyal kábítószer-túladagolás következtében, a konyhában ugyanis fecskendőt találtak.

Narkomániájáról és alkoholizmusáról nyíltan vallott életrajzi könyvében is. Douglas Glenn Colvin néven született 1952. szeptember 18-án. Apja hivatásos katona, akinek szolgálati helyén, az akkori Nyugat-Németországban nevelkedett és csak akkor tért vissza az államokba édesanyjával, amikor szülei elváltak. 1974-ben alapító tagja volt a Ramones együttesnek. Kötekedő ember hírében állott, amikor Phil Spectorral készítették a Ramones albumát, részegen meg akarta verni a producert, aki viszont pisztolyt fogott rá. Volt kábítószerügynök, fegyveres rabló, és persze heroinfüggő. A szólisztikus rockzene untatta, ezért akart olyan számokat, amelyek legfeljebb három percig tartanak, így született minden idők legelső punk albuma 1976-ban, az önmagukról elnevezett *Ramones*.

1989-ben megvált társaitól és rapperként folytatta. Ismerősei úgy tudták, hogy jó nyolc éve 'tisztá', elhunyt ezért is érte őket meglepetésként.

Florence Ballard

A Supremes egyik énekesnője 1967-re megelégtelt, hogy Diana Ross mellett csak 'másodhegedűs' lehet és egyre jobban elkülönült két társától. Az év végén hivatalosan is kirúgták a zenekarból, a Motown kiadó szintén szerződést bontott vele. 1976-ra teljesen maga alá került, 8,7 millió dolláros perét a Motown ellen elvesztette, férje elhagyta. Amikor meghalt, a halottként nagy mennyiségű tablettát és alkoholt mutatott ki a szervezetében.

Jack Nitzsche

Producer. Phil Spectortól tanulta a lemezfelvétel fortélyait, majd dolgozott a Ronettes, a Chrystals, a Righteous Brothers, Ike and Tina Turner, a Buffalo Springfield nevű együttesekkel, de tevékenységének egyik csúcspontja a Neil Younggal való találkozás, annak *Harvest* albumához készített hangszerelése.

John Entwistle

A Who basszusgitárosa volt, a hivatalos jelentések szerint szívroham áldozata lett 2002-ben, mégpedig egy nappal a zenekar induló amerikai körútja előtt. Hotelszobájában találták rá. A Guinness Book Of Records szerint az őrült hangosan játszó zenekar hangereje már korábban károsította hallását, azaz a Marshall hangfalhegyek előtt álló muzsikuszben megsüketült.

Razzle

A Hanoi Rocks dobosát a merev részeg Vince Neil (Mötley Crüe) autókázni vitte. Három kocsival ütközött, többen súlyosan megsérültek a balesetnél, Razzle elhunyt, legkevésbé a vétkes Vince járt rosszul. Letartóztatták, ám 2500 dollár óvadék ellenében kiengedték. Az 1985 júliusi tárgyaláson 2,6 millió dolláros kártérítést szabtak ki rá (ezt a sérülteknek – közülük ketten megbénultak – kellett megfizetnie), valamint 200 óra szociális munkát. Mindössze 20 napot ült, a Hanoi Rocks viszont feloszlott.

Tim Rose

Énekes, leghíresebb dalai a *Hey Joe*, *Morning Dew*, *Come Away Melinda* (Uriah Heep) előadója. A *Morning Dew* folk eredetijét úgy dolgozta át, hogy azt követően már a Grateful Dead, Jeff Beck (Rod Stewart

énekével), a Nazareth és Robert Plant is felvette műsorába. A *Hey Joe*-t szintén ő hozta olyan állapotba, hogy Hendrix annak hallatán készítette el saját változatát.

Papnak készült, majd az USA légierijénél szolgált. Ezt követően kapcsolódott be a zene látványüzletébe és alapította meg a Triumvirate együttest Cass Elliott énekesnővel, aki később a Mamas and Papas tagjaként vált ismertté. Rose nem tudta megismételni bemutatkozó folk-rock albuma sikerét, húsz évre elköszönt a zenétől és csak 1997-ben próbálkozott ismét. Bélrák műtétjét követően hunyt el.

Zal Yanovsly

Zalman Yanovsky néven Torontóban orosz bevándorló zsidók gyermekeként született. Kisebb zenekarok után a Lovin' Spoonful együttesel 1965-ben mutatkozott be. Steve Boone nevű dobosukkal együtt a San Franciscó-i rendőrség marihuána tartása miatt letartóztatta 1967-ben. Zal válaszául elé került; vagy kiutasítják az országból, vagy beárulja a terjesztőt. Minthogy az utóbbi lehetőséggel élt, a hipi közösségek, a sajtó és a rock kiközösítette. Kivált a zenekarból, szólóban próbálkozott, majd 1970-ben abbahagyta a zenélést. 1979-ben feleségével Kingstonban nyitott éttermet.

Utószó

Ezt a kötetet azzal kezdtük, hogy megkíséreljük összefoglalni a rock 'n' roll öt évtizedét, levonni a tanulságokat, és megfogalmazni a jövőt. Az egyes fejezetek alapján talán már nincs is szükség a végköveztetésre, hiszen ezt mindenki saját belátása szerint is megteheti, egyetérthet a könyvben előforduló magyarázatokkal, de el is vetheti azokat.

Mert magyarázat, fejtegetés akad bőven, ahogyan igen részletes Ian McDonald *A fejek forradalma* című és a Beatles dalait taglaló kötetének elemzése a '60-as évek pop/rock világáról, ám mégsem teljes. Nem teljes, mert nem mutat kiutat, csak megállapítja a tényeket. És azért áll meg ezen a ponton, mert a biztató jövő érdekében teljes szemléletváltásra van szükség, amire nem meri felhívni a figyelmet. E sorok írója ezzel szemben úgy érzi, hogy erkölcsi kötelessége saját összegzését közzé tenni. Itt és most a magam részéről ezt megteszem, de hogy megfogadja-e valaki, az már saját döntésétől függ.

Mindenekelőtt – éppen e könyv tényfeltárása alapján – szakítani kell a 'rock örök és elpusztíthatatlan' jelmonddal. Mert nem a rock, hanem a zene, a hang elpusztíthatatlan, amelynek csupán egyetlen mozaik-szemcséje ez a műfaj. Sokan mondják, hogy csendes, nyugalmas helyre vágnak és a településeken kialakult örület ismeretében ez magától értetődő kívánság. Ahogy Mike Oldfield is megfogalmazta: „*Nem hallgatok zenét. Felhagytam vele, ki nem állhatom. A csendet szeretem, ez az én zeném.*” Lehet, ám töltsön el valaki akárcsak néhány napot úgy, hogy ne halljon emberi, vagy állati hangot, közel kerülhet a tébolyhoz. Mert a megfelelő hang nemcsak üzenetet közvetít, hanem gyógyít is, a csecsemő az édesanya szívverésének hangjától nyugszik meg, szunynyad el.

És elérkeztünk az egyik leglényegesebb ponthoz, hiszen nem mindegy, hogy milyen hangot, milyen zenének nevezett zajt, zörejt hallunk. Tény, hogy a művészetek – a film, a színház, a festészet, a szobrászat és persze a zene – olyanok, amilyen a bennünket körülvevő világ. A kérdés csak az, hogy meg kell-e adni magunkat a bennünket pusztulás

felé hajtó, hajszólo erőknél, beállunk-e a sorba, hogy úgymond divatosak legyünk, vagy egy másik értékítélet mellett kardoskodva éppen a művészetek eszközeivel igyekezzünk gátat vetni a kedvezőtlen folyamatoknak.

Jelenleg annyit érzékelünk, hogy egy láthatatlan erő kimondottan a világ lakhatatlanná tételére, majd végső elpusztítására törekszik. Ma már mindenki tudja, hogy az ember felelőtlensége miatt a környezet olyan mértékű károkat szenvedett, hogy ha most történne valami csodaszerű szemléletváltás, még akkor is csak ezen a szinten lehetne megkapaszkodni. A teljesen felborult időjárási egyensúly, az aszály, másutt az árvizek, a partra úszó öngyilkos bálnák jól jelzik a veszélyt, de alig van ember, zenész még kevesebb, aki ezzel foglalkozna. De maradjunk a hangnál!

2001. december 28-án a *Füst a víz felett* című rádiós műsorában Schuster Lóránt hallgatói levelekre válaszolt, és bár nem derült ki, hogy saját véleményét mondja-e, vagy valakit idéz, mindenesetre így szólt: „*Meggyőződése, hogy az a jó beatzene, amelyik jó nagy zajt tud csapni.*” – majd beindította Steve Marriott egyik felvételét. Nos, ez a megállapítás több sebből is vérzik. Azon túl, hogy John Entwistle, a Who együttes basszusgitárosa a hangerőtől lett csaknem teljesen süket, el kell döntenünk, hogy zajt vagy zenét akarunk hallani. A kettő együtt nem megy. Erre már többen rájöttek, csak meg kell hallgatni Robert Plant, Ritchie Blackmore és Deep Purple jelenlegi koncertjeit. Ezzel szemben a Manowar továbbra is képtelen mértéket tartani és amikor a Pecsában játszott, az embernek ki kellett jönnie a csarnokból, hogy felismerje, mi is szól odabenn.

A Purple klasszikus felállásának a hasonlóan érzelemmentes döntés vetett véget 1973-ban, és bár az ilyen fajta koncertek sokak számára lehettek kedvesek, éppen a zenekar fáradt bele legelébb. Egy tudósító így fogalmazott a New Musical Express hasábjain: „*High energy but where is the music? (Roppant energikus, de hol a zene?)*”, és tökéletesen igaza volt. Vannak, akik még ma is nehezményezik a Purple stílusváltását Blackmore kiválása után, pedig a zenekar ekkor került zenei csúcspontjára. Ahogyan Blackmore is azt nyilatkozta, elege van a rock riffekből és belevetette magát a renaissance korszak felidézésébe, Joan Baez- és Bob Dylan-dalokat dolgozott fel. Megbólondukt? – kérdezhetjük magunktól. Korántsem, csak utat engedett természetes érzelmeinek, a belső kényszernek, ami az előrelépés irányába hajtotta.

Persze ezt nehéz megmagyarázni az AC/DC barátainak, akik olyasmihez ragaszkodnak, mintha harminc éven keresztül mindennap ugyanazt a kedvenc ételüket tennék eléjük az asztalra. Elképzelhetetlen, hogy ne fordulnának el tőle utálattal rövid időn belül, Angus Youngot és társait viszont továbbra is fogyasztják.

A kérdés ezúttal is roppant egyszerű. A: csupán felhőtlen szórakozásra vágyunk a koncertek és lemezek hallgatásával vagy B: szellemi, lelki épülésre is szükségünk van. Ha az elsőt választjuk, akkor valóban nem szükséges nagy feneket keríteni a dolognak, elég elordítani, hogy *Highway To Hell*, elsütni a színpadra állított ágyúkat, csutkára tekerni a pótmétereket és Lórival egyetértésben mindenkit kizavarni a világból a hangerővel. A polgár ezt követően másnap visszamegy a munkahegyére, és átkozza a világot, hogy minden milyen rohadt. És teszi ezt azért, mert nem kapott semmi többet a pillanatnyi élvezetnél, lehet hogy jól be is rúgott, fáj a feje a vizezett sörtől és a pancsolt bortól. Ha azonban olyan élményben részesült, amelynek során a zenét tartalommal is megtöltötte az előadó, váltakozva játszott erősebben és meghittebben, továbbá káromkodás helyett valami értelmeset is mondott, akkor ez a hangulat nem múlik el, ahogyan a Manfred Mann's Earth Band 1986-os, a leégett BS-ben és Roger Waters 2002-es Kisstadionban adott koncertje esetében.

Egyszer és mindenkor szakítani kell a sex, drug & rock 'n' roll álságos szemléletével is, hiszen megalkotói egymással össze nem függő dolgokat fűztek egy láncra. Az eredményt e könyv megfelelő fejezeteiben el lehet olvasni.

Módosítani kell a közönség és a zenészek kapcsolatán is. Elfogadhatatlan, hogy tők részeg vagy belőtt muzsikuskok igyekezzenek súlyos belépti díjak ellenében színpadra tántorogni, ahogyan a Kisstadionban a Black Sabbath előtt a Pantera imbolygó énekese, Phil Anselmo, vagy 2003-ban a Pecsában Yngwie Malmsteen. Ugyancsak megalázó, ha a közönség nincs magánál, sörösdobozokat és egyéb tárgyakat dobál a zenekarokra, arról nem is beszélve, hogy egymás testi épségére sem vigyázva tiporja halálra a gyengébbeket.

A műfaj gazdagítása érdekében bátran meríteni kell a múlt hagyományából, ahogyan a Jethro Tull, Mike Oldfield, a Thin Lizzy, vagy éppen Gary Moore tette/teszi napjainkban is.

El kell szakadni az úgynevezett nagy generáció kritikátlan magasztalásától, mások megfogalmazásában életérzésétől, mert ilyen minden

korosztálynak van. Ráadásul az ezt hangoztató zenészek hétköznapi élete nem ritkán merőben ellentmond ennek az 'életérzésnek', az 'őszinte, kőkemény rock' csak szavakban létező hősiességének. Ezt annál is inkább felejtjük el, mert egymást folyamatosan áthintázó, egy kanál vízben megfojtó muzsikások, menedzserek, szervezők tömege nyüzsg a szakmában, akik az 'őszinte' szó valódi jelentését hírből sem ismerik. Persze tisztelet a kivételnek.

Nem előnyös a világ jövője szempontjából a színpadi, vagy a klipeken látható erőszak éltetése, hiszen ennek már eddig is számtalan ifjú áldozata van. Nem igaz az sem, hogy kizárólag látvánnyal lehet eladni egy kulturális terméket, ennek bizonyítására elég megnézni David Gilmour 2001-es szólókoncertjéről készült DVD-jét, hogy lássuk, a megfelelő tartalom nem kíván pirotechnikai berendezéseket, művért, füstöt és egyéb kellékeket.

Ahogy a természetes hang, a természetes hangszerek, úgy a természetes előadásmód hozza valóban közel az előadót és teszi felejthetlenné közlendőjét. Minden más, elsősorban a külsőségekre helyezett hangsúly valami hiányát igyekszik pótolni, ahogyan a hölgyek arcán a púder és a festék. A rock önmagában nem oldott meg semmit, ezt jól tükrözi John Lennon megjegyzése: *„Ugyanazok a mocskok irányítanak, ugyanazok az emberek tartanak kezükben minden szálát. Egyszerűen hülyét csináltak egy egész korosztályból.”* Ez az út tehát önmagába, változtatás nélkül járhatatlan.

A középkori lantosok, kobzosok egyetlen hangszerrel a kezükben írtak történelmet, tudósítottak a látottakról, hallottakról, mégis tömegek voltak rájuk kíváncsiak. Mert akkor még hallgató és hallgatott is a természetesség híve volt. A rock 'n' roll ezt a természetességet kezdte eltörölni, hamis jelszavait hangoztatni és ennek következtében süllyedt oda, ahol most tart. A változáshoz természetesen nem elegendő pusztán a rockerek szemléletváltása, az élet más területein is szükség van körütekintőbb gondolkodásra, de valakinek el kell kezdeni. És miért ne kezdhetnék azok, akik alig várják, hogy a műfaj régi fényében tündököljön. Ki tudja, példájukat talán mások is követni fogják.

Köszönetnyilvánítás

A szerző az alábbi személyeknek és intézményeknek mond köszönetet az elmúlt években megjelent kiadványaihoz nyújtott támogatásukért:

Bozsik József, Böszörményi Gergely (Stereo/Periferic Records), Csabai Mátyás (Lemezborze), Csiba Lajos, Csikor Ottó, Demeter Zoltán, Éghajlat Kiadó (Kovács Lajos Péter és Gyergyák Bence), Farkas János, Gárdai György, Hír Tv, Kárpátia, Kertváros című újság, Kindelmann Győző, Koszits Attila (Zenészmagazin), Maritz László, Magyar Demokrata, Magyar Jelen, Magyar Világ, Metál Hammer/Hammer World, Nagy Feró, Nemes Nagy Péter, Nemzetőr, Pázmándi Bán Zoltán (XVI. Kerületi Fórum), Rádió Paks, Répássy Gábor (Másik Rádió – Gödöllő), Rockinform, Rockworld, Rozgics Mária, Siklósi Beatrix, Szilas Zoltán (Vasárnapi Hírek), Szüle Zsolt, Tari Ottó, Török Ádám, Varga Imre (Magyar Fórum), Váradi Ferenc (Friss Rádió – Debrecen), Z. Kárpát Dániel (Kárpátia), Zenit Tv továbbá zenészek, zenekarok.

A kötet írójaként Rezes Zoltánnak állítok emléket, aki már nem érhetette meg az általa olyannyira szeretett zenék 50. évfordulójára készült visszatekintést és összefoglalót. Hozzá hasonlóképpen nem tudom már átadni e kötetet szeretett és tisztelt újságíró munkatársamnak, Bánhidai Károlynak, akinek azt ígértem, hogy zenével, zenészekkel kapcsolatos kérdéseire ebben a kiadványban találja meg a feleletet. A magyarok Istene vigyázzon rájuk égi útjukon.

Külön köszönöm az *Attila ifjúsága* történelmi zenemű közreműködőinek a segítségét, végül, de nem utolsósorban feleségemnek, Friedrich Klárának, aki verseivel segített létrehozni ezt a zenei anyagot.

Felhasznált irodalom

Eric Burdon: I Used to Be An Animal
J. Randy Taborelli: The Unauthorised Biography! (Cher)
Timothy White: Catch A Fire – The Life Of Bob Marley
Bill Wyman: Stone Alone
Ross Benson: Paul McCartney – Behind The Myth
Acsay Judit: Hogyan készül a popmenedzser?
Chris Welch: Peter Grant
Andy Blackford: Wild Animals
Gary Herman: Rock 'n' roll Babylon
Nicholas Schaffner: Pink Floyd
Mike Watkinson&Pete Anderson: Syd Barrett
John McDermott with Eddie Kramer: Setting The Record Straigth – Hendrix
Martin Celmins: Peter Green founder of the Fleetwood Mac
Christopher Andersen: Jagger
Alain Dister: Die Wilden Jahre des Rock 'n' Roll
The Guinness Book of Rock Stars
Ozzy Osbourne: Diary of A Madman
Bodnár Dániel: Lélektől lélekig
Fotex: Élet és birodalom

Metal Hammer (német)

Classic Rock

Uncut

Bravo

New Musical Express

Melody Maker

Sounds

Muziek Express

Pop Photo

Rolling Stone

Metal Hammer/Hammer World (magyar)

Rockinform

Rockhard

Magyar Demokrata

Magyar Világ

Magyar Fórum

**METAL & HARD ROCK
HAMMER
WORLD**

A ROCK-BIBLIA
Minden szám CD-melléklettel is!

HAMMER
ZENEBARLANG
A LEGHANGOSABB ZENEBOLT

Budapest XI.ker, Villányi út 10. • Tel: 06-1/361-4964
Nyitva: hétfő-péntek 11-19, szombat 10-14

**CD-K ÉS MK-K - ÚJDONSÁGOK - IMPORT CD-K - RENDELÉS
ELŐJEGYZÉS - PULÓVEREK - PÓLÓK - NADRÁGOK - BŐGRÉK
KIEGÉSZÍTŐK - FANZINEK - ÚJSÁGOK - KONCERTJEGYEK**

százottúl...

ROCKINFORM

Hírek, interjúk, koncertek, lemezek, videók, DVD-k stb.

100 millió információ

ROCKINFORM

Motörhead
Iron Maiden
Henry Rollins
...és mások

ROCKINFORM

P. Mobil
Beatrice
Napfény CSALÓDÁSOK
White Stripes
Hobbitárs
Jémszter

ROCKINFORM

Ossian
Kid Rock
LENNY KRAVITZ
Machine Head
Guns N' Roses
Paul McCartney
Brian Setzer
Rammstein

ROCKINFORM

BON JOVI
Sting
R.E.M.
Red Hot Chili Peppers
The Black Crowes
The Roots
The Roots
The Roots

Amit a rockzenéről tudni kell!

Keresd az újságárusoknál!

www.rockinform.hu

A PROGRESSZÍV ZENÉK BIRODALMA

PERIFERIC RECORDS

STEREO KFT. – PERIFERIC RECORDS • H-1114 Bp., Bartók Béla út 59.
Tel./fax: 36-1-466-9674 • 36-1-385-6343
E-mail: StereoPeriferic@mail.datanet.hu • www.PerifericRecords.com

HOLOPRINT

Fotócentrumunkban a hagyományosan túl digitális felvételeiről is készítünk papírképet, amit akár e-mailen is elküldhet, valamint vállalunk archiválást CD-re hagyományos filmről és digitális adathordozóról • E-mail: fdf@holoprint.hu

Nyomdánk teljes körű szolgáltatást vállal az ötlettől a késztermékig: digitális tárgyfotó, grafikai tervezés, előkészítés Macintosh rendszeren, levilágítás, digitális proofkészítés, ofszetnyomás, kötészet
E-mail: dtp@holoprint.hu

Az országban egyedülállóként foglalkozunk hologramokkal, dekorációs és biztonságtechnikai célra
E-mail: holo@holoprint.hu

Mindez egy helyen megtalálható az Ön kényelme érdekében!

FOTO

NYOMDA

HOLOGRAM

HOLOPRINT Kft. • 1163 Bp., Veres Péter út 37.
Tel.: 403-4470, fax: 402-0229 • www.holoprint.hu

2003-ban születésnapját ülte a rock and roll. Az ötvenediket. A kerek évforduló kiváló alkalmat nyújtott az elmúlt évtizedek áttekintésére. Magától adódó szempont, hogy jó és rossz hozadékát egymás mellé állítva igyekezzünk mérleget készíteni, ám a tapasztalatok azt mondatják a szerzővel, hogy az ilyen összevetések eddig meglehetősen egyoldalúra sikerültek. A bírálat hangjai ugyanis inkább csak a felületet kaparták meg, a valódi gondokat meg sem próbálták feltárni, míg a hozsannázók a legtehetségtelenebb hírességeket is az egekig magasztalták, mert a tömegtájékoztató és a kiadók hallgatólagos egyezsége így tudott hi-

hetetlenül káros példaképeket is a fiatalok elé állítani, valamint a megfelelő hasznót belőlük kisajtolni.

Ez a kötet szakítva az említett hagyománnyal, a kendőzetlen valósággal kívánja szembesíteni a rock and roll szerelmeseit. És ez a valóság lesújtó. Lesújtó, mert a csillogás, a hírnév mögött tragédiák tömegét fedezhetjük fel, hiszen már a 'rock örök és elpusztíthatatlan' (elpusztítható), valamint az 'őszinte, kőkemény rock' (nem őszinte) hangzatos jelmondatai sem igazak. Ezen nincs mit szépíteni. Ha azt akarjuk, hogy zenész és zenebarát újból hihessen egymásnak, akkor az említett önvizsgálatot el kell végeznünk. Ha ez sikerül, akkor a megfelelő következtetések levonása után nem lesznek szenvedélybetegségben elhunyt ifjú muzsikuskok, egymást palira vevő menedzserek, kiadók, együtttestagok, kedvenceikben csalódott rajongók. Ehhez nyújt segítséget a kötet.